Téereb Injiil

The New Testament in Wolof, 2010 version.

Téereb Injiil
The New Testament in Wolof, 2010 version.
Le Nouveau Testament en langue Wolof, revision de 2010

copyright © 2010 La Mission Baptiste du Sénégal

Language: Wolof

Dialect: Regional Wolof

Translation by: La MBS

For full copyright statement, see http://sng.al/copyright
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2020-07-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 17 Jul 2020
79742756-9e1e-54a8-8cef-3115026c278e

Contents

MACË 1
MÀRK 34
LUUG 54
YOWAANA 89
JËF YA 115
ROOM 148
1 KORENT 163
2 KORENT 177
GALASI 186
EFES 191
FILIB 196
KOLOS 200
1 TESALONIG 204
2 TESALONIG 207
1 TIMOTE 209
2 TIMOTE 213
TIT 216
FILEMON 218
YAWUT YA 219
SAAG 231
1 PIYEER 235
2 PIYEER 239
1 YOWAANA 242
2 YOWAANA 246
3 YOWAANA 247
YUDD 248
PEEÑU MA 250

Xibaaru jàmm bi ci Almasi bi Yeesu, ni ko Yàlla jaaralee ci MACË

Cosaanu Yeesu Kirist

1 Lii mooy cosaanu Yeesu Kirist, sëtu Daawuda, sëtu Ibraayma.
2 Ibraayma moo jur Isaaxa;
Isaaxa jur Yanqóoba;
Yanqóoba jur Yuda ak i doomi baayam;
3 Yuda, Peres ak Sara ci Tamar;
Peres Esron, miy baayu Aram;
4 Aram Aminadab;
Aminadab Nason;
Nason Salmon;
5 Salmon jur ci Raxab doom ju tudd Bowas;
Bowas am ak Ruut Obedd;
Obedd jur Isayi, 6 miy baayu buur bi Daawuda.
Daawuda moo jur Suleymaan ci ki nekkoon soxnas Uri;
7 Suleymaan jur Robowam;
Robowam Abiya;
Abiya Asaf;
8 Asaf Yosafat;
Yosafat Yoram, miy baayu Osiyas;
9 Osiyas jur Yowatam;
Yowatam Akas, miy baayu Esekiya;
10 Esekiya Manase;
Manase Amon;
Amon Yosiyas;
11 Yosiyas jur Yekoñas ak i doomi baayam ca jamono, ja ñu defe Yawut ya jaam, yóbbu leen Babilon.
12 Ba ñu leen yóbboo ca Babilon,
Yekoñas jur Salacel;
Salacel Sorobabel, 13 miy baayu Abiyudd;
Abiyudd Eliyakim;
Eliyakim Asor;
14 Asor Sadog;
Sadog Akim;
Akim Eliyudd;
15 Eliyudd Eleyasar;
Eleyasar Matan, miy baayu Yanqóoba;
16 Yanqóoba nag moo jur Yuusufa jëkkëru Maryaama;
te ci Maryaama la Yeesu, mi ñuy wax Kirist, juddoo.
17 Mboolem giir googu nag, la dale ca
Ibraayma ba ca Daawuda, fukk lañu ak
ñeent; la dale ca Daawuda ba ca njaam
ga ca Babilon, fukk lañu ak ñeent; la dale
njaam ga ca Babilon ba ci Kirist, fukk lañu
ak ñeent.

Juddub Yeesu Kirist

18 Nii la Yeesu Kirist juddoo. Bi
ñu mayee Maryaama ndeyam Yuusufa,
waaye laata ñoo ànd, gis nañu ne dafa
ëmb ci kàttanu Xel mu Sell mi. 19 Yuusufa
jëkkëram nag, nekkoon na nit ku jub te
bëggu ko woona weer. Mu nara xàccook
moom ci sutura. 20 Waaye bi muy xalaat ci
loolu, benn malaakam Boroom bi daldi ko
feeñu ci gént ne ko: «Yaw Yuusufa, sëtu
Daawuda, bul ragala yeggali Maryaama
sa jabar, ndaxte doom ji mu ëmb, ci Xel
mu Sell mi la jóge. 21 Dina jur doom ju
góor; nanga ko tudde Yeesu, ndaxte moo
di kiy musal xeetam ci seeni bàkkaar.»
22 Loolu lépp xewoon na, ngir amal li
Boroom bi wax, jaarale ko cib yonent, bi
mu naan:
23 «Janq bi dina ëmb,
jur doom ju góor,
ñu tudde ko Emanuwel,»
liy tekki «Yàlla ganesi na nu.»
24 Noonu Yuusufa yewwu, yeggali sox-
naam, na ko ko malaakam Boroom bi
sante woon. 25 Waaye àndul ak moom,
ba kera mu mucc, jur doom ju góor; mu
tudde ko Yeesu.

2

Ay boroom xam-xam ñëw nañu, màggalsi Yeesu

1 Bi nga xamee ne Yeesu juddu na ci
Betleyem ci diiwaanu Yude, amoon na ay
boroom xam-xam, ñu jóge penku, ñëw
Yerusalem. Booba, ci jamonoy buur bi
Erodd la woon. 2 Ñu ne: «Ana buur
bi juddul Yawut yi? Ndaxte gis nanu
biddiiwam ci penku te ñëw nanu ngir
màggal ko.»
3 Bi ko Erodd buur ba déggee, mu daldi
jaaxle, moom ak waa Yerusalem gépp.
4 Mu woolu nag sarxalkat yu mag yépp ak
xutbakati xeet wa, laaj leen fu Almasi bi,

maanaam Kirist, wara juddoo. 5 Ñu ne ko:
«Ca Betleyem ci diiwaanu Yude, ndaxte lii
lañu bind jaarale ko cib yonent:
6 “Yaw Betleyem ci diiwaanu Yude,
du yaw yaa yées ci njiiti Yude,
ndaxte ci yaw la njiit di génne,
kiy sàmm Israyil sama xeet.”»
7 Ci kaw loolu Erodd woolu ci kumpa
boroom xam-xam ya, di leen ceddowu,
ngir xam bu wóor kañ la biddiiw bi feq.
8 Noonu mu yebal leen Betleyem naan:
«Demleen fa, seet bu wóor mbirum xale
ba. Bu ngeen ci amee lu wóor nag, ngeen
xamal ma ko, ngir man itam ma dem
màggal ko.»
9 Ba ñu dégloo buur ba nag, ñu dem.
Te biddiiw, ba ñu gisoon ca penku ba,
ne tëll jiite leen, ba àgg, tiim fa xale ba
nekk. 10 Ba ñu gisee biddiiw ba nag, ñu
am mbég mu réya réy. 11 Ñu dugg ca kër
ga, gis xale ba ak Maryaama ndeyam, ñu
daldi sukk, di ko màggal. Ñu ubbi seeni
boyetu alal, may ko wurus ak cuuraay ak
ndàbb lu xeeñ lu ñuy wax miir.
12 Bi ñu ko defee Yàlla artu na leen ci
biir gént, ñu baña dellu ca Erodd. Noonu
ñu jaar weneen yoon, ñibbi seen réew.

Yuusufa ak Maryaama gàddaay nañu jëm réewu Misra

13 Bi nga xamee ne boroom xam-xam ya
ñibbi nañu, benn malaakam Boroom bi
feeñu Yuusufa ci gént ne ko: «Erodd mu
ngi ci tànki wut xale bi, ngir rey ko; jógal
nag, jël xale bi ak ndeyam te nga daw jëm
Misra, toog fa, ba kera ma koy wax.»
14 Yuusufa nag jóg, jël xale ba ak
ndeyam, làquji Misra ca guddi ga. 15 Mu
toog fa, ba Erodd faatu. Noonu am li
Boroom bi waxoon jaarale ko cib yonent,
bi mu naan:
«Woo naa sama doom, mu génn Misra.»
16 Bi Erodd gisee nag, ne boroom xam-
xam ya nax nañu ko, mu daldi mer lool.
Mu santaane ñu dugg ca Betleyem ak la
ko wër, rey xale yu góor ya fa am ñaari at
jëm suuf, méngook jamono, ja ko boroom
xam-xam ya waxoon. 17 Booba am la ñu
waxoon jaarale ko ci yonent Yàlla Yeremi,
bi mu naan:
18 «Baat jib na ci Rama,
ay jooy ak yuux gu réy,
Rasel mooy jooy ay doomam
te bëggul kenn dëfal ko,
ndaxte saay nañu.»

Ñibsi nañu réewu Israyil

19 Bi nga xamee ne Erodd faatu na, benn
malaakam Boroom bi feeñu Yuusufa ci
gént ca Misra, 20 ne ko: «Ñi doon wuta
rey xale ba dee nañu; jógal nag, jël xale
bi ak ndeyam te nga dellu Israyil.»
21 Yuusufa jóg nag, jël xale ba ak
ndeyam, dellu Israyil. 22 Waaye bi mu
déggee ne Arkelawus moo donn Erodd
baayam ca nguuru Yude, mu ragal faa
dem. Yàlla artu ko nag ci gént, mu daldi
dem diiwaanu Galile. 23 Mu ñëw nag dëkk
ci dëkk bu ñuy wax Nasaret. Noonu am
la ñu waxoon ca xale ba, jaarale ko ca
yonent ya, bi ñu naan:
«Dees na ko tudde Nasareen.»

3

Waareb Yaxya

1 Ca jamono jooja Yaxya feeñoon na,
di waare ca màndiŋu Yude. 2 Nii la
doon waaree: «Tuubleen seeni bàkkaar,
ndaxte nguuru Yàlla Aji Kawe ji jege na.»
3 Yaxya mooy ki ñu doon wax jaarale ko
ci yonent Yàlla Esayi, bi mu naan:
«Am na baat buy xaacu ca màndiŋ ma ne:
“Xàll-leen yoonu Boroom bi,
jubal-leen fi muy jaar.”»
4 Yaxya nag mu ngi soloon mbubb mu
ñu ràbbe kawaru giléem, takk geñog
der ci ndiggam. Ay njéeréer la doon
dunde ak lem. 5 Noonu ñépp génn jëm
ci moom, ñi dëkk Yerusalem ak diiwaanu
Yude, ak waa dexu Yurdan. 6 Ñu nangu
seeni bàkkaar, Yaxya sóob leen ca dexu
Yurdan.
7 Noonu ay Farisen ak ay Sadusen yu
bare ñëw ci Yaxya, ngir mu sóob leen
ñoom itam ca dex ga. Waaye bi leen
Yaxya gisee, mu ne leen: «Yéen ñi fees
ak daŋar mel ni ay co, ku leen artu,
ngeen daw merum Yàlla mi nara wàcc?
8 Jëfeleen nag ni ñu tuub seeni bàkkaar,
9 te buleen wax ci seen xel naan: “Nun
daal doomi Ibraayma lanu,” ndaxte maa
ngi leen koy wax, Yàlla man na sàkkal

Ibraayma ay doom ci doj yii. 10 Sémmiñ
wi tiim na reeni garab yi. Garab nag
gu meññul doom yu baax, dees na ko
gor, sànni ko ci sawara si. 11 Man maa
ngi leen di sóob ci ndox, ci lu ànd ak
tuub seeni bàkkaar. Waaye kiy ñëw
sama gannaaw moo ma ëpp kàttan, ba
yeyoowuma koo yóbbul sax ay dàllam.
Kooku dina leen sóob ci Xel mu Sell mi
ak sawara. 12 Layoom mu ngi ci loxoom,
ngir jéri dàgga ja, ba mu set; pepp ma
dina ko def ca sàq ma, waaye xatax ba
dina ko lakk ci sawara su dul fey mukk.»

Yaxya sóob na Yeesu ci dexu Yurdan

13 Booba Yeesu jóge Galile, ñëw ngir
Yaxya sóob ko ca dexu Yurdan. 14 Waaye
Yaxya gàntu ko ne: «Man maa soxla, nga
sóob ma ci ndox, te yaa ngi ñëw ci man!»
15 Yeesu ne ko: «Bàyyil noonu, ndaxte war
nanoo mottali lépp lu jub.» Noonu Yaxya
nangu.

16 Bi ko Yaxya sóobee ca dex ga, Yeesu
génn. Ca saa sa asamaan yi daldi ubbiku,
te Yaxya gis Xelum Yàlla wàcc ci melow
pitax, ñëw ci kaw Yeesu. 17 Te baat
bu jóge asamaan dégtu ne: «Kii mooy
sama Doom ji ma bëgg; ci moom laa ame
bànneex.»

4

Yeesu dékku na ay nattu ci pexey Seytaane

1 Bi loolu amee Xelum Yàlla yóbbu
Yeesu ca màndiŋ ma, ngir mu jànkoonte
ak fiiri Seytaane. 2 Yeesu nekk fa te lekkul
ñeent fukki bëccëg ak ñeent fukki guddi,
doora xiif. 3 Noonu fiirkat bi ñëw ci moom
ne ko: «Boo dee Doomu Yàlla, santal doj
yii, ñu nekk mburu.» 4 Waaye Yeesu ne
ko: «Mbind mi nee na: “Nit du dunde
mburu rekk, waaye itam gépp kàddu gu
génne ci gémmiñug Yàlla.”»

5 Bi mu waxee loolu, Seytaane yóbbu ko
ca dëkk bu sell ba, teg ko ca njobbaxtalu
kër Yàlla ga. 6 Mu ne ko: «Boo dee Doomu
Yàlla, tëbal ci suuf, ndaxte Mbind mi nee
na:
“Dina jox ay malaakaam ndigal ci sa mbir,
ñu leewu la ci seeni loxo,
ngir nga baña fakktalu ciw doj.”»

7 Yeesu ne ko: «Bind nañu it ne: “Bul
diiŋat Yàlla, sa Boroom.”»

8 Gannaaw loolu Seytaane yóbbu ko ci
kaw tund wu kawe lool, won ko réewi
àddina yépp ak seeni ndam. 9 Mu ne ko:
«Lii lépp dinaa la ko may, boo sukkee
màggal ma.» 10 Waaye Yeesu ne ko:
«Sore ma Seytaane, ndaxte Mbind mi nee
na: “Nanga màggal Yàlla sa Boroom, te
jaamu ko moom rekk.”»

11 Noonu Seytaane bàyyi ko. Te ay
malaaka daldi ñëw fi Yeesu, di ko topptoo.

Yeesu dëkk na Kapernawum ci diiwaanu Galile

12 Am bés Yeesu dégg ne jàpp
nañu Yaxya; mu jóg nag, jëm Galile.
13 Gannaaw gi, mu toxoo dëkku Nasaret,
dem dëkk Kapernawum, bi féeteek
dex ga ci diiwaani Sabulon ak Neftali.
14 Noonu am la ñu waxoon, jaarale ko ci
yonent Yàlla Esayi, bi mu naan:
15 «Yaw réewum Sabulon ak réewum
Neftali,
di yoonu géej gannaaw dexu Yurdan,
yaw Galile, réewum ñi dul Yawut—
16 xeet wa nekkoon cig lëndëm,
gis na leer gu mag,
ña dëkkoon ca réew, ma dee tiim,
leer fenkal na leen.»

17 Booba Yeesu tàmbali di waare naan:
«Tuubleen seeni bàkkaar, ndaxte nguuru
Yàlla Aji Kawe ji jegesi na.»

Yeesu tànn na ñeenti taalibe

18 Gannaaw loolu Yeesu doon dox ca
tefesu dexu Galile, mu gis fa ñaar ñu bokk
ndey ak baay, mooy Simoŋ mi ñuy wax
Piyeer, ak Andare. Fekk ñuy sànni seen
caax ca dex ga, ndaxte ay nappkat lañu
woon. 19 Yeesu ne leen: «Ñëwleen topp
ci man, ma def leen nappkati nit.» 20 Ca
saa sa ñu daldi bàyyi seeni mbaal, topp ci
moom.

21 Ba Yeesu demee ba ca kanam, mu gis
yeneen ñaar ñu bokk ndey ak baay, ñuy
Saag doomu Sebede, ak Yowaana rakkam.
Ñu nekk ci seen biir gaal ak Sebede seen
baay, di defar seeni mbaal. Noonu Yeesu
woo leen. 22 Ca saa sa ñu daldi bàyyi gaal
ga ak seen baay, topp ci moom.

23 Ba loolu amee Yeesu doon wër Galile
gépp, di jàngle ci seeni jàngu tey yégle

xibaaru jàmm bi ci nguuru Yàlla; muy faj
jàngoro yépp ak wéradi yépp ca nit ña,
24 ba tax turam siiw ba ci biir réewu Siri
mépp. Ñu di ko indil ñi wopp ñépp, ñi
sonn ndax ay jàngoro ak metit yu bare, ñi
rab jàpp, ñiy say ak ñi làggi, mu faj leen.
25 Noonu mbooloo mu bare topp ci moom,
jóge ci wàlli Galile ak diiwaan bi ñuy
wax Fukki dëkk yi, ci dëkku Yerusalem
ak ci diiwaanu Yude, ba ci gannaaw dexu
Yurdan.

5

Barkeel gu wóor gi

1 Bi Yeesu gisee mbooloo ma nag, mu
yéeg ca tund wa, toog; taalibeem ya ñëw
ci moom. 2 Mu daldi leen jàngal naan:
3 «Yéen ñi xam seen ñàkk doole ngir neex Yàlla, barkeel ngeen,
ndaxte nguuru Yàlla Aji Kawe ji, yéena ko yelloo.
4 Yéen ñi nekk ci naqar, barkeel ngeen,
ndax dees na dëfal seen xol.
5 Yéen ñi lewet, barkeel ngeen,
ndax dingeen moomi àddina.
6 Yéen ñi xiif te mar njub, barkeel ngeen,
ndax dingeen regg.
7 Yéen ñi am yërmande, barkeel ngeen,
ndax dees na leen yërëm.
8 Yéen ñi am xol bu sell, barkeel ngeen,
ndax dingeen gis Yàlla.
9 Yéen ñiy wut jàmm, barkeel ngeen,
ndax dees na leen tudde doomi Yàlla.
10 Yéen ñi ñu fitnaal ndax seen njub, barkeel ngeen,
ndaxte nguuru Yàlla Aji Kawe ji, yéena ko yelloo.

11 «Barkeel ngeen, bu ñu leen di saaga,
di leen fitnaal, di leen sosal lépp lu bon
ngir man. 12 Bégleen te bànneexu, ndax
seen yool dina réy ci laaxira. Ndaxte
noonu lañu daan fitnaale yonent yi fi jiitu.

Xoromus àddina ak leeram

13 «Yéena di xoromus àddina. Bu
xorom sàppee, nan lañu koy delloo
cafkaam? Du jariñati dara, lu dul ñu
sànni ko ci biti, nit ñi dox ci kawam.
14 Yéena di leeru àddina. Dëkk, bu nekk
ci kaw tund du mana nëbbu. 15 Te it duñu
taal làmp, dëpp cig leget, waaye dañu
koy wékk, ba muy leeral ñi nekk ci kër
gi ñépp. 16 Na seen leer leere noonu ci
kanam nit ñi, ngir ñu gis seeni jëf yu rafet,
te màggal seen Baay bi ci kaw.

Ni yoonu Musaa ak waxi yonent yi ame ci Yeesu

17 «Buleen defe ne ñëw naa ngir dindi
yoonu Musaa ak waxi yonent yi. Ñëwuma
ngir dindi leen, waaye ngir ñu am ci
man. 18 Ndaxte ci dëgg maa ngi leen
koy wax, li feek asamaan ak suuf wéyul,
benn tomb walla benn rëddu araf du wéy
mukk ci yoonu Musaa, ba kera yépp di
am. 19 Ku tebbi nag ba gëna tuuti ci ndigal
yii, te ngay jàngal nit ñi noonu, dees na
la tudde ki gëna tuuti ci nguuru Yàlla Aji
Kawe ji. Waaye ku leen di sàmm, di leen
digle, dees na la tudde ku mag ci nguuru
Yàlla Aji Kawe ji. 20 Ndaxte maa ngi leen
koy wax, bu seen njubte ëppul njubteg
xutbakat ya ak Farisen ya, dungeen tàbbi
mukk ci nguuru Yàlla Aji Kawe ji.

Mere nit ak bóom ko ñoo yem fa kanam Yàlla

21 «Dégg ngeen ne waxoon nañu maam
ya ne leen: “Bul rey nit; ku rey nit, yoon
dina la dab.” 22 Waaye man maa ngi
leen di wax ne képp ku mere sa mbokk,
dinañu la àtte. Ku wax sa mbokk: “Amoo
bopp,” dinañu la àtte ca kureelu àttekat
ya. Ku ko wax: “Alku nga,” dinañu la àtte
ci sawara. 23 Booy yóbbu nag sa sarax ca
sarxalukaay ba, te nga fàttaliku foofa ne,
sa mbokk am na lu mu la meree, 24 nanga
fa bàyyi sa sarax ca kanam sarxalukaay
ba, nga jëkka dem, juboo ak sa mbokk,
ba noppi dellu, joxe sa sarax.
25 «Gaawala juboo ak ki lay yóbbu,
ngeen layooji, bala ngeena egg; ngir bañ
ki ngay layool jébbal la àttekat ba, kooka
jox la alkaati ba, ñu tëj la. 26 Ci dëgg maa
ngi la koy wax, doo génn foofa mukk te
feyuloo dërëm bi ci mujj.

Ku xédd jigéen, njaaloo nga

27 «Te it dégg ngeen ne waxoon nañu:
“Bul njaaloo.” 28 Waaye man maa ngi leen
di wax ne, képp ku xool jigéen, xédd ko,
njaaloo nga ak moom ci sa xel. 29 Bu la
sa bëtu ndijoor bëggee yóbbe bàkkaar,
luqi ko, sànni ko fu sore. 30 Ndaxte ñàkk

benn ci say cér moo gën ci yaw, ñu sànni sa yaram wépp ci sawara. Bu la sa loxol ndijoor bëggee yóbbe bàkkaar, dagg ko, sànni ko fu sore. Ndaxte ñàkk benn ci say cér moo gën ci yaw ñu sànni sa yaram wépp ci sawara.

Bul fase sa soxna lu dul ci njaaloo

31 «Waxoon nañu ne: "Ku fase sa soxna,
nga bindal ko kayitu pase." 32 Waaye man
maa ngi leen di wax ne, ku fase sa soxna te du ci njaaloo, yaa koy tegtal yoonu njaaloo. Te it ku takk jigéen ju ñu fase, njaaloo nga.

Bul weddi sa ngiñ

33 «Dégg ngeen itam ne waxoon nañu maam ya ne leen: "Bul weddi sa ngiñ, waaye li nga giñ def ko ngir Boroom bi."
34 Waaye man maa ngi leen di wax ne, buleen giñ dara; bumu doon ci asamaan, ndaxte moo di jalu Buur Yàlla; 35 bumu
doon ci àddina, ndax moo di tegukaayu tànkam; bumu doon it ci Yerusalem, ndax moo di dëkku Buur bu mag bi. 36 Bul giñ it
ci sa bopp, ndaxte manuloo weexal mbaa ñuulal benn ci say kawar. 37 Sa waaw na
nekk waaw, sa déedéet na nekk déedéet. Loo ci teg, ci Ibliis la jóge.

Bul feyu

38 «Te it dégg ngeen ne waxoon nañu: "Bët, bët a koy fey; bëñ, bëñ a koy fey."
39 Waaye man maa ngi leen di wax ne buleen bañ ku leen def lu bon, waaye ku la pes ci sa lexu ndijoor, jox ko ba ca des.
40 Ku la bëgga kalaame, ngir jël sa turki, nga boole ca it sa mbubb mu mag. 41 Ku
la ga, nga yenul ko doxub benn kilomet, àndal ak moom ñaar. 42 Mayal ku lay
ñaan, te bul jox gannaaw ku lay leb.
43 «Dégg ngeen ne waxoon nañu: "Soppal sa moroom te sib sa bañaale."
44 Waaye man maa ngi leen di wax ne, soppleen seeni bañaale te ñaanal ñi leen di fitnaal, 45 ngir wone ne yéenay doomi
seen Baay bi nekk ci kaw. Ndaxte mu ngi fenkal jantam ci kaw ñu bon ñi ak ñu baax ñi, te muy tawal ñi jub ak ñi jubadi.
46 Su ngeen soppee ñi leen sopp, ban yool ngeen am? Xanaa juutikat yi duñu def noonu it? 47 Su ngeen nuyoo seeni
bokk rekk, lu ngeen def lu doy waar? Xanaa ñi xamul Yàlla duñu def noonu it?
48 Nangeen mat nag, ni seen Baay bi ci kaw mate.

6

Ni ñuy sàkke sarax

1 «Wottuleena def seeni jëf yu jub ci kanam nit ñi, muy ngistal. Lu ko moy, dungeen am yool ci seen Baay bi nekk ci
kaw. 2 Booy sàkk sarax nag, bul yeble ci sa kanam, ñu yéene la. Moom la naaféq yi di def ca jàngu ya ak ca mbedd ya, ngir nit ñi màggal leen. Ci dëgg maa ngi leen
koy wax, jot nañu seen pey gépp. 3 Waaye
booy sàkk sarax, bu sa loxob càmmoñ xam li sa loxob ndijoor di def, 4 ngir sa
sarax nekk kumpa. Noonu sa Baay, bi dara umpul, dina la ko delloo.

Ni ñuy ñaane ci Yàlla

5 «Bu ngeen di ñaan, buleen mel ni naaféq yi, ñoom ñi bëgg di ñaan, taxaw ca jàngu ya ak fa mbedd yay daje, ngir nit ñi gis leen. Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
jot nañu seen pey gépp. 6 Yaw nag booy
ñaan, duggal ci sa néeg, tëj bunt bi, te nga ñaan sa Baay bi bët manta gis. Noonu sa Baay, bi dara umpul, dina la ko delloo.
7 «Te it bu ngeen di ñaan, buleen bareel wax yu amul njariñ, mel ni ñi xamul Yàlla; ñoom defe nañu ne, Yàlla dina leen
nangul ndax seen wax ju bare. 8 Buleen
nirook ñoom, ndaxte seen Baay xam na seeni soxla, laata ngeen ko koy wax.
9 Yéen nag nii ngeen wara ñaane:
"Sunu Baay bi nekk ci kaw,
yal na sa tur di lu ñu sellal,
10 yal na sa nguur ñëw,
yal na sa coobare am ci suuf mel ni ci kaw.
11 Yal nanga nu may tey li nu dunde;
12 te baal nu sunuy tooñ, ni nu baale ñi nu tooñ;
13 Yàlla boo nu teg ci yoonu nattu,
waaye yal nanga nu musal ci lu bon.
Ndaxte yaw yaa yelloo nguur ak kàttan ak màggaay, ba fàww. Amiin."
14 «Su ngeen baalee ñi leen tooñ, seen Baay bi ci kaw dina leen baal seeni tooñ
yéen itam. 15 Waaye su ngeen baalul ñi

leen tooñ, seen Baay it du leen baal seeni
tooñ.

Ni ñuy woore

16 «Su ngeen di woor, buleen mel ni
naaféq yi, ñoom ñi yoggoorlu, di ñaawal
seeni kanam, ngir seen koor feeñu nit ñi.
Ci dëgg maa ngi leen koy wax, jot nañu
seen pey gépp. 17 Yaw nag booy woor,
xeeñalal sa bopp te nga sëlmu, 18 ngir sa
koor baña feeñu nit ñi, waaye mu feeñu
sa Baay bi bët manta gis. Noonu sa Baay,
bi dara umpul, dina la ko delloo.

Alali laaxira

19 «Buleen dajale alal ci àddina, fu ko
max ak xomaag di yàqe, ak fu sàcc di
dugg, jot ko. 20 Waaye dajaleleen alal ci
laaxira, fu ko max ak xomaag dul yàqe,
ak fu sàcc dul dugg, jot ko. 21 Ndaxte fu
sa alal nekk, fa la sa xol nekk itam.
22 «Bët mooy làmpu yaram. Bu sa
bët wéree, kon sa yaram wépp leer,
23 waaye bu sa bët woppee, kon sa yaram
wépp lëndëm. Leer gi nekk ci yaw, bu
nekkee lëndëm, naka la lëndëm googu di
këruuse!
24 «Kenn manula jaamoondoo ñaari
sang; fàww nga bañ kii, bëgg ki ci des,
walla nga jàpp ci kenn ki, xeeb ki ci des.
Manuleena boole jaamu Yàlla ak jaamu
Alal.

Wóolul Yàlla

25 «Loolu moo tax maa ngi leen koy
wax, buleen seen bakkan jaaxal, ci lu
ngeen wara lekk, walla lu ngeen wara
naan. Buleen jaaxle it ngir seen yaram,
ci lu ngeen wara sol. Xanaa bakkan gënul
lekk, te yaram gënul koddaay? 26 Seetleen
picci asamaan: duñu ji, duñu góob, duñu
denc ci sàq; teewul seen Baay bi ci kaw
moo leen di dundal. Ndax ëppuleen
maana picc yi ci lu bare? 27 Ana kan ci
yéen ci kaw njaaxleem moo mana yokk
waxtu ci àppam?
28 «Te lu tax ngeen di jaaxle ngir kod-
daay? Seetleen bu baax, ni tóor-tóori ñax
mi di saxe ci tool yi. Duñu liggéey, duñu
ëcc, 29 waaye maa ngi leen di wax ne
Suleymaan sax ci ndamam soluwul woon
ni benn ci ñoom. 30 Yéen ñi néew ngëm!
Bu Yàlla woddee nii ñaxum tool yi, miy
sax tey, te bu subaa ñu def ko ci taal
bi, ndax du leen gëna wodd? 31 Buleen
jaaxle nag, di wax ne: “Lu nu wara lekk?
Lu nu wara naan?” walla: “Lu nu wara
sol?” 32 Ndaxte loolu lépp, ñi xamul Yàlla
ñoo koy wut. Te seen Baay, bi nekk ci
kaw, xam na ne am ngeen soxla ci loolu
lépp. 33 Waaye jëkkleena wut nguuram
ak njubteem, te loolu lépp dina leen ko
ci dollil. 34 Buleen jaaxle nag ngir ëllëg,
ndaxte ëllëg dina topptoo boppam. Bés
bu nekk, coonoom doy na ko.

7

Bul ñaaw njort, ba àtte sa moroom

1 «Buleen àtte seeni moroom ak ñaaw
njort, ngir bañ ñu àtte leen yéen itam.
2 Ndaxte dees na leen àtte ak ni ngeen di
àttee, nattal leen ak li ngeen di nattale.
3 Lu tax ngay xool ñax gi ci sa bëtu mbokk,
te gisuloo gànj gi ci sa bët yaw? 4 Walla
nan ngay waxe sa mbokk: “May ma, ma
dindil la ñax gi ci sa bët,” fekk gànj a ngii
ci sa bët yaw? 5 Naaféq, jëkkala dindi
gànj gi ci sa bët, te noonu dinga mana
gis bu leer, ngir dindi ñax gi ci sa bëtu
mbokk.
6 «Buleen jox lu sell xaj yi, mbaa sànni
seeni per ci kanam mbaam-xuux yi, ngir
bañ ñu dëggaate ko te walbatiku, xotti
leen.

Yàlla nangu na ñaanu ku gëm

7 «Ñaanleen, ñu may leen; seetleen
te dingeen gis; fëggleen, ñu ubbil leen.
8 Ndaxte képp kuy ñaan, dinga am; kuy
seet, dinga gis; kuy fëgg, ñu ubbil la.
9 Kan ci yéen, bu la sa doom ñaanee
mburu, nga jox ko doj? 10 Walla mu ñaan
la jën, nga jox ko jaan? 11 Ndegam yéen ñi
bon yéena mana jox seeni gone lu baax,
astamaak seen Baay bi nekk ci kaw dina
jox lu baax ñi ko koy ñaan!
12 «Kon nag lépp lu ngeen bëgg, nit
ñi defal leen ko, yéen itam nangeen leen
ko defal; ndaxte loolu moo ëmb yoonu
Musaa ak waxi yonent yi.

Bunt bu xat bi

13 «Jaarleen ci bunt bu xat bi, ndaxte
bunt bi ak yoon wi jëm sànku yaatu nañu,
te ñi ciy jaar bare. 14 Waaye buntu dund

gu wóor xat na, te yoon wi jëm kaw sew
na, te ñi ko gis barewul.

Garab ak meññeefam

15 «Moytuleen ñi mbubboo turu
yonent. Dañuy ñëw ci yéen, yor melow
xar, waaye ci biir ay bukki yu soxor
lañu. 16 Dingeen leen xàmmee ci seeni
jëf. Ndax dees na witte reseñ ci dédd,
walla figg ci xaaxaam? 17 Noonu garab gu
baax gu nekk dina meññ doom yu neex,
waaye garab gu bon dina meññ doom
yu bon. 18 Garab gu baax manula meññ
doom yu bon, naka itam garab gu bon
manula meññ doom yu neex. 19 Garab gu
nekk gu dul meññ doom yu neex, dees na
ko gor, sànni ko ca sawara sa. 20 Ci seeni
jëf nag ngeen leen di xàmmee.

21 «Du képp ku may wax: “Boroom
bi, Boroom bi,” mooy dugg ca nguuru
Yàlla Aji Kawe ji; ka cay dugg mooy kiy
def sama coobarey Baay, bi nekk ci kaw.
22 Bu bés baa, ñu bare dinañu ma wax:
“Boroom bi, Boroom bi, ndax du ci saw
tur lanu daa waxe ci kàddug Yàlla? Ndax
du ci saw tur lanu daa dàqe ay rab? Ndax
du ci saw tur lanu daa defe ay kéemaan
yu bare?” 23 Ci kaw loolu dinaa leen
wax dëgg ne leen: “Masuma leena xam;
soreleen ma, yéen ñiy def bàkkaar.”

Léebu ñaari tabaxkat yi

24 «Képp ku dégg nag lii ma leen wax,
te di ko jëfe, dinga mel ni nit ku am xel,
ku tabax këram, samp ko ciw doj. 25 Ba
mu noppee, taw bi daldi sóob, wal mi
ñëw, ngelaw li jóg, ñu dal ci kaw kër ga;
waaye màbbul, ndaxte mu ngi jàpp ca doj
wa. 26 Waaye képp ku dégg lii ma leen
wax te jëfewuloo ko, dinga mel ni nit ku
ñàkk xel, ku tabax këram ci gannuus bi.
27 Ba mu noppee, taw bi daldi sóob, wal
mi ñëw, ngelaw li jóg, ñu dal ci kaw kër
ga; mu màbb, ba ne tasar.»

28 Bi Yeesu waxee loolu ba noppi,
mbooloo ma daldi waaru ca njàngleem,
29 ndaxte jàngal na leen ak sañ-sañ bu
seeni xutbakat amul.

8

Yeesu faj na ku gaana

1 Bi loolu amee Yeesu wàcc ca tund wa,
te mbooloo mu bare topp ko. 2 Noonu
ku gaana ñëw, sukk ci kanamam ne
ko: «Sang bi, soo ko bëggee, man nga
maa faj.» 3 Yeesu tàllal loxoom, laal ko
naan: «Bëgg naa ko, wéral.» Ca saa
sa ngaanaam daldi deñ. 4 Yeesu ne ko:
«Déglul, bu ko wax kenn, waaye demal
won sa bopp sarxalkat bi, te nga jébbal
Yàlla sarax, si yoonu Musaa santaane,
ngir mu nekk seede ci ñoom.»

Ngëmu njiitu xare bi

5 Gannaaw loolu Yeesu duggoon na
Kapernawum. Bi mu fa duggee nag, ab
njiitu xare fekksi ko. Mu ñaan ko, 6 ne ko:
«Sang bi, sama surga dafa làggi, tëdd ca
kër ga te sonn lool.» 7 Yeesu ne ko: «Dinaa
ñëw faj ko.» 8 Waaye njiit la ne ko: «Sang
bi, yeyoowuma nga dugg ci sama kër;
waxal genn kàddu rekk, te sama surga
dina wér. 9 Ndaxte man itam maa ngi
nekk ci ndigal, te ame naa ay xarekat ci
sama ndigal. Su ma nee kii: “Demal,” mu
dem. Mbaa ma ne keneen ki: “Ñëwal,”
mu ñëw. Te su ma nee sama jaam: “Defal
lii,” mu def ko.»

10 Bi ko Yeesu déggee, mu waaru, ne
ña topp ci moom: «Ci dëgg maa ngi leen
koy wax, masumaa gis ci bànni Israyil ku
gëme ni kii. 11 Maa ngi leen koy wax,
ñu bare dinañu ñëw, jóge ci penku ak
sowu, bokk lekk ak Ibraayma ak Isaaxa
ak Yanqóoba ci nguuru Yàlla Aji Kawe ji.
12 Waaye ñi waroona bokk ca nguur ga,
dees na leen sànni ci biti ci lëndëm gi.
Foofa dees na fa jooy tey yéyu.» 13 Ci kaw
loolu Yeesu wax njiit la ne ko: «Ñibbil, na
ame, ni nga ko gëme.» Noonu ca waxtu
woowa sax surga ba daldi wér.

Yeesu faj na jarag yu bare

14 Gannaaw loolu Yeesu dem kër Piyeer.
Ba mu eggee, mu fekk gorob Piyeer bu
jigéen tëdd ak yaram wu tàng. 15 Bi mu
ko gisee, Yeesu laal loxoom, tàngoor wa
daldi wàcc; soxna sa jóg, di ko topptoo.

16 Ca ngoon sa ñu indil ko ñu bare ñu
rab jàpp. Yeesu dàq rab ya ak kàddoom te
faj ñi wopp ñépp. 17 Loolu mu def, def na

ko, ngir la ñu waxoon jaarale ko ci yonent
Yàlla Esayi am, bi mu naan:
«Fab na sunuy wopp, gàddu sunuy
jàngoro.»
18 Bi Yeesu gisee mbooloo ma ko wër
nag, mu sant taalibe ya, ñu jàll dex ga.
19 Laata ñuy jàll, benn xutbakat daldi ñëw
ci moom ne ko: «Kilifa gi, dinaa la topp
fépp foo jëm.» 20 Waaye Yeesu ne ko: «Till
yi am nañu seeni kàmb, te picci asamaan
am nañu ay tàgg, waaye Doomu nit ki
amul fu mu noppal boppam.» 21 Noonu
keneen ca taalibe ya ne ko: «Sang bi,
may ma, ma jëkka dem suuli sama baay.»
22 Yeesu ne ko: «Toppal ci man te bàyyi
ñi dee, ñu suul seeni néew.»

Yeesu dalal na ngelaw li

23 Bi mu ko waxee, Yeesu dugg ca gaal
ga, ay taalibeem topp ko. 24 Ca saa sa
ngelaw lu bare daldi yëngal dex ga, ba
duus ya sàng gaal ga. Fekk booba Yeesu
nelaw. 25 Noonu taalibe ya daldi jegesi,
yee ko naan: «Sang bi, musal nu, nu ngiy
dee!» 26 Waaye Yeesu ne leen: «Yéen ñi
néew ngëm, lu tax ngeen tiit?» Ci kaw
loolu mu jóg, daldi gëdd ngelaw li ak
duus yi. Lépp dal, ba ne nemm. 27 Bi ko
nit ña gisee, ñu waaru naan: «Kii kan la
ci biir nit ñi, ba ngelaw li ak dex gi di ko
déggal?»

Yeesu faj na ñaar ñu rab jàpp

28 Bi Yeesu jàllee nag, ba teer ca di-
iwaanu waa Gadara, ñaar ñu rab jàpp
daldi génn ca sëg ya, ñëw kar ko. Ñaar
ñooñu nag, ñu soxor lañu woon, ba kenn
ñemewul woona jaar foofa. 29 Ña rab
jàpp daldi xaacu naan: «Yaw Doomu
Yàlla ji, loo nuy fexeel? Ndax danga noo
bëgga mbugal, bala waxtu way jot?»
30 Fekk amoon na ca wet ya géttu
mbaam-xuux yu bare yuy for. 31 Rab ya
nag ñaan ko ne: «Boo nu dàqee, sànni
nu ca géttu mbaam-xuux ya.» 32 Yeesu
ne leen: «Demleen.» Rab ya nag daldi
génn, dugg ca mbaam-xuux ya, ñu daldi
bartalu, daanu ca dex ga, lab ca ndox ma.
33 Ba sàmm ya gisee loolu, ñu daw, dem
dëkk ba, nettaliji lépp ak la xewoon ca ña
rab jàpp. 34 Noonu dëkk ba bépp génn
seeti Yeesu. Ba ñu ko gisee nag, ñu ñaan
ko, mu génn seen réew.

9

Yeesu faj na ku làggi

1 Bi loolu amee Yeesu dugg cig gaal, jàll
dex ga, dellu dëkkam. 2 Foofa ñu indil
ko ku tëdd ci basaŋ, fekk yaramam wépp
làggi. Bi Yeesu gisee seen ngëm, mu ne
ku làggi ka: «Na sa xel dal, sama waay,
baal nañu la say bàkkaar.»
3 Bi mu waxee loolu, ay xutbakat daldi
ne ci seen biir: «Nit kii mu ngi sosal
Yàlla.» 4 Waaye Yeesu xam seen xalaat ne
leen: «Lu tax ngeen am xalaat yu bon ci
seen xol? 5 Ma wax ne: “Baal nañu la say
bàkkaar,” walla ma ne: “Jógal te dox,”
lan moo ci gëna yomb? 6 Waaye xamleen
ne, Doomu nit ki am na ci àddina sañ-
sañu baale bàkkaar yi.» Ci kaw loolu
Yeesu ne ku làggi ka: «Jógal, jël sa basaŋ
te nga ñibbi.» 7 Noonu làggi ba daldi jóg,
ñibbi. 8 Ba mbooloo ma gisee loolu, ñu
daldi ragal te màggal Yàlla, mi dénk sañ-
sañ bu tollu noonu doom Aadama yi.

Yeesu woo na Macë, mu nekk taalibeem

9 Bi Yeesu jógee foofa, mu gis nit ku
tudd Macë, toog ca juuti ba. Yeesu ne ko:
«Kaay topp ma.» Noonu Macë jóg, daldi
ko topp.
10 Gannaaw ga Yeesu doon lekk ca kër
ga, te ay juutikat ak i boroom bàkkaar
yu bare dikk, bokk lekk ak Yeesu ak
taalibeem ya. 11 Bi ko Farisen ya gisee
nag, ñu ne taalibe ya: «Lu tax seen kilifa
di lekkandoo ak ay juutikat ak ay boroom
bàkkaar?» 12 Waaye bi ko Yeesu déggee,
mu ne: «Ñi wér soxlawuñu fajkat, ñi
wéradi ñoo ko soxla. 13 Mbind mi nee
na: “Yërmande laa bëgg, waaye du rendi
saraxi mala.” Demleen nag te seet lu wax
joojuy tekki. Ndaxte ñëwuma, ngir woo
ñi jub, waaye bàkkaarkat yi laay woo.»

Ndax warees na woor?

14 Gannaaw loolu taalibey Yaxya ñëw
ci Yeesu ne ko: «Lu tax nuy woor, nun
ak Farisen yi, te say taalibe duñu woor?»
15 Yeesu ne leen: «Ndax gan yi ñëw ci
céet dinañu naqarlu dara, li feek boroom

céet gaa ngi ànd ak ñoom? Waaye bés
yaa ngi ñëw yu ñuy jële boroom céet
gi ci seen biir; booba nag dinañu woor.
16 Xam ngeen ne, kenn du daax mbubb
mu màggat ak sekkit wu bees; ndaxte
sekkit wi day ñoddi mbubb mi, te xottiku
bi gëna yaatu. 17 Te it duñu def biiñ bu
bees ci mbuusi der yu màggat. Lu ko
moy, mbuus yi dañuy toj, biiñ bi tuuru
te mbuus yi yàqu. Waaye biiñ bu bees,
dees na ko def ci mbuus yu bees. Noonu
ñoom ñaar duñu yàqu.»

Yeesu dekkal na doomu njiitu jàngu ba te faj jigéen

18 Bi leen Yeesu di wax loolu, benn njiitu
jàngu daldi ñëw, sukk ci kanamam ne ko:
«Sama doom ju jigéen dafa faatu léegi,
waaye ñëwal, teg ko say loxo, te dina
dundaat.» 19 Noonu Yeesu jóg, topp ko,
moom ak ay taalibeem.
20-21 Bi ñuy dem nag, amoon na ca
mbooloo ma jigéen juy xëpp deret diirub
fukki at ak ñaar. Mu defe ne su laalee
mbubbam rekk, dina wér. Mu jegeñsi
Yeesu nag, doxe ko gannaaw, laal catu
mbubbam.
22 Bi mu ko defee Yeesu waññiku ne ko:
«Na sa xel dal, soxna si, sa ngëm faj na
la.» Noonu jigéen ja daldi wér ca saa sa.
23 Bi Yeesu eggee kër njiit la, mu gis
ñiy liit ak toxoro, ak mbooloo may def
coow lu bare. 24 Mu ne leen: «Génnleen,
janq bi deewul, day nelaw rekk.» Bi ko
mbooloo ma déggee, ñu daldi ko ñaawal.
25 Waaye ñu génne leen, Yeesu dugg, jàpp
loxob janq ba, mu daldi jóg. 26 Noonu
xibaaru li mu def daldi siiw ca réew ma.

Yeesu faj na ñaari gumba

27 Bi Yeesu jógee foofa, ñaari gumba
topp ko, di wax ca kaw naan: «Yërëm nu,
yaw Sëtu Daawuda bi!» 28 Noonu Yeesu
dugg ca kër ga, gumba ya toppsi ko. Yeesu
ne leen: «Ndax gëm ngeen ne man naa
def li ngeen ma laaj?» Ñu ne ko: «Waaw,
Sang bi.» 29 Kon Yeesu daldi laal seeni
bët ne leen: «Na am, ni ngeen ko gëme.»
30 Ca saa sa seeni bët daldi ubbiku. Yeesu
dénk leen bu wér ne leen: «Moytuleen
kenn xam ko.» 31 Waaye ñu génn rekk,
siiwal turam fu nekk.

Yeesu faj na ki rab jàpp

32 Bi ñu fa jógee nag, amoon na ñeneen
ñu ñëw fi moom, indil ko ku rab jàpp,
mu luu. 33 Yeesu dàq rab wa, luu ba
daldi wax. Bi ñu ko gisee, mbooloo ma
waaru, ñu ne: «Lu mel nii, masuñu koo
gis ci Israyil.» 34 Waaye Farisen ya ne: «Ci
kàttanu buuru rab yi lay dàqe rab yi.»

Yeesu yërëm na mbooloo mi

35 Noonu Yeesu wër dëkk yu mag ya
yépp ak yu ndaw ya, di leen jàngal ci
seeni jàngu, tey yégle xibaaru jàmm bi
jëm ci nguuru Yàlla, di faj jàngoro yépp
ak wéradi yépp.
36 Bi Yeesu gisee mbooloo ma, mu
yërëm leen, ndaxte dañoo sonn ba
ne yogg, mel ni xar yu amul sàmm.
37 Noonu mu ne taalibeem ya: «Ngóob mi
yaatu na, waaye liggéeykat yi barewuñu.
38 Ñaanleen nag Boroom ngóob mi, mu
yebal ay liggéeykat, ñu góob toolam.»

10

Yeesu yónni na fukki ndaw ya ak ñaar

1 Noonu Yeesu woo ca moom fukki
taalibeem ya ak ñaar, jox leen sañ-sañu
dàq rab yi, tey faj jàngoro yépp ak wéradi
yépp.
2 Fukki ndaw ak ñaar, ya Yeesu yónni
woon nag, nii lañu tuddoon:

ku jëkk ki mooy Simoŋ mi ñuy wax Piyeer,
ak Andare mi bokk ak moom ndey ak baay;
Saag doomu Sebede, ak Yowaana rakkam;
3 Filib ak Bartelemi;
Tomaa ak Macë, juutikat ba woon;
Saag doomu Alfe, ak Tade;
4 Simoŋ, mi bokk ca mbooloo, ma ñu tudde Ñi farlu ci moom seen réew;
ak Yudaa Iskariyo, mi nara wor Yeesu.

5 Yeesu yónni fukk ñooñule ak ñaar, jox
leen ndigal ne leen: «Buleen dem ci ñi
dul Yawut mbaa dugg ci benn dëkku waa
Samari. 6 Waaye demleen ci bànni Israyil,
ñoom ñi réer niy xar. 7 Bu ngeen demee
nag, yégleleen naan: “Nguuru Yàlla Aji
Kawe ji jegesi na.” 8 Fajleen ñi wopp,
dekkal ñi dee, fajleen gaana yi te dàq

rab yi. Cig neen ngeen ame, mayeleen
cig neen. 9 Buleen dajale wurus, xaalis
mbaa xànjar ci seeni maxtume. 10 Buleen
wut it mbuus ngir tukki mbaa ñaari turki,
ay dàll mbaa aw yet, ndaxte liggéeykat
yeyoo na dundam.

11 «Bu fekkee ne agsi ngeen ci dëkk bu
mag mbaa bu ndaw, nangeen fa seet ku
fa am faayda, dal ca moom ba kera ngeen
jóge dëkk ba. 12 Bu ngeen di dugg ci
kër nag, nuyooleen. 13 Bu fekkee ne kër
ga yeyoo na ko, na seen jàmm wàcc ci
ñoom, waaye bu ko yeyoowul, na seen
yéene délsi ci yéen. 14 Koo xam ne gàntu
na leen, mbaa mu tanqamlu seeni wax,
génnleen ca kër ga mbaa ca dëkk ba,
yëlëb seen pëndu tànk. 15 Ci dëgg maa
ngi leen koy wax, keroog bésub àtte ba,
waa réewu Sodom ak Gomor ñooy tane
dëkk boobu.

16 «Dégluleen, maa ngi leen di yónni,
mel ni ay xar ci biir ay bukki. Muusleen
nag niy jaan, te lewet niy pitax. 17 Waaye
moytuleen nit ñi, ndaxte dinañu leen
jébbal àttekat yi te dóor leen ay yar
ci seeni jàngu. 18 Dees na leen yóbbu
ngir man ci kanam i boroom réew ak i
buur, ngir ngeen seede ma ci ñoom ak
ci ñi dul Yawut. 19 Boo xamee ne nag
jébbale nañu leen, buleen am xel ñaar ci
li ngeen di wax, mbaa ni ngeen koy waxe.
Ndaxte ca waxtu woowa sax dingeen jot
li ngeen wara wax; 20 du yéenay wax,
waaye Xelum seen Baay mooy wax ci
yéen.

21 «Mag dina joxe rakkam cig dee, baay
joxe doomam; ay doom it dinañu jóg, bañ
seeni waajur, di leen reylu. 22 Te yéen
nag, ñépp dinañu leen bañ ndax sama
tur; waaye ku muñ ba muj ga, mucc.
23 Boo xamee ne fitnaal nañu leen ci dëkk
bii, demleen ca ba ca kanam. Ci dëgg
maa ngi leen koy wax, dungeen mana
wër dëkki Israyil yépp, te Doomu nit ki
ñëwul.»

24 Yeesu teg ca ne: «Taalibe gënul kili-
faam, te jaam gënul sangam. 25 Bu taalibe
yemee ak kilifaam demin, doy na; jaam it
ni sangam. Ndegam tudde nañu boroom
kër gi Beelsebul, astamaak waa kër gi.
26 Kon nag buleen leen ragal, ndaxte amul
dara lu nëbbu, lu ñu warula biral, mbaa
luy kumpa lu ñu warula siiwal. 27 Li
ma leen wax ci biir lëndëm, waxleen ko
ci leer; li ma leen déey, yégleleen ko ci
kaw taax yi. 28 Te buleen ragal ñu mana
rey yaram, te manuñoo rey ruu, waaye
ragal-leen ki mana sànk yaram ak ruu
ci sawara. 29 Ñaari picci ramatu, ndax
duñu ko jaay ci dërëm? Waaye benn ci
ñoom du daanu ci suuf te soobul seen
Baay. 30 Seen kawari bopp sax, waññees
na leen. 31 Kon buleen ragal dara, yéena
gën ndiiraanu ramatu.

32 «Koo xam ne nangu nga ma ci kanam
nit ñi, man itam dinaa la nangu ci sama
kanam Baay, bi nekk ci kaw. 33 Waaye ku
ma gàntu ci kanam nit ñi, man itam dinaa
la gàntu ci sama kanam Baay, bi nekk ci
kaw.

34 «Te it buleen defe ne damaa ñëw ngir
indi jàmm ci àddina; ñëwuma ngir indi
jàmm, waaye jaasi laa indaale. 35 Ndaxte
ñëw naa ngir féewale doom ak baayam,
doom ju jigéen ak ndeyam, jabar ak
goroom; 36 te nooni nit ñooy waa këram.
37 Ku ma gënalul sa ndey walla sa baay,
yeyoowuloo ma; ku ma gënalul sa doom
ju góor walla ju jigéen, yeyoowuloo ma.
38 Koo xam ne kii nanguwuloo ñàkk sa
bakkan, ba mel ni ku ñu daaj ci bant,
te nga topp ma, yeyoowuloo ma. 39 Kuy
rawale sa bakkan, ñàkk ko, te ku ñàkk sa
bakkan ndax man, jotaat ko.

40 «Te lii itam am na, ku leen nangu,
nangu na ma, te ku ma nangu, nangu na
ki ma yónni. 41 Ku nangu yonent ndax
yónnentam, dina jot ci peyu yonent; te ku
nangu ku jub ndax njubteem, dina jot ci
peyu ku jub. 42 Ci dëgg maa ngi leen koy
wax, koo xam ne kii may na kaasu ndox
mu sedd rekk kenn ci ñi gëna ndaw, ndax
sama taalibe la, kooku du ñàkk yoolam
mukk.»

11

1 Ba Yeesu joxee fukki taalibeem ya ak
ñaar ndigal yooyu, mu jóge fa, ngir dem
jàngleji ak a waare ci seeni dëkk.

Yaxya yónnee na, di laaj Yeesu

2 Gannaaw loolu Yaxya dégg ca kaso ba
jëfi Almasi bi. Mu yónni ci moom nag ay
taalibeem, 3 ne ko: «Ndax yaa di Ki wara
ñëw, walla danoo wara xaar keneen?»
4 Yeesu ne leen: «Demleen nettali
Yaxya li ngeen dégg te gis ko. 5 Gumba
yaa ngi gis, lafañ yiy dox, gaana yi wér,
tëx yiy dégg, ñi dee di dekki, te néew
doole ñaa ngi dégg xibaaru jàmm bi.
6 Yaw mi sa ngëm yolomul ndax man,
barkeel nga.»
7 Bi nga xamee ne taalibe ya Yaxya
yónni woon ci Yeesu dem nañu, Yeesu
daldi wax ak mbooloo ma ci mbirum
Yaxya ne leen: «Lu ngeen seeti woon ca
màndiŋ ma? Xanaa barax buy jaayu ci
ngelaw li? 8 Kon lu ngeen seeti woon nag?
Nit ku sol yére yu rafet? Waaye ñi sol yére
yu rafet ñu ngi dëkk ci këri buur. 9 Lu
tax ngeen génn nag? Ngir gis ab yonent?
Waaw, wax naa leen ne ëpp na yonent.
10 Yaxya male moo di ki ñu waxoon ci
Mbind mi naan:
"Maa ngi yónni sama ndaw, mu jiitu la,
te xàllal la yoon ci sa kanam."
11 Ci dëgg maa ngi leen koy wax, ci li
jigéen jur, ku sut Yaxya masula feeñ.
Waaye ba tey ki gëna ndaw ci nguuru
Yàlla Aji Kawe ji moo ko sut. 12 Ci li dale ci
jamonoy Yaxya ba léegi, nit ñaa ngi góor-
góorlu ngir dugg ci nguuru Yàlla, te ñi
sawar ñoo ci am wàll. 13 Ndaxte li yonent
yi wax ak li yoonu Musaa tëral ñu ngi
doon dox, ba kera Yaxya di feeñ. 14 Te
Yaxya moomu, su ngeen bëggee nangu
lii, mooy Ilyaas bi waroona ñëw. 15 Déglul
bu baax, yaw mi am ay nopp.
16 «Niti jamono jii nag, lan laa leen
mana méngaleel? Ñu ngi nirook xale yu
toog ca pénc ma, di woo seeni xarit, 17 ne
leen:
"Liital nanu leen ak toxoro, te fecculeen,
woyal nanu leen woyi dëj, te jooyuleen."
18 Ndaxte Yaxya feeñ na, lekkul, naanul,
ngeen daldi ne: "Dafa ànd ak rab."
19 Gannaaw gi nag, Doomu nit ki ñëw na,
lekk, naan, ngeen daldi ne: "Kii daal bëgg
na lekk, di naan biiñ, tey xaritoo ak ay
juutikat ak ay boroom bàkkaar." Waaye
li xam-xamu Yàlla di jur, mooy firndeel
ne dëgg la.»

Yeesu gëdd na ay dëkk

20 Gannaaw loolu Yeesu daldi gëdd
dëkk, ya mu defe woon la ëpp cay
kéemaanam, ndaxte tuubuñu seeni
bàkkaar. 21 Mu ne: «Dingeen torox, yéen
waa Korasin ak waa Betsayda, ndaxte
kéemaan yi ma def ci yéen, bu ñu leen
defoon ci dëkku Tir walla ci dëkku Sidon,
kon réccu nañu bu yàgg, xëppoo dóom,
sol saaku. 22 Waaye maa ngi leen koy
wax, keroog bés pénc ma Tir ak Sidon
ñoo leen di tane. 23 Te yaw dëkku
Kapernawum, ndax dees na la yékkati
bu kawe? Déedéet, dees na la daane bu
suufe. Ndaxte kéemaan yi ma def ci yaw,
bu ñu leen defoon ci dëkku Sodom, kon
mu nekk ba tey. 24 Waaye maa ngi leen
koy wax, keroog bés pénc ma Sodom moo
lay tane.»

Woote bu mag bi

25 Ca jamono joojale Yeesu wax na lii:
«Yaw Baay, Boroom asamaan ak suuf,
maa ngi lay sant ci li nga nëbb yëf yii ñi
am xam-xam ak ñi am xel, te xamal leen
gone yi. 26 Waaw, Baay, ndaxte looloo la
neex.» 27 Yeesu teg ca ne: «Sama Baay
jébbal na ma lépp, te kenn manu maa
xam, man Doom ji, ku dul Baay bi; kenn
it manula xam Baay bi, ku dul man Doom
ji, ak ku ma ko bëgga xamal.
28 «Ñëwleen ci man, yéen ñépp ñi
sonn te diis, dinaa leen may noflaay.
29 Jébbaluleen ci man te jàng ci man,
ndaxte lewet naa te woyof, te dingeen
am noflaay ci seen xol. 30 Ndaxte sama
kilifteef lewet na te sama yen diisul.»

12

Yeesu nee na, mooy boroom bésub noflaay bi

1 Amoon na benn bésub noflaay Yeesu
jaar ci ay tool yu ñor, fekk ay taalibeem
xiif; ñu daldi fàq ay gub nag, di lekk.
2 Farisen ya nag gis ko, ne Yeesu: «Gisal,
say taalibe ñu ngi def lu jaaduwul ci
bésub noflaay bi.»
3 Noonu Yeesu ne leen: «Ndax
jànguleen la Daawuda defoon, ba mu
xiifee, moom ak ña mu àndaloon?
4 Xanaa yéguleen, ni mu dugge woon ca

kër Yàlla ga, gis fa mburu, ya ñu teewal
ca kanam Yàlla, mu daldi ko lekk. Fekk
jaaduwul mu lekk ca, moom walla ña mu
àndaloon; sarxalkat rekk a ko sañoona
lekk. 5 Te it ndax jànguleen ci yoonu
Musaa, ne sarxalkat ya ca kër Yàlla ga
teraluñu bésub noflaay bi, te tooñuñu?
6 Waaye maa ngi leen koy wax, am na ci
seen biir ku sut kër Yàlla ga. 7 Mbind mi
nee na: “Yërmande laa bëgg, waaye du
rendi saraxi mala.” Su ngeen xamoon lu
wax joojuy tekki, kon dungeen teg tooñ
ñi tooñul. 8 Ndaxte Doomu nit ki mooy
boroom bésub noflaay bi.»

Yeesu faj na nit ku loxoom làggi

9 Bi loolu amee Yeesu jóge foofa, dugg
ci seen jàngu, 10 te amoon na fa nit ku
loxoom làggi. Noonu Farisen ya laaj ko:
«Faj ci bésub noflaay bi, ndax loolu jaadu
na?» Fekk ñuy wut buntu tuumaal ko.
11 Yeesu ne leen: «Ku fi amoon xar, mu
daanu ci kàmb ci bésub noflaay bi, ndax
doo ko jàpp, génne ko? 12 Nit nag, ndax
ëppul maana xar? Kon def lu baax ci
bésub noflaay bi jaadu na.»
13 Noonu Yeesu ne nit ka: «Tàllalal sa
loxo!» Mu tàllal ko nag, loxoom daldi wér,
mel ni ba ca des.
14 Farisen ya génn nag, daldi gise, ngir
fexee reylu Yeesu. 15 Waaye bi ko Yeesu
yégee, mu sore foofa; te ñu bare topp ko,
mu wéral leen ñoom ñépp. 16 Te mu dénk
leen bu wóor, ñu bañ koo siiwal. 17 Def na
noonu, ngir amal la ñu waxoon jaarale ko
ci yonent Yàlla Esayi, bi mu naan:
18 «Kii mooy sama Ndaw li ma tànn,
di sama Soppe bi neex sama xol.
Dinaa def sama Xel ci moom,
muy yégal xeet yi yoonu njub.
19 Du xëccoo mbaa muy wax ci kaw,
te kenn du dégg baatam ci mbedd yi.
20 Du dammte barax bu banku,
te mees guy saxar, du ko fey,
ba kera mu yégal njub, ba daan.
21 Ci turam la xeet yi di ame yaakaar.»

Ku rab jàpp, mu gumba te luu

22 Booba ñu indil ko ku rab jàpp, mu
gumba te luu. Yeesu faj ko, ba ku luu ki
di wax tey gis. 23 Noonu mbooloo mépp
yéemu naan: «Ndax kii du Sëtu Daawuda
bi?»
24 Bi Farisen ya déggee loolu nag, ñu
ne: «Kii ci kàttanu Beelsebul, buuru rab
yi, lay dàqe rab yi.» 25 Waaye Yeesu
xam seen xalaat ne leen: «Réew mu xeex
boppam tas, te dëkk mbaa kër guy xeex
boppam du mana yàgg. 26 Bu Seytaane
dàqee Seytaane nag, xeex na boppam;
kon naka la nguuram di mana yàgge?
27 Te it bu fekkee ne man damay dàq
ay rab ci kàttanu Beelsebul, seeni taalibe
nag, ci gan kàttan lañu leen di dàqe? Kon
ñoo leen di àtte. 28 Waaye bu fekkee ne
ci Xelum Yàlla laay dàqe rab, kon nguuru
Yàlla agsi na ba ci yéen.
29 «Su fi amee nit ku bare doole, te nit
bëgga dugg ci këram, nangu alalam, naka
la koy defe? Xanaa dafay jëkka yeew ku
bare doole ka, ba noppi doora toj këram
gépp. 30 Noonu ku farul ak man, yaa ngi
may xeex, ku dajalewul ak man, yaa ngi
tasaare.»

Ku sosal Xelu Yàlla mi

31 Yeesu teg ca ne: «Loolu moo tax maa
ngi leen koy wax, bàkkaar walla sos wu
mu mana doon, dinañu ko baale, waaye
ku sosal Xelum Yàlla, duñu ko baal. 32 Ku
sosal Doomu nit ki, dinañu ko baal, waaye
ku sosal Xel mu Sell mi, duñu ko baal
mukk, du ci àddina si, du ci àllaaxira.
33 Neeleen garab gi baax na, moom ak
meññeefam, walla ngeen ne garab gi bon
na, moom ak meññeefam; ndaxte garab,
meññeefam lañu koy xàmmee. 34 Yéen ñi
fees ak daŋar ni ay co, naka ngeen mana
waxe lu baax, fekk dangeen bon? Ndaxte
gémmiñ, la fees xol lay wax. 35 Noonu nit
ku baax, lu baax lay wax, jële ko ca fa
mu denc lu baax, te nit ku bon, lu bon lay
wax, jële ko ca fa mu denc lu bon. 36 Maa
ngi leen di wax ne keroog bés pénc, nit ñi
dinañu làyyi ndax wax ju nekk ju amul
njariñ, ju ñu masa wax. 37 Ndaxte dees
na la àtte ni ku jub ci say wax, walla ñu
daan la ci say wax.»

Yeesu nanguwula def kéemaan

38 Ci kaw loolu ay xutbakat ak ay
Farisen wax ak Yeesu ne ko: «Kilifa gi,
danoo bëggoon, nga won nu kéemaan

guy firndeel sag yónnent.» 39 Yeesu ne
leen: «Yéenay laaj firnde, yéen niti ja-
mono ju bon jii, yéen ñi fecci seen kóllëre
ak Yàlla, waaye dungeen jot jenn firnde ju
dul firndey yonent Yàlla Yunus. 40 Ndaxte
ni Yunus nekke woon ñetti guddi ak ñetti
bëccëg ci biir rabu géej wu mag, noonu
la Doomu nit ki di nekke ñetti guddi ak
ñetti bëccëg ci biir suuf. 41 Keroog bés
pénc waa dëkku Niniw dinañu jógandoo
ak niti jamono jii, yey leen; ndaxte bi leen
Yunus waaree, tuub nañu seeni bàkkaar,
te ku sut Yunus a ngi fi. 42 Te it ca bés
pénc buur bu jigéen, ba dëkkoon ca sudd,
dina jógandoo ak niti jamono jii, yey leen;
ndaxte dafa jóge ca catul àddina, ngir
déglu xam-xamu Suleymaan, te ku sut
Suleymaan a ngi fi.

43 «Boo xamee ne rab wa jàppoon nit
génn na ci moom, day wër ay bérab yu
wow, di wut fu mu noppaloo, waaye du ko
gis. 44 Noonu da naan: “Naa dellu ca sama
kër, ga ma génne woon.” Bu ñëwee nag,
mu fekk kërug neen, ñu bale ko, defar
ko ba lépp jekk. 45 Bu ko gisee nag, mu
dem wooyi yeneen juróom ñaari rab yu
ko gëna soxor, ñu dugg, sanc fa; ba tax
muju nit kooku mooy yées njàlbéenam.
Noonu lay nekke ak niti jamono ju bon
jii.»

Ndeyu Yeesu ak i doomi ndeyam

46 Bi Yeesu nekkee di wax ak mbooloo
ma, ndeyam ak ay rakkam daldi ñëw,
taxaw ci biti, bëgga wax ak moom.
47 Noonu kenn nit ne ko: «Sa yaay ak say
rakk ñu ngi nii taxaw ci biti, bëgga wax
ak yaw.» 48 Waaye Yeesu ne ko: «Kan
mooy sama ndey ak ñan ñooy samay
rakk?» 49 Noonu mu joxoñ ay taalibeem
naan: «Ñii ñooy sama ndey ak samay
rakk. 50 Ndaxte ku def sama coobarey
Baay bi nekk ci kaw, yaa di sama rakk,
sama jigéen ak sama ndey.»

13

Léebu beykat ba

1 Bés booba Yeesu génnoon na ca kër ga,
toog ca wetu dex ga. 2 Mbooloo mu bare
dajaloo ca moom, ba tax mu dugg cig gaal,
toog; mbooloo mépp taxaw ca tefes ga.

3 Noonu Yeesu dégtal leen lu bare ciy
léeb ne leen: «Dafa amoon beykat bu
demoon jiyi. 4 Bi muy saaw toolam nag,
lenn ci pepp mi wadd ci kaw yoon wi,
picc yi daldi ñëw, lekk ko lépp. 5 Leneen
ci pepp mi wadd ci bérab bu bare ay
doj te néew suuf, mu daldi sax bu gaaw,
ndaxte suuf si barewul. 6 Waaye bi jant
bi naajee, mu lakk, wow, ndaxte amul
ay reen. 7 Leneen nag wadd ci biir ay
xaaxaam, xaaxaam yi daldi jóg, tanc ko.
8 Li ci des dal ci suuf su baax, nangu ba
def ay gub; lii àntu ba mat téeméeri yoon
lu ëpp la mu ji woon, lii mat juróom benn
fukk, li ci des fanweer. 9 Déglul bu baax,
yaw mi am ay nopp.»

Lu tax Yeesu di wax ay léeb

10 Bi Yeesu waxee ba noppi, ay taal-
ibeem jegeñsi, laaj ko lu tax mu di leen
wax ciy léeb. 11 Noonu mu ne leen: «May
nañu leen, ngeen xam mbóoti nguuru
Yàlla Aji Kawe ji, waaye ñale mayuñu
leen ko. 12 Ndaxte ku am, dinañu la dollil,
ba nga barele; waaye ku amul, li nga am
as néew, dinañu ko nangu.
13 “Dañuy xool te duñu gis,
di déglu waaye duñu dégg te duñu xam,”
moo tax ma di leen wax ciy léeb. 14 Li
Esayi waxoon ci kàddug Yàlla am na ci
ñoom, bi mu naan:
“Dingeen déglu bu baax waaye dungeen
xam dara;
di xool bu baax waaye dungeen gis dara.
15 Ndaxte xolu xeet wii dafa dërkiis;
dañuy déglu ak nopp yu naqari,
tey gëmm seeni bët,
ngir baña gis ak seeni bët,
dégg ak seeni nopp,
te xam ci seen xol,
ñu waññiku ci man, ma wéral leen.”

16 «Waaye yéen barkeel ngeen, ndaxte
seeni bët a ngi gis te seeni nopp di dégg!
17 Ndaxte ci dëgg maa ngi leen koy wax,
ay yonent yu bare ak nit ñu jub ñu bare
bëggoon nañu gis li ngeen di gis waaye
gisuñu ko, te dégg li ngeen di dégg waaye
dégguñu ko.

Yeesu firi na léebu beykat bi

18 «Yéen nag dégluleen li léebu beykat
biy tekki. 19 Boo xamee ne nit mu ngi
déglu wax ju jëm ci nguuru Yàlla te xamu
ko, Ibliis day ñëw, këf li ñu def ci xolam;
kooku mooy ki jot ci jiwu wi ci kaw yoon
wi. 20 Ki jot ci jiwu wi ci bérab bu bare
ay doj nag, mooy ki dégg wax ji, am
ci bànneex bu gaaw; 21 waaye du yàgg,
ndaxte wax ji saxul ci moom. Bu jaaree ci
nattu nag, mbaa ñu fitnaal ko ndax kàddu
gi, mu dàggeeku ci saa si. 22 Ki jot ci
jiwu wi ci xaaxaam yi mooy ki dégg wax
ji, waaye soxlay àddina ak naxi alal tanc
wax ji, ba du jur njariñ. 23 Ki jot ci jiwu wi
ci suuf su baax si nag, mooy ki dégg wax
ji te xam ko; mu jural ko njariñ, muy lu
mat téeméeri yoon lu ëpp la ñu ji woon,
muy juróom benn fukk mbaa fanweer.»

Léebu jëmb bi

24 Noonu Yeesu dégtal leen beneen léeb
ne leen: «Nguuru Yàlla Aji Kawe ji dafa
mel ni nit ku ji jiwu wu baax ci toolam.
25 Waaye bi nit ñi di nelaw, noonam ñëw,
ji jëmb ci biir dugub ji, daldi dem. 26 Bi
dugub ji saxee nag, jëmb bi saxaale ak
moom.
27 «Noonu surgay boroom kër ga ñëw
ci moom ne ko: "Góor gi, xanaa jiwuloo
jiwu wu baax ci sa tool? Fu jëmb bi
jóge nag?" 28 Mu ne leen: "Noon a ko
def." Surga ya ne ko: "Ndax nu dem
dindi ko?" 29 Mu ne leen: "Déedéet, ngir
baña buddiwaale dugub ji, bu ngeen koy
dindi. 30 Bàyyileen ñoom ñaar, ñu màgg,
ba ngóob ma jot. Bu ngóob ma jotee nag,
dinaa wax ñi koy góob: 'Jëkkleena dindi
jëmb bi, takk ko ay say, lakk ko, waaye
ngeen semb dugub ji ci sama sàq.' "»

Léebu doomu fuddën gi

31 Yeesu waxaat leen beneen léeb ne
leen: «Nguuru Yàlla Aji Kawe ji dafa
mel ni doomu fuddën bu nit jël, ji ko ci
toolam. 32 Doomu fuddën moo gëna tuuti
ci jiwu yépp, waaye bu saxee, mooy sut ci
gàncaxi tóokër yi, di nekk garab, ba picci
asamaan ñëw, tàgg ciy caram.»

Léebu lawiir bi

33 Yeesu teg ca beneen léeb ne leen:
«Nguuru Yàlla Aji Kawe ji dafa mel ni
lawiir bu jigéen jël, jaxase ko ak ñetti
andaari fariñ, ba kera tooyal bépp di
funki.»
34 Loolu Yeesu wax mbooloo ma, ëmb
na ko lépp ciy léeb, te waxuleen dara lu
dul ciy léeb. 35 Noonu am la ñu waxoon
jaarale ko cib yonent, bi mu naan:

«Dinaa leen wax ciy léeb,
di yégle yëf yu nëbbu li dale ca njàlbéen
ga ba bésu tey.»

36 Ci kaw loolu Yeesu bàyyi mbooloo
ma, dugg ca kër ga. Taalibeem yi ñëw
ci moom ne ko: «Firil nu léebu jëmb, bi
sax ci tool bi.» 37 Noonu Yeesu ne leen:
«Doomu nit ki mooy ji jiwu wu baax wi;
38 àddina mooy tool bi; ñi bokk ci nguuru
Yàlla ñoo di jiwu wu baax wi; ñi bokk
ci Ibliis ñooy jëmb bi; 39 Seytaane mooy
noon bi ko ji; tukkitel àddina mooy ngóob
mi, te malaaka yi ñooy góobkat yi. 40 Ni
ñu dajalee jëmb ba, lakk ko, noonu lay
nekke, bu àddina tukkee. 41 Doomu nit
ki dina yebal ay malaakaam, ñu jële ci
nguuram lépp luy yóbbe nit bàkkaar, ak
ñiy def bàkkaar, 42 sànni leen ci sawara;
foofa dees na fa jooy te yéyu. 43 Booba
nag ñu jub ñi dinañu leer ni jant bi ci seen
nguuru Baay. Déglul bu baax, yaw mi am
ay nopp.»

Léebu alal ju nëbbu ak léebu per ba

44 Yeesu teg ca ne: «Nguuru Yàlla Aji
Kawe ji dafa mel ni alal ju nëbbu cib tool.
Nit ki ko gis nëbbaat ko; xolam sedd, ba
mu dem jaay li mu am lépp, jënd tool ba.
45 «Te it nguuru Yàlla Aji Kawe ji dafa
mel ni jaaykat buy wut per yu rafet. 46 Am
bés mu gis per buy jar njég lu réy. Mu
dem nag, jaay li mu am lépp, jënd ko.»

Léebu mbaalum géej ga

47 Yeesu waxaat ne: «Nguuru Yàlla Aji
Kawe ji dafa mel ni mbaal mu ñu wàcce
ci géej, mu jàpp jën wu nekk. 48 Bi mbaal
mi feesee nag, ñu ñoddi ko ci tefes gi,
ba noppi ñu taxaw, dajale yu baax yi
ciy ndab, waaye sànni yi bon. 49 Noonu
lay mel, bu àddina tukkee. Malaaka yi
dinañu génn, tànn ñu bon ñi ci biir ñu
jub ñi, 50 sànni leen ci sawara. Foofa dees
na fa jooy te yéyu.»

Léebu boroom kër ga
51 Noonu Yeesu laaj taalibe ya ne leen:
«Loolu lépp, ndax xam ngeen lu muy
tekki?» Ñu ne ko: «Waaw.» 52 Yeesu ne
leen: «Kon nag xutbakat bu nekk bu jàng
ci nguuru Yàlla Aji Kawe ji, dafa mel ni
boroom kër buy génne ci dencukaayam
yu bees ak yu màggat.»

Yeesu ci dëkku Nasaret
53 Bi nga xamee ne Yeesu dégtal na
léeb yooyu ba noppi, mu jóge fa, 54 dem
fa mu yaroo. Mu di leen jàngal ci seen
jàngu, ba ñu waaru ne: «Xam-xam bii
ak kéemaan yii, fu mu ko jële? 55 Ndax
kii du doomu minise bi, te ndeyam tudd
Maryaama? Ndax rakkam yu góor duñu
Saag, Yuusufa, Simoŋ ak Yuda? 56 Te ay
rakkam yu jigéen, ndax nekkuñu fi ak
nun? Lii lépp nag, fu mu ko jële?» 57 Kon
ñu daldi koy xeeb.

Noonu Yeesu ne leen: «Dees na faay-
daal yonent, waaye du ci réewam ak ci
këram.» 58 Te Yeesu defu fa kéemaan yu
bare ndax seen ngëmadi.

14

Yaxya faatu na
1 Ca jamono joojale Erodd boroom dii-
waanu Galile dégg na tur, wa Yeesu am.
2 Noonu mu ne ay surgaam: «Kooku mooy
Yaxya mi dekki; moo tax mu ànd ak
kàttanu def ay kéemaan.»

3 Ndaxte Erodd jàppoon na Yaxya, yeew
ko, tëj. Ndaxte Erodd takkoon na Erojàdd
jabaru Filib magam, 4 te Yaxya daan ko
wax: «Jaaduwul nga denc ko.» 5 Erodd
nag bëgg koo rey, waaye dafa ragal nit
ñi, ci li ñu teg Yaxya ab yonent.

6 Bi ñu ca tegee ab diir nag, ñuy màggal
bés ba Erodd juddu woon, te doomu
Erojàdd ju jigéen di fecc ci biir gan ñi.
Loolu neex Erodd, 7 ba mu dig ko ci kaw
ngiñ ne ko: «Loo laaj, dinaa la ko jox.»
8 Noonu ndaw sa daldi topp la ko ndey ji
digaloon, ne Erodd: «Indil ma fii ci biir
ndab boppu Yaxya.»

9 Bi ko buur ba déggee, mu am naqar,
waaye ngiñ la ak gan ña tax mu santaane,
ñu jox ko ko. 10 Mu yónnee nag, ngir ñu
dagg boppu Yaxya ca kaso ba. 11 Ñu indi
bopp bi ci biir ndab, jox ko janq ba, mu
jox ko ndeyam. 12 Noonu taalibey Yaxya
ñëw, fab néew ba, suul ko; ba noppi dem,
wax ko Yeesu.

Yeesu bareel na mburu ya
13 Bi Yeesu déggee deewu Yaxya nag,
mu jóge fa, dugg cig gaal, di dem ca bérab
bu wéet. Waaye bi ko nit ñi yégee, ñu
daldi jóge ci dëkk yi, topp ko ak seeni
tànk. 14 Yeesu génn ci gaal gi nag, gis
mbooloo mu réy, mu yërëm leen, ba faj
ñi ci wopp.

15 Ca ngoon sa taalibe yi ñëw ci moom
ne ko: «Fii àllub neen la, te léegi mu
guddi. Doo yiwi mbooloo mi, ngir ñu
dem ci dëkk yu ndaw yi, jënd lu ñu mana
lekk?» 16 Waaye Yeesu ne leen: «Matul ñu
dem, yéen joxleen leen lu ñu lekk.» 17 Ñu
ne ko: «Amunu fi lu dul juróomi mburu
ak ñaari jën.» 18 Yeesu ne leen: «Indil-
leen ma ko fii.»
19 Ci kaw loolu Yeesu sant mbooloo ma,
ñu toog ca ñax ma. Mu jël juróomi mburu
ya ak ñaari jën ya, xool ci kaw, sant Yàlla.
Mu damm mburu ma, jox ko taalibe ya,
ñu séddale ko nit ña. 20 Noonu ñépp
lekk ba suur. Te ñu dajale dammit ya ca
des, mu nekk fukki pañe ak ñaar yu fees.
21 Gannaaw jigéen ña ak gone ya, góor ña
doon lekk matoon nañu juróomi junni.

Yeesu dox na ci kaw ndox ma
22 Bi loolu amee Yeesu sant taalibe ya,
ñu dugg gaal ga te jàll dex ga, jiituji ko,
muy yiwi mbooloo ma. 23 Bi mu ko yiwee
nag, mu yéeg ca tund wa, ngir wéet ak
Yàlla. Noonu guddi jot, fekk mu nekk fa
moom rekk.
24 Bi mu fa nekkee nag, gaal ga sore
na tefes ga, te duus ya di ko yëngal bu
metti, ndax ngelaw la leen soflu. 25 Ca
njël nag Yeesu jëm ci ñoom, di dox ci
kaw dex gi. 26 Waaye bi ko taalibe yi
gisee, muy dox ci kaw dex ga, ñu daldi
jommi naan: «Njuuma la!» daldi tiit bay
yuuxu. 27 Waaye ca saa sa Yeesu ne leen:
«Takkleen seen fit, man la, buleen tiit!»
28 Ci kaw loolu Piyeer jël kàddu gi ne
ko: «Sang bi, bu dee yaw, sant ma, ma
dox ci kaw ndox mi, ñëw ci yaw.» 29 Yeesu

ne ko: «Kaay!» Piyeer nag wàcc ca gaal
ga, di dox ci kaw ndox mi, jëm ci Yeesu.
30 Waaye bi mu gisee ni ngelaw li mettee,
mu daldi tiit, tàmbalee suux. Mu woote
ne: «Sang bi, wallu ma!» 31 Ca saa sa
Yeesu tàllal loxoom, jàpp ko naan: «Yaw
mi néew ngëm, lu tax nga am xel ñaar?»
32 Noonu ñu dugg ca gaal ga, ngelaw li
ne tekk. 33 Ñi nekk ci gaal gi nag sukk ci
kanamam ne ko: «Ci dëgg yaa di Doomu
Yàlla ji.»

34 Bi loolu amee ñu jàll, teer ca dii-
waanu Senesaret. 35 Ña fa dëkk xàmmi
Yeesu, yónnee nag ca diiwaan bépp, indil
ko ñu wopp ñépp. 36 Noonu ñu ñaan ko,
mu may leen ñu laal cati mbubbam rekk,
te ku ko laal daldi wér.

15

Farisen ya ak aada ya

1 Ca jamono jooja amoon na bés ay
Farisen ak ay xutbakat jóge Yerusalem,
ñëw ci Yeesu ne ko: 2 «Lu tax say taalibe
di moy aaday yoon, yi maam yi tëral?
Ndaxte duñu raxas seeni loxo, bu ñuy
lekk.» 3 Waaye Yeesu ne leen: «Yéen itam
lu tax ngeen di moy li Yàlla santaane,
ngir topp seeni aada? 4 Yàlla nee na:
“Teralal sa ndey ak sa baay,” te it: “Ku
móolu sa ndey walla sa baay, dees na
la rey.” 5 Waaye yéen dangeen ne: “Ku
wax sa ndey walla sa baay: ‘Li ngeen
wara jariñoo ci man, jébbal naa ko Yàlla,’
6 kooku amatul warugaru teral baayam.”
Noonu tebbi ngeen kàddug Yàlla ndax
seen aada. 7 Yéen ñi naaféq, Esayi
waxoon na bu baax ci kàddug Yàlla ci
seen mbir, bi mu naan:

8 “Xeet wii ñu ngi may teral ci seen
gémmiñ,
waaye seen xol sore na ma.
9 Seen màggal amul benn njariñ,
ci li ñuy jàngle dénkaaney nit kese.”»

10 Noonu Yeesu woo mbooloo mi ci
moom ne leen: «Dégluleen te xam: 11 du
li dugg ci gémmiñ mooy indil nit sobe,
waaye li ciy génne mooy indil nit sobe.»

12 Bi taalibeem ya déggee loolu, ñu
ñëw ci moom ne ko: «Ndax xam nga
ne, Farisen yi dañoo mer ndax loolu
nga wax?» 13 Yeesu ne leen: «Garab
gu sama Baay bi ci kaw jiwul, dees na
ko buddi. 14 Bàyyileen leen, ay gumba
lañu yuy wommat ay gumba; bu gumba
dee wommat moroomam nag, kon dinañu
daanu ñoom ñaar ci kàmb.»

15 Piyeer nag jël kàddu gi, laaj Yeesu:
«Firil nu léeb wi.» 16 Noonu Yeesu ne
ko: «Ndax ba tey seen xol dafa tëju, yéen
itam? 17 Xamuleen ne, lépp lu dugg ci
gémmiñ, ci biir lay jëm tey génn ca bérab
bu làqu? 18 Waaye li génn ci gémmiñ
mu ngi jóge ci xol; loolu mooy indil
nit sobe. 19 Ndaxte ci xol la xalaat yu
bon di jóge, ak bóom, njaaloo, ndoxaanu
yàqute, càcc, seede lu dul dëgg ak saaga.
20 Yooyu ñooy indil nit sobe, waaye lekk
ak loxo yoo raxasul du tax nit am sobe.»

Yeesu faj na doomu jigéen, ja askanoo réewu Kanaan

21 Gannaaw loolu Yeesu jóge fa, dem
ci diiwaanu Tir ak Sidon. 22 Ba mu fa
àggee nag, jigéenu waa Kanaan, ja dëkk
ca wàll yooyu, daldi génn, di wax ca kaw
ne ko: «Yaw sang bi, Sëtu Daawuda bi,
yërëm ma! Rab jàpp na sama doom ju
jigéen, te dafa sonn lool.» 23 Waaye Yeesu
waxu ko dara. Ay taalibeem nag ñëw ci
moom ne ko: «Doo ko yiwi, mu ngi nuy
topp, di yuuxu ci sunu kaw.» 24 Yeesu
ne: «Yónniwuñu ma, lu dul ci xari bànni
Israyil yu réer.»

25 Waaye jigéen ja ñëw, sukk ci kana-
mam naan: «Sang bi, wallusi ma!»
26 Yeesu ne ko: «Jël ñamu gone yi, sànni
ko xaj yi, rafetul.» 27 Waaye jigéen ja ne
ko: «Waaw, sang bi, teewul xaj yi di lekk
ruusit, yi rot ci seen lekkukaayu boroom.»
28 Ci kaw loolu Yeesu ne ko: «Yaw jigéen
ji, sa ngëm réy na; na am, ni nga ko
bëgge.» Noonu doomam daldi wér ca saa
sa.

Yeesu faj na ñu wopp

29 Bi loolu amee Yeesu jóge foofa, ñëw
ci weti dexu Galile; mu yéeg ca aw tund,
toog fa. 30 Ba mu fa nekkee, nit ñu bare
ñëw ci moom, indaale ay lafañ, ay làggi,
ay gumba, ay luu ak ñeneen ñu bare.
Ñu teg leen ci tànki Yeesu, mu faj leen.
31 Nit ñépp waaru, ndaxte gis nañu luu

yuy wax, làggi yu wér, lafañ yuy dox, ak
gumba yuy gis. Ñu daldi màggal Yàlla
Buuru Israyil.

Yeesu bareel na ay mburu ñaareel bi yoon

32 Gannaaw loolu Yeesu woo ci moom
taalibeem ya ne leen: «Yërëm naa
mbooloo mi, ndaxte toog nañu fi man
ñetti fan, te amatuñu lu ñu lekk.
Bëgguma leena yiwi te lekkuñu, ngir bañ
ñu tële ci yoon wi.» 33 Noonu taalibeem
ya laaj ko: «Waaye fu nuy jële ci àll bi
mburu mu doy ngir mbooloo mu tollu
nii?» 34 Yeesu ne leen: «Ñaata mburu
ngeen am?» Ñu ne ko: «Juróom ñaari
mburu ak ay jën yu ndaw.»
35 Ci kaw loolu Yeesu sant mbooloo mi,
ñu toog ci suuf. 36 Mu fab juróom ñaari
mburu yi ak jën yi, sant Yàlla, damm
leen, jox leen taalibe yi, ñu séddale leen
mbooloo mi. 37 Noonu ñépp lekk ba suur.
Te ñu dajale juróom ñaari dàmba yu fees
ak dammit yi ci des. 38 Gannaaw jigéen ñi
ak gone yi, góor ñi ci lekk matoon nañu
ñeenti junni.
39 Noonu Yeesu yiwi mbooloo mi, dugg
ci gaal, ñëw ci wàlli Magadan.

16

Kéemaan gu jóge ci asamaan

1 Amoon na ay Farisen ak ay Sadusen
yu ñëw ci Yeesu. Ñu fexe koo fiir, ba laaj
ko ne: «Won nu kéemaan guy firndeel
sag yónnent, te mu jóge ci asamaan.»
2 Noonu Yeesu ne leen: «Ngoon gi dan-
geen naan: “Du taw suba ndax asamaan
si dafa xonq.” 3 Te suba gi ngeen naan:
“Tey daal dina taw, ndax asamaan si
dafa xonq te xiin.” Kon man ngeena
ràññee melow asamaan, waaye man-
uleena ràññee firndey jamono ji nu tollu.
4 Yéenay laaj firnde, yéen niti jamono ju
bon jii, yéen ñi fecci seen kóllëre ak Yàlla.
Waaye dungeen jot genn firnde gu dul
firndeg Yunus.» Bi Yeesu waxee loolu, mu
jóge ci ñoom, dem.
5 Gannaaw loolu taalibe yi jàllaat dex
gi, fekk fàtte nañoo yóbbaale mburu.
6 Noonu Yeesu ne leen: «Wottuleen te
moytu lawiiru Farisen ya ak Sadusen
ya.» 7 Bi ko taalibe yi déggee, ñu daldi
werante ci seen biir naan: «Nun de
indaalewunu mburu.» 8 Waaye Yeesu yég
loolu ne leen: «Yéen ñi néew ngëm, lu tax
ngeen di werante ci seen biir, ndaxte in-
daalewuleen mburu? 9 Ndax xamaguleen
ba tey? Xanaa fàttalikuwuleen juróomi
mburu ya ngir juróomi junniy góor ña,
ak ñaata pañe ngeen dajale woon ciy
dammit? 10 Te ndax fàttalikuwuleen
itam juróom ñaari mburu ya ngir ñeenti
junniy góor ña, ak ñaata dàmba ngeen
dajale woon ciy dammit? 11 Kon nag
lu tax xamuleen ne waxuma mburu?
Waaye damaa bëgg, ngeen moytu lawiiru
Farisen ya ak Sadusen ya.» 12 Noonu
ñu xam ne, Yeesu waxul woon lawi-
iru mburu, waaye ñu moytu njànglem
Farisen ya ak Sadusen ya.

Piyeer wax na ne, Yeesu mooy Almasi bi

13 Bi ñu fa jógee, Yeesu dem ca dii-
waanu Sesare bu Filib. Foofa mu laaj
taalibeem ya: «Lu nit ñiy wax ci Doomu
nit ki; mooy kan?» 14 Taalibe yi ne: «Am
na ñu naan, Yaxya, ñeneen ñi, Ilyaas; ñi
ci des ne, Yeremi walla keneen ci yonent
yi.»
15 Noonu Yeesu ne leen: «Waaye yéen,
ku ngeen may teg?» 16 Ci kaw loolu Simoŋ
Piyeer ne: «Yaa di Almasi bi, Doomu Yàlla
Aji Dund ji.» 17 Yeesu ne ko: «Barkeel
ñeel na la, Simoŋ doomu Yunus, ndaxte
du nit moo la xamal lii, waaye sama Baay
bi nekk ci kaw. 18 Te maa ngi lay wax
lii: yaa di Piyeer, te ci kaw doj wu réy
woowu laay samp mbooloom ñi ma gëm,
te dooley dee du ko manal dara. 19 Dinaa
la jox caabiy nguuru Yàlla Aji Kawe ji; li
nga yeew ci àddina, dees na ko yeew ci
asamaan; li nga yiwi ci àddina dees na ko
yiwi ci asamaan.» 20 Noonu Yeesu dénk
taalibe yi bu wóor ne leen: «Buleen wax
kenn ne maay Almasi bi.»
21 Li dale ci jamono jooja, Yeesu tàmbali
na xamal taalibeem yi ne war na dem
Yerusalem, daj fa coono yu bare, jóge
ca njiit ya, ca sarxalkat yu mag ya ak
ca xutbakat ya; ñu rey ko, mu dekki ca
ñetteelu fan ba. 22 Bi mu waxee ba noppi,
Piyeer woo ko ci pegg, bëgg koo yedd ne

ko: «Yàlla tere, Boroom bi, loolu du la
dal.» 23 Waaye Yeesu waññiku, daldi ne
Piyeer: «Sore ma Seytaane, bu ma xatal;
yëfi nit ngay fonk, waaye du yëfi Yàlla.»
24 Gannaaw loolu Yeesu ne taalibeem
ya: «Ku bëgga aw ci samay tànk, na
bàyyi boppam, te gàddu bant bi ñu ko
wara daaj, doora topp ci man. 25 Ndaxte
koo xam ne bëgg ngaa rawale sa bakkan,
dinga ko ñàkk, waaye ku ñàkk sa bakkan
ngir man, jotaat ko. 26 Te it moom
àddina sépp lu muy jariñ nit, bu ñàkkee
bakkanam? Te nit, lu mu wara weccee
bakkanam? 27 Ndaxte Doomu nit ki
dina ñëw ci ndamul Baayam, ànd ak ay
malaakaam; bés booba dina delloo ku
nekk ay jëfam. 28 Ci dëgg maa ngi leen
koy wax, am na ñi fi taxaw, ñoo xam ne
duñu dee, te gisuñu Doomu nit ki ñëw ci
nguuram.»

17

Ndamu Yeesu jolli na ci moom

1 Juróom benni fan gannaaw gi, Yeesu
àndoon na ak Piyeer, Saag ak Yowaana
rakkam, yóbbu leen fu wéet ci tund wu
kawe lool. 2 Mu soppiku fa seen kanam,
xar kanamam di melax nib jant, te ay
yéreem weex ni leer. 3 Naka noonu ñu gis
yonenti Yàlla Musaa ak Ilyaas, di waxtaan
ak Yeesu.
4 Piyeer nag daldi wax Yeesu ne ko:
«Sang bi, bég nanu ci sunu teew fii; soo
ko bëggee, dinaa fi defar ñetti mbaar,
benn yaw, benn Musaa ak benn Ilyaas.»
5 Waaye bi muy wax, niir wu leer muur
leen, te baat jib ca niir wa naan: «Kii
mooy sama Doom ji ma bëgg, ci moom
laa ame bànneex; dégluleen ko.»
6 Bi taalibe yi déggee baat bi, ñu ne
nërëm ci suuf, daldi tiit lool. 7 Waaye
Yeesu jegeñsi, laal leen naan: «Jógleen,
buleen ragal dara.» 8 Noonu ñu xool ci
kaw, waaye gisatuñu kenn ku dul Yeesu
rekk.
9 Bi loolu amee ñu wàcc ca tund wa.
Bi ñuy wàcc nag, Yeesu sant leen ne:
«Buleen nettali kenn li ngeen gis, ba kera
Doomu nit ki dekki.» 10 Noonu taalibe ya
laaj ko: «Lu tax xutbakat ya nag di wax
ne, Ilyaas mooy jëkka ñëw?» 11 Yeesu ne
leen: «Waaw, dëgg la, Ilyaas war na ñëw,
jubbanti lépp. 12 Teewul maa ngi leen di
wax ne, Ilyaas ñëw na te xàmmiwuñu ko,
waaye def nañu ko la leen neex. Noonu
it dañoo nara sonal léegi Doomu nit ki.»
13 Ndax wax jooju nag, taalibe ya xam ne
ci mbirum Yaxya la leen doon wax.

Yeesu faj na xale bu rab jàpp

14 Bi nga xamee ne wàcc nañu, ba ñëw
ca mbooloo ma, genn góor ñëw ci moom,
sukk 15 naan: «Sang bi, yërëmal sama
doom, ndaxte mu ngi say, di am coono
bu metti; léeg-léeg mu daanu ci sawara,
léeg-léeg mu daanu ci ndox. 16 Indi naa
ko ci say taalibe, waaye manuñu koo faj.»
17 Noonu Yeesu ne: «Yéen niti jamono
jii, yéen ñi gëmadi te dëng, ba kañ laa
wara nekk ak yéen, ba kañ laa leen di
wara muñal?» Mu ne leen: «Indil-leen
ma xale bi fii.» 18 Noonu Yeesu tëkku rab
wa, rab wa génn ca xale ba, mu daldi wér
ca saa sa.
19 Bi loolu amee taalibe ya ñëw ci Yeesu,
laaj ko ci pegg: «Lu tax nun manunu
woona dàq rab wi?» 20-21 Yeesu ne leen:
«Seen ngëm gu néew a tax. Ci dëgg maa
ngi leen koy wax, su ngeen amee ngëm gu
tuuti sax niw peppu fuddën, kon dingeen
ne tund wii: “Jógeel fii, toxu fale,” te dina
fa dem, ba dara du leen të.»

Yeesu waxaat na ne dina dee, dekki

22 Bi ñuy wër diiwaanu Galile nag,
Yeesu ne leen: «Léegi ñu jébbal Doomu
nit ki ci loxoy nit ñi; 23 dinañu ko rey, mu
dekki ca ñetteelu fan ba.» Bi ko taalibe
ya déggee, ñu am naqar lool.

Yeesu fey na warugaru kër Yàlla ga

24 Gannaaw loolu Yeesu ak taalibe ya
ñëw Kapernawum. Bi ñu fa àggee nag,
laajkati warugaru kër Yàlla ga ñëw ci
Piyeer ne ko: «Ndax seen kilifa du fey
posetu ñaari daraxma ngir warugar wi?»
25 Piyeer ne leen: «Ahakay!»
Ba ñu eggee kër ga nag, Yeesu jëkka
wax ne Piyeer: «Waaw, lu ciy sa xalaat,
Simoŋ? Buuri àddina si, ñan lañuy laaj
juuti walla galag? Seeni doom walla ñi
bokkul ci njaboot gi?» 26 Piyeer ne ko:
«Xanaa ñi bokkul ci kër gi.» Yeesu ne ko:
«Kon doom yi nag mucc nañu ci. 27 Waaye

bëgguma nu naqaral leen; demal sànni
oos ca dex ga te nga génne jën wa jëkka
xëcc. Boo ubbee gémmiñam, dinga ca gis
posetu estateer. Jël ko nag, jox leen ko
ngir man ak yaw.»

18

Kan moo gëna màgg?

1 Ca waxtu woowu taalibe ya ñëwoon
nañu ci Yeesu, laaj ko: «Kan moo gëna
màgg ci nguuru Yàlla mi nekk ci kaw?»
2 Noonu Yeesu woo xale, teg ko ci seen
biir, 3 ne leen: «Ci dëgg maa ngi leen
koy wax, su ngeen waññikuwul ci Yàlla,
ba mel niy xale, dungeen dugg mukk ci
nguuru Yàlla Aji Kawe ji. 4 Kuy suufeelu
nag, ba mel ni xale bii, kooku mooy ki
gëna màgg ci nguuru Yàlla Aji Kawe ji.
5 Te it ku nangu ci sama tur xale bu mel
ni kii, man mii nga nangu. 6 Waaye ku
yóbbe bàkkaar kenn ci ñi gëna tuuti ñi
ma gëm, li gën ci moom mooy ñu takk
doj wu réy ci baatam, sànni ko ca fa gëna
xóot ca géej ga.

Ñi yóbbe nit bàkkaar

7 «Yaw àddina, dinga torox ndax say fiir
yiy yóbbe nit bàkkaar. Fiir manta ñàkk,
waaye toroxte dal na nit ki koy lal. 8 Boo
xamee ne sa loxo mbaa sa tànk mu ngi
lay yóbbe bàkkaar, dagg ko, sànni ko fu
sore. Ndaxte nga lafañ walla ñàkk loxo
te dugg ci dund gu wóor gi, moo gën ci
yaw, nga am ñaari loxo walla ñaari tànk,
te ñu sànni la ci sawara su dul fey mukk.
9 Boo xamee ne sa bët mu ngi lay yóbbe
bàkkaar, luqi ko, sànni ko fu sore. Ndaxte
nga patt te dugg ci dund gu wóor gi, moo
gën ci yaw, nga am ñaari bët, te ñu sànni
la ci sawara.
10-11 «Te it wottuleena xeeb kenn ci ñi
gëna tuuti, ndax kat seeni malaakaa ngi
sax ci jataayu sama Baay bi nekk ci kaw.
Maa leen wax loolu.

Xar mu réer ma

12 «Luy seen xalaat ci lii? Su fi amoon
nit ku am téeméeri xar, te benn ci ñoom
réer, lu muy def? Ndax du bàyyi ca
parlukaay ba juróom ñeent fukki xar ya
ak juróom ñeent, te dem wuti ma réer?
13 Bu ko gisee, mbég mi mu am ci moom
mooy ëpp mbég, mi mu am ci juróom
ñeent fukki xar ya ak juróom ñeent ya
réerul.
14 «Noonu it seen Baay bi nekk ci kaw
bëggul kenn ci ñi gëna tuuti sànku.

Mbaalug bàkkaar yi

15 «Te lii itam, bu sa mbokk defee
bàkkaar, demal yedd ko, yéen ñaar rekk.
Bu la dégloo, kon gindi nga sa mbokk.
16 Waaye bu la dégluwul, àndal ak kenn
mbaa ñaar, ngir mbir mi dëggu ci li
ko ñaar walla ñett seede. 17 Bu leen
dégluwul ñoom itam, wax ko mbooloom
ñi gëm. Bu dégluwul mbooloo ma nag,
nga teg ko ni ku gëmul Yàlla mbaa ab
juutikat. 18 Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
lépp lu ngeen yeew ci àddina, dees na ko
yeew ci asamaan, te lépp lu ngeen yiwi ci
àddina, dees na ko yiwi ci asamaan.
19 «Maa ngi leen koy wax it, bu ñaar
ci yéen déggoo ci àddina, ngir ñaan lu
mu mana doon, sama Baay bi nekk ci kaw
dina leen ko may. 20 Ndaxte fu ñaar walla
ñetti nit booloo ci sama tur, maa ngi ci
seen biir.»

Jaraaf ju amul yërmande

21 Noonu Piyeer ñëw ci Yeesu, laaj ko:
«Boroom bi, bu ma sama mbokk tooñee,
ñaata yoon laa ko wara baal? Xanaa ba
ci juróom ñaari yoon?» 22 Yeesu ne ko:
«Waxuma la ba ci juróom ñaari yoon,
waaye ba ci juróom ñaar fukki juróom
ñaari yoon.
23 «Loolu moo tax nguuru Yàlla Aji
Kawe ji dafa mel ni buur bu bëgga
waññ alalam ak ay jaraafam. 24 Ba mu
tàmbalee waññ nag, ñu indil buur ba
ku ko ameel ay milyoŋ* yu baree bare,
25 waaye jaraaf ja amul lu mu feye. Kon
nag sangam santaane, ñu jaay ko moom
ak soxnaam ak ay doomam ak lépp lu mu
am, ngir fey bor ba. 26 Kon jaraaf ja daanu
ciy tànkam ne ko: "Muñal ma, dinaa la
fey lépp." 27 Noonu sangam yërëm ko,
bàyyi ko, baal ko bor ba.

* **18:24** Maanaam fukki junniy talaŋ. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

28 «Bi loolu amee jaraaf ja génn, gis
benn moroomu jaraafam bu ko ameel ay
junni†. Mu daldi ko jàpp, poñe ko ne
ko: “Fey ma li nga ma ameel.” 29 Kon
moroomam daanu ci suuf, ñaan ko ne:
“Muñal ma, dinaa la fey.” 30 Waaye
moom nanguwu ko, mu dem, tëj ko kaso,
ba kera mu fey li mu ko ameel.
31 «Bi ay moroomam gisee loolu nag, ñu
am naqar wu réy, daldi dem, xamal seen
sang li xew lépp. 32 Sang ba nag woolu
jaraaf ba ne ko: “Yaw jaraaf ju soxor
nga! Baal naa la sa bor bépp, ndaxte tinu
nga ma. 33 Lu tax yaw itam yërëmoo sa
moroom, ni ma la yërëme?” 34 Noonu
sang ba mer, jébbal ko ñiy fitnaale ca kaso
ba, ba kera muy fey li mu ko ameel lépp.
35 «Noonu la leen sama Baay bi ci kaw
di def, bu ngeen baalul ku nekk seen
mbokk ak xol bu sedd.»

19

Ñi fase, ak ñi baña séy ngir jaamu Yàlla

1 Bi nga xamee ne Yeesu wax na loolu
ba noppi, mu jóge Galile, dem ci wàllu
réewu Yawut yi, gi féete ci gannaaw dexu
Yurdan. 2 Mbooloo mu bare topp ko, mu
faj leen fa.
3 Bi mu fa nekkee, ay Farisen ñëw ci
moom, bëgg koo fiir; ñu ne ko: «Ndax
jaadu na nit fase soxnaam, saa su ko
neexee?» 4 Yeesu ne leen: «Xanaa
jànguleen ne, ca njàlbéen ga Aji Bind
ji sàkk na leen, kii góor, kii jigéen, 5 te
mu ne: “Looloo tax góor di teqalikook
ndeyam ak baayam, ànd ak soxnaam,
ñoom ñaar doon benn.” 6 Kon nag
nekkatuñu ñaar waaye benn lañu. Lu
Yàlla takk nag, bu ko nit tas.»
7 Bi Yeesu waxee loolu, Farisen ya laaj
ko ne: «Waaye Musaa santaane na, nit jox
soxnaam kayitu pase, tàggook moom. Lu
tax mu wax loolu nag?» 8 Yeesu ne leen:
«Musaa may na leen, ngeen fase seen
soxna, ndax seen xol dafa dëgër, waaye ca
njàlbéen ga demewul woon noonu. 9 Te
it maa ngi leen koy wax, koo xam ne kii
fase nga sa soxna te du njaaloo tax, boo
séyaatee ak keneen, njaaloo nga.»
10 Bi ko taalibe ya déggee, ñu ne ko:
«Bu dee noonu la digganteb góor ak
jigéen mel, baña séy moo gën.» 11 Yeesu
ne leen: «Du ñépp ñoo mana nangu loolu,
waaye ñi ko Yàlla jagleel rekk. 12 Ndaxte
am na ñu judduwaale tële, am na ñu tële
ci loxoy nit, te am na ñu baña séy ngir
nguuru Yàlla Aji Kawe ji. Ku ko mana
nangu, nangu ko.»

Xale yu ndaw yi

13 Gannaaw loolu amoon na ay nit ñuy
indil Yeesu ay xale, ngir mu teg leen ay
loxoom, ñaanal leen. Waaye taalibe ya
gëdd leen. 14 Bi Yeesu gisee loolu, mu ne
leen: «Bàyyileen xale yi, te buleen leen
tere, ñu ñëw fi man. Ndaxte ñu mel ni
ñoom, ñoo yelloo nguuru Yàlla Aji Kawe
ji.» 15 Noonu Yeesu teg leen ay loxoom, ba
noppi jóge fa.

Waxambaane wu bare alal

16 Bi muy dem nag, nit daldi ñëw ci
moom ne ko: «Kilifa gi, lan laa wara def
ci lu baax, ngir mana am dund gu dul
jeex?» 17 Yeesu ne ko: «Lu tax nga laaj ma
ci wàllu lu baax? Kenn kepp moo baax.
Boo bëggee dugg ca dund googu ci kaw,
nanga sàmm ndigal yi.» 18 Waxambaane
wa laaj ko: «Yan la?» Yeesu ne ko: «Yii:
bul bóome, bul njaaloo, bul sàcc, bul
seede lu dul dëgg, 19 teralal sa ndey ak
sa baay, te it: nanga bëgg sa moroom,
ni nga bëgge sa bopp.» 20 Waxambaane
wa ne ko: «Sàmm naa yooyu yépp, lu ma
deseeti?»
21 Noonu Yeesu ne ko: «Boo bëggee
mat sëkk, demal jaay li nga am, jox ko
miskin yi te dinga woomle ca asamaan.
Boo noppee, ñëwal topp ci man.»
22 Waaye bi waxambaane wa déggee
loolu, mu jóge fa ak tiis, ndaxte ku bare
woon alal la.
23 Noonu Yeesu wax taalibeem ya ne
leen: «Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
boroom alal dugg ci nguuru Yàlla Aji
Kawe ji, lu jafee ngoogu! 24 Ma waxaat
leen ko: giléem jaar ci bën-bënu puso
moo gëna yomb boroom alal dugg ci
nguuru Yàlla Aji Kawe ji.» 25 Bi nga

† **18:28** Maanaam téeméeri denariyon. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

xamee ne taalibe ya dégg nañu loolu, ñu
daldi waaru lool ne ko: «Kan moo mana
mucc nag?» 26 Noonu Yeesu xool leen ne:
«Loolu të na nit, waaye dara tëwul Yàlla.»
27 Bi ko Piyeer déggee, mu daldi ne:
«Waaw, nun nag, dëddu nanu lépp, topp
la; kon nu nuy mujje nun?» 28 Yeesu ne
leen: «Ci dëgg maa ngi leen koy wax, bés
baa ngi ñëw bu Yàllay yeesalaat lépp, te
Doomu nit ki toog ci jalam, bi soloo ndam.
Bés boobu nag, yéen ñi ma topp dingeen
toog ci fukki jal ak ñaar, di àtte fukki
giir ak ñaar yu bànni Israyil. 29 Koo xam
ne kii dëddu nga ngir sama tur ay kër,
ay doomi ndey yu góor walla yu jigéen,
ndey walla baay, ay doom walla ay tool,
dinga ko jotaat téeméeri yoon, ba noppi
am dund gu dul jeex. 30 Waaye ñu bare ci
ñi jiitu, ñooy mujji; ñi mujj, ñooy jiituji.

20

Léebu liggéeykat yi ñu jël ci waxtu yu wuute

1 «Noonu nguuru Yàlla Aji Kawe ji
dafa mel ni boroom kër bu génn ci suba
teel, ngir jël ay liggéeykat ndax toolu
reseñam. 2 Mu juboo ak liggéeykat ya
ci bëccëg posetu denariyon, door leena
yebal ca toolam. 3 Ci yoor-yoor mu
génn, gis ñeneen ñu toog ca pénc ma
te liggéeyuñu. 4 Mu ne leen: “Demleen
yéen itam ca tool ba, te dinaa leen fey
lu jaadu.” 5 Ñu dem ca. Mu génnaat ci
digg bëccëg ak ci tisbaar, defaat noonu.
6 Mu génnati ci tàkkusaan, gis ñeneen
di tendeefal. Mu ne leen: “Lu tax ngeen
yendoo tendeefal, te liggéeyiwuleen?”
7 Ñu ne ko: “Kenn jëlu nu.” Mu ne leen:
“Demleen yéen itam ca tool ba.”
8 «Bi nga xamee ne timis jot na, boroom
tool ba ne jawriñ ja: “Woowal liggéeykat
yi te fey leen seen bëccëg, tàmbali ci ñi
mujja ñëw, ba ci ñi fi jëkk.” 9 Noonu
ñi mu jël ci tàkkusaan ñëw, ku nekk jot
posetu denariyon. 10 Gannaaw ga nag ñi
mu jëkka jël ñëw, yaakaar ne dinañu jot
lu ëpp loolu, waaye ñoom itam ñu jot ku
nekk benn denariyon. 11 Bi ñu ko jotee
nag, ñu tàmbalee ñaxtu ca boroom kër
ga, 12 naan: “Ñi mujja ñëw, benn waxtu
rekk lañu liggéey, ba noppi nga yemale
leen ak nun, ñi yenu coonob bëccëg bi
ak naaj wu metti wi.” 13 Waaye boroom
kër ga ne kenn ci ñoom: “Sama waay
tooñuma la. Ndax juboowunu woon ci
benn denariyon? 14 Kon fabal li nga
moom te dem. Su ma bëggee fey ku
mujja ñëw, li ma la fey yaw, 15 ndax
sañumaa def ak sama alal li ma neex?
Walla ndax danga am kiñaan ci li ma
yéwén?” 16 Noonu ñi mujj ñooy jiituji, ñi
jiitu ñooy mujj.»

Yeesu xamle na ñetteelu yoon ne dina dee, dekki

17 Gannaaw loolu Yeesu di dem
Yerusalem, ànd ak fukki taalibe yi ak
ñaar. Noonu mu wéetoo ak ñoom, di
leen xamal ci yoon wi lii: 18 «Nu ngi jëm
Yerusalem, te dees na jébbal Doomu nit
ki sarxalkat yu mag ya ak xutbakat ya.
Dinañu ko àtte, teg ko dee, 19 jébbal ko
ñi dul Yawut, ngir ñu di ko ñaawal te di
ko dóor ay yar, ba noppi daaj ko ci bant.
Waaye ca ñetteelu fan ba dina dekki.»

Li doomi Sebede ñaan Yeesu

20 Ci kaw loolu doomi Sebede ya ànd ak
seen ndey, ñëw ci Yeesu. Ndey ja sukk,
di ko ñaansi lenn. 21 Yeesu ne ko: «Loo
bëggoon?» Mu ne ko: «Damaa bëggoon
nga santaane ne, boo nekkee ci sa nguur,
sama ñaari doom ñii toog ak yaw, kenn
ci sa ndijoor, ki ci des ci sa càmmoñ.»
22 Yeesu ne ko: «Xamuleen li ngeen di
ñaan. Ndax man ngeena naan kaasu
naqar, bi may naan?» Ñu ne ko: «Man
nañu ko.» 23 Yeesu ne leen: «Ci dëgg
dingeen naan sama kaas, waaye toog ci
sama ndijoor mbaa sama càmmoñ, du
man maa koy maye, waaye sama Baay
moo koy may ñi mu ko waajal.»
24 Bi nga xamee ne fukki taalibe ya dégg
nañu loolu, ñu mere ñaari doomi ndey
ya. 25 Waaye Yeesu woo leen ne leen:
«Xam ngeen ne ci xeeti àddina, njiit yi
dañu leen di dóor yetu nguur, te kilifa yi
dañu leen di not. 26 Buleen mel ni ñooñu.
Waaye ku bëgga nekk kilifa ci yéen, na
nekk seen surga, 27 te ku bëgga nekk njiit,
na nekk seen jaam. 28 Ndaxte noonu la
Doomu nit ki ñëwe, du ngir ñu nekk ay

surgaam, waaye muy seen surga, ba joxe
bakkanam ngir njotug ñu bare.»

Yeesu faj na ñaari gumba

29 Gannaaw loolu Yeesu génn Yeriko,
te mbooloo mu bare topp ko. 30 Fekk
ñaari gumba toog ci wetu yoon wa. Bi
gumba ya déggee ne Yeesu di jaar, ñu
daldi yuuxu ne ko: «Sang bi, yaw Sëtu
Daawuda bi, yërëm nu!» 31 Waaye nit ña
gëdd leen, ngir ñu noppi. Teewul gumba
ya gëna yuuxu naan: «Sang bi, yaw Sëtu
Daawuda bi, yërëm nu!» 32 Noonu Yeesu
daldi taxaw, woo leen ne: «Lu ngeen
bëgg, ma defal leen ko?» 33 Ñu ne ko:
«Sang bi, na sunuy bët ubbiku.» 34 Noonu
Yeesu yërëm leen, laal seeni bët, ñu daldi
gis ca saa sa, topp ci moom.

21

Yeesu dugg na Yerusalem

1 Gannaaw loolu Yeesu ak taalibe ya
jege woon nañu Yerusalem, ba agsi dëkku
Betfase ci wetu tundu Oliw ya. Noonu
Yeesu yebal ñaari taalibe, 2 ne leen:
«Demleen ci dëkk bi ci seen kanam. Bu
ngeen eggee, dingeen gis mbaam mu ñu
yeew ak cumburam; yiwileen leen, indil
ma leen. 3 Te bu leen kenn waxee dara,
ngeen ne ko: “Boroom bi da leena soxla.”
Kon ca saa sa dina leen bàyyi, ñu dem.»
4 Yeesu def na noonu, ngir la ñu waxoon
jaarale ko cib yonent am, bi mu naan:
5 «Waxal waa Siyoŋ:
“Seen buur a ngi ñëw ci yéen;
ku lewet la, te war mbaam-sëf,
dig cumbur, doomu mbaam.”»
6 Noonu taalibe ya dem, def loolu leen
Yeesu sant. 7 Ñu indi mbaam ma, moom
ak cumbur ga, lal ci seeni yére, Yeesu toog
ca. 8 Ña ëpp ca mbooloo ma lal seeni yére
ca yoon wa, ñenn ña dagg ay cari garab,
lal leen it ca yoon wa. 9 Mbooloom ña ko
jiitu ak ña ko topp ñépp di wax ca kaw
naan:
«Osaana, yaw Sëtu Daawuda bi!
Yaw miy ñëw ci turu Boroom bi, ku barkeel nga!
Ca bérab yu gëna kawe, nañu ne: “Osaana!”»
10 Bi nga xamee ne Yeesu dugg na
Yerusalem, dëkk ba bépp yëngatu ne:
«Kii moo di kan?» 11 Mbooloo ma ne leen:
«Kii moo di yonentu Yàlla Yeesu, bi jóge
Nasaret ci Galile.»

Yeesu dàq na jaaykat ya ca kër Yàlla ga

12 Bi loolu amee Yeesu dugg ca kër Yàlla
ga, dàq ñépp ña fay jaay ak ña fay jënd.
Mu daaneel taabali weccikatu xaalis ya ak
tooguy jaaykati pitax ya, 13 naan: «Mbind
mi nee na: “Sama kër dinañu ko wooye
këru ñaan ci Yàlla,” waaye yéen def
ngeen ko këru sàcc.»
14 Noonu ay gumba ak ay lafañ ñëw ci
moom ca kër Yàlla ga, mu faj leen.
15 Bi nga xamee ne sarxalkat yu mag
ya ak xutbakat ya gis nañu yëf yu doy
waar ya mu def, te dégg xale yu ndaw ya
nekk ca kër Yàlla ga, di wax ci kaw naan:
«Osaana, yaw Sëtu Daawuda bi!» ñu
daldi mer. 16 Noonu ñu ne Yeesu: «Ndax
dégg nga li ñuy wax?» Yeesu ne leen:
«Waaw, dégg naa ko. Ndax masuleena
jàng lii ci Mbind mi:
“Ci gémmiñu perantal ak ñiy nàmp
sàkkal nga sa bopp ay cant”?»
17 Bi Yeesu waxee loolu, mu bàyyi leen,
génn dëkk ba, jëm Betani, fanaan fa.

Yeesu rëbb na garabu figg ga

18 Ci suba teel Yeesu délsi ca dëkk ba,
mu xiif. 19 Noonu mu séen garabu figg
ca yoon wa, waaye bi mu fa agsee, gisu
ci dara lu dul ay xob rekk. Ci kaw loolu
Yeesu ne ko: «Dootuloo meññ mukk!» Ca
saa sa figg ga daldi wow.
20 Bi nga xamee ne taalibe ya gis nañu
loolu, ñu waaru naan: «Nan la figg gi
daldi wowe ci taxawaay bi?» 21 Noonu
Yeesu ne leen: «Ci dëgg maa ngi leen koy
wax, su ngeen gëmee te baña werante,
dingeen def li ma def figg gi, rax-ca-dolli
bu ngeen nee tund wale: “Jógal tàbbi ca
géej ga,” dina ko def. 22 Te lépp lu ngeen
laaj cig ñaan, bu ngeen ci boolee ngëm,
dingeen ci jot.»

Sañ-sañu Yeesu

23 Gannaaw loolu Yeesu dugg ca kër
Yàlla ga, di fa jàngle. Bi muy jàngle
nag sarxalkat yu mag ya ak njiiti xeet wa
ñëw ci moom ne ko: «Yëf yii ngay def,

ci ban sañ-sañ nga koy defe? Ku la may
boobu sañ-sañ?» 24 Yeesu ne leen: «Man
itam dinaa leen laaj lenn; bu ngeen ma ko
waxee, kon dinaa leen wax ci ban sañ-sañ
laay defe yëf yii. 25 La Yaxya daan def, di
sóob nit ñi ci ndox, fu mu ko jële, ci Yàlla
walla ci nit ñi?» Ci kaw loolu ñu daldi
werante ci seen biir naan: «Bu nu nee:
“Ci Yàlla,” dina nu laaj: “Lu tax gëmuleen
ko kon?” 26 Te bu nu nee: “Ci nit ñi,”
kon mbooloo mi dal ci sunu kaw, ndaxte
ñépp teg nañu Yaxya ab yonent.» 27 Ñu ne
Yeesu nag: «Loolu xamunu ko.» Noonu
Yeesu ne leen: «Kon man itam duma leen
wax ci ban sañ-sañ laay defe yëf yii.

Léebu ñaari doom ya

28 «Lu di seen xalaat ci lii? Kenn nit
amoon na ñaari doom. Am bés mu ñëw
ca taaw ba ne ko: “Sama doom, demal tey
liggéeyi ca sama toolu reseñ.” 29 Taaw ba
ne ko: “Demuma,” waaye gannaaw loolu
xelam yedd ko, mu dem. 30 Gannaaw gi,
baay ba ñëw ca tofo ba, wax ko noonu.
Mu ne ko: “Waaw,” waaye demul.»
31 Noonu Yeesu laaj leen: «Kan ci ñaari
doom yooyu moo def coobarey baayam?»
Ñu ne: «Taaw ba.» Yeesu ne leen: «Ci
dëgg maa ngi leen koy wax, juutikat yi
ak jigéeni moykat yi ñoo leen jëkka dugg
ci nguuru Yàlla Aji Kawe ji. 32 Ndaxte
Yaxya ñëw na ci yéen ci yoonu njub, te
gëmuleen ko; waaye juutikat yi ak jigéeni
moykat yi gëm nañu ko. Te gannaaw bi
ngeen gisee loolu, seen xel soppikuwul
sax, ba ngeen gëm ko.»

Léebu beykat, yi rey doomu boroom tool bi

33 Yeesu teg ca ne: «Dégluleen beneen
léeb. Amoon na fi benn boroom kër bu
jëmbët toolu reseñ. Mu ñag tool bi, gas
ci biir pax, ngir nal ci reseñ yi. Mu
tabax wottukaay, batale ko ay beykat,
daldi tukki.
34 «Bi nga xamee ne bëgg nañoo witt re-
señ yi, mu yónni ay surgaam ci beykat yi,
ngir jot wàllam ci meññeef mi. 35 Waaye
beykat yi jàpp surga yi, kenn ki ñu dóor
ko ay yar, keneen ki ñu rey ko, ki ci des
ñu sànni ko ay doj. 36 Boroom kër gi nag
yónniwaat yeneen surga yu ëpp yu jëkk
ya, beykat yi def leen noonu ñoom itam.
37 Mujj mu yónni doomam naan: “Xëy na
ñu weg sama doom.” 38 Waaye bi beykat
yi gisee doom ji, ñu ne ci seen bopp: “Kii
moo wara donn tool bi; nan ko rey, moom
ndonoom.” 39 Ñu jàpp ko nag, génne ko
tool bi, rey ko.»
40 Noonu Yeesu laaj leen: «Bu boroom
tool bi ñëwee nag, na muy def beykat
yi?» 41 Ñu ne ko: «Dina rey reyin wu
ñaaw nit ñu soxor ñooñu, batale tool
bi yeneen beykat, yi koy jox wàllam ci
jamonoy meññeef.»
42 Kon Yeesu ne leen: «Xanaa ma-
suleena jàng lii ci Mbind yi?
“Doj wi tabaxkat yi sànni;
mujj na di doju koñ;
ci Boroom bi la loolu jóge,
te yéemu nanu ci.”
43 «Loolu moo tax maa ngi leen koy
wax, dinañu leen xañ nguuru Yàlla, dénk
ko xeet wuy def ay jëfam. 44 Ku dal ci doj
wii, dammtoo; ku mu dal ci sa kaw, rajaxe
la.»
45 Bi nga xamee ne sarxalkat yu mag ya
ak Farisen ya dégg nañu léebam yooyu,
ñu xam ne ñoom lay wax. 46 Noonu ñu di
ko fexee jàpp, waaye ragal nañu nit ña,
ndaxte ñépp teg nañu ko ab yonent.

22

Léebu céet ga

1 Gannaaw loolu Yeesu nettali leen be-
neen léeb ne leen: 2 «Nguuru Yàlla Aji
Kawe ji dafa mel ni buur buy waajal céetu
doomam ju góor. 3 Noonu mu yónni ay
surgaam, ngir ñu woo gan yi ca céet
ga, waaye gan yi bëgguñoo ñëw. 4 Kon
mu yónneeti yeneen surga ne leen: “Bu
ngeen demee, yégal-leen gan yi sama
woote bii: ‘Reer yi noppi na, reylu naa
samay nag ak samay jur gu duuf; lépp
sotti na, ñëwleen ci reer yi.’ ” 5 Waaye
ba tey wuyuwuñu ko; ñu dem, kenn ki ca
toolam, kenn ki jaayaani, 6 ña ca des jàpp
surga ya, toroxal leen, rey leen.
7 «Noonu buur mer, daldi yónni ay
xarekatam, ngir ñu rey bóomkat yooyule,
lakk seen dëkk. 8 Ci kaw loolu mu ne
surga ya: “Reeri céet gi noppi na, waaye
ñi ñu woo yeyoowuñu ko. 9 Demleen nag

buntu dëkk ba, woo ku ngeen fa gis ci
reeri céet gi.” 10 Noonu surga ya génn ca
yoon ya, boole ña ñu fa gis ñépp, ñu bon
ña ak ñu baax ña, ba néegu reer ya fees
ak ay gan.

11 «Bi nga xamee ne buur bi dugg na
nag, ngir seetsi gan yi, mu gis fa nit ku
solul mbubb mu ñu wara sol ca céet ga.
12 Buur ne ko: “Sama waay, naka nga
dugge fii, te amuloo mbubbum céet?”
Waa ji ne miig. 13 Noonu buur ba ne
ay surgaam: “Yeewleen ko ci tànk yi ak
ci loxo yi, sànni ko ci biti ci lëndëm gi.
Foofa dees na fa jooy tey yéyu.” 14 Ndaxte
ñi ñu woo bare nañu, waaye ñi ñu tànn
barewul.»

Galag gi ñuy fey buur bi Sesaar

15 Booba Farisen ya dem gise, ba xam lu
ñu wara def, ngir fiir Yeesu ci waxam.

16 Noonu ñu yónni ci moom seeni taal-
ibe ak ñi far ak buur bi Erodd ne ko:
«Kilifa gi, xam nanu ne ku wóor nga, te
ragaloo kenn, ndaxte seetuloo jëmmi nit,
waaye dangay xamle yoonu Yàlla ci bu
wóor. 17 Wax nu nag loo xam ci lii: ndax
jaadu na, nu fey buur bi Sesaar galag
walla déet?»

18 Waaye Yeesu xam seen njublaŋ, mu
ne leen nag: «Lu tax ngeen bëgg maa fiir,
yéen naaféq yi? 19 Wonleen ma poset, bi
ñuy feye galag.» Ñu daldi ko jox nag benn
posetu denariyon. 20 Yeesu ne leen: «Kan
lañu ci def nataalam ak turam?» 21 Ñu
ne ko: «Sesaar.» Noonu mu ne leen:
«Joxleen nag Sesaar li Sesaar moom, te
jox Yàlla li Yàlla moom.»

22 Bi nga xamee ne dégg nañu loolu, ñu
waaru, bàyyi ko, daldi dem.

Sadusen yi ak ndekkite li

23 Bés boobale ay Sadusen ñëw ci
moom. Sadusen yi nag ñoom gëmuñu
ne ndekkite am na. Noonu ñu laaj ko
naan: 24 «Kilifa gi, Musaa nee woon na:
“Boo xamee ne góor dee na te amul doom,
na rakkam donn jabaram, ngir sàkkal
magam njaboot.” 25 Amoon na ci nun nag
juróom ñaari góor, ñu bokk ndey ak baay.
Taaw ba am jabar ba noppi, faatu; rakk ja
donn jabar ja, ndaxte amul woon doom.
26 Ñaareel ba ak ñetteel ba def noonu, ba
ci juróom ñaareel ba. 27 Gannaaw ñoom
ñépp, jigéen ja faatu. 28 Bu ndekkite
taxawee nag, jabaru kan lay doon ci
juróom ñaar ñi, ndaxte ñépp jël nañu
ko?» 29 Waaye Yeesu ne leen: «Yéena
ngi cig réer, ndaxte xamuleen Mbind mi
mbaa kàttanu Yàlla. 30 Ndaxte keroog
ndekkite li kenn du am jabar, kenn du
am jëkkër, waaye dinañu mel ni malaaka
yi ci kaw. 31 Te lu jëm ci ndekkitel ñi
dee, xanaa masuleena jàng la leen Yàlla
waxoon ne: 32 “Maay Yàllay Ibraayma ak
Yàllay Isaaxa ak Yàllay Yanqóoba”? Li ciy
génn mooy, nekkul Yàllay ñi dee waaye
Yàllay ñiy dund la.» 33 Bi nga xamee ne
mbooloo ma dégg nañu loolu, ñu waaru
ndax li mu jàngle.

Ban santaane moo gëna màgg ci yoonu Musaa?

34 Gannaaw gi, Farisen ya yég nañu ne
yey na Sadusen ya. Kon nag ñu daldi daje.
35 Noonu kenn ci ñoom, ka nekk xutbakat,
fexe koo fiir. Mu laaj ko: 36 «Kilifa gi, ban
ndigal moo gëna màgg ci yoonu Musaa?»
37 Yeesu ne ko: «“Nanga bëgg Yàlla sa
Boroom ak sa xol bépp ak sa bakkan bépp
ak sa xel mépp.” 38 Loolu moo di li jëkk te
ëpp ci li Yàlla santaane. 39 Te ñaareel bi
noona la mel: “Nanga bëgg sa moroom,
ni nga bëgge sa bopp.” 40 Ñaari ndigal
yooyu tënk nañu yoonu Musaa wépp,
moom ak waxi yonent yi.»

Ndax Almasi bi mooy sëtu Daawuda?

41 Bi Farisen ya dajee nag, Yeesu laaj
leen: 42 «Lu ngeen xalaat ci Almasi bi; kan
la nekk sëtam?» Ñu ne ko: «Daawuda.»
43 Noonu Yeesu ne leen: «Lu tax nag
Daawuda, bi muy wax ci kàttanu Xelu
Yàlla mi, di ko wooye “Boroom bi” ne:
44 “Boroom bi wax na sama Boroom:
‘Toogal ci sama ndijoor,
ba kera may daaneel
say noon ci sa kanam.’ ”
45 Gannaaw Daawuda nag wooye na ko:
“Boroom bi,” nu muy nekke sëtam?» 46 Ci
kaw loolu kenn manu koo tontu genn
kàddu. Te li dale ci bés booba kenn
ñemeetu koo laaj dara.

23

Yeesu gëdd na xutbakat ya ak Farisen ya

1 Gannaaw loolu Yeesu waxoon na
mbooloo ma ak taalibeem ya ne leen:
2 «Xutbakat ya ak Farisen ya ñu ngi
toog ci jalu Musaa. 3 Lépp lu ñu leen wax
nag, defleen ko te sàmm ko, waaye buleen
roy seeni jëf, ndaxte dañuy wax waaye
duñu ko jëfe. 4 Dañuy takk say yu diis,
yen leen ci nit ñi, waaye duñu ko nangoo
laal sax ak seen cati baaraam. 5 Dañuy
def seeni jëf yépp, ngir nit ñi gis leen, di
takk ay téere yu réy, tey réyal seeni laari
mbubb. 6 Ca reeri xew yi, toogu yu yiw
lañuy taamu, tey féete kanam ca jàngu
ya. 7 Dañoo bëgg ñépp nuyoo leen ñaari
loxo ca pénc ma, di leen wooye “kilifa gi.”
8 Waaye yéen buñu leen wooye “kilifa gi,”
ndaxte kenn rekk moo di seen Kilifa, te
yéen ñépp ay bokk ngeen. 9 Te buleen
tudde kenn seen “baay” ci àddina, ndaxte
kenn rekk moo di seen Baay, ki ci kaw.
10 Buñu leen tudde it ay “njiit,” ndaxte
kenn rekk moo di seen Njiit, mooy Kirist.
11 Ki gëna mag ci yéen mooy ki nangoo
nekk seen surga. 12 Kuy yékkatiku dees
na la suufeel; kuy suufeelu, ñu yékkati la.
13-14 «Yéen xutbakat yi ak Farisen yi,
naaféq yi, dingeen torox! Ndaxte yéena
ngi tëj nguuru Yàlla Aji Kawe ji ci kanam
nit ñi; yéen dungeen ci dugg, te dungeen
bàyyi ku ci bëgga dugg, mu dugg ci.
15 «Yéen xutbakat yi ak Farisen yi,
naaféq yi, dingeen torox! Ndaxte yéena
ngi wër géej ak suuf, ngir sàkku benn
taalibe, ba noppi ngeen def ko nitu
sawara, ku leen yées ñaari yoon.
16 «Yéen njiit yu gumba yi, dingeen
torox! Yéena ngi wax ne: “Ku giñe kër
Yàlla gi, ngiñ li duggul, waaye ku giñ ci
wurusu kër Yàlla gi, dugg na.” 17 Yéen
ñi dof te gumba! Lan moo gëna màgg,
wurus wi walla kër Yàlla, gi tax wurus
wi sell? 18 Dangeen ne it: “Ku giñe
sarxalukaay bi ci kër Yàlla gi, ngiñ li
duggul, waaye ku giñ ci sarax si ci kawam,
dugg na.” 19 Gumba yi! Lan moo gëna
màgg, sarax si walla sarxalukaay bi tax
sarax si sell? 20 Ku giñe sarxalukaay bi,
giñ nga ci sarxalukaay bi ak li ci kawam
lépp. 21 Ku giñe kër Yàlla gi, giñ nga ci
kër Yàlla gi ak ki ci dëkk. 22 Ku giñ ci
asamaan, giñ nga ci jalu Buur Yàlla ak ki
ci toog.
23 «Yéen xutbakat yi ak Farisen yi,
naaféq yi, dingeen torox! Ndaxte yéena
ngi sàkk asaka ci naana ak anet ak
kumin, te sàggane yi gëna màgg ci yoonu
Musaa, maanaam njub, yërmande ak
ngëm. Loolu ngeen wara def, waxuma
nag ngeen bàyyi la ca des. 24 Yéen njiit yu
gumba yi! Yéena ngi segg wallax-njaan,
tey wann giléem.
25 «Yéen xutbakat yi ak Farisen yi,
naaféq yi, dingeen torox! Ndaxte yéena
ngi setal bitib kaas bi ak ndab li, waaye ci
biir dafa fees ak càcc ak ëppal. 26 Farisen
yu gumba yi! Jëkkleena setal biir kaas bi
ak ndab li, ngir biti bi itam set.
27 «Yéen xutbakat yi ak Farisen yi,
naaféq yi, dingeen torox! Ndaxte yéena
ngi mel ni bàmmeel yu ñu weexal. Ci
biti am nañu melo wu rafet, waaye ci biir
dañoo fees ak yaxi ñi dee ak tilim ju nekk.
28 Yéen itam, ci ngistal dangeena mel ni
ñu jub, waaye ci seen biir dangeen fees
ak naaféq ak lu bon.
29 «Yéen xutbakat yi ak Farisen yi,
naaféq yi, dingeen torox! Ndaxte yéena
ngi tabax xabruy yonent yi, tey rafetal
bàmmeeli ñu jub ñi. 30 Te yéena ngi wax
ne: “Bu nu fekke woon sunu jamonoy
maam, dunu ànd ak ñoom ciy tuur deretu
yonent yi.” 31 Seede ngeen nii ne yey
ngeen seen bopp, te yéenay doomi ñi
doon rey yonent yi, 32 di aw seen tànki
baay, ba yées leen sax. 33 Yéen ñi mel
ni ay jaan, te fees ak daŋar niy co, naka
ngeen di mucce mbugalu sawara? 34 Moo
tax maa ngi leen di yónnee ay yonent
ak ay boroom xam-xam ak ay xutbakat.
Ñenn ñi dingeen leen rey te daaj leen ci
bant; ñeneen ñi dingeen leen dóor ay yar
ci seeni jàngu, di leen fitnaal ci dëkkoo
dëkk. 35 Noonu deretu ñi jub, ji ñu tuur
jépp ci àddina, dina xëppu ci seen kaw, li
dale ci deretu Abel mi jub, ba ci deretu
Sakari doomu Baraki, mi ngeen rey ci
diggante bérab bu sell bi ak sarxalukaay

bi. 36 Ci dëgg maa ngi leen koy wax, loolu
lépp dina dal ci niti jamono jii.

37 «Yerusalem, Yerusalem, yaw miy rey
yonent yi, tey sànni ay doj ndaw yi, ba
ñu dee, aka maa bëggoona dajale say
doom, ni ginaar di uufe ay cuujam, te
nanguwuleen! 38 Kon nag Yàlla dina
bërgël seen kër, ba mu gent. 39 Ndaxte
maa ngi leen koy wax, dungeen ma gisati
li dale tey, ba kera ngeen ne: “Yaw miy
ñëw ci turu Boroom bi, ku barkeel nga!”»

24

Yàqug Yerusalem ak dellusig Doomu nit ki

1 Bi Yeesu waxee ba noppi, mu génn ca
kër Yàlla ga, dem. Noonu ay taalibeem
ñëw ci moom, ngir won ko tabaxi kër
Yàlla ga. 2 Mu ne leen: «Du gis ngeen yii
yépp? Ci dëgg maa ngi leen koy wax, lii
lépp dina daanu, ba doj dootul des ci kaw
doj.»

3 Noonu bi nga xamee ne Yeesu toog na
ca tundu Oliw ya, taalibeem ya ñëw ci
moom cig wet. Ñu ne ko: «Wax nu kañ
la loolu di am, te luy tegtale ne yaa ngi
ñëw te àddina di tukki?»
4 Yeesu ne leen: «Moytuleen, bu leen
kenn nax. 5 Ndaxte ñu bare dinañu
ñëw ci sama tur ne: “Maa di Kirist,” te
dinañu nax ñu bare. 6 Dingeen dégg ay
xare ak coowi xare; wottuleen, buleen
ci tiit, ndaxte loolu war na am, waaye
booba mujug jamono ji jotagul. 7 Xeet
dina jóg, xeex ak weneen xeet, réew
xeex ak meneen réew. Dina am ay xiif
ak ay yëngu-yënguy suuf ci bérab yu
bare. 8 Waaye loolu lépp mooy ndoortel
metit yi, mel ni jigéen juy matu. 9 Bu
boobaa dees na leen jébbale, mitital leen,
rey leen; te xeet yépp dinañu leen bañ
ndax sama tur. 10 Bu loolu amee ñu
bare dinañu dàggeeku, di booleente tey
bañante. 11 Te it ñu bare ñuy mbub-
boo turu yonent dinañu feeñ, nax nit
ñu bare. 12 Te gannaaw lu bon day
law, mbëggeelug ñi ëpp dina wàññiku.
13 Waaye ku muñ ba ca muj ga, mucc.
14 Noonu xibaaru jàmm bii ci nguuru
Yàlla, dees na ko yégle ci àddina sépp,
ngir mu nekk seede ci xeet yépp. Bu loolu
amee mujug jamono ji jot.
15 «Dina am bés bu li ñuy wax: “Lu
araam luy yàqe” dina tege ca bérab bu
sell ba. Mooy li ñu doon wax jaarale ko
ci yonent Yàlla Dañeel; ku ko jàng, nanga
ko xam. 16 Bu ngeen gisee loolu nag, ku
nekk ci biir diiwaanu Yude, nanga daw ca
tund ya; 17 ku nekk ci kaw taax ma, bul
wàcc ngir fab say yëf, ya nekk ci biir kër
ga; 18 ku nekk ca tool ba, bul ñibbi ngir fab
sa mbubb. 19 Ngalla jigéen ñi ëmb ca bés
yooyu, ngalla it ñiy nàmpal! 20 Ñaanleen
nag seen gàddaay bumu nekk jamonoy
seddaayu lolli, walla bésub noflaay bi.
21 Ndaxte booba dina am metit wu réy
wu masula am, ba àddina sosoo ak tey, te
dootul am mukk. 22 Te bu ñu wàññiwul
bés yooyu, kenn du mucc, waaye dees na
leen wàññi ndax ñi Yàlla tànn.
23 «Booba nag, bu leen kenn waxee:
“Kaayleen gis, Kirist a ngi fi,” mbaa: “Mu
nga fale,” buleen ko gëm. 24 Ndaxte ñi
mbubboo turu Kirist ak ñi mbubboo turu
yonent dinañu feeñ, di joxe ay firnde yu
réy ak ay kéemaan, ba ciy nax sax ñi Yàlla
tànn, su loolu manoona am. 25 Wax naa
leen ko lu jiitu.
26 «Bu ñu leen waxee nag: “Seetleen,
mu nga nale ca àll ba,” buleen génn,
mbaa ñu ne: “Seetleen, mu ngi nii ci
biir kër gi,” buleen ko gëm. 27 Ndaxte ni
melax di fàqe penku, te lerax ba sowu,
noonu la ñëwug Doomu nit ki di mel.
28 Fa médd nekk, fa la tan yiy dajee.
29 «Gannaaw metitu bés yooyule nag,
ca saa sa jant bi dina lëndëm te weer wi
dootul leer; biddiiw yi dinañu fàq, daanu
ci asamaan, te kàttani asamaan yi yëngu.
30 Booba firnde ji taxaw, Doomu nit ki
feeñ ci asamaan, te xeeti àddina sépp
dinañu jooy. Dinañu gis Doomu nit ki di
ñëw ci niiri asamaan si, ànd ak kàttan ak
ndam lu réy. 31 Dina yónni ay malaakaam
ak baatu liit bu dégtu, ñu dajale ñi mu
tànn ci ñeenti xébla yi, fa asamaan dale
ba fu mu yem.»
32 Yeesu teg ca ne: «Jàngleen mis-
aalu garabu figg ga. Boo xamee ne ay
bànqaasam duy nañu, tey xobam sëq,
xam ngeen ne nawet jege na. 33 Noonu

yéen itam bu ngeen gisee loolu lépp,
xamleen ne jege na, mu ngi ci bunt bi
sax. 34 Ci dëgg maa ngi leen koy wax, niti
jamono jii duñu wéy te loolu lépp amul.
35 Asamaan ak suuf dinañu wéy, waaye
samay wax du wéy mukk.

Yàlla rekk moo xam bés ba

36 «Waaye bés booba walla waxtu wa,
kenn xamul kañ lay doon; du malaaka
yi ci kaw, du sax man Doom ji, waaye
Baay bi rekk moo ko xam. 37 Ni bési
Nóoyin ya, noonu lay mel, bu Doomu
nit ki di ñëw. 38 Ndaxte ca bés ya jiitu
mbënn ma, nit ñaa ngi doon lekk di naan,
góor ñaa ngi doon takk jabar, tey maye
seeni doom, ba bés ba Nóoyin duggee ca
gaal ga; 39 xalaatuñu woon dara, ba kera
ndoxum mbënn ma di dikk, yóbbu leen.
Noonu lay mel ci ñëwug Doomu nit ki.

40 «Bu boobaa ci ñaar ñu nekk cib tool,
dinañu jël kenn ki, bàyyi ki ci des. 41 Ci
ñaari jigéen ñuy wol ca ëtt ba, dinañu jël
kenn ki, bàyyi ki ci des. 42 Yewwuleen
nag, ndaxte xamuleen bés bu seen Bo-
room di ñëw. 43 Waaye xamleen lii: bu
boroom kër gi xamoon, ci ban waxtu
ci guddi la sàcc bi di ñëw, kon dina
yewwu te du ko bàyyi, mu toj këram.
44 Loolu moo tax yéen itam taxawleen
jonn, ndaxte Doomu nit ki dina ñëw ci
waxtu wu ngeen ko séenuwul.»

45 Yeesu teg ca ne: «Kan moo nekk
surga bu takku te teey, bu njaatigeem teg
ci waa kër gi, ngir mu leen di dundal
ca jamono ja? 46 Bu njaatigeem ñëwee
te gis muy def noonu, surga boobu dina
am ngërëm. 47 Ci dëgg maa ngi leen koy
wax, njaatige bi dina ko teg ci alalam
jépp. 48 Waaye bu dee surga bu bon bu
naan ci xelam: "Sama njaatige day yéexa
ñëw," 49 mu tàmbalee dóor ay bokki
surgaam, di lekk te naan ak naankat ya,
50 kon njaatige ba dina ñëw ci bés bu
mu ko séenuwul ak waxtu wu mu xamul.
51 Dina ko dóor ay yar yu metti, jox ko
añub naaféq. Foofa dees na fa jooy tey
yéyu.

25

Léebu fukki janq ya

1 «Booba nguuru Yàlla Aji Kawe ji dina
mel ni fukki janq, ñu fab seeni làmp,
génn, gatanduji boroom séet ba. 2 Fekk
juróom ca janq ya di ñu am xel, juróom
ya ca des ñàkk xel. 3 Ñi ñàkk xel nag
fab nañu seeni làmp, waaye fabaalewuñu
diw; 4 waaye ñi am xel ñoom fab nañu
seeni làmp, fabaale diw ciy njaq. 5 Ni
boroom séet bi yéexee ñëw nag, ñépp
gëmméentu bay nelaw.

6 «Noonu ci xaaju guddi baat jib ne:
"Boroom séet baa ngi, génnleen, gatandu
ko." 7 Bi ko janq ya déggee, ñu jóg, defar
seeni làmp. 8 Ñi ñàkk xel wax ñi am xel:
"Mayleen nu ci seen diw, ndaxte sunuy
làmp ñu ngi bëgga fey." 9 Waaye ñi am
xel ne leen: "Li nu yor du doy ngir nun
ak yéen. Tee ngeena dem ca jaaykat ya,
jënd?"

10 «Bi nga xamee ne dem nañu jëndi,
boroom séet ba agsi. Ñi amoon diw ci
seeni làmp, ànd ak boroom séet ba ca
reer ya. Noonu bunt ba tëj. 11 Gannaaw
loolu janq ya ca des agsi naan: "Sang bi,
Sang bi, ubbil nu!" 12 Mu ne leen: "Ci
dëgg maa ngi leen koy wax, xawma leen."
13 «Yewwuleen nag, ndaxte xamuleen
bés ba mbaa waxtu wa.

Léebu surga, ya njaatige bi dénk xaalisam

14 «Te it nguuru Yàlla dafa mel ni kuy
tukki bitim réew. Bi muy laata dem, mu
woo ay surgaam, batale leen alalam, ku
nekk lu mu àttan. 15 Kenn ka, mu dénk
ko juróomi milyoŋ*, keneen ka, mu dénk
ko ñaar; ka ca des, benn; daldi tukki.
16 «Bi mu demee nag, ki jot juróomi
milyoŋ ya dem, di ci jula, ba amaat
yeneen juróom. 17 Noonu it ki jot ñaar
amaat yeneen ñaar. 18 Waaye ki jot benn
milyoŋ dem, gas pax, nëbb fa xaalisu
njaatigeem.
19 «Gannaaw diir bu yàgg njaatigeb
surga ya délsi, daldi leen laaj alalam.
20 Noonu ki jot juróomi milyoŋ ya jegeñsi,
indi yeneen juróom naan: "Kilifa gi, dénk

* **25:15** Maanaam juróomi talaŋ. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

nga ma juróomi milyoŋ; seetal, ame naa
ci yeneen juróom.” 21 Njaatigeem ne ko:
“Def nga lu baax, surga bu baax nga te
takku. Gannaaw takku nga ci lu tuuti,
dinaa la dénk lu bare. Kaay bokk ci
sama mbég.” 22 Naka noona ki jot ñaari
milyoŋ it jegeñsi ne ko: “Kilifa gi, dénk
nga ma ñaari milyoŋ, seetal, ame naa ci
yeneen ñaar.” 23 Njaatigeem ne ko: “Def
nga lu baax, surga bu baax nga te takku.
Gannaaw takku nga ci lu tuuti, dinaa la
dénk lu bare. Kaay bokk ci sama mbég.”

24 «Gannaaw loolu nag, ki jot benn
milyoŋ jegeñsi ne ko: “Kilifa gi, xamoon
naa ne, nit ku néeg nga; dangay dajale foo
jiwul, tey góob foo faruwul. 25 Moo tax
ma ragaloon la, ba dem, nëbb sa xaalis
ci biir suuf; mi ngii, fabal li nga moom.”
26 Waaye njaatigeem ne ko: “Surga bu bon
nga te tayel! Gannaaw xamoon nga ne
damay dajale fu ma jiwul, tey góob fu
ma faruwul, 27 kon waroon ngaa yóbbu
sama xaalis ca denckati xaalis ya. Bés
bu ma ñëwee nag, ma mana jot li ma
moom ak la mu jur.” 28 Noonu njaatige
bi ne: “Nanguleen xaalis bi ci moom, jox
ko boroom fukki milyoŋ yi. 29 Ndaxte ku
am dinañu la dolli, ba nga barele, waaye
ku amul, li nga am as néew sax, dinañu
ko nangu. 30 Te sànnileen surga bu amul
njariñ bi ci biti ci lëndëm gi. Foofa dees
na fa jooy te yéyu.”

Àtteb xeet yi

31 «Boo xamee ne Doomu nit ki mu ngi
ñëw ci ndamam, ànd ak malaaka yépp,
booba dina falu ni buur, toog ci jalam bu
soloo ndam. 32 Bu boobaa dees na dajale
xeeti àddina yépp ci kanamam, te dina
leen xàjjale, ni sàmm di xàjjalee xar yi
ak bëy yi, 33 mu teg xar yi ci ndijooram,
bëy yi ci càmmoñam.

34 «Noonu Buur bi dina wax ñi féete
ndijoor: “Agsileen, yéen ñi sama Baay
barkeel, jël-leen nguur, gi ñu leen waajal
li dale ci njàlbéenug àddina. 35 Ndaxte
xiifoon naa, ngeen jox ma, ma lekk; te
mar, ngeen jox ma, ma naan; nekkoon
naa ab doxandéem, ngeen fat ma; 36 te
rafle, ngeen wodd ma; woppoon naa,
ngeen seetsi ma; te ñu tëj ma, ngeen ñëw
fi man.” 37 Ci kaw loolu ñi jub dinañu ne:
“Boroom bi, kañ lanu la gisoon, nga xiif,
nu jox la, nga lekk; mbaa nga mar, nu
jox la, nga naan? 38 Kañ lanu la gisoon,
nga nekk ab doxandéem, nu fat la; mbaa
nga rafle, nu wodd la? 39 Kañ lanu la
gisoon, nga wopp mbaa ñu tëj la, nu ñëw
ci yaw?” 40 Noonu Buur bi dina leen ne:
“Ci dëgg maa ngi leen koy wax, saa yu
ngeen defalee loolu kenn ki gëna ndaw ci
sama bokk yii, man ngeen ko defal.”

41 «Gannaaw loolu dina wax ñi ci
càmmoñam: “Soreleen ma yéen ñi alku,
te dem ci sawara su dul fey, si ñu sàkkal
Seytaane ak ay malaakaam. 42 Ndaxte
xiifoon naa waaye joxuleen ma, ma lekk;
te mar waaye joxuleen ma, ma naan.
43 Nekkoon naa ab doxandéem, waaye
fatuleen ma; te rafle, waaye wodduleen
ma; woppoon naa te ñu tëj ma, waaye
seetsiwuleen ma.” 44 Ci kaw loolu dinañu
ne: “Boroom bi, kañ lanu la gisoon,
nga xiif, mbaa nga mar, nga nekk ab
doxandéem mbaa rafle, nga wopp mbaa
ñu tëj la, te topptoowunu la?” 45 Kon dina
leen ne: “Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
saa su ngeen ko defalul kenn ci ñi gëna
ndaw, man ngeen ko defalul.” 46 Noonu
ñii dinañu sóobu ci mbugal gu dul jeex,
waaye ñi jub dinañu tàbbi ci dund gu dul
jeex.»

26

Njiiti yoon yi fexeel nañu Yeesu

1 Bi nga xamee ne Yeesu wax na loolu
lépp ba noppi, mu ne taalibeem ya:
2 «Xam ngeen ne ñaari fan a des ci
màggalu bésu Mucc ba, te dinañu wor
Doomu nit ki, daaj ko ci bant.»

3 Booba nag sarxalkat yu mag ya ak
njiiti xeet wa dajaloo ca kër gu réy gu
sarxalkat bu mag ba, tudd Kayif. 4 Ñu
daldi gise, ba xam lu ñu mana fexe, ba
jàpp Yeesu, reylu ko. 5 Waaye ñu ne:
«Bumu doon ci bésu màggal bi, ngir
yëngu-yëngu baña am ci nit ñi.»

Jigéen ja tuur na latkoloñ ci boppu Yeesu

6 Bi nga xamee ne Yeesu nekkoon na
dëkku Betani ca kër Simoŋ ma gaana
woon, 7 jenn jigéen ñëw ci moom, yor
njaq lu ñu yette doj wu ñuy wax albaatar.
Njaq la def latkoloñ ju jar lu baree bare.
Noonu bi Yeesu toogee di lekk, jigéen ji
tuur ko ci boppu Yeesu. 8 Waaye bi ko
taalibe ya gisee, ñu daldi mer ne: «Yàq gii,
lu muy jariñ? 9 Maneesoon na koo jaay ci
lu bare, jox xaalis bi miskin yi.»
10 Yeesu nag xam la ñu wax, mu ne leen:
«Jigéen ji defal na ma jëf ju rafet; lu tax
ngeen di ko sonal? 11 Miskin yaa ngi ak
yéen bés bu nekk, waaye dungeen ma gis
ba fàww. 12 Kii, ci li mu tuur latkoloñ jii ci
sama yaram, def na ko ngir waajal sama
rob. 13 Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
fépp fu ñuy yéene xibaaru jàmm bi ci
àddina sépp, dinañu fa fàttali it li jigéen
jii def.»

Yudaa wor na Yeesu

14 Ca waxtu woowu kenn ci fukki taal-
ibe ya ak ñaar, ku tudd Yudaa Iskariyo,
dem ca sarxalkat yu mag ya, 15 ne leen:
«Lan ngeen ma mana jox, ngir ma jébbal
leen Yeesu?» Noonu sarxalkat ya daldi
ko waññal fanweeri poseti estateer. 16 Li
dale ci saa soosa nag Yudaa di fexe
jamono ju mu leen mana jébbal Yeesu.

Reer bu mujj bi

17 Bés bu jëkk ca màggal, ga ñuy wax
Mburu ma amul lawiir, taalibe yi ñëw ci
Yeesu ne ko: «Foo bëggoon nu defaral
la reeru bésu Mucc ba?» 18 Yeesu ne
leen: «Demleen ca dëkk ba, jëm ca diw,
ngeen ne ko: “Kilifa gi nee na: Sama
jamono jege na; ci sa kër laay màggalsi
bésu Mucc ba, man ak samay taalibe.”»
19 Noonu taalibe yi defar reeru bésu Mucc
ba, na leen Yeesu waxe woon.
20 Bi nga xamee ne timis jot na, Yeesu
toog di lekk, moom ak fukki taalibe yi ak
ñaar. 21 Bi ñuy lekk, mu ne leen: «Ci dëgg
maa ngi leen koy wax, kenn ci yéen dina
ma wor.» 22 Taalibe ya am naqaru xol bu
réy; ku nekk daldi ne ko: «Mbaa du man,
Boroom bi?» 23 Yeesu ne leen: «Ki dugal
loxoom ak man ci ndab li, kooku moo may
wor. 24 Doomu nit ki mu ngi dem, ni ñu
ko waxe ci Mbind mi, waaye ki koy wor
dina torox; bañoona juddu moo gënoon
ci moom.» 25 Yudaa, mi ko nara wor, laaj
ko: «Mbaa du man, kilifa gi?» Yeesu ne
ko: «Wax nga ko.»
26 Noonu bi ñuy lekk, Yeesu jël mburu,
sant Yàlla, damm ko, jox ko taalibe ya.
Mu ne leen: «Jël-leen lekk, lii sama yaram
la.» 27 Gannaaw loolu mu jël kaas, sant
Yàlla, jox leen ko. Mu ne leen: «Yéen
ñépp naanleen ci, 28 ndaxte lii mooy sama
deret, ji fas kóllëre gi, te mu tuuru, ngir
ñu bare jot mbaalug bàkkaar yi. 29 Maa
ngi leen di wax, dootuma naan gannaaw-
si-tey ndoxum reseñ mii, ba kera may
naan ak yéen ndoxum reseñ mu bees ci
sama nguuru Baay.»
30 Gannaaw loolu ñu woy Yàlla, ba
noppi génn, dem ca tundu Oliw ya.
31 Booba Yeesu ne leen: «Yéen ñépp
dingeen ma dàggeeku ci guddi gii, ndaxte
bind nañu:
“Dinaa dóor sàmm bi,
xari jur gi tasaaroo.”
32 Waaye bu ma dekkee, dinaa leen jiituji
Galile.» 33 Piyeer nag daldi jël kàddu
gi naan: «Bu la ñépp dàggeekoo, man
duma la dàggeeku mukk.» 34 Yeesu ne
ko: «Ci dëgg maa ngi la koy wax, ci guddi
gii, bala ginaar a sab, dinga ma weddi
ñetti yoon.» 35 Piyeer ne ko: «Boo xamee
ne sax, damaa wara dee ak yaw, duma
la weddi mukk.» Taalibe yépp it waxe
noonu.

Yeesu ñaan na ci toolu Setsemane ci biir tiis wu réy

36 Bi loolu amee Yeesu ànd ak ñoom
ba ca bérab bu tudd Setsemane, mu ne
taalibe ya: «Toogleen fii, ma dem fale,
ñaan fa.» 37 Bi mu waxee loolu, mu ànd
ak Piyeer ak ñaari doomi Sebede, daldi
am tiis ba xonet. 38 Mu ne leen: «Sama
xol dafa tiis, ba may bëgga dee; toogleen
fi, xool ak man.» 39 Bi mu waxee loolu,
Yeesu dem ci kanam tuuti, ne nërëm ci
suuf, di ñaan ne: «Sama Baay, bu manee
am, na ma kaasu naqar bii teggi! Moona,
bumuy ci sama coobare, waaye na sa
coobare am.»
40 Noonu mu ñëw ca taalibe ya, fekk
leen ñuy nelaw. Mu ne Piyeer: «Amuleen
sax dooley xoolandoo ak man benn

waxtu? 41 Xool-leen te ñaan, ngir baña
daanu cig fiir. Seen xol jag na, waaye seen
bind a woyof.» 42 Yeesu delluwaat di ñaan
ne: «Sama Baay, bu fekkee ne kaasu
naqar bii manu maa teggi te naanuma ko,
kon na sa coobare am.» 43 Yeesu ñëwaat
ca taalibe ya, fekk leen ñuy nelaw, ndaxte
seeni bët dañoo diis. 44 Mu daldi leen
bàyyi, waxaat loolu ñetteel bi yoon.

45 Noonu mu ñëw ca taalibe ya ne leen:
«Nelawleen léegi te noppalu. Waxtu wu
ñu ma wara jébbale ci loxoy bàkkaarkat
yi, jege na. 46 Jógleen nu dem; xool-leen,
ki may wor a ngi nii, di ñëw.»

Jàpp nañu Yeesu

47 Bi muy wax loolu nag, Yudaa, mi
bokkoon ca fukki taalibe ya ak ñaar te
naroon koo wor, agsi, ànd ak mbooloo
mu bare, jóge ca sarxalkat yu mag ya ak
ca njiiti xeet wa, te gànnaayoo jaasi ak
yet. 48 Fekk Yudaa moomu joxoon na leen
tegtal ne leen: «Ki may fóon, moom la;
jàppleen ko.» 49 Mu daldi ñëw ci Yeesu
nag ne ko: «Salaam-maalikum, kilifa gi!»
daldi ko fóon bu tàng. 50 Yeesu ne ko:
«Sama xarit, xam naa lu tax nga ñëw.»
Noonu ñu daldi jegesi, song ko, jàpp ko.

51 Ca saa sa kenn ci ñi ànd ak Yeesu
bocci jaaseem, dóor surgab sarxalkat bu
mag ba, nopp ba dagg. 52 Waaye Yeesu ne
ko: «Roofal sa jaasi ci mbaram, ndaxte
ku bocci jaasi, jaasi moo lay rey. 53 Xanaa
xamuloo ne man naa laaj sama Baay, te
dina ma may ci taxawaay bi mbooloom
malaaka mu xel dajul*? 54 Waaye su ma
ko defoon, nan la Mbind mi mana ame?
Ndaxte Mbind mi nee na, nii la wara
ame.»

55 Booba Yeesu ne mbooloo mi: «Jóg
ngeen ngir jàpp ma, gànnaayoo jaasi ak
yet, mel ni ñuy topp sàcc. Moona daa
naa toog bés bu nekk ca kër Yàlla ga, di
jàngle, te jàppuleen ma. 56 Waaye lii lépp
xew na, ngir amal Mbindi yonent yi.» Ci
kaw loolu taalibe yépp dëddu ko, daw.

Yeesu taxaw na ci kanam kureelu àttekat ya

57 Ña jàppoon Yeesu yóbbu ko kër Kayif,
sarxalkat bu mag ba, fa xutbakat ya ak
njiit ya daje. 58 Piyeer topp ko fu sore,
ba ci ëttu sarxalkat bu mag ba; mu dugg,
toog ak surga ya, ngir seet nu mbir may
mujje.

59 Noonu sarxalkat yu mag ya ak
kureelu àttekat ya di seet naaféq bu
mana seede ci Yeesu, ba ñu man koo
rey, 60 waaye manuñu koo am. Teewul
ñu bare ñëwoon nañu, di seede lu dul
dëgg. Ba mujj ñaari nit ñëw naan: 61 «Kii
nee woon na: “Man naa toj kër Yàlla ga,
tabaxaat ko ci ñetti fan.”»

62 Ci kaw loolu sarxalkat bu mag ba jóg
ne ko: «Ndax doo wax dara? Loo xam ci
li ñii seede ci yaw?» 63 Waaye Yeesu ne
cell. Sarxalkat bu mag ba ne ko: «Giñloo
naa la ci Yàlla miy dund, nga wax nu,
ndax yaa di Almasi bi, Doomu Yàlla ji.»
64 Yeesu ne ko: «Wax nga ko. Maa ngi leen
koy wax it, li dale fii dingeen gis Doomu
nit ki toog ci ndijooru Aji Man ji, di ñëw
ci niiri asamaan si.» 65 Bi mu déggee
loolu, sarxalkat bu mag ba daldi mer lool,
ba xotti ay yéreem, daldi ne: «Weddi na
Yàlla, lu nu doyeeti seede? Dégg ngeen ni
mu weddee. 66 Lu ngeen ci xalaat?» Ñu
ne ko: «Yoon teg na ko dee.»

67 Ci kaw loolu ñu daldi tifli ci xar
kanamam, dóor ko ay kurfeñ. Ñeneen
talaata ko, 68 ne ko: «Yaw Kirist, yonent
bi, ndax xam nga ku la dóor?»

Piyeer weddi na Yeesu

69 Bi looluy xew, Piyeer moom ma nga
toogoon ca biti ca ëtt ba. Noonu benn
mbindaan ñëw ci moom ne ko: «Yaw itam
àndoon nga ak Yeesum Galile.» 70 Waaye
Piyeer weddi ko ci kanam ñépp ne ko:
«Xawma li ngay wax.» 71 Bi mu ko waxee,
mu jëm ca bunt ba, te beneen mbindaan
gis ko, mu wax ña fa nekkoon: «Kii
àndoon na ak Yeesum Nasaret.» 72 Waaye
Piyeer weddiwaat, boole ko ak ay ngiñ ne
ko: «Xawma nit kooku.»

73 Nees-tuut ña fa taxawoon ñëw ci
Piyeer ne ko: «Ci lu wóor ne yaw itam
bokk nga ci ñoom, ndaxte sa waxin feeñal
na la.» 74 Bi mu ko déggee, Piyeer

* 26:53 Maanaam fukki mbooloo ak ñaar yu malaaka; mbooloo mu nekk def juróom benni junni.

daldi giñ ak di waat ne: «Xawma nit
kooku.» Te ci taxawaay ginaar daldi
sab. 75 Noonu Piyeer fàttaliku la Yeesu
waxoon ne: «Bala ginaar a sab, dinga ma
weddi ñetti yoon.» Mu daldi génn, di jooy
jooy yu metti.

27

Yudaa am na naqar lool, ba xaru

1 Ci suba teel sarxalkat yu mag yépp ak
njiiti xeet wa gise, ngir fexee reylu Yeesu.
2 Ñu yeew ko, yóbbu ko, jébbal ko Pilaat
boroom réew ma.

3 Bi nga xamee ne Yudaa, mi woroon
Yeesu, gis na ne daan nañu ko, mu am
naqaru xol. Mu dem nag ca sarxalkat yu
mag ya ak njiit ya, delloo leen fanweeri
poset yu xaalis, 4 ne leen: «Am naa
bàkkaar ci li ma wor nit ku tooñul, ngir
ñu rey ko.» Ñu ne ko: «Lu ciy sunu yoon?
Loolu yaa ko yég.» 5 Noonu Yudaa sànni
xaalis ba ca kër Yàlla ga, jóge fa, dem,
takk buum ci baatam, xaru.

6 Sarxalkat yu mag ya nag fab xaalis
ba, naan: «Jaaduwul nu def xaalis bii
ci dencukaayu xaalis bi ci kër Yàlla gi,
ndaxte njégu deret la.» 7 Ñu daldi diisoo
nag, jënd ca xaalis ba toolu defarkatu
ndaa ya, ngir di fa suul doxandéem ya.
8 Loolu moo tax ñu wooye tool booba ba
tey Toolu deret. 9 Noonu la ñu waxoon
jaarale ko ci yonent Yàlla Yeremi am, bi
mu naan: «Fab nañu fanweeri poseti
xaalis ya, mooy njég li bànni Israyil
xayma woon ci nit ki; 10 ñu joxe ko ngir
toolu defarkatu ndaa ya, ni ma ko Boroom
bi sante.»

Yeesu taxaw na ci kanam Pilaat

11 Gannaaw loolu Yeesu taxaw ca
kanam boroom réew ma, boroom réew
ma laaj ko: «Ndax yaa di buuru Yawut
yi?» 12 Yeesu ne ko: «Wax nga ko,» waaye
waxul dara ca la ko sarxalkat yu mag
ya ak njiit ya jiiñ. 13 Noonu Pilaat ne
ko: «Xanaa dégguloo li ñu la jiiñ lépp?»
14 Waaye Yeesu waxu ko ci dara, ba tax
boroom réew ma waaru lool.

15 Ca màggal gu nekk nag boroom réew
ma daan na may mbooloo ma, ñu tànn
kenn ca ña ñu tëjoon, mu daldi leen
ko bàyyil. 16 Fekk booba amoon nañu
ku ñu tëjoon, ku siiw te tudd Barabas.
17 Bi nga xamee ne daje nañu nag, Pilaat
laaj leen: «Kan ngeen bëgg, ma bàyyi
ko, Barabas walla Yeesu mi ñuy wax
Kirist?» 18 Ndaxte xamoon na ne kiñaan
rekk a taxoon, ñu jébbal ko ko. 19 Te
it bi mu toogee sax ca jalu àttekaay ba,
soxnaam yónnee ci moom ne ko: «Bul
dugg ci yëfi ku jub kooku, ndaxte tey
gént naa ci moom te sonn naa ci lool.»
20 Waaye sarxalkat yu mag ya ak njiit ya
xiir mbooloo ma, ñu laaj Barabas te reylu
Yeesu.

21 Noonu boroom réew ma laaj leen:
«Kan ci ñaar ñii ngeen bëgg, ma bàyyil
leen ko?» Ñu ne ko: «Barabas.» 22 Pilaat
ne leen: «Nan laay def nag Yeesu, mi tudd
Kirist?» Ñépp ne ko: «Daaj ko ci bant,
ba mu dee!» 23 Boroom réew ma ne leen:
«Lu tax? Gan tooñ la def?» Waaye ñu
daldi yuuxu bu gëna kawe naan: «Daaj
ko ci bant!»

24 Naka Pilaat xam ne du ci man dara,
fekk na sax yëngu-yëngu bi gëna am
doole, mu daldi fab ndox, raxas ay lox-
oom ca kanam mbooloo ma ne leen: «Set
naa ci deretu ku jub kii; nu ngeen xam,
defleen ko.» 25 Ñépp ne ko: «Na deretam
dal ci sunu kaw ak sunu kaw njaboot.»

26 Noonu Pilaat bàyyil leen Barabas, mu
dóorlu Yeesu ay yar, jébbal ko, ngir ñu
daaj ko ci bant.

Xarekat ya ñaawal nañu Yeesu

27 Bi ñu ko defee xarekati boroom réew
ma fab Yeesu, yóbbu ko ci biir kër ga, ñu
daldi woo mboolooom xarekat ya yépp ci
moom. 28 Noonu ñu summi ko, solal ko
mbubbum xarekat mu xonq curr. 29 Ñu
ràbb kaalag dég, teg ko ci boppam, teg
bantu xat ci loxol ndijooram, sukk ci
kanamam, di ko ñaawal ne ko: «Nuyu
nanu la, yaw buuru Yawut yi!» 30 Ba
noppi ñu daldi tifli ci kawam, fab bantu
xat ba, dóor ko ci boppam. 31 Bi ñu ko
ñaawalee ba noppi, ñu summi mbubbum
xarekat ma, solaatal ko ay yéreem, yóbbu
ko, ngir daaj ko ci bant.

Daaj nañu Yeesu ci bant bi

32 Bi nga xamee ne génn nañu, ñu daje
ak nit ku dëkk Siren te tudd Simoŋ; ñu
ga ko, ngir mu gàddu bant, ba ñu wara
daaj Yeesu. 33 Ñu ñëw nag fa ñuy wax
Golgota, biy tekki «bérabu Kaaŋu bopp.»
34 Bi ñu fa eggee, ñu jox ko biiñ, ñu def ci
lu wex. Waaye bi mu ko mosee, nanguwu
koo naan.
35 Noonu ñu daaj ko ca bant ba, ñu daldi
séddoo ay yéreem, tegoo ko ay bant, 36 ba
noppi toog fa, di ko wottu. 37 Te it ñu teg
ci kaw boppam mbind, mu xamle lu tax
ñu rey ko, mu ne: «Kii mooy Yeesu, buuru
Yawut yi.»
38 Booba it ñu daajaale ak moom ñaari
taskati réew ma, kenn ci ndijooram, ka ca
des ci càmmoñam.
39 Ña fa doon romb di ko xas, di wëcc
seen bopp ndax sib ko, 40 naan: «Yaw mi
mana toj kër Yàlla ga, tabaxaat ko ci ñetti
fan, musalal sa bopp; boo nekkee Doomu
Yàlla, wàccal ci bant bi!» 41 Sarxalkat
yu mag ya ak xutbakat ya ak njiit ya it
di ko ñaawal naan: 42 «Waa jii musal
na ñeneen te manula musal boppam!
Ndegam mooy buuru Israyil, na wàcc
léegi ci bant bi, nu gëm ko. 43 Gannaaw
dénk na boppam Yàlla, kon na ko Yàlla
musal, bu ko soppee, ndaxte nee na:
“Maay Doomu Yàlla.”» 44 Taskati réew
ma it, ya ñu daajaale ak moom, di ko xas
noonule.

Yeesu saay na

45 La tàmbalee digg bëccëg, ba ci
tisbaar, réew mépp lëndëm. 46 Noonu
ci wetu ñetti waxtu Yeesu daldi wootee
kàddu gu dëgër naan: «Eli, Eli, lema
sabaktani?» liy tekki «Sama Yàlla, sama
Yàlla, lu tax nga dëddu ma?» 47 Ñenn ña
ca ña fa taxaw nag, bi ñu ko déggee, ñu
ne: «Mu ngi woo yonent Yàlla Ilyaas.»
48 Ca saa sa kenn ci ñoom daw, jël aw
sagar, capp ko ci bineegar, mu teg ko ci
kaw bant, jox ko ko, mu muucu. 49 Waaye
ña ca des ne: «Bàyyil, nu seet ba xam
Ilyaas dina ñëw, musal ko.» 50 Noonu
Yeesu wootewaat ak kàddu gu dëgër,
delloo ruuwam Yàlla.
51 Ca saa sa ridob bérab bu sell ba ca
kër Yàlla ga xar ñaar, li dale ci kaw ba ci
suuf; suuf si yëngu, doj yi toj, bàmmeel yi
ubbiku, 52 te ñu bare ci jëmmi nit ñu sell
ñu dee, dekki. 53 Te gannaaw ndekkitel
Yeesu ñu génn ca bàmmeel ya, dugg ca
dëkk bu sell ba, te feeñu ñu bare.
54 Noonu njiitu xare bi ak ñi ànd ak
moom di wottu Yeesu, bi ñu gisee suuf si
yëngu ak li xew, ñu daldi tiit lool ne: «Ci
dëgg, kii Doomu Yàlla la.»
55 Amoon na fa it ay jigéen yu bare
yu leen dànd, di seetaan. Te ñoo jóge
woon Galile, ànd ak Yeesu, di ko topptoo.
56 Xàmmi nañu ci: Maryaama mi dëkk
Magdala, Maryaama ndeyu Saag ak Yuus-
ufa, ak ndeyu doomi Sebede ya.

Rob nañu Yeesu

57 Ca ngoon amoon na taalibeb Yeesu
mu ñëw, tudd Yuusufa te dëkk Arimate;
ku bare alal la woon. 58 Mu dem ca Pilaat,
laaj ko néewu Yeesu. Pilaat santaane, ñu
jox ko ko. 59 Noonu Yuusufa fab jëmm
ja, laxas ko ci càngaay lu set, 60 dugal
ko ca bàmmeel bu bees, ba mu yettaloon
boppam ciw doj. Mu béraŋ doj wu mag
ca buntu bàmmeel ba, dem. 61 Fekk
Maryaamam Magdala ak Maryaama ma
ca des ñoo fa toogoon janook bàmmeel
ba.
62 Ba bët setee nag, ca bés ba topp
bésu Waajal ba, sarxalkat yu mag ya ak
Farisen ya dajaloo, jëm ci Pilaat. 63 Ñu ne
ko: «Boroom réew mi, fàttaliku nanu ne,
naxkat booba waxoon na, bi muy dund
naan: “Gannaaw ñetti fan dinaa dekki.”
64 Danoo bëggoon nag, nga santaane, ñu
wottu bàmmeel ba, ba am ñetti fan, ngir
bañ taalibeem ya ñëw, sàcc néew ba,
tey yégle ne dekki na. Bu ko defee nax
bu mujj boobu dina yées bu jëkk ba.»
65 Pilaat ne leen: «Amleen, ay wottukat
a ngi nii. Demleen wottuji ko, ni ngeen
mane.» 66 Noonu ñu dem, tëj bàmmeel
ba bu wóor, ñu tay ca doj wa màndarga,
teg fa wottukat ya.

28

Yeesu Kirist dekki na

1 Gannaaw bésub noflaay ba nag, ca
fajar ga, ca bés bu jëkk ca ayu-bés ga,
Maryaamam Magdala ak Maryaama ma

ca des dem, seeti bàmmeel ba. [2] Fekk
suuf yëngu woon na bu metti, ndaxte
benn malaakam Boroom bi wàcc na ci
asamaan, ñëw béraŋ doj wa, toog ci kaw.
[3] Meloom mel na ni melax, ay yéreem
weex tàll ni perkaal. [4] Ñi doon wottu tiit
bay lox, daldi mel ni ñu dee.

[5] Noonu malaaka ma ne jigéen ña:
«Buleen tiit. Xam naa ne yéena ngi wut
Yeesu, ma ñu daajoon ca bant ba, [6] waaye
nekkatu fi, ndaxte dekki na, ni mu ko
waxe woon. Ñëwleen seet fi mu tëddoon,
[7] te ngeen dem bu gaaw, wax ay taalibeem
ne dekki na te jiituji na leen Galile; foofa
ngeen koy gise. Lii laa leen wax.»

[8] Bi loolu amee nag jigéen ña daldi jóge
bu gaaw ca bàmmeel ba, tiit ak mbég mu
réy di jax seen xol, ñu daldi daw, ngir
yégal ko taalibe ya.

[9] Ba ñuy dem nag, Yeesu taseek ñoom
ne leen: «Maa ngi leen di nuyu.» Jigéen
ña jegesi, laxasu cay tànkam, di ko
màggal. [10] Yeesu ne leen: «Buleen tiit,
waaye demleen yégal samay bokk, ñu
dem Galile; foofa lañu may gise.»

[11] Ba ñuy dem, ñenn ca wottukat ya
ñëw ca dëkk ba, xamal sarxalkat yu mag
ya lépp lu xew. [12] Noonu sarxalkat ya
dajaloo ak njiit ya, ñu diisoo; ba noppi
ñu fab xaalis bu bare, jox ko xarekat
ya, [13] ne leen: «Nangeen wax lii: “Ay
taalibeem ñëw nañu ci guddi, sàcc ko, bi
nuy nelaw.” [14] Te bu ko boroom réew mi
yégee nag, dinanu ko neexal, ngir rawale
leen.» [15] Wottukat ya nag fab xaalis ba,
def la ñu leen santoon. Te nettali boobu
siiw na ci Yawut yi ba bésu tey.

[16] Noonu fukki taalibe ya ak benn dem
ci biir Galile, ca tund wa leen Yeesu
digaloon. [17] Bi ñu gisee Yeesu, ñu màggal
ko, waaye ñenn ñi am xel ñaar. [18] Yeesu
jegesi ne leen: «Sañ-sañ bépp, jox nañu
ma ko ci kaw ak ci suuf. [19] Demleen nag
sàkk ay taalibe ci xeet yépp, sóob leen ci
ndox ci turu Baay bi ak Doom ji ak Xel mu
Sell mi; [20] ngeen jàngal leen, ñuy sàmm
lépp li ma leen sant. Maa ngi ànd ak yéen
bés bu nekk, ba kera àddina di tukki.»

Xibaaru jàmm bi ci Almasi bi Yeesu, ni ko Yàlla jaaralee ci MÀRK

Waareb Yaxya

1 Xibaaru jàmm bu Yeesu Kirist, Doomu
Yàlla*, nii la tàmbalee. 2 Bind nañu ci
téereb yonent Yàlla Esayi naan:
«Maa ngi yónni sama ndaw ci sa kanam,
mu xàllal la sa yoon.
3 Baat a ngi xaacu ca màndiŋ ma naan:
“Xàll-leen yoonu Boroom bi,
jubal-leen fi muy jaar.”»
4 Noonu Yaxya feeñ ca màndiŋ ma,
di sóob nit ñi ci ndox, tey waaree nii:
«Tuubleen seeni bàkkaar, ba noppi ma
sóob leen ci ndox, ngir Yàlla baal leen
seeni bàkkaar.» 5 Kon waa diiwaanu
Yude ñépp ak waa dëkku Yerusalem
ñépp daldi génn jëm ci moom, di nangu
seeni bàkkaar fi kanam ñépp, Yaxya
sóob leen ca dexu Yurdan. 6 Yaxya
nag mi ngi soloon mbubb mu ñu ràbbe
kawaru giléem, takk laxasaayu der ci
ndiggam. Ay njéeréer la doon dunde ak
lem. 7 Mu waare ne: «Am na kuy ñëw
sama gannaaw koo xam ne kii moo ma
ëpp kàttan; yeyoowuma sax sëgg, ngir
tekki ay dàllam. 8 Maa ngi leen di sóob
ci ndox, waaye moom dina leen sóob ci
Xel mu Sell mi.»

Yaxya sóob na Yeesu ci dexu Yurdan

9 Booba Yeesu jóge na dëkku Nasaret
ci diiwaanu Galile, ñëw, Yaxya sóob ko ci
dexu Yurdan. 10 Bi muy génn ndox mi,
mu daldi gis asamaan xar, te Xelum Yàlla
di wàcc ci melow pitax, ñëw ci moom.
11 Te baat bu jóge asamaan jib ne: «Yaa di
sama Doom, ji ma bëgg; ci yaw laa ame
bànneex.»

Yeesu dékku na ay nattu ci pexey Seytaane

12 Ci kaw loolu Xelum Yàlla daldi jéñ
Yeesu, mu dem ca màndiŋ ma. 13 Mu
nekk fa ñeent fukki fan, jànkoonte ak fiiri
Seytaane; mu dëkk ci biir rabi àll yi, te
malaakay Yàlla di ko topptoo.

Yeesu tànn na ñeenti taalibe

14 Bi nga xamee ne jàpp nañu Yaxya,
Yeesu dem ca diiwaanu Galile, di waare
xibaaru jàmm bu Yàlla bi, 15 naan: «Ja-
mono ji mat na, nguuru Yàlla jegesi na;
tuubleen seeni bàkkaar te gëm xibaaru
jàmm bi.»
16 Am bés Yeesu doon dox ca tefesu
dexu Galile, mu gis fa ñaar ñu bokk ndey
ak baay, di Simoŋ ak Andare rakkam, ñuy
sànni seeni mbaal ci dex gi, ndaxte ay
nappkat lañu woon. 17 Yeesu ne leen:
«Ñëwleen topp ci man, dinaa leen def
nappkati nit.» 18 Ci saa si ñu bàyyi seeni
mbaal, topp ci moom.
19 Bi Yeesu demee ba ca kanam, mu gis
Saag doomu Sebede, ak Yowaana, mi mu
bokkal ndey ak baay, ñu nekk ci gaal gi,
di defar seeni mbaal. 20 Noonu Yeesu woo
leen, ñu daldi bàyyi seen baay Sebede ci
gaal gi, moom ak surga ya, tey topp ci
moom.

Yeesu faj na nit ku am rab

21 Gannaaw loolu ñu dem Kaper-
nawum. Ca bésub noflaay nag Yeesu
daldi dugg ci jàngu bi, di leen jàngal. 22 Te
ñu waaru ca njàngleem, ndaxte jàngal na
leen ak sañ-sañ bu seeni xutbakat amul.
23 Noonu am na ci jàngu bi nit ku rab
jàpp. Mu daldi yuuxu naan: 24 «Yaw
Yeesum Nasaret, loo nuy fexeel? Ndax
dangaa ñëw, ngir alag nu? Xam naa la,
yaa di Aji Sell, ji jóge ci Yàlla.» 25 Waaye
Yeesu gëdd ko naan: «Noppil te génn ci
moom!» 26 Noonu rab wi daldi sayloo nit
ki te génn ci moom ak yuux gu réy.
27 Bi loolu amee ñépp waaru, ba laa-
jante naan: «Kii mooy kan? Mii njàngle
lu bees la te ànd ak sañ-sañ. Day sant rab
yi sax, ñu di ko déggal.» 28 Noonu turam
daldi siiw ci diiwaani Galile gépp.

* **1:1** Doomu Yàlla: tur wii tekkiwul ne, Yàlla moo jur Yeesu mook Maryaama, ndaxte loolu araam na. Tekkiwul it ne, dañoo màggal nit, ba di ko méngale ak Yàlla. Waaye day tekki ne Yeesu mooy Kàddug Yàlla, di ki dippeekoo ci Yàlla te feeñal jikkoom. Ku gis doom, xam nu baayam mel. Ku gis Yeesu kon, xam nu Yàlla mel.

Yeesu faj na jarag yu bare

[29] Bi nga xamee ne génn nañu ci jàngu
bi, ñu ànd ak Saag ak Yowaana, dem ci kër
Simoŋ ak Andare. [30] Fekk gorob Simoŋ bu
jigéen tëdd wopp ak yaram wu tàng; ñu
daldi ko yégal Yeesu. [31] Mu ñëw nag ci
moom, jàpp loxoom, yékkati ko. Noonu
tàngoor wi daldi wàcc, te soxna si di leen
topptoo.
[32] Ca ngoon sa nag, bi jant sowee, ñu
indil Yeesu ñi wopp ñépp ak ñi rab jàpp
ñépp, [33] ba dëkk bi bépp dajaloo ci buntu
kër gi. [34] Noonu mu wéral ñu bare, ñu
wopp ak ay jàngoro yu wuute, te dàq ay
rab yu bare. Waaye mu tere rab yi, ñu
wax dara, ndaxte xam nañu ko.

Yeesu wéetoo na ak Yàlla

[35] Ca njël laata bët di set, Yeesu jóg
dem ca bérab bu wéet, di fa ñaan Yàlla.
[36] Simoŋ nag ak ñi ànd ak moom di ko
seet fu nekk. [37] Bi ñu ko gisee, ñu ne ko:
«Ñépp a ngi lay seet.»
[38] Waaye Yeesu ne leen: «Nanu dem
feneen ci dëkk yi nu wër, ma waare fa
itam, ndaxte moo tax ma génn.» [39] Noonu
mu wër ci diiwaanu Galile gépp, di waare
ci seeni jàngu, tey dàq rab yi.

Yeesu faj na ku gaana

[40] Am bés ku gaana ñëw ci moom, sukk,
ñaan ko ne: «Soo ko bëggee, man nga
maa wéral.» [41] Yeesu yërëm ko, tàllal
loxoom, laal ko naan: «Bëgg naa ko,
wéral.» [42] Ca saa sa ngaanaam daldi deñ,
mu wér.
[43] Noonu Yeesu yebal ko, dénk ko bu
wér naan: [44] «Moytula wax kenn dara,
waaye demal won sa bopp sarxalkat bi,
te nga jébbal Yàlla sarax, si yoonu Musaa
santaane, ngir ñu xam ne wér nga, te
mu nekk seede ci ñoom.» [45] Waaye naka
la waa ji génn, mu di yéene ci kaw
li xewoon, te di ko jéebaane, ba tax
Yeesu manatula fàŋŋaaral dugg cib dëkk,
waaye mu nekk ci biti ciy bérab yu wéet.
Ba tey nit ñi jóge fu nekk, di ko fa fekk.

2

Yeesu faj na ku làggi

[1] Bi ay fan weesoo, Yeesu délsi dëkku
Kapernawum, mu siiw ne mu ngi ci kër gi.
[2] Noonu nit ñu bare dajaloo fa, ba kenn
amatul foo taxaw, du ci bunt bi sax. Te
Yeesu di leen yégal kàddu gi. [3] Noonu,
am ñu ko indil ku yaramam wépp làggi,
ñeenti nit jàppoo ko. [4] Waaye manuñu
koo jege ndax mbooloo mi. Kon ñu daldi
teggi kaw kër gi, di bëtt fa tiim bérab ba
Yeesu nekk, daldi yoor basaŋ, ga làggi ba
tëdd. [5] Bi Yeesu gisee seen ngëm, mu ne
làggi ba: «Sama waay, baal nañu la say
bàkkaar.»
[6] Fekk ay xutbakat toog fa, ñu di wer-
ante ci seen xel naan: [7] «Kii kan la, ba
saña wax lii; mi ngi sosal Yàlla. Ana
ku mana baale bàkkaar yi, ku dul Yàlla
doŋŋ?»
[8] Waaye Yeesu yég ci xelam li ñuy
werante ci seen biir, ne leen: «Lu tax
ngeen di werantee nii ci seen xel? [9] Lan
moo gëna yomb, ma wax ku làggi ki:
“Baal nañu la say bàkkaar,” walla ma
wax ko: “Jógal, jël sa basaŋ, tey dox”?
[10] Waaye xamleen ne, Doomu nit ki am
na ci àddina sañ-sañu baale bàkkaar yi.»
Ci kaw loolu mu ne làggi ba: [11] «Maa
ngi la koy sant, jógal, jël sa basaŋ te nga
ñibbi.» [12] Ca saa sa mu jël basaŋam te
génn fa kanam ñépp. Noonu ñépp waaru,
di màggal Yàlla naan: «Lu mel ni lii,
masunu koo gis.»

Yeesu woo na Lewi

[13] Gannaaw loolu Yeesu génnaat, aw
booru dex ga, mbooloo mépp di ñëw ci
moom, mu di leen jàngal. [14] Bi Yeesu di
romb, mu gis ku ñuy wax Lewi, doomu
Alfe, toog ca juuti ba. Yeesu ne ko: «Kaay
topp ci man.» Mu jóg, daldi topp ci
moom.
[15] Bi loolu amee Yeesu ak i taalibeem
di lekk ci kër Lewi, fekk ay juutikat ak
ay boroom bàkkaar yu bare di lekkandoo
ak ñoom, ndaxte ñu bare ci ñoom a ko
toppoon. [16] Waaye xutbakat yi bokk ci
Farisen yi, bi ñu gisee ne dafa bokk lekk
ak ay juutikat ak ay boroom bàkkaar,
ñu daldi laaj taalibe yi: «Lu tax muy
lekkandoo ak ay juutikat ak ay boroom
bàkkaar?» [17] Noonu Yeesu dégg ko, mu
ne leen: «Ñi wér soxlawuñu fajkat, ñi

wéradi ñoo ko soxla; ñëwuma woo ñi jub,
waaye bàkkaarkat yi laay woo.»

Ndax warees na woor?

18 Taalibey Yaxya nag ak Farisen yi daan
nañu woor. Ñu ñëw nag fi Yeesu ne ko:
«Lu tax taalibey Yaxya yi ak yu Farisen
yi di woor, te say taalibe duñu woor?»
19 Yeesu ne leen: «Ndax gan, yi ñëw cig
céet, dinañu woor, fekk boroom céet gi
ànd ak ñoom? Duñu woor, li feek boroom
céet gaa ngi ànd ak ñoom. 20 Waaye bés
yaa ngi ñëw, yu ñuy jële boroom céet gi;
bés boobaa nag dinañu woor.

21 «Kenn du daax mbubb mu màggat
ak sekkit wu bees; ndaxte sekkit wi day
ñoddi mbubb mi, te xottiku bi gëna yaatu.
22 Te kenn du def biiñ bu bees ci mbuusi
der yu màggat. Lu ko moy, biiñ bi day
toj mbuus yi, ba mbuus yi yàqu, biiñ bi
tuuru. Waaye biiñ bu bees, ci mbuus yu
bees lañu koy def.»

Yeesu nee na, mooy boroom bésub noflaay bi

23 Amoon na benn bésub noflaay Yeesu
jaar ciy tool yu ñor. Bi ñuy dem nag,
ay taalibeem daldi fàq ay gub. 24 Noonu
Farisen ya ne Yeesu: «Gisal, lu tax
say taalibe di def lu jaaduwul ci bésub
noflaay bi?»

25 Yeesu ne leen: «Ndax jànguleen la
Daawuda defoon, ba mu amee soxla te
xiif, moom ak ña mu àndaloon? 26 Xanaa
yéguleen li amoon ci bési Abiyatar sarx-
alkat bu mag bi, ni Daawuda dugge woon
ca kër Yàlla ga, lekk mburu, ya ñu teewal
ca kanam Yàlla, jox ci it ña mu àndaloon;
fekk jaaduwul kenn lekk ko, ku dul sarx-
alkat?»

27 Yeesu dellu ne leen: «Yàlla sàkkul
nit ngir bésub noflaay bi, waaye sàkk na
bésub noflaay ngir nit. 28 Noonu Doomu
nit ki mooy boroom bésub noflaay bi.»

3

Yeesu faj na nit ku loxoom làggi

1 Am beneen bés, Yeesu duggaat ci
jàngu bi, fekk amoon na fa nit ku loxoom
làggi. 2 Am na fa nag ay Farisen, ñuy xool
Yeesu, ba xam ndax dina ko faj ci bésub
noflaay bi, ngir ñu man koo tuumaal.
3 Yeesu ne ku loxoom làggi: «Jógal, taxaw
ci kanam ñépp.» 4 Noonu Yeesu ne leen:
«Lan moo jaadu, nu def ko bésub noflaay
bi, lu baax mbaa lu bon; nu musal nit
mbaa nu rey nit?» Waaye ñu ne cell.

5 Ci kaw loolu Yeesu xool leen ak mer,
am naqar ndax seen xol bu fatt; ba noppi
mu ne nit ki: «Tàllalal sa loxo.» Nit ki
tàllal ko, loxoom daldi wér péŋŋ. 6 Ca saa
sa nag Farisen ya génn, daldi gise ak ñi
far ak buur bi Erodd, ngir fexe koo reylu.

Mbooloo mu bare topp na Yeesu

7 Gannaaw loolu Yeesu ak ay taalibeem
jóge fa, jëm dex ga. Fekk mbooloo mu
mag mu jóge diiwaanu Galile, topp ko.
8 Te it nit ñu bare dégg la mu def, ñu
ñëw fi moom, jóge diiwaanu Yude ak
dëkku Yerusalem, ca diiwaanu Idume, ca
gannaaw dexu Yurdan ak ci wàlli Tir ak
Sidon. 9-10 Booba nag Yeesu faj na ñu
bare, ba mboolem ñi am i jàngoro di ko
song, ngir laal ko. Noonu Yeesu wax ay
taalibeem, ñu wutal ko gaal, ngir mbooloo
mi bañ koo buux. 11 Fekk booba képp ku
rab jàpp ku ko gis, daanu fa kanamam
di yuuxu naan: «Yaa di Doomu Yàlla.»
12 Waaye Yeesu gëdd rab yi bu wér, ngir
ñu bañ koo siiwal.

Yeesu tànn na fukki ndaw yi ak ñaar

13 Gannaaw loolu Yeesu yéeg ci tund wi,
woo ñi ko neex, ñu daldi ñëw ci moom.
14 Noonu mu tànn ci fukk ak ñaar, tudde
leen ay ndawam, ngir ñu ànd ak moom te
mu yónni leen, ñu waareji, 15 mu joxaale
leen sañ-sañu dàq ay rab. 16 Fukk ak ñaar
ñii la tànn:

Simoŋ, mi mu tudde Piyeer,
17 Saag doomu Sebede, ak Yowaana mi mu bokkal ndey ak baay— ñoom ñi mu wooye Bowanerses, maanaam «Ñi aaytal ni dënnu gi»—
18 Andare ak Filib,
Bartelemi ak Macë,
Tomaa ak Saag doomu Alfe,
Tade ak Simoŋ, mi bokk ca mbooloo, ma ñu tudde Ñi farlu ci moom seen réew;
19 ak Yudaa Iskariyo mi nara wor Yeesu.

Ku sosal Xelu Yàlla mi

[20] Am beneen bés Yeesu ñëwaat ca kër
ga. Te mbooloo mu bare dajaloowaat fa,
ba tax manuñoo lekk sax. [21] Bi ko ay
bokkam déggee nag, ñu ñëw, ngir jàppsi
ko naan: «Dafa tàggoo ak sagoom.»
[22] Te it xutbakat ya jóge Yerusalem ne:
«Beelsebul jàpp na ko; ci kàttanu buuru
rab yi lay dàqe rab yi.»

[23] Noonu Yeesu woo leen, wax ak ñoom
ciy léeb ne leen: «Naka la Seytaane
mana dàqe Seytaane? [24] Réew mu xeex
boppam, du mana yàgg. [25] Te kër gu xeex
boppam, du mana yàgg. [26] Bu Seytaane
nag jógee, ba xeex boppam, xàjjalikoo
dikkal na ko te du mana yàgg, waaye dina
tas.

[27] «Su fi amee nit ku bare doole, naka
la kenn mana dugge ci këram, nangu
alalam? Xanaa dafay jëkka yeew ku bare
doole ka, ba noppi doora toj këram gépp.
[28] Ci dëgg maa ngi leen koy wax, lépp
dees na ko baal nit ñi, muy bàkkaar, muy
sosal Yàlla wu mu mana doon. [29] Waaye
kuy sosal Xel mu Sell mi deesu ko baal
mukk; gàddu na bàkkaar ba fàww.»

[30] Yeesu wax na loolu, ndaxte nee woon
nañu, rab jàpp na ko.

Ndeyu Yeesu ak ay rakkam

[31] Noonu ndeyu Yeesu ak ay rakkam
ñëw, ñu taxaw ci biti, yónnee, woo ko.
[32] Fekk booba mbooloo nga toog, wër ko.
Ñu ne ko nag: «Sa yaay ak say rakk ñu ngi
taxaw ci biti, di la laaj.» [33] Waaye Yeesu ne
leen: «Kan mooy sama ndey? Ñan ñooy
samay rakk?» [34] Noonu mu xool ñi ko wër
naan: «Sama yaay ak samay rakk a ngii;
[35] ndaxte kuy def coobarey Yàlla, kooku
mooy sama rakk ak sama jigéen ak sama
ndey.»

4

Léebu beykat bi

[1] Am beneen yoon Yeesu nekk ci wetu
dex ga, di jànglewaat. Mbooloo mu bare
dajaloosi, ba tax mu yéeg cig gaal, dugg
ca dex ga; mbooloo mépp taxaw ca tefes
ga.

[2] Noonu Yeesu daldi leen jàngal lu
bare ciy léeb. Ci njàngleem nag mu ne
leen: [3] «Dégluleen, dafa amoon beykat
bu demoon jiyi. [4] Bi muy saaw toolam
nag, lenn ci pepp mi wadd ci kaw yoon wi,
picc yi daldi ñëw, lekk ko lépp. [5] Leneen
ci pepp mi wadd ci bérab bu bare ay
doj te néew suuf, mu daldi sax bu gaaw,
ndaxte suuf si barewul. [6] Waaye bi jant
bi naajee, mu lakk, wow, ndaxte amul
ay reen. [7] Leneen nag wadd ci biir ay
xaaxaam, xaaxaam yi daldi sax, tanc ko,
te meññul dara. [8] Li ci des dal ci suuf
su baax, mu jóg, sax, di focci ay gub; lii
àntu, ba mat fanweeri yoon lu ëpp la mu
ji woon, lii mat juróom benn fukk, lii mat
téeméer.»

[9] Noonu Yeesu ne leen: «Déglul bu
baax, yaw mi am ay nopp.»

[10] Gannaaw loolu ba Yeesu nekkee fu
wéet, fukki taalibe ak ñaar ña, ak ñeneen
ñu daan ànd ak ñoom, laaj ko ci mbirum
léeb yi. [11] Mu ne leen: «Yéen may
nañu leen, ngeen xam mbóoti nguuru
Yàlla, waaye ñi ci biti léeb ay ëmb lépp.
[12] Noonu la, ngir:

“Ñuy xool bu baax waaye duñu gis dara,
di déglu bu baax waaye duñu xam dara,
ngir bañ ñu tuub seeni bàkkaar te Yàlla
baal leen.”»

[13] Noonu Yeesu ne leen: «Ndax xam-
uleen léeb wii? Nu ngeen xame nag léeb
yi ci des? [14] Ki ji nag, kàddu gi lay ji. [15] Ki
féete ci yoon wi mooy ki dégg, Seytaane
ñëw ci saa si, këf kàddu, gi ñu def ci
moom. [16] Ki jot kàddu gi ci bérab bu
bare ay doj mooy ki dégg kàddu gi, nangu
ko ak mbég ci saa si, [17] waaye du yàgg,
ndaxte wax ji saxul ci moom. Bu jaaree ci
nattu nag, mbaa ñu fitnaal ko ndax kàddu
gi, mu dàggeeku ci saa si. [18] Ki jot jiwu
wi ci xaaxaam yi mooy ki dégg kàddu gi,
[19] waaye soxlay àddina ak naxi alal ak
bëgge solu ko, tanc kàddu gi, ba du meññ
dara. [20] Ki jot kàddu gi ci suuf su baax
si nag, mooy ki ko dégg te nangu ko, ba
jariñ; kii mat fanweeri yoon lu ëpp la ñu
ji woon, kii mat juróom benn fukk, kii mat
téeméer.»

Léebu làmp bi

[21] Yeesu ne leen itam: «Ndax nit dina
jël làmp, dëpp ci leget walla def ko ci ron
lal? Ndax du ko wékk? [22] Amul dara
luy kumpa lu ñu warula siiwal, mbaa mu

làqu te warul ne fàŋŋ. 23 Déglul bu baax,
yaw mi am ay nopp.»

24 Mu ne leen: «Seetleen bu baax li
ngeen di dégg. Dees na leen nattal ak
natt, bi ngeen di nattale, te dollil leen.
25 Ku am, dees na la dollil; ku amul, li nga
am as néew, dees na ko nangu.»

Léebu jiwu wi

26 Yeesu teg ci ne: «Nguuru Yàlla dafa
mel ni nit ku ji tool. 27 Muy nelaw walla
muy xool, guddi mbaa bëccëg, jiwu wi
sax, di màgg, te xamul naka la ko defe.
28 Suuf day meññ moom ci boppam, mu
sax, focci, def i gub. 29 Bu gub yi ñoree
nag, mu dagg ko, ndaxte ngóob jot na.»

Léebu doomu fuddën gi

30 Yeesu ne leen ati: «Lu nu mana
méngaleel nguuru Yàlla? Walla ban léeb
lanu ko mana misaale? 31 Dafa mel ni
doomu fuddën, bi gëna tuuti ci jiwu yépp;
32 waaye boo ko jiyee, day jóg, màgg,
ba sut gàncaxi tóokër yépp; mu sax ay
bànqaas yu réy, ba picci asamaan tàgg ci
keram.»

33 Noonu Yeesu dégtal leen yeneen léeb
yu bare yu mel ni yii, di leen xamal kàddu
gi, aju ci lu ñu àttan. 34 Daawu leen wax
dara lu dul ciy léeb. Waaye bu wéetee ak
ay taalibe, daan na leen firil lépp.

Yeesu dalal na ngelaw li

35 Bés booba nag ci ngoon Yeesu ne
taalibe yi: «Nanu jàll dex gi.» 36 Mu yiwi
mbooloo mi nag, ay taalibeem jël ko ni
mu mel ci gaal gi; te yeneen gaal ànd
ak moom. 37 Naka noona ngelaw lu mag
daldi jóg, duus yi sàng gaal gi, ba mu
bëgga fees. 38 Fekk Yeesu tëdd di nelaw
ci ngegenaay ci taatu gaal gi.

Taalibe yi daldi ko yee naan: «Kilifa
gi, ndax sunu bakkan soxalu la?» 39 Ci
kaw loolu Yeesu jóg, daldi gëdd ngelaw
li, ne dex gi: «Noppil te dal!» Noonu
ngelaw li dal, ba lépp ne nemm. 40 Yeesu
ne taalibe ya: «Lu tax ngeen tiit? Ndax
gëmaguleen?» 41 Ñu daldi ragal lool,
naan ci seen biir: «Kii moo di kan, ba
ngelaw li ak dex gi sax di ko déggal?»

5

Yeesu faj na ku rab jàpp

1 Noonu ñu jàll dex ga, ba teer ci
diiwaanu waa Serasa.

2 Bi Yeesu génnee gaal gi, nit ku rab
jàpp jóge ca sëg ya, daldi ñëw kar
ko. 3 Kooku nag ca sëg ya la dëkk, te
kenn manu koo yeew, du ak càllala sax.
4 Ndaxte ay yoon yu bare jéngoon nañu
ko te yeew ko ak ay càllala, waaye waa ji
daldi dagg càllala yi te damm jéng yi, ba
kenn amul woon kàttanu téye ko. 5 Guddi
ak bëccëg mu nga woon ca sëg ya ak ca
tund ya, di yuuxu te jam yaramam ak ay
xeer.

6 Bi mu gisee Yeesu fu sore nag, mu
daldi dawsi, sukk fa kanamam, 7 di xaacu
naan: «Yaw Yeesu Doomu Yàlla Aji Kawe
ji, loo may fexeel? Ci turu Yàlla, bu ma
mbugal.» 8 Ndaxte Yeesu da ko ne: «Yaw
rab wu bon wi, génnal ci nit ki.»

9 Noonu Yeesu laaj ko: «Noo tudd?» Mu
ne ko: «Coggal laa tudd, ndaxte ñu bare
lanu.» 10 Muy ñaan Yeesu lool, ngir mu
bañ leena dàq ca réew ma.

11 Fekk amoon na fa ca tund wa géttu
mbaam-xuux yu bare yuy for. 12 Rab
ya ñaan Yeesu: «Jox nu ndigal, nu dugg
mbaam-xuux ya.» 13 Mu may leen ko.
Noonu rab ya génn nit ka, dugg mbaam-
xuux ya, ñu daldi bartalu, daanu ca dex
ga, lab fa. Mbaam-xuux ya nag matoon
nañu ñaari junni.

14 Noonu sàmm ya daw ca dëkk ba ak
ca àll ba, nettaliji mbir mi, ba nit ñi ñëw,
seet li xew. 15 Ñu ñëw nag ci Yeesu, gis ka
rab ya jàppoon toog, sol ay yére te ànd
ak sagoom. Ñu daldi ragal. 16 Ña fekke
woon mbir ma nag nettali leen mbirum
nit ka ak mbaam-xuux ya. 17 Ci kaw loolu
ñu daldi ñaan Yeesu, mu sore seen réew.

18 Bi Yeesu di dugg ci gaal gi, ki rab ya
jàppoon ñaan Yeesu, ngir ànd ak moom.
19 Waaye Yeesu mayu ko ko. Mu ne ko:
«Ñibbil ci say bokk, nettali leen ni la
Boroom bi yëréme, ba defal la lii lépp.»
20 Noonu waa ji dem ci diiwaanu Fukki
dëkk yi, daldi fa yégle la ko Yeesu defal,
ba ñépp waaru.

Yeesu dekkal na doomu Yayrus te faj jigéen

21 Noonu Yeesu jàllaat dex ga, taxaw
ca tefes ga. Te nit ñu bare dajaloo, wër
ko. 22 Kenn ci njiiti jàngu ba nag, tudd
Yayrus, ñëw ci moom. Naka la gis Yeesu,
mu daanu ciy tànkam, 23 di ko sarxu lu
bare naan: «Sama doom ju jigéen mi ngi
bëgga faatu; kaay teg ko loxo, ngir mu
wér te dund.» 24 Noonu Yeesu ànd ak
moom.

Bi muy dem, mbooloo mu réy topp ko,
di ko tanc. 25 Amoon na fa nag jigéen ju
doon xëpp deret diirub fukki at ak ñaar.
26 Sonnoon na lool ci loxoy fajkat yu bare,
sànk ci alalam jépp te jëlewu ci genn tan,
waaye faf wopp ja yokku. 27-28 Noonu mu
déggoon turu Yeesu, ne ci boppam: «Su
ma laalee ay yéreem rekk, dinaa wér.»
Mu jaxasoo ak mbooloo mi nag, doxe ko
gannaaw, laal mbubbam. 29 Ci saa si
deret ji taxaw, mu yég ci yaramam ne
jàngoroom deñ na.

30 Yeesu yég ci saa si ne, doole génn na
ci moom. Mu walbatiku nag ne mbooloo
mi: «Ana ku laal samay yére?» 31 Ay
taalibeem ne ko: «Xanaa gisuloo mbooloo
mi lay wër; ngay laaj: “Ku ma laal?”»
32 Waaye Yeesu di xool li ko wër, ngir
gis ku ko def. 33 Noonu jigéen ja ñëw,
daanu ciy tànkam, wax ko dëgg gépp; mu
tiit bay lox, ndaxte xam na li xewoon ci
yaramam. 34 Yeesu ne ko: «Soxna si, sa
ngëm faj na la; demal ci jàmm, te na sa
jàngoro wàcc.»

35 Bi Yeesu di wax nag, am na ku jóge ca
kër njiit la, mu ñëw naan: «Sa doom faatu
na; matatul nuy sonal kilifa gi.» 36 Waaye
Yeesu jàppul wax jooju; mu ne njiit la:
«Gëmal rekk te baña tiit.» 37 Noonu Yeesu
dem, ànd ak Piyeer, Saag ak Yowaana
rekk, ndaxte mayul keneen, mu ànd ak
moom.

38 Naka lañu ñëw ci kër njiit li, Yeesu
dégg coow li; ñii di jooy, ñii di yuuxu.
39 Mu dugg ne leen: «Lu ngeen di soow,
tey jooy? Janq bi deewul, day nelaw
rekk.» 40 Waaye ñu di ko ñaawal. Noonu
Yeesu génne ñépp, woo baayu janq bi ak
yaay ji ak ñi mu àndal, dugg fa janq bi
nekk. 41 Mu jàpp loxoom ne ko: «Talita
kumi,» liy tekki: «Janq bi, maa ngi la koy
wax, jógal.»

42 Ca saa sa janq bi jóg, daldi dox,
ndaxte amoon na fukki at ak ñaar. Ñépp
daldi waaru, ba ne jomm. 43 Ci kaw loolu
Yeesu dénk leen bu wóor, ñu bañ koo
siiwal; teg ca naa: «Mayleen janq bi, mu
lekk.»

6

Yeesu ci dëkku Nasaret

1 Bi loolu amee Yeesu jóge fa, dellu
réewam, ànd ak taalibe yi.

2 Bésub noflaay bi nag mu jàngal leen
ci seen jàngu, ba mbooloom ñi ko dégg
waaru naan: «Lii, fu mu ko jële, te xam-
xam bii mu yor, lu mu doon, ba muy def
kéemaan yii? 3 Ndax kii du minise bi?
Ndax du doomu Maryaama te magu Saag,
Yuusufa, Yuda ak Simoŋ? Te ay rakkam
yu jigéen ndax nekkuñu fi ak nun?» Kon
nag ñu daldi ko xeeb.

4 Noonu Yeesu ne leen: «Dees na
faaydaal yonent, waaye du ci réewam, ciy
bokkam mbaa ci këram.» 5 Yeesu manu
faa def ay kéemaan yu bare, lu dul teg
loxo yenn jarag, wéral leen. 6 Mu waaru
ndax seen ngëmadi.

Yeesu yónni na fukki taalibe ya ak ñaar

Bi loolu amee Yeesu di wër dëkk ya, di
jàngle. 7 Noonu mu woo ci moom fukki
taalibe ya ak ñaar, jox leen sañ-sañu dàq
rab yi, yónni leen, ñu ànd ñaar-ñaar.

8 Mu digal leen nii: «Bu ngeen di dem,
buleen yóbbaale dara; du mburu mbaa
mbuus mbaa xaalis ci seeni maxtume,
waaye yemleen ci aw yet rekk. 9 Sol-leen
ay dàll te yem ci benn turki.» 10 Mu ne
leen: «Kër gu ngeen dugg, dal-leen fa, ba
kera ngeen jóge dëkk ba. 11 Koo xam ne
gàntu na leen, mbaa mu tanqamlu leen,
génnleen fa, yëlëb seen pëndu tànk, ngir
seede leen seen réer.»

12 Noonu taalibe ya dem, di waare naan:
«Tuubleen seeni bàkkaar.» 13 Ñu dàq ay
rab yu bare, te diw boppi jarag yu bare,
wéral leen.

Yaxya faatu na

14 Noonu Erodd buur bi dégg loolu,
ndaxte turu Yeesu siiwoon na. Mu ne

nag: «Yaxya dekki na, moo tax mu ànd
ak kàttanu def ay kéemaan.» 15 Ñeneen
ne: «Kii Ilyaas la.» Ñi ci des ne: «Yonent
la, bu mel ni yonent yu jëkk ya.» 16 Waaye
bi ko Erodd déggee, mu ne: «Yaxya male
ma dagglu boppam, moom moo dekki.»

17 Fekk Erodd yónnee woon na, jàpp
Yaxya, yeew ko, tëj. Ndaxte Erodd
takkoon na Erojàdd jabaru Filib magam.
18 Te Yaxya ne ko: «Jaaduwul nga denc sa
jabaru mag.» 19 Moo tax Erojàdd ëmbal
ko mer, ba bëgg koo rey, waaye manu
koo def. 20 Ndaxte Erodd dafa ragal Yaxya,
ba sàmm bakkanam, xam ne ku jub la te
sell. Bu ko daan déglu it, day jaaxle lool,
teewul mu bég ci déglu ko.

21 Noonu bés bu yell ñëw, ba Erodd
doon màggal bésu juddoom; mu woo ca
xew wa ay jaraafam ak kilifay xare ba
ak njiiti diiwaanu Galile. 22 Booba doomu
Erojàdd dugg di fecc, mu neex Erodd ak
gan ñi, ba buur bi ne janq bi: «Laaj ma
loo bëgg, dinaa la ko jox.» 23 Mu boole ci
ngiñ ne ko: «Loo ma mana laaj, dinaa la
ko jox, ba ci genn-wàllu réew mi sax.»

24 Noonu janq bi génn ne ndeyam: «Lu
may laaj?» Mu ne ko: «Laajal boppu
Yaxya.» 25 Mu daldi gaawantu dugg nag ci
kanam buur bi ne ko: «Damaa bëgg, nga
indil ma léegi boppu Yaxya ci biir ndab.»
26 Bi ko buur ba déggee, mu am naqar wu
réy. Waaye bëggu koo gàntu ndax ngiñ li
ak gan ñi. 27 Mu daldi yónni nag xarekat,
jox ko ndigal, mu indil ko boppu Yaxya.
Waa ji dem, dagg boppu Yaxya ca kaso ba,
28 indi bopp bi ci biir ndab, jox ko janq
bi, mu daldi ko jox yaayam. 29 Ba taalibey
Yaxya déggee loolu, ñu ñëw, fab néew ba,
suul ko ci bàmmeel.

Yeesu bareel na ay mburu

30 Gannaaw loolu ndaw yi dajaloo ci
wetu Yeesu, nettali li ñu def ak li ñu
jàngle lépp. 31 Ci kaw loolu Yeesu ne
leen: «Nanu beddeeku, dem ci bérab bu
wéet; ngeen noppalu fa tuuti.» Waxoon
na loolu, ndaxte amoon na ñu bare ñu
doon dem ak a dikk, ba amuñu sax jot
ngir lekk. 32 Noonu ñu dugg cig gaal, dem
ca bérab bu wéet.

33 Bi ñuy dem nag, am ñu leen gis,
xàmmi leen, ñu daldi jóge ci dëkk yépp,
daw, jiitu leen fa. 34 Bi Yeesu génnee gaal
gi, mu gis mbooloo mu réy, yërëm leen,
ndaxte dañoo mel ni xar yu amul sàmm.
Kon mu daldi leen jàngal lu bare.

35 Ca ngoon sa taalibe yi ñëw ci moom
ne ko: «Fii àllub neen la, te léegi mu
guddi. 36 Yiwil mbooloo mi nag, ñu dugg
ci àll bi ak dëkk yi nu wër, jënd lu ñu
lekk.» 37 Waaye Yeesu ne leen: «Yéen
joxleen leen lu ñu lekk.» Ñu ne ko:
«Xanaa nu jënd lu tollook peyu juróom
ñetti weer ci mburu, jox leen ñu lekk?»
38 Yeesu laaj leen: «Ñaata mburu ngeen
am? Demleen seeti.» Ñu dem seeti ne ko:
«Juróomi mburu ak ñaari jën.» 39 Noonu
Yeesu sant mbooloo mi, ñu def ay géew,
toog ci ñax mu naat mi. 40 Ñu toog nag ay
géewi juróom fukk ak téeméer.

41 Bi loolu amee Yeesu jël juróomi
mburu yi ak ñaari jën yi, xool ci kaw, sant
Yàlla, ba noppi mu damm mburu yi, jox
ko taalibe yi, ngir ñu séddale ko mbooloo
mi. Ñaari jën yi it mu séddale ko ñépp.
42 Noonu ñépp lekk ba suur. 43 Te it ñu
dajale la desoon ca dammiti mburu ak
jën ya, mu nekk fukki pañe ak ñaar yu
fees. 44 Ñu lekkoon nag matoon na limu
juróomi junniy góor.

Yeesu dox na ci kaw ndox mi

45 Ci kaw loolu Yeesu sant ay taalibeem,
ñu dugg ci gaal gi, jàll ba Betsayda, bi muy
yiwi mbooloo mi. 46 Bi mu tàggtoo ak
mbooloo mi, mu yéeg ca tund wa, ñaan
fa Yàlla. 47 Noonu guddi jot, fekk gaal gi
nekk ci diggu dex gi, te Yeesu rekk moo
nekk ca tefes ga.

48 Booba mu gis taalibe yi sonn lool ci
joow gaal gi ndax li leen ngelaw li soflu.
Ca njël nag mu jëm ci ñoom, di dox ci
kaw dex gi, ba xaw leena raw. 49 Bi ñu
ko gisee nag, muy dox ci kaw dex gi, ñu
foog ne njuuma la, daldi yuuxu. 50 Ndaxte
ñépp gis ko te jommi ci. Waaye mu wax
ak ñoom ci saa si ne leen: «Takkleen
seen fit, man la, buleen tiit!» 51 Noonu
mu fekksi leen ci gaal gi, ngelaw daldi ne
tekk. 52 Njàqarey taalibe ya nag weesu

dayo, ndaxte seen xol dafa fatt, ba réere
mbir kéemaan, gi Yeesu defoon ci mburu
yi.
53 Bi nga xamee ne jàll nañu, ba egg
diiwaanu Senesaret, ñu teer fa, 54 génn ca
gaal ga. Ci saa si nit ñi xàmmi ko, 55 ñu
daldi daw ca diiwaan ba bépp, te fépp fu
ñu ko dégg ñu di ko indil ñu wopp, tëdd
ci seeni lal. 56 Te fu mu mana aw, ci dëkk
yu mag mbaa yu ndaw walla ci àll bi, ñu
indil ko jarag yi ci pénc yi, ñaan ko, mu
may leen ñu laal cati mbubbam rekk. Te
képp ku ko laal daldi wér.

7

Farisen ya ak aada ya

1 Amoon na bés nag, ay Farisen ak ay
xutbakat yu jóge Yerusalem ñëw ci Yeesu.
2 Ñu gis yenn ciy taalibeem di lekk, fekk
seeni loxo setul, maanaam raxasuwuñu
woon, ni ko aada santaanee. 3 Farisen yi
nag ñoom ak Yawut yi yépp dañuy topp
aaday yoon, yi maam yi tëral, te fandee
leen gënal lekk ak loxo yu ñu raxasul. 4 Te
it bu ñu jógee pénc ma, su ñu sanguwul
set, duñu lekk. Am nañu it yeneen aada
yu bare, maanaam ni nga wara raxase ay
kaas, ay njaq ak ay satala, ba ñu laab.
5 Noonu Farisen ya ak xutbakat ya laaj
ko ne: «Lu tax say taalibe duñu topp
aaday yoon, yi maam yi tëral, waaye ñuy
lekk ak loxo yu setul?» 6 Yeesu ne leen:
«Esayi waxoon na bu baax ci kàddug
Yàlla ci seen mbir, yéen naaféq yi, bi mu
bindee:
“Xeet wii, ñu ngi may teral ci seen
gémmiñ,
waaye seen xol sore na ma.
7 Seen màggal amul benn njariñ,
ci li ñuy jàngle dénkaaney nit kese.”»
8 Yeesu neeti leen: «Dëddu ngeen ndigali
Yàlla, jublu ci aaday nit.» 9 Mu teg ca
ne leen: «Xelu ngeen ci tebbi ndigali
Yàlla, ngir sàmm seen aada. 10 Ndaxte
Musaa nee na: “Teralal sa ndey ak sa
baay,” teg ca ne: “Ku móolu sa yaay
walla sa baay, dees na la rey.” 11 Waaye
yéen dangeen ne: ku ne sa yaay walla
sa baay: “Li nga wara jariñoo ci man
Korban la,” —maanaam saraxu Yàlla la—
12 dootuleen ko bàyyi, mu defal dara
ndeyam walla baayam. 13 Noonu tebbi
ngeen kàddug Yàlla ndax seen aada, ji
ngeen di donnante. Te it yéena ngi def
yeneen yu bon yu mel nii.»
14 Noonu Yeesu waxaat ak mbooloo mi
ne leen: «Yéen ñépp dégluleen ma te
xam. 15-16 Li ci biti, tey dugg nit, du ko
mana indil sobe, waaye li génn ci nit,
loolu mooy indil nit sobe.»
17 Bi nga xamee ne jóge nañu ci
mbooloo mi, dugg ci kër gi, taalibe yi laaj
Yeesu, mu firil leen wax ju làqu jooju.
18 Yeesu ne leen: «Ndax yéen itam seen
xol dafa tëju? Xanaa xamuleen ne, dara
lu jóge biti, dugg ci nit, du ko mana indil
sobe, 19 ndaxte du dugg ci xol, waaye ci
biiram lay jëm, ba noppi daldi génn ca
bérab bu làqu?» Ci li mu wax loolu Yeesu
daganal na bépp ñam.
20 Yeesu ne leen ati: «Li génn ci nit,
loolu mooy indil nit sobe. 21 Ndaxte
ci biir, ci xolu nit, la xalaat yu bon
di jóge ak ndoxaanu yàqute, càcc ak
bóom, 22 njaaloo ak bëgge, coxor, naaféq,
ñaawteef, ñeetaan, saaga, réylu ak jëfi
ndof. 23 Lu bon loolu lépp day génn ci nit,
di ko indil sobe.»

Yeesu faj na doomu jigéen, ja dëkk Tir

24 Gannaaw loolu Yeesu jóge fa, jëm
weti dëkku Tir. Bi mu fa eggee, mu dugg
ci kër, te bëggul kenn xam ko, waaye
jataayam manula umpe.
25 Amoon na fa nag jigéen ju rab
jàpp doomam ju jigéen. Bi mu déggee
ne, Yeesoo nga fa, mu ñëw, daanu ciy
tànkam, 26 fekk jigéen ja ci xeetu Gereg la
bokkoon, juddoo wàlli Fenisi ci diiwaanu
Siri.
Noonu jigéen ja ñaan ko, mu dàq rab
wi ci doomam. 27 Waaye Yeesu ne ko:
«Na gone yi jëkka lekk, ba regg; fab ñamu
gone yi, sànni ko xaj yi, rafetul.» 28 Jigéen
ji ne ko: «Waaw, sang bi, teewul xaj yi di
lekk ruusit, yi rot ci lekkukaayu gone yi.»
29 Ci kaw loolu Yeesu ne ko: «Ndax wax
jooju demal ci jàmm, rab wa génn na sa
doom.»
30 Noonu mu ñibbi, fekk doom ji tëdd
cib lal te mucc ci rab wi.

Yeesu faj na ku tëx te luu

31 Bi loolu amee Yeesu jóge na weti
Tir, jaar ci wàlli dëkku Sidon, dem dexu
Galile, ba noppi dugg ci biir diiwaan, bi
ñuy wax Fukki dëkk yi.
32 Foofa ñu indil ko ku tëx te dër lool,
ñaan ko mu teg ko loxo. 33 Noonu Yeesu
yóbbu ko, ba ñu sore mbooloo mi, mu
def ay baaraamam ciy noppam, daldi tifli,
laal làmmiñam. 34 Mu yërëm ko, ba
binni ci xolam, xool ci asamaan, daldi
ne: «Effata,» liy tekki «Ubbikuleen.»
35 Ci saa si ay noppam daldi dégg te
làmmiñam yiwiku, muy wax bu leer.
36 Bi mu ko defee Yeesu tere leen, ñu
wax ko kenn, waaye lu mu leen ko gëna
tere, ñu gën ko nee siiwale. 37 Ñu waaru
lool naan: «Lépp lu mu def, lu yéeme la.
May na sax tëx yi ñuy dégg, ak luu yi ñuy
wax.»

8

Yeesu bareel na mburu yi ñaareel bi yoon

1 Ca bés yooya mbooloo mu réy amaa-
toon na, te amuñu woon lu ñu lekk.
Noonu Yeesu woo taalibe ya ne leen:
2 «Yërëm naa mbooloo mi, ndaxte toog
nañu fi man ñetti fan, te amatuñu lu ñu
lekk. 3 Su ma leen yiwee ak seen xiif,
dinañu tële ci yoon wi, ndaxte am na ñu
jóge fu sore.» 4 Taalibe yi ne ko: «Waaye
fii àllub neen la; fu nuy jële lu doy ngir
dundal leen?» 5 Yeesu laaj leen: «Ñaata
mburu ngeen am?» Ñu ne ko: «Juróom
ñaar.»
6 Noonu Yeesu sant mbooloo mi, ñu toog
ci suuf. Mu jël juróom ñaari mburu yi,
sant Yàlla, damm leen, jox leen taalibe yi,
ngir ñu séddale leen mbooloo mi; taalibe
yi def ko. 7 Amoon na fa it tuuti jën
yu ndaw. Yeesu jël ko, sant Yàlla, wax
taalibe yi, ñu séddale leen itam mbooloo
mi. 8 Noonu nit ñi lekk ba suur, ba noppi
taalibe yi dajale juróom ñaari dàmba yu
fees ak dammit yi ci des. 9 Ña ko fekke
nag matoon nañu ñeenti junniy góor.
10 Bi ko Yeesu defee, mu yiwi leen, daldi
dugg ak taalibe ya ca gaal ga, dem ca wàlli
Dalmanuta.

Kéemaan gu jóge ci asamaan

11 Noonu Farisen yi ñëw, di werante
ak moom; ñu fexe koo fiir, ba laaj ko
kéemaan gu jóge ci asamaan tey firndeel
yónnentam. 12 Waaye Yeesu binni ci
xolam ne leen: «Lu tax niti jamono jii di
laaj kéemaan? Ci dëgg maa ngi leen koy
wax, duñu jot genn kéemaan.» 13 Ci kaw
loolu Yeesu bàyyi leen, duggaat ci gaal gi,
di jàll dex gi.

Lawiiru Farisen yi

14 Taalibe yi nag fàtte woon nañu
yóbbaale mburu, te amuñu woon lu dul
benn mburu ci gaal gi. 15 Noonu Yeesu
artu leen ne: «Wottuleen te moytu lawi-
iru Farisen yi ak ñi far ak buur bi Erodd.»
16 Taalibe yi nag daldi werante naan:
«Nun de indaalewunu mburu.» 17 Waaye
Yeesu yég loolu ne leen: «Lu tax ngeen
di werante ci li ngeen indaalewul mburu?
Xanaa gisaguleen te xamuleen? Ndax
seen xol dafa fatt ba tey? 18 Ndax ay
gumbay njàccaar ngeen, te seeni nopp
naqari? Xanaa fàttalikuwuleen; 19 bi ma
dammee juróomi mburu ya ngir juróomi
junni ña, ñaata pañe yu fees ak ay
dammit ngeen ca dajale woon?» Ñu ne
ko: «Fukk ak ñaar.» 20 Yeesu neeti leen:
«Te bés bi ma dammee juróom ñaari
mburu yi ngir ñeenti junni ñi, ñaata
dàmba yu fees ak dammit ngeen dajale
woon?» Ñu ne ko: «Juróom ñaar.»
21 Noonu Yeesu ne leen: «Ndax seen xol
dafa tëju ba tey?»

Yeesu faj na ku gumba ca dëkku Betsayda

22 Gannaaw loolu ñu ñëw ci Betsayda.
Foofa ñu indil Yeesu ku gumba, di ko
ñaan, mu laal ko. 23 Yeesu nag jàpp loxob
gumba gi, yóbbu ko, ba génn dëkk bi.
Mu def tiflit ciy bëtam, teg ko loxo naan:
«Ndax gis nga dara?» 24 Waa ji xool ne
ko: «Gis naa ay nit, ñu mel ni ay garab, te
ñu ngi dox.» 25 Kon Yeesu laalaat bët yi,
gumba gi ne xefeet, daldi wér, ba gis lépp
bu leer. 26 Ci kaw loolu Yeesu sant ko mu
ñibbi ne ko: «Bul dugg ca dëkk ba.»

Piyeer wax na ne, Yeesu mooy Almasi bi

27 Bi loolu amee Yeesu ànd ak ay taal-
ibeem, dem ca dëkk, yi wër Sesare bu
Filib. Bi ñuy dem nag, mu laaj taalibe yi:
«Nit ñi, lu ñu wax ne man moom laa?»
28 Ñu ne ko: «Am na ñuy ne yaa di Yaxya;
ñeneen ne, Ilyaas; ñi ci des ne yaay kenn
ci yonent yi.»

29 Noonu Yeesu laaj leen: «Yéen nag, ku
ngeen wax ne moom laa?» Piyeer ne ko:
«Yaa di Almasi bi.» 30 Ci kaw loolu Yeesu
dénk leen bu wóor, ñu bañ koo wax kenn.

Yeesu xamal na ne dina dee, dekki

31 Booba Yeesu tàmbali na leena xamal
ne, Doomu nit ki war na sonn lu bare; njiit
ya, sarxalkat yu mag ya ak xutbakat ya
dëddu ko, ñu rey ko, mu dekki ci ñetti
fan. 32 Noonu mu xamal leen mbir mi, ba
mu leer nàññ.

Bi ko Piyeer déggee, mu woo ko ci pegg,
daldi ko yedd. 33 Waaye Yeesu geestu, gis
yeneen taalibe yi, mu daldi yedd Piyeer
ne ko: «Sore ma Seytaane; yëfi nit ngay
fonk, waaye du yëfi Yàlla.»

34 Noonu Yeesu woo taalibe yi ak
mbooloo mi ne leen: «Ku bëgga topp ci
samay tànk, na bàyyi boppam te gàddu
bant bi ñu ko wara daaj, doora topp
ci man. 35 Ndaxte koo xam ne bëgg
ngaa rawale sa bakkan, dinga ko ñàkk,
waaye ku ñàkk sa bakkan ngir man ak
ngir xibaaru jàmm bi, dinga ko jotaat.
36 Ndaxte moom àddina sépp, lu muy
jariñ nit, bu ñàkkee bakkanam? 37 Te
nit, lu mu wara weccee bakkanam? 38 Ku
ma rusa faral, te nanguwul samay wax
ci kanam niti jamono jii, ñi fecci seen
kóllëre ak Yàlla te topp bàkkaar, Doomu
nit ki dina la rusa xam, bés bu ñëwee ci
ndamu Baayam, ànd ak malaaka yu sell
yi.»

9

1 Mu ne leen ati: «Ci dëgg maa ngi leen
koy wax, am na ñi fi taxaw, ñoo xam ne
duñu dee, te gisuñu nguuru Yàlla ñëw ak
doole.»

Ndamu Yeesu jolli na ci moom

2 Juróom benni fan gannaaw gi, Yeesu
àndoon na ak Piyeer, Saag ak Yowaana,
mu yóbbu leen ñoom rekk fu wéet ci tund
wu kawe lool. Foofa jëmmam soppiku
ci seen kanam; 3 ay yéreem di ray-rayi,
weex tàll, te fóotukatu àddina manu leen
weexale nii. 4 Noonu ñu gis yonenti Yàlla
Ilyaas ak Musaa, di wax ak Yeesu.

5 Piyeer daldi ne Yeesu: «Kilifa gi, bég
nanu ci sunu teew fii; nanu defar ñetti
mbaar, benn yaw, benn Musaa ak benn
Ilyaas.» 6 Fekk xamul lu muy wax, ndaxte
tiitaange jàpp na leen ñoom ñett ñépp.
7 Noonu niir muur leen, te baat jibe ca
niir wa naan: «Kii mooy sama Doom ji
ma bëgg, ci moom laa ame bànneex;
dégluleen ko.» 8 Ci saa si taalibe yi xool,
waaye gisatuñu kenn ku dul Yeesu rekk.

9 Bi loolu amee ñu wàcc ca tund wa.
Bi muy wàcc nag, Yeesu sant leen ne:
«Buleen nettali kenn li ngeen gis, ba kera
Doomu nit ki dekki na.» 10 Ñu téye wax
jooju ci seen biir, di sotteente xel, ba xam
lu ndekkite looluy tekki.

11 Noonu taalibe yi laaj Yeesu: «Lu tax
xutbakat yi di naan, Ilyaas moo wara
jëkka ñëw?» 12 Yeesu ne leen: «Waaw,
Ilyaas dina jëkka ñëw, jubbanti lépp.
Waaye itam lu tax bind nañu ne, Doomu
nit ki war na sonn lu bare, ñu xeeb ko,
dëddu ko. 13 Waaye maa ngi leen di wax
ne, Ilyaas ñëw na, te def nañu ko la leen
neex, ni ko Mbind mi waxe.»

Yeesu faj na xale bu rab jàpp

14 Bi nga xamee ne Yeesu ñëw na, ba
jege taalibe yi, mu gis mbooloo mu bare
wër leen, te ay xutbakat di werante ak
ñoom. 15 Naka la mbooloo mi gis Yeesu,
ñu waaru, daldi daw nuyu ko.

16 Noonu Yeesu laaj leen: «Ci lan ngeen
di werante ak ñoom?» 17-18 Kenn ci
mbooloo mi ne ko: «Kilifa gi, rab jàpp
na sama doom, ba luuloo ko. Saa su ko
jàppee, daf koy daaneel ci suuf, gémmiñ
gi di fuur, muy yéyu, ne jàdd. Ñaan naa
say taalibe, ñu dàq ko, waaye manuñu
ko.» 19 Yeesu ne leen: «Yéen niti jamono
jii, yéen ñi gëmadi, ba kañ laa wara nekk
ak yéen, ba kañ laa leen wara muñal?
Indil-leen ma xale bi.» 20 Ñu indil ko ko.
Bi xale bi gisee Yeesu nag, rab wi sayloo
ko ci saa si, mu daanu ci suuf, di xalangu,
gémmiñ giy fuur. 21 Yeesu laaj baay bi:

«Lii kañ la ko dal?» Baay bi ne ko: «Li
dale ci ngoneem. 22 Léeg-léeg rab wi
bëmëx ko ci sawara, léeg-léeg mu bëmëx
ko ci ndox, ngir rey ko. Soo ko manee,
yërëm nu te xettali nu.» 23 Yeesu ne ko:
«Nga ne: “Soo ko manee,” ku gëm man
na lépp.»
24 Ci saa si baayu xale bi wax ci
kaw naan: «Gëm naa, dàqal ma sama
ngëmadi.»
25 Yeesu gis nag ne, mbooloo maa ngi
daw, wërsi ko, mu daldi gëdd rab wi nag
ne ko: «Génnal ci moom, yaw rab wu
luu te tëx, te bu ko jàppaat; wax naa la
ko.» 26 Noonu rab wa daldi yuuxu, sayloo
xale bi, génn. Xale bi ne nemm, mel ni
ku dee, ba tax ñu bare ne: «Dee na.»
27 Waaye Yeesu jàpp loxoom, jógloo ko,
xale bi daldi taxaw.
28 Bi Yeesu duggee ci kër gi, taalibe yi
laaj ko ci pegg: «Lu tax manunu ko woona
dàq?» 29 Yeesu ne leen: «Yu mel ni yii,
ñaan ci Yàlla rekk a leen di dàq.»
30 Bi loolu amee ñu jóge fa, jaar ci
diiwaanu Galile, Yeesu bëggul kenn yég
ko. 31 Ndaxte muy jàngal taalibe yi ne
leen: «Dees na jébbal Doomu nit ki ci
loxoy nit, te dinañu ko rey, mu dekki ci
ñetti fan.» 32 Waaye taalibe yi xamuñu
lu wax joojuy tekki, te ñemewuñu ko koo
laaj.

Kan moo gëna màgg?

33 Bi nga xamee ne egg nañu dëkku
Kapernawum, te dugg ci kër gi, Yeesu laaj
leen ne: «Lu ngeen doon waxtaane ci
yoon wi?» 34 Waaye ñu ne cell, ndaxte
ñu ngi fa doon werante, ba xam ku gëna
màgg ci ñoom.
35 Noonu Yeesu toog, woo fukki taalibe
ya ak ñaar ne leen: «Ku bëgga jiitu, na
topp ci gannaaw ñépp te nekk surgab
ñépp.» 36 Bi ko Yeesu waxee, mu jël xale,
indi ko ci biir géew bi, ba noppi leewu ko
naan: 37 «Ku nangu xale bu mel ni bii ci
sama tur, man mii nga nangu; te ku ma
nangu, du man mii sax nga nangu waaye
ki ma yónni.»

Waa jiy dàq ay rab

38 Bi loolu amee Yowaana ne ko: «Kilifa
gi, danoo gis nit kuy dàq ay rab ci sa
tur, nu tere ko ko, ndax li mu bokkul ci
nun.» 39 Waaye Yeesu ne ko: «Buleen ko
tere, ndaxte kenn manula def kéemaan ci
sama tur, ba noppi di ma xarab. 40 Ku nu
sotul, far na ak nun. 41 Ci dëgg maa ngi
leen koy wax, koo xam ne kii may na leen
kaasu ndox rekk, ndax yéena ngi bokk ci
man Kirist, kooku du ñàkk yoolam mukk.

Ñi yóbbe nit bàkkaar

42 «Waaye ku yóbbe bàkkaar kenn ci
ñi gëna tuuti ñi ma gëm, li gën ci moom,
moo di ñu takk doj wu réy ci baatam,
sànni ko ci géej. 43-44 Boo xamee ne sa
loxo mu ngi lay yóbbe bàkkaar, dagg ko.
Ndaxte ñàkk loxo te tàbbi ci dund gu
wóor gi, moo gën ci yaw, nga am ñaari
loxo te tàbbi ci sawara su dul fey mukk.
45-46 Te bu la sa tànk di yóbbe bàkkaar,
dagg ko. Nga lafañ te tàbbi ci dund gu
wóor gi moo gën, nga am ñaari tànk, ñu
sànni la ci sawara. 47 Te bu la sa bët di
yóbbe bàkkaar, luqi ko. Nga patt te dugg
ci nguuru Yàlla, moo gën ci yaw, nga am
ñaari bët, ñu sànni la ci sawara. 48 Foofa:
“Sax ya duñu dee mukk,
te sawara sa du fey.”
49 Ñépp sawara lañu leen di xorome.
50 Xorom lu baax la, waaye bu sàppee,
nan lañu koy delloo cafkaam? Amleen
xorom te ngeen jàmmoo.»

10

Pase

1 Gannaaw loolu Yeesu jóge fa, dem
ca wàlli réewu Yawut yi, ya ca gannaaw
dexu Yurdan. Bi mu fa demee, mbooloo
mu bare ñëw fi moom. Yeesu daldi leen
jàngal, ni mu ko daan defe.
2 Noonu ay Farisen ñëw ci moom, lalal
ko fiir, ñu laaj ko: «Ndax jaadu na, nit
fase soxnaam?» 3 Yeesu ne leen: «Lu
leen yoonu Musaa sant?» 4 Ñu ne ko:
«Musaa maye na, nit bind kayitu pase,
tàggook soxnaam.» 5 Waaye Yeesu ne
leen: «Dénkaane boobu mu leen bindal,
bind na ko ndax seen xol dafa fatt.
6 Waaye ca njàlbéen ga “Yàlla sàkk na
leen, kii góor, kii jigéen. 7 Looloo tax góor
di teqalikook ndeyam ak baayam, ànd ak
soxnaam, 8 ñoom ñaar doon benn.” Kon

nekkatuñu ñaar waaye benn lañu. 9 Lu
Yàlla takk nag, bu ko nit tas.»
10 Bi ñu delloo ca kër ga nag, taalibe ya
laaj ko ci mbirum loolu. 11 Noonu Yeesu
ne leen: «Ku fase sa soxna, takk jeneen,
njaaloo nga, di tooñ ku jëkk ka. 12 Te
jigéen ji tas, séyaat ak keneen, njaaloo
nga.»

Xale yu ndaw yi

13 Bi loolu wéyee ñu indil Yeesu ay xale,
ngir mu teg leen ay loxoom. Waaye taal-
ibe ya gëdd nit ñi. 14 Bi ko Yeesu gisee nag,
mu metti ko lool, mu ne leen: «Bàyyileen
xale yi, ñu ñëw fi man! Buleen leen
tere, ndaxte ñu mel ni ñoom ñoo yelloo
nguuru Yàlla. 15 Ci dëgg maa ngi leen koy
wax, ku woyoful ni xale, nangu nguuru
Yàlla, doo ci mana dugg.» 16 Noonu Yeesu
leewu leen, teg leen ay loxoom, barkeel
leen.

Waxambaane wu bare alal

17 Gannaaw loolu bi Yeesu nekkee ci
kaw yoon wi di dem, am ku daw, sukk
ci kanamam ne ko: «Kilifa gu baax gi,
lu ma wara def, ngir am wàll ci dund gu
dul jeex gi?» 18 Yeesu ne ko: «Lu tax nga
wooye ma ku baax ki? Yàlla rekk a baax.
19 Xam nga ndigal yi: “Bul bóome, bul
njaaloo, bul sàcc, bul seede lu dul dëgg,
bul nangu alalu jaambur, teralal sa ndey
ak sa baay.”» 20 Waa ji ne ko: «Kilifa gi,
loolu lépp sàmm naa ko li dale ci samag
ndaw ba tey.»
21 Noonu Yeesu xool ko, am cofeel ci
moom, mu ne ko: «Lenn rekk moo la
dese. Demal jaay li nga am, jox ko miskin
yi, te dinga woomle ci asamaan; boo
noppee, nga ñëw topp ci man.» 22 Waaye
ci wax jooju xar kanamam lëndëm, mu
jóge fa ak tiis, ndaxte ku bare woon alal
la.
23 Noonu Yeesu xool taalibe yi ko wër
ne leen: «Boroom alal dugg ci nguuru
Yàlla, lu jafee ngoogu!» 24 Wax jooju nag
daldi jaaxal taalibe yi lool. Waaye Yeesu
neeti leen: «Samay xarit, dugg ci nguuru
Yàlla, lu jafee ngoogu! 25 Giléem jaar ci
bën-bënu puso moo gëna yomb boroom
alal dugg ci nguuru Yàlla.» 26 Wax jooju
gënatee jaaxal taalibe ya, ñu naan ci seen
biir: «Kon nag ku mana mucc?» 27 Noonu
Yeesu xool leen naan: «Loolu të na nit,
waaye tëwul Yàlla; Yàlla man na lépp.»
28 Ci kaw loolu Piyeer daldi ko ne: «Nun
de dëddu nanu lépp te topp la!» 29 Yeesu
ne ko: «Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
képp ku dëddu kër, doomu ndey yu góor
walla yu jigéen, ndey walla baay, doom
walla suuf ndax man ak xibaaru jàmm
bi, 30 dinga am tey jii téeméeri yoon ay
kër, doomi ndey yu góor ak yu jigéen,
ndey, doom ak suuf, ñoom ak ay fitnay
noon, te ëllëg nga am dund gu dul jeex.
31 Waaye ñu bare ci ñi jiitu ñooy mujji; ñi
mujj ñooy jiituji.»

Yeesu xamle na ne dina dee, dekki

32 Gannaaw loolu ñu ànd jëm
Yerusalem, Yeesu jiitu; taalibe yi am
njàqare, te ñi ci topp tiit. Noonu Yeesu
woowaat fukk ak ñaar ña cig wet, xamal
leen li nara xew ci mbiram. 33 Mu ne
leen: «Noo ngi dem Yerusalem, te dees
na jébbal Doomu nit ki ci loxoy sarxalkat
yu mag ya ak xutbakat ya. Dinañu ko
àtte, teg ko dee, jébbal ko ñi dul Yawut,
34 ñu ñaawal ko, di tifli ci kawam, dóor
ko ay yar, rey ko. Waaye gannaaw ñetti
fan dina dekki.»

Li doomi Sebede ñaan Yeesu

35 Gannaaw loolu Saag ak Yowaana,
doomi Sebede, ñëw ci Yeesu. Ñu ne
ko: «Kilifa gi, danoo bëggoon nga may
nu li nu lay ñaan.» 36 Yeesu ne leen:
«Lu ngeen bëggoon, ma may leen ko?»
37 Ñu ne ko: «Bés boo soloo sa ndam,
nga may nu, nu toog, kii ci sa ndijoor,
kii ci sa càmmoñ.» 38 Waaye Yeesu
ne leen: «Xamuleen li ngeen di ñaan.
Ndax man ngeena naan kaasu naqar, bi
may naan? Ndax man ngeena sóobu ci
metit, yi ma nara sóobu?» 39 Ñu ne ko:
«Waaw, man nanu ko.» Noonu Yeesu
ne leen: «Dingeen naan kaasu naqar,
bi may naan, tey sóobu ci metit, yi ma
nara sóobu, 40 waaye toog ci sama ndijoor
mbaa sama càmmoñ, du man maa koy
maye. Ñi ñu ko waajal rekk a ko yelloo.»
41 Bi nga xamee ne fukki taalibe ya ca
des dégg nañu loolu, ñu daldi mere Saag
ak Yowaana. 42 Waaye Yeesu woo leen

naan: «Xam ngeen ne ci xeeti àddina, ñi
ñu teg njiit dañu leen di dóor yetu nguur,
te kilifa yi di leen not. 43 Buleen mel ni
ñooñu. Waaye ku bëgga nekk kilifa ci
yéen, na nekk seen surga, 44 te ku bëgga
nekk njiit, na nekk seen jaam. 45 Ndaxte
noonu la Doomu nit ki ñëwe sax, du ngir
ñu nekk ay surgaam, waaye ngir muy
seen surga, ba joxe bakkanam ngir njotug
ñu bare.»

Yeesu faj na ku gumba

46 Bi loolu wéyee ñu agsi ca dëkku
Yeriko. Bi ko Yeesu di génn, ànd ak
taalibe ya ak mbooloo mu xawa bare,
am gumba gu tudd Bartime— liy tekki
«doomu Time», toog ci wetu yoon wi, di
yelwaan. 47 Noonu mu dégg ne, Yeesum
Nasaret moo fay romb; mu daldi yuuxu
naan: «Yërëm ma, yaw Sëtu Daawuda
bi!» 48 Ci kaw loolu ñu bare gëdd ko, ngir
mu noppi. Teewul mu gëna yuuxu naan:
«Yaw Sëtu Daawuda bi, yërëm ma!»
49 Noonu Yeesu taxaw, daldi ne:
«Wooleen ko!» Ñu woo nag gumba gi
ne ko: «Na sa xel dal! Jógal! Mu
ngi lay woo.» 50 Bi mu ko déggee, mu
sànni malaanam, ne bërét, dem ci Yeesu.
51 Yeesu ne ko: «Loo bëggoon ma defal
la ko?» Gumba gi ne ko: «Kilifa gi,
damaa bëgga gis.» 52 Noonu Yeesu ne
ko: «Demal ci jàmm. Sa ngëm faj na la.»
Ci saa si gumba gi gis, daldi topp Yeesu ci
yoon wi.

11

Yeesu dugg na Yerusalem

1 Gannaaw loolu Yeesu ak taalibe ya
jege nañu Yerusalem, ba agsi dëkki Bet-
fase ak Betani ci wetu tundu Oliw ya.
Noonu Yeesu yebal ñaar ciy taalibeem,
2 ne leen: «Demleen ci dëkk bi ci kanam.
Bu ngeen fa duggee, dingeen fa gis cum-
bur gu kenn masula war. Yiwileen ko,
indi. 3 Bu leen kenn nee: "Lu ngeen di
def?" neleen ko: "Boroom bi da koo soxla,
te léegi mu delloosi ko."»
4 Taalibe ya dem nag, ñu gis cumbur ga
ci mbedd mi, mu yeewe cib buntu kër. 5 Bi
ñu koy yiwi nag, am na ca ña fa taxaw, ñu
ne leen: «Lu ngeen nar, bay yiwi cumbur
gi?» 6 Taalibe yi wax leen, ni leen Yeesu
digale woon, nit ñi bàyyi leen, ñu dem.
7 Ñu indi cumbur gi Yeesu nag, lal ci
seeni yére, mu toog ci. 8 Ñu bare lal seeni
yére ci yoon wi, ñenn ñi dagg ay cari
garab ci tool yi, lal leen it ci yoon wi. 9 Ñiy
jiitu ak ñiy topp ci Yeesu ñépp di wax ci
kaw naan:

«Osaana!
Yaw miy ñëw ci turu Boroom bi, ku
barkeel nga!
10 Nguuru sunu maam Daawuda giy ñëw
dina barkeel!
Ci bérab yu gëna kawe, nañu ne: "Os-
aana!"»

11 Noonu Yeesu dugg Yerusalem, dem
kër Yàlla ga, xool lépp, ba noppi génn
dem dëkku Betani, moom ak fukki taalibe
ya ak ñaar, ndaxte dafa guddi.

Yeesu dàq na jaaykat ya ca kër Yàlla ga

12 Bët set ñu génn Betani, fekk Yeesu
xiif. 13 Noonu mu séen fu sore garabu
figg gu sëq, mu dem seeti, ndax am na
ay doom. Waaye bi mu fa eggee, gisul lu
dul ay xob, ndaxte jamonoy figg duggagul.
14 Ci kaw loolu mu ne garab gi: «Dootuloo
meññ mukk!» Taalibe yi dégg loolu mu
wax.
15 Bi ñu eggee Yerusalem, Yeesu dugg ci
kër Yàlla gi, daldi dàq ñi fay jaay ak ñi
fay jënd. Mu daaneel taabali weccikatu
xaalis yi ak tooguy jaaykati pitax yi, 16 te
mayul kenn, mu yóbbu am njaay ci kër
Yàlla gi. 17 Mu di leen jàngal ne leen:
«Ndax waxuñu ci Mbind mi:
"Dees na wooye sama kër
këru ñaan ci Yàlla ngir xeet yépp."
Waaye yéen def ngeen ko këru sàcc.»
18 Bi ko sarxalkat yu mag ya ak
xutbakat ya déggee nag, ñu ragal ko,
ndaxte mbooloo mépp dañoo waaru ci
njàngleem. Noonu ñu seet pexem reylu
ko.
19 Bi timis jotee Yeesu ak taalibe yi génn
dëkk bi.

Garabu figg gi ñu rëbb

20 Ci suba si, bi ñuy dem, ñu gis ne
garabu figg gi dee na, ba wow koŋŋ.
21 Noonu Piyeer fàttaliku li xewoon, ne

Yeesu: «Kilifa gi, xoolal, figg gi nga rëbb
dee na, ba wow!»
22 Yeesu ne: «Gëmleen Yàlla. 23 Ci dëgg
maa ngi leen koy wax, ku ne tund wale:
“Jógal, tàbbi ca géej ga,” te nga gëm ne
loolu dina am, bañ cee boole xel ñaar, kon
sa ñaan nangu. 24 Moo tax maa ngi leen
koy wax, bu ngeen di ñaan Yàlla, lépp lu
ngeen ko mana laaj, gëmleen ne jot ngeen
ko, te dingeen ko am. 25-26 Te it bu ngeen
di ñaan, fekk ngeen jàppal kenn dara,
baal-leen ko, ngir seen Baay bi ci kaw baal
leen seeni tooñ, yéen itam.»

Sañ-sañu Yeesu

27 Gannaaw loolu ñu duggaat
Yerusalem, te Yeesu doon doxantu ca ëtti
kër Yàlla ga. Noonu sarxalkat yu mag ya
ak xutbakat ya ak njiit ya dab ko 28 ne ko:
«Yëf yii ngay def, ci ban sañ-sañ nga koy
defe? Te ku la may sañ-sañu def ko?»
29 Yeesu ne leen: «Man itam dinaa leen
laaj lenn; bu ngeen ma ci tontoo, kon
dinaa leen wax ci ban sañ-sañ laay defe
yëf yii. 30 La Yaxya daan def, di sóob nit
ñi ci ndox, fu mu ko jële, ci Yàlla walla ci
nit ñi?»
31 Bi ñu ko déggee, ñuy werante ci
seen biir naan: «Bu nu nee: “Ci Yàlla,”
kon dina nu laaj: “Lu tax gëmuleen ko
kon?” 32 Waaye bu nu nee: “Ci nit ñi,”
kon mbooloo mi dal ci sunu kaw;» ndaxte
ñépp teg nañu Yaxya ab yonent. 33 Ñu
wax Yeesu nag ne: «Loolu de xamunu
ko.» Noonu Yeesu ne leen: «Kon man
itam duma leen wax ci ban sañ-sañ laay
defe yëf yii.»

12

Léebu beykat yi

1 Noonu Yeesu daldi leen wax ciy léeb.
Mu ne leen: «Amoon na fi nit ku jëmbët
toolu reseñ. Mu ñag tool bi, gas pax ngir
nal ci reseñ yi, tabax wottukaay, ba noppi
batale ko ay beykat, daldi tukki.
2 «Bi tool bi ñoree nag, mu yónni surga
ci ñoom, ngir jot wàllam ci meññeef gi.
3 Waaye ñu jàpp ko, dóor ko ay yar,
dàq ko, mu dellu ak loxoy neen. 4 Mu
yónniwaat beneen surga, waaye ñu dóor
ko ci bopp, toroxal ko. 5 Mu yónneeti
beneen surga, ñu rey ko. Mu yónni
ñeneen ñu bare, ñii ñu dóor leen, ñii ñu
rey.
6 «Noonu mu dese ko kenn rekk, di
doomam ji mu bëgg. Mujj mu yónni
ko naan: “Xëy na ñu weg sama doom.”
7 Waaye beykat yi daldi ne ci seen biir:
“Kii moo wara donn tool bi; nan ko rey,
moom ndono li.” 8 Ñu jàpp ko nag, rey,
sànni ci biti.»
9 Noonu Yeesu laaj leen: «Boroom tool
bi nag, lu muy def? Xanaa ñëw, rey
beykat ya, dénk tool ba ñeneen. 10 Ndax
masuleena jàng wax jii ci Mbind mi?
“Doj wi tabaxkat yi sànni,
mujj na di doju koñ;
11 ci Boroom bi la loolu jóge,
te yéemu nanu ci.”»
12 Noonu kilifa yi di wut pexem jàpp
ko, ndaxte xam nañu ne ñoom lay wax.
Waaye ragal nañu mbooloo mi, ba ñu
bàyyi ko fa, dem.

Galag gi ñuy fey buur bi Sesaar

13 Bi loolu amee ñu yónni ci Yeesu ay
Farisen ak ñu far ak buur bi Erodd, ngir
fiir ko ci waxam. 14 Ñu ñëw ci moom nag
ne ko: «Kilifa gi, xam nanu ne ku wóor
nga, te ragaloo kenn, ndaxte seetuloo
jëmmi nit, waaye dangay xamle yoonu
Yàlla ci bu wóor. Wax nu, ndax jaadu na,
nu fey buur bi Sesaar galag am déet? Nu
fey ko walla nu bañ koo fey?»
15 Waaye Yeesu xam na seen naaféq,
mu ne leen: «Lu tax ngeen bëgg maa
fiir? Indil-leen ma posetu denariyon, ma
seet.» 16 Ñu jox ko poset bi. Noonu Yeesu
laaj leen: «Kan lañu ci def nataalam ak
turam?» Ñu ne ko: «Sesaar.» 17 Noonu
Yeesu ne leen: «Joxleen nag Sesaar li
Sesaar moom, te jox Yàlla li Yàlla moom.»
Ñu daldi waaru ci mbiram.

Sadusen yi ak ndekkite li

18 Gannaaw loolu ay Sadusen ñëw ci
moom, ngir laaj ko lenn. Sadusen yi nag
gëmuñu ne ndekkite am na. 19 Ñu ne
ko: «Kilifa gi, Musaa bindal na nu ne,
ku magam faatu, te bàyyiwul doom ak
soxnaam, kooku war na donn jigéen ji, ba
yékkati giiru magam.

20 «Amoon na fi nag juróom ñaari
góor, ñu bokk ndey ak baay. Taaw
ba takk jabar, faatu, te bàyyiwul doom.
21 Ñaareel ba takk jigéen ja, faatu moom
itam te bàyyiwul doom. Ñetteel bi it
noonu. 22 Mbir mi dem na nag, ba juróom
ñaar ñooñu ñépp dem, te kenn bàyyiwu
fi doom. Mujj jigéen ja faatu moom itam.
23 Ci ndekkite li nag kan ci ñoom moo ko
wara donn, fekk ku nekk ci juróom ñaar
ñi mas na koo takk?»
24 Yeesu ne leen: «Mbaa du dangeena
nekk cig réer, ci li ngeen xamul Mbind
mi mbaa kàttanu Yàlla? 25 Ndaxte keroog
ndekkite li kenn du am jabar, kenn du am
jëkkër, waaye dinañu mel ni malaaka yi ci
kaw. 26 Te sax li jëm ci mbirum ndekkite,
xanaa jànguleen lii Yàlla wax ci Tawreetu
Musaa ci saarum ngarab si: "Maay Yàllay
Ibraayma, Isaaxa ak Yanqóoba"? 27 Li ci
génn mooy, nekkul Yàllay ñi dee, waaye
Yàllay ñiy dund la. Kon sóobu ngeen cig
réer.»

Ban ndigal moo gëna màgg ci yoonu Musaa

28 Bi ñuy werante, benn xutbakat ñëw,
dégg seen waxtaan, gis ne Yeesu tontu na
leen tont lu leer. Mu laaj ko nag: «Ci
ndigal yi, ban moo ci gëna màgg?»
29 Noonu Yeesu ne ko: «Bii:
"Dégluleen, yéen bànni Israyil! Yàlla
sunu Boroom mooy Boroom bi, te kenn
la. 30 Kon nanga bëgg Yàlla sa Boroom
ak sa xol bépp ak sa bakkan bépp, sa xel
mépp ak sa kàttan gépp." 31 Te ñaareel
bi, lii la: "Nanga bëgg sa moroom, ni nga
bëgge sa bopp." Ndigal yii ñoo sut yépp.»
32 Xutbakat bi ne ko: «Waaw, kilifa gi,
li nga wax dëgg la: Yàlla kenn la, te amul
jeneen Yàlla ju dul moom. 33 Te nga bëgg
ko ak sa xol bépp ak sa xel mépp ak sa
kàttan gépp moo dàq bépp sarax bu ñuy
yóbbu ngir màggal Yàlla ak bu ñuy lakk
ca sarxalukaay ba.»
34 Bi Yeesu gisee nag ne tontu na ak xel,
mu ne ko: «Sorewuloo nguuru Yàlla.» Bi
mu waxee loolu, kenn ñemeetu koo laaj
dara.

Mbaa Almasi bi mooy sëtu Daawuda?

35 Bi nga xamee ne Yeesu ma nga doon
jàngle ca kër Yàlla ga, mu laaj nit ñi: «Lu
tax xutbakat yi di wax ne, Almasi bi mooy
sëtu Daawuda? 36 Daawuda moom wax
na ci kàttanu Xel mu Sell mi naan:
"Boroom bi nee na sama Boroom:
'Toogal ci sama ndijoor,
ba kera may daaneel
say noon ci sa kanam.' "
37 Gannaaw Daawuda nag wooye na ko:
"Boroom bi," nu muy nekke sëtam?»
Noonu mbooloo mu mag mi di ko déglu
ak bànneex.
38 Bi Yeesu di jàngle nag, mu ne leen:
«Moytuleen xutbakat yi; dañoo bëgg di
doxantu, sol ay mbubb yu réy, te ñépp di
leen nuyoo ñaari loxo ci pénc mi. 39 Ci
jàngu yi, féete kanam lañuy wut, te toogu
yu yiw lañuy taamu ci reeri xew yi. 40 Ñu
ngi lekk alalu jigéen ñi seeni jëkkër faatu,
di ñaan Yàlla ay ñaani ngistal yu gudd.
Seen mbugal dina gëna tar.»

Saraxu soxna si

41 Noonu Yeesu toog ca kër Yàlla ga,
janook ndab, yi ñuy def sarax ngir Yàlla,
muy xool nit ña cay dugal seen xaalis. Am
nag ay boroom alal yu ci di def xaalis bu
bare. 42 Gannaaw ga daal benn jigéen ju
jëkkëram faatu, te mu ñàkk, ñëw, def ci
ñaari poseti xànjar*, yu matul sax dërëm.
43 Bi ko Yeesu gisee, mu woo taalibe yi
ne leen: «Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
li jigéen ju ñàkk jee dugal ca defukaay ya
moo ëpp maana alalu ñeneen ñi ñépp.
44 Ñoom ñépp dañu sàkk ci seen barele,
waaye moom dafa sàkk ci néewleem, ba
far ko joxe lépp, toog.»

13

Yàqug Yerusalem ak dellusig Doomu nit ki

1 Bi Yeesu di jóge ca kër Yàlla ga, kenn
ca taalibe ya ne ko: «Kilifa gi, xoolal!
Ni mu réye ay doj, te rafete ni ay taax!»
2 Waaye Yeesu ne leen: «Du gis ngeen taax
yu réy yii yépp? Lii lépp dina daanu, ba
doj dootul des ci kaw doj.»
3 Gannaaw loolu, bi nga xamee ne Yeesu
toog na ci tundu Oliw ya, jàkkaarlook kër

* **12:42** Mooy posetu lepton. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

Yàlla ga, Piyeer, Saag, Yowaana ak Andare
fekki ko cig wet, laaj ko: 4 «Wax nu kañ
la loolu di am? Te luy tegtal ne, mbir yii
yépp a ngi bëgga mat?»
5 Noonu Yeesu ne leen: «Moytuleen, bu
leen kenn nax. 6 Ñu bare dinañu ñëw ci
sama tur naan: "Moom laa," te dinañu
nax ñu bare. 7 Bu ngeen déggee ay xare
ak coowi xare, wottuleena tiit; loolu war
na am, waaye mujug jamono ji jotagul.
8 Xeet dina jóg, xeex ak weneen xeet,
réew xeex ak meneen réew. Te yëngu-
yënguy suuf dina am ciy bérab yu bare,
ak ay xiif. Loolu lépp mooy ndoortel metit
yi, mel ni jigéen juy matu.
9 «Moytuleen. Dees na leen jébbal
àttekat ya, di leen dóor ay yar ca jàngu
ya. Dinañu leen dëj ci kanam i boroom
réew ak i buur ndax sama tur, ngir ngeen
nekk seede ci ñoom. 10 Fàww xibaaru
jàmm bi jëkka jib ci xeet yépp. 11 Saa su
ñu leen jàppee nag, dëj leen ci péncum
layoo, buleen jàq ci li ngeen wara wax;
li ngeen jot ca waxtu woowa waxleen ko,
ndaxte du yéenay wax waaye Xel mu Sell
mi.
12 «Mag dina joxe rakkam cig dee, baay
joxe doomam; ay doom it dinañu jóg, di
bañ seeni waajur, di leen reylu. 13 Te
ñépp dinañu leen bañ ndax sama tur;
waaye ku muñ ba ca muj ga, mucc.
14 «Bés baa ngi ñëw, bu li ñuy wax
"Lu araam luy yàqe" tegee ca bérab bu
mu yelloowul; kiy jàng, na xam. Bu
ngeen gisee loolu nag, ku nekk ci biir
diiwaanu Yude, nanga daw ca tund ya.
15 Ku nekk ci kaw taax mi, bul wàcc
ngir dugg kër gi, fab say yëf ya fa nekk.
16 Ku nekk ci tool bi, bul ñibbi ngir fab
sa mbubb. 17 Ngalla jigéen ñi ëmb ca bés
yooya, ngalla it ñiy nàmpal. 18 Ñaanleen
ngir seen gàddaay baña tase ak jamonoy
seddaayu lolli. 19 Ndaxte booba dina am
metit wu réy wu masula am, ba àddina
sosoo ak tey, te dootul am mukk. 20 Te bu
fekkul woon Boroom bi wàññi bés yooyu,
kenn du mucc, waaye fekk na mu wàññi
leen ndax gaayam ñi mu tànn.
21 «Booba nag, bu leen kenn waxee:
"Kaayleen gis, Kirist a ngi fi," mbaa:
"Xool-leen, mu nga fale," buleen ko gëm.
22 Ndaxte ñiy mbubboo turu Kirist ak ñiy
mbubboo turu yonent, dinañu feeñ, di
joxe ay firnde yu réy ak ay kéemaan,
ba ciy nax sax ñi Yàlla tànn, su loolu
manoona am. 23 Wax naa leen ko lu jiitu.
Kon nag moytuleen.
24 «Waaye booba, gannaaw metit
yooyu:
"Jant bi dina lëndëm
te weer dootul leer;
25 biddiiw yi di daanoo asamaan,
te kàttani asamaan yiy yëngu."
26 «Noonu dees na gis Doomu nit ki ñëw
ci niir yi, ànd ak kàttan ak ndam lu réy.
27 Dina yónni ay malaakaam, ñu dajale
ñi mu tànn ci ñeenti xébla yi, fa àddina
dale, ba fa asamaan yem.»
28 Yeesu teg ca ne: «Jàngleen mis-
aalu garabu figg ga. Boo xamee ne ay
bànqaasam duy nañu, tey xobam sëq,
xam ngeen ne nawet jege na. 29 Noonu
itam bu ngeen gisee loolu lépp xew,
xamleen ne jege na; mu ngi ci bunt bi
sax. 30 Ci dëgg maa ngi leen koy wax, niti
jamono jii duñu wéy, te loolu lépp amul.
31 Asamaan ak suuf dinañu wéy, waaye
samay wax du wéy mukk.

Yàlla rekk moo xam bés ba

32 «Waaye bés boobu ak waxtu woowu,
kenn xamul kañ lay doon; du malaaka yi
ci kaw, du sax Doom ji, waaye Baay bi
rekk moo ko xam. 33 Moytuleen te xool!
Xamuleen kañ la waxtu wi di jot.
34 «Mi ngi mel ni nit ku tukki, mu dénk
këram ay surgaam, ku nekk ak sa sas,
te sant bëkk-néeg bi, mu xool. 35 Yéen
nag xool-leen, ndaxte xamuleen kañ la
boroom kër gi di délsi, muy ci timis mbaa
ci xaaju guddi, muy ci fajar mbaa njël.
36 Bu nee jalañ, bumu leen bett, ngeen di
nelaw. 37 Li ma leen wax, ñépp laa ko
wax: "Xool-leen!"»

14

Njiiti yoon yi fexeel nañu Yeesu

1 Booba nag sarxalkat yu mag ya ak
xutbakat ya ñu ngi doon fexeel Yeesu,
ngir jàpp ko, reylu. Fekk booba ñaari
fan a des ci màggalu bésu Mucc ba ak
màggalu Mburu ma amul lawiir. 2 Kon

nag ñu ne: «Bumu doon ci bésu màggal
bi, ngir yëngu-yëngu baña am ci nit ñi.»

Jigéen diw na boppu Yeesu ak latkoloñ

3 Bi nga xamee ne Yeesu nekkoon na
dëkku Betani, mu dem këru Simoŋ ma
gaana woon, di fa lekk. Noonu jigéen
ñëw, yor njaq lu ñu defare doj wu tudd
albaatar. Njaq li def latkoloñ ju raxul
ju ñuy wax nàrd, tey jar lu baree bare.
Jigéen ji toj njaq li, tuur latkoloñ ci boppu
Yeesu.
4 Waaye amoon na fa ñu mer, di xultu
ci seen biir naan: «Yàq gii, lu muy jariñ?
5 Maneesoon na jaay latkoloñ jii ci lu
tollook peyug atum lëmm, jox ko miskin
yi.» Noonu ñu daldi gëdd jigéen ji.
6 Waaye Yeesu ne leen: «Bàyyileen ko.
Defal na ma jëf ju rafet; lu tax ngeen di
ko sonal? 7 Miskin yaa ngi ak yéen bés
bu nekk, te man ngeen leena dimbali saa
su leen neexee, waaye dungeen ma gis ba
fàww. 8 Jigéen ji def na li mu man; diw
na sama yaram ak latkoloñ, ngir waajal
sama rob, laata moo jot. 9 Ci dëgg maa ngi
leen koy wax, fépp fu ñuy yéene xibaaru
jàmm bi ci àddina sépp, dinañu fa fàttali
it li jigéen jii def.»

Yudaa wor na Yeesu

10 Ca waxtu woowu kenn ci fukki taal-
ibe ya ak ñaar, ku tudd Yudaa Iskariyo,
dem ca sarxalkat yu mag ya, ngir wori
Yeesu. 11 Bi ñu ko déggee, ñu am ca
bànneex bu réy, dig ko xaalis. Noonu
mu fexe jamono ju mu leen mana jébbal
Yeesu.

Reer bu mujj bi

12 Bés bu jëkk ca màggal, ga ñuy wax
Mburu ma amul lawiir, taalibey Yeesu
laaj ko: «Foo bëgg, nu defaral la reeru
bési Mucc bi?» Bés bu jëkk booba nag
mooy bés, ba ñu farala rendi gàttub bésu
Mucc ba. 13 Noonu Yeesu yebal ñaar ci
taalibe yi ne leen: «Demleen ca dëkk
ba, foofa góor gu yenu njaq lu def ndox,
dina taseek yéen, ngeen topp ko. 14 Kër
gi mu dugg nag, ngeen ne boroom kër
gi: “Kilifa gi nee na: Ana néegu gan, bi
may lekke reeru bésu Mucc bi, man ak
samay taalibe?” 15 Dina leen won néeg
bu féete kaw te yaa, ñu defar ko, ba lépp
jekk. Foofa ngeen nuy defarale reer bi.»
16 Bi mu ko waxee, taalibe ya dem ca dëkk
ba, gis lépp, ni leen ko Yeesu waxe woon.
Noonu ñu defar reer bi.
17 Bi nga xamee ne timis jot na, Yeesu
ñëw, ànd ak fukki taalibe yi ak ñaar. 18 Ñu
toog, di lekk. Bi ñuy lekk nag, Yeesu ne
leen: «Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
kenn ci yéen, ku bokk ak man di lekk
sax, dina ma wor.» 19 Taalibe yi nag am
naqar, ñu daldi ko ne kenn-kenn: «Mbaa
du man?» 20 Mu ne leen: «Kenn ci yéen
fukk ak ñaar la, kuy cappandoo ak man
ci ndab li. 21 Doomu nit ki mu ngi dem,
ni ñu ko waxe ci Mbind mi, waaye ki koy
wor dina torox. Bañoona juddu moo gën
ci moom.»
22 Noonu bi ñuy lekk, Yeesu jël mburu,
sant Yàlla, jox leen ko naan: «Jël-leen, lii
sama yaram la.» 23 Gannaaw loolu mu jël
kaas, sant Yàlla, jox leen ko, ñépp naan ci.
24 Mu ne leen: «Lii mooy sama deret, ji fas
kóllëre gi, te tuurul ñu bare. 25 Ci dëgg
maa ngi leen koy wax, dootuma naan
gannaaw tey ndoxum reseñ mii, ba kera
ma ciy naan bu bees ci nguuru Yàlla.»
26 Noonu ñu woy Yàlla, ba noppi génn,
dem ca tundu Oliw ya.

Yeesu wax na ne, Piyeer dina ko weddi

27 Booba Yeesu ne leen: «Yéen ñépp
dingeen ma dàggeeku, ndaxte bind
nañu:
“Dinaa dóor sàmm bi,
xari jur gi tasaaroo.”
28 Waaye bu ma dekkee, dinaa leen jiituji
Galile.»
29 Kon Piyeer ne ko: «Bu la ñépp
dàggeekoo, man duma la bàyyi mukk.»
30 Waaye Yeesu ne ko: «Ci dëgg maa
ngi la koy wax, guddig tey, bala ginaar
a sab ñaari yoon, dinga ma weddi ñetti
yoon.» 31 Waaye Piyeer gëna sax ca la mu
waxoon naan: «Boo xamee ne sax, damaa
wara dee ak yaw, duma la weddi mukk.»
Taalibe yépp it waxe noonu.

Yeesu ñaan na ca toolu Setsemane ci biir tiis wu réy

32 Noonu ñu dem ca bérab bu tudd Set-
semane. Yeesu ne taalibe yi: «Toogleen

fii, ma dem ñaani.» 33 Mu ànd ak Piyeer,
Saag ak Yowaana, daldi jàq, ba xonet.
34 Mu ne leen: «Sama xol dafa tiis, ba ma
bëgga dee; toogleen fii, xool.»

35 Noonu Yeesu dem ci kanam tuuti,
daanu ci suuf, di ñaan ne, waxtu wi teggi
ko, bu loolu manoona am. 36 Mu ne:
«Abba, Baay, yaw mi dara tëwul, teggil
ma kaasu naqar bii. Moona bumu doon
sama coobare, waaye na sa coobare am.»

37 Noonu mu délsi ci taalibe yi, fekk ñuy
nelaw. Mu ne Piyeer: «Simoŋ, dangaa
nelaw? Amuloo sax dooley xoolandoo
ak man benn waxtu? 38 Xool-leen te
ñaan, ngir baña daanu cig fiir. Seen
xol jag na, waaye seen bind a woyof.»
39 Beneen yoon Yeesu dem, di ñaane
noonu, 40 délsiwaat, fekk leen ñuy nelaw,
ndaxte seeni bët dañoo diis. Xamuñu lu
ñu koy tontoo.

41 Ñetteelu yoon mu délsi ci ñoom ne
leen: «Yéena ngi nelaw tey noppalu ba
tey! Jeex na. Waxtu wi jot na; ñu ngi
wor Doomu nit ki ci loxoy bàkkaarkat yi.
42 Jógleen nu dem; ki may wor a ngi nii,
di ñëw.»

Jàpp nañu Yeesu

43 Bi Yeesu di wax, Yudaa mi bokkoon
ci fukki taalibe ya ak ñaar, agsi, ànd ak
mbooloo mu bare, mu jóge ca sarxalkat
yu mag ya, ca xutbakat ya ak ca njiiti xeet
wa, te gànnaayoo jaasi ak yet.

44 Fekk ki ko naroona wor joxoon na
leen tegtal ne leen: «Ki may fóon, moom
la; jàppleen ko, yóbbu ko te wottu ko
bu baax.» 45 Noonu mu ñëw ci Yeesu
ne ko: «Kilifa gi,» daldi ko fóon. 46 Bi
mu ko defee nit ñi song Yeesu nag, jàpp
ko. 47 Waaye kenn ci ñi fa taxaw bocci
jaaseem, dóor surgab sarxalkat bu mag
bi, nopp bi dagg.

48 Yeesu ne leen: «Jóg ngeen ngir jàpp
ma, gànnaayoo jaasi ak yet, mel ni ñuy
topp sàcc. 49 Moona daan naa toog bés
bu nekk ca kër Yàlla ga, di jàngle, te
jàppuleen ma. Waaye lii am na, ngir
Mbind mi am.» 50 Ci kaw loolu, ñépp
dëddu ko, daw.

51 Fekk amoon na ca waxambaane wu
lëkkaayoo woon sér, topp Yeesu, ñu daldi
ko jàpp. 52 Waaye waxambaane wa wacc
fa sér bi, daldi daw, def yaramu neen.

Yeesu taxaw na ci kanam kureelu àttekat yi

53 Ñi jàpp Yeesu yóbbu ko ci sarxalkat
bu mag bi, te foofa la sarxalkat yu mag
yi, njiit yi ak xutbakat yi yépp dajaloo.
54 Piyeer nag topp ko fu sore, ba ci ëttu
sarxalkat bu mag bi, mu toog fa ak alkaati
yi, di jaaru ci taal bi.

55 Noonu sarxalkat yu mag yi ak
kureelu àttekat yi yépp di wut ku mana
seede lu daan Yeesu, ba ñu man koo
reylu, waaye gisuñu kenn. 56 Teewul sax
naaféq ñu bare ñëw, seede ci Yeesu lu dul
dëgg, waaye seen seede ànduñu. 57 Ba
mujj naaféq taxaw, seede ci moom naan:
58 «Nun daal dégg nanu, mu ne: “Dinaa
toj kër Yàlla, gii loxoy nit liggéey, tabax
ci ñetti fan geneen gu nit liggéeyul.”»
59 Waaye ba tey seeni wax ànduñu.

60 Ci kaw loolu sarxalkat bu mag bi
taxaw ci seen kanam ne Yeesu: «Doo
tontu? Lu la nit ñi di jiiñ?» 61 Waaye
Yeesu ne cell, waxul dara. Sarxalkat
bu mag bi dellu nag ne ko: «Ndax yaa
di Almasi bi, Doomu Yàlla ju tedd ji?»
62 Yeesu ne ko: «Moom laa. Te dingeen
gis Doomu nit ki toog ci ndijooru Aji Man
ji, di ñëw ci niiri asamaan.»

63 Bi ko sarxalkat bu mag bi déggee
nag, mu daldi mer, ba xotti ay yéreem
naan: 64 «Weddi na Yàlla, lu nu doyeeti
seede? Lu ngeen ci xalaat?» Noonu ñépp
teg ko dee. 65 Ci kaw loolu ñu daldi tifli
ci moom, takk ay bëtam, di ko dóor ay
kurfeñ, naan ko: «Yaw wax nu ci kàddug
Yàlla, ku la dóor?» Ba noppi alkaati yi
teeru ko ak ay pes.

Piyeer weddi na Yeesu

66 Piyeer nag ma nga toogoon ci ëtt
bi féete suuf. Noonu benn mbindaanu
sarxalkat bu mag ba romb fa. 67 Mu gis
Piyeer di jaaru, xool ko jàkk naan: «Yaw
itam àndoon nga ak Yeesum Nasaret
moomu.» 68 Waaye Piyeer weddi ko naan:
«Xawma li ngay wax, dégguma ci dara.»
Mu daldi génn, dem ca buntu kër ga.
69 Foofa nag mbindaan mi gisaat ko, mu

ne ñi fa taxaw: «Waa jii ci ñoom la bokk.»
70 Waaye Piyeer weddiwaat ko.

Nees-tuut ñi fa taxaw ne Piyeer: «Yaw
mi de, ci lu wóor bokk nga ci, nde waa
Galile nga.» 71 Waaye Piyeer daldi giñ ak
a waat naan: «Xawma nit ki ngay wax.»
72 Ci saa si ginaar sab ñaareelu yoon.
Noonu Piyeer fàttaliku li ko Yeesu wax:
«Bala ginaar a sab ñaari yoon, dinga ma
weddi ñetti yoon.» Mu daldi jooy jooy yu
metti.

15

Yeesu taxaw na ci kanam Pilaat, boroom réew ma

1 Ci suba teel sarxalkat yu mag yi gise,
ñoom ak njiit yi ak xutbakat yi ak kureelu
àttekat yi yépp. Ñu yeew nag Yeesu, daldi
ko yóbbu, jébbal ko Pilaat.

2 Noonu Pilaat laaj ko: «Ndax yaa di
buuru Yawut yi?» Yeesu ne ko: «Wax nga
ko.» 3 Te sarxalkat yu mag yi di ko jiiñ lu
bare. 4 Kon nag Pilaat laajaat ko: «Déggal
lépp li ñu lay jiiñ. Xanaa amoo ci tont?»
5 Waaye ba tey Yeesu waxul dara, ba tax
Pilaat waaru.

6 Màggal gu nekk nag Pilaat daan na
may mbooloo mi, ñu tànn kenn ci ñi ñu
tëjoon, mu bàyyil leen ko. 7 Fekk booba
amoon na ku ñu tëj, tudd Barabas, ku
bokk ci ña bëggoona tas réew mi, boole
ci rey nit. 8 Noonu mbooloo mi ñëw,
laaj Pilaat, mu defal leen la mu daan def.
9-10 Pilaat nag xam ne kiñaan rekk a tax-
oon sarxalkat yu mag yi jébbal ko Yeesu.
Kon mu ne mbooloo mi: «Xanaa ma
bàyyil leen buuru Yawut yi?» 11 Waaye
sarxalkat yu mag yi xiir mbooloo mi, ñu
laaj Pilaat, mu bàyyil leen Barabas.

12 Kon Pilaat ne leen: «Lan laay def nag
ak ki ngeen di wooye buuru Yawut yi?»
13 Ñu daldi yuuxuwaat naan: «Daaj ko ci
bant, ba mu dee!» 14 Pilaat ne leen: «Lu
tax? Gan tooñ la def?» Waaye mbooloo
mi di yuuxu bu gëna kawe: «Daaj ko
ci bant!» 15 Noonu Pilaat, mi wuta neex
mbooloo mi, bàyyil leen Barabas, ba
noppi mu dóorlu Yeesu ay yar, jébbal ko,
ngir ñu daaj ko ci bant.

Xarekat yi ñaawal nañu Yeesu

16 Bi loolu amee ñu dugal Yeesu ci
biir kër boroom réew ma, mooy bérab
bu ñuy wax Peretoriyum, ñu daldi woo
mbooloom xarekat yépp. 17 Noonu ñu
solal ko mbubb mu xonq curr, ràbb
kaalag dég, teg ko ci boppam. 18 Ñu daldi
ko wax bu kawe: «Nuyu nanu la, yaw
buuru Yawut yi!» 19 Ñu di ko dóor ci bopp
ak bant, di ko tifli, daldi sukk, màggal ko.
20 Bi ñu ko ñaawalee noonu ba noppi, ñu
summi mbubb mu xonq mi, solaatal ko ay
yéreem, yóbbu ko, ngir daaj ko ci bant.

Rey nañu Yeesu ci kaw bant ba

21 Amoon na nag nit ku dëkk Siren, tudd
Simoŋ, di baayu Alegsàndar ak Rufus.
Fekk booba mu romb fa, jóge ca wet,
ga féete ak tool ya, ñu ga ko ngir mu
gàddu bant bi. 22 Noonu ñu yóbbu Yeesu
ca bérab bu ñuy wax Golgota, liy tekki
«bérabu Kaaŋu bopp.» 23 Ñu bëgg koo
jox biiñ bu ñu boole ak naan gu tudd miir,
waaye nanguwu ko.

24 Foofa ñu daaj Yeesu ci bant, daldi
séddoo ay yéreem, tegoo ko ay bant, ba
xam ku nekk, looy am; 25 booba fekk yoor-
yoor di jot. 26 Mbind mi xamle lu tax ñu
rey ko nee na: «Kii mooy buuru Yawut
yi.» 27-28 Booba it ñu daajaale ak moom
ñaari taskati réew mi, kenn ci ndijooram,
ki ci des ci càmmoñam.

29 Ña fa doon romb di ko xas, di wëcc
seen bopp ndax sib ko, naan: «Waaw kay,
yaw mi bëgga toj kër Yàlla gi, tabaxaat ko
ci ñetti fan, 30 wàccal ci bant bi te musal
sa bopp!» 31 Noonu it sarxalkat yu mag
yi ak xutbakat yi di ko ñaawal ci seen
biir naan: «Kii musal na ñeneen waaye
manula musal boppam. 32 Almasi bii, di
buuru Israyil, na wàcc léegi ci bant bi, nu
gis ko te gëm.» Ñi ñu daajaale ak moom
it di ko xarab.

Yeesu saay na

33 Li tàmbalee digg bëccëg, ba ci tis-
baar, réew mépp lëndëm. 34 Ci tisbaar
nag Yeesu wootee kàddu gu dëgër naan:
«Elowi, Elowi, lema sabaktani?» liy tekki:
«Sama Yàlla, sama Yàlla, lu tax nga
dëddu ma?» 35 Ñenn ci ña fa taxaw nag,
bi ñu ko déggee, ñu ne: «Mu ngi woo

yonent Yàlla Ilyaas.» 36 Noonu kenn daw,
jël aw sagar, capp ko ci bineegar, mu teg
ko ci bant, jox ko ko, mu muucu. Mu
ne: «Bàyyileen, nu seet, ba xam Ilyaas
dina ñëw, wàcce ko.» 37 Noonu Yeesu
wootewaat ak kàddu gu dëgër, delloo
ruuwam Yàlla.
38 Bi mu ko defee ridob bérab bu sell ba
ca kër Yàlla ga xar ñaar, li dale ci kaw ba
ci suuf. 39 Njiitu xare nag, bi taxawoon ci
kanam Yeesu, bi mu gisee ni Yeesu deeye,
mu ne: «Ci dëgg, nit kii Doomu Yàlla la!»
40 Amoon na fa nag ay jigéen, ñu leen
dànd, di xool. Xàmmi nañu ci: Maryaama
mi dëkk Magdala, Maryaama yaayu Saag
mu ndaw ak Yuusufa, ak Salome. 41 Bi
Yeesu nekkee Galile, jigéen ñooñu ñoo ko
doon topp, di ko topptoo. Amoon na fa
it yeneen jigéen yu bare yu àndoon ak
moom, ba ñëw Yerusalem.

Rob nañu Yeesu

42 Booba nag bésu Waajal la woon,
maanaam bés bu jiitu bésub noflaay bi.
Ca ngoon sa nag, 43 Yuusufa mi dëkk
Arimate takk aw fitam, dem Pilaat, laaj
ko néewu Yeesu. Yuusufa moomu nag, ku
siiw la woon ci kureelu àttekat yi, te doon
séentu moom itam nguuru Yàlla. 44 Bi
Pilaat déggee ne, Yeesu faatu na xaat, mu
waaru. Mu woolu nag njiit li, laaj ko,
ndax yàgg na faatu. 45 Bi ko ko njiit li
dëggalee, Pilaat jox néew bi Yuusufa.
46 Noonu Yuusufa jënd càngaay, wàcce
néew bi, laxas ko ci, dugal ko cib
bàmmeel bu ñu yett ci xeer. Bi mu ko
defee mu béraŋ aw doj, ube ko buntu
bàmmeel bi. 47 Maryaamam Magdala nag
ak Maryaama yaayu Yuusufa xool fu mu
ko denc.

16

Yeesu Kirist dekki na

1 Bi bésub noflaay bi wéyee, Maryaa-
mam Magdala, Maryaama yaayu Saag, ak
Salome, jënd cuuraay, ngir dem xeeñal
néewu Yeesu. 2 Kon bés bu jëkk ci ayu-
bés gi, ñu njëlu dem ca bàmmeel ba, 3-4 di
laajante: «Ku nuy béraŋal doj, wiy ub
bàmmeel bi?» Doj woowu nag bu réya
réy la woon.
Noonu ñu xool, gis ne doj wa deñ.
5 Ñu dugg ci bàmmeel bi, gis ca ndijoor
waxambaane wu sol mbubb mu weex,
ñu daldi tiit. 6 Mu ne leen: «Buleen
tiit. Yéena ngi seet Yeesum Nasaret, mi
ñu daajoon ci bant bi. Nekkatu fi, dekki
na; gisleen fi ñu ko tëraloon. 7 Kon nag
demleen, ne Piyeer ak taalibe ya: “Mi ngi
leen di jiitu Galile. Foofa ngeen koy gise,
ni mu leen ko waxe woon.”»
8 Noonu jigéen ñi génn, dawe bàmmeel
ba, tiit bay lox. Te waxuñu kenn dara
ndax seen tiit.
9 Bi Yeesu dekkee nag ci suba teel
ca bés bu jëkk ca ayu-bés ga, mu
jëkka feeñu Maryaama mu dëkk Mag-
dala, mi mu dàqe woon juróom ñaari
rab. 10 Maryaama nag dem nettali ko ñi
àndoon ak Yeesu, fekk ñuy naqarlu, di
jooy. 11 Bi ñu déggee ne, Yeesoo ngi dund
te Maryaama gis na ko, gëmuñu ko.
12 Gannaaw loolu Yeesu feeñu ñaar ci
ñoom ci jeneen jëmm, ñuy jaar ci yoon
wi, jëm àll ba. 13 Ñu waññiku nag, wax
ko ña ca des, waaye ba tey gëmuñu leen
ñoom it.
14 Gannaaw ga it Yeesu feeñu fukki
taalibe yi ak benn, bi ñuy lekk. Mu yedd
leen ndax seen ngëmadi ak seen dëgër
bopp, ci li ñu baña gëm ñi ko gisoon, bi
mu dekkee.
15 Mu ne leen: «Demleen ci àddina
sépp, yégal xibaaru jàmm bi mbindeef
yépp. 16 Ku gëm te ñu sóob ko ci ndox,
dina mucc; ku gëmul, dees na ko daan.
17 Ñi ma gëm dinañu ànd ak firnde yii: ci
sama tur dinañu dàq rab yi, di wax làkk
yu bees, 18 di jàpp jaan ak seeni loxo; te
bu ñu naanee lu ñu tooke, du leen wàññi
dara, te jarag ju ñu teg loxo, mu wér.»
19 Gannaaw bi Boroom bi Yeesu waxee
ak ñoom, mu yékkatiku, dem asamaan,
toog ci ndijooru Yàlla. 20 Taalibe ya dem
waareji, te loxob Boroom bi ànd ak ñoom,
di dëggal kàddu gi ak firnde, yi ci ànd.

Xibaaru jàmm bi ci Almasi bi Yeesu, ni ko Yàlla jaaralee ci LUUG

Ubbite gi

1 Yaw Teyofil mu tedd mi, xam nga ne,
nit ñu bare sasoo nañoo bind ab nettali
bu jëm ci mbir, yi xewoon ci sunu biir, 2 li
dëppook waxi seede, yi ko teewe woon li
dale ca ndoorte la te ñu mujj nekk jawriñi
kàddug Yàlla. 3 Léegi nag kon man ci
sama wàll, gëstu naa ci lépp li ko dale
ca njàlbéen ga, te fas naa la ko yéenee
bindal, nettali la ni xew-xew yooyu deme
woon tembe. 4 Noonu dinga mana xam
ne li ñu la jàngaloon lu wér péŋŋ la.

Jibril yégle na juddub Yaxya

5 Ca jamonoy Erodd, mi nekkoon buur
ca réewu Yawut ya, amoon na sarxalkat
bu ñu tudde Sakari te bokk ca mbootaayu
sarxalkat, ya askanoo ci Abiya. Soxnaam
Elisabet askanoo moom itam ci Aaróona.
6 Sakari ak soxnaam ñu jub lañu ca
kanam Yàlla, di topp ni mu ware ndigal
yi ak dogali Boroom bi yépp. 7 Waaye
amuñu doom, ndaxte Elisabet manula am
doom, te it fekk ñoom ñaar ñépp ay
màggat lañu.

8 Benn bés nag Sakari doon def liggéeyu
sarxaleem ca Yàlla, ndaxte mbootaayam
a aye keroog. 9 Bi ñuy tegoo bant, ni
ko sarxalkat yi daan defe naka-jekk, ngir
xam kan mooy dugg ca bérab bu sell ba
ca kër Yàlla ga, ngir taal fa cuuraay, bant
ba tegu ci Sakari.

10 Ca waxtu wa ñuy taal cuuraay la,
mbooloo maa nga woon ca biti, di ñaan.
11 Noonu benn malaakam Boroom bi
daldi feeñu Sakari, taxaw ca féeteek ndi-
jooru sarxalukaay, ba ñuy taal cuuraay ca
kawam. 12 Naka la ko Sakari gis, fitam
daldi dem, mu tiit. 13 Waaye malaaka ma
ne ko: «Bul ragal dara Sakari, ndaxte sa
ñaan nangu na. Elisabet sa soxna dina la
jural doom, te dinga ko tudde Yaxya. 14 Sa
mbég lay doon, sa xol sedd ci, te ñu bare
dinañu bég ci juddoom, 15 ndaxte dina
nekk ku màgg ca kanam Yàlla. Du naan
biiñ walla dara luy màndil, te bu juddoo,
Xel mu Sell mi daldi ko solu. 16 Dina
delloosi niti Israyil yu bare ci Yàlla seen
Boroom. 17 Mooy jiitu, di yégle ñëwug
Boroom bi, ànd ak xel mi ak doole, ji
yonent Yàlla Ilyaas amoon, ngir jubale
xoli baay yi ak doom yi, ngir delloo ñi
déggadi ci maanduteg ñi jub. Noonu dina
waajal mbooloo muy teeru Boroom bi.»

18 Sakari daldi ne malaaka ma: «Nan
laay xame ne loolu dëgg la? Ndaxte
mag laa, te sama soxna it màggat na.»
19 Malaaka ma ne ko: «Man maay Jibril
miy taxaw ci kanam Yàlla. Dañu maa
yónni ngir ma wax ak yaw te yégal
la xibaaru jàmm boobu. 20 Léegi nag
gannaaw gëmuloo li ma wax, dinga luu
te dootuloo mana wax, ba kera sama wax
di am, bu jamonoom jotee.»

21 Fekk na booba mbooloo maa ngi xaar,
jaaxle lool ci li Sakari yàgg ca bérab bu
sell ba. 22 Waaye bi mu génnee nag,
manula wax ak ñoom. Noonu nit ña xam
ne dafa am lu ko feeñu ca bérab bu sell
ba. Dafa luu, ba di leen liyaar.

23 Bi Sakari matalee liggéeyu sarxaleem
ba noppi, mu daldi ñibbi. 24 Bi mbir
yooyu weesoo, Elisabet soxnaam ëmb, di
ko nëbb lu mat juróomi weer 25 te naan:
«Lii mooy yiw wi ma Boroom bi defal, ba
fajal ma li doon sama gàcce ci nit ñi!»

Jibril yégle na juddub Yeesu

26 Bi Elisabet nekkee ci juróom benni
weeram, Yàlla yónni na malaakaam Jibril
ca dëkku Nasaret ca diiwaanu Galile.
27 Mu yebal ko ca janq bu ñu may waa ju
bokk ci askanu Daawuda te ñu koy wax
Yuusufa, waaye àndaguñu. Janq baa ngi
tudd Maryaama. 28 Malaaka ma dikk ca
moom ne ko: «Jàmm nga am, yaw mi
Boroom bi defal aw yiw; mu ngi ak yaw.»

29 Waxi malaaka ma daldi jaaxal
Maryaama, muy xalaat lu nuyoo boobu
mana tekki. 30 Malaaka ma ne ko: «Bul
ragal dara Maryaama, ndaxte Yàlla tànn
na la ci yiwam. 31 Dinga ëmb, jur doom ju
góor; nanga ko tudde Yeesu. 32 Ku màgg
lay nekki, te dinañu ko wooye Doomu Aji
Kawe ji. Boroom bi Yàlla dina ko jébbal

nguuru Daawuda maamam. 33 Noonu
dina yilif askanu Yanqóoba ba fàww, te
nguuram du am àpp.»
34 Maryaama laaj malaaka ma ne ko:
«Naka la loolu mana ame? Man de, janq
laa ba tey.» 35 Malaaka ma ne ko: «Xel
mu Sell mi dina wàcc ci yaw, te Aji Kawe
ji dina la yiir ci kàttanam. Moo tax xale
biy juddu dinañu ko wooye Ku sell ki,
Doomu Yàlla ji. 36 Elisabet sa mbokk mi it
dina am doom ju góor cig màggatam. Ki
ñu doon wooye ku manula am doom, mu
ngi ci juróom benni weeram. 37 Ndaxte
dara tëwul Yàlla.» 38 Maryaama ne ko:
«Jaamub Boroom bi laa. Na Yàlla def ci
man li nga wax.»

Ci noonu malaaka ma daldi dem.

Maryaama seeti na Elisabet

39 Ci jamono jooju Maryaama jóg,
gaawantu dem ci benn dëkk bu nekkoon
ca tund ya ca diiwaanu Yude. 40 Mu
dugg ca kër Sakari, daldi nuyu Elisabet.
41 Naka la Elisabet dégg Maryaama di
nuyoo, doomam daldi yëngatu ci biiram.
Noonu Xelum Yàlla mu Sell mi daldi solu
Elisabet. 42 Elisabet wax ca kaw ne:
«Barkeel nañu la ci jigéen ñi, barkeel
doom ji nga ëmb! 43 Man maay kan, ba
ndeyu sama Boroom ñëw di ma seetsi?
44 Maa ngi lay wax ne naka laa la dégg
ngay nuyoo rekk, sama doom ji yëngu ci
sama biir ndax mbég. 45 Barke ñeel na
la, yaw mi gëm ne li la Boroom bi yégal
dina mat!»

Maryaama woy na mbaaxu Yàlla

46 Noonu Maryaama daldi ne:

47 «Sama xol a ngi màggal Boroom bi,
sama xel di bég ci Yàlla sama Musalkat,
48 ndaxte fàttaliku na ma,
man jaamam bu woyof bi.
Gannaaw-si-tey, niti jamono yépp dinañu
ma wooye ki ñu barkeel,
49 ndaxte Ku Màgg ki defal na ma lu réy.
Turam dafa sell.
50 Day wàcce yërmandeem ci ñi ko ragal,
ci seeni sët ba ci seeni sëtaat.
51 Wone na jëf yu mag ci dooley loxoom,
te tas mbooloom ñiy réy-réylu,
52 daaneel boroom doole yi ci seen nguur,
yékkati baadoolo yi.
53 Ñi xiif, reggal na leen ak ñam wu neex,
te dàq boroom alal yi, ñu daw ak loxoy
neen.
54 Wallu na bànni Israyil giy jaamam,
di fàttaliku yërmandeem,
55 ni mu ko dige woon sunuy maam,
jëmale ko ci Ibraayma ak askanam ba
fàww.»

56 Noonu Maryaama toog fa Elisabet lu
wara tollook ñetti weer, sooga ñibbi.

Juddub Yaxya

57 Gannaaw loolu jamono ji Elisabet
wara mucc agsi, mu daldi jur doom ju
góor. 58 Dëkkandoom yi ak bokkam yi
yég ne, Boroom bi won na ko yërmande
ju réy, ñu ànd ak moom bég.
59 Bi bés ba délsee, ñu ñëw xarafalsi
xale ba, bëgg koo dippee baayam Sakari.
60 Waaye yaayam ne leen: «Déedéet,
Yaxya lay tudd.» 61 Ñu ne ko: «Amoo
menn mbokk mu tudd noonu.»
62 Ñu daldi liyaar baayam, ngir xam
nan la bëgg ñu tudde xale ba. 63 Sakari
laaj àlluwa, bind ci ne: «Yaxya la tudd.»
Ñépp daldi waaru. 64 Ca saa sa Yàlla dindi
luu gi, Sakari daldi waxaat, di màggal
Yàlla. 65 Waa dëkk ba bépp jaaxle, xew-
xew yooyu siiw ca tundi Yude yépp. 66 Ñi
dégg nettali, bi jëm ci mbir yooyu, dañu
koo denc ci seen xol te naan: «Nu xale
bii di mujje nag?» Ndaxte leeroon na ne
dooley Boroom baa ngi ànd ak moom.

Sakari sant na Yàlla

67 Sakari baayu Yaxya daldi fees ak Xel
mu Sell mi. Noonu mu wax ci kàddug
Yàlla ne:

68 «Cant ñeel na Boroom bi, Yàllay Israyil,
ndaxte wallusi na mbooloom, ba jot leen!
69 Feeñal na nu Musalkat bu am doole,
bi soqikoo ci askanu Daawuda jaamam,
70 ni mu yéglee woon bu yàgg jaarale ko
ci yonentam yu sell yi.
71 Dina nu musal ci sunuy noon,
jële nu ci sunu loxoy bañaale.
72 Yàlla wone na yërmandeem, ji mu
digoon sunuy maam,
te di fàttaliku kóllëre, gi mu fas ak ñoom,
73 di ngiñ, li mu giñaloon sunu maam
Ibraayma naan,

74 dina nu teqale ak sunuy noon,
ngir nu man koo jaamu ci jàmm,
75 nu sell te jub ci kanamam sunu giiru dund.

76 Yaw nag doom, dinañu lay wooye yonentu Aji Kawe ji,
ndaxte dinga jiitu, di yégle ñëwug Boroom bi, di ko xàllal yoon wi.
77 Dinga xamal mbooloom ni leen Boroom bi mana musale,
jaare ko ci seen mbaalug bàkkaar,
78 ndaxte Yàlla sunu Boroom fees na ak yërmande,
ba tax muy wàcce ci nun jant buy fenk,
79 ngir leeral ñi toog ci lëndëm,
takkandeeru dee tiim leen,
ngir jiite nu ci yoonu jàmm.»

80 Noonu Yaxyaa ngi doon màgg, te
xelam di ubbiku. Mu dëkk ca màndiŋ ma,
ba bés ba muy feeñu bànni Israyil.

2

Yeesu juddu na ca Betleyem

1 Ca jamono jooja buur bu mag bu
ñuy wax Ogust joxe ndigal ne, na ñépp
binduji. 2 Mbindu mooma, di mu jëkk
ma, daje na ak jamono, ja Kiriñus nekke
boroom réewu Siri. 3 Noonu ku nekk dem
binduji ca sa dëkku cosaan. 4 Yuusufa
nag daldi jóge Nasaret ca diiwaanu Galile,
jëm ca diiwaanu Yude ca Betleyem, dëkk
ba Daawuda cosaanoo, ndaxte ci askanu
Daawuda la bokk. 5 Mu dem binduji,
ànd ak Maryaama soxnaam, fekk booba
Maryaama ëmb. 6 Bi ñu nekkee Betleyem,
waxtu wa mu waree mucc agsi. 7 Mu
taawloo doom ju góor, mu laxas ko ci ay
laytaay, tëral ko ca lekkukaayu jur ga,
ndaxte xajuñu woon ca dalukaay ba.

Malaaka feeñu na ay sàmm

8 Fekk booba amoon na ca gox ba ay
sàmm yu daan fanaan ca tool ya, di wottu
jur ga. 9 Noonu benn malaakam Boroom
bi feeñu leen, ndamu Boroom bi daldi
leer, melax, wër leen. Tiitaange ju réy
jàpp leen. 10 Waaye malaaka mi ne leen:
«Buleen tiit, ndaxte dama leen di xamal
xibaaru jàmm buy indi mbég mu réy ci
nit ñépp. 11 Tey jii ca dëkku Daawuda,
ab Musalkat juddul na leen fa, te mooy
Almasi bi, di Boroom bi. 12 Ci firnde
jii ngeen koy xàmmee: dingeen gis liir
bu ñu laxas ci ay laytaay, tëral ko ci
lekkukaayu jur.»

13 Bi mu waxee loolu, yeneen malaaka
yu bare yu jóge asamaan, ànd ak moom,
di sant Yàlla naan:

14 «Nañu màggal Yàlla ca asamaan su kawe sa,
te ci àddina, na jàmm wàcc ci nit, ñi mu nangu ndax yiwam!»

15 Bi malaaka ya delloo ca asamaan,
sàmm yi di waxante naan: «Nanu dem
boog Betleyem, seeti la fa xew, li nu
Boroom bi xamal.»

16 Ñu daldi gaawantu dem, gis
Maryaama ak Yuusufa, ak liir, ba ñu tëral
ca lekkukaayu jur ga. 17 Bi ñu leen gisee,
ñu nettali la ñu leen waxoon ca mbirum
xale ba. 18 Ñi dégg li sàmm yi doon
wax ñépp daldi waaru lool. 19 Waaye
Maryaama moom, takkoon na mbir yooyu
yépp, di ko xalaat ci xolam. 20 Noonu
sàmm ya dellu ca seen jur, di màggal
Yàlla, di ko sant ci li ñu déggoon lépp te
gis ko, ndaxte lépp am na, ni ko Boroom
bi waxe woon.

Yóbbu nañu Yeesu ca kër Yàlla ga ca Yerusalem

21 Bi bés ba délsee jamonoy xarafal xale
ba agsi. Ñu tudde ko Yeesu, ni ko malaaka
ma diglee woon, laata ko yaayam di ëmb.

22 Noonu jamono ji ñu leen waroona
sellale* agsi, ni ko yoonu Musaa tërale.
Waajuri Yeesu yi daldi koy yóbbu ca
dëkku Yerusalem, ngir sédde ko Boroom
bi. 23 Ndaxte bind nañu ci yoonu Boroom
bi ne: «Bépp taaw bu góor, nañu ko sédde
Boroom bi.» 24 Bi ñu ko yóbboo, def
nañu itam sarax, ni ko yoonu Boroom bi
santaanee: «ñaari pitaxu àll walla ñaari
xati yu ndaw.»

25 Amoon na ca Yerusalem nit ku tudd
Simeyon. Nit ku fonkoon yoonu Yàlla la
te déggal ko, doon séentu jamono, ji Yàlla
wara dëfal bànni Israyil. Xel mu Sell mi

* **2:22** sellale: yaayu liir ba dina toog ab àpp. Gannaaw loolu dinañu ko sellal ci rendil ko sarax. Noonu dina set.

mu ngi ci moom, 26 te xamal na ko ne
du dee mukk te gisul Almasib Boroom
bi. 27 Noonu Xelum Yàlla daldi yóbbu
Simeyon ba ca kër Yàlla ga. Bi waajuri
Yeesu indee xale ba, ngir sédde ko Yàlla,
ni ko yoon wi santaanee, 28 Simeyon jël
xale bi, leewu ko, daldi sant Yàlla ne:
29 «Boroom bi, nanga yiwi sa jaam,
mu noppaluji ci jàmm, ni nga ko waxe.
30 Ndaxte sama bët tegu na ci mucc gi nga
lal,
31 xeet yépp seede ko.
32 Muy leer giy leeral xeet yi,
di ndamu Israyil say gaa.»
33 Waajuri Yeesu yi waaru ci li ñu doon
wax ci xale bi. 34 Noonu Simeyon ñaanal
leen, ba noppi ne Maryaama: «Xale bii
Yàllaa ko yónni, ngir ñu bare ci Israyil
daanu te yékkatiku. Def na ko it muy
firnde ju ñuy weddi, 35 ba naqar dina xar
sa xol ni jaasi. Noonu xalaati ñu bare
feeñ.»
36 Amoon na it ca Yerusalem yonent
bu ñuy wax Aana. Doomu Fanuwel
mi askanoo ci Aser la woon, te Aana
màggatoon na lool. Bi mu séyee, dëkk na
juróom ñaari at ak jëkkëram. 37 Jëkkër
ja gaañu, te séyaatul. Léegi amoon
na juróom ñett fukki at ak ñeent. Mi
ngi dëkke woona jaamu Yàlla guddi ak
bëccëg ca kër Yàlla ga, di ñaan ak di
woor. 38 Aana yem ca waxi Simeyon
ya, daldi gërëm Yàlla tey yégal mbiri liir
ba ñépp ñi doon séentu jamono, ji Yàlla
wara jot Yerusalem.
39 Bi waajuri Yeesu yi matalee seen
warugar ci lépp lu yoonu Boroom bi san-
taane woon, ñu dellu seen dëkku Nasaret
ca diiwaanu Galile. 40 Xale baa nga doon
màgg, di dëgër, mu fees ak xel te yiwu
Yàlla ànd ak moom.

Yeesu ca kër Yàlla ga

41 At mu jot nag waajuri Yeesu yi daan
nañu dem Yerusalem, ngir màggali bésu
Mucc ba. 42 Noonu bi Yeesu amee fukki
at ak ñaar, ñu dem màggal ga, ni ñu
ko daan defe naka-jekk. 43 Bi màggal ga
tasee, ñu dëpp ñibbi, waaye xale ba Yeesu
des Yerusalem, te ay waajuram yéguñu
ko. 44 Ñu xalaat ne, Yeesu dafa àndoon
ak ñeneen, ñi ñu bokkaloon yoon. Bi ñu
doxee bésub lëmm, ñu tàmbali di ko seet
ci seen bokk yi ak seen xame yi. 45 Bi
ñu ko gisul nag, ñu daldi dellu Yerusalem,
seeti ko.
46 Ca gannaaw ëllëg sa ñu fekk ko ca kër
Yàlla ga, mu toog ci jànglekati Yawut yi,
di déglu ak di laajte. 47 Ñépp ñi dégg li
mu wax yéemu ci xel, mi mu àndal, ak ni
mu doon tontoo. 48 Naka la ko waajuram
yi gis, ñu daldi waaru. Yaayam ne ko:
«Sama doom, lu tax nga def nu lii? Man
ak sa baay nu ngi la doon seet, jaaxle
lool.» 49 Mu ne leen: «Lu tax ngeen may
seet? Xanaa xamuleen ne damaa wara
nekk ci sama kër Baay?»
50 Waaye xamuñu li kàddoom yi doon
tekki. 51 Noonu Yeesu daldi ànd ak ñoom,
dellu Nasaret te déggal ay waajuram.
Fekk yaayam moom takk mbir yooyu
yépp ci xolam. 52 Yeesoo ngi doon màgg
ci jëmm, tey yokku ci xam-xam te neex
Yàlla ak nit ñi.

3

Waareb Yaxya

1 Fukkeelu at ak juróom ci nguuru
Tibeer Sesaar, fekk Poñsë Pilaat yilif dii-
waanu Yude, Erodd yilif diiwaanu Galile,
Filib magam yilif diiwaanu Iture ak bu
Tarakonit, te Lisañas yilif Abilen. 2 Te
it Anas ak Kayif nekkoon sarxalkat yu
mag ya. Ca jamono jooja la kàddug Yàlla
wàcc ci Yaxya, doomu Sakari, ca màndiŋ
ma. 3 Yaxya daldi dugg àll, bi wër dexu
Yurdan gépp, di waaree nii: «Tuubleen
seeni bàkkaar, ba noppi ma sóob leen ci
ndox, ngir Yàlla baal leen seeni bàkkaar.»
4 Loolu lañu bind ci téereb waxi yonent
Yàlla Esayi naan:
«Am na baat buy xaacu ca màndiŋ ma ne:
“Xàll-leen yoonu Boroom bi,
jubal-leen fi muy jaar.
5 Nañu sëkk xur yi,
maasale tund yi ak jànj yi.
Yoon yi dëng ñu jubbanti leen,
yi ñagas ñu rataxal leen.
6 Bu ko defee bépp mbindeef dina gis
mucc gi Yàlla tëral.”»

[7] Mbooloo ma daan ñëw ngir mu sóob
leen ci ndox, Yaxya daan na leen wax
naan: «Yéen ñi fees ak daŋar mel ni
ay co! Ku leen artu ngeen daw merum
Yàlla mi nara wàcc? [8] Jëfeleen nag ni
ñu tuub seeni bàkkaar, te baña nax seen
bopp naan: “Nun daal doomi Ibraayma
lanu,” ndaxte maa ngi leen koy wax, Yàlla
man na defal Ibraayma ay doom ci doj yii.
[9] Sémmiñ wi tiim na reeni garab yi. Garab
nag gu meññul doom yu baax, dees na ko
gor, sànni ko ci sawara si.»

[10] Mbooloo ma laaj ko ne: «Lan lanu
wara def nag?» [11] Mu ne leen: «Ku am
ñaari mbubb, nga jox menn mi ki amul.
Ku am ñam itam, nga bokk ko ak ki
amul.» [12] Ay juutikat itam ñëw ca Yaxya,
ngir mu sóob leen ci ndox; ñu ne ko:
«Kilifa gi, lu nu wara def?» [13] Mu ne leen:
«Laajleen rekk lu jaadu.» [14] Ay xarekat
laaj nañu ko ne: «Li jëm ci nun nag?» Mu
ne leen: «Buleen néewal doole kenn, jël
xaalisam ci kaw ay tëkku mbaa ci seede
lu dul dëgg. Waaye doylooleen li ñu leen
di fey.»

[15] Mbooloo maa ngay xaar, di séentook
a laaj ci seen xel, ndax Yaxya mooy Almasi
bi. [16] Noonu Yaxya wax leen ñoom ñépp
ne leen: «Man maa ngi leen di sóob ci
ndox. Waaye ki ma ëpp kàttan dina ñëw
te yeyoowumaa tekki ay dàllam. Kooku
dina leen sóob ci Xel mu Sell mi ak
sawara. [17] Layoom mu ngi ci loxoom, ngir
jéri dàgga ja, ba mu set; pepp ma dina
ko def ca sàqam, waaye xatax ba dina ko
lakk ci sawara su dul fey mukk.»

[18] Noonu Yaxya teg ca yeneen dénkaane
yu bare, di yégal nit ña xibaaru jàmm ba.
[19] Waaye Yaxya yedd na Erodd boroom
diiwaanu Galile, ndaxte dafa takkoon
Erojàdd jabaru magam, te it boole woon
na ci yeneen ñaawteef, [20] ba faf tëj Yaxya
kaso.

Yaxya sóob na Yeesu ci ndox

[21] Noonu Yaxya sóob mbooloo mépp ci
ndox, sóobaale it Yeesu. Bi Yeesu di ñaan
nag, asamaan daldi ubbiku. [22] Noonu
Xel mu Sell mi daldi wàcc ci moom, yor
jëmmu pitax, te baat bu jóge asamaan jib
ne: «Yaa di sama Doom, ji ma bëgg; ci
yaw laa ame bànneex.»

Cosaanu Yeesu Kirist

[23] Bi Yeesu di tàmbali liggéeyam,
amoon na lu wara tollu ci fanweeri at, di
doomu Yuusufa ci bëti nit ñi.
Te Yuusufa mooy doomu Eli, [24] miy
doomu Matat.
Matat, Lewi mooy baayam; Lewi, Melki;
Melki, Yanayi; Yanayi, Yuusufa;
[25] Yuusufa, Matacas; Amos; Naxum; Esli;
Nagayi.
[26] Nagayi, Maat; Matacas; Semeyin; Yoseg;
Yoda.
[27] Yoda, Yowanan mooy baayam;
Yowanan, Resa;
Resa, Sorobabel. Kooku Salacel a ko jur;
Salacel, Neri;
[28] Neri, Melki; Adi; Kosam; Elmadam; Er.
[29] Er, Yeesu; Eliyeser; Yorim; Matat; Lewi;
[30] Simeyon; Yuda; Yuusufa; Yonam;
Eliyakim.
[31] Eliyakim, Meleya; Meleya, Mena;
Mena, Matata; Matata, Natan;
Natan, Daawuda. [32] Daawuda mooy
doomu Isayi;
Isayi, Obedd; Bowas; Salmon; Nason.
[33] Nason; Aminadab; Aminadab, Admin;
Arni; Esron; Peres; Yuda; [34] Yanqóoba;
Isaaxa; Ibraayma; Teraa; Naxor;
[35] Serug; Rew; Peleg; Eber; Sela. [36] Sela,
Kaynam mooy baayam; Kaynam,
Arpagsàdd;
Arpagsàdd, Sem; Sem, Nóoyin; Nóoyin,
Lemeg;
[37] Lemeg, Matusalem; Enog, Yeredd;
Maleleel; Kaynan;
[38] Enos; Set; Set doomu Aadama;
Aadama doomu Yàlla.

4

Yeesu dékku na ay nattu ci pexey Seytaane

[1] Noonu Yeesu fees ak Xel mu Sell
mi, jóge dexu Yurdan. [2] Xelum Yàlla
mi yóbbu ko ca màndiŋ ma, mu nekk
fa ñeent fukki fan, jànkoonte ak fiiri
Seytaane. Lekkul woon dara ci fan yooya,
te gannaaw gi mu xiif.
[3] Noonu Seytaane ne ko: «Boo dee
Doomu Yàlla, santal doj wii mu nekk

mburu.» 4 Yeesu ne ko: «Mbind mi nee
na: “Nit du dunde mburu rekk.”»
5 Seytaane yóbbu na ko fu kawe. Ci xef
ak xippi mu won ko réewi àddina sépp,
6 ne ko: «Dinaa la jox bépp sañ-sañu
nguur yii ak seen ndam ndaxte jébbal
nañu ma ko, te ku ma soob laa koy jox.
7 Kon boo ma màggalee, dinga moom
lépp.» 8 Yeesu ne ko: «Mbind mi nee na:
“Nanga màggal Yàlla sa Boroom te jaamu
ko moom rekk.”»
9 Seytaane yóbbu na ko Yerusalem, teg
ko ca njobbaxtalu kër Yàlla ga ne ko:
«Boo dee Doomu Yàlla, tëbal jëm ci suuf,
10 ndaxte Mbind mi nee na:
“Dina jox ay malaakaam ndigal ci sa mbir,
ñu sàmm la,
11 dinañu la leewu ci seeni loxo,
ngir nga baña fakktalu ciw doj.”»
12 Yeesu ne ko: «Bind nañu ne: “Bul
diiŋat Yàlla, sa Boroom.”»
13 Bi mu ko lalalee fiiram yi mu am
yépp, Seytaane daldi sore Yeesu, di xaar
yeneen jamono.

Yeesu ci dëkku Nasaret

14 Yeesu dellu diiwaanu Galile, fees ak
dooley Xelum Yàlla, te turam siiw ca
diiwaan booba bépp. 15 Muy jàngle ca
seeni jàngu, te ñépp di ko tagg.
16 Yeesu dem Nasaret fa mu yaroo, te ca
bésub noflaay ba, mu dugg ca jàngu ba, ni
mu ko daan defe. Noonu mu taxaw ngir
jàngal mbooloo mi. 17 Ñu jox ko téereb
yonent Yàlla Esayi. Bi mu ko ubbee, mu
gis bérab, ba ñu bind aaya yii:
18 «Xelum Boroom baa ngi ci man,
ndaxte moo ma tànn,
ngir ma yégal néew doole yi xibaaru
jàmm bi.
Dafa maa yónni, ngir ma yégal jaam ñi
ne dinañu leen goreel,
yégal gumba yi ne dinañu gis,
te jot ñi ñu not,
19 tey yégle atum yiw, mi jóge ci Boroom
bi.»
20 Bi mu jàngee aaya yooyu ba noppi,
mu ub téere bi, delloo ko ki koy denc,
toog. Ñépp ña nekkoon ca jàngu ba dékk
koy bët. 21 Noonu mu daldi ne: «Tey jii,
loolu Mbind mi wax mat na, bi ngeen koy
déglu.» 22 Ñépp di seede lu rafet ci Yeesu,
di waaru ci wax ju neex, ji mu doon yégle,
ñu naan: «Ndax kii du doomu Yuusufa?»
23 Mu daldi leen ne: «Xam naa ne dingeen
ma ne: “Fajkat bi, fajal sa bopp. Yég nanu
li xew Kapernawum, defal lu ni mel fii ci
réew mi nga dëkk.”» 24 Mu tegaat ca ne:
«Ci dëgg maa ngi leen koy wax, ab yonent
kenn du ko teral ca réewam. 25 Ci dëgg
maa ngi leen koy wax, ca jamonoy Ilyaas,
bi mu tawul lu mat ñetti at ak genn-wàll,
te xiif bu metti am ca réew mépp, amoon
na ca Israyil jigéen yu bare yu seen jëkkër
faatu. 26 Moona Yàlla yónniwul Ilyaas
ci kenn ci ñoom, waaye mu yebal ko ci
jigéen ju jëkkëram faatu, ju dëkk Sarebta,
ca wetu Sidon. 27 Te it amoon na ca Israyil,
ca jamonoy yonent Yàlla Alyaasa, ay nit
ñu bare ñu gaana. Waaye fajul ci kenn ku
dul Naamaan, mi dëkkoon réewu Siri.»
28 Bi ñu déggee wax yooya, ñépp ña
nekkoon ca jàngu ba daldi fees ak mer.
29 Noonu ñu jóg, génne ko dëkk ba, yóbbu
ko ca mbartalum tund, wa ñu sanc seen
dëkk, ngir bëmëx ko ci suuf. 30 Waaye
moom mu jaar ci seen biir, dem yoonam.

Yeesu faj na nit ku am rab

31 Gannaaw loolu Yeesu dem Kaper-
nawum, ab dëkk ca diiwaanu Galile.
32 Mu jàngal leen ca bésub noflaay ba,
ñu waaru ca njàngleem, ndaxte dafa wax
ak sañ-sañ. 33 Noonu am na ci jàngu
bi nit ku rab jàpp. Mu daldi xaacu ne:
34 «Moo! Yaw Yeesum Nasaret, loo nuy
fexeel? Ndax dangaa ñëw ngir alag nu?
Xam naa la, yaa di Aji Sell ji jóge ci Yàlla!»
35 Waaye Yeesu gëdd ko naan: «Noppil te
génn ci moom!» Noonu rab wi daaneel
nit ki ci suuf ci kanam ñépp, daldi génn
ci moom te gaañu ko.
36 Bi loolu amee ñépp waaru, ñuy wax-
ante ci seen biir naan: «Céy jii wax! Ci
sañ-sañ ak doole lay sant rab yi, ñu daldi
génn.» 37 Noonu turam siiw ca diiwaan
bépp.

Yeesu faj na jarag yu bare

38 Bi mu jógee ci jàngu bi, Yeesu dafa
dem kër Simoŋ. Gorob Simoŋ bu jigéen
dafa feebar, ba yaram wi tàng lool. Ñu
ñaan Yeesu, mu dimbali leen ci. 39 Mu

randusi, tiim ko, gëdd tàngoor wi, mu
dem. Noonu tàngoor wi wàcc, soxna si
jóg ca saa sa, di leen topptoo.

40 Bi jant sowee, ñu indil Yeesu ñi wopp
ñépp ak ay jàngoro yu wuute. Kenn ku
nekk mu teg la loxo, wéral la. 41 Te it ay
rab di génn ca nit ña te di yuuxu naan:
«Yaay Doomu Yàlla!» Noonu mu gëdd
leen, te mayu leen, ñu wax dara, ndaxte
xam nañu ne mooy Almasi bi.

42 Ca njël gu jëkk Yeesu génn, dem ca
bérab bu wéet. Mbooloo ma di ko seet.
Bi ñu ko gisee, ñu koy wuta téye, ngir bañ
mu dem. 43 Mu ne leen: «Damaa wara
dem ci yeneen dëkk yi, ngir yégle xibaaru
jàmm bi ci nguuru Yàlla, ndaxte looloo
tax ñu yónni ma.» 44 Noonu mu dem di
waare ca jàngu ya ca réewu Yawut ya.

5

Yeesu woo na ay taalibe

1 Benn bés Yeesu taxaw ca tefesu dexu
Senesaret. Mbooloo ma wër ko, di buux-
ante ngir déglu kàddug Yàlla. 2 Noonu
mu gis ñaari gaal yu teer ca tefes ga,
nappkat ya ca wàcce, di raxas seeni
mbaal. 3 Mu dugg ci genn gaal, fekk muy
gu Simoŋ, mu ne ko, mu joow ba sore
tuuti. Noonu Yeesu toog ca gaal ga, di
jàngal mbooloo ma.

4 Bi mu jànglee ba noppi, mu ne Simoŋ:
«Joowal gaal gi, ba fa ndox ma gëna
xóote, ngeen sànni fa seeni mbaal ngir
napp.» 5 Simoŋ ne ko: «Kilifa gi, coono
lanu fanaane biig te jàppunu dara. Waaye
nag dinaa ko sànni ci sa ndigal.»

6 Naka lañu sànni mbaal yi, jàpp jën
yu bare, ba mbaal yay tàmbalee xëtt.
7 Noonu ñu daldi liyaar seen àndandoo,
yi nekk ca geneen gaal ga, ngir ñu ñëw
dimbali leen. Ñooñu agsi, ñu feesal ñaari
gaal yi, ba ñuy bëgga suux. 8 Naka
la Simoŋ Piyeer gis loolu, daldi sukk ci
kanam Yeesu ne ko: «Sore ma Boroom
bi, ndaxte nitu bàkkaar laa!» 9 Wax
na loolu nag, ndax jën yu bare ya ñu
mbaaloon daf koo jaaxal, moom ak ña mu
àndaloon 10 ak ña mu bokkaloon liggéey
ba, maanaam ñaari doomi Sebede yi di
Saag ak Yowaana. Yeesu ne Simoŋ: «Bul
ragal dara; gannaaw-si-tey, ay nit ngay
mbaal jëme ci man.» 11 Noonu ñu teer
ca tefes ga, bàyyi lépp, di topp ci moom.

Yeesu faj na ku gaana

12 Ni Yeesu nekke woon ci ab dëkk, am
fa ku gaana ba daj. Bi mu gisee Yeesu,
mu daldi dëpp jëëm ci suuf, ñaan ko:
«Sang bi, soo ko bëggee, man nga maa
wéral.» 13 Yeesu tàllal loxoom, laal ko
naan: «Bëgg naa ko, wéral.» Ca saa
sa ngaanaam daldi deñ. 14 Yeesu sant
ko ne: «Bu ko wax kenn, waaye demal
won sa bopp sarxalkat bi, te nga jébbal
Yàlla sarax si yoonu Musaa santaane, ngir
ñu xam ne wér nga, te mu nekk seede
ci ñoom.» 15 Noonu turu Yeesu di gëna
siiw. Mbooloo mu bare di ñëw ci moom,
ngir déglu ko te mu faj seeni jàngoro.
16 Waaye Yeesu moom di beddeeku ci
bérab yu wéet ya, di ñaan.

Yeesu faj na ku làggi

17 Am na bés Yeesu doon jàngle.
Amoon na ca mbooloo, ma teewoon, ñu
bokkoon ca Farisen ya ak ay xutbakat yu
jóge ca dëkk yépp, ya ca Galile ak ya ca
Yude ak Yerusalem. Yeesu àndoon na ak
dooley Boroom bi, ba muy faj ay jarag.
18 Noonu ay nit ñëw, jàppoo basaŋ, ga
ñu tëral nit ku yaram wépp làggi. Ñu di
ko wuta dugal ca kër ga, ngir indi ko ca
Yeesu. 19 Waaye gisuñu fu ñu koy awale
ndax mbooloo ma. Ñu daldi yéeg ca kaw
kër ga nag, xeddi tiwiil ya, yoor waa ja
ak basaŋ ga, wàcce ko ca kanam Yeesu ca
biir mbooloo ma. 20 Bi Yeesu gisee seen
ngëm, mu ne làggi ba: «Sama waay, baal
nañu la say bàkkaar.»

21 Xutbakat yi ak Farisen yi di werante
ci seen xel naan: «Kii mooy kan bay sosal
Yàlla? Ana ku mana baale bàkkaar yi, ku
dul Yàlla doŋŋ?»

22 Waaye Yeesu xam seen xalaat, ne
leen: «Lu tax ngeen di werante ci seen
xel? 23 Ma wax ne: “Baal nañu la say
bàkkaar,” walla ma ne: “Jógal te dox,”
lan moo ci gëna yomb? 24 Waaye xamleen
ne, Doomu nit ki am na ci àddina sañ-
sañu baale bàkkaar yi.» Ci kaw loolu
Yeesu ne ku làggi ba: «Maa ngi la koy

sant, jógal, jël sa basaŋ te nga ñibbi.»
25 Nit ka jóg ca saa sa ci kanam ñépp,
jël basaŋ, ga ñu ko tëraloon, ñibbi tey
màggal Yàlla. 26 Mbooloo mépp waaru,
di màggal Yàlla. Ñu ragal tey wax naan:
«Gis nanu tey ay mbir yu ëpp xel.»

Yeesu woo na Lewi

27 Gannaaw loolu Yeesu génn, gis ab
juutikat bu tudd Lewi, mu toog ca juuti
ba. Mu ne ko: «Kaay topp ci man.»
28 Lewi jóg, bàyyi lépp, daldi ko topp.
29 Noonu Lewi togglu ay ñam yu bare
ci këram, ngir teral Yeesu. Juutikat yu
bare ak yeneen gan ñu nga fa woon, di
lekkandoo ak ñoom. 30 Farisen yi ak
seeni xutbakat di xultu taalibey Yeesu
yi ne leen: «Lu tax ngeen di lekkandoo
ak di naanandoo ak ay juutikat ak ay
boroom bàkkaar?» 31 Yeesu ne leen: «Ñi
wér soxlawuñu fajkat, ñi wéradi ñoo ko
soxla. 32 Ñëwuma ngir woo ñi jub, waaye
ngir woo bàkkaarkat yi, ñu tuub seeni
bàkkaar.»

Yeesu xamle na lu tax ay taalibeem soxlawuñoo woor

33 Noonu ñu ne Yeesu: «Taalibey Yaxya
yi ak yu Farisen yi dinañu faral di woor
ak di ñaan ci Yàlla, waaye say taalibe ñu
ngiy lekk ak di naan.» 34 Yeesu ne leen:
«Ndax man ngeena woorloo gan, yi ñëw
cig céet, li feek boroom céet gaa ngi ànd
ak ñoom? 35 Waaye bés yaa ngi ñëw, yu
ñuy jële boroom céet gi ci seen biir. Bés
yooyu nag, dinañu woor.»

36 Te it Yeesu wax leen léeb wii: «Kenn
du jël mbubb mu bees, xotti ci sekkit,
daaxe ko mbubb mu màggat. Lu ko moy,
dina xotti mbubb mu bees mi, te sekkit, wi
mu ci jële, du ànd ak mbubb mu màggat
mi. 37 Te kenn du def biiñ bu bees ci
mbuusi der yu màggat. Lu ko moy, biiñ
bu bees bi day toj mbuus yi, biiñ bi tuuru,
mbuus yi yàqu. 38 Waaye dañoo wara def
biiñ bu bees ci mbuus yu bees. 39 Ku naan
biiñ bu màggat du bëgg bu bees bi, ndax
day wax ne: “Bu màggat bi baax na.”»

6

Yeesu nee na, mooy boroom bésub noflaay bi

1 Amoon na benn bésub noflaay Yeesu
di dem, jaar ci ay tool yu ñor. Taalibeem
ya di fàq ay cëgg, di leen boxom ci
seeni loxo tey lekk. 2 Am ay Farisen yu
ne: «Lu tax ngeen di def lu jaaduwul
ci bésub noflaay bi?» 3 Yeesu ne leen:
«Ndax jànguleen la Daawuda defoon, ba
mu xiifee, moom ak ña mu àndaloon?
4 Xanaa yéguleen, ni mu dugge woon ca
kër Yàlla ga, jël mburu, ya ñu teewal
ca kanam Yàlla, lekk ca, jox ca ña mu
àndaloon? Fekk jaaduwul kenn lekk
ko, ku dul sarxalkat.» 5 Yeesu dellu ne
leen: «Doomu nit ki mooy boroom bésub
noflaay bi.»

Yeesu faj na nit ku loxoom làggi

6 Beneen bésub noflaay, Yeesu dugg ci
jàngu bi, di fa jàngle. Amoon na fa nit
ku loxol ndijooram làggi. 7 Xutbakat yi
ak Farisen yi ñu ngi ko doon xool, ba xam
ndax dina ko faj ci bésub noflaay bi, ngir
ñu am lu ñu ko tuumaale. 8 Waaye Yeesu
xam seen xalaat, daldi ne ku loxoom
làggi: «Jógal taxaw ci kanam ñépp.» Nit
ka daldi jóg taxaw. 9 Yeesu ne leen: «Ma
laaj leen, lan moo jaadu, nu def ko bésub
noflaay bi, lu baax mbaa lu bon; nu musal
nit mbaa nu lor nit?» 10 Ci kaw loolu mu
xool leen ñoom ñépp, ba noppi ne nit ka:
«Tàllalal sa loxo.» Mu tàllal ko, loxoom
daldi wér péŋŋ. 11 Waaye nit ña mer ba
fees, di rabat pexe yu jëm ca Yeesu.

Yeesu tànn na fukki ndaw yi ak ñaar

12 Ca bés yooya Yeesu yéeg ca tund
wa ngir ñaan, mu fanaan fa, di ñaan ci
Yàlla. 13 Bi bët setee, Yeesu woo taalibeem
yi, tànn ci fukk ak ñaar, tudde leen ay
ndawam:

14 Simoŋ, mi Yeesu tudde Piyeer,
ak Andare, mi bokk ak Piyeer ndey ak baay;
Saag ak Yowaana,
Filib ak Bartelemi,
15 Macë ak Tomaa,
Saag doomu Alfe,
ak Simoŋ mi bokk ci mbooloo,
ma ñu tudde Ñi farlu ci moom seen réew;
16 Yudaa doomu Saag,
ak Yudaa Iskariyo, mi mujja wor.

Barke ak toroxte

17 Yeesu ànd ak ndaw ya, wàcc tund
ya, daldi taxaw ca joor ga, fa mbooloom
taalibe mu takku nekkoon. Amoon na fa
it ay nit ñu bare ñu jóge ca réewu Yawut
ya mépp ak ca dëkku Yerusalem ak dëkk
yi nekk ca wetu géej ga, maanaam Tir ak
Sidon. 18 Dañoo ñëw ngir déglu ko, te
it ngir mu faj leen. Ñi rab jàpp it faju
nañu. 19 Ñépp a ngi ko doon wuta laal
ndax doole jiy jóge ci moom, di faj ñépp.
20 Yeesu xool ay taalibeem, ne leen:
«Yéen ñi néew doole, barkeel ngeen,
ndaxte nguuru Yàlla, yéena ko yelloo.
21 Yéen ñi xiif léegi, barkeel ngeen,
ndax dingeen regg.
Yéen ñiy naqarlu léegi, barkeel ngeen,
ndax dingeen ree.
22 Barkeel ngeen, bu leen nit ñi bañee,
di leen dàq ak a saaga, di sib seen tur
ngir Doomu nit ki. 23 Bu boobaa bégleen
te bànneexu, ndax seen yool dina réy ci
laaxira. Ndaxte noonu la maami seeni
bañ daan fitnaale yonent yi.
24 Waaye nag yéen boroom alal yi, torox ngeen,
ndaxte jot ngeen ba noppi seen bànneex.
25 Yéen ñiy lekk ba suur léegi, torox ngeen,
ndax ëllëg dingeen xiif.
Yéen ñiy ree léegi, torox ngeen,
ndax dingeen am aw naqar, ba jooy xàcc.
26 Torox ngeen bu leen ñépp dee waxal lu
baax, ndaxte noonu la seeni maam daan
jëfe ak ña doon mbubboo yonent.

Mbëggeel ci noon yi

27 «Waaye maa ngi leen koy wax, yéen
ñi may déglu, soppleen seeni bañaale tey
defal lu baax ñi leen bañ. 28 Yéeneleen lu
baax ñi leen di móolu, te ñaanal ñi leen di
sonal. 29 Ku la talaata cib lex, jox ko ba ca
des. Kuy nangu sa mbubb mu mag, bul
téye sa turki. 30 Képp ku la ñaan, may
ko, te ku nangu say yëf, bu ko ko laaj.
31 Defal-leen nit ñi li ngeen bëgg, ñu defal
leen ko.
32 «Su ngeen soppee ñi leen sopp,
ban ngërëm ngeen ciy am? Ndaxte
bàkkaarkat yi sax sopp nañu ñi leen
sopp. 33 Te bu ngeen defalee lu baax ñi
leen koy defal, ban ngërëm ngeen ciy am?
Bàkkaarkat yi it dañuy def noonu. 34 Te
bu ngeen dee leble te yaakaar ci ndelloo,
ban ngërëm ngeen ciy am? Bàkkaarkat
yi it dañuy lebal seeni moroom, ngir ñu
delloo leen ko. 35 Waaye soppleen seeni
noon, di leen defal lu baax, tey leble, baña
yaakaar ñu delloo leen ko. Noonu seen
yool dina mag te dingeen wone ne yéenay
doomi Aji Kawe ji, ndaxte Yàlla day wone
mbaaxam ci ñu goreedi ñi ak ñu soxor ñi.
36 Nangeen am yërmande, ni seen Baay
ame yërmande.

Buleen àtte

37 «Buleen àtte seeni moroom ak ñaaw
njort, te deesu leen àtte. Buleen daan
kenn, te deesu leen daan. Baal-leen ñi
ci des, te dinañu leen baal. 38 Mayeleen
te dinañu leen may. Dinañu leen ëmbal
natt bu baax bu ñu rokkos te yëngal ko,
mu fees bay tuuru. Ndaxte dees na leen
nattal ak natt, bi ngeen di nattale.»
39 Noonu Yeesu wax na leen beneen
léeb ne leen: «Ndax gumba man na
wommat moroomam? Mbaa duñu daanu
ñoom ñaar ci kàmb? 40 Taalibe gënul
kilifaam, waaye taalibe bu jàng ba wàcc,
dina yem ak kilifaam demin.
41 «Lu tax ngay xool ñax gi ci sa bëtu
mbokk, te gisuloo gànj gi ci sa bët yaw?
42 Nan nga mana waxe sa mbokk: “Sama
xarit, may ma, ma dindil la ñax gi ci sa
bët,” yaw mi gisul gànj gi nekk ci sa bët?
Naaféq! Jëkkala dindi gànj gi ci sa bët, te
noonu dinga mana gis bu leer, ngir dindi
ñax gi ci sa bëtu mbokk.

Garab gi ak meññeef gi

43 «Garab gu baax du meññ doom yu
bon, te garab gu bon du meññ doom yu
baax. 44 Ndaxte garab, meññeefam lañu
koy xàmmee. Deesul witte figg ci dédd,
walla reseñ ci xaaxaam. 45 Noonu nit ku
baax, lu baax lay wax, ndax loolu la denc
ci xolam, te nit ku bon, lu bon lay wax,
ndaxte denc na lu bon ci xolam. Ndaxte
gémmiñ, la fees xolam lay wax.

Ñaari tabaxkat yi

46 «Lu tax ngeen may wooye “Boroom
bi, Boroom bi,” te dungeen def li may
wax? 47 Képp ku ñëw ci man, di dégg
samay wax te di ko jëfe, ma won leen nu

muy mel. 48 Dafa mel ni nit kuy tabax kër,
mu gas fu xóot, jot doj wu réy, samp fa kër
ga. Bi mbënn ma ñëwee, wal ma dafa dal
ca kër ga te yënguwul, ndaxte nit ka dafa
tabax kër ga tabax bu dëgër. 49 Waaye
képp ku dégg samay wax te jëfewuloo ko,
dinga mel ni nit ku tabax këram ci suuf,
bañ koo defal fondamaa. Bi wal ma dalee
ca kër googa, dafa màbb ca saa sa, lépp
yàqu yaxeet.»

7

Ngëmu njiitu xare bi

1 Bi Yeesu waxee la mu naroona wax
lépp ca kanam mbooloo ma, mu daldi
dem Kapernawum. 2 Amoon na fa njiitu
xare. Njiit la nag, surgaam bu mu
bëggoon lool dafa feebaroon, bay bëgga
dee. 3 Bi mu déggee mbiri Yeesu, mu
yónni ca moom ay Yawut, di magi dëkk
ba, ngir ñaan ko, mu ñëw faj surga ba.
4 Bi magi dëkk ba agsee ca Yeesu, ñu
sàkku ci moom ndimbal, ñaan ko: «Ki
nu yónni ci yaw de, yelloo na ndimbal,
5 ndaxte sopp na sunu xeet te moo nu
tabaxal sax sunu jàngu.»
6 Noonu Yeesu daldi ànd ak ñoom.
Waaye bi ñuy bëgga agsi ca kër ga, njiit
la yebal ay xaritam ngir ñu wax Yeesu
ne: «Sang bi, bul sonal sa bopp, ndaxte
yeyoowuma nga dugg sama kër. 7 Looloo
tax it ma xalaat ne awma darajay gatandu
la. Waxal genn kàddu rekk, te sama surga
dina wér. 8 Ndaxte man itam maa ngi
nekk ci ndigal, te ame naa ay xarekat ci
sama ndigal. Su ma nee kii: “Demal,” mu
dem. Mbaa ma ne keneen ki: “Ñëwal,”
mu ñëw. Te su ma nee sama jaam: “Defal
lii,” mu def ko.»
9 Bi ko Yeesu déggee, mu waaru.
Noonu mu walbatiku ca mbooloo, ma
topp ci moom, ne leen: «Maa ngi leen koy
wax, ci bànni Israyil sax, masuma cee gis
ku gëme nii.» 10 Noonu ndaw ya daldi
dellu ca kër ga. Bi ñu agsee, ñu gis ne
surga ba wér na.

Yeesu dekkal na doomu jigéen ju jëkkëram faatu

11 Yàggul dara Yeesu dem ci dëkk bu
ñuy wax Nayin. Taalibeem yi ak mbooloo
mu bare ànd ak moom. 12 Bi muy agsi ca
buntu dëkk ba, fekk ñuy rob néew boo
xam ne kenn rekk la woon ci ndeyam,
ji jëkkëram faatu woon. Te mbooloo
mu bare ca dëkk ba di gunge soxna
sa. 13 Bi ko Boroom ba gisee, mu daldi
koy yërëm ne ko: «Bul jooyati.» 14 Mu
jegeñsi, laal jaat ga, ñi ko jàppoo taxaw.
Mu ne: «Waxambaane wi, jógal, ndigal
la.» 15 Noonu nit ka dee woon jóg toog,
tàmbalee wax. Yeesu delloo ko yaay ja.
16 Ñépp tiit, bay màggal Yàlla, di wax
naan: «Yonent bu mag feeñ na ci sunu
biir! Yàlla wallusi na mbooloom!»
17 La ñu wax ci mbiri Yeesu daldi siiw
ca réewu Yawut ya ak la ko wër yépp.

Yeesu jàngle na ci mbirum Yaxya

18 Taalibey Yaxya ya nettali mbir yooyu
yépp seen kilifa. Noonu Yaxya woo ñaar
ci ay taalibeem, 19 yónni leen ci Boroom
bi, ngir laaj ko: «Ndax yaw yaa di Ki wara
ñëw, walla danoo wara xaar keneen?»
20 Bi taalibe ya agsee ca Yeesu, ñu ne
ko: «Yaxya moo nu yebal, nu laaj ndax
yaa di Ki waroona ñëw, walla danuy xaar
keneen?»
21 Ca waxtu woowa Yeesu wéral nit ñu
bare ci seeni feebar ak ci seeni metit, di
dàq ay rab tey gisloo ay gumba. 22 Noonu
mu wax ndaw ya ne leen: «Demleen
nettali Yaxya li ngeen gis te dégg ko.
Gumba yaa ngi gis, lafañ yiy dox, gaana
yi wér, tëx yiy dégg, ñi dee di dekki, te
néew doole ñaa ngi dégg xibaaru jàmm
bi. 23 Yaw mi sa ngëm yolomul ndax man,
barkeel nga.»
24 Bi ndawi Yaxya yi demee, Yeesu daldi
wax ak mbooloo ma ci mbirum Yaxya ne
leen: «Lu ngeen seeti woon ca màndiŋ
ma? Xanaa barax buy jaayu ci ngelaw
li? 25 Kon lu ngeen seeti woon nag? Nit
ku sol yére yu rafet? Waaye ñiy soloo
noonu, tey dund dund gu neex ñu ngi
dëkk ci këri buur. 26 Kon lu ngeen seeti
woon? Yonent? Waaw, wax naa leen ne
ëpp na yonent. 27 Yaxya male moo di ki
ñu waxoon ci Mbind mi naan:
“Maa ngi yónni sama ndaw, mu jiitu la,
te xàllal la yoon ci sa kanam.”

28 Maa ngi leen koy wax, ci li jigéen jur, ku
sut Yaxya masula feeñ. Waaye ba tey ki
gëna ndaw ci nguuru Yàlla moo ko sut.»
29 Nit ñépp ñi doon déglu Yeesu, ba ci
juutikat yi sax, dëggal nañu ne Yàlla ku
jub la, ndaxte nangu nañu Yaxya sóob
leen ci ndox. 30 Waaye Farisen ya ak
xutbakat ya dañoo bañ, mu sóob leen ci
ndox, di wone noonu ne gàntu nañu li
leen Yàlla bëggaloon.
31 Yeesu tegaat ca ne: «Kon lan laa
mana méngaleel niti jamono jii? Lan
lañuy nirool? 32 Ñu ngi nirook xale yu
toog ca pénc ma tey woowante naan:
“Liital nanu leen ak toxoro, te fecculeen,
woyal nanu leen woyi dëj, te jooyuleen.”
33 Ndaxte Yaxya feeñ na, lekkul mburu,
naanul biiñ, ngeen daldi ne: “Dafa ànd
ak rab.” 34 Gannaaw gi nag Doomu nit
ki ñëw na, lekk, naan, ngeen daldi ne:
“Kii daal bëgg na lekk, di naan biiñ,
tey xaritoo ak ay juutikat ak ay boroom
bàkkaar.” 35 Waaye li xam-xamu Yàlla di
jur, mooy firndeel ne dëgg la.»

Yeesu ca kër Simoŋ Farisen ba

36 Amoon na ab Farisen bu ñaan Yeesu,
mu ñëw lekkandoo ak moom. Yeesu dem
kër waa ja, toog ca lekkukaay. 37 Fekk
amoon na ca dëkk ba jigéen juy moy
Yàlla. Bi mu yégee ne, Yeesoo ngay lekk
ca kër Farisen ba, mu dem, yóbbaale njaq
lu ñu defare doj wu ñuy wax albaatar te
def latkoloñ. 38 Bi jigéen ja agsee, mu
taxaw ca gannaaw tànki Yeesu, di jooy.
Noonu ay rongooñam tooyal tànki Yeesu,
jigéen ja di leen fomp ak kawaram, di leen
fóon te ciy sotti latkoloñ ja.
39 Naka la Farisen, bi woo woon Yeesu ci
këram, gis loolu, mu wax ci xelam naan:
«Bu nit kii doonoon yonent, kon dina xam
kuy jigéen ji koy laal ak ni mu nekke
bàkkaarkat.» 40 Yeesu ne ca tonn, daldi
ne Farisen ba: «Simoŋ, am na lu ma la
wara wax.» Simoŋ ne ko: «Waxal, kilifa
gi.»
41 Yeesu ne ko: «Da fee amoon ñaari
nit ñu ameel bor benn leblekat. Kenn kaa
ngi ko ameel téeméeri junni ci xaalis, ki ci
des fukki junni*. 42 Waaye kenn ci ñoom
manu koo fey. Noonu mu baal leen bor
ya. Ci ñaar ñooñu nag kan moo ko ciy
gëna bëgg?» 43 Simoŋ ne ko: «Xanaa ki
ñu baal bor bi gëna bare.»
Yeesu ne ko: «Àtte nga dëgg,» 44 daldi
walbatiku ca jigéen ja, ne Simoŋ: «Ndax
gis nga jigéen jii? Dugg naa sa kër, te
joxewuloo ndox, ngir raxas samay tànk.
Waaye moom, raxas na samay tànk ak
ay rongooñam, ba noppi fomp leen ak
kawaram. 45 Bi ma agsee, fóonuloo ma,
waaye moom, bi ma duggee ba léegi
tàyyiwul ci di fóon samay tànk. 46 Defuloo
diw ci sama bopp, waaye moom, sotti na
latkoloñ ci samay tànk. 47 Moo tax ma di
la wax ne, su wonee mbëggeel gu réye
nii, dafa fekk ñu baal ko bàkkaaram yu
bare. Waaye ki mbëggeelam néew dafa
fekk ñu baal ko lu tuuti.»
48 Yeesu daldi ne jigéen ja: «Baal nañu
la say bàkkaar.» 49 Noonu ñi doon
lekkandoo ak moom di wax ci seen xel
naan: «Kii am sañ-sañu baale bàkkaar
mooy kan?» 50 Waaye Yeesu ne jigéen ja:
«Sa ngëm musal na la. Demal ci jàmm.»

8

Léebu beykat bi

1 Gannaaw loolu Yeesu di dem ca ay
dëkk yu mag ak yu ndaw, di waaraate ak
di yégle xibaaru jàmm bi jëm ci nguuru
Yàlla. Fukki taalibe ya ak ñaar ànd ak
moom, 2 ak ay jigéen yu mu teqale woon
ak rab te jële leen ci seeni wopp, ñu
di: Maryaama, mi ñuy wooye Maryaa-
mam Magdala, mi Yeesu tàggale woon ak
juróom ñaari rab; 3 Sànn, soxnas ku ñuy
wax Kusa, mi doon wottu alalu Erodd; ak
Susànn ak ñeneen jigéen. Jigéen ñooñu
ñoo doon joxe seen alal, ngir dimbali
Yeesu ak ay taalibeem.
4 Dëkk ak dëkk nit ña di fa jóge jëm ca
Yeesu, ba mbooloo mu bare dajaloo, mu
wax leen léeb wii: 5 «Dafa amoon beykat
bu demoon jiyi. Bi muy saaw toolam nag,
lenn ci pepp mi wadd ci kaw yoon wi, nit
ñi joggi ci, picci asamaan lekk ko lépp.

* **7:41** téeméeri junni: maanaam juróomi téeméeri denariyon; fukki junni: maanaam juróom fukki denariyon. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

6 Leneen wadd ci bérab bu bare ay doj.
Naka la sax rekk, daldi wow, ndaxte suuf
si tooyul woon. 7 Leneen nag wadd ci biir
ay xaaxaam, ñu saxandoo, xaaxaam ya
tanc ko. 8 Li ci des dal ci suuf su baax, sax,
nangu ba meññ téeméeri yoon lu ëpp la
mu ji woon.»

Gannaaw loolu Yeesu wax ak kàddu gu
dëgër ne: «Déglul bu baax, yaw mi am ay
nopp.»

9 Taalibey Yeesu yi laaj ko lu léeb
woowu di tekki. 10 Mu ne leen: «May
nañu leen, ngeen xam mbóoti nguuru
Yàlla, waaye ñi ci des, dama leen di wax
ci ay léeb. Noonu la, ngir:

“Ñuy xool te duñu mana gis,
di dégg te duñu mana xam.”

11 «Lii la léebu beykat bi di tekki.
Kàddug Yàlla mooy jiwu wi. 12 Ki féete
ci yoon wi mooy ki dégg. Gannaaw gi,
Seytaane dafay ñëw, këf kàddu, gi ñu
def ci xolam, ngir mu baña gëm te Yàlla
musal ko. 13 Ki nekk ci bérab bu bare
ay doj, mooy ki dégg kàddu gi, ba noppi
nangu ko ak mbég. Waaye wax ji saxul
ci moom. Dina gëm ab diir, waaye bu
nattu yi agsee, mu daldi dàggeeku. 14 Ki
jot ci jiwu wi ci xaaxaam yi mooy ki dégg
kàddu gi, waaye nees-tuut soxla yi ak alal
ak bànneexi àddina tanc ko, ba du àgg cig
mat. 15 Ki jot ci jiwu wi ci suuf su baax si
nag, mooy ki dégg kàddu gi te denc ko ci
xol bu baax bu gore, te muñ ba jur njariñ.

Léebu làmp bi

16 «Kenn du taal làmp, dëpp ci leget,
walla mu di ko def ci ron lal. Daf koy
wékk, ngir mu leeral ñiy dugg. 17 Amul
dara luy kumpa lu ñu dul siiwal bés,
walla lu làqu lu ñu dul feeñal, ba mu ne
fàŋŋ. 18 Seetleen bu baax, ni ngeen di
dégloo kàddu gi. Ku am, dees na la dollil,
waaye ku amul, dees na nangu sax li nga
xalaatoon ne am nga ko ba noppi.»

Ñiy waa kër Yeesu dëgg

19 Noonu ndeyu Yeesu ak ay rakkam
ñëw seetsi ko, waaye manuñu woona agsi
ci moom, ndaxte nit ña dañoo bare. 20 Am
ku ko yégal ne: «Sa yaay ak say rakk
ñu ngi nii taxaw ci biti, bëgg laa gis.»
21 Waaye mu daldi leen ne: «Sama yaay
ak samay rakk, ñooy ñiy déglu kàddug
Yàlla, te di ko topp.»

Yeesu dalal na ngelaw li

22 Benn bés Yeesu àndoon na ak ay
taalibeem, dugg ci gaal. Mu ne leen:
«Nanu jàll dex gi.» Noonu ñu dem. 23 Bi
ñuy dem nag, Yeesu daldi nelaw. Ngelaw
lu am doole daldi ñëw, yëngal dex gi,
gaal gi fees ak ndox, ba ñu bëgga suux.
24 Noonu taalibe yi jegesi Yeesu, yee ko ne:
«Kilifa gi, kilifa gi, nu ngiy dee!»

Ci kaw loolu Yeesu jóg, daldi gëdd
ngelaw li ak duus yi. Lépp dal, ba ne
nemm. 25 Yeesu ne taalibe yi: «Ana seen
ngëm?» Ñu daldi tiit te waaru, naan
ci seen biir: «Kii moo di kan? Mi ngi
jox ndigal ngelaw li ak ndox mi, ñu koy
déggal.»

Yeesu faj na ku rab jàpp

26 Noonu ñu teer ca diiwaanu waa
Serasa, fa jàkkaarloo ak diiwaanu Galile.
27 Bi Yeesu di wàcc ca gaal ga, ku rab jàpp
ca waa dëkk ba ñëw, kar ko. Yàgg na def
yaramu neen te dëkkul ca kër, waaye ca
sëg ya lay nekk. 28 Bi mu gisee Yeesu, mu
yuuxu, daanu ciy tànkam, daldi xaacu ne:
«Yaw Yeesu Doomu Yàlla Aji Kawe ji, loo
may fexeel? Maa ngi lay ñaan, nga bañ
maa mbugal.»

29 Dafa wax loolu, ndaxte Yeesu santoon
na rab wi, mu génn ci moom. Rab wa dafa
ko doon farala jàpp. Nit ñi daan nañu ko
wottu, di ko yeew ak ay càllala, ak di ko
jéng, mu di leen dagg, rab wi di ko xiir ca
bérab yu wéet.

30 Noonu Yeesu laaj ko: «Noo tudd?»
Mu ne ko: «Coggal laa tudd.» Dafa wax
loolu, ndaxte rab yu baree ko jàppoon.
31 Rab yooyoo ngi ko doon ñaan, ngir mu
bañ leena sant, ñu dem ca kàmb gu xóot
gi.

32 Fekk amoon na fa géttu mbaam-xuux
yu bare, yuy for ca tund wa. Rab ya ñaan
Yeesu, mu may leen, ñu dugg mbaam-
xuux ya. Mu may leen ko. 33 Noonu
rab ya génn nit ka, dugg mbaam-xuux ya,
ñu daldi bartalu, daanu ca dex ga, lab.
34 Sàmm ya gis li xew, daw nettaliji mbir

mi ca dëkk ba ak ca àll ba. 35 Nit ñi génn, ngir seet li xew.

Bi ñu agsee ca Yeesu, ñu fekk fa nit, ka rab ya bàyyi woon, toog ca kanam Yeesu, sol ay yére te ànd ak sagoom. Ñu daldi ragal. 36 Ña fekke woon mbir ma nag, nettali leen naka la Yeesu wérale ki rab ya jàppoon. 37 Ci kaw loolu waa diiwaanu Serasa bépp ragal, ba ñaan Yeesu mu jóge fa. Noonu Yeesu dugg ci gaal gi, di bëgga dem. 38 Nit ki Yeesu tàggale woon ak rab ya ñaan ko, ngir ànd ak moom. Waaye Yeesu wañña ko ne ko: 39 «Ñibbil, nettali li la Yàlla defal lépp.» Noonu waa ji dem di wër dëkk ba yépp, di fa yégle la ko Yeesu defal.

Yeesu dekkal na doomu Yayrus te faj jigéen

40 Bi Yeesu dëppee dellu, mbooloo ma di ko teeru, ndaxte ñépp a ngi ko doon xaar. 41 Noonu nit ñëw, tuddoon Yayrus te nekk njiitu jàngu ba. Bi mu agsee, mu daanu ci tànki Yeesu, sarxu ko mu ñëw këram, 42 ndaxte jenn doomam ju jigéen, ji mu amoon kepp te muy tollu ci fukki at ak ñaar, ma nga doon waaja dee.

Bi Yeesuy dem, nit ñaa ngi doon buuxante, di ko tanc. 43 Amoon na nag ca mbooloo ma jigéen ju doon xëpp deret diirub fukki at ak ñaar, te kenn manu ko woona faj. 44 Jigéen ja jegeñsi Yeesu nag, doxe ko gannaaw, laal catu mbubbam. Ca saa sa deret ji dal.

45 Yeesu laaj nit ña ne: «Ana ku ma laal?» Ku nekk di miim. Noonu Piyeer ne ko: «Kilifa gi, nit ñépp a ngi lay wër, di la tanc wet gu nekk.» 46 Waaye Yeesu ne: «Am na ku ma laal, ndaxte yég naa ne am na doole ju génn ci man.» 47 Te jigéen ja xam ne manul woona nëbb li mu def. Mu daldi daanu ci tànki Yeesu, di lox. Noonu mu nettali ci kanam ñépp li taxoon mu laal Yeesu, ak ni mu wére ca saa sa. 48 Yeesu ne ko: «Soxna si, sa ngëm faj na la. Demal ci jàmm.»

49 Bi Yeesu di wax nag, am na ku jóge ca kër njiit la, mu ñëw naan: «Sa doom faatu na; matatul ngay sonal kilifa gi.» 50 Yeesu dégg kàddu yooyu, daldi ne njiit la: «Bul tiit. Gëmal rekk te dina dundaat.»

51 Bi Yeesu agsee ca kër ga, nanguwul kenn duggaaleek moom, ñu dul Piyeer, Yowaana, Saag ak waajuri xale ba. 52 Ña fa nekk ñépp di yuuxu ak di jooy xale bi. Noonu Yeesu ne leen: «Bàyyileen seen jooy yi. Janq bi deewul, day nelaw rekk.» 53 Waaye ñu di ko ñaawal, ndaxte xamoon nañu ne dee na. 54 Waaye Yeesu jàpp loxob janq ba, woo ko ne ko: «Xale bi, jógal.» 55 Noonu ruuwu xale ba délsiwaat, mu daldi jóg ca saa sa. Yeesu santaane ñu may ko, mu lekk. 56 Waajuri xale bi daldi waaru. Waaye Yeesu tere leen, ñu wax kenn li xew.

9

Yeesu yónni na fukki taalibe yi ak ñaar

1 Benn bés Yeesu dajale fukki taalibe ya ak ñaar, jox leen doole ak sañ-sañu dàq rab yépp ak di faj jàngoro yi. 2 Noonu mu yónni leen ñuy yégle nguuru Yàlla ak di faj jarag yi. 3 Mu ne leen: «Bu ngeen di dem, buleen yóbbaale dara, du yet mbaa mbuus mbaa mburu mbaa xaalis. Buleen yor it ñaari turki. 4 Kër gu ngeen dugg, dal-leen fa, ba kera ngeen di fa jóge. 5 Fépp fu leen nit ñi gàntoo, génnleen ca dëkk booba te ngeen yëlëb seen pëndu tànk, ngir seede leen seen réer.»

6 Noonu ñu dem dëkk ak dëkk, di fa yégle xibaaru jàmm bi, tey wéral jarag yi.

7 Bi Erodd boroom diiwaanu Galile déggee li Yeesu ak ay taalibeem doon def lépp, mu jaaxle, ndaxte amoon na, ñu doon wax ci mbiri Yeesu naan: «Yaxya moo dekki.» 8 Am it ñuy wax naan: Ilyaas moo délsi. Ñeneen naan: «Kenn ci yonent yu jëkk yaa dekki.» 9 Waaye Erodd ne: «Yaxya, man mii maa dagglu boppam. Kon kii ma dégg ay jalooreem, mooy kan?» Noonu mu koy fexee gis.

Yeesu bareel na ay mburu

10 Bi ndaw ya délsee, ñu nettali Yeesu la ñu defoon lépp. Noonu mu yóbbaale leen, ñu sore nit ñi, jëm ca dëkk bu ñuy wax Betsayda. 11 Bi ko nit ña yégee, ñu toppi ko. Yeesu teeru leen, di leen wax ci mbirum nguuru Yàlla, te di wéral ñi ko aajowoo.

12 Ca ngoon sa fukki taalibe ya ak ñaar
ñëw ci Yeesu ne ko: «Yiwil mbooloo mi,
ñu dugg ci dëkk yi ak àll bi ko wër, ngir
am lu ñu lekk ak fu ñu fanaan, ndaxte fii
àllub neen la.» 13 Waaye Yeesu ne leen:
«Joxleen leen lu ñu lekk.» Ñu ne ko:
«Amunu lu dul juróomi mburu ak ñaari
jën. Xanaa ndax nu dem jëndal mbooloo
mii lu ñu lekk?» 14 Ndaxte lu wara mat
juróomi junniy góor a nga fa teewoon.
Yeesu ne taalibe ya: «Neeleen mbooloo
mi ñu toog def ay géewi juróom fukki
nit.» 15 Taalibe ya def ko, toogloo nit ña.

16 Bi loolu amee Yeesu jël juróomi
mburu yi ak ñaari jën yi, xool ci kaw,
gërëm Yàlla, ba noppi mu damm leen, jox
taalibe yi, ngir ñu séddale ko mbooloo mi.
17 Noonu ñépp lekk ba suur. Bi ñu dajalee
desit ya, ñu feesal fukki pañe ak ñaar.

Piyeer wax na ne, Yeesu mooy Almasi bi

18 Benn bés Yeesu beddeeku mbooloo
ma, di ñaan; taalibe yi nekk ci wetam. Mu
laaj leen ne: «Nit ñi, ku ñu wax ne moom
laa?» 19 Ñu ne ko: «Am na ñu naan, yaa
di Yaxya; ñeneen ne, Ilyaas; ñi ci des ne
yaay kenn ci yonent yu jëkk yaa dekki.»

20 Yeesu ne leen: «Yéen nag ku ngeen ne
moom laa?» Piyeer ne ko: «Yaa di Almasi,
bi Yàlla yónni.» 21 Noonu Yeesu daldi leen
dénk, tere leen ñu wax ko kenn, 22 teg
ca ne: «Doomu nit ki war na sonn lu
bare; sarxalkat yu mag ya ak xutbakat
ya dëddu ko, ñu rey ko, mu dekki ca
ñetteelu fan ba.»

23 Noonu Yeesu ne leen ñoom ñépp:
«Ku bëgga aw ci samay tànk, na bàyyi
boppam, gàddu bés bu nekk bant, bi
ñu ko wara daaj, doora topp ci man.
24 Ndaxte koo xam ne bëgg ngaa rawale
sa bakkan, dinga ko ñàkk, waaye ku
ñàkk sa bakkan ngir man, dinga ko jo-
taat. 25 Ndaxte moom àddina sépp, lu
muy jariñ nit, su fekkee ne dafay ñàkk
bakkanam walla mu loru? 26 Ku ma rusa
faral, te nanguwul samay wax, Doomu
nit ki dina la rusa xam, bés bu ñëwee
ci ndamam ak ci ndamu Baay bi ak lu
malaaka yu sell yi. 27 Ci dëgg maa ngi
leen koy wax, am na ñi fi taxaw ñoo xam
ne duñu dee te gisuñu nguuru Yàlla gi.»

Ndamu Yeesu jolli na ci moom

28 Bi ñu ca tegee luy tollook ayu-bés
gannaaw bi Yeesu waxee loolu, mu ànd
ak Piyeer, Yowaana ak Saag, yéeg ca kaw
tund wa ngir ñaan. 29 Bi muy ñaan,
xar kanamam daldi soppiku, ay yéreem
weex tàll bay melax. 30 Am ñaari nit
di waxtaan ak moom, muy yonenti Yàlla
Musaa ak Ilyaas. 31 Ñoo feeñ ci ndamu
Yàlla, di waxtaane ci demug Yeesu, gi muy
àggalee yenam ci Yerusalem. 32 Fekk
Piyeer ak ñi mu àndal doon gëmméentu,
waaye bi ñu yewwoo bu baax, ñu gis
ndamu Yeesu, ak ñaari nit ñu taxaw ci
wetam. 33 Bi nit ñooñu di sore Yeesu,
Piyeer ne ko: «Kilifa gi, bég nanu ci sunu
teew fii; nanu defar ñetti mbaar, benn
yaw, benn Musaa ak benn Ilyaas.» Fekk
xamul la mu doon wax. 34 Bi mu koy wax,
niir ñëw muur leen, taalibe yi daldi tiit, bi
leen niir wa ëmbee. 35 Noonu baat jibe ca
niir wa naan: «Kii mooy sama Doom ji ma
fal; dégluleen ko.»

36 Bi baat ba waxee ba noppi, Yeesu
rekk des fa. Taalibe ya noppi, baña nettali
kenn ca jamono jooja la ñu gisoon.

Yeesu faj na ku rab jàpp

37 Ca suba sa Yeesu ak taalibe ya wàcce
ca tund wa, mbooloo mu bare ñëw, di
ko gatandu. 38 Nit xaacu ci biir mbooloo
mi naan: «Kilifa gi, maa ngi lay ñaan,
nga seet sama doom, ndaxte moom kepp
laa am. 39 Léeg-léeg rab jàpp ko, mu
daldi yuuxu ca saa sa, rab wi di ko sayloo,
gémmiñ gi di fuur. Du faral di génn ci
moom te dina ko sonal. 40 Ñaan naa say
taalibe, ñu dàq ko, waaye manuñu ko.»
41 Yeesu ne leen: «Yéen niti jamono jii,
yéen ñi gëmadi te dëng, ba kañ laa wara
nekk ak yéen te di leen muñal? Indil ma
sa doom.»

42 Bi xale biy agsi, rab wi di ko daaneel
ci suuf, muy say. Waaye Yeesu daldi
gëdd rab wa, wéral xale ba, daldi ko
delloo baayam. 43 Ku nekk waaru na ndax
màggug Yàlla.

Bi ñuy yéemu ci li mu doon def, Yeesu
ne taalibeem ya: 44 «Dégluleen bu baax
lii ma leen di wax: dinañu jébbal Doomu
nit ki ci loxoy nit ñi.» 45 Waaye taalibe

ya xamuñu kàddu googu. Yàlla dafa leen
nëbb li muy tekki, ba ñu bañ koo xam, te
ñemewuñu koo laaj Yeesu.

Kan moo gëna màgg?

46 Werante am ci biir taalibe yi, ñuy
laajante kan moo gëna màgg ci ñoom.
47 Yeesu mi xam seen xalaat, jël ab xale,
teg ci wetam ne leen: 48 «Ku nangu xale
bii ci sama tur, man mii nga nangu; te
ku ma nangu, nangu nga ki ma yónni;
ndaxte ki gëna woyof ci yéen ñépp, kooku
moo gëna màgg.»
49 Bi loolu amee Yowaana jël kàddu gi
ne: «Kilifa gi, danoo gis nit kuy dàq ay rab
ci sa tur, nu tere ko ko, ndaxte bokkul ci
nun.» 50 Waaye Yeesu ne ko: «Buleen ko
tere, ndaxte ku la sotul, far na ak yaw.»

Bañ nañoo nangu Yeesu ca Samari

51 Bi jamono ji jegeñsee, ji Yeesu waree
jóge àddina dem asamaan, mu sigiñu
ci dem Yerusalem. 52 Noonu mu yebal
ay ndaw, ñu jiitu ko. Ñu dem nag,
dugg ci ab dëkk ci diiwaanu Samari,
ngir wutal ko fa fu mu dal. 53 Waaye
waa dëkk ba nanguwuñu ko, ndaxte mi
ngi jublu woon Yerusalem. 54 Bi taalibe
yi tudd Saag ak Yowaana gisee loolu,
ñu ne: «Boroom bi, ndax dangaa bëgg
nu ne, na sawaras asamaan dal ci seen
kaw, faagaagal leen?» 55 Waaye Yeesu
walbatiku, yedd taalibe ya, 56 ba noppi ñu
daldi dem wuti beneen dëkk.

Ki bëgga topp Yeesu warula geestu gannaawam

57 Bi ñuy dem, am ci yoon wi ku ne
Yeesu: «Dinaa la topp fépp foo jëm.»
58 Waaye Yeesu ne ko: «Till yi am nañu
seeni kàmb, te picci asamaan am nañu
ay tàgg, waaye Doomu nit ki amul fu
mu noppal boppam.» 59 Yeesu ne keneen:
«Toppal ci man.» Waaye kooku ne ko:
«Sang bi, may ma, ma jëkka dem suuli
sama baay.» 60 Mu ne ko: «Bàyyil ñi dee,
ñu suul seeni néew. Yaw demal, yégle
nguuru Yàlla.» 61 Keneen ne ko: «Sang bi,
dinaa la topp, waaye may ma, ma jëkka
tàgguji sama waa kër.» 62 Yeesu ne ko:
«Kuy ji, di geestu, yeyoowula liggéey ci
nguuru Yàlla.»

10

Yeesu yebal na juróom ñaar fukki taalibe ak ñaar

1 Gannaaw loolu Boroom bi tànn na
yeneen juróom ñaar fukki taalibe ak
ñaar, yebal leen, ñu ànd ñaar ak ñaar,
jiituji ko ca dëkk yépp ak ca bérab
yépp, ya mu naroona dem moom ci
boppam. 2 Mu ne leen: «Ngóob mi
yaatu na, waaye liggéeykat yi barewuñu.
Ñaanleen nag Boroom ngóob mi, mu
yebal ay liggéeykat, ñu góob toolam.
3 Demleen! Maa ngi leen di yónni, mel
ni ay mbote ci biir ay bukki. 4 Buleen yor
xaalis walla mbuus walla ay dàll. Buleen
nuyu kenn ci yoon wi.
5 «Kër gu ngeen mana dugg, nangeen
jëkk ne: “Na jàmm wàcc ci kër gi.” 6 Bu
fa nitu jàmm nekkee, seen yéene dina ko
indil jàmm. Lu ko moy, seen yéene dina
délsi ci yéen. 7 Dal-leen ca kër googa, tey
lekk ak a naan lu ñu leen di jox, ndaxte
liggéeykat yelloo na jot peyam. Buleen
dem nag kër ak kër.
8 «Dëkk bu ngeen mana dugg, te waa
dëkk ba teeru leen, lu ñu leen jox,
lekkleen ko. 9 Nangeen wéral jaragi dëkk
ba, te ngeen ne leen: “Nguuru Yàlla jegesi
na leen.” 10 Waaye bu ngeen duggee
ci dëkk te teeruwuñu leen, demleen ca
mbedd ya te ne leen: 11 “Seen pëndu
dëkk, bi taq ci sunuy tànk sax, noo ngi koy
faxas, ngir seede leen seen réer. Waaye
nag xamleen ne nguuru Yàlla jegesi na.”
12 Maa ngi leen koy wax, bu bés baa, waa
Sodom ñooy tane dëkk boobu.
13 «Dingeen torox, yéen waa Korasin
ak waa Betsayda, ndaxte kéemaan yi ma
def ci yéen, bu ñu leen defoon ci dëkku
Tir walla ci dëkku Sidon, kon tuub nañu
seeni bàkkaar bu yàgg, xëppoo dóom, sol
saaku. 14 Moona ca bés pénc ba, Tir ak
Sidon ñoo leen di tane. 15 Te yaw dëkku
Kapernawum, ndax dees na la yékkati
bu kawe? Déedéet, dees na la daane bu
suufe.
16 «Ku leen déglu, déglu na ma; ku leen
bañ, bañ na ma. Te ku ma bañ, bañ na ki
ma yónni.»

17 Juróom ñaar fukki taalibe yi ak ñaar
délsi, fees ak mbég te naan: «Boroom bi,
rab yi sax déggal nañu nu ndax sa tur.»
18 Yeesu ne leen: «Maa ngi doon séen Sey-
taane wàcce asamaan ni sawaras melax.
19 Gis ngeen, jox naa leen sañ-sañu joggi
ci jaan yi ak ci jiit yi, daan dooley bañaale
bi, te dara du leen mana gaañ. 20 Moona li
leen rab yi déggal, bumu tax ngeen bég,
waaye bégleen ndax li ñu bind seen tur
ci asamaan.»

21 Ca saa soosu Xel mu Sell mi feesal
Yeesu ak mbég, mu daldi ne: «Yaw Baay,
Boroom asamaan ak suuf, maa ngi lay
sant ci li nga nëbb yëf yii ñi am xam-
xam ak ñi am xel, te xamal leen gone
yi. Waaw, Baay, ndaxte looloo la neex.»
22 Yeesu teg ca ne: «Sama Baay jébbal
na ma lépp, te kenn manula xam, man
Doom ji, maay kan, ku dul Baay bi; kenn
manula xam it kan mooy Baay bi, ku dul
man Doom ji, ak ku ma ko bëgga xamal.»

23 Gannaaw bi mu waxee loolu, Yeesu
walbatiku ca taalibe ya ne leen ñoom
rekk: «Ñi seeni bët di gis li ngeen di
gis, am nañu mbég. 24 Ndaxte maa ngi
leen koy wax, yonent yu bare ak buur
yu bare bëggoon nañoo gis li ngeen di
gis, waaye gisuñu ko, te dégg li ngeen di
dégg, waaye dégguñu ko.»

Nit ku baax ku dëkk Samari

25 Noonu benn xutbakat daldi jóg, ngir
fexee fiir Yeesu ne ko: «Kilifa gi, lan
laa wara def, ba am dund gu dul jeex?»
26 Yeesu ne ko: «Lu ñu bind ci yoonu
Musaa? Lan nga ciy jàng?» 27 Nit ka ne
ko: «“Nanga bëgg Yàlla sa Boroom ak sa
xol bépp ak sa bakkan bépp, sa kàttan
gépp ak sa xel mépp,” te it: “Nanga
bëgg sa moroom, ni nga bëgge sa bopp.”»
28 Yeesu ne ko nag: «Li nga wax dëgg la.
Boo defee loolu, dinga dund ba fàww.»
29 Waaye xutbakat ba bëggoona am aw
lay, ne Yeesu: «Kan mooy sama moroom
nag?»

30 Yeesu ne ko: «Dafa amoon nit ku jóge
woon Yerusalem, jëm Yeriko. Ay sàcc
dogale ko, futti ko, dóor ko ba muy bëgga
dee, dem bàyyi ko fa. 31 Faf ab sarxalkat
jaar ca yoon wa, séen nit ka, teggi. 32 Benn
waay it bu soqikoo ci giiru Lewi, aw ca
bérab booba, séen waa ja, teggi. 33 Waaye
benn waay bu dëkk Samari bu doon tukki,
ñëw ba jege waa ja, gis ko, yërëm ko.
34 Noonu mu ñëw, sotti diw ak biiñ ca
gaañu-gaañu ya, lëmës ko. Gannaaw
loolu mu teg ko ci mbaamam, yóbbu ko
ci fanaanukaay, di ko topptoo. 35 Bi bët
setee, mu génne ñaari poseti xaalis*, jox
ko boroom kër ga ne ko: “Nanga topptoo
nit kooku. Bés bu ma fi jaaraatee, dinaa
la fey, man ci sama bopp, lépp loo ci dolli
ci xaalis.”»

36 Yeesu teg ca ne: «Lu ciy sa xalaat?
Kan ci ñett ñooñu moo jëfe ni kuy jëf
jëme ci moroomam, ba ñu gisee nit, ka
sàcc ya dogale woon?» 37 Xutbakat ba
ne ko: «Xanaa ki ko won yërmandeem.»
Yeesu ne ko nag: «Demal tey def ni
moom.»

Màrt ak Maryaama teeru nañu Yeesu

38 Bi Yeesu ak ay taalibeem nekkee ci
yoon wi, mu dugg ci benn dëkk, fekk fa
jigéen ju tudd Màrt, ganale ko. 39 Màrt
nag amoon rakk ju tudd Maryaama, ma
nga toog ci tànki Boroom bi, di déglu ay
kàddoom. 40 Fekk Màrt jàpp lool ca waañ
wa. Noonu mu ñëw ci wetu Yeesu ne ko:
«Boroom bi, doo ci wax dara, boo gisee
sama rakk ji bàyyi ma ak liggéey bi yépp?
Ne ko mu jàpple ma.» 41 Boroom bi ne
ko: «Màrt, Màrt, yu baree ngi fees sa xol,
nga am ay téq-téq ndax loolu. 42 Moona
de, lenn rekk a am solo. Maryaama dafa
tànn cér bi gën, te kenn du ko nangu ci
moom.»

11

Ni ñuy ñaane ci Yàlla

1 Am bés Yeesu di ñaan ci benn bérab.
Bi mu noppee, kenn ci taalibeem yi ne
ko: «Boroom bi, jàngal nu, nan lanu wara
ñaane, ni ko Yaxya jàngle ay taalibeem.»
2 Yeesu ne leen: «Bu ngeen dee ñaan,
nangeen ne:

Baay, yal na sa tur di lu ñu sellal,
yal na sa nguur ñëw.

* **10:35** Maanaam ñaari denariyon. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

3 Yal nanga nu may bés bu nekk lu nu
dunde.
4 Yal nanga nu baal sunuy bàkkaar,
ndaxte nun itam danuy baal ñépp ñi nu
tooñ.
Yàlla boo nu teg ci yoonu nattu.»

5 Yeesu teg ca ne leen: «Mi ngi mel ni,
nga dem seeti sa xarit ci xaaju guddi ne
ko: “Xarit, lebal ma ñetti mburu. 6 Dafa
am sama xarit bu ma ganesi, te awma
dara lu ma ko jox.”

7 «Waaye kooku nekk ci biir néegam,
dina ko ne: “Bu ma lakkal, tëj naa bunt bi
ba noppi te tëdd naa maak sama njaboot;
manumaa jóg di la jox dara.” 8 Maa
ngi leen koy wax, su jógul jox ko li muy
laaj ndax li ñu xaritoo it, ndax la kee
ñàkk jom dina tax mu jox ko lépp li mu
soxla. 9 Moo tax ma ne, ñaanleen, ñu may
leen; seetleen, te dingeen gis; fëggleen,
ñu ubbil leen. 10 Ndaxte képp kuy ñaan,
dinga am; kuy seet, dinga gis; kuy fëgg,
ñu ubbil la. 11 Bu la sa doom ñaanee jën,
yaw miy baayam, ndax dinga ko baña jox
jën, jox ko jaan? 12 Walla mu ñaan la
nen, nga jox ko jiit? 13 Ndegam yéen ñi
bon yéena mana jox seeni gone lu baax,
astamaak Baay bi nekk ci kaw dina jox
Xel mu Sell mi ñi ko koy ñaan!»

Yeesu ak Beelsebul

14 Am bés Yeesu dàq rab wu luu. Naka
la rab wa génn, luu ba daldi wax, ba
mbooloo may yéemu. 15 Waaye am ca
mbooloo ma ay nit, ñu doon wax naan:
«Ci kàttanu Beelsebul, buuru rab yi, lay
dàqe rab yi.»

16 Am ñeneen ñu fexe koo fiir, ba laaj ko
kéemaan gu jóge ci asamaan tey firndeel
yónnentam. 17 Waaye Yeesu xam seen
xalaat ne leen: «Réew mu xeex boppam
tas, kër gu xeex boppam gent. 18 Te
it bu Seytaane xeexee boppam, naka la
nguuram di mana yàgge? Damay wax
loolu, ndaxte nee ngeen, damay dàq rab
jaarale ko ci kàttanu Beelsebul. 19 Te
it bu fekkee ne man damay dàq ay rab
ci kàttanu Beelsebul, seeni taalibe nag
ci gan kàttan lañu leen di dàqe? Kon
ñoo leen di àtte. 20 Waaye bu fekkee
ne ci baaraamu Yàlla laay dàqe rab, kon
nguuru Yàlla agsi na ba ci yéen.
21 «Su nit ku bare doole gànnaayoo, di
wottu këram, alalam dina raw. 22 Waaye
bu ku ko ëpp doole ñëwee, daan ko, dafay
nangu gànnaay ya mu yaakaaroon, ba
noppi séddale alal ja. 23 Ku farul ak man,
yaa ngi may xeex, ku dajalewul ak man,
yaa ngi tasaare.
24 «Boo xamee ne rab, wa jàppoon nit,
génn na ci moom, day wër ay bérab yu
wow, di wut fu mu noppaloo, waaye du
ko gis. Noonu da naan: “Naa dellu ca
sama kër, ga ma jóge.” 25 Bu ñëwee
nag, mu fekk këram, ñu bale ko, defar
ko ba lépp jekk. 26 Bu ko gisee nag, mu
dem wooyi yeneen juróom ñaari rab yu
ko gëna soxor. Ñu dugg, sanc fa; ba tax
mujug nit kooku mooy yées njàlbéenam.»
27 Bi Yeesu di wax loolu, jenn jigéen
yékkati baatam ca biir mbooloo ma ne:
«Céy jigéen ji la ëmb te nàmpal la moo
barkeel!» 28 Waaye Yeesu ne ko: «Neel
kay, ki barkeel mooy kiy déglu kàddug
Yàlla te di ko topp.»

Firndeg yonent Yàlla Yunus

29 Naka la mbooloo may gëna takku,
Yeesu ne: «Niti jamono jii dañoo bon.
Ñu ngi laaj firnde, waaye duñu jot genn
firnde gu dul firndeg Yunus. 30 Ndaxte ni
Yunus nekke woon firnde ci waa dëkku
Niniw, noonu la Doomu nit kiy nekke
firnde ci niti jamono jii. 31 Keroog bés
pénc buur bu jigéen, ba dëkkoon ca sudd,
dina jógandoo ak niti jamono jii, yey leen;
ndaxte dafa jóge ca catul àddina, ngir
déglu xam-xamu Suleymaan, te ku sut
Suleymaan a ngi fi. 32 Te it ca bés pénc,
waa dëkku Niniw dinañu jógandoo ak
niti jamono jii, yey leen, ndaxte bi leen
Yunus waaree, tuub nañu seeni bàkkaar,
te ku sut Yunus a ngi fii.

Léebu làmp bi

33 «Kenn du taal làmp, ba noppi di ko
dugal cig kàmb, walla di ci këpp leget.
Daf koy wékk, ngir mu leeral ñiy dugg.
34 Bët mooy làmpu yaram. Bu sa bët
wéree, kon sa yaram wépp leer. Waaye
bu sa bët woppee, kon sa yaram wépp

lëndëm. 35 Moytul ndax leer gi nekk ci
yaw du lëndëm. 36 Kon bu sa yaram wépp
nekkee ci leer te amul genn wet gu laal ci
lëndëm, dina leer nàññ, mel ni leeraayu
làmp ne ràyy ci sa kaw.»

Yeesu yedd na Farisen yi ak xutbakat yi

37 Bi Yeesu waxee ba noppi, benn
Farisen wax ko, mu ñëw lekke këram.
Yeesu dugg ca kër ga, toog ca lekkukaay
ba. 38 Farisen bi nag daldi jaaxle, bi mu
gisee ne Yeesu raxasuwul, laata muy lekk.
39 Noonu Boroom bi ne ko: «Waaw, yéen
Farisen yi, yéena ngi setal bitib kaas bi
ak ndab li, waaye ci biir dangeena fees
ak càcc ak mbon! 40 Yéena ñàkk xel!
Xanaa du ki defar biti moo defar biir
itam? 41 Sarxeleen li nekk ci biir te seen
lépp dina sell. 42 Yéen Farisen yi dingeen
torox! Ndaxte yéena ngi sàkk asaka ci
naana ak ru ak léjum bu nekk, waaye
sàggane ngeen njubte ak mbëggeel ci
Yàlla. Loolu ngeen wara def, waxuma
nag ngeen sàggane la ca des. 43 Yéen
Farisen yi, dingeen torox! Ndaxte ca
jàngu ya, toogu ya féete kanam ngeen di
taamu te bëgg ñépp di leen nuyoo ñaari
loxo ca pénc ma. 44 Dingeen torox, ndaxte
dangeena mel ni ay bàmmeel yu raaf, ba
nit ñi di ci dox te teyuñu ko.»

45 Kenn ci xutbakat yi ne ca tonn ne:
«Kilifa gi, boo waxee loolu, yaa ngi nuy
xas, nun itam.» 46 Noonu Yeesu neeti leen:
«Yéen itam xutbakat yi, dingeen torox!
Ndaxte dangeen di sëf nit ñi say yu diis,
waaye dungeen nangoo laal sëf bi sax
ak seen cati baaraam. 47 Dingeen torox,
ndaxte yéena ngi tabax xabruy yonent, yi
seeni maam reyoon. 48 Dangeen di seede
noonu ne ànd ngeen ak li seen maam
defoon, ndaxte ñoo rey yonent yi, yéen
ngeen tabax xabru yi. 49 Looloo tax Yàlla
mi xam lépp ne: "Dinaa leen yónnee ay
yonent ak ay ndaw. Ñenn ñi dinañu leen
fitnaal, rey leen." 50 Kon nag Yàlla dina
mbugal niti jamono jii ndax dereti yonent
yi ñu tuur, ba àddina sosoo ak léegi, 51 la
dale ca Abel ba ci Sakari, moom mi ñu rey
ci diggante sarxalukaay bi ak bérab bu
sell bi. Waaw, maa ngi leen koy wax, Yàlla
dina mbugal niti jamono jii ndax loolu.
52 Yéen xutbakat yi, dingeen torox, ndaxte
yéena yóbbu caabiy xam-xam; dugguleen
ci, te ku ci bëgga dugg, ngeen tere ko ko.»
53 Bi Yeesu génnee bérab boobu,
Farisen ya ak xutbakat ya ëmbal ko mer
te di ko seetlu ci fànn gu nekk, 54 di ko
yeeru, bëgga këf waxam bu awul yoon.

12

Yeesu artu na taalibeem yi cig naaféq

1 Gannaaw loolu, naka la mbooloo ma
dajaloo ba mat ay junniy junniy nit, di
tancante, Yeesu tàmbalee wax jëmale
ca taalibeem ya ne leen: «Moytuleen
lawiiru Farisen ya, li di naaféq. 2 Amul
dara lu nëbbu lu ñu warula biral, mbaa
lu kumpa lu ñu warula siiwal. 3 Looloo
tax lu ngeen wax ci biir lëndëm, dees na
ko dégg ci leer. Lu ngeen déey nit ci biir
néeg, dees na ko yégle ci kaw taax yi.

4 «Maa ngi leen koy wax, samay xarit,
buleen ragal ñu mana rey yaram, ba
noppi dootuñu mana def dara. 5 Dinaa
leen wax nag ki ngeen wara ragal: ragal-
leen ki nga xam ne bu reyee ba noppi,
am sañ-sañu sànni ca sawara. Waaw,
maa ngi leen koy wax, ragal-leen kooku.
6 Juróomi picci ramatu, ndax duñu ko jaay
ci ñaari dërëm? Moona Yàlla fàttewul
benn ci ñoom. 7 Seen kawari bopp sax
waññees na leen. Kon buleen ragal dara,
yéena gën ndiiraanu ramatu.

8 «Te maa ngi leen koy wax, képp ku
ma nangu ci kanam nit ñi, Doomu nit ki
dina la nangu ci kanam malaakay Yàlla
yi. 9 Waaye ku ma gàntu ci kanam nit
ñi, dinañu la gàntu ci kanam malaakay
Yàlla yi. 10 Ku sosal Doomu nit ki, dinañu
la baal, waaye kuy sosal Xel mu Sell mi,
duñu la ko baal.

11 «Bu ñu leen yóbboo ca jàngu ya, ca
kanam kilifa ya ak àttekat ya, buleen am
xel ñaar ci li ngeen wara tontu ak nan
ngeen wara tontoo, walla lu ngeen wara
wax, 12 ndaxte Xel mu Sell mi dina leen
xamal ca waxtu woowa li ngeen wara
wax.»

Léebu nit ku ñàkk xel ki

13 Am ca mbooloo ma ku ne Yeesu:
«Kilifa gi, joxal ndigal sama mag, mu
sédd ma ci sunu ndono.» 14 Yeesu ne

ko: «Sama waay, kan moo ma fal àttekat
ci seen kaw, walla mu teg ma fi, ma di
leen séddaleel seen alal?» 15 Noonu mu
ne leen ñoom ñépp: «Moytuleen bëgge,
ndaxte bakkanu nit ajuwul ci alalam, ak
lu mu baree bare.»

16 Noonu mu dégtal leen wii léeb ne:
«Dafa amoon waa ju bare alal, te ay
toolam nangu lool, 17 muy werante ci
xelam naan: “Nu ma wara def? Ndaxte
amatuma fu ma dajale sama ngóob mi.”
18 Noonu mu ne: “Nii laay def: daaneel
sama sàq yi, defaraat yu gëna réy, ba man
cee dajale sama dugub ji ak sama am-
am bépp. 19 Te dinaa kañ sama bopp ne:
‘Yaw mii, am nga alal ju bare ju mana
dem ay ati at; noppalal sa yaram, di lekk,
di naan, tey bég.’ ” 20 Waaye Yàlla ne
ko: “Ñàkk xel! Guddig tey, dees na jël sa
bakkan. Kon li nga dajale lépp, ku koy
moom?”

21 «Kiy dajale alal ngir boppam nag te
amul dara ca kanam Yàlla, lu mel nii moo
lay dal.»

Wóolu Yàlla

22 Noonu Yeesu daldi ne taalibeem yi:
«Loolu moo tax maa ngi leen koy wax,
buleen seen bakkan jaaxal, ci lu ngeen
wara lekk. Buleen jaaxle it ngir seen
yaram ci lu ngeen wara sol, 23 ndaxte
bakkan moo gën lekk, te yaram a gën
koddaay. 24 Seetleen baaxoñ yi: duñu
ji, duñu góob, amuñu dencukaay, amuñu
sàq, teewul Yàllaa ngi leen di dundal. Céy
ni ngeen ëppe maana picc yi! 25 Ana kan
ci yéen ci kaw njaaxleem, moo mana yokk
waxtu ci àppam? 26 Su fekkee lu tuuti
loolu rekk manuleen koo def, kon lu tax
ngeen di jaaxle ci li ci des?

27 «Seetleen ni tóor-tóori ñax mi di
saxe. Duñu liggéey, duñu ëcc, waaye
maa ngi leen di wax ne Suleymaan sax ci
ndamam soluwul woon ni benn ci ñoom.
28 Yéen ñi néew ngëm! Bu Yàlla woddee
nii ñaxum tool yi, miy sax tey, te bu
subaa ñu def ko ci taal bi, ndax du leen
gëna wodd? 29 Buleen di wut lu ngeen
di lekk walla lu ngeen di naan; te buleen
ci jaaxle. 30 Ndaxte loolu lépp, ñi xamul
Yàlla ñoo koy wut. Te seen Baay xam
na ne soxla ngeen ko. 31 Waaye wutleen
nguuram, te loolu lépp dina leen ko ci
dollil.

32 «Buleen ragal dara, yéen coggal ju
ndaw ji, ndaxte dafa soob seen Baay, mu
jagleel leen nguuram. 33 Jaayleen seen
alal, sarxe ko, ngir sàkku ay mbuusi xaalis
yu dul bënn, maanaam alal ju dul jeex ca
laaxira; foofa sàcc du ko jege te max du
ko yàq. 34 Ndaxte fu sa alal nekk, fa la sa
xol nekk itam.

Farlu gi

35 «Takkuleen bu dëgër te bàyyi làmp
yi tàkk. 36 Mel-leen ni ay surga yuy xaar
seen njaatige buy jóge ca céet ga, ndax
bu fëggee bunt ba, ñu ubbil ko ca saa
sa. 37 Surga yooyee seen njaatige fekkul
ñuy nelaw, ba mu agsee, ñoo gëna yeyoo
ngërëm. Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
njaatige bi dina sol yérey waañ, wax leen
ñu toog lekk, ba noppi indil leen ñam
wi. 38 Su fekkee seen njaatige ci xaaju
guddi lay ñëw sax, walla bu suuf seddee,
te fekk leen noonu, surga yooyu ñoo gëna
yeyoo ngërëm. 39 Waaye xamleen lii:
bu boroom kër gi xamoon ban waxtu
la sàcc bi di ñëw, du ko bàyyi, mu toj
këram. 40 Yéen itam taxawleen jonn,
ndaxte Doomu nit ki dina ñëw ci waxtu
wu ngeen ko séenuwul.»

41 Piyeer ne Yeesu: «Boroom bi, ndax
dangay dégtal léeb wii ngir nun rekk
walla ngir mbooloo mépp?» 42 Boroom
bi ne ko: «Kan moo nekk surga bu takku
te teey, bu njaatigeem teg ci waa kër gi,
ngir mu leen di dundal ci jamono ji? 43 Bu
njaatigeem ñëwee te gis mu def noonu,
surga boobu dina am ngërëm. 44 Ci dëgg
maa ngi leen koy wax, njaatige bi dina ko
teg ci alalam jépp. 45 Waaye su fekkee
surga ba da ne ci xelam: “Sama njaatige
day yéexa ñëw,” ba tax mu tàmbalee
dóor surga ya ca des ak mbindaan ya, di
lekk te di naan, di màndi, 46 kon njaatige
ba dina ñëw ci bés bu mu ko séenuwul
ak waxtu wu mu xamul. Dina ko dóor ay
dóor yu metti, jox ko añub ñi gëmul Yàlla.

47 «Surga bi xam bëgg-bëggu
njaatigeem, te waajul mbaa mu takku
def ko, dinañu ko dóor dóor yu metti.
48 Waaye surga bi xamul bëgg-bëggu

njaatigeem, te def lu yelloo ay dóor,
dinañu ko dóor dóor yu néew. Ku ñu
jox lu bare dees na la feyeeku lu bare. Ku
ñu dénk lu bare, dees na la laajaat lu ko
ëpp.

Jàmm walla féewaloo ci biir nit ñi

49 «Damaa ñëw ngir indi sawara si ci
àddina, te bëgg naa xaat taal bi tàkk.
50 Fàww ñu sóob ma ci metit, te ba
looluy mat, duma noppalu. 51 Ndax
dangeena xalaat ne damaa ñëw ngir
indi jàmm ci àddina? Déedéet. Maa
ngi leen koy wax, damaa ñëw ngir indi
féewaloo. 52 Gannaaw-si-tey, bu juróomi
nit bokkee genn kër, dinañu féewaloo.
Ñett dinañu féewaloo ak ñaar ñi ci
des, ñaar ñi féewaloo ak ñett ñooñu.
53 Baay dina féewaloo ak doom, doom ak
baayam. Ndey dina féewaloo ak doomam
ju jigéen; doom ju jigéen ji ak ndeyam.
Goro dina féewaloo ak soxnas doomam;
soxnas nit ak goroom.»

Lan mooy jamonoy tey jii

54 Yeesu neeti mbooloo ma: «Bu ngeen
gisee mu xiin ci sowu, dangeen naan ca
saa sa: "Dina taw," te mooy am. 55 Te
bu ngeen yégee ngelaw liy uppe sudd,
ngeen ne: "Dina tàng tàngaay wu metti,"
te mooy am. 56 Naaféq yi ngeen doon!
Man ngeena ràññee melow asamaan ak
suuf, waaye lu tax manuleena ràññee li
jamonoy léegi ji di tekki?
57 «Lu tax it dungeen àtteel seen bopp
liy jëf ju jub? 58 Bu la nit jiiñee dara, ba
ngeen ànd di dem ca àttekat ba, nanga
fexee juboo ak moom ci yoon wi. Lu ko
moy, dina la yóbbu ci yoon, yoon jébbal
la ca loxoy alkaati ba, mu tëj la. 59 Maa
ngi la koy wax, doo génn foofa mukk te
feyuloo fiftin bi ci mujj.»

13

Ku tuubul bàkkaaram, sànku

1 Ca jamono jooju ay nit ñëw ca Yeesu,
nettali mbirum waa Galile, ya Pilaat reylu
woon, jaxase seen deret ak dereti mala,
yi ñu rendi woon, jébbal leen Yàlla.
2 Mu ne leen: «Mbaa du dangeena xalaat
ne, waa Galile yooyu dañoo gëna nekk
bàkkaarkat ña ca des, ndax coono bi ñu
daj? 3 Maa ngi leen di wax ne du dëgg.
Waaye su ngeen tuubul seeni bàkkaar,
dingeen sànku noonu, yéen ñépp itam.
4 Te fukki nit ak juróom ñett ñooñu dee,
bi taaxum kaw ma ca goxu Silowe daanoo
ci seen kaw, ndax dangeena yaakaar ne
ñoo gëna nekk ay tooñkat ñeneen ñi
dëkk Yerusalem yépp? 5 Maa ngi leen di
wax ne du dëgg. Waaye su ngeen tuubul
seeni bàkkaar, dingeen sànku noonu,
yéen ñépp itam.»
6 Noonu mu daldi leen wax léeb wii:
«Nit amoon na ci toolam garab gu ñu
naan figg. Benn bés mu ñëw di ko raas-
si, fekku fa benn doom. 7 Noonu mu ne
surga ba: "Ñetti at a ngii may ñëw di
raas-si garab gii te duma ci fekk dara. Gor
ko. Lu tax muy xatal tool bi?" 8 Surga ba
ne ko: "Sang bi, bàyyiwaat ko fi at mii.
Dinaa wàqi taat wi, def ci tos. 9 Xëy na
dina meññi. Bu ko deful, nga gor ko."»

Yeesu faj na jigéen ju xuuge ci bésub noflaay bi

10 Benn bésub noflaay Yeesoo ngi doon
jàngle ci ab jàngu. 11 Amoon na fa jigéen
ju rab jàppoon, ba feebarloo ko lu wara
mat fukki at ak juróom ñett; dafa xuuge
woon te manul woona siggi dara. 12 Bi ko
Yeesu gisee, mu woo ko ne ko: «Soxna
si, sa feebar deñ na.» 13 Noonu mu teg
ko ay loxoom, soxna sa siggi ca saa sa,
di màggal Yàlla. 14 Waaye njiitu jàngu
ba mer, ndax li Yeesu fajoon nit ca bésub
noflaay ba, mu ne mbooloo ma: «Am na
juróom benni fan yu nit ñi wara liggéey.
Kon war ngeena ñëw faju ci bés yooyu,
waaye du ci bésub noflaay bi.» 15 Boroom
bi ne ko: «Naaféq yi! Ndax bésub noflaay
bi, kenn ku nekk ci yéen du yiwee ca gétt
ga yëkkam walla mbaamam ngir wëggi
ko? 16 Jigéen jii nag bokk ci askanu
Ibraayma te Seytaane tënk ko fukki at ak
juróom ñett, ndax kenn waru koo yiwi ci
bésub noflaay bi?»
17 Naka la wax loolu, noonam yépp
daldi rus, waaye mbooloo mi di bég ci jëf
yu yéeme, yi mu doon def yépp.

Léebu doomu fuddën gi

18 Noonu Yeesu neeti: «Lan la ngu-
uru Yàlla di nirool? Lan laa ko mana
méngaleel? 19 Mi ngi mel ni doomu
fuddën gu nit jël, ji ko ci toolam. Mu sax,
nekk garab, ba picci asamaan ñëw, tàgg
ciy caram.»

Léebu lawiir bi

20 Mu neeti: «Lan laa mana méngaleek
nguuru Yàlla? 21 Mi ngi mel ni lawiir
bu jigéen jël, jaxase ko ak ñetti andaari
fariñ, ba kera tooyal bépp di funki.»

Bunt bu xat bi

22 Yeesoo ngi doon jaar ci ay dëkk
yu mag ak yu ndaw, di jàngle te jublu
Yerusalem. 23 Am ku ko ne: «Boroom bi,
ndax ñiy mucc ñu néew lay doon?» Yeesu
ne leen: 24 «Defleen seen kem kàttan,
ngir dugg ci bunt bu xat bi, ndaxte maa
ngi leen koy wax, ñu bare dinañu jéema
dugg, waaye duñu ko man. 25 Jamono
dina ñëw, ju boroom kër gi di jóg, tëj
buntam. Dingeen nekk ci biti di fëgg
naan: “Boroom bi, ubbil nu!” Mu ne leen:
“Xawma fu ngeen bokk.” 26 Bu ko defee
ngeen naan: “Noo doon bokk di lekk ak
a naan, te jàngle nga ci sunuy pénc.”
27 Mu ne leen: “Nee naa leen xawma
fu ngeen bokk. Yéen ñépp soreleen ma,
defkati lu bon yi!” 28 Foofa dingeen
jooy, di yéyu, bu ngeen gisee seeni maam
Ibraayma, Isaaxa, Yanqóoba ak yonent
yépp ci nguuru Yàlla, te ñu dàq leen ca
biti. 29 Ay nit dinañu jóge penku ak sowu,
nor ak sudd, ñëw, bokk lekk ci ñam, yi
Yàlla di joxe ci nguuram. 30 Noonu ñenn
ci ñi mujj ñooy jiituji; te ci ñi jiitu, ñooy
mujji.»

Dinañu yàq Yerusalem

31 Ca jamono jooja ay Farisen ñëw
ca Yeesu ne ko: «Jógeel fii, dem fe-
neen, ndaxte Erodd a ngi lay wuta rey.»
32 Noonu mu ne leen: «Demleen ne bukki
boobu ne ko: “Xoolal, maa ngi dàq rab yi
tey wéral nit ñi tey ak suba. Ca ñetteelu
fan ba, ma àgg fa ma Yàlla jëmale.”
33 Waaye fàww ma dox sama itte tey, suba
ak gannaaw suba, ndaxte wareesula reye
ab yonent feneen fu dul Yerusalem.
34 «Yerusalem, Yerusalem, yaw miy rey
yonent yi, tey sànni ay doj ndaw yi, ba
ñu dee, aka maa bëggoona dajale say
doom, ni ginaar di uufe ay cuujam te
nanguwuleen! 35 Kon nag Yàlla dina
bërgël seen kër. Te maa ngi leen koy
wax, dungeen ma gisati, ba kera ngeen
ne: “Yaw miy ñëw ci turu Boroom bi, ku
barkeel nga!”»

14

Yeesu ca kërug Farisen

1 Benn bésub noflaay Yeesu dem ci këru
benn kilifag Farisen yi, ngir lekke fa. Nit
ñaa ngi ko doon xool bu baax. 2 Faf
am ca kanamam nit ku feebaroon, ay
tànkam newi. 3 Yeesu yékkati baatam, ne
xutbakat ya ak Farisen ya: «Ndax jaadu
na, nu faj ci bésub noflaay bi?»
4 Waaye ñépp ne cell. Yeesu daldi laal
jarag ja, faj ko, ba noppi ne ko mu ñibbi.
5 Gannaaw loolu mu ne leen: «Ku sa doom
walla sa yëkk daanu ci teen, ndax doo
dem génneji ko ca saa sa, fekk sax bésub
noflaay la?» 6 Amuñu woon dara lu ñu ciy
teg.
7 Yeesu gis ni gan yi doon tànne toogu
yu yiw yi, mu daldi leen wax léeb wii:
8 «Bu ñu la wooyee ci xewu céet, bul
jël toogu bu yiw. Man na am woo nañu
it nit ku la ëpp daraja. 9 Kon ki leen
woo yéen ñaar ñépp man na ñëw ci yaw
ne la: “Joxal toogu bi nit kii.” Noonu
dinga rusa dem ca toogu bu gannaawe
ba. 10 Waaye bu ñu la wooyee, demal
ca toogu bu gannaawe ba. Bu ko defee
ki la woo, bu agsee ne la: “Sama xarit,
àggal ca kaw.” Loolu dina la sagal ci ñi
nga toogandool ci lekkukaay bi. 11 Ndaxte
képp kuy yékkatiku dees na la suufeel, te
kuy suufeelu, ñu yékkati la.»
12 Noonu Yeesu ne ki ko woo woon lekk:
«Boo dee woote añ walla reer, bul woo
rekk say xarit, say doomi ndey, say bokk,
walla say dëkkandoo yu am alal. Lu ko
moy ñooñu itam dinañu la woo, fey la
bor bi. 13 Waaye boo dee woote lekk, wool
néew doole yi, làggi yi, lafañ yi ak gumba
yi. 14 Soo ko defee, dinga barkeel, ndaxte
duñu la ko mana fey, waaye dinga jot sag
pey, bés bi ñi jub di dekki.»

Léebu ñiy jégglu ci ngan gi

15 Bi mu déggee wax yooyu, kenn ca
gan ya ne Yeesu: «Kiy lekk ci ñam, yi Yàlla
di joxe ci nguuram, barkeel nga!» 16 Yeesu
ne ko: «Dafa amoon nit ku togglu ay ñam,
woo ay nit ñu bare. 17 Bi waxtuw lekk
jotee mu yónni surga ca ña muy ganale,
fàttali leen: “Man ngeena ñëw, ndaxte
lépp sotti na léegi.”

18 «Waaye ñu tàmbali di jégglu ci ngan
gi ñoom ñépp. Ku jëkk ka ne ko: “Damaa
jënd tool léegi, te fàww ma dem seeti
ko. Maa ngi lay ñaan, nga jéggal ma.”
19 Keneen ne: “Damaa jënd léegi fukki
yëkk, te damay dem nii, jéem leena
beyloo ba xam. Maa ngi lay ñaan, nga
jéggal ma.” 20 Keneen ne ko: “Damay
sooga takk jabar, looloo tax duma mana
ñëw.”

21 «Surga ba dellu ca njaatigeem nettali
ko loolu lépp. Noonu boroom kër ga mer,
daldi ne surga ba: “Demal gaaw ca pénc
ya ak ca mbedd ya ca dëkk ba, te indil ma
fii néew doole yi, ñu làggi ñi, gumba yi ak
lafañ yi.”

22 «Surga ba ñëwaat ne ko: “Sang bi,
def naa li nga ma sant, waaye bérab
bi feesul.” 23 Noonu njaatige ba ne ko:
“Génnal dëkk bi te dem ca yoon ya ak ca
tool ya, xiir nit ñi, ñu duggsi, ngir sama
kër fees. 24 Maa ngi leen koy wax, ci ñi
ma woo woon ci sama reer bi, kenn du ci
ñam.”»

Ab taalibe war na dëddu lépp, topp Yeesu

25 Am mbooloo yu réy yu toppoon ci
Yeesu, ba muy dem ca yoon wa. Mu
geestu ne leen: 26 «Képp ku ñëw ci man te
gënalu ma ko baayam, yaayam, soxnaam,
ay doomam, ay magam ak ay rakkam,
walla sax bakkanam, du mana nekk sama
taalibe. 27 Képp koo xam ne nanguwuloo
ñàkk sa bakkan, ba mel ni ku ñu daaj
ci bant, te nga topp ma, doo mana nekk
sama taalibe. 28 Su kenn ci yéen bëggee
tabax taaxum kaw, ndax du jëkka toog,
xalaat ñaata la ko wara dikke, ngir seet ba
xam ndax am na xaalis bu mana àggale
liggéey bi? 29 Lu ko moy, su yékkatee
fondamaa bi te manu koo àggale, ñi koy
gis dinañu ko ñaawal, naan ko: 30 “Waa
jii dafa tàmbalee tabax, waaye manu
koo àggale.” 31 Walla boog ban buur
mooy dugg ci xare ak beneen buur te
jëkkula toog, seet ba xam moom ak fukki
junniy xarekat man na xeex ak kiy ñëw
ak ñaar fukki junniy xarekat? 32 Su ko
manul, dafay yónni ndaw ca beneen buur
ba, fi ak ma ngay sore, ngir ñu juboo.
33 Naka noonu itam ku nekk ci yéen, bu
dëdduwul li mu am lépp, du mana nekk
sama taalibe.

34 «Xam ngeen nag ne xorom lu baax
la, waaye bu sàppee, nan lañu koy delloo
cafkaam? 35 Du jariñ suuf, te du nekk tos.
Dañu koy sànni ca biti. Déglul bu baax,
yaw mi am ay nopp.»

15

Léebu xar mu réer ma

1 Ay juutikat ak ay boroom bàkkaar
daan jegesi Yeesu ngir déglu ko. 2 Farisen
ya ak xutbakat ya di ñurumtu naan:
«Waa jii mi ngi nangoo nekk ak ay bo-
room bàkkaar ak a lekkandook ñoom!»
3 Noonu Yeesu daldi leen wax léeb wii ne
leen: 4 «Kan ci yéen soo amoon téeméeri
xar, te benn réer ci, nooy def? Ndax
doo bàyyi ca parlukaay ba juróom ñeent
fukki xar ya ak juróom ñeent, toppi ma
réer, ba gis ko? 5 Te boo ko gisee, dinga
ko gàddu ak bànneex, yóbbu ko kër ga.
6 Boo àggee ca kër ga, dinga woo say xarit
ak say dëkkandoo ne leen: “Kaayleen
bànneexu ak man, ndaxte gis naa sama
xar ma réeroon.”

7 «Maa ngi leen di wax lii: ci noonule,
dina am mbég ci asamaan, bu benn
bàkkaarkat tuubee ay bàkkaaram. Te
mbég moomu mooy ëpp mbég, mi fay
am, ngir juróom ñeent fukk ak juróom
ñeent ñu jub, te soxlawuñoo tuub seeni
bàkkaar.

Léebu xaalis bu réer ba

8 «Te it bu jigéen dencoon fukki li-
bidoor, benn réer ca, nu muy def? Ndax
du taal ab làmp, bale kër ga, seet fu
nekk, ba gis ko? 9 Bu ko gisee, dina woo
ay xaritam ak ay dëkkandoom ne leen:
“Kaayleen bànneexu ak man, ndaxte gis
naa sama alal ja réeroon.” 10 Maa ngi
leen di wax lii: ci noonule la malaakay

Yàlla yi di ame mbég ci benn bàkkaarkat
bu tuubee ay bàkkaaram.»

Doom ju réer ja

11 Yeesu dellu ne leen: «Dafa amoon
góor gu am ñaari doom. 12 Benn bés caat
ma ne baay ba: “Baay, damaa bëggoon,
nga jox ma li may wara féetewoo ci
ndono li.” Noonu baay ba daldi leen
séddale alalam. 13 Ay fan yu néew
gannaaw gi, caat ma fab yëfam yépp,
dem ca réew mu sore, yàq fa alalam ci
topp nafsoom. 14 Bi mu sànkee alalam
jépp, xiif bu metti dal ca réew ma, mu
tàmbalee ñàkk. 15 Mu dem nag, di
liggéeyal ku dëkk ca réew ma, kooku
yebal ko ca ay toolam ngir mu sàmm
mbaam-xuux ya. 16 Mu xiif ba bëgga lekk
ca ñamu mbaam-xuux ya, ndaxte kenn
mayu ko dara. 17 Mujj xelam délsi, mu
ne: “Sama baay am na ay surga yu bare,
te dañuy lekk ba suur. Man nag maa ngi
fii di bëgga dee ak xiif! 18 Damay jóg, dem
ca sama baay ne ko: ‘Baay, tooñ naa Yàlla,
tooñ naa la; 19 yeyootumaa nekk sa doom;
boole ma ci say surga.’ ”

20 «Mu daldi jóg, jëm kër baayam.
Waaye bi muy soreendi kër ga, baayam
séen ko, yërëm ko, daldi daw laxasu
ko, fóon ko. 21 Doom ja ne ko: “Baay,
tooñ naa Yàlla, tooñ naa la; yeyootumaa
nekk sa doom.” 22 Waaye baay ba ne
ay surgaam: “Gaawleen indi mbubb, mi
gëna rafet, solal ko ko. Te ngeen roof
ab jaaro ci loxoom te solal ko ay dàll.
23 Indileen sëllu wu duuf wa te rey ko, nu
lekk te bànneexu; 24 ndaxte sama doom
jii dafa dee woon te dundaat na, dafa
réeroon te feeñ na.” Noonu ñu tàmbalee
bànneexu.

25 «Fekk booba taaw baa nga woon ca
tool ya. Bi mu ñëwee, ba jub kër ga,
mu dégg ñuy tëgg, di fecc. 26 Mu daldi
woo kenn ca surga ya nag, laaj ko lu xew.
27 Mu ne ko: “Sa rakk moo délsi, te sa
baay rey na sëllu wu duuf wa, ndaxte
ñibsi na ci jàmm.”

28 «Ci kaw loolu taaw ba daldi mer,
baña dugg ca kër ga. Baayam daldi génn,
ngir ñaan ko mu dugg. 29 Waaye taaw ba
wax baayam ne ko: “Seetal ñaata at laa la
liggéeyal, mel ni jaam, te masumaa moy
sa ndigal, waaye yaw, masuloo ma may
sax tef, ngir ma bànneexu, man ak samay
xarit. 30 Waaye bi sa doom jii dikkee,
moom mi yàq sa alal ci ndoxaan, reyal
nga ko sëllu wu duuf wi.” 31 Noonu baay
bi ne ko: “Sama doom, yaa ngi ak man
bés bu nekk, te li ma am lépp, yaa ko
moom. 32 Waaye war nanoo bànneexu te
bég, ndaxte sa rakk jii dafa dee woon te
dundaat na, dafa réeroon te feeñ na.”»

16

Léebu bëkk-néeg bu njublaŋ bi

1 Yeesu neeti ay taalibeem: «Benn
boroom alal moo amoon bëkk-néeg bu ñu
jiiñ ne dafay pasar-pasaree alal ji. 2 Waa
ja woo ko ne ko: “Li may dégg ci yaw
mooy lan? Leeralal ma ni nga liggéeye
ak sama alal, ndaxte dootoo nekkati sama
bëkk-néeg.”

3 «Bëkk-néeg bi di xalaat naan: “Nu
may def nag, segam sama njaatige dafa
may dàq ci liggéey bi mu ma joxoon?
Dem beyi? Awma kàttanam. Yelwaani?
Rus naa ko. 4 Xam naa ni may def, ba
su ma ñàkkee sama liggéey, ay nit fat
ma.” 5 Noonu mu daldi woolu kenn ku
nekk ca ña ameeloon njaatigeem bor. Ka
jëkka ñëw, mu ne ko: “Ñaata nga ameel
sama njaatige?” 6 Mu ne ko: “Téeméeri
bidoŋi diwu oliw.” Bëkk-néeg ba ne ko:
“Sa kayit a ngii. Toogal fii gaaw te bind
juróom fukk.” 7 Mu neeti keneen: “Yaw
nag, ñaata nga ko ameel?” Mu ne ko:
“Téeméeri saakuy pepp.” Bëkk-néeg ba
ne ko: “Sa kayit a ngii. Bindal juróom
ñett fukk.” 8 Njaatige ba nag daldi naw
ni bëkk-néeg bu njublaŋ boobu muuse
woon. Ndaxte ñi bokk ci àddina ñoo gëna
muus ci li ñu jote ci seen diggante ak seen
moroom, ba raw ñi bokk ci leeru Yàlla.»

9 Yeesu teg ca ne: «Maa ngi leen di
wax lii: sàkkuleen ay xarit jaare ko ci
alalu àddina, ngir bu alal nekkatul, ñu
man leena fat ca dal yu sax ya. 10 Nit
ku maandu ci yëf yu néew, dina maandu
itam ci yu bare. Ku jubadi ci yëf yu néew,
du jub ci yu bare. 11 Su fekkeente ne
nag jubuleen ci alalu àddina, kon ku leen

di dénk alal ju wóor ji? 12 Te su ngeen
maanduwul ci alal ji ngeen moomul, kon
ku leen di jox alal ji ngeen moom?

13 «Benn jaam manula jaamoondoo
ñaari sang; fàww nga bañ kii, bëgg ki ci
des, walla nga jàpp ci kenn ki, xeeb ki
ci des. Manuleena boole jaamu Yàlla ak
jaamu Alal.»

14 Farisen yi déglu li Yeesu doon wax
lépp, tàmbali di ko reetaan, ndaxte ñu
bëggoon xaalis lañu. 15 Waaye Yeesu
ne leen: «Yéen yéena ngi fexee jub ci
kanam nit ñi waaye Yàlla xam na seen
xol. Ndaxte li nit ñiy fonk, Yàlla sib na
ko.

16 «Yoonu Musaa wi ak waxi yonent yi
ñu ngi fi woon ba kera Yaxya di ñëw. La
ko dale foofa nag, yégle nañu xibaaru
jàmm bi ci nguuru Yàlla, te ñépp a ngi
góor-góorlu, ngir dugg ci. 17 Waaye nag
asamaan ak suuf jóge fi moo gëna yomb
randal wenn rëdd ci arafu yoonu Musaa.

18 «Ku fase sa soxna, ba noppi takk
keneen, njaaloo nga, te ku takk jigéen ju
jëkkëram fase, njaaloo nga.

Boroom alal ji ak Lasaar

19 «Dafa amoon boroom alal juy sol
yére yu rafet te jafe, tey dund bés bu set
dund gu neex. 20 Fekk miskin mu ñuy wax
Lasaar daan tëdd ca buntu këram, fees
dell ak ay góom, 21 te bu sañoon, di lekk ci
desiti ñam wiy rot ci lekkukaayu boroom
alal ji. Xaj yi sax daan nañu ñëw, di mar
ay góomam.

22 «Noonu miskin ma dee, malaaka yi
yóbbu ko ca wetu Ibraayma. Boroom alal
ja itam dee, ñu suul ko. 23 Bi ñu koy
mbugal ca sawara, mu téen, séen fu sore
Ibraayma ak Lasaar ci wetam. 24 Noonu
mu yuuxu ne: “Maam Ibraayma, yërëm
ma! Yebalal Lasaar, mu sëpp catul
baaraamam ci ndox, seralal ma sama
làmmiñ, ndaxte maa ngi sonn lool ci
sawara sii!” 25 Ibraayma ne ko: “Sama
doom, fàttalikul ne jot nga sa bànneex ci
àddina, fekk Lasaar dëkk ci tiis. Looloo
tax xolam sedd fii, yaw nag, ngay sonn.
26 Rax-ca-dolli it am na kàmb gu xóot
sunu diggante ak yéen, ba tax ñi bëgga
jóge fii jëm ci yéen, walla ñi bëgga jóge
foofu jëmsi ci nun, duñu ko man.”

27 «Noonu boroom alal ja ne: “Kon
nag maam, maa ngi lay ñaan, nga yebal
Lasaar ca sama kër baay, 28 ndaxte am
naa fa juróomi rakk. Na leen artu, ngir
ñu baña ñëw ñoom itam ci bérabu metit
wii.” 29 Ibraayma ne ko: “Say doomu
baay, ñu ngeek yoonu Musaa ak téerey
yonent yi. Nañu leen déggal.” 30 Boroom
alal ja ne ko: “Déedéet, maam Ibraayma,
waaye su kenn dekkee, dem ca ñoom,
dinañu tuub seeni bàkkaar.” 31 Waaye
Ibraayma ne ko: “Su ñu dégluwul Musaa
ak yonent yi, kon ku dekki sax, du tax ñu
gëm.”»

17

Bàkkaar, ngëm, ak warugaru jaam

1 Yeesu waxaat ay taalibeem ne leen:
«Fiir yuy yóbbe nit bàkkaar manta ñàkk,
waaye toroxte dal na ki koy lal. 2 Ñu takk
doj wu réy ci baatam, sànni ko ci géej moo
gën ci moom muy daaneel ci bàkkaar
kenn ci ñi gëna tuuti ci ñii. 3 Wottuleen
seen bopp.

«Bu sa mbokk tooñee, yedd ko. Bu
réccoo, baal ko. 4 Te su la tooñee juróom
ñaari yoon ci bés bi, te ñëw ci yaw juróom
ñaari yoon ne la: “Tuub naa ko,” nanga
ko baal.»

5 Ndaw ya wax Boroom bi ne ko:
«Yokkal sunu ngëm.» 6 Boroom bi ne
leen: «Su ngeen amee ngëm gu tuuti sax
niw peppu fuddën, kon dingeen mana ne
garab gii: “Buddeekul, dem jëmbëtu ca
géej ga,” te dina def li ngeen wax.

7 «Kan ci yéen bu amoon surga bu beyi
walla bu sàmmi ba ñëw, ndax dafa ko
naa: “Kaay lekk”? 8 Déedéet. Xanaa kay
da ko naan: “Defaral ma reer bi. Takkul
te tibbal ma, ba ma lekk te naan, ba
noppi nga doora lekk te naan.” 9 Li surga
ba topp ndigal, ndax tax na mu yelloo
ngërëm? Déedéet. 10 Noonu yéen itam
bu ngeen toppee li ñu leen sant lépp ba
noppi, dangeena war ne: “Ay surga rekk
lanu. Sunu warugar lanu def.”»

Yeesu faj na fukki gaana

11 Bi muy dem Yerusalem ba tey, Yeesu
jaar ci dig wiy xàjjale Samari ak Galile.
12 Bi muy jub benn dëkk, fukki gaana
ñëw, dogale ko. Ñu taxaw dànd ko, di wax
ca kaw naan: 13 «Yeesu, kilifa gi, yërëm
nu!» 14 Naka la leen Yeesu di gis, naan
leen: «Demleen won seen bopp sarxalkat
ya.»

Bi ñuy dem, ñu daldi set. 15 Kenn
ci ñoom gis ne wér na, daldi dëpp, di
màggal Yàlla ak baat bu xumb. 16 Mu
dëpp jëëm ca tànki Yeesu, di ko gërëm.
Fekk nitu Samari la woon. 17 Noonu
Yeesu daldi ne: «Xanaa du fukk yépp a
wér? Ana juróom ñeent ña nag? 18 Amul
kenn ci ñoom ku ñëw gërëm Yàlla ku dul
doxandéem bii!» 19 Noonu Yeesu ne ko:
«Jógal dem; sa ngëm faj na la.»

Li xew bu Doomu nit ki ñëwee

20 Farisen yi laaj Yeesu ne ko: «Kañ la
Yàlla di tëral nguuram?» Mu ne leen: «Bu
Yàlla di wàcce nguuram ci nit ñi, kenn
du ko mana teg bët. 21 Duñu mana wax
it ne: "Xool-leen, mi ngi fii," walla: "Ma
nga fale," ndaxte nguuru Yàlla wàcc na ci
seen biir.»

22 Noonu mu ne taalibe ya: «Jamono
dina ñëw, fu ngeen di bëgga gis su doon
sax benn fan ci jamono ju Doomu nit ki
di ñëw, waaye dungeen ko gis. 23 Dees
na leen ne: "Mi ngi fii!" walla: "Ma
nga fale!" Buleen dem, mbaa ngeen di
leen topp. 24 Ndaxte ni melax naan ràyye
ci asamaan, di leeral gii wet, ba ca gee,
noonu it la Doomu nit ki di mel ci bésam.
25 Waaye balaa booba fàww mu sonn lool
te niti jamono jii dëddu ko.

26 «La xewoon ca bési Nóoyin, dina
xewaat ci bési Doomu nit ki. 27 Nit ñaa
ngi doon lekk ak di naan, di jël jabar ak
a séyi, ba bés ba Nóoyin duggee ca gaal
ga. Noonu mbënn ma ñëw, rey leen ñoom
ñépp.

28 «Dina mel it ni la xewoon ca bési
Lóot. Nit ñaa ngi doon lekk ak di naan, di
jënd ak di jaay, di ji ak di tabax. 29 Waaye
bés ba Lóot génnee Sodom, Yàlla tawloo
sawara ak tamarax, rey leen ñoom ñépp.
30 Noonu lay mel, bés bu Doomu nit kiy
feeñ.

31 «Ca bés boobee ku nekk ca kaw kër
ga te ay bagaasam nekk ca biir, bumu
wàcc jëli leen. Te it ku nekk ca tool ya, bu
mu ñibbi. 32 Fàttalikuleen soxnas Lóot!
33 Kuy wuta rawale sa bakkan, dinga ko
ñàkk, waaye ku ko ñàkk, dinga dund.
34 Maa ngi leen koy wax: ca jamono jooju,
ñaar dinañu bokka tëdd guddi, dees na
yóbbu kenn ki, bàyyi ka ca des. 35-36 Ñaari
jigéen dinañu wolandoo, dees na yóbbu
kenn ci, bàyyi ka ca des.»

37 Taalibe yi ne Yeesu: «Fu loolu di
xewe, Boroom bi?» Yeesu ne leen: «Fa
médd nekk, la tan yiy dajee.»

18

Léebu àttekat bi ak jigéen ju jëkkëram faatu

1 Noonu Yeesu wax leen itam léeb wii
ngir xamal leen ne war nañoo sax ci ñaan
te baña xàddi. 2 Nee na: «Dafa amoon
cib dëkk, benn àttekat bu ragalul Yàlla te
faalewul mbindeef. 3 Amoon na itam ca
dëkk ba jigéen ju jëkkëram faatu ju daan
faral di ñëw ci moom, naan ko: "Àtte
ma ak sama noon!" 4 Àttekat ba bañ
lu yàgg, waaye am bés mu ne ci xelam:
"Ragaluma Yàlla te faalewuma mbindeef,
5 waaye jigéen jii lakkal na ma; kon dinaa
ko àtte, ngir mu bañatee ñëw sonal ma.
Dina rey ak ay wax."»

6 Boroom bi tegaat ca ne: «Dégluleen
bu baax li àttekat bu bon boobu wax;
7 ndax Yàlla du àtte jub mbooloom mi
mu tànn te ñu koy ñaan wall guddi ak
bëccëg? Ndax dina leen xaarloo? 8 Maa
ngi leen koy wax, dina leen àtte jub ci
lu gaaw. Waaye bu Doomu nit ki ñëwee,
ndax dina fekk ngëm ci àddina?»

Léebu Farisen bi ak juutikat bi

9 Yeesu waxaat léeb wii nit, ñi foog ne
jub nañu tey xeeb ñi ci des. 10 Mu ne:
«Dafa amoon ñaari nit ñu dem ca kër
Yàlla ga, di ñaan. Kenn ki ab Farisen
la, ki ci des juutikat. 11 Farisen baa nga
taxaw di ñaan ci xelam naan: "Yaw Yàlla,
maa ngi lay sant ci li ma melul ni ñeneen
ñiy sàcc, di def lu jubadi te di njaaloo,
rawatina juutikat bii. 12 Ayu-bés gu nekk

damay woor ñaari yoon, di joxe asaka ci
lépp lu ma wut.”
13 «Juutikat ba moom, ma nga taxaw
fu sore te bëggula siggi sax, xool ca
asamaan. Waaye ma ngay fëgg dënnam
te naan: “Yaw Yàlla, yërëm ma, man miy
bàkkaarkat.”»
14 Yeesu teg ca ne: «Maa ngi leen koy
wax, nit kooku, ba muy ñibbi këram,
moom la Yàlla àtte ni ku jub, waaye du
Farisen ba. Ndaxte képp kuy yékkatiku
dees na la suufeel, te kuy suufeelu, ñu
yékkati la.»

Liir yi

15 Amoon na ay nit, ñuy indil Yeesu ay
liir, ngir mu teg leen ay loxoom. Bi taalibe
ya gisee loolu, ñu gëdd leen. 16 Waaye
Yeesu woo leen ne: «Bàyyileen xale yi, ñu
ñëw ci man, te buleen leen tere, ndaxte
ñu mel ni ñoom ñoo yelloo nguuru Yàlla.
17 Ci dëgg, maa ngi leen koy wax, ku
woyoful ni xale, nangu nguuru Yàlla, doo
ci mana dugg.»

Njiitu Yawut bu bare alal

18 Benn njiitu Yawut laaj Yeesu ne ko:
«Kilifa gu baax gi, lu ma wara def, ba am
wàll ci dund gu dul jeex?» 19 Yeesu ne
ko: «Lu tax nga wooye ma ku baax? Yàlla
rekk a baax. 20 Xam nga ndigal yi: “Bul
njaaloo, bul bóome, bul sàcc, bul seede
lu dul dëgg, teralal sa ndey ak sa baay.”»
21 Njiit la ne ko: «Loolu lépp sàmm naa
ko li dale ci sama ndaw ba tey.» 22 Bi
Yeesu déggee loolu, mu ne ko: «Lenn
rekk moo la dese. Jaayal li nga am lépp,
séddale ko miskin yi te dinga woomle ca
asamaan; boo noppee, nga ñëw topp ci
man.» 23 Bi nit ka déggee loolu, mu am
tiis, ndaxte ku bare woon alal la. 24 Yeesu
xool ko, daldi ne: «Boroom alal, dugg ci
nguuru Yàlla, lu jafee ngoogu! 25 Giléem
jaar ci bën-bënu puso moo gëna yomb
boroom alal dugg ci nguuru Yàlla.» 26 Ñi
doon déglu daldi ne: «Kon nag ku mana
mucc?» 27 Yeesu ne leen: «Li të nit ñi,
tëwul Yàlla.»
28 Noonu Piyeer ne: «Nun de, dëddu
nanu li nu am lépp, topp la.» 29 Yeesu
ne leen: «Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
képp ku dëddu kër walla soxna walla
ay doomi ndey walla ay waajur walla ay
doom ngir nguuru Yàlla, 30 dinga am tey
jii ay yooni yoon, ak dund gu dul jeex
ëllëg.»

Yeesu xamle na ñetteelu yoon ne dina dee, dekki

31 Yeesu wéetoo ak fukki taalibe yi ak
ñaar ne leen: «Nu ngi dem Yerusalem,
te li yonent yi bindoon lépp ci mbirum
Doomu nit ki dina mat. 32 Dinañu ko
jébbal ñi dul Yawut, ñu ñaawal ko, saaga
ko, tifli ci kawam. 33 Gannaaw bu ñu ko
dóoree ay yar ba noppi, dinañu ko rey,
waaye ca ñetteelu fan ba dina dekki.»
34 Waaye taalibe ya dégguñu li mu leen
doon wax; kàddu yooyu ump na leen, te
xamuñu li waxi Yeesu yooyu tekki.

Yeesu faj na ku gumba

35 Bi Yeesu di agsi dëkku Yeriko, am
gumba gu toogoon ca wetu yoon wa, di
yelwaan. 36 Naka la gumba ga dégg
mbooloo di jàll, mu laaj lan moo xew.
37 Ñu wax ko ne: «Yeesum Nasaret moo
fay jaar.» 38 Noonu mu yuuxu ne: «Yeesu,
Sëtu Daawuda, yërëm ma!» 39 Ñi jiitu
woon gëdd ko, ngir mu noppi. Waaye
muy gëna yuuxu naan: «Sëtu Daawuda,
yërëm ma!» 40 Noonu Yeesu taxaw, san-
taane ñu indil ko ko. Bi mu jegesee, Yeesu
laaj ko ne: 41 «Loo bëggoon ma defal la
ko?» Mu ne ko: «Sang bi, damaa bëgga
gis.» 42 Noonu Yeesu ne ko: «Na say bët
gis! Sa ngëm faj na la.» 43 Ca saa sa mu
daldi gis. Noonu mu topp ci Yeesu, di
màggal Yàlla. Mbooloo mépp gis loolu,
di sant Yàlla.

19

Yeesu dugg na ca kër Sase

1 Yeesu dugg na Yeriko, jaar ca dëkk
ba, di dem. 2 Waaye amoon na fa waa
ju ñuy wax Sase. Njiitu juutikat la, te
di ku bare alal. 3 Bëgg na gis kan mooy
Yeesu, waaye dafa gàtt lool, ba manu koo
gis ndax mbooloo ma. 4 Noonu mu daw,
jiituji ca yoon wa, yéeg ci genn garab ngir
gis Yeesu, ndaxte foofa la naroona jaar.
5 Bi Yeesu dikkee ba tollook garab ga nag,

mu téen ne ko: «Sase, wàccal gaaw, ndax
tey sa kër laa wara dal.»
6 Sase daldi gaawantu wàcc, ganale ko
ak mbég. 7 Ñépp gis loolu, di ñurum-
ñurumi naan: «Mi ngi dal cig këru bo-
room bàkkaar.» 8 Waaye Sase taxaw ne
Boroom bi: «Déglul Boroom bi, dogu naa
may sama genn-wàllu alal miskin yi, te lu
ma masa njublaŋ nit, jël alalam, dinaa ko
fey ñeenti yoon lu ni tollu.» 9 Yeesu ne ko:
«Mucc gi wàcc na tey ci kër gii, ndaxte
nit kii, ci askanu Ibraayma la bokk itam.
10 Ndaxte Doomu nit ki ñëw na, ngir seet
te musal ñi réer.»

Léebu surga, ya buur bi dénk xaalisam

11 Bi nit ñi doon déglu kàddu yooyu,
Yeesu teg ca léeb, ndaxte jege woon na
Yerusalem, te ñoom foogoon nañu ne
nguuru Yàlla dafay daldi feeñ ca saa sa.
12 Mu ne nag: «Dafa amoon boroom
juddu bu rafet bu demoon ci réew mu
sore, ngir ñu fal ko buur te mu délsiwaat.
13 Noonu mu woo fukk ci ay surgaam,
jox ku nekk benn libidoor*, ne leen:
"Liggéeyleen ci, ba may ñibsi." 14 Waaye
waa réewam bëgguñu ko. Noonu ñu
yónni ndaw ci gannaawam ne: "Bëggunu
nit kii yilif nu."
15 «Bi ñu ko falee buur nag, ba mu délsi,
mu woolu surga, ya mu joxoon wurus
wa, ngir xam nan lañu ci liggéeye. 16 Ku
jëkk ka ñëw ne ko: "Sang bi, sa libidoor
bii jur na fukki libidoor." 17 Buur ba
ne ko: "Def nga lu baax, surga bu baax
nga. Segam wone nga ne takku nga ci lu
tuuti, falul ci fukki dëkk." 18 Surga ba ca
topp ñëw ne: "Sang bi, sa libidoor ba indi
na juróomi libidoor." 19 Buur ba ne ko:
"Yaw, falul ci juróomi dëkk." 20 Keneen
ñëw ne: "Sang bi, sa libidoor baa ngi
nii. Dama koo fasoon ci sekkit, denc ko.
21 Dama laa ragaloon, ndaxte ku néeg
nga. Dangay nangu loo dénkaanewul, di
dajale loo jiwul." 22 Buur ba ne ko: "Ci
say wax laa lay àtte, surga bu bon bi!
Xamoon nga ne, nit ku néeg laa, di nangu
lu ma dénkaanewul, te dajale lu ma jiwul.
23 Lu tax nag yóbbuwoo sama xaalis ca
denckati xaalis ya? Bés bu ma ñëwee nag,
ma mana jot sama xaalis ak la mu jur."
24 «Ci kaw loolu mu ne ña taxawoon ca
wetam: "Nanguleen libidoor bi ci moom,
jox ko boroom fukki libidoor yi." 25 Ñu
ne ko: "Sang bi, am na fukki libidoor ba
noppi." 26 Buur ba ne leen: "Maa ngi leen
koy wax, ku am, dinañu la dolli, waaye ku
amul, li nga am as néew sax, dinañu ko
nangu. 27 Waaye sama noon yi, ñi bëggul
woon ma doon seen buur, indileen fii, rey
leen ci sama kanam."»

Yeesu dugg na Yerusalem

28 Bi mu waxee loolu ba noppi, Yeesu
dafa daldi jiitu, jëm Yerusalem. 29 Bi
muy jege dëkki Betfase ak Betani, ci wetu
tund wu ñuy wax tundu Oliw ya, Yeesu
yebal ñaar ci ay taalibeem, 30 ne leen:
«Demleen ci dëkk bi ci kanam. Bu ngeen
fa duggee, dingeen fa gis cumbur gu kenn
masula war. Yiwileen ko, indi. 31 Bu leen
kenn laajee: "Lu tax ngeen koy yiwi?"
neleen ko: "Boroom bi da koo soxla."»
32 Ñaari ndaw ya dem, fekk mbir ya
deme, na leen ko Yeesu waxe woon. 33 Bi
ñuy yiwi cumbur ga nag, ay boroomam
ne leen: «Lu tax ngeen di yiwi cumbur
gi?» 34 Ñu ne: «Ndaxte Boroom bi da
koo soxla.» 35 Noonu ñu indil cumbur gi
Yeesu, daldi lal seeni yére ca kaw, yéegal
ca Yeesu.
36 Bi muy dem, nit ñi di lalal Yeesu seeni
yére ci yoon wi. 37 Bi ñu agsee fa mbar-
talum tundu Oliw ya doore, taalibeem
yépp fees ak mbég, tàmbalee màggal
Yàlla ca kaw ndax kéemaan yu bare yi
ñu gis. 38 Ñu ngi naan:

«Yaw buur biy ñëw ci turu Boroom bi, ku
barkeel nga!
Na jàmm am ca asamaan, te ndam li féete
ca bérab yu gëna kawe!»

39 Waaye ay Farisen yu nekkoon ca
mbooloo ma ne Yeesu: «Kilifa gi, yeddal
sa taalibe yi!» 40 Noonu mu ne: «Maa ngi
leen koy wax, bu ñu noppee ñoom, doj
yiy xaacu.»
41 Bi Yeesu jegee dëkk ba, ba séen ko,
mu jooy ko 42 naan: «Céy yaw itam, boo
xamoon bésub tey yi la mana indil jàmm!

---

* **19:13** Maanaam mina. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

Waaye fi mu ne manuloo koo gis. 43 Bés
dina ñëwi yu say noon di jal, wërale la.
Dinañu la tëj ci biir, tanc la. 44 Dinañu la
yàqate, yaw ak sa waa dëkk. Doj dootul
des ci kaw doj ci yaw, ndaxte ràññeewoo
jamono ji Yàlla ñëwe, wallusi la.»

Yeesu jàngle na ca kër Yàlla ga

45 Gannaaw loolu Yeesu dugg ca kër
Yàlla ga, daldi dàq ña fay jaay, 46 naan
leen: «Mbind mi nee na: “Sama kër këru
ñaan ci Yàlla lay doon; waaye yéen def
ngeen ko këru sàcc.”»
47 Bés bu nekk Yeesu di jàngle ca kër
Yàlla ga. Sarxalkat yu mag ya ak xutbakat
ya, ñoom ak njiiti xeet wa, ñu ngi ko doon
wuta reylu. 48 Waaye xamuñu woon lan
lañu mana def, ndaxte nit ñépp a ngi ko
doon déglu, bañ benn baat raw leen.

20

Sañ-sañu Yeesu

1 Benn bés Yeesu doon jàngal nit ña ca
kër Yàlla ga, di leen yégal xibaaru jàmm
bi. Sarxalkat yu mag ya ak xutbakat ya
ak njiit ya ñëw ne ko: 2 «Wax nu ci ban
sañ-sañ ngay defe yëf yii, walla kan moo
la may boobu sañ-sañ.» 3 Yeesu ne leen:
«Man itam dinaa leen laaj lenn: waxleen
ma, 4 la Yaxya daan def, di sóob nit ñi
ci ndox, fu mu ko jële, ci Yàlla walla ci
nit ñi?» 5 Ñu waxtaan ci seen biir naan:
«Bu nu nee: “Ci Yàlla,” dina laaj: “Lu tax
gëmuleen ko kon?” 6 Te bu nu nee: “Ci nit
ñi,” mbooloo mépp dinañu nu sànni ay
xeer, ndaxte gëm nañu ne Yaxya yonent
la woon.» 7 Noonu ñu ne ko xamuñu fu
mu ko jële. 8 Yeesu ne leen: «Kon man
itam duma leen wax ci ban sañ-sañ laay
defe yëf yii.»

Léebu beykat yi

9 Noonu Yeesu daldi wax nit ña léeb
wii: «Amoon na nit ku jëmbët toolu
reseñ, batale ko ay beykat, dem tukki
tukki bu yàgg. 10 Bi tool bi ñoree nag,
mu yónni surga ci ñoom, ngir jot wàllam
ci meññeef gi. Waaye beykat yi dóor
ko ay yar, dàq ko, mu dellu ak loxoy
neen. 11 Mu yónniwaat beneen surga, ñu
dóor ko moom itam, toroxal ko, dàq ko,
mu dellu ak loxoy neen. 12 Mu yónneeti
ñetteelu surga, ñu gaañ ko, dàq ko.
13 «Boroom tool ba daldi ne: “Nan laay
def nag? Dinaa yónni sama doom, sama
reeni xol. Xëy na ñu weg ko, moom.”
14 Waaye bi beykat yi gisee doom ji, ñu ne
ci seen biir: “Kii moo wara donn tool bi;
nan ko rey, moom ndono li.” 15 Ñu génne
ko tool bi nag, rey ko.»
Noonu Yeesu laaj leen: «Nu leen bo-
room tool bi di def, nag? 16 Xanaa ñëw,
rey beykat yooyu, dénk tool ba ñeneen.»
Bi Yeesu waxee loolu, nit ña ne ko: «Yàlla
tere!» 17 Waaye Yeesu ne leen jàkk, daldi
ne: «Kon nag lu baat yii ci Mbind mi di
tekki:
“Doj wa tabaxkat ya sànni,
mujj na di doju koñ.”
18 Képp ku dal ci doj woowu, dammtoo, te
ku mu dal ci sa kaw, rajaxe la.»
19 Xutbakat ya ak sarxalkat yu mag ya
ñu ngi doon wuta jàpp Yeesu ca taxawaay
ba, ndaxte xam nañu ne ñoo tax mu wax
léeb woowu. Waaye ragal nañu mbooloo
ma.

Galag gi ñuy fey buur bi Sesaar

20 Noonu ñu koy yeeru, daldi yónni ay
nit ñu mbubboo njub, sas leen ñu fexe koo
jàpp ci ay waxam, ngir jébbal ko boroom
réew, ma yor kilifteef ak sañ-sañ. 21 Ñu
daldi ñëw ci Yeesu ne ko: «Kilifa gi, xam
nanu ne li ngay wax te di ko jàngle lu
jub la. Amuloo parlàqu, waaye dangay
xamle yoonu Yàlla ci bu wóor. 22 Wax
nu, ndax jaadu na, nu fey buur bi Sesaar
galag walla déet.»
23 Waaye Yeesu xam na seen pexe ne
leen: 24 «Wonleen ma posetu denariyon.
Kan lañu ci def nataalam ak turam?» Ñu
ne ko: «Sesaar.» 25 Noonu mu ne leen:
«Joxleen nag Sesaar li Sesaar moom, te
jox Yàlla li Yàlla moom.»
26 Noonu manuñu ko woona jàpp ciy
waxam ci kanam mbooloo ma; ñu waaru
ci tontam, ba wedam.

Sadusen ak ndekkite li

27 Noonu ay nit, ñu bokk ci Sadusen
yi, ñëw ci moom. Sadusen yi nag ñoom
weddi nañu ndekkite li. Noonu ñu laaj
ko ne: 28 «Kilifa gi, Musaa bindal na nu

ne, ku magam faatu te bàyyiwul doom
ak soxnaam, kooku war na donn jigéen
ji, ba yékkati giiru magam. 29 Amoon na
fi nag juróom ñaari góor ñu bokk ndey
ak baay. Taaw ba takk jabar, faatu, te
bàyyiwul doom. 30-31 Ñaareel ba takk
jigéen ja, def noonu; ak ñetteel ba, ba
juróom ñaar ñépp faatu te bàyyiwuñu
doom. 32 Gannaaw ga nag jigéen ja it
faatu. 33 Ci ndekkite li nag, kan ci ñoom
moo wara donn jigéen ja, fekk ku nekk ci
juróom ñaar ñi mas na koo takk?»

34 Yeesu ne leen: «Ci àddina sii, góor ñi
ak jigéen ñi dañuy séy. 35 Waaye ña ñu
àtte ne yeyoo nañoo bokk ci dundu ëllëg
ak ci ndekkite li, kenn du am jabar, kenn
du am jëkkër. 36 Dafa fekk ne manatuñoo
dee, ndaxte dañuy mel ni malaaka yi. Ay
doomi Yàlla lañu ndaxte doomi ndekkite
lañu. 37 Te Musaa sax wone na ne, néew
yi dinañu dekki, ci saarum ngarab si.
Foofa Musaa wooye na fa Boroom bi:
“Yàllay Ibraayma, Yàllay Isaaxa, di Yàllay
Yanqóoba.” 38 Kon nag nekkul Yàllay
ñi dee waaye Yàllay ñiy dund la, ndaxte
Yàllaa tax ñépp di dund.»

39 Ci kaw loolu ay xutbakat ne ko: «Li
nga wax dëgg la, kilifa gi!»

40 Ndaxte kenn ci ñoom ñemeetu koo
laaj dara.

Mbaa Almasi bi mooy sëtu Daawuda?

41 Noonu Yeesu ne leen: «Lu tax nit ñi
di wax ne, Almasi bi mooy sëtu Daawuda?
42 Ndaxte Daawuda moom ci boppam
moo ne ci Sabóor:
“Boroom bi nee na sama Boroom:
‘Toogal ci sama ndijoor,
43 ba kera may daaneel
say noon ci sa kanam.’ ”
44 Gannaaw Daawuda nag wooye na ko
“Boroom bi,” nu muy nekke sëtam?»

45 Bi ko nit ña fa nekkoon ñépp
doon déglu, Yeesu ne ay taalibeem:
46 «Moytuleen xutbakat yi; dañoo bëgg
di doxantu, sol ay mbubb yu réy, te ñépp
di leen nuyoo ñaari loxo ci pénc mi. Ci
jàngu yi, toogu yu féete kanam lañuy
wut, te toogu yu yiw lañuy taamu ci reeri
xew yi. 47 Ñu ngi lekk alalu jigéen ñi
seen jëkkër faatu, di ñaan Yàlla ay ñaani
ngistal yu gudd. Seen mbugal dina gëna
tar.»

21

Saraxu soxna si

1 Noonu Yeesu siggi, séen ay boroom
alal ñuy dugal seen sarax ca ndab ya ca
kër Yàlla ga. 2 Mu gis itam jenn jigéen
ju jëkkëram faatu te mu ñàkk, ju fa def
ñaari poseti xànjar*. 3 Noonu mu daldi
ne: «Ci dëgg, maa ngi leen koy wax,
jigéen ju ñàkk jee moo ëpp ñeneen ñépp
lu mu joxe. 4 Ñoom ñépp dañu sàkk ci
seen barele, waaye moom dafa sàkk ci
néewleem, ba joxe xaalis bi mu waroona
dunde.»

Yàqug Yerusalem ak dellusig Doomu nit ki

5 Noonu ay nit doon wax ci lu jëm ca
kër Yàlla ga, ak ni ñu ko rafetale ak ay doj
yu jafe ak alal ju ñu jébbal Yàlla. Waaye
Yeesu ne leen: 6 «Li ngeen gis fii lépp,
jamono dina ñëw joo xam ne dina daanu,
ba doj dootul des ci kaw doj.»

7 Ñu laaj ko ne: «Kilifa gi, kañ la loolu
di am? Ak luy tegtal ne looloo ngi waaja
xew?» 8 Yeesu ne: «Moytuleen, bu leen
kenn nax. Ndaxte ñu bare dinañu ñëw ci
sama tur ne: “Moom laa,” walla ñu naan:
“Jamono ji jegesi na.” Buleen topp ñooñu.
9 Bu ngeen déggee ay xare ak ay réew yu
jóg, wottuleena tiit, ndaxte fàww yooyule
jëkka am. Waaye taxul mujug jamono
daldi taxaw.»

10 Noonu mu teg ca ne: «Xeet dina
jóg, xeex ak weneen xeet, réew dina xeex
ak meneen réew. 11 Suuf dina yëngu
yëngu yu réy, te wopp ak xiif dina am
ci bérab yu bare. Dina am it ay xew-
xew yu raglu ak ay firnde yu mag yuy
jóge asamaan. 12 Waaye bala looloo xew,
dees na leen jàpp, fitnaal leen, di leen
jébbal àttekat yi ca jàngu ya, tëj leen
kaso. Dees na leen yóbbu ci kanam i
buur ak i boroom réew ndax sama tur.
13 Loolu dina leen ubbil bunt, ba ngeen
man maa seedeel. 14 Fasleen yéenee baña
wut lay ngir musal seen bopp. 15 Ndaxte

* **21:2** Mooy posetu lepton. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

man ci sama bopp maa leen di jox kàddu
ak xel moo xam ne seeni noon duñu ko
mana teggi, mbaa ñu di ko weddi. 16 Seeni
waajur sax ak seeni doomi ndey, seeni
bokk ak seeni xarit, dinañu leen jébbal
àttekat yi, ba ñu rey ñenn ci yéen. 17 Te
ñépp dinañu leen bañ ndax sama tur.
18 Waaye seen genn kawar sax du neen.
19 Seen muñ moo leen di musal.

20 «Bu ngeen gisee ay xarekat wër
dëkku Yerusalem, xamleen ne jamono, ji
ñu koy yàq, agsi na. 21 Kon nag ku nekk
ci biir diiwaanu Yude, nanga daw ca tund
ya; ku nekk ci biir dëkk bi, nanga ko génn;
te ku nekk ca tool ya, bul dugg ca dëkk
ba! 22 Ndaxte ci bés yooyu Yàlla dina fey
jëf yi, te li ñu bindoon ci téereb Yàlla
dina mat. 23 Ngalla jigéen ñi ëmb ca bés
yooya, ngalla it ñiy nàmpal! Ndaxte tiis
wu metti dina am ci réew mi, te Yàlla dina
wàcce meram ci waa réew mii. 24 Dees
na leen reye ak i jaasi, jàpp leen jaam,
yóbbu leen ci réewi àddina sépp. Te ñi
dul Yawut dinañu nappaaje Yerusalem,
ba kera jamonoy ñi dul Yawut mat.

25 «Ay firnde dinañu feeñ ci jant bi,
ci weer wi ak ci biddiiw yi. Ci kaw
suuf xeet yi dinañu tiit, jaaxle ndax riiru
géej gi ak yëngu-yëngub duus yi. 26 Bu
boobaa nit ñiy xëm ndax tiitaange, bu ñuy
xalaat musiba, yi nara wàcc ci àddina,
ndaxte dees na yëngal kàttani asamaan.
27 Noonu dinañu gis Doomu nit ki di ñëw
ciw niir, ànd ak kàttan ak ndam lu réy.
28 Bu mbir yooyu di tàmbalee xew nag,
boo yaboo ngeen siggi, téen, ndaxte seen
njot jubsi na.»

29 Noonu Yeesu misaal leen lii: «Xool-
leen garabu figg ak yeneen garab yi.
30 Bu ñu gisee ñu sëq, soxlawuleen kenn
wax leen ne, nawet bi jubsi na xaat.
31 Noonu itam bu ngeen gisee loolu lépp
xew, xamleen ne nguuru Yàlla jege na.

32 «Ci dëgg maa ngi leen koy wax, niti
jamono jii duñu wéy, te loolu lépp amul.
33 Asamaan ak suuf dinañu wéy, waaye
samay wax du wéy mukk.

34 «Moytuleen seen nafsu diigal leen ci
yàqute ak ci màndite ak ittey àddina, ba
bés boobu bett leen ni mbaal. 35 Ndaxte
dina dal ci ñépp ñi nekk ci kaw suuf.
36 Yewwuleen, di sax ci ñaan, ngir ngeen
mana mucc ci loolu lépp wara xew, te
mana taxaw ak kóolute ci kanam Doomu
nit ki.»

37 Yeesoo ngi daan yendoo jàngle ca kër
Yàlla ga, te bu guddee mu dem ca tund wu
ñuy wax tundu Oliw ya, fanaan fa. 38 Te
nit ñépp dañu daan teela xëy ca kër Yàlla
ga, di ko déglu.

22

Njiiti yoon yi fexeel nañu Yeesu

1 Màggalu Mburu ma amul lawiir jege
woon na, te ñu di ko wax bésu Mucc
ba. 2 Sarxalkat yu mag ya ak xutbakat
ya di wut pexem reylu Yeesu, ndaxte
dañoo ragaloon nit ña. 3 Noonu Seytaane
daldi solu Yudaa, mi ñuy wooye Iskariyo
te mu bokkoon ca fukki taalibe ya ak
ñaar. 4 Noonu Yudaa dem waxtaani ak
sarxalkat yu mag ya ak kilifay wottukati
kër Yàlla ga, ba xam nan la leen di jébbale
Yeesu. 5 Ñu am ca bànneex bu réy, dig ko
xaalis. 6 Yudaa nangu, di fexe jamono ju
mu leen mana jébbal Yeesu, fu mbooloo
ma nekkul.

Reer bu mujj ba

7 Bésu màggalu Mburu ma amul lawiir
agsi, ca bés boobu lañu waroona rendi
gàttub bésu Mucc ba. 8 Noonu Yeesu
yebal Piyeer ak Yowaana ne leen: «Dem-
leen, defaral nu reeru bésu Mucc ba.»
9 Ñu ne ko: «Fan nga bëggoon, nu defare
ko fa?» 10 Mu ne leen: «Bu ngeen duggee
ca dëkk ba, góor gu yenu njaq lu def ndox,
dina taseek yéen. Toppleen ci moom
ba ca kër ga muy dugg, 11 te ngeen ne
boroom kër ga: “Kilifa gi nee na: Ana
néegu gan, bi may lekke reeru bésu Mucc
ba, man ak samay taalibe?” 12 Noonu
dina leen won néeg bu féete kaw, te yaa,
ñu defar ko ba noppi. Foofa ngeen koy
defare.»

13 Ñu dem, gis lépp, ni leen ko Yeesu
waxe woon. Noonu ñu defar reer bi.
14 Bi waxtu wi jotee Yeesu toog ak ndaw
yi, 15 ne leen: «Yàkkamti woon naa lool
lekk ak yéen reeru bésu Mucc bii, laata
ñu may sonal. 16 Ndaxte maa ngi leen

koy wax, dootuma ko lekk mukk, lu dul
ba kera mu mat ci nguuru Yàlla.»

17 Noonu mu fab kaas, daldi sant
Yàlla ne: «Jël-leen kaas bii, séddoo ko.
18 Ndaxte maa ngi leen koy wax, dootuma
naan ndoxum reseñ mi, ba kera Yàlla di
tëral nguuram.»

19 Gannaaw loolu mu jël mburu, sant
Yàlla, damm ko, joxleen ko ne: «Lii sama
yaram la, wi ma joxe ngir yéen. Defleen
lii, ngir fàttaliku ma.»

20 Noonu itam bi ñu lekkee ba noppi,
mu jël kaas bi ne leen: «Kaas bii mooy
misaal kóllëre gu bees gi Yàlla fas jaarale
ko ci sama deret, ji tuuru ngir yéen.
21 Waaye nag loxob ki may wor a ngi nekk
ak man ci ndab li. 22 Doomu nit ki mu
ngi dem, ni ñu ko dogale. Waaye ki koy
wor dina torox.» 23 Noonu taalibe yi di
laajante ci seen biir, kan ci ñoom mooy
nara def loolu.
24 Taalibe ya it di werante, ngir xam
kan ci ñoom moo gëna màgg. 25 Yeesu
ne leen: «Buuri xeeti àddina dañu leen
di dóor yetu nguur, te kilifa yi dañuy
sàkku ngërëm. 26 Waaye yéen buleen
def noonu. Ki gëna màgg ci yéen, na
nekk ni ki gëna ndaw, te njiit mel ni
surga. 27 Ki toog ca lekkukaay ba, moom
ak surgaam, ñoom ñaar kan moo ci gëna
màgg? Xanaa du ki toog ci lekkukaay
bi? Waaye man maa ngi ci seen biir ni
surga. 28 Yéen nag yéenay ñi ànd ak man
ci samay fitna. 29 Man nag jox naa leen
sañ-sañu nguuru, ni ma ko sama Baay
joxe. 30 Dingeen lekkandoo te naanandoo
ak man ci sama nguur. Te dingeen toog ci
jal yi, di àtte fukki giir ak ñaar yu bànni
Israyil.»

31 Yeesu teg ca ne: «Simoŋ, Simoŋ!
Seytaane ñaan na, ñu jébbal leen ko,
ngir mu teqale leen ni ñu teqalee dugub
ak xatax. 32 Waaye man ñaanal naa
la, ngir sa ngëm dëgër. Te yaw, boo
délsee, nanga dëgëral sa bokki taalibe
yi.» 33 Piyeer ne ko: «Boroom bi, àttan
naa ànd ak yaw ca kaso, ba ci dee sax.»
34 Yeesu ne ko: «Piyeer, maa ngi la koy
wax, bala ginaar a sab tey jii, dinga weddi
ñetti yoon ne xam nga ma.»

35 Noonu Yeesu ne leen: «Ba ma leen
yebalee te yóbbaalewuleen woon xaalis,
mbuus, walla dàll, ndax ñàkkoon ngeen
dara?» Ñu ne ko: «Déedéet.» 36 Mu ne
leen: «Léegi nag képp ku am xaalis, na
ko jël; te ku am mbuus, na ko jël; ku
amul jaasi, na jaay mbubbam, jënde ko
jaasi. 37 Ndaxte maa ngi leen koy wax, lii
Mbind mi wax fàww mu am ci man, bi
mu nee: “Boole nañu ko ak ñu bon ña.”
Ndaxte loolu jëm ci man mi ngi mat.»
38 Noonu taalibe ya ne ko: «Boroom bi,
ñaari jaasee ngii.» Mu ne leen: «Doy na.»

Yeesu ñaan na ca tundu Oliw ya

39 Noonu Yeesu génn, dem ca tundu
Oliw ya, ni mu ko daan defe naka-
jekk. Taalibeem ya topp ci moom.
40 Bi mu agsee ca bérab ba, mu ne
leen: «Ñaanleen, ngir baña daanu cig
fiir.» 41 Noonu mu dànd leen, ba fu
aw saan mana tollu, daldi sukk di ñaan
ne: 42 «Baay, soo ko bëggee, teggil ma
kaasu naqar bii. Moona bumu doon
sama coobare, waaye na sa coobare am.»
43 Noonu malaakam Yàlla daldi koy feeñu,
may ko doole. 44 Ci biir tiis, Yeesu gëna
sawar ci ñaan gi, ñaqam mel ni lumbi
deret dal ci suuf.
45 Bi mu ñaanee ba noppi, mu jóg, délsi
ci taalibe yi, fekk leen ñuy nelaw, ndaxte
seen xol dafa sonnoon ak tiis. 46 Noonu
mu ne leen: «Lu tax ngeen di nelaw?
Jógleen ñaan, ngir baña daanu cig fiir.»

Jàpp nañu Yeesu

47 Bi Yeesu di wax, mbooloo mu bare
agsi; ku ñuy wax Yudaa te mu bokkoon ci
fukki ndaw yi ak ñaar jiite leen. Yudaa
jegeñsi Yeesu, bëgg koo fóon. 48 Waaye
Yeesu ne ko: «Ci fóon ngay jébbale
Doomu nit ki ay noonam!» 49 Bi ñi
àndoon ak Yeesu gisee liy bëgga xew, ñu
ne: «Boroom bi, ndax nu dóore jaasi?»
50 Kenn ci ñoom nag dóor surgab sarx-
alkat bu mag ba, noppu ndijooram dagg.
51 Waaye Yeesu daldi ne: «Bàyyileen.»
Mu laal noppu waa ja, wéral ko.
52 Noonu Yeesu ne sarxalkat yu mag
ya ak kilifay wottukati kër Yàlla ga ak
njiiti xeet, wa ko jàppsi woon: «Jóg
ngeen, gànnaayoo jaasi ak yet, mel ni

ñuy topp sàcc. 53 Moona maa nga woon
ak yéen bés bu nekk ca kër Yàlla ga, te
jàppuleen ma. Waaye léegi seen waxtu
la, di jamonoy lëndëm.»

Piyeer weddi na Yeesu

54 Ñu jàpp Yeesu, yóbbu ko ca kër
sarxalkat bu mag ba. Piyeer topp fu sore.
55 Amoon na taal ca diggu ëtt ba, ay nit
toog, wër ko, Piyeer itam toog ci seen biir.
56 Ab mbindaan gis ko, mu toog, taal bi di
ko leeral, mu ne ko jàkk ne: «Nit kii itam
àndoon na ak moom.» 57 Waaye Piyeer
weddi ko ne: «Soxna si, xawma kooku.»
58 Nees-tuut keneen gis ko ne: «Yaw itam
ci ñoom nga bokk.» Piyeer ne ko: «Sama
waay, bokkuma ci.»

59 Bi ñu tegee lu mat waxtu, keneen
dikkaat ca wax ja ne: «Ci lu wóor nit
kii àndoon na ak moom, nde Galile la
jóge.» 60 Waaye Piyeer ne ko: «Sama
waay, xawma li ngay wax!» Bi kàddoom
di daanu, faf ginaar daldi sab. 61 Noonu
Boroom bi geestu, xool Piyeer. Te Piyeer
fàttaliku la ko Boroom bi waxoon ne:
«Bala ginaar a sab tey jii, dinga ma weddi
ñetti yoon.» 62 Piyeer daldi génn, di jooy
jooy yu metti.

Ay alkaati ñaawal nañu Yeesu

63 Nit ñaa nga jàppoon Yeesu, di ko
ñaawal ak di ko dóor. 64 Ñu ngi takkoon
ay bëtam, di ko laaj, naan ko: «Yaw, wax
nu ci kàddug Yàlla, ku la dóor?» 65 Ñu
ngi ko doon tifaar it yeneen saaga.

Yeesu taxaw na ci kanam Pilaat ak Erodd

66 Bi bët setee, kureelu njiiti xeet wa,
maanaam sarxalkat yu mag ya ak xut-
bakat ya, daldi daje, indi Yeesu ci seen
kanam. 67 Ñu ne ko: «Soo dee Almasi
bi, wax nu ko.» Mu ne leen: «Su ma
leen ko waxee, dungeen ma gëm. 68 Te su
ma leen laajee, dungeen tontu. 69 Waaye
gannaaw-si-tey, Doomu nit ki dina toog ci
ndijooru Yàlla, Aji Man ji.» 70 Noonu ñépp
ne: «Kon nag yaay Doomu Yàlla ji?» Mu
ne leen: «Yéen ci seen bopp wax ngeen ne
moom laa.» 71 Ñu daldi ne nag: «Lu nuy
doyeeti seede léegi, ndegam nun ci sunu
bopp noo ko nangoo ci gémmiñam!»

23

1 Gannaaw loolu kureelu àttekat ya
yépp daldi jóg, yóbbu Yeesu ca Pilaat.
2 Foofa ñu tàmbali di ko sosal naan:
«Fekk nanu nit kii, muy fàbbi sunu réew,
di leen teree fey galag Sesaar, te mi
ngi teg boppam Almasi, maanaam buur.»
3 Noonu Pilaat laaj ko: «Ndax yaa di
buuru Yawut yi?» Yeesu ne ko: «Wax nga
ko.» 4 Pilaat ne sarxalkat yu mag ya ak
mbooloo ma: «Gisuma genn tooñ ci nit
kii.» 5 Waaye ñu sax ci seeni wax naan:
«Mi ngi jógloo mbooloo mi, di jàngle ci
réewu Yawut ya mépp, li dale ci Galile ba
fii.»

6 Bi Pilaat yégee baat yooyu, mu laajte
ne: «Ndax nit kii Galile la dëkk?» 7 Bi
mu yégee ne Yeesoo ngi nekk ci diiwaan
bi Erodd yilif, mu yónnee ko Erodd, mi
nekkoon ci jamono jooju ci Yerusalem.

8 Bi Erodd gisee Yeesu, mu am mbég mu
réy. Bu yàgg ba tey dafa koo bëggoona
gis, ndaxte déggoon na ñuy wax ci ay
mbiram te yaakaaroon na ne dina ko
gis mu def kéemaan. 9 Noonu mu laaj
ko ay laaj yu bare, waaye Yeesu waxul
dara. 10 Sarxalkat yu mag ya ak xutbakat
yaa nga fa woon, di ko jiiñ bu metti.
11 Noonu Erodd ak ay xarekatam toroxal
Yeesu, di ko ñaawal. Gannaaw loolu mu
solal ko mbubb mu rafet, delloo ko Pilaat.
12 Erodd ak Pilaat dañoo ñi bañante woon
bu jëkk, waaye ca bés booba doon nañu
ay xarit.

13 Pilaat daldi woo sarxalkat yu mag
ya, njiit ya ak mbooloom Yawut ya ne
leen: 14 «Indil ngeen ma nit kii, ne ma
day jàddloo yoon mbooloo mi. Léegi nag
man mii laaj naa ko ci seen kanam, waaye
gisuma tooñ ci moom ak li ngeen koy jiiñ
lépp. 15 Erodd itam gisul tooñ gu mu
def, ndegam mu yónneewaat nu ko. Nit
kii deful genn tooñ gu jar ñu koy rey.
16-17 Kon nag dinaa ko dóorlu ay yar te
bàyyi ko.» 18 Waaye ñu bokk di yuuxu,
ñoom ñépp naan: «Reyal kii te bàyyi
Barabas!»

19 Dañoo tëjoon Barabas, ndaxte dafa
jéema tas dëkk ba, te rey nit. 20 Pilaat
waxaat ak mbooloo ma, ndaxte dafa
bëggoona bàyyi Yeesu. 21 Waaye ñuy

yuuxu naan: «Daaj ko ci bant! Daaj ko
ci bant, ba mu dee!»
22 Pilaat ne leen ñetteel bi yoon: «Lu
tax? Gan tooñ la def? Gisuma ci moom
dara lu jar dee. Kon dinaa ko dóorlu ay
yar te bàyyi ko.» 23 Waaye ñoom ñu sax
ca la ñu waxoon, di gëna yuuxu naan,
ñu daaj ko ci bant. Coow la yey Pilaat.
24 Muj gi Pilaat dogal, ñu defal leen li
ñu bëgg. 25 Mu bàyyil leen ki ñu ko
ñaanoon, kooku ñu tëjoon kaso, ndax tas
réew ma ak rey nit. Waaye mu jébbal
leen Yeesu ci seeni loxo.

Daaj nañu Yeesu ci bant

26 Bi ñuy yóbbu Yeesu, ñu jàpp ku ñuy
wax Simoŋ te mu dëkk Siren, ku jóge
ca wet, ga féete ak tool ya, sëf ko bant,
ba ñuy wara daaj Yeesu, ngir mu gàddu
ko, topp ci moom. 27 Mbooloo mu baree
nga ko toppoon, te jigéen ñu baree ngi
doon yuuxu, di ko jooy. 28 Yeesu daldi
walbatiku ca ñoom ne: «Yéen jigéeni
Yerusalem, buleen ma jooy! Jooyleen seen
bopp ak seeni doom. 29 Ndaxte jamono
dina ñëw, ju ñu naan: “Jigéen ñi masula
jur ak ñi masula nàmpal, barkeel ngeen!”
30 Bu keroogee,

“Nit ñi dinañu ne tund yi: ‘Daanuleen ci
sunu kaw!’
te naan jànj yi: ‘Suul-leen nu!’ ”

31 Ndaxte su ñu defee nii garab gu tooy gi,
lu ñuy def garab gu wow gi?»
32 Yóbbaale nañu itam ñeneen, ñuy
ñaari defkati lu bon, ngir rey leen. 33 Bi
xarekat ya agsee ba ca bérab, ba ñuy
wooye Kaaŋu bopp, ñu daaj fa Yeesu
ca bant, daajaale ñaari defkati lu bon
ya, kenn ca ndijooram, ka ca des ca
càmmoñam.
34 Ci kaw loolu Yeesu ne: «Baay, baal
leen, ndaxte xamuñu li ñuy def.» Xarekat
ya tegoo ay bant yéreem, ngir séddoo ko.
35 Mbooloo maa nga fa taxaw di seetaan.
Njiit ya di ko reetaan naan: «Musal na
ñeneen; na musal boppam, su fekkee
mooy Almasi bi, ki Yàlla fal!» 36 Xarekat
ya it di ko ñaawal. Ñu jegesi, jox ko
bineegar te naan: 37 «Su fekkee ne yaay
buuru Yawut yi, musalal sa bopp!»
38 Ñu daaj mbind, mu tiim ko naan: «Kii
mooy buuru Yawut yi.»
39 Kenn ca defkatu lu bon ya ñu
wékkoon ci bant, di ko xas, naan ko:
«Xanaa du yaw yaay Almasi bi? Musalal
sa bopp te musal nu!» 40 Waaye ka ca
des yedd moroom ma, naan ko: «Xanaa
ragaloo Yàlla, yaw mi ñuy mbugal ni
moom? 41 Nun yelloo nanu sunu mbugal,
waaye moom deful dara.» 42 Noonu mu
ne: «Yeesu, fàttaliku ma, boo délsee ci
sa nguur.» 43 Yeesu ne ko: «Ci dëgg maa
ngi la koy wax, tey jii dinga texe ak man
ca jataayu Yàlla.»

Yeesu saay na

44-45 Noonu digg bëccëg daldi jot, jant
ba nëbbu, réew mépp daldi lëndëm
këruus lu mat ñetti waxtu. Ridob bérab
bu sell ba ca kër Yàlla ga daldi xar ñaar.
46 Yeesu woote ak kàddu gu dëgër naan:
«Baay, jébbal naa la sama ruu!» Bi mu
waxee loolu, mu delloo ruuwam Yàlla.
47 Bi njiitu xare ba gisee li xewoon, mu
màggal Yàlla ne: «Dëgg-dëgg nit kii ku
jub la woon.»
48 Nit ña fa dajaloo woon ñépp, di
seetaan li xew, ba ñu gisee loolu, ñu
dellu seen kër, fëgg seen dënn, di jooy.
49 Xamey Yeesu yépp ak jigéen, ña ko
toppe woon Galile, dànd leen, di xool li
xew.

Rob nañu Yeesu

50-51 Nit ku ñuy wax Yuusufa dem ca
Pilaat. Mi ngi dëkk Arimate ca diiwaanu
Yude. Yuusufaa nga bokkoon ca kureelu
àttekat yi. Nit ku baax la woon te jub, te
àndul woon ci li ñu dogaloon te jëf ko. Da
doon séentu nguuru Yàlla. 52 Mu dem ca
Pilaat, laaj ko néewu Yeesu. 53 Gannaaw
loolu mu wàcce ko ca bant ba, laxas ko
ci càngaay, dugal ko cib bàmmeel bu
ñu yett ciw doj te masuñu caa def kenn.
54 Fekk bésu Waajal la woon, te bésub
noflaay baa ngi doon tàmbali. 55 Jigéen
ña gungee woon Yeesu Galile, ànd ak
Yuusufa, gis bàmmeel ba ak na ñu ca
dence néewu Yeesu ba. 56 Noonu ñu dellu
defari cuuraay ak latkoloñ ngir néew ba.
Ca bésub noflaay ba ñu noppalu, ni ko
yoon wi santaanee.

24

Yeesu Kirist dekki na
1 Bés bu jëkk ca ayu-bés ga, jigéen ña
jóg ca fajar, dem ca bàmmeel ba. Ñu ngi
yoroon cuuraay lu ñu defaroon. 2 Bi ñu
agsee, ñu fekk ñu béraŋ doj, wa uboon
bàmmeel ba. 3 Ñu dugg ca bàmmeel
ba, waaye fekkuñu fa néewu Boroom bi
Yeesu. 4 Noonu ba ñu nekkee ak seen
njaaxle, am na ñaar ñu leen feeñu, sol
yére yuy melax. 5 Jigéen ña am tiitaange
ju mag, daldi dëpp seen jë ci suuf. Waaye
ñu ne leen: «Lu tax ngeen di seet kiy dund
ci biir néew yi? 6 Nekkatu fi; dekki na.
Fàttalikuleen la mu leen waxoon, ba mu
nekkee Galile. 7 Nee woon na: “Fàww ñu
jébbal Doomu nit ki bàkkaarkat yi, ñu
rey ko ci bant, mu dekki ca ñetteelu fan
ba.”» 8 Noonu ñu daldi fàttaliku kàdduy
Yeesu ya.
9 Bi ñu jógee bàmmeel ba, ñu dem
nettaliji loolu lépp fukki ndaw ya ak
benn, ak ña ca des ñépp. 10 Jigéen ña
ñoo doon Maryaamam Magdala, Sànn, ak
Maryaama yaayu Saag. Yeneen jigéen yi
leen gunge woon itam nettali loolu ndaw
ya. 11 Waaye ñu teg wax jooju ay jeneer,
ba gëmuñu jigéen ñooñu. 12 Waaye
Piyeer daldi jóg, daw, dem ca bàmmeel
ba. Bi mu àggee, mu sëgg, yër, gisul lu
dul càngaay la. Noonu mu dëpp ñibbi,
jaaxle lool ci li xew.

Yeesu feeñu na ñaari taalibe yu jëm Emayus
13 Ca bés boobu ñaar ci taalibe yi di dem
ci dëkku Emayus, te mu sore Yerusalem
ci lu mat fukki kilomet. 14 Ñu waxtaane li
xewoon lépp. 15 Bi ñuy waxtaan ak a sot-
teente xalaat, Yeesu ci boppam dab leen,
ànd ak ñoom, 16 fekk seeni bët muuru, ba
manu ko woona xàmmi. 17 Yeesu ne leen:
«Lan ngeen di waxtaane nii ci yoon wi?»
Noonu ñu taxaw, seen xol jeex. 18 Kenn ci
ñoom, ki tudd Këleyopas ne ko: «Xanaa
yaw rekk yaa ñëw Yerusalem te umple
li fi xewoon bés yii?» 19 Yeesu ne leen:
«Lu fi xew?» Ñu ne ko: «Mbirum Yeesum
Nasaret. Ab yonent la woon bu doon
def ay jëf yu mag, di wax ay kàddu yu
am doole, ci kanam nit ñi ak ca kanam
Yàlla. 20 Waaye sunuy sarxalkat yu mag
ak sunuy njiit ñoo ko jébbal nguur gi ngir
ñu àtte ko, teg ko dee, ba daaj ko ci bant.
21 Nun nag danoo yaakaaroon ne mooy
kiy nara jot Israyil. Waaye bi loolu xewee
ak léegi, tey la ñetteelu fan bi. 22 Teewul
nag am na ay jigéen yu bokk ci nun yu
nu jaaxal. Dañoo fajaru ca bàmmeel
ba, 23 waaye fekkuñu fa néewam. Ñu
délsi, nettali nu ne, ay malaaka feeñu
nañu leen, yégal leen ne mi ngi dund.
24 Ñenn ci sunu àndandoo yi dem nañu ca
bàmmeel ba, fekk lépp mel, na ko jigéen
ña waxe woon. Waaye moom gisuñu ko.»
25 Noonu Yeesu ne leen: «Yéen daal,
yéena ñàkk xel, te seen xol yéexa gëm li
yonent yi yégle woon! 26 Xanaa du Almasi
bi dafa waroona daj boobu coono te dugg
ci ndamam?» 27 Noonu mu tàmbalee ci
yonent Yàlla Musaa ba ci yonent yépp,
tekkil leen li Mbind mi wax lépp ci ay
mbiram.
28 Bi ñuy jub dëkk, ba ñu jëmoon nag,
Yeesu def ni kuy jubal yoonam. 29 Waaye
ñu téye ko ne ko: «Toogal fii ci nun,
ndaxte jant baa ngi so, te léegi mu guddi.»
Noonu mu dugg, toog ca ñoom. 30 Bi
ñu tàmbali di reer, Yeesu jël mburu ma,
gërëm Yàlla, ba noppi damm ko, jox leen
ko. 31 Bi mu defee loolu, lépp leer ci seeni
bët, ñu daldi ko xàmmi. Waaye Yeesu ne
mes, gisatuñu ko. 32 Noonu ku nekk naan
sa moroom: «Ndax sa xol seddul woon, bi
muy wax ak nun ci yoon wi, te muy tekki
Mbind mi?»
33 Ñu daldi jóg ca saa sa, dellu
Yerusalem, fekk fa fukki ndaw ya ak
benn, ak yeneen taalibe. 34 Ñooñu ne
leen: «Dëgg la, Boroom bi dekki na, te
feeñu na Simoŋ!» 35 Ñaari taalibe ya
ñoom it daldi leen nettali la xewoon ca
yoon wa ak ni ñu xàmmee Yeesu, bi mu
dammee mburu ma.

Yeesu feeñu na ay taalibeem
36 Bi ñaari taalibe ya dee wax noonu,
Yeesu taxaw moom ci boppam ci seen
biir ne leen: «Na jàmm wàcc ci yéen.»
37 Ñu daldi tiit, foog ne dañoo gis njuuma.
38 Waaye Yeesu ne leen: «Lu tax ngeen
jaaxle, ak lu tax ngeen di xel ñaar ci

seen xol? 39 Xool-leen samay loxo ak
samay tànk. Man mii la. Laal-leen ma
te xam, njuuma amul yaram walla ay
yax, ni ngeen gise, ma am ko.» 40 Bi
mu leen waxee loolu, mu won leen ay
loxoom ak ay tànkam. 41 Waaye ba tey
manuñu woona gëm ndax seen mbég ak
jaaxle. Noonu Yeesu laaj leen ne: «Ndax
am ngeen fii lu ñu lekk?» 42 Ñu jox ko
dogu jën wu ñu lakk. 43 Mu jël ko, lekk ci
seen kanam.

44 Noonu mu ne leen: «Bi ma nekkee
ak yéen, waxoon naa leen baat yii: li ñu
bind lépp ci samay mbir ci yoonu Musaa
ak ci téerey yonent yi ak ci Sabóor dafa
wara am.» 45 Noonu mu ubbi seen xel,
ngir ñu xam li Mbind mi di wax. 46 Mu
ne leen: «Fàww Almasi bi sonn, mu dee te
dekki ca ñetteelu fan ba, ni ñu ko binde,
47 te it ñuy yégle xeet yépp ci turam, dale
ko ci Yerusalem ne war nañoo tuub seeni
bàkkaar, Yàlla baal leen. 48 Yéenay samay
seede. 49 Te man dinaa leen yónnee li
sama Baay dige. Yéen nag toogleen ci
dëkk bi, ba ñu sol leen doole ji jóge ci
kaw.»

Yeesu tàggu na ay taalibeem

50 Gannaaw loolu Yeesu yóbbu leen
ca wetu Betani. Foofa mu yékkati ay
loxoom, barkeel leen. 51 Bi mu leen
dee barkeel, mu tàggoo ak ñoom, Yàlla
yéege ko asamaan. 52 Taalibe ya màggal
ko, daldi dellu Yerusalem, fees ak mbég.
53 Foofa daawuñu jóg ca kër Yàlla ga, di
gërëm Yàlla.

Xibaaru jàmm bi ci Almasi bi Yeesu, ni ko Yàlla jaaralee ci YOWAANA

Yeesu Kirist moo di Kàddu gi ak leer gu wóor gi

1 Ca njàlbéen ga fekk na Kàddu gi am, te Kàddu gi ma nga woon ak Yàlla, te Kàddu gi Yàlla la woon. 2 Moo di ki nekkoon ak Yàlla ca njàlbéen ga. 3 Ci moom lañu sàkke lépp. Amul dara lu ñu sàkk lu jaarul ci moom. 4 Ci moom la dund nekk, te dund googu mooy leeral nit ñi. 5 Leer gi feeñ na ci biir lëndëm, te lëndëm gi jàppu ko.

6 Yàlla yónni woon na nit ku ñu naan Yaxya. 7 Kooku ñëw na, doon ab seede, ngir wax ci mbirum leer gi. Ñëw na ngir ñépp dégg li mu wax te gëm. 8 Moom ci boppam du woon leer gi, waaye ñëw na ngir seedeel leer gi.

9 Kàddu googu mooy leer gu wóor, giy ñëw ci àddina te di leeral nit ku nekk. 10 Ci àddina la nekkoon, àddina si ñu sàkk jaarale ko ci moom, te àddina xamu ko. 11 Ñëw na ci réewam, te ay ñoñam nanguwuñu ko. 12 Teewul ñi ko nangu te gëm ci turam, may na leen, ñu am sañ-sañu nekk doomi Yàlla. 13 Ñooñu judduwuñu ci deret walla ci bëgg-bëggu yaram, walla ci coobarey nit. Ñu ngi juddu ci Yàlla.

14 Kàddu gi ñëw, doon nit, dëkk ci sunu biir. Gis nañu ndamam, mu fees ak yiw ak dëgg, ndam li Baay bi jox jenn Doomam ji mu am kepp.

15 Yaxyaa ngi koy seedeel te yégle na lii; nee na: «Moo taxoon ma wax ne: “Dina ñëw sama gannaaw waaye moo ma gëna màgg, ndaxte nekk na laata may juddu.”»

16 Kàddu gi fees na ak yiw, te nun ñépp jot nanu ci sunu wàll, mu barkeel nu ay yooni yoon. 17 Ndigali Yàlla yi, ci gémmiñu Musaa lañu leen jaarale; yiw wi ak dëgg gi, Yeesu Kirist moo ko indaale. 18 Kenn masula gis Yàlla, waaye Bàjjo bi, di Yàlla te nekk ak Baay bi, moo ko xamle.

Yaxya nee na, du Almasi bi

19 Lii mooy seedes Yaxya. Amoon na bés Yawut ya yónni ay sarxalkat ca Yaxya, ñu ànd ak ñu soqikoo ci giiru Lewi. Ñu nga jóge Yerusalem, ñëw ci moom, di ko laaj mooy kan. 20 Yaxya tontu na leen te nëbbu ci dara, wóoral na leen ne moom du Almasi bi.

21 Ñu laaj ko ne: «Kon yaay kan? Ndax yaa di Ilyaas?» Mu ne leen: «Déedéet, duma Ilyaas.» Ñu ne ko: «Ndax yaa di Yonent, bi wara ñëw?» Mu ne leen: «Déedéet.» 22 Noonu ñu laaj ko ne: «Wax nu yaay kan, ngir nu mana tontu ñi nu yónni. Nga ne yaa di kan?» 23 Yaxya wax leen li yonent Yàlla Esayi waxoon ne: «Man maa di baat biy yégle ci màndiŋ mi ne: “Xàll-leen yoonu Boroom bi!”»

24 Amoon na ñu bokk ca Farisen ya, yu àndoon ca mbooloo, ma ñu yónni woon ca Yaxya. 25 Ñooñu laaj ko ne: «Gannaaw doo Almasi bi, doo Ilyaas, doo Yonent bi wara ñëw, lu tax ngay sóob nit ñi ci ndox?» 26 Yaxya ne leen: «Man maa ngi sóobe ci ndox, waaye am na ci seen biir ku ngeen xamul. 27 Kookooy ñëw sama gannaaw, te man sax yeyoowumaa tekki ay dàllam.»

28 Lii xewoon na ci dëkku Betani, ca gannaaw dexu Yurdan, fa Yaxya doon sóobe.

Yeesu moo di Gàttub Yàlla

29 Ca ëllëg sa, bi Yaxya gisee Yeesu, muy ñëw ci moom, mu ne: «Xool-leen! Kii mooy Gàttub Yàlla, bi ñu nara rendi, ngir dindi bàkkaaru àddina. 30 Moo taxoon ma wax ne: “Am na kuy ñëw sama gannaaw, waaye moo ma gëna màgg, ndaxte nekk na laata may juddu.” 31 Xawma woon kooku kan la waroona doon, waaye xamal ko bànni Israyil moo tax ma ñëw, di sóob nit ñi ci ndox.»

32 Ci kaw loolu Yaxya seede na lii: «Gis naa Xelu Yàlla mi ci melow pitax, mu jóge ci asamaan, tegu ci moom. 33 Bi loola laata am, xawma woon mooy kan, waaye Yàlla, mi ma yebal may sóobe ci ndox, nee woon na ma: “Dinga gis Xel mu Sell mi wàcc,

tegu ci kaw nit. Kooku moo di ki leen di
sóob ci Xel mu Sell mi.”» 34 Yaxya teg ca
ne: «Gis naa loolu te seede naa ne moom
moo di Doomu Yàlla ji.»

Ñi jëkka doon taalibey Yeesu

35 Ca ëllëg sa Yaxya taxawaatoon na
ca bérab booba, ànd ak ñaari taalibeem.
36 Bi mu gisee Yeesu muy romb, mu daldi
ne: «Kii mooy Gàttub Yàlla bi!»
37 Ñaari taalibe ya dégg li mu wax,
daldi dem toppi Yeesu. 38 Yeesu geestu,
gis ne ñoo ngi koy topp. Mu ne leen:
«Lu ngeen soxla woon?» Ñu ne ko: «Foo
dëkk, Ràbbi?»
Ràbbi mi ngi tekki «Kilifa gi». 39 Yeesu
ne leen: «Kaayleen gis.» Noonu ñu dem,
seeti fa mu daloon, ngoonalal ko. Ci
tàkkusaani kaw la woon.
40 Kenn ci ñoom ñaar, ñi déggoon li
Yaxya wax te topp Yeesu, ma nga tuddoon
Andare, mi bokkoon ak Simoŋ Piyeer
ndey ak baay. 41 Andare dafa daldi dem
seeti Simoŋ ne ko: «Gis nanu Almasi
bi.» Baat boobu mi ngi tekki «Kirist».
42 Noonu mu yóbbu ko ci Yeesu. Yeesu
xool ko ne ko: «Yaa di Simoŋ, doomu
Yowaana. Dinañu la wooye Sefas.» Sefas
mi ngi tekki «Piyeer», maanaam «xeer».

Yeesu woo na Filib ak Nataneel

43 Ca ëllëg sa mu fas yéenee dem
diiwaanu Galile te mu gis Filib. Yeesu ne
ko: «Toppal ci man.»
44 Filib mu nga dëkkoon Betsayda,
dëkku Andare ak Piyeer. 45 Filib dajeek
Nataneel ne ko: «Gis nanu ki yoonu
Musaa wi ak yonent yi doon wax. Mu
ngi tudd Yeesu, doomu Yuusufa, te dëkk
Nasaret.» 46 Nataneel ne ko: «Aa! Ndax
dara lu baax man na jóge Nasaret?» Filib
ne ko: «Ñëwal gis.»
47 Naka la Yeesu gis Nataneel jëmsi ci
moom, mu daldi ne ci mbiram: «Xool-
leen, nitu Israyil dëgg a ngee di ñëw; du
dox benn tànku caaxaan.» 48 Nataneel ne
ko: «Noo ma xame?» Yeesu ne ko: «Bi
la Filib di laata woo, gis naa la, bi nga
nekkee ca ker garabu figg ga.» 49 Nataneel
wax ko ne: «Kilifa gi, yaay Doomu Yàlla
ji, yaa di buuru Israyil!» 50 Yeesu ne ko:
«Ndax li ma ne, gis naa la ca ker garab ga,
moo tax nga gëm? Dinga gis mbir yu gëna
réy yii.» 51 Noonu mu teg ca ne: «Ci dëgg-
dëgg maa ngi leen koy wax, dingeen gis
asamaan ubbiku, malaaka yiy baagante
kaw ak suuf, di wàcc ci Doomu nit ki.»

2

Yeesu dem na céet ga ca dëkku Kana

1 Ñaari fan gannaaw loolu ag céet am
ca dëkku Kana ca diiwaanu Galile. Yaayu
Yeesu teewe woon na ko. 2 Woo woon
nañu it Yeesu ca céet ga ak ay taalibeem.
3 Ca biir xew wa, biiñ ba daldi jeex. Yaayu
Yeesu ne ko: «Amatuñu biiñ.» 4 Yeesu ne:
«Soxna si, loo ma bëggal? Ndaxte sama
waxtu jotagul.» 5 Yaayam daldi ne surga
ya: «Defleen lépp lu mu leen wax.»
6 Foofa amoon na fa juróom benni ndaa
yu ñu yett ci doj, yu Yawut ya daan
jëfandikoo ngir seen sangu set. Ndaa
lu nekk man na def daanaka téeméeri
liitar. 7 Yeesu ne surga ya: «Duyleen ndaa
yi.» Ñu duy leen, ba ñu fees bay rembat.
8 Noonu Yeesu ne leen: «Tanqleen ci
léegi, yót ko njiitu xew wi.» Ñu daldi
ko ciy yót. 9 Ki jiite xew wa ñam ndox,
ma Yeesu soppi biiñ. Xamul woon fu
biiñ booba jóge, waaye surga ya tanqoon
ndox ma, ñoom xamoon nañu ko. Naka
noonu mu woo boroom céet ga ne ko:
10 «Ci xew yépp, naan gu neex gi lañuy
jëkke. Bu nit ñi doyalee, ñu sooga génne
ga ca des. Waaye yaw dangaa dencoon gi
gëna neex ba nëgëni.»
11 Firnde jii ame ca Kana, ca diiwaanu
Galile, moo doon kéemaan gi Yeesu jëkka
def. Ci noonu la wonee màggaayam te ay
taalibeem gëm nañu ko.
12 Bi loolu weesoo, mu ànd ak yaayam,
ay rakkam ak i taalibeem, dem dëkku
Kapernawum. Waaye yàgguñu fa.

Yeesu dàq na jaaykat ya ca kër Yàlla ga

13 Màggalu Yawut, gi ñuy wax bésu
Mucc ba, mu ngi doon jubsi. Yeesu dem
Yerusalem, 14 dugg ca kër Yàlla ga. Bi mu
fa demee, fekk na ca ëtt ba ay jaaykati nag
ak yu xar ak yu pitax, ak weccikatu xaalis
ya toog. 15 Noonu Yeesu ràbb ab yar,
daldi leen koy dàqe, ngir ñu génn ëttu
kër Yàlla ga, ñoom ak xar ya ak nag ya.

Mu tasaare xaalisu weccikat ya, daaneel
taabal ya, 16 daldi ne jaaykati pitax ya:
«Jëleleen fi lii! Sama kër Baay, buleen
ko def marse!» 17 Taalibeem ya fàttaliku
Mbind mii: «Cawarte gi ma am ci sa kër,
mu ngi mel ni taal buy tàkk ci sama biir.»

18 Noonu Yawut ya ne ko: «Ban firnde
nga nuy won ngir dëggal ne am nga sañ-
sañu def lii nga def?» 19 Yeesu ne leen:
«Daaneel-leen kër Yàlla gii, ma daldi koy
yékkati ci ñetti fan.» 20 Ñu ne ko: «Nga
ne kër Yàlla, gii ñu tabax ci ñeent fukki
at ak juróom benn, man nga koo yékkati
ci ñetti fan!»

21 Waaye kër Yàlla, gi Yeesu doon
wax, nekkul woon ab tabax, aw yara-
mam ci boppam moo ko taxoon di wax.
22 Gannaaw ga nag, bi Yeesu deeyee ba
dekki, la taalibeem ya fàttaliku li mu
waxoon, daldi gëm Mbind mi ak wax, ja
leen Yeesu waxoon.

23 Bi Yeesu nekkee Yerusalem ci
màggalu bésu Mucc ba, ñu bare gis
kéemaan, yi mu doon def, daldi gëm ci
turam. 24 Waaye Yeesu wóoluwu leen
woon, ndaxte xamoon na leen ñoom
ñépp, 25 te it soxlawul ñu koy xamal dara
ci nit, ndaxte moom ci boppam xam na
xolu nit.

3

Yeesu waxtaan na ak njiitu diine

1 Amoon na ca Farisen ya nit ku ñu
naan Nikodem te mu bokk ca kilifay
Yawut ya. 2 Genn guddi mu ñëw ca Yeesu
ne ko: «Kilifa gi, xam nanu ne Yàllaa la
yónni ngir nga jàngal nu, ndaxte kenn
manula def firnde yii ngay wone te Yàlla
àndul ak moom.» 3 Yeesu ne ko: «Ci
dëgg-dëgg maa ngi la koy wax, képp
ku judduwaatul* doo mana seede nguuru
Yàlla.» 4 Nikodem ne ko: «Nit ku xas
ba màggat, nan lay mana judduwaate?
Ndax day dellu ci biiru yaayam ngir
judduwaat?»

5 Yeesu ne ko: «Ci dëgg-dëgg maa ngi
la koy wax, ku judduwul ci ndox ak ci
Xelum Yàlla, doo mana bokk ci nguuru
Yàlla. 6 Lu juddoo ci nit, nit la; waaye
lu juddoo ci Xelum Yàlla, xel la. 7 Li ma
ne: "Fàww ngeen judduwaat," bumu la
jaaxal. 8 Ngelaw fu ko neex lay jublu. Yaa
ngi koy dégg waaye xamuloo fu mu jóge,
xamuloo fu mu jëm. Noonu la mel it ci
képp ku juddoo ci Xelum Yàlla.»

9 Ci baat yooyu Nikodem ne ko: «Nu
loolu mana ame?»

10 Yeesu ne ko: «Yaw yaay jàngal bànni
Israyil te xamuloo mbir yii? 11 Ci dëgg-
dëgg maa ngi la koy wax, noo ngi wax li
nu xam, di nettali li nu gis, waaye nan-
guwuleena gëm li nu seede. 12 Gannaaw
gëmuleen li ma leen di wax ci mbiri
àddina, naka ngeen mana gëme, bu ma
leen waxee ci mbiri asamaan? 13 Kenn
masula yéeg ci asamaan su dul ki fa jóge,
muy Doomu nit ki. 14 Te itam na Musaa
sampe woon ab bant ca diggu màndiŋ ma,
takk ca jaan, ja mu defare woon xànjar,
fàww ñu yékkatee noonu Doomu nit ki,
15 ngir képp ku ko gëm am ci moom dund
gu dul jeex.»

16 Ndaxte Yàlla dafa bëgg àddina, ba
joxe jenn Doomam ji mu am kepp, ngir
képp ku ko gëm am dund gu dul jeex
te doo sànku mukk. 17 Yàlla yónniwul
Doomam ci àddina ngir mu daan nit ñi,
waaye ngir musal leen. 18 Képp ku ko gëm
deesu la daan, waaye ku ko gëmul daan
nañu la ba noppi, ndaxte gëmuloo ci turu
Doom ji Yàlla am kepp. 19 Ci nii la àtte
bi ame: leer gi ñëw na ci àddina, waaye
nit lëndëm gi lañu taamu ndax seeni jëf
yu bon. 20 Képp kuy def lu bon day bañ
leer gi te du ci ñëw, ndax ragal ay jëfam
di feeñ bëccëg ndarakàmm. 21 Waaye ku
def lu jub day ñëw ci leer gi, ngir ñu xam
ne def na ay jëfam ci kanam Yàlla.

Yeesu moo gëna màgg Yaxya

22 Gannaaw loolu Yeesu ànd ak ay
taalibeem, dem ca biir diiwaanu Yude,
toog fa ak ñoom ab diir, di sóob nit ñi
ci ndox. 23 Yaxya moom itam doon na
sóobe ci ndox ci dëkku Aynon, ca wetu
dëkku Salim, ndaxte diiwaan booba bare
woon na ndox. Nit ñi daan nañu ñëw
ci moom, mu di leen sóob. 24 Booba

* **3:3** judduwaat: ci làkku gereg, baat bi Yeesu wax mi ngi tekki «judduwaat» walla «juddoo ci kàttan gu jóge ci kaw».

tëjaguñu Yaxya ci kaso. 25 Foofa ay taal-
ibey Yaxya tàmbalee werante ak benn
Yawut ci mbirum sangu set. 26 Ci kaw
loolu ñu dem ca Yaxya ne ko: «Kilifa gi,
ndax fàttaliku nga kooka nga seede woon
te mu nekkoon ak yaw ca gannaaw dexu
Yurdan? Moom de, ma ngay sóobe ci
ndox léegi te ñépp a ngay dem ca moom!»
27 Yaxya ne leen: «Kenn manula am
dara lu ko Yàlla joxul. 28 Yéen ci seen
bopp man ngeena seede ne waxoon naa
ne duma Almasi bi waaye dañu maa
yónni ma jiitusi ko. 29 Kiy céetal moo
moom séetam. Waaye xaritu kiy céetal
dafay taxaw di ko déglu, tey bég, bu
déggee baatam. Mbég moomu moo di
sama bos tey, te fi mu nekk mat na sëkk.
30 Li war moo di moom, mu gëna màgg te
man, ma gëna féete suuf.»
31 Ki jóge ci kaw moo féete kaw ñépp;
ki jóge ci suuf nag, ci suuf rekk la mana
bokk, te ni niti àddina lay waxe. Ki
jóge asamaan 32 day wax li mu gis ak li
mu dégg, waaye kenn nanguwul li mu
seede. 33 Képp ku nangu seedeem nangu
nga ne Yàlla, dëgg lay wax. 34 Ndaw li
Yàlla yónni, kàddug Yàlla lay wax, ndaxte
mayu Xel mu Sell, mi Yàlla sol ci moom,
amul dayo. 35 Baay bi dafa bëgg Doom ji,
te jox na ko sañ-sañ ci lépp. 36 Ku gëm
Doom ji, am nga dund gu dul jeex; ku
déggadil Doom ji, amuloo dund, waaye
merum Yàllaa ngi la tiim.

4

Yeesu waxtaan na ak jigéen ji amoon juróomi jëkkër

1 Amoon na benn bés Farisen yi dégg
ne, ñiy topp Yeesu ñoo ëpp ñiy topp
Yaxya, te ñi Yeesu sóob ci ndox ñoo
ëpp ñi Yaxya sóob. 2 Fekk Yeesu moom
ci boppam daawul sóob kenn ci ndox,
waaye ay taalibeem ñoo daan sóobe. 3 Bi
Yeesu yégee loolu nag, mu jóge Yude,
dellu diiwaanu Galile.
4 Bi muy dem Galile, waroon na jaar
ci diiwaanu Samari. 5 Noonu mu agsi ci
wetu dëkku Sikar ci tool, bi Yanqóoba
mayoon doomam Yuusufa. 6 Foofa la
teenu Yanqóoba nekkoon. Yeesu toog ca
pindu teen ba, di noppalu ndax coonob
tukki ba. Ca digg bëccëg la woon.
7 Noonu jigéenu waa Samari ñëw fa di
root. Yeesu ne ko: «May ma ndox, ma
naan.» 8 Fekk booba nag, taalibey Yeesu
ya dañoo demoon ca biir dëkk ba, di jënd
lu ñu lekk.
9 Jigéen ja ne ko: «Yaw, ngay Yawut,
man maay jigéen ju dëkk Samari; nan nga
ma mana ñaane ndox?»
Jigéen ja wax na loolu, ndaxte Yawut ya
bokkuñu woon ak waa Samari ndab yu
ñuy lekke.
10 Noonu nag Yeesu ne ko: «Soo xam-
oon li Yàlla maye, xam ki lay ñaan
ndox, kon yaw ci sa bopp, yaa koy ñaan,
te moom dina la may ndoxum dund.»
11 Jigéen ja ne ko: «Sang bi, teen bi xóot
na te amuloo baag, kon fooy jële ndoxum
dund? 12 Xanaa kay xalaatuloo ne yaa
gëna màgg sunu maam Yanqóoba, moom
mi nu gasal teen bii, mu naan ci moom ak
i doomam, wëgg cig juram?»
13 Yeesu wax ko ne: «Ku naan ci
ndoxum teen bii, balaa yàgg mu maraat,
14 waaye ndox mi may joxe, ku ci naan du
marati mukk, ndaxte day nekk ci moom
bëtu ndox buy ball, di joxe dund gu dul
jeex.»
15 Noonu jigéen ja daldi ko ne: «Sang
bi, may ma ci ndox moomu, ngir ma
bañatee mar, bay ñëw ba fii di rootsi.»
16 Yeesu ne ko: «Demal wooyi sa jëkkër
te ñëw.» 17 Jigéen ja ne ko: «Awma
jëkkër de.» Yeesu ne ko: «Wax nga dëgg
ne amuloo jëkkër, 18 ndaxte amoon nga
juróomi jëkkër, te ki nga nekkal léegi du
sa jëkkër. Li nga wax dëgg la.» 19 Jigéen
ja ne ko: «Sang bi, gis naa ne ab yonent
nga. 20 Nun nag, naka-jekk sunuy maam
ca tund wee ngay séen lañu daan jaamoo
Yàlla, waaye yéen Yawut yi, dangeen ne
Yerusalem lañu wara jaamoo Yàlla.»
21 Yeesu ne ko: «Jigéen ji, gëmal lii
ma lay wax: dina am jamono joo xam
ne du ci tund wale te du ci Yerusalem
ngeen di jaamoo Baay bi. 22 Yéen waa
Samari, xamuleen li ngeen di jaamu. Nun
Yawut yi, xam nanu li nuy jaamu, ndaxte
kiy musal àddina ci Yawut yi la jóge.
23 Waaye jamono dina ñëw, te agsi na ba

noppi, jamono joo xam ne jaamukat yi
dëgg dinañu jaamu Baay bi ci xel ak ci
dëgg. Ñooñu nag, ñooy jaamu Baay bi,
ni mu ko bëgge. 24 Yàlla xel la, kon ñi
koy jaamu war nañu koo jaamu ci xel ak
ci dëgg.» 25 Jigéen ja ne ko: «Xam naa
ne Almasi bi —maanaam Kirist— dina
ñëw te bu ñëwee, dina nu leeralal lépp.»
26 Yeesu ne ko: «Maa di Almasi bi, man
miy wax ak yaw.»

Taalibey Yeesu ya délsi nañu

27 Noonu nag taalibey Yeesu ya délsi, gis
muy wax ak ab jigéen. Ñu daldi jaaxle
lool. Waaye kenn ñemewu ko woon ne:
«Looy laaj?» walla: «Lu tax ngay wax ak
moom?»
28 Noonu jigéen ja wacc fa njaqam,
daldi dem ca dëkk ba ne leen:
29 «Kaayleen gis; nit a nga fee ku ma
wax lépp lu ma masa def. Ndax kooku
du Almasi bi?» 30 Noonu waa dëkk ba
jóg, jëm ca Yeesu.
31 Fekk taalibey Yeesu ya di ko gétën ne:
«Kilifa gi, lekkal.» 32 Waaye Yeesu ne leen:
«Am na ñam wu may lekk, te xamuleen
ko.» 33 Taalibe ya nag di laajante naan:
«Ndax dafa am ku ko indil lekk?» 34 Yeesu
ne leen: «Sama ñam moo di def coobarey
ki ma yónni te àggale liggéey, bi mu ma
sant. 35 Du dangeen naan: “Fii ak ñeenti
weer ñu góob”? Waaye man, dama leen
naan: xool-leen tool yi, ñoo ngi ñor ba
weex tàll, di xaar ku leen góob. 36 Kiy
góob tool yi mu ngi jot xaat peyam; day
dajale nit ñi ngir dund gu dul jeex, ni
ñuy dajalee pepp. Kon boog kiy ji dina
bégandoo ak kiy góob. 37 Wax ji ñu wax
ne: “Kenn dina ji, keneen góob,” dëgg
la. 38 Yebal naa leen, ngeen góob tool bu
ngeen beyul. Ñeneen a ko bey, te yéena
ko jariñoo.»

Ñu bare ci waa Samari gëm nañu Yeesu

39 Bi jigéen ja nee waa dëkk ba: «Wax
na ma li ma def lépp,» ñu bare gëm nañu
Yeesu. 40 Ñu daldi dikk ñaan Yeesu, mu
dal ak ñoom. Yeesu toog fa ñaari fan.
41 Ñu bare gëm ko ndax li mu doon wax.
42 Ñu ne jigéen ja: «Léegi gëm nanu, te
du li nga wax moo tax waaye li nu gisal
sunu bopp. Te xam nanu ne dëgg-dëgg
kii moo di Musalkatu àddina si.»

Yeesu faj na xale ba bëggoona dee

43 Bi Yeesu amee ñaari fan ca dëkk ba,
mu jóge fa, jëm diiwaanu Galile, 44 ndaxte
moom ci boppam nee woon na: «Ab
yonent, kenn du ko faaydaal ca réewam.»
45 Bi mu agsee Galile, nit ñi teeru ko,
ndaxte ñoom itam teewoon nañu ca
màggalu bésu Mucc ba ca Yerusalem, te
gisoon nañu la mu fa defoon lépp.
46 Noonu kon mu délsi Kana ci Galile,
dëkk ba mu soppee woon ndox ma biiñ.
Amoon na benn dagu buur bu dëkkoon
Kapernawum te doomam feebar. 47 Bi
mu déggee ne, Yeesu jóge na Yude, ñëw
Galile, mu dikk ci moom, ñaan ko mu
ñëw këram, wéral doomam, ji wopp bay
bëgga dee. 48 Yeesu ne ko: «Yéen daal,
dungeen gëm mukk, fi ak gisuleen ay
firnde walla ay kéemaan.» 49 Dagu buur
ba neeti ko: «Sang bi, ñëwal, bala sama
doom di dee.» 50 Yeesu ne ko: «Demal,
sa doom dina dund.» Kilifa ga gëm la
ko Yeesu wax, daldi dem. 51 Bi muy
dellu këram nag, ay surgaam gatandu ko.
Ñu daldi ne ko: «Xale bi dina dund!»
52 Mu laaj leen ci ban waxtu la tàmbalee
tane, ñu ne ko: «Démb ca njolloor la am
ag féex.» 53 Noonu baayu xale ba daldi
seetlu ne, ca waxtu woowa la ko Yeesu ne
woon: «Sa doom dina dund.» Moom ak
njabootam gépp, ñu daldi gëm Yeesu.
54 Lii mooy ñaareelu firnde, bi Yeesu
def ci Galile, gannaaw bi mu jógee Yude.

5

Yeesu faj na jarag

1 Gannaaw loolu Yawut ya amoon nañu
genn màggal, moo tax Yeesu demoon
Yerusalem. 2 Ca wetu benn ci bunti
dëkk ba nag, maanaam ca Buntu xar ya,
am na fa bët bu tudd Betesda ci làkku
yawut, te ñu wërale ko ak juróomi mbaar.
3 Ca suufu mbaar yooyu la jarag yu bare,
yu deme niki ay gumba, ay lafañ ak
ay làggi, daan tëdd, di xaar ndox mi
yëngatu; 4 ndaxte, ci ni ñu ko nettalee,
benn malaakam Boroom bi da daan wàcc
léeg-léeg di jax ndox mi. Bu ndox mi

masaa yëngu ba noppi, jarag ju ca jiitu,
wopp joo amaan, daldi wér ca saa sa.
5 Amoon na fa benn waay bu feebaroon
lu mat fanweeri at ak juróom ñett. 6 Bi
ko Yeesu séenee mu tëdd, te mu xam ne
woppam ji yàggoon na lool, mu laaj ko
ne: «Ndax bëgg ngaa wér?» 7 Jarag ja
ne ko: «Sang bi, duma am ku ma sóob ci
ndox mi, bu yëngoo; su ma ciy fexee dem,
ñu jëkk ma ci.» 8 Yeesu ne ko: «Jógal, jël
sa basaŋ te dox.» 9 Ca saa sa mu daldi
wér, jël basaŋam, daldi dox.
Mbir moomu dafa daje woon ak bésub
noflaay ba, 10 looloo tax ba Yawut ya daldi
ne nit ku wér ka: «Tey bésub noflaay
la, te sunu yoon aaye na, ngay yor sa
basaŋ.» 11 Mu ne leen: «Ki ma faj moo
ma ne: “Jëlal sa basaŋ te dox.”» 12 Ñu
ne ko nag: «Ku la ne: “Jëlal sa basaŋ
te dox”?» 13 Waaye waa ji xamul ki ko
wéral, fekk booba Yeesu dem na, te nit
ñu bare teewoon naññu ca bérab ba.
14 Bi ñu ca tegee ab diir, Yeesu dajeek
moom ca kër Yàlla ga ne ko: «Déglul, fii
mu ne, wér nga; bul defati bàkkaar, ngir
ragal lu yées lii dal la.»

Sañ-sañu Doomu Yàlla ji

15 Noonu nit ka dellu ne Yawut ya, Yeesu
moo ko fajoon. 16 Looloo tax Yawut ya
di wuta sonal Yeesu, ndaxte daan na jëfe
noonu ca bésub noflaay ba. 17 Waaye
Yeesu wax na leen ne: «Sama Baay nekk
na ba tey ci liggéey, kon man itam damay
liggéey.»
18 Baat boobu moo tax ba Yawut yi gën
koo wuta rey, ndaxte yemul woon rekk
ci baña topp ndigalu bésub noflaay ba,
waaye dafa wax it ne, Yàlla Baayam la,
ba teg boppam Yàlla.
19 Noonu Yeesu ne leen: «Ci dëgg-dëgg
maa ngi leen koy wax, Doom ji manula
def dara moom ci boppam; li mu gis
Baay bi di def rekk lay def. Li Baay bi
di jëf la Doom ji itam di jëf. 20 Ndaxte
Baay bi bëgg na Doom ji, ba di ko won
lépp lu muy def, te dina ko won jëf yu
ëpp kéemaan yii, ngir ngeen gëna waaru.
21 Maanaam, ni Baay bi di dekkale ñu dee
ñi, di leen jox dund, noonu la Doom ji di
joxe dund ñi mu ko bëgga jox. 22 Baay
bi du àtte kenn; àtte bi yépp, jox na ko
Doom ji, 23 ngir ñépp di teral Doom ji, ni
ñuy terale Baay bi. Ku teralul Doom ji,
teraloo Baay, bi ko yónni.
24 «Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax,
ku dégg sama kàddu te gëm ki ma yónni,
am nga dund gu dul jeex te doo jaar ca
àtte ba, ndaxte génn nga ci dee, tàbbi
ci dund. 25 Ci dëgg-dëgg maa ngi leen
koy wax, jamono dina ñëw te agsi na ba
noppi, mooy jamono, ji ñu dee ñi di dégg
baatu Doomu Yàlla ji, te ku ko dégg dinga
dund. 26 Ndaxte ni Baay bi ame dund
moom ci boppam, noonu it la ko maye
Doom ji, mu am ko ci boppam. 27 Jox na
Doom ji itam sañ-sañu àtte, ndaxte mooy
Doomu nit ki.
28 «Bu leen ci dara jaaxal; ndaxte ja-
monoo ngi ñëw ju néew yépp, yi nekk ci
seen bàmmeel, di dégg baatam tey génn.
29 Ñi daan jëf lu baax dinañu dekki, dund
ba fàww, waaye ñi daan jëf lu bon, dinañu
dekki, ñu daan leen. 30 Manumaa def
dara man ci sama bopp. Ni ma Baay bi
di digale rekk laay àttee, te sama àtte bu
jub la, ndaxte defuma sama bëgg-bëgg,
ci waawi ki ma yónni doŋŋ laay aw.

Firnde yi wone sañ-sañu Yeesu

31 «Su ma seedeelee sama bopp, sama
wax du am maana. 32 Waaye keneen moo
may seedeel, te bir na ma ne la muy wax
ci man dëgg la.
33 «Yéen yónni ngeen ay ndaw ci Yaxya,
te seede na dëgg. 34 Man ci sama bopp
soxlawuma seedes nit; waaye nag damay
wax loolu rekk, ngir ngeen mucc. 35 Yaxya
meloon na ni làmp buy tàkk tey leeral,
te nangu ngeena bànneexu ab diir ci
leeram.
36 «Waaye yor naa ci man seede su
gëna mag si ma Yaxya di seedeel: maa
ngi def jëf, yi ma Baay biy sant. Jëf
yooyu may def nag ñooy seede ne, Baay
bi moo ma yónni. 37 Te Baay bi ma
yónni, moom itam seede na ma. Ma-
suleena dégg baatam te masuleena gis
xar kanamam, 38 te kàddoom saxul ci
yéen, ndaxte gëmuleen ki mu yónni.
39 Yéena ngi gëstu Mbind yi, ndaxte
dangeen cee yaakaar dund gu dul jeex.

Mbind yooyu nag far, ci sama mbir lañuy
wax; 40 te bëgguleena ñëw ci man ngir
am dund!
41 «Wutuma tagg yu jóge ci nit.
42 Waaye yéen, xam naa leen; leer na ma
ne amuleen ci seen xol benn mbëggeel ci
Yàlla. 43 Man ñëw naa ci sama turu Baay,
te nanguwuleen ma, waaye bu keneen
dikkee ci turu boppam, ngeen nangu ko.
44 Bëgg ngeen ku leen di tagg, te wutuleen
ngërëm, li jóge ci jenn Yàlla rekk ji am.
Kon nan ngeen mana gëme?
45 «Buleen xalaat ne maa leen di jiiñ
dara ci sama kanam Baay. Musaa, mi
ngeen yaakaar, moo leen di booleek
moom. 46 Bu ngeen gëmoon Musaa,
dingeen ma gëm man itam, ndaxte
seedeel na ma. 47 Waaye su fekkee
gëmuleen li Musaa bind, kon nu ngeen
mana gëme samay wax?»

6

Yeesu dundal na mbooloo mi

1 Gannaaw loolu Yeesu dafa jàll
dexu Galile, maanaam dexu Tiberyàdd.
2 Mbooloo mu bare topp ci moom, ndaxte
gisoon nañu firnde yooyee mu wone,
bi mu wéralee jarag ya. 3 Yeesu daldi
yéeg ca kaw tund wa, toog fa ak ay
taalibeem. 4 Fekk na booba bésu Mucc
ba, di màggalu Yawut ya, jubsi. 5 Bi Yeesu
xoolee, gis mbooloo mu réy di ñëw ci
moom, mu ne Filib: «Fu nuy jële mburu,
mu nu leen mana dundale?»
6 Bi muy wax loolu it, da doon seetlu
Filib, ndaxte xamoon na booba li mu
nara def. 7 Filib ne ko: «Peyug juróom
ñetti weer sax, bu nu ko amoon, du leen
mana doy ci mburu, ba kenn ku nekk ci
ñoom am ci dog wu ndaw.» 8 Keneen ca
taalibe ya di Andare, mi bokk ak Simoŋ
Piyeer ndey ak baay, ne ko: 9 «Am na
fi ci mbooloo mi ab xale bu yor juróomi
mburu* ak ñaari jën, waaye loolu lu muy
jariñ mbooloo mu tollu nii?» 10 Yeesu
daldi ne taalibe ya: «Na ñépp toog.» Fekk
ñax mu bare amoon ca bérab ba. Noonu
góor ñépp àgg suuf. Waroon nañoo mat
juróomi junni. 11 Yeesu daldi jël mburu
ya, gërëm Yàlla, ba noppi séddale ko ña
fa toogoon. Mu jox leen itam jën, ba ñu
doyal sëkk.
12 Bi ñu lekkee ba regg, Yeesu ne taalibe
ya: «Dajaleleen desitu mburu mi, ba dara
du ci réer.» 13 Ñu dajale ko, daldi feesal
fukki pañe ak ñaar ak desiti juróomi
mburu, yi ñu doon lekk.
14 Bi nit ña gisee firnde jooju Yeesu
wone, ñu ne: «Dëgg-dëgg kii mooy
Yonent, bi wara ñëw ci àddina!» 15 Yeesu
gis ne dañu koo nara jëlsi, fal ko buur.
Mu bàyyi leen fa, dellu moom rekk ca
tund wa.

Yeesu dox na ci ndox

16 Bi timis jotee taalibeem ya wàcc ca
tefes ga, 17 dugg ci gaal, di jàll dex gi, jëm
dëkku Kapernawum. Booba guddi woon
na, te Yeesu agseegul ci ñoom. 18 Dex gi
yëngu na lool, ndaxte da doon ngelaw ak
doole. 19 Bi ñu joowee lu wara tollook
juróom benni kilomet, ñu séen Yeesu,
muy dox ci kaw dex gi, jëm ci ñoom, ñu
daldi tiit. 20 Waaye Yeesu ne leen: «Man
la, buleen tiit!» 21 Noonu ñu nangu koo
dugal ca gaal ga, gaal ga daldi teer ca saa
sa ca fa ñu bëggoona wàcc.
22 Ca ëllëg sa mbooloo, ma des ca
geneen wàllu dex ga, gis ne genn gaal
ga fa nekkoon rekk dem na. Xam nañu
ne Yeesu bokku ko woon ak taalibe ya,
ndaxte ñoom rekk a àndoon. 23 Waaye
yeneen gaal yu jóge dëkku Tiberyàdd
ñëw, teer ca wetu fa ñu lekke woon
mburu ma, gannaaw bi Boroom bi santee
Yàlla ba noppi. 24 Bi mbooloo ma gisee
ne Yeesu walla taalibe ya kenn nekkatu
fa, ñu dugg ca gaal yooyu, dem seeti ko
Kapernawum.

Yeesu mooy ñam wiy joxe dund

25 Bi ñu fekkee Yeesu ca geneen wàllu
dex ga, ñu ne ko: «Kilifa gi, kañ nga fi
ñëw?»
26 Yeesu ne leen: «Ci dëgg-dëgg maa
ngi leen koy wax, firnde yi ngeen gis taxul
ngeen may seet. Yéena ngi may wër ndax
mburu, mi ngeen lekk ba suur. 27 Buleen
liggéeyal ñam wuy yàqu; li gën mooy

* 6:9 Mburu yu ndaw yu ñu defare sungufu lors, doon lekku ñi néew doole.

ñam wu sax abadan tey joxe dund gu dul
jeex. Ñam woowule, Doomu nit ki dina
leen ko jox, ndaxte moom la Yàlla Baay bi
tànn, mu nekk ndawam.»
28 Noonu ñu laaj ko ne: «Lu nu wara
liggéey, ngir matal jëf yi neex Yàlla?»
29 Yeesu ne leen: «Jëf ji neex Yàlla, moo
di gëm ki mu yónni.»
30 Ñu ne ko: «Ban firnde nga nu mana
won, ngir nu gëm la? Ban liggéey nga
nara def? 31 Sunuy maam dunde nañu
mànn ca màndiŋ ma, ndaxte Mbind mi
nee na: “Jox na leen, ñu lekk ñam wu
wàcce ca asamaan.”»
32 Yeesu waxaat ne: «Ci dëgg-dëgg maa
ngi leen koy wax, du Musaa moo leen
jox ñam woowu wàcce ca asamaan; sama
Baay ci boppam, moo leen di jox ñam wu
wóor, wi wàcce ca asamaan. 33 Ndaxte
ñam, wi Yàlla di joxe, mooy ñam wiy
wàcce ci asamaan tey jox àddina si
dund.» 34 Ñu ne ko nag: «Sang bi, kon
dee nu faral di jox ci ñam woowe!»
35 Yeesu ne leen: «Man maay ñam wiy
joxe dund. Ku ñëw ci man, doo xiif mukk;
te ku ma gëm, doo mar. 36 Waaye wax
naa leen ko ba noppi; gis ngeen ma te
taxul ngeen gëm! 37 Képp ku ma Baay bi
jox dina ñëw ci man, te duma dàq mukk
ki may fekksi. 38 Ndaxte wàccewuma
ci asamaan ngir def sama bëgg-bëgg,
waaye damay matal bëgg-bëggu ki ma
yónni. 39 Lii mooy bëgg-bëggu ki ma
yónni: bu ma ñàkk kenn ci ñi mu ma
may, te dafa bëgg it ma dekkal leen
keroog bés bu mujj ba. 40 Ndaxte lii mooy
bëgg-bëggu Baay bi: képp ku gis Doom ji
te gëm ko, am dund gu dul jeex, te bés bu
mujj ba, dinaa ko dekkal!»
41 Yawut ya tàmbali di ñurumtoo Yeesu,
ndaxte dafa ne: «Maay ñam wi wàcce
ci asamaan.» 42 Ñu naan: «Ndax kii
du Yeesu, doomu Yuusufa? Xam nanu
ndeyam ak baayam. Kon nag lu tax léegi
mu naan, mi ngi jóge asamaan?»
43 Yeesu ne leen: «Bàyyileen seen
ñurumtu bi. 44 Kenn manula ñëw ci man
te Baay, bi ma yónni, xiirtalu la ci; te man
dinaa la dekkal keroog bés bu mujj ba.
45 Yonent yi bind nañu kàddu gii: “Yàlla
dina leen jàngal ñoom ñépp.” Kon nag ku
déglu te nangu waxi Baay bi, dina ñëw ci
man. 46 Tekkiwul ne kenn mas na gis Baay
bi. Ki jóge ci Yàlla doŋŋ a ko gis. 47 Ci
dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax, ku gëm
am nga dund gu dul jeex. 48 Maay ñam
wiy joxe dund. 49 Seeni maam lekk nañu
mànn ca màndiŋ ma, teewul dee nañu.
50 Waaye ñam wiy wàcce ci asamaan, ku
ko lekk, doo dee. 51 Man maay ñam wiy
dund te wàcce ci asamaan. Ku lekk ci
ñam wii, dinga dund ba fàww. Te it ñam
wi may joxeji, sama yaram la; dama koy
joxe ngir àddina mana dund.»
52 Noonu Yawut ya werante werante wu
tàng ci seen biir naan: «Naka la nu waa
jii mana joxe yaramam, ngir nu lekk ko?»
53 Yeesu ne leen: «Dëgg-dëgg maa ngi
leen koy wax, bu ngeen lekkul yaramu
Doomu nit ki te naanuleen deretam,
dungeen am dund ci yéen. 54 Ku lekk
sama yaram te naan sama deret, am nga
dund gu dul jeex, te dinaa la dekkal
keroog bés bu mujj ba. 55 Ndaxte sama
yaram mooy ñam wu wóor wi, te sama
deret mooy naan gu wóor gi. 56 Kiy lekk
sama yaram tey naan sama deret dina
sax ci man, ma dëkk ci moom. 57 Baay
bi ma yónni mu ngi dund, te maa ngi
dund jaarale ko ci moom; noonu itam ku
may lekk dina dund jaarale ko ci man.
58 Kon nag ñam wi wàcce ci asamaan
a ngi noonu; bokkul ak ñam wa seeni
maam lekkoon te faatu. Ku lekk ñam wii
may wax dinga dund ba fàww.»
59 Baat yooyu la Yeesu wax, bi mu doon
jàngle ca jàngu ba ca Kapernawum.

Taalibey Yeesu yu bare weddi nañu

60 Bi ñu dégloo Yeesu ba noppi, taal-
ibeem yu bare nee nañu: «Njàngle mii
de, jafe na! Kan moo ko mana déglu?»
61 Yeesu gis ne taalibeem yaa ngi
ñurumtoo loolu, mu ne leen: «Ndax li ma
wax da leena jaaxal? 62 Lan mooy am nag,
bu fekkee gis ngeen Doomu nit ki dellu,
yéeg fa mu jëkkoona nekk? 63 Xelu Yàlla
mi mooy joxe dund; ñam wi jariñul dara.
Kàddu yi ma leen wax, ci Xelum Yàlla
lañu jóge te ñooy joxe dund. 64 Waaye
am na ci seen biir ñu ko gëmul.»

Ndaxte Yeesu xamoon na ca njàlbéen
ga ñan ñoo ko waroona gëmadi ak kan
moo ko waroona wor. 65 Mu dolli ca it ne:
«Looloo tax ma ne, kenn manula ñëw ci
man te Baay bi mayu la, nga agsi.»
66 Ci loolu taalibeem yu bare dëpp,
bañatee ànd ak moom. 67 Yeesu daldi
wax ak fukki taalibe yi ak ñaar ne leen:
«Mbaa bëgguleena dem, yéen itam?»
68 Simoŋ Piyeer ne ko: «Boroom bi, ci
kan lanuy dem? Yaa yor kàddu yiy joxe
dund gu dul jeex. 69 Léegi nun gëm nanu
te xam nanu ne yaa di Aji Sell, ji jóge ci
Yàlla.» 70 Yeesu ne leen: «Xanaa du maa
leen tànn, yéen fukk yi ak ñaar? Moona,
am na ci yéen koo xam ne seytaane la!»
71 Yudaa miy doomu Simoŋ Iskariyo la
doon wax. Ndeke Yudaa, la muy bokk
lépp ca fukki taalibe ya ak ñaar, moo ko
naroona wor.

7

Yeesu ca màggalu Mbaar ya

1 Gannaaw loolu Yeesu doon na wër
diiwaanu Galile. 2 Bëggul woona dem
diiwaanu Yude, ndaxte Yawut ya dañu ko
doon wuta rey.
Fekk na bésu xewu Yawut ya, ñu koy
wax màggalu Mbaar ya, mu ngi doon
jubsi. 3 Noonu rakki Yeesu yu góor ya
ne ko: «Jóge fi te dem diiwaanu Yude,
ngir say taalibe gis, ñoom itam, jaloore yi
ngay def. 4 Ku bëgga siiw, doo nëbb say
jëf. Boo demee bay wone jaloore yu mel
ni, fexeel ba ñépp gis la.» 5 Rakkam yi
dañu doon wax loolu, ndaxte ñoom itam
gëmuñu ko woon.
6 Yeesu ne leen: «Sama waxtu jo-
tagul. Ci yéen nag, waxtu yépp a baax.
7 Àddina du leen bañ waaye bañ na
ma, man, ndaxte maa wax ne seeni jëf
baaxul. 8 Yéen nag demleen màggal ga.
Demaguma màggal googu, ndaxte sama
waxtu jotagul.» 9 Bi mu leen waxee loolu
ba noppi, moom mu des Galile.
10 Bi rakkam ya demee ca màggal ga,
Yeesu itam sooga dem te kenn yégu ko;
siiwalul demam. 11 Fekk Yawut yaa nga
ko doon seet ca màggal ga te naan: «Ana
waa ji?» 12 Ca biir mbooloo ma ñu ngi
doon déeyante, di wax ci ay mbiram.
Ñii naan: «Nit ku baax la.» Ñee naan:
«Déedéet, day nax nit ñi.» 13 Waaye kenn
ñemewu koo tudd ca kaw, ndaxte dañoo
ragaloon Yawut ya.

Yeesu jàngle na ca màggal ga

14 Bi ñu demee ba ca diggu màggal
ga, Yeesu dem di jàngle ca kër Yàlla ga.
15 Yawut ya nag jaaxle, daldi ne: «Nu waa
jii def ba xam lii lépp, moom mi jàngul?»
16 Yeesu daldi leen wax ne: «Li may
jàngle, jógewul ci man, waaye ci ki ma
yónni la jóge. 17 Ku fas yéenee wéy ci
bëgg-bëggu Yàlla, dina xam ndax sama
njàngle ci Yàlla la jóge, walla ci sama
coobare. 18 Nit kiy wax ci coobareem
nag, day wuta màggal boppam, waaye
kiy wuta màggal ki ko yónni, dëgg rekk
lay wax te jubadiwul fenn. 19 Xanaa
du Musaa moo leen jox ndigali Yàlla yi?
Waaye kenn ci yéen sàmmu ko! Lu tax
ngeen bëgg maa rey?» 20 Mbooloo ma ne
ko: «Xanaa dangaa am ay rab! Ku lay
wuta rey?»
21 Yeesu ne leen: «Benn jaloore rekk
laa def, te yéen ñépp ngeen jaaxle! 22 Li
leen Musaa jox ndigalu xarafal gone yi —
jógewul kat ci Musaa; mi ngi tàmbalee ci
seen maami cosaan— moo tax ba ngeen
nangoo xarafal nit ci bésub noflaay bi.
23 Bu ngeen manee xarafal nit ci bésub
noflaay bi, ngir baña wàcc yoonu Musaa,
lu tax nag ngeen mere ma, ndax li ma ci
wéral nitu lëmm? 24 Bàyyileen di àtte ci
ni ngeen di gise, te di àtte dëgg.»

Ndax Yeesu mooy Almasi bi?

25 Am na ci waa Yerusalem ñu doon wax
naan: «Xanaa du nit kii lañuy wuta rey?
26 Xool-leen, mi ngi waaraate ci biir nit
ñi, te kenn du ko wax dara. Ndax sunu
kilifa yi dañoo xam ne mooy Almasi bi?
27 Waaye waa ji, xam nanu fu mu jóge, te
saa su Almasi bi dee dikk, kenn du xam
fu mu bàyyikoo.»
28 Yeesu di jàngle ca kër Yàlla ga, daldi
wax ca kaw ne: «Ndax xam ngeen ma
te xam fi ma jóge? Ñëwaluma sama
bopp, waaye ki ma yónni, ku wóor la.
Yéen xamuleen ko. 29 Man xam naa ko,
ndaxte ca moom laa jóge, te itam moo ma
yónni.»

30 Noonu ñu koy wuta jàpp, waaye kenn
manalu ko woon dara, ndaxte waxtoom
jotagul woon. 31 Moona nag, ñu bare ca
mbooloo ma gëm nañu ko. Ñu nga naan:
«Ndax bés bu Almasi bi dikkee, ay firn-
deem dina ëpp yu nit kii?» 32 Farisen ya
daldi dégg la mbooloo ma doon déeyante
ci mbirum Yeesu. Sarxalkat yu mag ya ak
Farisen ya yebal ay alkaati yu daan wottu
kër Yàlla ga, ngir ñu jàppi ko.
33 Yeesu wax ne: «Dinaa nekk ak yéen
fi ak ab diir, sooga dem ci ki ma yónni.
34 Dingeen ma seet, waaye dungeen ma
gis; te dungeen mana dem fa may nekk.»
35 Yawut ya di laajante ci seen biir naan:
«Fu muy dem fu nu ko dul fekk? Mbaa
du dafa nara dem ca Yawut, ya gàddaaye
ca Gereg ya, te jàngali Gereg ya? 36 Lan
la baat yii mu wax di tekki: “Dingeen
ma seet waaye dungeen ma gis,” ak:
“Dungeen mana dem fa may nekk”?»
37-38 Bés ba mujjoon ca màggal ga moo
ca ëpp solo; keroog Yeesu taxaw, wax ca
kaw ne: «Ku mar, na ñëw ci man; ku
gëm, na naan! Ndaxte Mbind mi nee na:
“Ndox mu bare muy dundale dina xellee
ci dënnam.”» 39 Booba li ko taxoon di wax
mooy Xelu Yàlla, mi ñi ko gëm naroona
jot. Fekk na joxeeguñu woon Xelu Yàlla
mi, ndaxte ndamu Yeesu feeñagul woon.
40 Bi ñu déggee wax jooja, am ay nit
ca mbooloo ma ñu naan: «Dëgg-dëgg kii
mooy Yonent bi wara ñëw.» 41 Ñeneen
naan: «Mooy Almasi bi.» Ña ca des it
ne: «Waaye nan la Almasi bi mana jógee
Galile? 42 Mbind mi wax na ne, Almasi bi
ci xeetu Daawuda lay wàcce te Betleyem,
dëkku Daawuda, lay jóge.» 43 Noonu
féewaloo daldi am ca biir mbooloo ma
ndax Yeesu. 44 Am na ca ñoom ñu ko
bëggoona jàpp, waaye kenn manalu ko
woon dara.

Njiiti Yawut yi gëmuñu Yeesu

45 Bi alkaati ya delloo, sarxalkat yu
mag ya ak Farisen ya laaj leen ne: «Lu
tax indiwuleen ko?» 46 Alkaati ya ne
leen: «Kenn masula waxe ni nit kooku!»
47 Noonu Farisen ya laaj leen: «Mbaa
naxuñu leen, yéen itam? 48 Ndax am na
kenn ci sarxalkat yi walla ci Farisen yi ku
ko gëm? Déedéet. 49 Waaye mbooloo mi
xamuñu yoonu Musaa; ñu alku lañu!»
50 Nikodem bokkoon na ca Farisen ya fa
nekkoon. Fekk moo seeti woon Yeesu lu
jiitu. Mu ne leen: 51 «Ndax ci sunu yoon,
man nañoo daan kenn te dégluwuñu ko,
mbaa ñu xam lu mu def?» 52 Ñu ne
ko: «Mbaa du yaw itam dangaa bokk
ci diiwaanu Galile? Gëstul, kon dinga
xam ne benn yonent masula jóge Galile.»
53 Gannaaw loolu ku ci nekk dellu sa kër.

8

Jigéen ji doon njaaloo

1 Yeesu moom, dem ca tundu Oliw ya.
2 Ca ëllëg sa ca fajar, mu dellu ca kër Yàlla
ga, mbooloo ma fa teewoon wër ko. Mu
toog, tàmbali di leen jàngal. 3 Xutbakat
ya ak Farisen ya indi jenn jigéen ju ñu
bettoon muy njaaloo, ñu taxawal ko ca
diggu mbooloo ma. 4 Noonu ñu ne Yeesu:
«Kilifa gi, jigéen jii de, dañu koo bett muy
njaaloo. 5 Ci ndigali Yàlla yi, jigéen ju
njaaloo, Musaa dafa santaane ñu sànni ko
ay xeer, ba mu dee. Yaw nag, lu ciy sa
xalaat?»
6 Loolu nag, dañu ko doon wax ngir
seetlu ko, ndaxte bëggoon nañoo tiiñal
Yeesu. Yeesu sëgg, di bind ak baaraamam
ci suuf. 7 Bi laaj ya baree, mu siggi ne
leen: «Ku masula def bàkkaar ci yéen,
na ko jëkka sànniy xeer.» 8 Noonu mu
sëggaat, dellu di bind ci suuf.
9 Bi ñu déggee loolu, ñuy rocceeku
kenn-kenn, mag ña jiitu. Yeesu rekk des
fa, jigéen ja taxaw ca kanamam. 10 Mu
daldi siggi ne ko: «Jigéen ji, ana ñi la doon
jiiñ njaaloo? Ndax kenn tegu la tooñ?»
11 Mu ne ko: «Kenn, Sang bi.» Yeesu ne
ko: «Man it ci sama wàll, duma la daan.
Demal, waaye bul defati bàkkaar.»

Li Yeesuy wax mooy dëgg

12 Yeesu jubluwaat ca mbooloo ma ne
leen: «Man maay leeru àddina si. Ku ma
topp doo dox cig lëndëm, waaye dinga am
leeru dund.»
13 Farisen ya ne ko: «Yaw yaay seedeel
sa bopp, kon li ngay wax du dëgg.»
14 Yeesu ne leen: «Maa ngi seedeel sama
bopp, teewul li may wax di dëgg, ndaxte

xam naa fa ma bàyyikoo, xam fa ma jëm.
Waaye yéen xamuleen fa ma bàyyikoo ak
fa ma jëm. 15 Ci gis-gisu àddina ngeen di
àttee; man duma àtte kenn. 16 Teewul
nag, su ma demee bay àtte, bu jub lay
doon, ndaxte du man rekk ay àtte, waaye
Baay, bi ma yónni, daf ciy ànd ak man.
17 Seen yoon dafa wax ne seedes ñaari
nit a gëna wóor. 18 Man maa ngi seedeel
sama bopp, te Baay bi ma yónni mi ngi
may seedeel itam.»

19 Ñu laaj ko ne: «Kuy sa baay?» Yeesu
ne leen: «Xamuleen ma, xamuleen sama
Baay. Bu ngeen ma xamoon, xam ko.»

20 Bi muy wax loolu, Yeesoo nga doon
jànglee ca kër Yàlla ga, ca wetu fa ñu
doon denc asaka ya. Kenn manu ko
woona jàpp, ndaxte waxtoom jotagul.

21 Yeesu dellu ne leen: «Maa ngi dem;
dingeen ma seet, waaye seen bàkkaar
ngeen di deeyaale. Fa ma jëm, dungeen
fa mana dem.»

22 Yawut yay waxante naan: «Nee na
kat, fa mu jëm, dunu fa mana dem. Mbaa
du day xaruji?» 23 Yeesu ne leen: «Yéen,
fii ngeen bawoo, ci suuf, waaye man ca
kaw laa jóge. Àddina ngeen soqikoo,
waaye man bokkuma ci. 24 Looloo tax
ma ne, ci seeni bàkkaar ngeen di dee.
Bu ngeen gëmul ki ma nekk, dingeen dee
ci seeni bàkkaar.» 25 Ñu ne ko: «Yaay
kan?» Mu ne leen: «Li ma leen waxoon ca
njàlbéen ga. 26 Li ma mana wax ci yéen
ba àtte leen, bare na. Waaye ki ma yónni,
ku wóor la, te li mu ma wax rekk laay
jottali àddina.»

27 Xamuñu woon ne, Yàlla Baay bee tax
muy wax. 28 Yeesu nag ne leen: «Bu
ngeen yékkatee Doomu nit ki, dingeen
xam ne Maay ki Nekk*. Dingeen xam ne
it, duma def dara man ci sama bopp. Li
ma Baay biy jàngal rekk laay wax. 29 Te it
ki ma yónnee ngi ànd ak man; masu maa
bàyyi ma wéet, ndaxte li ko neex rekk
laay def.» 30 Bi ñuy dégg Yeesu di wax
loolu, ñu bare daldi koy gëm.

Waa kër Ibraayma

31 Yeesu ne Yawut ya ko gëmoon: «Bu
ngeen saxee ci li ma wax, nekk ngeen
samay taalibe ci lu wóor. 32 Te it dingeen
xam dëgg gi, te dëgg gi dina leen goreel.»

33 Ñu ne ko: «Nun ci Ibraayma lanu
soqikoo te masunoo nekk jaamu kenn.
Nan nga nu mana waxe ne dinañu leen
goreel?»

34 Yeesu ne leen: «Ci dëgg-dëgg maa
ngi leen koy wax, képp kuy bàkkaar,
jaamu bàkkaar la. 35 Te jaam du bokk ci
kër gi ba fàww, waaye doom, moom, ci
kër gi la bokk ba fàww. 36 Kon nag bu
leen Doom ji defee gor, dingeen doon ay
gor tigi. 37 Xam naa ne askanu Ibraayma
ngeen. Waaye yéena ngi may wuta rey,
ndaxte li may jàngle xajul ci yéen. 38 Li
ma sama Baay won laay wax; waaye
yéen, li leen seen baay di wax ngeen di
def.»

39 Ñu ne ko: «Ibraayma mooy sunu
baay.» Yeesu ne leen: «Bu ngeen dee
waa kër Ibraayma, dingeen jëfe ni moom.
40 Léegi nag yéena ngi may wuta rey, man
mi leen jottali dëgg, gi ma jële ca Yàlla.
Ibraayma deful lu ni mel. 41 Li ngeen
donne ci seen baay rekk ngeen di def.»
Ñu ne ko: «Nun de, dunu doomi araam.
Benn baay rekk lanu am, mooy Yàlla.»

Waa kër Seytaane

42 Yeesu ne leen: «Bu Yàlla doon seen
baay, dingeen ma bëgg, ndaxte ca moom
laa jóge, ñëw ci ndigalam. Ñëwaluma
sama bopp, waaye moo ma yónni. 43 Lu
tax dégguleen li ma leen wax? Li
ko waral moo di manuleen koo déglu.
44 Seytaane mooy seen baay, te bëgg-
bëggam ngeen di bëgg di def. Bóomkat
la masa doon. Du taxaw mukk ci dëgg,
ndaxte dëgg nekkul ci moom. Buy fen,
dëppoo na ak jikkoom, ndaxte fenkat la,
te ci moom la fen soqikoo. 45 Waaye
man damay wax dëgg, moo tax gëmuleen
ma. 46 Kan ci yéen moo mana seede
ne bàkkaar naa? Su ma waxee dëgg
nag, lu tax dungeen ma gëm? 47 Ku
nekk doomu Yàlla dina déglu ay waxam.

* **8:28** Maay ki Nekk mooy turu Yàlla, wi mu feeñal yonentam Musaa, te ëmb melo wu sax wu Yàlla.

Waaye nekkuleen doomi Yàlla, looloo tax
dungeen déglu.»

Li Yeesu seede ci mbiram

48 Yawut ya ne ko: «Ndax danoo waxul
dëgg, bu nu nee, nitu Samari nga te
dangaa am ay rab?»
49 Yeesu ne leen: «Awma rab; waaye
sama Baay laay teral, te yéen dangeen
may toroxal. 50 Wutumaa màggal sama
bopp. Keneen a ma koy wutal te mooy
àtte. 51 Ci dëgg-dëgg maa ngi leen
koy wax, kuy sàmm sama wax doo dee
mukk.» 52 Yawut ya ne ko: «Léegi wóor
nanu ne dangaa am ay rab! Ibraayma
faatu na, yonent yépp faatu, yaw nga
naan: "Kuy sàmm sama wax doo ñam
dee." 53 Sunu baay Ibraayma faatu na;
mbaa du dangaa defe ne yaa ko gëna
màgg? Yonent yi itam faatu nañu. Waaw,
loo teg sa bopp?»
54 Yeesu ne leen: «Su ma dee màggal
sama bopp, du am maana. Sama Baay
a may màggal, moom mi ngeen naan,
mooy seen Yàlla. 55 Xamuleen ko nag;
man maa ko xam. Su ma ne woon xawma
ko, ab fenkat laay doon ni yéen. Waaye
xam naa ko te maa ngi sàmm waxam.
56 Seen baay Ibraayma bég na, bi mu
yégee sama ngan. Bi mu ko gisee it, bég
na ci lool.» 57 Yawut ya ne ko: «Amaguloo
juróom fukki at, ba noppi naan gis nga
Ibraayma?» 58 Yeesu ne leen: «Ci dëgg-
dëgg maa ngi leen koy wax, laata ñuy
sàkk Ibraayma, fekk na ma doon ki ñuy
wax Maay ki Nekk†.»
59 Noonu ñu for ay xeer, bëgg ko koo
sànni ngir rey ko. Waaye Yeesu nëbbu,
génn kër Yàlla ga.

9

Yeesu faj na gumbag judduwaale

1 Amoon na fu Yeesu jaaroon, gis fa
waa ju judduwaale gumba. 2 Taalibeem
ya laaj ko ne: «Kilifa gi, lu tax waa jii
judduwaale gumba? Ndax bàkkaaram a
ko waral, walla bu waajuram?» 3 Yeesu ne
leen: «Ajuwul ci bàkkaaram walla ci bu
waajuram. Waaye loolu dafa am, ngir jëfi
Yàlla yi feeñ ci moom. 4 Bëccëg lanu wara
matal jëfi ki ma yónni; guddi dina ñëwi,
goo xam ne kenn du ci mana liggéey. 5 Ci
bi may nekk àddina, maay leeru àddina.»
6 Bi Yeesu waxee loolu ba noppi, dafa
daldi tifli, jaxase lor wa ak ban, tay ko ci
bëti gumba ga ne ko: 7 «Demal sëlmu ci
bëtu Silowe.» Silowe mi ngi tekki «Yónni
nañu ko.» Gumba ga daldi dem sëlmuji,
délsi di gis.
8 Dëkkandoom yi ak ñi ko xame woon
bu jëkk ci yelwaan naan: «Xanaa du kii
moo daan toog, di yelwaan?» 9 Ñii naan:
«Moom la de!» Ñee naan: «Du moom!
Dañoo niroo rekk.» Mu daldi leen ne:
«Man la de!» 10 Ñu ne ko: «Lu ubbi say
bët?» 11 Mu ne leen: «Ku ñuy wax Yeesu
moo tooyal ban, tay ko ci samay bët, ne
ma: "Demal sëlmu ci bëtu Silowe." Ma
dem nag sëlmuji, daldi gis.» 12 Ñu ne ko:
«Ana waa ji?» Mu ne leen: «Xawma fu
mu nekk.»

Farisen laaj nañu gumba, gi ñu wéral

13 Noonu ñu daldi indil Farisen yi nit ki
gumba woon. 14 Ndekete Yeesu, bés bi mu
tooyale ban, ubbi bëti gumba ga, bésub
noflaay la woon. 15 Looloo tax Farisen ya
di laajaat waa ja fi mu jaar bay gis léegi.
Mu ne leen: «Dafa tay ban ci samay bët,
ma sëlmuji, ba fi ma nekk maa ngi gis.»
16 Ci noonu am ca Farisen ya ñu
naan: «Ki def lii, manula jóge ca Yàlla,
ndaxte toppul ndigalu bésub noflaay bi.»
Ñeneen it di wax ne: «Nan la boroom
bàkkaar mana wonee yii firnde?» Noonu
ñu daldi féewaloo ci seen biir. 17 Farisen
ya laajaat ka gumba woon ne ko: «Yaw,
loo wax ci moom? Yaw de la ubbil say
bët.» Mu ne leen: «Yonent la.»
18 Yawut ya manuñu woona nangu ne,
nit ka dafa gumba woon tey gis léegi, ñu
daldi wooluji ay waajuram, 19 laaj leen ne:
«Ndax kii mooy seen doom, ji ngeen ne
gumba judduwaale la? Kon fu mu jaar,
bay gis léegi?» 20 Waajur ya ne leen:
«Xam nanu ne daal, sunu doom la te dafa
judduwaale gumba. 21 Waaye ni mu def
léegi bay gis, xamunu ko, te xamunu it ki
ko ubbil ay bëtam. Laajleen ko; magum
jëmm la, te man na tontul boppam.»

† **8:58** Seetal ci 8.28.

[22] Ragal Yawut ya nag moo taxoon
waajuri nit ka waxe noonu, ndaxte Yawut
ya dañoo mànkoo woon ne, képp ku
seede ne Yeesu mooy Almasi bi, ñu dàq
la ca jàngu ba. [23] Looloo tax waajur ya
ne: «Laajleen ko; magum jëmm la.»

[24] Farisen ya dellu woowaat ka gumba
woon ne ko: «Waxal sa digganteek Yàlla.
Xam nanu ne waa joojee boroom bàkkaar
la.» [25] Mu ne: «Xawma ndax boroom
bàkkaar la am déet. Li ma xam daal
mooy gumba woon naa, te léegi maa ngi
gis.» [26] Ñu laaj ko ne: «Lu mu la def?
Nu mu la ubbile say bët?» [27] Mu ne
leen: «Wax naa leen ko ba noppi, waaye
dégluwuleen ma. Lu ngeen bëgg ci ma
di ko wax, di waxaat? Xanaa dangeena
bëgga nekk yéen itam ay taalibeem?»
[28] Ci kaw loolu ñu daldi ko saaga ne
ko: «Yaw yaay taalibeem. Nun, taalibey
Musaa lanu. [29] Xam nanu ne Yàlla wax
na ak Musaa; waaye kii, xamunu sax fu
mu jóge.»

[30] Waa ja ne leen: «Loolu de, doy na
waar! Xamuleen fu mu jóge, te moo ubbi
samay bët! [31] Xam nanu ne Yàlla du
déglu boroom bàkkaar. Waaye nag, dina
déglu ki koy ragal tey def coobareem.
[32] Bi àddina sosoo ba tey, masuñoo dégg
nit ku ubbi bëti gumbag judduwaale.
[33] Kon nit kookee nag, bu jógewul woon
ca Yàlla, du mana def dara.» [34] Ñu ne
ko: «Yaw, ci biir bàkkaar nga juddoo, ba
noppi di nu jàngal?» Noonu ñu dàq ko ca
jàngu ba.

Ngumbag xel

[35] Yeesu daldi yég ne dàq nañu nit ka.
Bi mu dajeek moom, mu ne ko: «Ndax
gëm nga Doomu nit ki?» [36] Waa ja ne ko:
«Wax ma mooy kan, Sang bi, ba ma man
koo gëm.» [37] Yeesu ne ko: «Gis nga ko ba
noppi, te mooy kiy wax ak yaw.» [38] Waa ja
ne: «Boroom bi, gëm naa la.» Noonu mu
jaamu Yeesu. [39] Yeesu ne ko: «Àttee ma
taxa ñëw àddina, ngir ñi gumba gis, ñiy
gis gumba.» [40] Bi Farisen ya nekkoon ak
moom déggee loolu, ñu ne ko: «Xanaa
kon nun it danoo gumba?» [41] Yeesu ne
leen: «Bu ngeen gumba woon, dungeen
am bàkkaar, waaye fi ak yéena ngi naan:
“Nu ngi gis,” ci bàkkaar ngeen di dëkk.

10

Misaal ci mbirum sàmm bi ak xar yi

[1] «Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax,
ku jaar feneen fu dul ci buntu gétt gi,
kooku sàcc la, saay-saay la. [2] Waaye
ki jaar ci bunt bi, mooy sàmmu xar yi.
[3] Wottukat bi dina ko ubbil bunt bi, xar
yiy dégg baatam. Xar yi mu moom nag,
bu ci nekk dina la woo ci sa tur, ba
noppi nga topp ko ci biti. [4] Sàmm bi, bu
génnee yi mu moom yépp, dina leen jiitu,
ñu topp ko, ndaxte xam nañu baatam.
[5] Waaye duñu topp jaambur; dañu koy
daw, ndaxte miinuñu baatam.»

[6] Yeesu misaaloon na leen loolu, waaye
xamuñu lu mu leen doon wax. [7] Noonu
Yeesu newaat: «Ci dëgg-dëgg maa ngi
leen koy wax, man maay buntu gétt gi.
[8] Ñi ma fi jiitu ñépp ay sàcc lañu, ak ay
saay-saay; waaye xar yi dégluwuñu leen.
[9] Man maay bunt bi; ku jaar ci man, dinga
mucc, dinga mana dugg ak a génn, dinga
am it mbooy goo mana fore. [10] Sàcc bi
moom, day sàccsi rekk, di rey ak a yàq.
Man damaa ñëw, ngir nit ñi am dund, ba
nekk ci naataange.

[11] «Man maay sàmm bu baax bi. Sàmm
bu baax bi day joxe bakkanam ngir ay
xaram. [12] Ki dul sàmm bi tey liggéeyal
xaalis rekk waaye moomul xar yi, bu
séenee bukki, day daw, bàyyi fa xar ya.
Bu ko defee bukki ba dal ca coggal ja,
jàpp ca, tasaare ya ca des. [13] Booba surga
day daw, ndaxte xaalis rekk lay liggéeyal,
faalewul xar ya.

[14-15] «Man maay sàmm bu baax bi. Ni
ma xame Baay bi te Baay bi xame ma ni,
noonu laa xame samay xar, te ñoom it ni
lañu ma xame. Te it kat dinaa joxe sama
bakkan ngir xar yi. [16] Am naa yeneen xar
yu bokkul ci gétt gii. War naa leena indi,
ñoom it, te dinañu déglu sama baat. Benn
coggal ay am ak benn sàmm. [17] Baay
bi bëgg na ma, ndaxte damay joxe sama
bakkan ngir jëlaat ko. [18] Kenn du ko jële
ci man; maa koy joxe ci sama coobarey
bopp. Am naa it sañ-sañu joxe ko te am

naa sañ-sañu jëlaat ko. Loolu la ma sama
Baay sant.»
19 Kàddu yooyee ñoo féewalewaat
Yawut yi. 20 Ñu bare ca ñoom naan:
«Dafa ànd ak rab! Dafa dof! Lu tax ngeen
koy déglu?» 21 Waaye ñeneen naan: «Nit
ku am ay rab du waxe nii. Ndax rab man
na ubbi bëti gumba?»

Yawut ya nanguwuñu Yeesu

22 Am bés ñu doon màggal ca
Yerusalem Bés ba ñu sellale woon kër
Yàlla ga; ci jamonoy sedd la woon.
23 Yeesoo nga woon ca kër Yàlla ga, di
doxantu ca biir Werandaa bu Suleymaan.
24 Yawut ya wër ko ne ko: «Kañ nga nuy
dindi ci kumpa? Boo dee Almasi bi, wax
ko mu leer.»
25 Yeesu ne leen: «Wax naa leen ko
ba noppi, waaye gëmuleen. Jëf yi may
def ci sama turu Baay ñoo may seede.
26 Waaye gëmuleen ndaxte bokkuleen ci
samay xar. 27 Samay xar dinañu dégg
sama baat; xam naa leen te ñu ngi may
topp. 28 Dama leen di jox dund gu dul
jeex; duñu sànku mukk, te kenn du leen
jële ci sama loxo. 29 Baay bi ma leen jox,
moo gëna màgg lépp, te kenn manula jële
dara ci loxob Baay bi. 30 Man ak Baay bi
benn lanu.»
31 Yawut ya daldi foraat ay xeer, bëgg
koo sànni, ngir rey ko. 32 Noonu Yeesu
ne leen: «Def naa ci seen kanam jëf yu
baax yu bare ci ndigalu Baay bi. Ban ci
jëf yooyu moo tax ba ngeen bëgg maa
sànni ay doj?» 33 Yawut ya ne ko: «Jëf
ju baax taxul nu bëgg laa sànniy xeer,
waaye dangay suufeel turu Yàlla; yaw, nit
rekk nga, ba noppi di def sa bopp Yàlla!»
34 Yeesu ne leen: «Bind nañu ci seen
téereb yoon ne: “Yàlla nee na: Ay yàlla
ngeen.” 35 Yàlla wooye na “ay yàlla” ñi
mu yónnee kàddoom, te xam nanu ne
kenn manula randal waxi Yàlla. 36 Kon nu
ngeen mana waxe ne damay suufeel turu
Yàlla ndax li ma ne Doomam laa, man mi
Yàlla tànn, yónni ma ci àddina? 37 Su
ma deful sama jëfi Baay, buleen ma gëm;
38 waaye su ma ko defee, bu ngeen ma
gëmul sax, gëmleen boog samay jëf, ngir
ngeen xam te nangu ne maa ngi nekk ci
Baay bi te Baay bi nekk na ci man.» 39 Ñu
di ko wuta jàppaat, waaye mu bàyyi leen
fa, dem.
40 Yeesu génn, jàllaat dexu Yurdan, toog
fa Yaxya daan sóobe ci ndox bu jëkk.
41 Nit ñu bare ñëw ci moom, te naan:
«Yaxya deful benn kéemaan, waaye li mu
wax ci kii yépp, dëgg la.» 42 Noonu ñu
bare gëm ko.

11

Deewu Lasaar

1 Amoon na benn waay bu woppoon,
ñu koy wax Lasaar. Ma nga dëkkoon
Betani, moom ak Maryaama ak Màrt, mi
mu bokkaloon ndey ak baay. 2 Maryaama
mooy jigéen jiy sottiji latkoloñ ci tànki
Boroom bi, fompe ko kawaram. Moom
la càmmiñam Lasaar woppoon. 3 Ñaari
jigéeni Lasaar yónnee ca Yeesu ne ko:
«Boroom bi, sa xarit wopp na.» 4 Bi Yeesu
déggee xibaar boobu, mu ne: «Lasaar
de, woppam jooju du ko mujje; day wone
ndamu Yàlla, tey màggal Doomu Yàlla ji.»
5 Yeesu soppoon na Màrt ak Maryaama
ak Lasaar. 6 Bi mu yégee nag ne Lasaar
wopp na, mu toogaat yeneen ñaari fan ca
bérab, ba mu nekkoon. 7 Gannaaw loolu
mu ne taalibe ya: «Nanu dellu Yude.»
8 Taalibe ya ne ko: «Kilifa gi, yàggul dara
waa Yude doon nañu la wuta rey ak i
xeer, nga di fa dellu?» 9 Yeesu ne leen:
«Xanaa du bëccëg fukki waxtook ñaar
la? Kuy dox bëccëg, du fakktalu, ndaxte
day gis leeru àddina si. 10 Waaye kuy dox
guddi, dina fakktalu, ndaxte leer nekkul
ci moom.» 11 Yeesu wax loolu, teg ca ne:
«Sunu xarit Lasaar nelaw na, waaye maa
ngi dem yee ko.» 12 Taalibe ya ne ko:
«Boroom bi, bu nelawee kay, kon dina
wér.»
13 Yeesu dafa bëggoona wax ne, Lasaar
dee na, waaye taalibe yi dañoo xalaatoon
ne mbiri nelaw rekk lay wax. 14 Ci kaw
loolu Yeesu wax ci lu leer ne: «Lasaar
dee na. 15 Bég naa ngir yéen ndax li ma
fa nekkul, ngir seen ngëm gëna dëgër.
Waaye nanu ko seeti.» 16 Noonu Tomaa,
ki turam di tekki «Séex bi», daldi ne
yeneen taalibe ya: «Nanu dem nun itam,
deeyandoo ak moom!»

Yeesu mooy ndekkite, mooy dund

17 Bi Yeesu agsee, mu fekk ne bi ñu
dencee Lasaar ak léegi, mat na ñeenti
fan. 18 Betani ma nga woon ca wetu
Yerusalem, diggante bi matul woon sax
ñetti kilomet. 19 Yawut yu bare ñëwoon
nañu kër Màrt ak Maryaama, ngir dëfal
leen ci seen deewu càmmiñ.
20 Bi Yeesu ñëwee, Màrt yég ko, dem
di dajeek moom; fekk booba Maryaamaa
nga toogoon ca kër ga. 21 Màrt ne Yeesu:
«Boroom bi, boo fi nekkoon de, sama
càmmiñ li du dee. 22 Waaye xam naa ne
fii nu tollu sax, loo ñaan Yàlla, mu may
la ko.» 23 Yeesu ne ko: «Sa càmmiñ dina
dekki.» 24 Màrt ne ko: «Xam naa ne dina
jóg bésu ndekkite la, keroog bés bu mujj
ba.» 25 Yeesu ne ko: «Man maay ndekkite
li, maay dund gi. Ku ma gëm, boo deeyee
it, dinga dund. 26 Rax-ca-dolli kuy dund
te gëm ma, doo dee mukk. Ndax gëm nga
loolu?» 27 Mu ne ko: «Waaw, Boroom bi.
Gëm naa ne yaay Almasi bi, di Doomu
Yàlla, ji wara ñëw àddina.»
28 Bi Màrt waxee loolu, mu daldi dem
wooyi Maryaama ne ko ci pett: «Kilifa gaa
ngi fi; mi ngi lay laaj.» 29 Bi Maryaama
déggee loolu, mu daldi jóg, gaawantu
dem ca Yeesu. 30 Te fekk duggagul woon
ca dëkk ba, waaye ma nga woon ba tey
ca bérab, ba mu daje woon ak Màrt.
31 Noonu Yawut, ya nekkoon ca kër ga di
dëfal Maryaama, gis ko mu ne bërét génn,
ñu daldi koy topp, defe ne day jooyi ca
bàmmeel ba.
32 Bi Maryaama agsee nag ca Yeesu,
ba gis ko, mu daanu ciy tànkam ne
ko: «Boroom bi, boo fi nekkoon, sama
càmmiñ du dee.» 33 Yeesu gis ne mi ngi
jooy te Yawut yi ànd ak moom itam ñu
ngi jooy. Mu daldi jàq, am naqar wu réy.
34 Mu ne leen: «Fu ngeen ko denc?» Ñu
ne ko: «Kaay gis, Sang bi.»
35 Yeesu jooy. 36 Noonu nag, Yawut ya
ne: «Gis ngeen ni mu ko bëgge woon!»
37 Waaye am na ca ñoom ñu doon wax
naan: «Moom mi ubbi bëti gumba gi,
ndax manul woona fexe ba Lasaar du
dee?»

Lasaar dekki na

38 Yeesu dellu am naqar wu réy, daldi
dem ca bàmmeel ba. Pax la mu ñu yett ci
doj, ube ko xeer. 39 Yeesu ne: «Dindileen
xeer wi!» Màrt, jigéenu ku dee ki ne
ko: «Boroom bi, dina xasaw xunn fii mu
nekk, ndaxte am na ci bàmmeel bi ñeenti
fan.» 40 Yeesu ne ko: «Ndax waxuma la
ne boo gëmee, dinga gis ndamu Yàlla?»
41 Ñu daldi dindi xeer wa. Yeesu xool
ci kaw, ne jàkk asamaan, ñaan Yàlla ne:
«Baay, sant naa la ci li nga ma déglu ba
noppi. 42 Xam naa ne doo jóg ci di ma
déglu, waaye dama koy wax, ngir nit ñi
ma wër gëm ne yaa ma yónni.»
43 Bi mu waxee loolu, Yeesu woote ak
baat bu dëgër ne: «Lasaar, ñëwal ci biti!»
44 Néew bi daldi génn, ñu gis càngaay, li
ñu takke woon tànk yi ak loxo yi, ak kaala,
gi ñu muure woon kanam gi. Yeesu ne
leen: «Tekkileen ko, bàyyi ko mu dem.»

Pexe yi jëm ci Yeesu

45 Yawut yu bare ca ña ñëwoon kër
Maryaama te gis li Yeesu defoon, daldi
koy gëm. 46 Waaye amoon na it ñu
demoon ci Farisen ya, nettali leen la Yeesu
defoon. 47 Farisen ya ak sarxalkat yu mag
ya woo kureelu àttekat ya ne: «Nit kii
kat, kéemaan yi muy def a ngi bëgga
bare. Lu nuy def nag? 48 Ndaxte su nu
ko bàyyee mu jàppoo nii, ñépp dinañu
ko gëm, te kilifay Room yi dinañu ñëw,
daaneel sunu kër Yàlla gi, tas sunu réew!»
49 Amoon na ca ñoom ku ñuy wax Kayif
te mu nekkoon sarxalkat bu mag ba at
mooma; mu ne leen: «Xamuleen ci mbir
mi dara. 50 Xanaa xamuleen ne, kenn nit
rekk dee ngir ñépp, mooy li gën ci yéen?
Bu ko defee réew mi du tas.»
51 Loolu Kayif waxu ko woon ci sagoom,
waaye li mu nekkoon sarxalkat bu mag ba
at mooma, moo tax Yàlla xiirtal ko mu ne,
Yeesu dina dee ngir réew mi. 52 Du woon
rekk ngir xeet woowu, waaye ngir itam
doomi Yàlla, yi tasaaroo yépp, dajaloo
nekk benn.
53 Keroog la njiiti Yawut ya dogu ci
rey Yeesu. 54 Taxoon na ba Yeesu dootul
doxantu ci biir Yawut ya. Noonu mu
dem ca gox bu jege màndiŋ ma, ca
dëkku Efrayim. Foofa nag la toog ak ay
taalibeem.

55 Bésu Mucc baa ngi doon jubsi, mu
doonoon ag màggal ci Yawut yi, ba ñu
bare ca waa àll ba di dem Yerusalem
balaa booba, ngir sanguji set. 56 Ñu
ngi doon wut Yeesu tey waxante ca kër
Yàlla ga naan: «Lu ngeen ci xam? Ndax
dina ñëw ci màggal gi walla déet?»
57 Sarxalkat yu mag ya ak Farisen ya daldi
santaane ne, bu kenn xamee fu Yeesu
nekk, mu yégle ko, ngir ñu man koo jàpp.

12

Maryaama sotti na latkoloñ ci tànki Yeesu

1 Juróom benni fan laata ñuy màggal
bésu Mucc ba, Yeesu dem na Betani,
dëkku Lasaar, mi mu dekkal. 2 Foofa ñu
defaral ko fa reer. Màrt moo ko doon
séddale, te Lasaar bokkoon na ca gan
ña. 3 Noonu Maryaama daldi jël liibaru
latkoloñ ju raxul ju ñuy wax nàrd, tey
jar lu baree bare. Mu sotti ko ci tànki
Yeesu, ba noppi fomp ko ak kawaram.
Xetu latkoloñ gi gilli ci kër gi yépp. 4 Kenn
ca taalibey Yeesu ya, muy Yudaa Iskariyo,
mi ko nara wor, daldi ne: 5 «Lu tax
jaayewuñu latkoloñ jii peyu atum lëmm,
jox ko miskin yi?» 6 Waaye bi muy wax
loolu, xalaatul woon miskin yi, ndaxte
sàcc la woon; moo yoroon boyetu xaalis
bi, te daan ci sàkk.
7 Waaye Yeesu ne ko: «Bàyyi ko!
Jekkoon na mu denc ko ngir bés bu ñu
may suul. 8 Miskin yaa ngi ak yéen bés bu
nekk, waaye dungeen ma gis ba fàww.»
9 Bi ñu yégee ne Yeesoo nga fa,
mbooloom Yawut mu bare daldi dem
Betani. Yeesu rekk yóbbuwu leen fa
woon, waaye dañoo bëggoona gisaale
Lasaar, mi Yeesu dekkaloon. 10 Sarxalkat
yu mag ya dogu ci ne dañuy reyaale
Lasaar, 11 ndaxte moo waral Yawut yu
bare dëddu leen, gëm Yeesu.

Yeesu dugg na Yerusalem

12 Ca ëllëg sa mbooloo mu bare, ma
ñëwoon ca màggalu bésu Mucc ba, yég
ne Yeesoo ngi jëmsi Yerusalem. 13 Ñu
daldi jël cari garab, génn di ko teeru. Ñuy
xaacu naan:
«Osaana!
Yaw miy ñëw ci turu Boroom bi, ku
barkeel nga!
Na Yàlla barkeel buuru Israyil!»
14 Yeesu wut cumbur, war ko; ndaxte
Mbind mi nee na:
15 «Buleen ragal, waa Siyoŋ.
Gis ngeen, seen buur a ngi ñëw,
war mbaam mu ndaw.»
16 Yooyu yépp, taalibe ya xamuñu woon
ca saa sa lu muy tekki; waaye gannaaw
bi ndamu Yeesu feeñee, ñu fàttaliku ne,
Mbind mi yégle woon na loolu ci moom,
te amal nañu ko.
17 Ña nekkoon ak Yeesu ñépp, bi muy
wooyee Lasaar mu génn ca bàmmeel ba
te mu dekkal ko, demoon nañu, nettali la
ñu gis. 18 Looloo tax mbooloo ma teeru
ko, ndaxte yégoon nañu firnde jooju.
19 Farisen yi nag di waxante naan: «Gis
ngeen, manuleen ci dara; ñépp a ngi koy
topp!»

Yeesu wax na ci ni mu wara faatoo

20 Ca mbooloo ma, amoon na ca ay
Gereg yu bokk ca ña ñëwoon Yerusalem
ngir jaamu Yàlla diirub màggal ga.
21 Ñëw nañu ci Filib, mi dëkk Betsayda ci
diiwaanu Galile, ne ko: «Sang bi, danoo
bëggoona gis Yeesu.» 22 Filib dem wax ko
Andare; ñu ànd, waxi ko Yeesu.
23 Mu ne leen: «Waxtu wi ñu wara
feeñale ndamu Doomu nit ki jot na. 24 Ci
dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax, fi ak
peppu dugub ji wadd ci suuf jaarul ci
dee, du mana weesu li mu doon: pepp
doŋŋ. Waaye bu deeyee, dina jur pepp
yu bare. 25 Ku bëgg bakkanam dina ko
ñàkk, waaye ku ko bañ ci àddina sii, dina
ko denc ngir dund gu dul jeex gi. 26 Ku
bëgga doon sama surga, na ma topp. Bu
ko defee, fu ma nekk, fa lay nekk moom
itam. Ku may liggéeyal, sama Baay dina
ko teral.
27 «Léegi nag damaa jàq. Lu may
wara wax? Mbaa du dama naan: “Baay,
musal ma ci li nara xew waxtu wiy ñëw?”
Déedéet, ñëw naa sax ngir jaar ci waxtu
woowu. 28 Baay, màggalal sa tur!» Noonu
ñu dégg baat bu jóge asamaan naan:
«Màggal naa ko ba noppi, te dinaa ko
màggalaat.»

[29] Mbooloo ma fa teewoon te dégg baat
ba daldi ne: «Dënnu la woon!» Ñeneen
naan: «Malaakaa doon wax ak moom.»
[30] Waaye Yeesu ne leen: «Taxuma baat
boobu jolli, waaye yéena tax. [31] Àtteb
àddina si jot na: léegi ñu dàq malaaka
mu bon, mi jiite àddina si. [32] Te man,
bu ñu ma yékkatee, ma tiim suuf, dinaa
xiirtal nit ñépp ci man.» [33] Ci baat yooyu
la doon misaale ni mu wara faatoo.

[34] Mbooloo ma ne ko: «Jàng nanu ci
sunu téereb yoon ne, Almasi bi dina sax
ba fàww. Kon yaw, nan nga mana waxe
ne: "Doomu nit ki dina yékkatiku?" Kuy
Doomu nit kooku?»

[35] Yeesu ne leen: «Leer gi dootul yàgg
ak yéen. Doxleen, ci bi ngeen dee am leer,
ngir lëndëm bañ leena bett. Ndaxte kuy
dox ci lëndëm doo xam foo jëm. [36] Kon ci
bi ngeen dee am leer gi, gëmleen ko, ngir
ngeen doon doomi leer.»

Yeesu bàyyi na Yawut ya ci seen ngëlëm

Bi mu waxee loolu ba noppi, Yeesu dafa
dem, nëbbatuji leen. [37] Firnde yi mu
leen won yépp taxul ñu gëm ko, [38] ngir
li yonent Yàlla Esayi waxoon am:

«Boroom bi, ana ku gëm sunu waare?
Kan la Boroom bi won dooleem?»

[39] Manuñu woona gëm, ndaxte Esayi dafa
waxaat ne:

[40] «Yàlla dafa gumbaal seeni bët,
def ba ñu dëgër bopp,
ngir seeni bët baña gis,
seen xel baña xam,
ñu baña waññiku ci man ngir ma wéral
leen.»

[41] Esayi dafa wax loolu, ndaxte gisoon na
ndamu Yeesu te mi ngi doon wax ci ay
mbiram.

[42] Fekk na ci biir njiit yi sax, ñu bare
gëmoon nañu Yeesu, waaye Farisen yee
tax fésaluñu ko, ndaxte dañoo ragaloon,
ñu dàq leen ca jàngu ba. [43] Ngërëmu nit
a leen gënaloon ngërëmu Yàlla.

[44] Yeesu yégle ne: «Ku ma gëm,
gëmuloo ma waaye gëm nga ki ma yónni.
[45] Ku ma gis, gis nga ki ma yónni. [46] Ni
ag leer laa wàcce ci àddina, ngir ku
ma gëm du des ci lëndëm. [47] Ku dégg
samay wax te toppu leen, du man maa
koy daan, ndaxte wàccuma ngir daan
àddina, waaye damaa ñëw ngir musal ko.
[48] Ku ma beddeeku te nanguwul samay
wax, dina fekk fii li koy daan: sama
njàngle koy daan keroog bés bu mujj
ba. [49] Ndaxte waxuma ci sama coobare,
waaye Baay bi ma yónni ci boppam, moo
ma sant li ma wara wax ak li ma wara
jàngle. [50] Te xam naa ne li muy santaane
day joxe dund gu dul jeex. Kon li ma wax,
dama koy wax, ni ma ko Baay bi sante.»

13

Yeesoo raxas na tànki taalibeem

[1] Laata màggalu bésu Mucc ba la woon.
Yeesu xamoon na ne waxtu wi mu wara
génne àddina, dem ca wetu Baay ba, jot
na. Ku bëgg ñoñam yi nekk ci àddina
la, te bëgg na leen ba fa mbëggeel mana
yem.

[2] Yeesu ak taalibe yaa ngi doon reer.
Fekk na booba Seytaane xiirtal Yudaa,
doomu Simoŋ Iskariyo, ngir mu wori
Yeesu. [3] Yeesu xamoon na ne Yàlla joxoon
na ko sañ-sañ ci lépp, xam it ne ca Yàlla
la jóge te ca moom lay delluwaat. [4] Mu
daldi jóge ca reer ba, summi mbubbam,
daldi jël ab sarbet, laxas ko ci ndiggam.
[5] Noonu mu sotti ndox ci ab këll, daldi
tàmbali di raxas tànki taalibe ya, di leen
fomp ak sarbet, ba mu laxasaayoo.

[6] Bi mu agsee ba ca Simoŋ Piyeer, kooku
ne ko: «Boroom bi, ndax yaw dangaa
nara raxas samay tànk?» [7] Yeesu ne
ko: «Xamoo fii mu nekk li may def,
waaye dinga ko xami.» [8] Piyeer ne ko:
«Déedéet, duma nangu mukk nga raxas
samay tànk.» Yeesu ne ko: «Su ma la
raxasul, doo bokk ak man dara.» [9] Simoŋ
Piyeer ne ko: «Kon nag Boroom bi, bul
yem rekk ci tànk yi, waaye raxasaaleel
loxo yi ak bopp bi!» [10] Yeesu ne ko: «Ku
sangu ba noppi, soxlaatula raxas lu dul
ay tànkam, ndaxte set na wecc. Yéen nag
set ngeen, waaye du ñépp!» [11] Fekk Yeesu
xamoon na ki ko nara wor, looloo tax mu
ne: «Setuleen yéen ñépp.»

[12] Bi mu leen raxasalee seeni tànk ba
noppi, Yeesu dafa solaat mbubbam, dellu
toogaat ne leen: «Ndax xam ngeen li
ma leen defal? [13] Yéena ngi may wooye
"Kilifa gi" ak "Boroom bi," te wax ngeen

dëgg, moom laa. 14 Kon bu fekkee ne
man miy Boroom bi tey Kilifa gi, maa leen
raxasal seeni tànk, yéen itam war ngeen
di raxasalante seeni tànk. 15 Bàyyil naa
leen fi royukaay, ngir ngeen di jëf, nii
ma jëfeek yéen. 16 Ci dëgg-dëgg maa ngi
leen koy wax, jaam gënula màgg sangam,
mbaa ndaw, ki ko yónni. 17 Gannaaw xam
ngeen loolu, bu ngeen doxalee noonu,
dingeen bég.

Yeesu yégle na ne Yudaa moo koy wor

18 «Yéen ñépp taxuleen may wax; xam
naa ñi ma tànn. Waaye li Mbind mi
wax, fàww mu am, bi ñu naan: “Ki lekk
sama dugub wéq na ma.” 19 Maa ngi
leen koy wax ci teel, bala looloo ñëw, ngir
bu ñëwee, ngeen gëm ne Maay ki Nekk.
20 Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax, ku
nangu kenn ci ñi may yónni, nangu nga
ma, man itam; te ku ma nangu, nangu nga
ki ma yónni.»

21 Bi Yeesu waxee loolu ba noppi, mu
jàq, biral ne: «Ci dëgg-dëgg maa ngi leen
koy wax, kenn ci yéen dina ma wor.»
22 Taalibe yi di xoolante, te xamuñu kan
lay wax. 23 Ka Yeesu bëggoon te mu
bokkoon ca taalibe ya, ma nga sóonu
woon ca kaw Yeesu. 24 Kooku la Simoŋ
Piyeer liyaar, ngir mu laaj Yeesu ki ko
taxoon di wax. 25 Taalibe ba daldi wal-
batiku ca Yeesu, laaj ko ne: «Boroom bi,
kooku kan la?» 26 Yeesu ne ko: «Dinaa
capp dogu mburu ci ndab li; ki ma koy
jox, kooku la.»

Noonu Yeesu jël dogu mburu, capp ko
ca ndab la, daldi koy jox Yudaa, doomu
Simoŋ Iskariyo. 27 Naka la Yudaa jël dog
wa, Seytaane dugg ci moom. Yeesu ne ko:
«Gaawantul ci li ngay def!»

28 Amul kenn ca ña fa toogoon ku xam
lu tax mu wax ko loolu. 29 Waaye gan-
naaw Yudaa moo yoroon boyetu xaalis bi,
am ñu xalaat ne, Yeesu dafa koo wax, mu
dem jëndi li war ci màggal gi, walla mu
ne ko mu dem sarax miskin yi. 30 Yudaa
nag jël dogu mburu ma, daldi génn ca saa
sa. Booba guddi woon na.

Yeesu yégle na ne, Piyeer dina ko weddi

31 Bi Yudaa génnee, Yeesu ne: «Léegi
nag ndamu Doomu nit ki feeñ na, te
ndamu Yàlla feeñ na itam ci moom. 32 Te
bu ma feeñalee ndamu Yàlla, Yàlla itam
ci teewaayam dina feeñal ndamu Doomu
nit ki, te dina ko def léegi. 33 Samay
soppe, sama nekk ak yéen dootul yàgg.
Dingeen may seet, waaye maa ngi leen di
wax léegi li ma waxoon Yawut ya: fa ma
jëm, dungeen fa mana dem. 34 Maa ngi
leen di jox ndigal lu bees: bëgganteleen.
Nangeen di bëggante ni ma leen bëgge.
35 Ni ñuy xame ne samay taalibe ngeen,
mooy ngeen bëggante.»

36 Simoŋ Piyeer laaj ko ne: «Boroom
bi, foo jëm?» Yeesu ne ko: «Fa ma
jëm, manuloo ma faa topp léegi, waaye
dinga ma toppi ca kanam.» 37 Piyeer ne
ko: «Boroom bi, lu tax manuma laa topp
léegi? Àttan naa joxe sama bakkan ngir
yaw!» 38 Yeesu ne ko: «Àttan ngaa joxe sa
bakkan ngir man? Ci dëgg-dëgg maa ngi
la koy wax, bala ginaar a sab, dinga ma
weddi ñetti yoon.

14

Yeesu dëfal na xolu taalibeem yi

1 «Buleen jàq. Gëmleen Yàlla te gëm
ma. 2 Am na néeg yu bare ca sama
kër Baay, bu dul woon noonu, ma wax
leen ko, ndaxte maa ngi dem defaral
leen fa ngeen di dëkk. 3 Te su ma leen
defaralee bérab booba ba noppi, dinaa
délsi, yóbbaale leen, ba fu ma nekk,
ngeen nekk fa, yéen itam. 4 Te fa ma jëm,
xam ngeen yoon wi.»

Yeesu mooy yoon wi jëm ci Yàlla

5 Tomaa ne ko: «Boroom bi, xamunu fa
nga jëm. Kon nan lanuy mana xame yoon
wi?»

6 Yeesu ne ko: «Man maay yoon wi,
maay dëgg te dund it man la. Kenn du
ñëw ci Baay bi te jaarul ci man. 7 Ndegam
xam ngeen ma, dingeen xam itam sama
Baay. Lu weesu tey, xam ngeen ko te gis
ngeen ko.»

8 Filib ne ko: «Boroom bi, won nu Baay
bi; loolu doy na nu.» 9 Yeesu ne ko: «Ni
ma yàggeek yéen te ba tey Filib, xamuloo
ma? Ku ma gis, gis nga Baay bi. Kon

nag nan ngay mana laaje naan: “Won nu
Baay bi”? 10 Xamuloo ne maa ngi nekk ci
Baay bi te Baay baa ngi ci man? Kàddu yi
ma leen di wax jógewuñu ci man, waaye
Baay bi nekk ci man mooy matal ay jëfam.
11 Gëmleen li ma leen wax ne maa ngi
ci Baay bi te Baay baa ngi ci man; walla
boog, gëmleen ndax jëf yi. 12 Ci dëgg-
dëgg maa ngi leen koy wax: képp ku ma
gëm dina def, moom itam, jëf yi may def.
Dina def sax yu gëna màgg, ndaxte maa
ngi dem ci Baay bi. 13 Te it lu ngeen ñaan
ci sama tur dinaa ko def, ngir Doom ji
feeñal ndamu Baay bi. 14 Lu ngeen ñaan
ci sama tur, maa koy def.

Yeesu dig na leen Xel mu Sell mi

15 «Bu ngeen ma bëggee, dingeen topp
sama ndigal. 16 Te dinaa ñaan Baay bi, mu
jox leen beneen Dimbalikat*, buy nekk
ak yéen ba abadan. 17 Kooku mooy Xelu
Yàlla, mi yor dëgg. Àddina du ko mana
nangu, ndaxte gisu ko te xamu ko. Yéen
xam ngeen ko, ndaxte mi ngi dëkk ak
yéen te dina nekk ci yéen. 18 Duma leen
bàyyi ngeen wéet. Dinaa délsi ci yéen.
19 Des na tuuti ci kanam, àddina du ma
gisati; waaye yéen dingeen ma gis. Dinaa
dund, moo tax yéen itam dingeen dund.
20 Bu keroogee, dingeen xam nag ne nekk
naa ci sama Baay, yéen it nekk ngeen ci
man, te maa ngi nekk ci yéen. 21 Ki ma
bëgg, mooy kiy nangu samay ndigal te di
ko topp. Ku ma bëgg, Baay bi bëgg la, te
man dinaa la bëgg, di la feeñu.»

22 Yudaa —du Yudaa Iskariyo de, be-
neen la woon— ne ko: «Boroom bi, lu
xew, ba nga nar noo feeñu nun rekk, te
doo feeñu àddina sépp?» 23 Yeesu ne ko:
«Ku ma bëgg dina sàmm sama kàddu.
Sama Baay dina ko bëgg te nun dinanu
ñëw ci moom te dëkk ci moom. 24 Ku ma
bëggul doo sàmm sama kàddu. Li may
wax nag, jógewul ci man, waaye mi ngi
soqikoo ci ki ma yónni.

25 «Lii dama leen koy wax ci bi may
nekk ak yéen. 26 Waaye Dimbalikat, bi
leen Baay bi di yónnee ci sama tur, muy
Xelam mu Sell, dina leen jàngal lépp,
di leen fàttali li ma leen waxoon lépp.
27 Jàmm laa leen bàyyeel, sama jàmm laa
leen jox, jàmm ju àddina manula joxe.
Buleen jàq, buleen tiit.

28 «Dégg ngeen li ma leen wax: “Dinaa
dem, waaye dinaa délsi ci yéen.” Bu
ngeen ma bëggoon, dingeen bég ci li may
dem ca Baay ba, ndaxte Baay bee ma gëna
màgg. 29 Wax naa leen ko nag léegi,
bala looloo ñëw, ngir bu waxtu wa agsee,
ngeen gëm. 30 Lu weesu tey duma amati
jotu waxtaan ak yéen, ndaxte malaaka
mu bon mi jiite àddina saa ngi ñëw.
Kooku manalu ma dara. 31 Waaye àddina
si war na xam ne bëgg naa Baay bi te ni
ma ko Baay bi sante, ni laay jëfe. Jógleen,
nu dem!

15

Yeesu, garab gu wóor gi

1 «Man maay garab* gu wóor gi, te
sama Baay mooy beykat bi. 2 Car bu
soqikoo ci man te meññul, dina ko dog,
sànni. Waaye car bu ci meññ, dina
ko tenqi, ngir mu gëna meññ. 3 Yéen
nag, Baay bi setal na leen jaarale ko ci
kàddu gi ma leen wax, ni beykat di tenqee
garabam. 4 Saxleen ci man; ma sax,
man itam, ci yéen. Ni car manula ame
ay doom, bu saxul ci garab, noonu itam
dungeen mana meññ li may jëfe ci yéen,
bu ngeen saxul ci man.

5 «Man maay garab gi; yéen yéenay car
yi. Ki sax ci man te ma sax ci moom, dina
meññ, ndaxte bu ngeen saxul ci man,
dungeen man dara. 6 Ku saxul ci man
dinañu ko sànni ci biti, mu mel ni car bu
ñu dagg, ba mu wow. Car yu wow nag,
dañu leen di buub, sànni ci sawara, ñu
lakk. 7 Bu ngeen saxee ci man te saxal
samay wax ci seen xol, lu ngeen ñaan mu
nangu. 8 Liy feeñal sama ndamu Baay
moo di, ngeen di gëna meññ tey wone
noonu ne samay taalibe ngeen.

* **14:16** Dimbalikat bi: Yeesu nee na, Dimbalikat bi xel la, kon bët du ko gis. Xel moomu dina wàcc, fekk taalibe yaa ngiy dund. Gannaaw bi Yeesu yéegee asamaan te bésu Pàntakot ñëw, ca la Dimbalikat bi wàcc ci ñi gëm Yeesu. Noonu ba tey, kuy taalibeb Yeesu, ci sa xol lay dëkk. * **15:1** Garab googu, lawtan la guy meññ ay doomi reseñ.

9 «Ni ma Baay bi bëggee, noonu itam
laa leen bëgge. Saxleen ci mbëggeel
googu ma am ci yéen. 10 Bu ngeen
toppee samay ndigal, dingeen sax ci sama
mbëggeel, ni ma toppe sama ndigali
Baay, ba tax ma sax ci mbëggeelam.
11 Wax naa leen loolu, ngir ngeen bokk
ci sama mbég, te seen bos mat sëkk.
12 Sama ndigal mooy ngeen bëggante,
ni ma leen bëgge. 13 Genn mbëggeel
manula weesu joxe sa bakkan ngir say
xarit. 14 Samay xarit ngeen, ci kaw
ngeen def li ma santaane. 15 Dootuma
leen wooye jaam, ndaxte jaam du xam
li sangam di def. Xarit laa leen wooye,
ndaxte xamal naa leen li ma jële lépp
ci sama Baay. 16 Du yéen yéena ma
tànn, waaye man maa leen tànn, sas leen
ngeen dem, meññ meññeef gu sax, ngir
Baay bi def lu ngeen ko ñaan ci sama
tur. 17 Li may santaane nag, mooy ngeen
bëggante.

Nit ñi bañ nañu Yeesu ak ay taalibeem

18 «Bu leen àddina bañee, xamleen ne
man lañu jëkka bañ. 19 Ñi bokk ci ñoom
lañu bëgg. Bu ngeen bokkoon ci ñoom,
dinañu leen bëgg, ni ñu bëgge seeni
ñoñ. Waaye bokkuleen ci àddina, ndaxte
maa leen tànn, ber leen. Looloo tax ñu
bañ leen. 20 Fàttalikuleen li ma leen
wax: “Jaam gënula màgg sangam.” Bu
ñu ma sonalee, dinañu leen sonal yéen
itam. Bu ñu toppee sama wax, dinañu
topp seen wax yéen itam. 21 Waaye
loolu lépp dinañu leen ko def ndax man,
ndaxte xamuñu ki ma yónni. 22 Su ma
ñëwul woon, ne leen dara, duñu am
bàkkaar. Waaye léegi amuñu lay ngir
seeni bàkkaar. 23 Ku ma bañ, bañ nga
itam sama Baay. 24 Su ma deful woon
ci seen biir jëf yu kenn deful, kon duñu
am bàkkaar. Waaye léegi nag gis nañu
samay jëf te teewul ñu bañ nu, man ak
sama Baay. 25 Waaye loolu am na ngir
kàddu gi am, kàddu gii ñu bind ci seen
yoon: “Bañ nañu ma ci dara.”
26 «Dimbalikat bi† dina ñëw, mooy Xel
mi jóge ci Baay bi tey yor dëgg gi. Dina
jóge ci Baay bi, ma yebal ko ci yéen.
Moom nag, moo may seedeeli. 27 Te yéen
itam dingeen seede samay mbir, ndaxte
yéena nekkoon ak man ca njàlbéen ga.

16

1 «Loolu dama leen koo wax ngir seen
ngëm baña wàññiku. 2 Dinañu leen dàq
ca jàngu ya, te dinañu dem ba jamono
joo xam ne ñi leen di rey dañuy xalaat ne
ñu ngi màggal turu Yàlla. 3 Dinañu agsi
foofu, ndaxte xamuñu Baay bi te xamuñu
ma. 4 Loolu nag, wax naa leen ko, ngir bu
waxtu wi jotee ngeen fàttaliku ne yégal
naa leen ko. Waxuma leen ko ca njàlbéen
ga, ndaxte maa ngi nekkoon ak yéen.

Jëfi Dimbalikat bi

5 «Léegi nag maa ngi dem ca ka ma
yónni, te kenn ci yéen laaju ma fi ma jëm.
6 Seen xol dafa jeex ndax li ma leen wax.
7 Moona de, ci sama wàll, dëgg laa leen di
wax. Li gën ci yéen mooy ma dem, ndaxte
su dul loolu, Dimbalikat bi* du ñëw ci
yéen; waaye su ma demee, dinaa leen
ko yónnee. 8 Te bu dikkee, dina yey niti
àddina ci lu jëm ci seen bàkkaar, ci lu jëm
ci sama njubte ak ci lu jëm ci àtte ba. 9 Ci
mbiri seen bàkkaar, dina leen yey ci li ñu
ma gëmul. 10 Ci mbiri sama njubte, dina
leen yey ndaxte maa ngi dem ci Baay bi
te dungeen ma gisati. 11 Ci mbiri àtte ba,
dina leen yey ndaxte àtte nañu malaaka
mu bon mi jiite àddina si, ba daan ko.
12 «Li ma leen wara wax bare na, waaye
dungeen ko mana dékku. 13 Bu Xelum
Yàlla mi yor dëgg gi dikkee nag, dina leen
gindi ci lépp li jëm ci yoonu dëgg, ndaxte
du wax ci coobarey boppam, waaye lu
ko Baay bi wax, mu jottali leen ko. Dina
leen yégal mbir yu ñëwagul. 14 Dina ma
màggal, ndaxte lu mu leen wax, ci man
la ko jële. 15 Lépp lu Baay bi am, maa ko
moom. Looloo tax ma ne leen, lu mu leen
jottali, ci man la ko jële.

Naqar wa, soppaliku na bànneex

16 «Ci kanam tuuti dungeen ma gisati.
Bu ñu ci tegee ab diir, ngeen gisaat ma.»
17 Loolu Yeesu wax, tax na ba am ca
taalibe ya, ñu waxante ne: «Lu muy wax

† **15:26** Seetal ci 14.16, 17 ak 26. * **16:7** Seetal ci 14.16, 17 ak 26.

nii: “Ci kanam tuuti dungeen ma gisati;
bu ñu ci tegee ab diir, ngeen gisaat ma,”
ak naan: “Ndaxte maa ngi dem ca Baay
ba”?» [18] Ñu ne: «“Teg cab diir,” lu muy
tekki? Xamunu li muy bëgga wax.»
[19] Yeesu gis ne am na lu ñu ko bëgga
laaj, mu ne leen: «Dama ne: “Ca kanam
tuuti, dungeen ma gis, te bu ñu ca tegee
ab diir, ngeen gisaat ma.” Ndax loolu
ngeen di laajante ci seen biir? [20] Ci dëgg-
dëgg maa ngi leen koy wax, dingeen jooy
xàcc, waaye àddina dina bég; dingeen
jàq, waaye seen njàqare dina soppaliku
bànneex. [21] Jigéen ju nekk ci mat, dafay
jàq, ndaxte waxtu wi mu wara jur jot
na. Waaye bu doom ji juddoo, dina fàtte
coonoom ndaxte day bég ci li doom ji
gane àddina. [22] Noonu nag ngeen di
jàqe, yéen itam. Waaye dinaa leen gisaat,
seeni xol sedd, te seen mbég moomu,
kenn du ko mana dindi. [23] Bés boobu
dootuleen ma laaj dara. Ci dëgg-dëgg
maa ngi leen koy wax, Baay bi dina
leen may lu ngeen ko ñaan ci sama tur.
[24] Ba léegi ñaanaguleen dara ci sama tur.
Ñaanleen, mu nangu. Bu ko defee seen
mbég mat sëkk.

Yeesu not na àddina

[25] «Loolu lépp, dama leen koo wax
ci ay misaal. Jamono dina ñëw, ju ma
dootul wax ak yéen ci ay misaal, waaye
ju ma leen dee wax lu leer ci Baay bi.
[26] Bu keroogee dingeen ñaan ci sama
tur. Neewuma dinaa leen ñaanal Baay bi,
[27] ndaxte Baay bi ci boppam bëgg na leen.
Bëgg na leen ndaxte bëgg ngeen ma te
gëm ngeen ne ci Yàlla laa jóge. [28] Jóge
naa ca Baay bi, ñëw àddina. Léegi maa
ngi génn àddina, fekki Baay bi.»
[29] Taalibe yi ne ko: «Léegi yaa ngi wax
lu leer te misaaloo! [30] Léegi gis nanu ne
xam nga lépp, te soxlawul kenn di la laaj
dara. Looloo tax nu xam ne yaa ngi jóge
ci Yàlla.» [31] Yeesu ne leen: «Ndax gëm
ngeen léegi? [32] Waxtu waa ngi ñëw te
agsi na ba noppi, dingeen tasaaroo, ku
nekk ñibbi, ma des man rekk. [33] Waaye
nag déedéet, wéetuma, ndaxte Baay baa
ngi may wéttali. Dama leen wax loolu,
ngir ngeen am jàmm ci man. Dingeen am
nattu ci àddina, waaye takkleen fit yi; not
naa àddina.»

17

Yeesu ñaanal na boppam

[1] Bi mu waxee loolu ba noppi, Yeesu
dafa xool ci kaw, ne jàkk asamaan, ñaan
Yàlla ne:
«Baay, waxtu wi tax ma ñëw ci àddina
agsi na. Feeñalal ndamu Doom ji, ngir
moom itam mu mana feeñal sa ndam.
[2] Ndaxte jox nga ko sañ-sañ ci bépp
mbindeef, ngir mu may dund gu dul jeex
gi ñi nga ko dénk. [3] Dund gu dul jeex gi
nag, mooy ñu xam la, yaw jenn Yàlla ju
wóor ji am, te ñu xam it ki nga yónni,
muy Yeesu Kirist. [4] Wone naa sa ndam
ci àddina, ndax li ma matal liggéey, bi
nga ma santoon. [5] Léegi nag Baay, ci
sa teewaay, feeñalal ci man ndam, li ma
amoon ci sa wet, laata àddina di sosu.

Yeesu ñaanal na ay taalibeem

[6] «Xamal naa sa tur nit, ñi nga tànne ci
àddina te dénk ma leen. Bokkoon nañu
ci yaw, nga dénk ma leen, te sàmm nañu
sa kàddu. [7] Xam nañu léegi ne loo ma
joxaan, ci yaw la jóge, [8] ndaxte xamal naa
leen kàddu yi nga ma jox, te nangu nañu
ko. Wóor na leen ne ci yaw laa jóge, te
gëm nañu ne yaa ma yónni. [9] Ñoom laay
ñaanal. Ñaanaluma waa àddina, waaye
maa ngi ñaanal ñi nga ma dénk, ndaxte
ci yaw lañu bokk. [10] Lu ma am, yaa ko
moom, te loo am, maa ko moom; te ñoom
ñoo feeñal sama ndam. [11] Nekkatuma ci
àddina, waaye ñoom ñu ngi ci; man, ci
yaw laa jëm. Baay bu sell bi, sàmm leen
ci sa dooley tur woowu nga ma jox, ngir
ñu nekk benn, ni nu nekke benn, man ak
yaw. [12] Bi ma nekkee ak ñoom, daan naa
leen sàmm ci sa dooley tur, tur wi nga
ma jox. Wottu naa leen, ba kenn ci ñoom
sànkuwul, lu dul kiy aji réer ji*, ngir li
Mbind mi waxoon am.
[13] «Waaye léegi maa ngi jëmsi ci yaw,
te maa ngi wax nii ci bi may nekk àddina,
ngir ñu fees ak sama mbég. [14] Jottali naa
leen sa kàddu, te àddina bañ leen, ndax

* **17:12** aji réer ji: Yudaa Iskariyo la.

li ñu mel ni man, baña bokk ci àddina
soosu. 15 Ñaanuma nga jële leen àddina,
waaye nga yiir leen ci Ibliis. 16 Dañoo
mel ni man; bokkuñu ci àddina. 17 Samp
leen ci dëgg, ngir ñu sell. Sa kàddu
mooy dëgg. 18 Ni nga ma yónnee àddina,
noonu laa leen yónnee ci nit ñi. 19 Sellal
naa sama bopp ngir ñoom, ngir ñu sampu
ci dëgg te sell.

Yeesu ñaanal na ñi koy gëm ëllëg

20 «Ñaanaluma leen ñoom rekk, waaye
itam ñi may gëm ëllëg ndax seen wax.
21 Damay ñaan ngir ñépp doon benn.
Baay, na ñooñu nekk benn ci nun, ni nga
nekke ci man te ma nekke ko ci yaw.
Nañu ànd, ba àddina gëm ne yaa ma
yónni. 22 Boole naa leen ci ndam, li nga
ma sol, ngir ñu àndandoo, ni nu ànde
man ak yaw. 23 Man ci ñoom, yaw it ci
man, ngir ñu gëna ànd, nekk benn, ba
àddina xam ne yaa ma yónni, xam ne
bëgg nga leen, ni nga ma bëgge.
24 «Baay, bëgg naa, ñi nga ma dénk
nekk ak man fa ma jëm, ngir ñu gis sama
ndam, li nga ma sol, ndaxte bëgg nga ma,
laata àddina di sosu.
25 «Baay, yaw ku jub ki, waa àddina
xamuñu la, waaye man xam naa la, te
ñii xam nañu ne yaa ma yónni. 26 Xamal
naa leen sa tur te dinaa ko gëna xamle,
ngir mbëggeel, gi nga am ci man, nekk ci
ñoom, te man it ma nekk ci ñoom.»

18

Jàpp nañu Yeesu

1 Bi mu waxee noonu ba noppi, Yeesu
jóge fa ak i taalibeem, jàll xuru Se-
doron, dugg cib tool. 2 Yudaa mi ko
naroona wor xamoon na it bérab ba,
ndaxte Yeesu daan na fa dem ak ay taal-
ibeem. 3 Yudaa daldi fa dem, yóbbaale
mbooloom xarekat ak ay alkaati yu ko
sarxalkat yu mag ya ak Farisen ya jox. Ñu
yor ay jum ak ay làmp ak it gànnaay.
4 Noonu Yeesu, mi xamoon li ko wa-
roona dal lépp, jubsi leen ne leen: «Ku
ngeen di seet?» 5 Ñu ne ko: «Yeesum
Nasaret.» Yeesu ne: «Man la.»
Fekk Yudaa mi ko nara wor a nga ànd
ak ñoom. 6 Bi leen Yeesu nee: «Man
la,» ñu daldi dellu gannaaw, ba daanu.
7 Yeesu laajaat leen ne: «Ku ngeen di
seet?» Ñu ne ko: «Yeesum Nasaret.»
8 Mu ne leen: «Wax naa leen ne man
la. Bu fekkee ne nag man ngeen di seet,
bàyyileen ñii ma àndal, ñu dem.»
9 Noonu la baat boobu mu waxoon
ame: «Baay, kenn sànkuwul ci ñi nga ma
dénk.»
10 Bi Yeesu waxee loolu ba noppi, Simoŋ
Piyeer bocci jaasi, ji mu yoroon, daldi
dóor surgab sarxalkat bu mag ba, noppu
ndijooram dagg. Surga boobu mi ngi
tuddoon Malkus. 11 Waaye Yeesu ne
Piyeer: «Roofal jaasi ji ci mbaram. Ndax
warumaa naan kaasu naqar, bi ma Baay
bi sédd?»

Yóbbu nañu Yeesu ca Anas

12 Mbooloom xarekat ya ak seen kilifa
ak alkaatiy Yawut ya jàpp Yeesu, daldi
yeew, 13 jëkk koo yóbbu ca Anas, ndaxte
Anas mooy gorob Kayif, mi doon sarx-
alkat bu mag ba at mooma. 14 Kayif moo
digaloon Yawut ya ne: «Li gën moo di
kenn rekk dee, ngir mbooloo mi mucc.»

Piyeer weddi na Yeesu

15 Bi ñuy yóbbu Yeesu, Simoŋ Piyeer
ak keneen ca taalibe ya toppoon nañu
ko. Keneen kooku nag, xamante na ak
sarxalkat bu mag ba, moo waral mu
duggaaleek Yeesu ca biir kër kilifa ga.
16 Waaye Piyeer, moom, des ca buntu kër
ga. Noonu taalibe boobu xamante woon
ak sarxalkat bu mag ba génn, wax ak
jigéen, ja doon wottu buntu kër ga, fexe
Piyeer dugg ci biir.
17 Mbindaan mi doon wottu bunt bi
ne Piyeer: «Mbaa yaw it bokkuloo ci
taalibey waa ji?» Mu ne ko: «Déedéet,
bokkuma ci.»
18 Booba dafa seddoon, ba surga ya
ak alkaati ya boyal ab taal, di ca jaaru.
Piyeer itam taxaw, di jaaru ak ñoom.

Sarxalkat bu mag ba seetlu na Yeesu

19 Sarxalkat bu mag ba daldi laaj Yeesu
ci lu jëm ci taalibeem yi ak ci njàngleem
mi. 20 Yeesu ne ko: «Ci mbooloo laa doon
waxe. Ci kër Yàlla ga ak ci ay jàngu, fa

Yawut yépp di daje, laa mas di jànglee.
Masumaa wax dara di ko nëbb. 21 Lu tax
nga may laaj? Laajal ñi doon déglu li ma
leen wax. Ñoom xam nañu li ma doon
wax.» 22 Bi Yeesu waxee loolu, kenn ci
alkaati yi nekkoon ci wetam daldi koy pes
ne ko: «Ndax nii ngay tontoo sarxalkat bu
mag bi?» 23 Yeesu ne ko: «Su ma waxee lu
jaaduwul, wone ko; waaye su ma waxee
lu jub, lu tax nga may dóor?»
24 Anas daldi koy yebal ca Kayif, sarx-
alkat bu mag ba, ñu yeew ko ba tey.

Piyeer dellu weddi Yeesu

25 Fekk na booba Simoŋ Piyeer, moom,
ma nga taxaw di jaaru rekk. Ñu laaj ko
ne: «Mbaa yaw it bokkuloo ci taalibey
waa ji?» Waaye Piyeer weddi ko ne:
«Déedéet, bokkuma ci.»
26 Kenn ci surgay sarxalkat bu mag ba,
di mbokku ka Piyeer coroon noppam, ne
Piyeer: «Xanaa du yaw laa gisoon ak
moom ca tool ba?» 27 Waaye Piyeer dellu
weddi ko. Noonu ginaar daldi sab.

Yeesu ca kër Pilaat

28 Bi loolu wéyee ñu jële Yeesu ca Kayif,
yóbbu ko ca kër boroom réew ma. Ci
waxtuw njël la woon. Waaye Yawut ya
yéeguñu ca taaxum kaw ma. Dañoo
bañoona taq sobe, ngir mana lekk ca
ñamu bésu Mucc ba. 29 Looloo tax Pilaat
boroom réew ma génn, dajeek ñoom. Mu
laaj leen ne: «Lu ngeen di jiiñ waa jii?»
30 Ñu ne ko: «Bu deful woon lu bon, duñu
la ko jébbalsi.» 31 Pilaat ne leen: «Jël-leen
ko, yéen, te àtte ko ci seen yoon.» Yawut
yi ne ko: «Yoon mayu nu, nu àtte nit, teg
ko dee.»
32 Noonu la kàddug Yeesu gi ame, ci li
mu misaaloon ni mu wara faatoo.
33 Gannaaw loolu Pilaat duggaat ca
taaxum kaw ma, woo Yeesu ne ko: «Ndax
yaa di buuru Yawut yi?» 34 Yeesu ne
ko: «Ndax yaa ko xalaat, wax ko, am
dañu la koo xelal ci man?» 35 Pilaat ne
ko: «Mbaa xalaatoo ne man Yawut laa?
Sa xeet ak sarxalkat yu mag yi ñoo ma
la jébbal. Lan nga def?» 36 Yeesu ne
ko: «Sama kilifteef nekkul ci àddina.
Bu sama kilifteef nekkoon àddina, sama
surga yi dinañu xeex, ngir bañ ñu jébbal
ma Yawut yi. Waaye sama kilifteef nekkul
àddina.» 37 Pilaat ne ko: «Kon yaw buur
nga?» Yeesu ne ko: «Wax nga ko; buur
laa. Lii moo tax ma juddu, ñëw àddina:
ngir wax dëgg gi. Ku bokk ci dëgg dina
nangu li ma wax.» 38 Pilaat laaj ko ne:
«Luy dëgg?»

Bi mu waxee loolu ba noppi, Pilaat
daldi génnaat, jëm ca Yawut ya ne leen:
«Gisuma ci moom genn tooñ. 39 Seen
aada laaj na, ma bàyyil leen kenn, saa
su ñuy def màggalu bésu Mucc bi.
Xanaa ma bàyyil leen “buuru Yawut yi”?»
40 Noonu ñu daldi yuuxuwaat: «Déedéet,
waxunu kii; Barabas lanu wax!» Fekk
Barabas moomu taskatu réew la woon.

19

Àtte nañu Yeesu ci dee

1 Noonu Pilaat joxe ndigal, ñu dóor
Yeesu ay yar. 2 Xarekat ya ràbb kaalag
dég, teg ko ci boppu Yeesu, solal ko
mbubbum xarekat mu xonq curr. 3 Ñu
di ko jegeñsi, di ko pes, naan ko: «Nuyu
nanu la, yaw buuru Yawut yi!»
4 Pilaat génnaat ne leen: «Gis ngeen,
maa ngi leen koy indil ci biti, ngir ngeen
xam ne waa jii, gisuma ci moom genn
tooñ.»
5 Yeesu nag génn, tegoo mbubbum
xarekat mu xonq mi ak kaalag dég gi.
Pilaat it ne leen: «Waa jaa ngii!» 6 Waaye
bi ñu ko gisee, sarxalkat yu mag ya ak
alkaati ya di yuuxoo naan: «Daaj ko ci
bant! Daaj ko ci bant, ba mu dee!» Pilaat
ne leen: «Jël-leen ko, yéen, daaj ko ci
bant, ndaxte gisuma ci moom genn tooñ.»
7 Yawut yi ne ko: «Am nanu aw yoon, te
ci yoon woowu, war na dee ndaxte teg na
boppam Doomu Yàlla.»
8 Bi Pilaat déggee wax jooju, dafa
gëna tiit, 9 dugg ca taax ma, daldi ne
Yeesu: «Foo jóge?» Waaye Yeesu tontuwu
ko. 10 Pilaat ne ko: «Man ngay baña
waxal? Xanaa xamuloo ne am naa sañ-
sañu bàyyi la, te am naa itam sañ-sañu
daaj la ci bant?» 11 Yeesu ne ko: «Amuloo
benn sañ-sañ ci man su dul bi la Yàlla jox.
Looloo tax ba ki ma jébbal ci say loxo am
na bàkkaar, bi gëna réy.»

12 Booba nag la Pilaat doon fexee bàyyi
Yeesu. Waaye Yawut ya di yuuxoo naan:
«Boo bàyyee kii, doo xaritu buur bi
Sesaar. Nit ku teg boppam buur, noonub
Sesaar la!» 13 Bi Pilaat déggee loolu, mu
daldi génne Yeesu ca biti, dem toog ca
jalub àttekaay ba, ca fu ñuy wax Bérabu
doj ya. Ci làkku yawut ñu naan ko Gabata.
14 Booba ñu ngi waajal màggalu bésu
Mucc ba, ca weti digg bëccëg. Pilaat ne
Yawut ya: «Seen buur a ngii!» 15 Waaye
ñuy yuuxoo naan: «Na dee! Na dee! Daaj
ko ci bant!» Pilaat ne leen: «Ndax seen
buur bi, dama koo wara daaj ci bant?»
Sarxalkat yu mag ya ne ko: «Amunu benn
buur bu dul Sesaar!» 16 Noonu Pilaat
jébbal leen Yeesu, ngir ñu daaj ko ci bant.

Daaj nañu Yeesu ci bant

Bi leen ko Pilaat jébbalee, ñu jël ko,
yóbbu. 17 Yeesu ci boppam gàddu bant
ba, génn ngir dem ca fa ñuy wax bérabu
Kaaŋu bopp; ñu koy wooye Golgota ci
làkku yawut. 18 Foofa la xarekat ya daaje
Yeesu ca bant ba. Ci noonu it ñu daajaale
ñaari nit ci wetam, mu nekk ca digg ba.

19 Pilaat santaane itam ñu bind, teg ko
ca kaw bant, ba ñu ko daajoon. Mbind
ma lii la wax: «Kii mooy Yeesum Nasaret,
buuru Yawut yi.» 20 Mbind mooma, Yawut
yu bare jàng nañu ko, ndaxte fa ñu
daajoon Yeesu ca bant ba jege woon na
dëkk ba, te mbind ma ci làkku yawut la
woon, ci làkku waa Room ak ci gereg.
21 Noonu sarxalkat yu mag yu Yawut ya ne
Pilaat: «Bul bind: "Buuru Yawut," bindal
rekk: "Kii moo ne mooy buuru Yawut
yi."» 22 Pilaat ne leen: «Xas naa koo bind,
du deñ.»

23 Xarekat ya, bi ñu daajee Yeesu ca
bant ba, ba noppi dañoo jël ay yéreem,
séddale ko ñeenti cér, ku nekk benn. Jël
nañu it mbubbam bu ñu ràbb ca kaw ba
ci suuf te amul benn ñaw. 24 Xarekat ya
di waxante naan: «Mbubb mi, bunu ko
xotti, waaye nanu ko tegoo ay bant, ngir
xam ku koy moom.» Noonu la Mbind mi
waroona ame, bi mu naan:

«Séddoo nañu samay yére,
tegoo ay bant sama mbubb.»

Loolu nag la xarekat ya def.

25 Ca wetu bant, ba ñu daajoon Yeesu,
yaayam a nga fa taxawoon, moom ak
doomu ndeyam ju jigéen, Maryaama
soxnas Këlópas, ak Maryaama mi dëkk
Magdala. 26 Bi Yeesu gisee yaayam taxaw
ci wetu taalibe, bi mu bëggoon, mu ne
ko: «Soxna si, sa doom a ngi,» 27 neeti
taalibe ba: «Sa yaay a ngi nii.» Booba la
ko taalibe ba yóbbu këram, yor ko.

Yeesu saay na

28 Bi loolu wéyee, gannaaw Yeesu xam
na ne lépp mat na léegi, mu ne nag, ngir
amal Mbind mi: «Damaa mar.» 29 Amoon
na foofa gutt bu fees ak bineegar. Noonu
ñu jël sagar, tooyal ko ca, takk ko ci caru
garab gu ñuy wax isob, teg ko ci gémmiñu
Yeesu. 30 Bi Yeesu muucoo bineegar bi,
mu ne: «Lépp mat na!» Noonu mu sëgg,
delloo ruuwam Yàlla.

31 Keroog ba ñu dee waajal bésub
noflaay ba la woon, te Yawut ya bëgguñu
néew ya des ca bant ya, ndaxte bésub
noflaay boobu fonkoon nañu ko lool. Ñu
ñaan Pilaat, mu dammlu tànki ña ñu
daajoon, te jële leen fa. 32 Noonu xarekat
ya dem, damm tànki ku jëkk ka, teg ca ka
ca des, ca ña ñu daajaale woon ak Yeesu.
33 Bi ñu agsee ci Yeesu, dammuñu ay
tànkam, ndaxte gis nañu ne booba faatu
na. 34 Waaye kenn ca xarekat ya daldi jël
xeej, jam ko ko ci wet, ca saa sa deret ak
ndox di tuuru. 35 Kiy nettali mbir yooyu,
da cee teg bëtam, te li muy wax dëgg
la. Moom ci boppam xam na ne li muy
wax dëgg la, ngir yéen itam ngeen gëm,
36 ndaxte loolu dafa xew ngir Mbind mi
am: «Benn yaxam du damm.» 37 Leneen
it Mbind mi wax na ko: «Dinañu gis ki ñu
jamoon.»

Rob nañu Yeesu

38 Gannaaw loolu Yuusufa mi dëkk
Arimate ñaan Pilaat ngir yóbbu néewu
Yeesu. Yuusufa taalibe Yeesu la woon
ci lu kenn yégul, ndaxte dafa ragaloon
Yawut ya. Pilaat may ko ko. Yuusufa daldi
dem, yóbbu néewu Yeesu. 39 Nikodem
itam ñëw, moom mi masoona seeti Yeesu
guddi. Mu indaale lu wara tollook fan-
weeri kiloy cuuraay lu ñu defare ndàbbi
miir ak banti alowes. 40 Ñu jël néewu

Yeesu, laxas ko ci càngaay, boole ko ak
cuuraay li, ni ko Yawut yi tàmmoo def,
bu ñuy waajal néew. 41 Tool a nga woon
ca wetu bérab, ba ñu daajoon Yeesu, te
ca tool booba amoon na fa bàmmeel bu
ñu masula suul kenn. 42 Ca bésu Waajal
la woon, ba Yawut ya doon waajal bésub
noflaay ba, te bàmmeel ba jege woon na.
Foofa lañu denc Yeesu.

20

Yeesu Kirist dekki na

1 Bés ba jiitu ca ayu-bés ga, Maryaa-
mam Magdala jóg ca fajar, dem ca
bàmmeel ba. Bi mu agsee, mu gis ne
dindi nañu xeer, wa ñu ko ube woon.
2 Mu daw, dem ca Simoŋ Piyeer ak ca
beneen taalibe ba, maanaam ka Yeesu
bëggoon, ne leen: «Jële nañu néewu
Boroom ba ca bàmmeel ba, te xamunu fu
ñu ko yóbbu.»

3 Piyeer ak beneen taalibe ba daw, dem
ca bàmmeel ba. 4 Ñoom ñaar ñépp a ngi
doon daw, waaye beneen taalibe ba raw
Piyeer, jëkk ko ca bàmmeel ba. 5 Duggul
nag, dafa sëgg, yër, séen càngaay la
ca suuf. 6 Noonu Simoŋ Piyeer, mi ko
toppoon, agsi, daldi dugg. Mu séen
càngaay la ci suuf, 7 ak kaala ga muuroon
boppu Yeesu. Waaye kaala googu àndul
ak càngaay la; dañu ko laxas, teg ko ci
wet. 8 Noonu keneen ka jiitu woon ca
bàmmeel ba, duggsi moom itam. Naka
la gis, daldi gëm. 9 Taalibe yi xamaguñu
woon Mbind mi doon wone ne Yeesu dafa
wara dekki. 10 Noonu taalibe ya dëpp,
ñibbi.

Yeesu feeñu na Maryaamam Magdala

11 Maryaama nag moom, ma nga des-
oon ca biti, ca wetu bàmmeel ba, di jooy.
Bi muy jooy, mu sëgg, yër ci biir, 12 séen
ñaari malaaka yu sol mbubb yu weex,
toog ca bérab, ba ñu dencoon Yeesu; kenn
ka féeteek bopp bi, ki ci des ca tànk ya.
13 Malaaka ya laaj ko ne: «Jigéen ji, looy
jooy?» Mu ne leen: «Dañoo jël sama
Boroom, te xawma fu ñu ko yóbbu.»

14 Bi mu waxee loolu, mu geestu, séen
Yeesu mu taxaw, waaye xamul woon ne
moom la. 15 Yeesu laaj ko ne: «Jigéen
ji, looy jooy? Kooy seet?» Mu foog ne
boroom tool ba la, ne ko: «Sëriñ bi, bu
fekkee yaa ko yóbbu, wax ma foo ko
denc, ma jëli ko.» 16 Noonu Yeesu ne ko:
«Maryaama.» Mu walbatiku, làkk ko ci
yawut ne ko: «Ràbbuni!» Ràbbuni mooy
tekki «Kilifa gi».

17 Yeesu ne ko: «Bu ma téye, ndaxte
yéegaguma ca Baay ba. Waaye demal,
ne samay bokk, maa ngi yéeg ca sama
Baay biy seen Baay, ca sama Yàlla jiy seen
Yàlla.» 18 Noonu Maryaamam Magdala
dem, yégali ko taalibe ya ne leen: «Gis
naa Boroom bi!» Mu daldi leen nettali li
mu ko wax.

Yeesu feeñu na taalibe yi

19 Bés boobu ca ngoon sa, taalibe yaa
nga daje woon ca genn kër, tëju ca biir
ndax ragal Yawut ya. Yeesu ne tëll ci
seen biir ne leen: «Na jàmm wàcc ci
yéen!» 20 Mu daldi leen won ay loxoom
ak wetam. Bi ñu gisee Boroom bi, taalibe
ya daldi bég lool. 21 Yeesu dellu ne leen:
«Na jàmm wàcc ci yéen! Ni ma Baay bi
yónnee, noonu laa leen di yónnee, man
itam.»
22 Bi mu waxee loolu, mu ëf leen ne
leen: «Sol naa leen Xelu Yàlla mu Sell
mi. 23 Ñi ngeen di baal seeni bàkkaar,
baal nañu leen ba noppi; ñi ngeen baalul,
baaluñu leen.»

Yeesu ak Tomaa

24 Fekk na Tomaa, mi bokk ci fukki
taalibe yi ak ñaar, te turam di tekki «Séex
bi», nekku fa woon, bi Yeesu ñëwee.
25 Yeneen taalibe yi ne ko: «Gis nanu
Boroom bi!» Mu ne leen: «Su ma gisul
fa ñu daajoon pont ya ci ay loxoom, te
defuma ca sama baaraam, su ma tegul it
sama loxo ci wetam, duma ko gëm mukk.»

26 Bi ñu ca tegee ayu-bés, taalibe Yeesu
ya dajewaat ca biir kër ga, Tomaa itam
a nga fa woon. Bunt yépp tëju woon
nañu, waaye Yeesu ne tëll ci seen biir ne
leen: «Na jàmm wàcc ci yéen!» 27 Noonu
mu ne Tomaa: «Indil sa baaraam fii te
seet sama loxo; indil sa loxo, teg ko ci
sama wet. Bàyyil di weddi te nga gëm.»
28 Tomaa ne ko: «Sama Boroom, sama
Yàlla!» 29 Yeesu ne ko: «Li nga ma gis a

tax nga gëm? Ki bég mooy ki gëm te gisu
ma!»
30 Yeesu wone na it ci kanam taalibe ya
yeneen firnde yu ñu nettaliwul ci téere
bii. 31 Waaye li ci nekk, bind nañu ko
ngir ngeen gëm ne Yeesu mooy Almasi bi,
Doomu Yàlla ji, te seen ngëm may leen,
ngeen am ci moom dund.

21

Yeesu feeñu na juróom ñaari taalibe

1 Bi ñu ca tegee ab diir, Yeesu
feeñuwaat na ay taalibeem ca tefesu dex
gu ñuy wax Tiberyàdd. Nii la deme woon:
2 Taalibey Yeesu yii àndoon nañu: Simoŋ
Piyeer; Tomaa, ki turam di tekki «Séex
bi»; Nataneel, mi dëkk Kana ca diiwaanu
Galile; doomi Sebede ak yeneen ñaari
taalibe. 3 Simoŋ Piyeer ne leen: «Maa ngi
nappi.» Ñu ne ko: «Nun it danuy ànd ak
yaw.» Ñu dugg gaal, daldi dem. Waaye
guddi googu jàppuñu dara.
4 Ci fajar gi Yeesu taxaw ca tefes ga,
waaye taalibe yi xàmmiwuñu ko. 5 Yeesu
ne leen nag: «Bokk yi, xanaa jàppuleen
jën?» Ñu ne ko: «Déedéet.» 6 Mu ne leen:
«Sànnileen mbaal mi ci ndijooru gaal gi,
bu ko defee ngeen jàpp.» Ñu sànni fa
mbaal ma, mu fees ak jën, ba manuñu ko
woona génne ndox mi.
7 Taalibe ba Yeesu bëggoon, ne Piyeer:
«Boroom bi la!» Bi Simoŋ Piyeer déggee
loolu, dafa woddoo mbubbam, ndaxte
dafa summiku woon, daldi sóobu ci dex
gi. 8 Yeneen taalibe ya xëcc mbaal, mi
fees dell ak jën, jëme ko ca tefes ga,
ndaxte gaal ga sorewul woon; diggante bi
waroon na tollook téeméeri meetar.
9 Bi ñu teeree, ñu gis ab taal, ñu ciy
lakk ay jën, teg mburu ca wet ga. 10 Yeesu
ne leen: «Indileen ci jën, yi ngeen jàpp.»
11 Simoŋ Piyeer yéeg ca gaal ga, daldi
xëcc mbaal ma ca tefes ga, mu fees dell
ak jën yu mag; matoon na téeméeri jën ak
juróom fukk ak ñett. Te li muy baree bare
lépp, taxul mbaal ma dog. 12 Yeesu ne
leen: «Ñëwleen ndékki.» Kenn ci taalibe
yi ñemewu koo laaj ki mu doon, ndaxte
xam nañu ne Boroom bi la. 13 Yeesu
jegeñsi, jël mburu mi, jox leen, jox leen
it jën. 14 Bi Yeesu dekkee ba tey, bii
mooy ñetteelu yoon, bi mu feeñoo ay
taalibeem.

Yeesu ak Piyeer

15 Bi ñu ndékkee ba noppi, Yeesu ne
Simoŋ Piyeer: «Simoŋ doomu Yowaana,
ndax gën nga maa bëgg, ni ma ñii
bëgge?» Mu ne ko: «Ahakay, Boroom bi,
xam nga ne bëgg naa la.» Yeesu ne ko:
«Topptool ma sama mbote yi.»
16 Noonu mu waxaat ko ne: «Simoŋ
doomu Yowaana, ndax bëgg nga ma?»
Mu ne ko: «Ahakay, Boroom bi, xam nga
ne bëgg naa la.» Yeesu ne ko: «Sàmmal
ma sama xar yi.»
17 Mu neeti ko ñetteel bi yoon: «Simoŋ
doomu Yowaana, bëgg nga maam?» Piy-
eer am naqar ci li mu ko laaj ñetti
yoon: «Ndax bëgg nga ma?» Mu ne ko:
«Boroom bi, xam nga lépp; xam nga ne
bëgg naa la.» Yeesu ne ko: «Topptool
ma sama xar yi. 18 Ci dëgg-dëgg Piyeer,
maa ngi la koy wax, bi nga dee ndaw yaa
doon takk sa geño, di dem fu la neex.
Waaye boo màggatee, dinga tàllal say
loxo, keneen takkal la sa geño, yóbbu la
foo bëggul.» 19 Ci baat yooyu la Yeesu
doon misaale nan la Piyeer wara faatoo
ngir jollil ndamu Yàlla. Noonu Yeesu ne
ko: «Toppal ci man!»
20 Piyeer geestu, gis taalibe bi Yeesu
bëggoon, di ñëw ci seen gannaaw. Taal-
ibe boobu mooy ki sóonu woon ca Yeesu,
ba ñuy lekk, te laajoon ko ne: «Boroom bi,
kan moo lay wori?» 21 Piyeer gis ko, daldi
ne Yeesu: «Kii nag, Boroom bi, nu muy
mujje?» 22 Yeesu ne ko: «Su ma neexoon
mu dund, ba ma délsi, lu ciy sa yoon?
Yaw toppal ci man.»
23 Noonu am, ci bokki taalibe yi, ñu
xalaat ne, taalibe boobu du dee. Moona
Yeesu masul ne Piyeer, du dee; waaye
li mu wax mooy: «Su ma neexoon mu
dund, ba ma délsi, lu ciy sa yoon?»
24 Taalibe boobu mooy seede mbir
yooyu, bind leen, te xam nanu ne li muy
wax dëgg la.
25 Yeesu def na yeneen jëf yu bare. Su
ñu ko doon nettali, bind lépp, xalaat naa
ne téere yi duñu xaj ci àddina.

JËFI NDAW YA KIRIST YÓNNI

Yeesu Kirist yéeg na ci asamaan

1 Yaw Teyofil, téere bu jëkk, ba ma
bindoon, ëmb na lépp li Yeesu tàmbali
woona jëf ak a jàngle, 2 ba ci bés, ba
ko Yàlla yéege ci asamaan. Lu ko jiitu
joxoon na ay ndigal, jaare ci Xel mu
Sell mi, jëm ci ndaw ya mu tànnoon.
3 Gannaaw ay coonoom, ñëw na ci ñoom,
di leen won ay firnde yu bare te wér ne
mu ngi dund; mu feeñu leen diirub ñeent
fukki fan, di diisoo ak ñoom ci lu jëm ci
nguuru Yàlla.
4 Am bés muy lekk ak ñoom, mu sant
leen ne: «Buleen sore Yerusalem, waaye
ngeen xaar li Baay bi dige woon te ma
waxoon leen ko. 5 Ndaxte Yaxya daa na
sóob nit ñi ci ndox, waaye yéen dees na
leen sóob ci Xel mu Sell mi fi ak ay fan yu
néew.»
6 Bi ñu dajaloo ak moom nag, ñu laaj
ko: «Boroom bi, ndax ci jamono jii ngay
yékkatiwaat nguuru Israyil?» 7 Mu ne
leen: «Ngeen xam jamono yi ak saa,
yi Baay bi dogal ci sañ-sañam, loolu
mayuñu leen ko. 8 Waaye bu Xel mu Sell
mi ñëwee ci yéen, dingeen jot kàttan te
nekk samay seede ci dëkku Yerusalem, ca
diiwaani Yude ak Samari yépp ak ba fa
àddina yem.»
9 Bi mu waxee loolu, te ñu di ko xool,
Yàlla yéege na ko, te aw niir jël ko, làq
ko seeni bët. 10 Bi muy dem nag, te ñu ne
jàkk asamaan, ñaar ñu sol yu weex daldi
ne seef, taxaw ci seen wet. 11 Ñu ne leen:
«Yéen waa Galile, lu tax ngeen taxaw, di
xool ci asamaan? Yeesu male ñu jële ci
seen biir, yéege ko asamaan, dina délsi
ni ngeen ko gise, muy dem asamaan.»

Ñu tànn Macas, mu wuutu Yudaa, nekk ndaw

12 Bi loolu amee ñu jóge ca tund,
woowu ñuy wax tundu Oliw ya, te mu
dend ak Yerusalem lu tollu ak kilomet[*],
ñu daldi dellu Yerusalem. 13 Bi ñu dikkee,
ñu yéeg ca néeg, ba sut ca taax ma, fa
ñuy dal.

Ñoo doon Piyeer ak Yowaana,
Saag ak Andare,
Filib ak Tomaa,
Bartelemi ak Macë,
Saag doomu Alfe,
ak Simoŋ mi bokkoon ci mbooloo mi
ñuy wax Ñi farlu ci moom seen réew;
ak Yudaa doomu Saag.

14 Ñoom ñépp ñoo bokk menn xel, di
wéy ci ñaan ci Yàlla, ànd ak jigéen ñi ak
Maryaama, ndeyu Yeesu, ak rakki Yeesu
yu góor.
15 Ca bés yooya nag Piyeer taxaw ca
digg bokk ya, di mbooloo mu tollu ni
téeméer ak ñaar fukk. 16 Mu ne leen:
«Bokk yi, li Xel mu Sell mi waxoon
ci Mbind mi jaarale ko ci gémmiñu
Daawuda, fàww mu am. Waxoon na ci
mbirum Yudaa, mi wommat ñi jàpp Yeesu
17 te mu bokkoon ci nun, ba am cér ci
liggéey bi.»
18 —Pey gi Yudaa jotoon ci
ñaawteefam, mu jënd ci tool, daanu
fa, ba fàcc, ay butitam tuuru. 19 Loolu
siiwoon na ci waa Yerusalem, moo tax ci
seen làkk ñuy tudde tool ba Akeldama,
maanaam «Toolu deret».—
20 Piyeer teg ca ne: «Ndaxte lii lañu
bind ci téereb Sabóor:
“Na këram gental,
bu fa kenn dëkk.”
Te it:
“Na keneen bey sasam.”
21 Kon ñeel na nu, nu tànn kenn ci ñi
bokk ak nun, diir bi Yeesu doon dem ak a
dikk ci sunu biir, 22 li dale ci bi ko Yaxya
sóobee ci ndox, ba bés ba ko Yàlla jële ci
sunu biir, yéege ko. Kooku war na ànd
ak nun, di seedeel ndekkitel Yeesu.»
23 Bi ko Piyeer waxee, ñu tudd ñaar:
Yuusufa, mi ñu dippee Barsabas te di
ko dàkkentale Yustus, moom ak Macas.
24 Ñu ñaan ci Yàlla ne: «Boroom bi, yaw
mi xam xolu nit ñépp, won nu ki nga tànn
ci ñaar ñii, 25 mu yenu liggéeyu nekk sa
ndaw, wuutu Yudaa, mi ko bàyyi, dem

[*] **1:12** kilomet: maanaam li ñu maye Yawut yi, ñu dox ko ci bésub noflaay bi.

bérabam.» 26 Noonu ñu boole leen, tegoo
ay bant, bant ba dal ca Macas, mu fekki
fukki ndaw ya ak benn.

2

Ñëwug Xel mu Sell mi ca màggalu Pàntakot

1 Bi bésu màggalu Pàntakot agsee,
ñoom ñépp booloo nañu ci benn bérab.
2 Ca saa sa riir jollee asamaan, mel ni
ngelaw lu gaaw te bare doole, daldi fees
dell kër, ga ñu toog. 3 Te ay làmmiñ yu mel
ni sawara feeñu leen, ñu tasaaroo ci seen
biir, toŋ ca kaw kenn ku nekk. 4 Noonu
ñu fees ak Xel mu Sell mi ñoom ñépp, ñu
daldi wax yeneen làkk, ni leen Xel mu Sell
mi maye, ñu wax ko.

5 Fekk booba amoon na ay Yawut yu
daloon Yerusalem, doon ay nit ñu ragal
Yàlla te bokk ci xeeti àddina yépp. 6 Bi
nit ñi déggee riir ma nag, ñépp dajaloo,
daldi waaru ci li ñu leen dégg, ñuy wax
ku nekk sa làkk. 7 Ñu waaru te yéemu
naa: «Gisleen, ñiy wax ñépp, ndax duñu
waa diiwaanu Galile? 8 Naka la mana
ame nag, nu di leen dégg, kenn ku nekk
ci nun, ñuy wax ci sa làmmiñ, wi nga
nàmp? 9 Nun ñi ay Pàrt, waa Medi ak waa
Elam, nun ñi dëkk Mesopotami, réewu
Yawut yi, Kapados, Pont ak Asi, 10 di
waa Firisi, Pamfili, Misra ak weti Libi, yi
dend ak Siren, nun ak gan ñi jóge Room,
11 Yawut yi ak ñi tuub ci yoonu Yawut yi,
waa Keret ak waa Arabi, nun ñépp nu ngi
leen di dégg, ñuy yégle màggaayi Yàlla
ci sunuy làkk!» 12 Noonu ñépp waaru, ba
jaaxle lool, ñuy waxante ci seen biir ne:
«Lii lu muy tekki?» 13 Waaye ñenn ñi di
leen ñaawal ne: «Waay! Ñii dañoo màndi
ak biiñ.»

Piyeer yégal na mbooloo mi xibaaru jàmm bi

14 Ci kaw loolu Piyeer taxaw, ànd ak
fukki ndaw ya ak benn, mu wax ci kaw, di
yégal mbooloo ma ne: «Bokki Yawut yi ak
yéen ñépp ñi dëkk Yerusalem, dégluleen
bu baax te xam lii ma leen di wax! 15 Nit
ñii màndiwuñu, ci ni ngeen ko fooge,
ndaxte nu ngi ci yoor-yoor rekk. 16 Waaye
lii mooy li Yàlla waxoon, jaarale ko ci
yonentam Yowel ne:
17 “Yàlla nee na: Ci bés yu mujj yi,
dinaa tuur ci sama Xel ci kaw nit ñépp;
seen xeet wu góor ak wu jigéen dinañu
wax ci kàddug Yàlla;
waxambaane yi dinañu gis ay peeñu
te màggat yi di gént ay gént.
18 Waaw, ci bés yooyu dinaa tuur ci sama
Xel
ci sama kaw jaam yu góor ak yu jigéen,
te dinañu wax ci kàddug Yàlla.
19 Dinaa wone ay kéemaan ci kaw ci
asamaan
ak ay firnde ci suuf ci àddina,
muy deret, sawara ak ay niiri saxar.
20 Jant bi dina daldi lëndëm,
weer wi deretal,
bala bésu Boroom biy ñëw, di bés bu mag,
bi ànd ak ndam.
21 Booba nag ku woo Boroom bi ci aw
turam,
dinga mucc.”
22 «Yéen bokki Israyil, dégluleen wax
jii! Yeesu mi dëkk Nasaret, nit la woon, ku
Yàlla dëggal ci seen kanam ciy kéemaan,
ay jaloore ak firnde, ya Yàlla defoon
jaarale ko ci moom ci seen biir; yéen xam
ngeen ko. 23 Moom nag jébbale nañu ko,
jaar ci nas, bi Yàlla dogaloon te xam ko
lu jiitu; te yéen rey ngeen ko ci daaj ko
ci bant, jaarale ko ci loxoy bàkkaarkat.
24 Waaye Yàlla dekkal na ko, daggal ko
buumi dee, ndaxte dee manu koo téye.
25 Daawuda wax na ci mbiram ne:
“Saa su ne gis naa Boroom bi ci sama
kanam;
gannaaw mu ngi ci sama ndijoor,
duma raf.
26 Moo tax sama xol sedd, may woy sama
bànneex,
te it sama yaram di tëdd ci yaakaar.
27 Ndaxte doo bàyyi sama ruu ci barsàq,
te doo seetaan sa waa ju sell, mu yàqu.
28 Xamal nga ma yoonu dund;
dinga ma béglooji ci sa kanam.”
29 «Bokk yi, man naa leena wax lu wóor
ci mbirum maam Daawuda, ne dee na
te suul nañu ko; bàmmeelam mu ngi ci
nun ba tey. 30 Waaye yonent la woon, te
xamoon na ne Yàlla digoon na ko ci ngiñ
ne dina teg ci nguuram kenn ci askanam.

31 Kon gis na lu ñëwagul, di wax ci
mbirum ndekkitel Kirist ne bàyyiwuñu ko
ci barsàq, te yaramam yàquwul. 32 Yeesu
moomu nag, Yàlla dekkal na ko; nun ñépp
seede nanu ko. 33 Yàlla yéege na ko ak
ndijooram, te jot na ci Baay bi Xel mu Sell
mi ñu dige woon, ba tuur lii ngeen gis te
dégg ko. 34 Ndaxte du Daawudaa yéeg
ci asamaan, waaye moom ci boppam nee
na:

“Boroom bi wax na sama Boroom:
‘Toogal ci sama ndijoor,
35 ba kera may daaneel
say noon ci sa kanam.’ ”

36 «Na bànni Israyil gépp xam bu wóor
nag ne Yeesu moomu ngeen daajoon ci
bant, Yàlla def na ko Boroom ak Almasi
bi.»
37 Bi ko mbooloo ma déggee, naqaru
xol wu metti jàpp leen; ñu daldi ne Piyeer
ak ndaw ya ca des: «Bokk yi, lu nu
wara def?» 38 Piyeer ne leen: «Tuubleen
seeni bàkkaar, te kenn ku nekk ci yéen,
ñu sóob ko ci ndox ci turu Yeesu Kirist.
Noonu Yàlla dina leen baal seeni bàkkaar
te may leen Xel mu Sell mi. 39 Ndaxte li
Yàlla dige woon, yéena ko moom ak seeni
doom ak ñu sore ñépp, di ñépp ñi Yàlla
sunu Boroom di woo ci moom.» 40 Noonu
mu artu leen ak yeneen wax yu bare, di
leen dénk ne: «Rëccleen ci niti jamono ju
dëng jii.»

41 Ñi nangu ay waxam nag, ñu sóob leen
ci ndox, te ca bés booba lu mat limub
ñetti junniy nit yokku nañu ci ñoom.

Mbooloom ña gëm Kirist

42 Ñoom nag ñuy wéy ci njànglem
ndaw yi ak cig bokk, ci damm mburu ak
ñaan ci Yàlla. 43 Ragal jàpp ñépp, te ndaw
yi di def ay kéemaan ak ay firnde yu bare.
44 Ñi gëm nag dañoo booloo te bokk lépp.
45 Ñu jaay seeni suuf ak seen alal, séddoo
ko, ku nekk ak la ngay soxla. 46 Te bés bu
nekk ñu saxoo teew ak benn xalaat ca kër
Yàlla ga, tey damm mburu ca kër ya; ñuy
lekk seen ñam ak xol bu laab tey bég, 47 di
màggal Yàlla te am yiw ci wetu nit ñépp.
Noonu bés bu nekk Boroom bi di yokk ca
mbooloo ma ñi mucc.

3

Piyeer faj na nit ku lafañ

1 Am bés Piyeer ak Yowaana dem, ba
bëgga dugg ca kër Yàlla ga ca waxtuw
ñaan, maanaam tisbaar. 2 Fekk ñu indi
fa nit ku judduwaale lafañ, ñu di ko teg
bés bu nekk ca bunt, ba ñuy wooye Bunt
bu rafet ba, ca kër Yàlla ga, ngir muy
yelwaan ña fay dugg. 3 Bi mu gisee Piyeer
ak Yowaana nag, ñuy dugg ca kër Yàlla ga,
mu dékk leen loxo. 4 Ci kaw loolu Piyeer
ak Yowaana ne ko jàkk, te Piyeer ne ko:
«Xool nu.» 5 Lafañ bi xool leen, yaakaar
ne dina jot dara ci ñoom.

6 Noonu Piyeer ne ko: «Awma xaalis,
awma wurus, waaye li ma am, dinaa la
ko jox: ci turu Yeesu Kirist mu Nasaret
doxal!» 7 Mu jàpp ci loxol ndijooram,
yékkati ko. Ci saa si ay tànkam ak ay
kostanam dëgër. 8 Mu tëb, daldi taxaw,
di dox. Mu dugg ak ñoom ca kër Yàlla ga,
muy dox, di tëb tey sant Yàlla. 9 Noonu
ñépp gis ko, muy dox, di sant Yàlla.
10 Te ñu xàmmi ko, ne moo daan toog, di
yelwaan ca Bunt bu rafet ba ca kër Yàlla
ga. Ñu daldi waaru lool te yéemu ci li ko
dikkal.

Waareb Piyeer

11 Naka waa ji taq ci Piyeer ak Yowaana,
ñépp waaru; ñu daldi daw, fekksi leen
ca bérab ba ñuy wax Werandaa bu Su-
leymaan. 12 Bi Piyeer gisee loolu nag, mu
ne mbooloo mi: «Yéen waa Israyil, lu tax
ngeen waaru ci lii? Lu tax ngeen di nu
xool jàkk, mel ni ci sunu kàttan, mbaa ci
sunu ragal Yàlla lanu doxloo kii? 13 Yàllay
Ibraayma ak Isaaxa ak Yanqóoba, di
Yàllay sunuy maam, màggal na Ndawam
Yeesu; yéena xàcceek moom, ba jébbal
ko Pilaat, fekk naroon na koo bàyyi.
14 Yéen xeeb ngeen Aji Sell ji te Jub, te
tinul ab reykat. 15 Bóom ngeen Aji Dundal
ji, waaye Yàlla dekkal na ko; seede nanu
ko nun ñépp. 16 Ci gëm turam la nit, kii
ngeen di gis te xam ko, dëgëre; waaw,
turu Yeesu ak ngëm gi jóge ci moom, moo
tax mu wér péŋŋ ci seen kanam, yéen
ñépp.

[17] «Léegi nag bokk yi, xam naa ne
ñàkka xam a tax ngeen def ko, yéen
ak seeni kilifa. [18] Waaye noonu la
Yàlla amale li mu yégle woon lu jiitu
jaarale ko ci gémmiñug yonent yépp
naan, Almaseem dina sonn. [19] Tuubleen
seeni bàkkaar nag te waññiku ci Yàlla,
ngir seeni bàkkaar far. [20] Noonu ja-
monoy péex dina bawoo ci Boroom bi,
te muy yebal Almasi bi mu leen jagleel,
maanaam Yeesu. [21] Asamaan war na
koo yor, ba jamono ju ñuy defaraat lépp,
di jamono ji Yàlla waxoon jaarale ko ci
gémmiñug yonentam yu sell yépp, li dale
ci njàlbéenug àddina. [22] Ndaxte Musaa
nee woon na: “Boroom bi seen Yàlla dina
leen feeñalal ci seen xeet Yonent ni man;
nangeen ko déggal ci lépp lu mu leen
wax. [23] Képp ku déggalul Yonent boobu,
dees na la far ci xeet wi.”

[24] «Li dale sax ci Samiyel ak ñi ci topp,
bépp yonent bu wax yégle na bés yii.
[25] Yéen nag yéenay donn yonent yi ak
kóllëre, gi Yàlla fasoon ak seeni maam, bi
mu naan Ibraayma: “Xeeti àddina yépp
dinañu barkeel ci ki soqikoo ci yaw.”
[26] Yàlla feeñal na Ndawam, jëkk koo yebal
ci yéen, ngir barkeel leen, ci waññi leen
kenn ku nekk ci say bàkkaar.»

4

Piyeer ak Yowaana ci kanam kureelu àttekat ya

[1] Bi ñuy wax ak mbooloo ma, sarxalkat
ya ak kilifag ñiy wottu kër Yàlla ga ak
Sadusen ya daanu ci seen kaw. [2] Ñu mer
lool ci li ñuy waar nit ñi, di yégle ndekki-
tel ñi dee, sukkandikoo ko ci ndekkitel
Yeesu. [3] Noonu ñu jàpp leen, tëj leen ba
ca ëllëg sa, ndaxte mu nga doon tàmbalee
guddi. [4] Waaye ñu bare ca ña dégg wax
ja gëm nañu, te limu góor ñi gëm yokku
na, ba mat juróomi junni.

[5] Ca ëllëg sa nag kilifay Yawut yi ak njiit
yi ak xutbakat yi dajaloo ci Yerusalem.
[6] Ràññee nañu ci: Anas, miy sarxalkat
bu mag bi, Kayif, Yowaana, Alegsàndar
ak bokki sarxalkat bu mag bi. [7] Ñu dëj
Piyeer ak Yowaana ca digg ba, laaj leen
ne: «Lii ngeen def, ci gan kàttan, mbaa ci
turu kan, ngeen ko defe?»

[8] Ci kaw loolu Piyeer daldi fees ak Xel
mu Sell mi, ne leen: «Yéen kilifay xeet wi
ak njiit yi, [9] bu fekkee ne xettali nit ku
wopp, ba mu wér, moo tax ngeen dëj nu
ci pénc mi tey, [10] nangeen xam lii, yéen
ñépp ak bànni Israyil gépp: ci turu Yeesu
Kirist mu Nasaret, mi ngeen daajoon ca
bant te Yàlla dekkal ko, ci tur woowu
la nit kii jële ag wér, ba taxaw ci seen
kanam. [11] Yeesu moomu mooy:
“Doj wi ngeen xeeboon, yéen tabaxkat yi,
te moo doon doju koñ.”
[12] Te mucc amul ci keneen, ndaxte ci ron
asamaan amul weneen tur wu ñu maye
ci nit ñi, wu nu wara mucce.»

[13] Kon bi ñu gisee fit, wi Piyeer ak
Yowaana àndal, te ñu xam ne masuñoo
jàng mbaa ñuy gëstu ci diine, ñu daldi
waaru, ràññee ne daa nañu ànd ak Yeesu.
[14] Te bi ñu gisee nit, ka ñu fajoon, taxaw
ak ñoom, manuñu caa teg dara. [15] Noonu
ñu santaane, ñu génne leen, ñu daldi
gise ci seen biir, [16] ne: «Lu nuy def ak
ñii? Ndaxte def nañu kéemaan gu siiw;
loolu leer na ñi dëkk Yerusalem ñépp, te
manunu koo weddi. [17] Waaye ngir mbir
mi baña law ci xeet wi, nanu leen aaye,
ñu baña waxati ak kenn ci tur woowu.»
[18] Noonu ñu woo leen, ñu tere leen bu
wóor, ñu waxati mbaa waare dara ci turu
Yeesu. [19] Waaye Piyeer ak Yowaana ne
leen: «Bu fekkee ne déggal leen te bàyyi
Yàlla mooy li jub ci kanam Yàlla, seetleen.
[20] Waaye nun manunoo baña wax li nu gis
te dégg ko.» [21] Noonu kilifa yi tëkkuwaat
leen, yiwi leen, ñu dem. Ndaxte amuñu
benn bunt ci ñoom ngir mbugal leen,
fekk ñépp di màggal Yàlla ci li xewoon.
[22] Ndaxte nit, ka ñu fajoon ci kéemaan
googu, weesoon na ñeent fukki at.

Mbooloom ñi gëm ñaan na ci Yàlla

[23] Bi ñu leen yiwee nag, ñu dem ci seeni
bokk, nettali leen li sarxalkat yu mag ya
ak njiit ya waxoon lépp. [24] Bi ko bokk ya
déggee nag, ñu mànkoo, diis seen kàddu
Yàlla ne: «Boroom bi, yaa sàkk asamaan,
suuf, géej ak lépp li nekk ci seen biir.
[25] Yaa wax, jaar ci sunu maam Daawuda

sa jaam, mi doon gémmiñu Xel mu Sell
mi, ne:
“Lu tax xeeti àddina di bax?
Lu tax ñuy fexe lu manula am?
26 Buuri àddina dañoo booloo,
te kilifa yi dajaloo,
di bañ Boroom bi ak Almaseem.”
27 Ndaxte ci dëgg ci dëkk bii, Erodd
ak Poñsë Pilaat ànd ak xeeti àddina ak
bànni Israyil, likkoo nañu, ngir daaneel sa
Ndaw lu sell li nga fal, di Yeesu, 28 te def
lépp, li sa kàttan ak sa ndigal tëraloon.
29 Léegi nag Boroom bi, seetal seeni tëkku
te may nu, nun say jaam, nuy wax sa
kàddu ak fit. 30 Tàllalal sa loxo, ci wéral
ak ci wone ay kéemaan ak ay firnde,
jaarale ko ci turu Yeesu, sa Ndaw lu sell
li.»
31 Bi ñu ñaanee ba noppi, bérab ba
ñu booloo woon daldi yëngatu; te ñoom
ñépp fees ak Xel mu Sell mi, ñuy wax
kàddug Yàlla ak fit wu dëgër.

Mbooloom ñu gëm ñi

32 Noonu mbooloom ñu gëm ñi bokk
menn xel ak benn xalaat. Kenn daawul
aakimoo dara ci alalam, waaye ñoo
bokkoon lépp. 33 Te ndaw yi di seedeel
ndekkitel Yeesu Boroom bi ak kàttan gu
réy. Te yiw wu yaatu ëmb leen, ñoom
ñépp. 34 Kenn ci ñoom ñàkkul dara,
ndaxte képp ku nekk boroom suuf mbaa
am ay kër, jaay na ko, indi njég li, 35 teg
ko ci loxoy ndaw ya; ñu di ci sédd, kenn
ku nekk li mu soxla.
36 Noonu amoon na fa ku tudd Yuusufa,
te ndaw yi dàkkentale ko Barnabas, miy
tekki «Kiy dëgëral fit yi,» mu soqikoo ci gi-
iru Lewi, te juddoo dunu Sipar. 37 Moom
nag jaay na tool, ba mu moom, indi xaalis
ba, teg ko ci loxoy ndaw ya.

5

Anañas ak Safira

1 Naka noonu nit ku tudd Anañas, ànd
ak Safira jabaram, jaay làccu suuf. 2 Mu
dencal boppam benn cér ca njég la, ànd
ca ak jabaram; ba noppi mu indi cér ba
ca des, teg ko ci loxoy ndaw ya.
3 Bi mu ko defee Piyeer ne ko: «Anañas,
lu tax nga bàyyi Seytaane dugg la, ba fees
sa xol, ngay wor Xel mu Sell mi, ci li nga
dencal sa bopp benn cér ci njég li? 4 Bi
mu jaragul, ndax moomuloo ko woon? Te
bi mu jaree, ndax yilifuloo woon njég li?
Lu tax nga fas ci sa xol def nii? Woruloo
nit ñi, waaye Yàlla nga wor.»
5 Bi Anañas déggee baat yooyu, mu
daanu dee. Ñi ko dégg ñépp tiit, ba ne
nërëm. 6 Noonu waxambaane ya jóg, ñu
sàng ko, yóbbu ko, jébbal Yàlla.
7 Ñetti waxtu gannaaw ga, jabaram
duggsi, fekk xamul la fa xew. 8 Piyeer
daldi ko ne: «Wax ma, ndax lii mooy
njégu tool bi?» Mu ne ko: «Waawaaw,
lii la.»
9 Ci kaw loolu Piyeer ne ko: «Lu tax
ngeen ànd, di diiŋat Xelu Boroom bi?
Ñi denci woon sa jëkkër ñu ngi nii ci
bunt bi, te dinañu la yóbbu.» 10 Ca
saa sa mu daanu ciy tànkam, dee. Bi
waxambaane ya agsee nag, ñu fekk ko,
mu faatu; ñu yóbbu ko, def ko ci wetu
jëkkëram. 11 Noonu tiitaange ju mag
tàbbi ci mbooloom ñi gëm ñépp ak ñi ko
dégg ñépp.

Ndawi Kirist yi faj nañu ñu bare

12 Bi loolu amee ay kéemaan ak ay
firnde yu bare di xew ci nit ñi, jaare
ca loxoy ndaw ya. Ñépp di booloo ca
Werandaa bu Suleymaan ca kër Yàlla ga.
13 Te kenn ci ña ca des ñemewula booloo
ak ñoom, waaye nit ñépp di leen màggal.
14 Moona ay nit ñu gëna bare, góor ak
jigéen, di gëm Boroom bi, tey taq ci ñoom.
15 Nit ñi indi sax ñu wopp ca mbedd ya,
teg leen ca ay lal yu ndaw ak ay leeso, ngir
bu Piyeer di jaar, doonte takkandeeram
sax yiir ñenn ci ñoom. 16 Te it nit ñu bare
dajaloo, jóge ca dëkk ya wër Yerusalem,
ñu indi ay jarag ak ñu rab yu bon sadd;
te ñoom ñépp daldi wér.

Fitnaal nañu ndaw yi

17 Booba sarxalkat bu mag ba jóg
ak gàngooram gépp, maanaam kureelu
Sadusen ga fa dëkk. Kiñaan gu mag jàpp
leen, 18 ba ñu jàpp ndaw ya, tëj leen ca
kaso ba. 19 Waaye ci guddi malaakam
Boroom bi ubbi buntu kaso ba, génne
leen ci biti naan: 20 «Demleen taxaw ca
kër Yàlla ga, te xamal nit ñi lépp lu jëm ci

dund gu wóor gii.» 21 Bi ñu déggee loolu,
ñu dugg ca kër Yàlla ga ci suba teel, daldi
waare.

Bi ñu koy def, sarxalkat bu mag ba ak
gàngooram ñëw, woolu kureelu àttekat
ya, maanaam mbooloom njiiti bànni Is-
rayil gépp; ñu yónnee, ngir jëli ndaw ya
ca kaso ba. 22 Waaye bi wottukati kër
Yàlla ga agsee ca kaso ba, gisuñu leen
fa; ñu daldi délsi, yégle ko 23 ne: «Fekk
nanu kaso ba tëju bu wóor ak wottukat ya
taxaw ca bunt ya, waaye bi nu ko tijjee,
fekkunu kenn ci biir.»

24 Bi kilifag wottukati kër Yàlla ga ak
sarxalkat yu mag ya déggee loolu, ñu
daldi ciy jaaxle lool, ñuy laajante, fu lii
di mujj.

25 Noonu benn waay ñëw, yégal leen
ne: «Nit ñi ngeen tëjoon ñu ngi taxaw
ca kër Yàlla ga, di jàngal nit ñi.» 26 Ci
kaw loolu kilifa ga ak wottukat ya dem
jëli leen; waaye boolewuñu ci fitna, ngir
ragal nit ñi sànni leen ay xeer.

27 Bi ñu leen indee, ñu dëj leen ci kanam
mbooloo ma. Sarxalkat bu mag ba laaj
leen 28 ne: «Ndax terewunu leen ci lu
wér, ngeen waare ci tur woowu, te fi
mu ne dajal ngeen Yerusalem ak seeni
waare, rax-ca-dolli yéena ngi nuy fexee
taqal deretu nit kooku.»

29 Waaye Piyeer ak ndaw ya ne leen:
«Déggal Yàlla moo gën déggal nit.
30 Yàllay sunuy maam dekkal na Yeesu,
mi ngeen bóomoon ci wékk ko ca bant
ba. 31 Te Yàlla yékkati na ko ci ndijooram,
mu nekk Buur ak Musalkat, ngir may
bànni Israyil réccu, ba mu baal leen seeni
bàkkaar. 32 Seede nanu loolu, nun ak Xel
mu Sell, mi Yàlla may ñi koy déggal.»

33 Bi ñu déggee loolu, ñu mer ba seen
xol di dagg, ñu bëgg leena rey. 34 Waaye
amoon na fa nit ku tudd Gamaleel, bokk
ci tariixab Farisen ya, di xutbakat bu
tedd ci yoonu Musaa, mu jóg ca mbooloo
ma, santaane ñu génne leen tuuti. 35 Bi
ñu ko defee mu ne leen: «Yéen bokki
Israyil, moytuleen li ngeen di def nit
ñooñu. 36 Ndaxte bu yàggul Tëdas
jógoon na, mbubboo daraja, ba lu mat
ñeenti téeméeri nit takktoo ak moom.
Tëdas moomu nag reyees na ko, te ñi
ko toppoon ñépp tasaaroo, ba seen pexe
nasax. 37 Gannaawam it Yudaa mu Galile
jóg, ca jamono ja ñu doon bind waa réew
ma, mu jógloo nit ñu bare, ñuànd ak
moom. Moom itam dee na, te ay nitam
ñépp tasaaroo. 38 Léegi maa ngi leen
di wax, génnleen ci mbirum ñooñu te
bàyyi leen ñu dem. Ndaxte bu seen pas-
pas mbaa seen jëf dee pexem nit, dina
yàqu. 39 Waaye bu fekkee ne ndogalu
Yàlla la, dungeen ko mana fanq, ngir
ragala jànkoonte ak Yàlla.»

40 Bi mu waxee loolu, ñu fekk ko ci
xalaatam; ñu woo ndaw ya, daldi leen
dóor ay yar, tere leen, ñu waxati dara ci
turu Yeesu, ba noppi bàyyi leen, ñu dem.

41 Ndaw ya nag jóge ca kanam kureelu
àttekat ya, bég ci li leen Yàlla jàppe,
ñu yeyoo yenu toroxte ngir Tur wa*.
42 Noonu bés bu nekk ca kër Yàlla ga ak
ca kër ya, daawuñu noppee jàngle ak a
xamle xibaaru jàmm bi, ne Yeesu mooy
Almasi bi.

6

Sàkk nañu ñiy topptoo yëfi mbooloo ma

1 Ca bés yooyu, naka taalibe yi di gëna
bare, Yawut yiy làkk gereg tàmbalee
ñaxtu ci mbirum Yawut tigi yi, te lii
a ko waral: jigéen ñi seen jëkkër dee,
te ñu bokk ci ñoom, naraalewuñu leen
ca ndimbal, la ñuy séddale bés bu
nekk. 2 Noonu fukki ndaw ya ak ñaar
woo mbooloom taalibe ya ne leen: «Nu
bàyyi kàddug Yàlla, di topptoo mbirum
séddale, loolu jekkul ci nun. 3 Kon nag
bokk yi, tànnleen juróom ñaari nit ci seen
biir, ñu am seede su rafet te fees ak Xel
mu Sell mi ak sago, nu dénk leen liggéey
bii. 4 Waaye nun dinanu wéy ci ñaan ci
Yàlla ak ci yenub xamle kàddu gi.»

5 Lii ñu wax nag neex na mbooloo
mépp. Noonu ñu tànn Ecen, di nit ku
fees ak ngëm ak Xel mu Sell mi, boole ci
Filib ak Porokor, teg ca Nikanor, Timon,
Parmenas ak Nikolas, mi juddoo Ancos te
tuub ci yoonu Yawut ya. 6 Ñu jébbal leen
ndaw ya, ñaanal leen, teg leen loxo.

* **5:41** Tur wa mooy turu Boroom bi Yeesu Kirist.

7 Noonu kàddug Yàlla di law, ba
mbooloom taalibe yi di yokku bu bare ci
Yerusalem; te sarxalkat yu bare déggal
Yàlla ci topp yoonu ngëm wi.

Jàpp nañu Ecen

8 Naka noona Ecen, mi fees ak yiw ak
kàttan, di def ay kéemaan yu mag ak ay
firnde ca nit ña. 9 Waaye ay nit jóg, bokk
ci jàngu, bi ñuy wax Jàngub ñi ñu goreel,
di ay niti dëkki Siren ak Alegsàndiri, ak it
waa diiwaani Silisi ak Asi. Ñuy werante
ak Ecen, 10 waaye àttanuñu sagoom ak
Xel mi muy waxe.

11 Kon ñu daldi jënd ay nit, ñu ne:
«Dégg nanu ko, muy sosal Musaa ak
Yàlla.» 12 Noonu ñu jógloo nit ñi ak
njiit yi ak xutbakat yi, ñu dal ci kawam,
jàpp ko, yóbbu ko ca kureelu àttekat ya.
13 Te ñu sàkk ay naaféq yuy seede ne:
«Kii du bàyyee wax lu juuyoo ak bérab
bu sell ba ak yoonu Musaa. 14 Ndaxte
dégg nanu, muy wax ne, Yeesum Nasaret
moomu dina daaneel bérab bii te soppi
aada, yi nu Musaa batale woon.»

15 Bi ñu ko waxee, ña toogoon ñépp ca
mbooloo ma xool ko jàkk, gis xar kana-
mam, mu mel ni xar kanam malaaka.

7

Layu Ecen fa kanam mbooloo ma

1 Noonu sarxalkat bu mag ba ne ko:
«Ndax loolu dëgg la?» 2 Ecen ne
ko: «Yéen samay bokk ak samay baay,
dégluleen! Yàlla, miy Boroom ndam,
feeñu woon na sunu maam Ibraayma,
bi mu nekkee réewu Mesopotami, te
dëkkagul woon Karan. 3 Mu ne ko:
“Toxul sa réew, bàyyi say bokk, te ñëw
ci réew, mi ma lay won.”

4 «Ci kaw loolu mu génn réewu niti
Kalde, dëkksi Karan. Te bi baayam faa-
too, Yàlla toxale ko foofa, dëël ko ci réew,
mi ngeen dëkk léegi. 5 Waaye mayu ko
fa genn moomeel gu mu wara donale, du
sax fu mu mana teg tànkam; waaye dig
na ko ne dina ko may réew mi, mu yilif
ko moom ak askanam, fekk booba amagul
doom. 6 Yàlla ne ko: “Ñi soqikoo ci yaw
dinañu ganeyaan ci réew mu ñu dëkkul;
dees na leen def ay jaam, di leen fitnaal
diirub ñeenti téeméeri at.” 7 Waaye Yàlla
nee na: “Xeet wi leen jaamloo, man maa
leen di àtte te gannaaw loolu dinañu
génn, di ma jaamu ci bérab bii.” 8 Yàlla
nag tëral kóllëre seen diggante, fas ko
ci màndargam xaraf. Noonu Ibraayma
jur Isaaxa, xarafal ko ca juróom ñetteelu
fan ba; Isaaxa def noonu Yanqóoba,
Yanqóoba it def noonu fukki maam ya ak
ñaar, ñi sos xeet wi.

9 «Naka maam yooyu, dañoo iñaane
Yuusufa, ba jaay ko, mu jëm réewu Misra.
Waaye Yàlla taxawu ko, 10 génne ko ci
coonoom yépp, defal ko yiw ak xel ci
kanam Firawna, buuru Misra, mu def ko
kilifag Misra ak këram gépp.

11 «Bi loolu amee xiif tàbbi ci biir
Misra ak réewu Kanaan mépp, ba toskare
ja metti lool, te sunuy maam amatuñu
lu ñu lekk. 12 Yanqóoba nag dégg ne
Misra am na dugub, mu yebal ca sunuy
maam, ñu dem fa yoon wu jëkk. 13 Bi
fa ay doomi baayam delloo nag, Yuusufa
xàmmiku leen, te Firawna xamante ak
njabootam. 14 Ci kaw loolu Yuusufa
yeble, woo baayam ak bokkam yépp,
ñuy juróom ñaar fukki nit ak juróom.
15 Noonu Yanqóoba dem Misra, faatu fa,
moom ak sunuy maam. 16 Gannaaw loolu
ñu yóbbu seeni néew Sisem, dugal leen ca
bàmmeel, ba Ibraayma jëndoon ak xaalis
ca doomi Amor ca Sisem.

17 «Bi loolu wéyee jamono ji jege woon
na, ngir Yàlla amal li mu digoon Ibraayma
ci ngiñ; fekk xeet wa di law tey gëna bare
ci Misra, 18 ba keroog beneen buur bu
xamul Yuusufa di falu ci Misra. 19 Buur
boobu nag dafa daan nax sunu xeet, di
fitnaal sunuy maam, ba di leen sànniloo
seeni doom, ngir ñu dee.

20 «Booba nag la Musaa juddu, di ku
rafet ci kanam Yàlla; ñu yor ko ñetti weer
ci biir kër baayam, 21 ba noppi sànni ko.
Noonu doom ju jigéen ju Firawna for ko,
yar ko ni doomam. 22 Musaa nag di ku
yewwu ci xam-xamu waa Misra bépp, di
jàmbaar ci wax ak jëf.

23 «Bi mu demee ba am ñeent fukki
at, mu fas yéeney seeti ay bokkam,
maanaam bànni Israyil. 24 Noonu mu

gis ca ku ñuy néewal doole, mu sotle
ko, feyul ko, ba dóor waayi Misra ja.
25 Mu defe ne, ay bokkam dinañu xam ne
ciy loxoom la leen Yàllay musale, waaye
xamuñu ko. 26 Ca ëllëg sa mu juux ci
ay Yawut yuy xeex, mu di leen jéema
jubale ne leen: “Yéen ay bokk ngeen,
lu tax ngeen di xeex?” 27 Waaye kiy
néewal doole moroomam bëmëx ko ne:
“Ku la teg kilifa ak àttekat ci sunu kaw?
28 Ndax danga maa bëgga rey, ni nga
defoon démb waayi Misra ja?” 29 Bi
Musaa déggee wax jooju, mu daldi daw,
dem réewu Majan, di fa ab doxandéem;
mu séy fa, ba am ñaari doom.

30 «Lu ko wees ñeent fukki at nag,
bi mu nekkee ca màndiŋu tundu Sinayi,
malaaka feeñu ko ci takk-takku sawara
ci biir as ngarab. 31 Bi ko Musaa gisee,
mu daldi waaru ci li mu gis; mu jegesi
ngir niir ko, dégg baatu Boroom bi ne ko:
32 “Man maay sa Yàllay maam, di Yàllay
Ibraayma, Isaaxa ak Yanqóoba.” Ci kaw
loolu Musaa tiit bay lox, te ñemeetula
xool. 33 Noonu Boroom bi ne ko: “Summil
say dàll, ndaxte bérab bi nga taxaw,
bérab bu sell la. 34 Gis naa bu baax fitnay
sama xeet ci Misra te dégg naa seeni
tawat, kon wàcc naa ngir musal leen.
Léegi nag ñëwal, dinaa la yebal Misra.”

35 «Musaa moomu bañoon nañu ko,
ba ne ko: “Ku la teg kilifa ak àttekat?”
Waaye moom la Yàlla yebal, jaarale ko
ci malaaka mi ko feeñu ca ngarab sa,
ngir mu nekk kilifa gu leen di goreel.
36 Moo leen génne réewu Misra, di def
ay kéemaan ak ay firnde ca réew ma,
ca géeju Barax ya ak ca màndiŋ ma
diirub ñeent fukki at. 37 Musaa moomu
moo ne woon bànni Israyil: “Yàlla dina
leen feeñalal ci seeni bokk Yonent bu
mel ni man.” 38 Te moo nekkoon ak
mbooloo ma ca màndiŋ ma, ànd ak sunuy
maam, wéttalikoo malaaka, mi waxoon
ak moom ci tundu Sinayi. Te mu jote
ci Yàlla kàddu yiy dund, ngir jottali nu
ko. 39 Waaye sunuy maam nanguwuñu
koo déggal; dañu koo bañ te seeni xel
dëpp, dellu Misra. 40 Ñu sant Aaróona
ne: “Sàkkal nu ay yàlla yuy jiitu ci sunu
kanam, ndaxte Musaa male nu génne ci
réewu Misra, xamunu lu ko dal.” 41 Booba
nag ñu tëgglu aw sëllu, muy xërëm, ñu di
ko tuuru, di bànneexu ci seeni jëfi loxo.
42 Waaye bi ñu ko defee Yàlla dëddu leen,
bërgël leen, ñuy jaamu biddiiwi asamaan.
Moom lañu bind ci téereb yonent yi ne:
“Yéen bànni Israyil, ndax rendi ngeen jur,
jébbal ma, boole ko ak i sarax,
diirub ñeent fukki at ca màndiŋ ma?
43 Yóbbu ngeen sax fu nekk xayma, biy
màggalukaayu Molog,
ak biddiiwub Refan, bi ñu daan
bokkaaleel Yàlla,
di ay nataal, yi ngeen defoon ngir màggal
leen!
Kon nag dinaa leen toxal, yóbbu leen ci
gannaaw réewu Babilon.”

44 «Sunuy maam amoon nañu ca
màndiŋ ma xaymab màggalukaay, bi
ëmboon li Yàlla seede. Xayma boobu
nag defoon nañu ko, roye ko ci bi Musaa
gisoon, ni ko ko Yàlla sante woon. 45 Te
gannaaw ga, bi Yosuwe nekkee kilifag
sunuy maam, ñu jot xayma ba ñoom it,
yóbbu ko ca réew, ma ñu nangu ca xeet ya
Yàlla dàq ci seen kanam. Xayma ba nekk
fa, ba ci jamonoy Daawuda. 46 Moom
yiw na fa kanam Yàlla, mu ñaan ko,
mu sàkkal ko kër ngir askanu Yanqóoba.
47 Waaye Suleymaan moo tabaxal Yàlla
kër ga.

48 «Moona Aji Kawe ji du dëkk ci fu
loxol nit defar; moom la ab yonent wax
ne:
49 “Asamaan mooy sama jal,
te suuf mooy sama tegukaayu tànk.
Kon gan kër ngeen may tabaxal,
mbaa fan mooy sama bérabu nop-
palukaay?
50 Ndax du sama loxo moo defar yëf yooyu
yépp?
—Moom la Boroom bi doon wax.”

51 «Yéen ñi dëgër bopp, ànd ak xol buy
bañ ak ay nopp yuy fatt, mel ni ñi xamul
Yàlla. Dungeen noppeek a diiroo ak Xel
mu Sell mi; ni ko seen baay yi daan defe,
noonu ngeen di def, yéen itam. 52 Kan ca
yonent ya la seeni maam tegul woon ay
fitna? Rey nañu ñi doon yégle ñëwug Aji
Jub ji, moom mi ngeen jébbale léegi, ba
ñu rey ko. 53 Jot ngeen yoonu Musaa, wi

Yàlla wàcce jaarale ko ci ay malaaka, te
sàggane ngeen ko.»

Sànni nañu ay doj Ecen, ba rey ko

[54] Bi ñu déggee loolu nag, seeni xol di
dagg, ñuy yéyu, jëm ci kawam. [55] Waaye
Ecen, mi fees ak Xel mu Sell mi, ne
jàkk ci asamaan, gis ndamu Yàlla, te gis
Yeesu mi taxaw ci ndijooru Yàlla. [56] Mu
ne: «Seetleen, maa ngi gis asamaan yi
ubbiku, te Doomu nit kaa ngii taxaw ci
ndijooru Yàlla.»

[57] Bi ñu déggee loolu, ñu daldi xaacu
ca kaw, tey dar seeni nopp; ñu ànd, ne
milib ci kawam; [58] ñu wat-wate ko, génne
ko dëkk ba, dóor ko ay doj, ba mu dee.
Seede ya tegoon nañu seeni yére ci tànki
waxambaane wu tudd Sóol.

[59] Noonu ñu dóor Ecen ay doj, muy
ñaan Yàlla ne: «Boroom bi Yeesu, nangul
sama ruu!» [60] Bi mu ko waxee, mu sukk,
wax ak baat bu kawe: «Boroom bi, bu
leen bindal bàkkaar bii,» ba noppi mu
nelaw.

8

[1] Sóol moom ànd na ci ñi doon rey Ecen.

Fitnaal nañu mbooloo mi

Bés booba nag fitna ju metti dal na ci
mbooloom ñi gëm, mi nekk Yerusalem,
ba ñépp, ñu moy ndaw ya, tasaaroo ci
diiwaani Yude ak Samari. [2] Ay nit ñu
ragal Yàlla fab Ecen, jébbal ko Boroom bi,
di ko jooy bu wér. [3] Waaye naka Sóol, mu
ngay tas mbooloom ñi gëm, di tàbbi ca
kër ya, tey jàpp góor ak jigéen, di leen tëj
kaso.

Filib waare na ci diiwaanu Samari

[4] Ñi tasaaroo nag dem fu nekk, di fa
xamle xibaaru jàmm bu kàddug Yàlla.
[5] Naka Filib mu dem ca benn dëkk ca
Samari, di leen yégal Kirist. [6] Bi ko
mbooloo mi déggee te gis kéemaan yi
muy def, ñu bokk benn xalaat, fekki ko
ci li mu wax. [7] Ndaxte ay rab yu bon
bàyyi nañu nit ñu bare, ña ñu jàppoon,
di yuuxu ci kaw; te ñu bare ñu làggi ak
ñu lafañ daldi wér. [8] Noonu mbég mu réy
tàbbi ca dëkk ba.

Simoŋ luxuskat bi

[9] Amoon na nag nit ku tudd Simoŋ, di
luxuskat bu yàgg ca dëkk ba, te daan
yéem waa Samari gépp, ci naan: «Ku
màgg laa.» [10] Kon ñépp, mag ak ndaw,
taq ci moom ne: «Kii mooy dooley Yàlla ji
tudd “Màgg”.» [11] Ñu taq ci moom, ndax li
mu leen yàgga waar ci ay luxus. [12] Waaye
bi ñu gëmee xibaaru jàmm, bi Filib yégle
jëm ci nguurug Yàlla ak turu Yeesu Kirist,
góor ak jigéen daldi nangu, ñu sóob leen
ci ndox. [13] Simoŋ sax gëm, ñu sóob ko ci
ndox; mu wéy nag ci topp Filib, di waaru
ci kéemaan yi ak firnde yu mag yiy am.

[14] Bi nga xamee ne ndaw yi nekk
Yerusalem yég nañu ne, waa Samari
nangu nañu kàddug Yàlla; ñu yónni fa
Piyeer ak Yowaana. [15] Ñu dem fa nag,
ñaanal leen, ngir ñu jot Xel mu Sell mi.
[16] Ndaxte wàccagul ci kenn ci ñoom,
waaye sóoboon nañu leen rekk ci ndox
ci turu Boroom bi Yeesu. [17] Noonu Piyeer
ak Yowaana teg leen loxo, ñu jot Xel mu
Sell mi.

[18] Bi Simoŋ gisee nag ne Yàlla may na
Xel mi jaarale ko ci loxoy ndaw ya, mu
indil leen xaalis, [19] ne leen: «Mayleen
ma sañ-sañ boobu, ba ku ma teg samay
loxo, nga jot Xel mu Sell mi.» [20] Waaye
Piyeer ne ko: «Asarul ak sa xaalis, yaw
mi yaakaar ne man ngaa jënd mayu Yàlla
ak xaalis. [21] Amuloo benn wàll mbaa cér
ci lii, ndaxte sa xol laabul ci kanam Yàlla.
[22] Réccul nag sa coxor te ñaan Boroom bi,
mu baal la sa xalaatu xol, su manee am.
[23] Ndaxte gis naa ne sóobu nga ci lu wex
xat ci kanam Yàlla, te bàkkaar not na la.»
[24] Simoŋ nag ne leen: «Ñaanal-leen ma
ci Boroom bi, ngir mu fegal ma li ngeen
wax.»

[25] Noonu bi ñu seedeelee Yàlla te wax ci
kàddoom, ñu dellu Yerusalem, di xamle
xibaaru jàmm bi ci dëkk yu bare yu waa
Samari.

Filib yee na jaraafu Ecópi

[26] Naka noonu benn malaakam Boroom
bi ne Filib: «Jógal te jublu Misra, jaar
ci yoon wi jóge Yerusalem, jëm Gasa, di
màndiŋ.» [27] Filib jóg dem. Noonu mu
gis fa nitu Ecópi ku yoom, di jaraaf ju
mag ci Kandas, buur bu jigéen bu Ecópi,
te di ko wottul xaalisam bépp. Fekk mu

ñëwoon Yerusalem, ngir màggalsi Yàlla,
bay dellu; 28 mu toog ci watiiram, di jàng
téereb yonent Yàlla Esayi. 29 Xel mi nag
ne Filib: «Dabal watiir wale.»
30 Noonu Filib dawsi, mu dégg waayi
Ecópi ja, di jàng téereb yonent Yàlla
Esayi. Mu laaj ko: «Ndax xam nga li ngay
jàng?» 31 Mu ne ko: «Nu ma ko mana
xame, su ma ko kenn firilul?» Mu woo
Filib nag, mu yéeg, toog ak moom. 32 Fekk
aaya yii la doon jàng ci Mbind mi:
«Yóbbu nañu ko ni xar mu ñuy rendiji;
ni mburt mu luu ci kanam i watkat,
mu ne cell.
33 Ci toroxteem nangu nañu dëggam;
ñi mu tollool jamono, ku ci xalaat lii?
Jële nañu bakkanam ci àddina.»
34 Jaraaf ja nag ne Filib: «Maa ngi
lay laaj, ci mbirum kan la yonent bi
jëmale wax ji? Ndax mbirum boppam lay
wax mbaa mu keneen?» 35 Noonu Filib
tàmbali ci aaya yooyu, xamal ko xibaaru
jàmm bi ci mbirum Yeesu.
36-37 Bi ñuy jaar ci yoon wi, ñu agsi ci
ndox. Jaraaf ja ne ko: «Ndox a ngi nii, ana
lu tere, nga sóob ma ci?» 38 Mu santaane
nag, ñu taxawal watiir wa; Filib ak jaraaf
ja wàcc ñoom ñaar ci biir ndox ma, mu
sóob ko ca. 39 Ba noppi ñu génn ca ndox
ma, te ca saa sa Xelu Boroom bi fëkk Filib,
ba jaraaf ja gisatu ko, waaye mu toppaat
yoonam, ànd ak mbég. 40 Filib moom
teeri dëkku Asot, muy jaar ci dëkk yépp,
di fa xamle xibaaru jàmm bi, ba kera muy
ñëw dëkku Sesare.

9

Sóol waññiku na ci Yeesu

1 Naka Sóol, muy tëkkoo rey taalibey
Boroom bi, ba di ko noyyee far. Mu dem
nag ca sarxalkat bu mag ba, 2 laaj ko ay
bataaxal yu muy yóbbul jànguy dëkku
Damaas. Noonu ñu mu fa fekk, te ñu bokk
ci yoon wi, góor mbaa jigéen, mu am
dogalu yeew leen, indi leen Yerusalem.
3 Waaye bi muy jub Damaas, ca saa sa
leer gu jóge asamaan melax, ba ëmb ko.
4 Mu daanu ci suuf, dégg baat bu ko ne:
«Sóol, Sóol, lu tax nga di ma fitnaal?»
5 Mu wuyu ne: «Yaay kan Boroom bi?»
Boroom bi ne ko: «Maay Yeesu, mi ngay
fitnaal. 6 Waaye jógal, dugg ca dëkk ba,
te dinañu la wax li nga wara def.» 7 Nit ñi
ànd ak moom nag taxaw, waaru ba luu, ci
li ñu dégg baat bi te gisuñu kenn. 8 Noonu
Sóol jóg, xippi, waaye gisul dara; kon ñu
wommat ko, yóbbu ko Damaas. 9 Diirub
ñetti fan gisul dara, lekkul, naanul.

10 Amoon na nag ci Damaas taalibe bu
tudd Anañas. Bi loolu amee nag Boroom
bi feeñu ko ne: «Anañas!» Mu wuyu:
«Maa ngi nii Boroom bi.» 11 Boroom bi ne
ko: «Jógal, nga jaar ci mbedd, mi ñuy wax
Mbedd mu jub mi, te seet ci kër Yudaa
nit ku tudd Sóol te dëkk Tars, ndaxte
mu ngay ñaan. 12 Te gis na cim peeñu
nit ku tudd Anañas, mu dugg, teg ko ay
loxo, ba muy gisaat.» 13 Waaye Anañas
ne ko: «Boroom bi, dégg naa ci nit ñu
bare ci mbirum kooku, ñu seede lu bare
lu bon lu mu def say gaay ci Yerusalem.
14 Te indaale na fii sax sañ-sañ bu jóge ci
sarxalkat yu mag ya, ngir yeew képp kuy
tudd saw tur.» 15 Waaye Boroom bi ne
ko: «Demal, ndaxte maa ko tànn, muy
sama jëfandukaay, ngir yóbbu sama tur
fa kanam ñi nekkul Yawut ak fa kanam
buur yi ak bànni Israyil. 16 Te dinaa ko
won coono yu bare yu mu wara dékku
ngir sama tur.»

17 Ci kaw loolu Anañas dem, dugg ca
kër ga, teg ay loxoom Sóol. Mu ne ko:
«Sóol sama mbokk, Boroom bi Yeesu, mi
la feeñu woon ci kaw yoon wi, bi ngay
dikk, moo ma yónni, ngir nga dellu di gis
te fees ak Xel mu Sell mi.» 18 Ca saa sa lu
mel ni ay waasintóor génne ci ay bëtam,
mu daldi gisaat. Noonu mu jóg, ñu sóob
ko ci ndox; 19 ba noppi mu lekk, amaat
doole.

Bi mu ko defee mu toog ay fan ak
taalibe, ya nekk Damaas. 20 Ca saa sa
muy yégle ca jàngu ya ne, Yeesu mooy
Doomu Yàlla. 21 Ñi ko dégg ñépp waaru
naan: «Ndax du kii moo daan tas ñiy tudd
tur woowu ci Yerusalem, te mu ñëw fii,
ngir yeew leen, yóbbu ci kanam sarxalkat
yu mag ya?» 22 Moona Sóol di gëna am
kàttan, bay jaaxal Yawut yi dëkk Damaas,
ci di leen wax ay firnde, ne Yeesu mooy
Almasi bi.

23 Ba ñu ca tegee ay fani fan, Yawut yi
daldi gise, ngir reylu ko. 24 Waaye Sóol
yég seen pexe. Fekk guddi ak bëccëg ñu
doon wottu bunt yi yépp, ngir man koo
bóom. 25 Noonu taalibe yi jël ko ci guddi,
def ko ci dàmba gu réy, jaarale ko ci miir
bi, yoor ko ci suuf.
26 Bi Sóol agsee Yerusalem, mu jéema
ànd ak taalibe yi, waaye ñépp ragal ko,
ndax gëmuñu woon ag taalibeem. 27 Ci
kaw loolu Barnabas jël ko, yóbbu ko ca
ndaw ya, nettali leen, ni Sóol gise Boroom
bi ci kaw yoon wi, ak li mu ko wax, rax-
ca-dolli fit wi mu doon waxe ci turu Yeesu
ci Damaas. 28 Noonu mu nekk ak ñoom ci
Yerusalem, di dugg ak a génn, di wax ak
fit ci turu Boroom bi. 29 Muy wax ak di
werante ak Yawut yiy làkk gereg, waaye
ñu di ko wuta rey. 30 Bi ko bokk yi yégee
nag, ñu yóbbu ko dëkku Sesare, yebal ko
dëkku Tars.
31 Noonu mbooloom ñi gëm nekk ci
jàmm ci biir diiwaani Yude gépp ak Galile
ak Samari; ñuy gëna dëgër, di wéy ci
ragal Yàlla, tey yokku ci ndimbalu Xel mu
Sell mi.

Piyeer faj na Ene

32 Piyeer nag di wër, di jaar fu nekk, tey
dem ci gaayi Yàlla yi dëkk Lidd, 33 mu gis
fa nit ku làggi, tudd Ene, tëdd ci basaŋ
diirub juróom ñetti at. 34 Piyeer ne ko:
«Ene, Yeesu Kirist faj na la; jógal te defar
sa lal.» Noonu mu daldi jóg ca saa sa.
35 Bi ko waa diiwaani Lidd ak Saron gépp
gisee, ñu daldi waññiku ci Boroom bi.

Piyeer dekkal na Tabita

36 Amoon na nag ci dëkku Yope taal-
ibe bu jigéen bu tudd Tabita, liy tekki
«Dorkas», maanaam «kéwél», te muy
wéy ci jëf yu baax ak sarxe. 37 Ca fan
yooyu mu daanu wopp, ba faatu; noonu
ñu sang ko, teg ko ca néeg, ba sut ca taax
ma. 38 Gannaaw Lidd sorewul ak Yope
nag, te taalibe yi dégg ne Piyeer a nga fa,
ñu yónnee ko ñaari nit, ñaan ko mu ñëw
ci ñoom ci saa si.
39 Bi ko Piyeer déggee, mu jóg, ànd
ak ñoom. Bi mu ñëwee, ñu yóbbu
ko ca néeg bu kawe ba. Fekk fa ay
jigéen ñi seeni jëkkër faatu, ñu daldi wër
Piyeer, ñépp di jooy, di ko won kamisol
ya ak mbubb, ya Dorkas daan defar cig
dundam.
40 Ci kaw loolu Piyeer génne ñépp ci
biti, mu sukk, ñaan ci Yàlla, ba noppi
walbatiku ca néew ba ne ko: «Tabita,
jógal!» Noonu mu xippi, gis Piyeer, daldi
toog. 41 Piyeer may ko loxo, yékkati
ko. Mu woo gaayi Yàlla ya ak jigéen
ña, won leen ko, muy dund. 42 Mbir
ma siiw ca Yope gépp, ba ñu bare gëm
Boroom bi. 43 Gannaaw loolu Piyeer toog
ay fan ci Yope, ci këru ku tudd Simoŋ, miy
wullikat.

10

Korney woo na Piyeer

1 Amoon na ci Sesare nit ku tudd
Korney, nekk njiitu xare, mu bokk ci
mbooloom xare, mi ñuy wax mu Itali.
2 Moom nag ku farlu woon ci Yàlla la, te
ragal ko, moom ak waa këram gépp; muy
sarax ñu bare ci bànni Israyil, tey saxoo
ci ñaan ci Yàlla.
3 Am bés ci tisbaar nag mu am peeñu,
gis bu leer malaakam Yàlla feeñu ko ne
ko: «Korney!» 4 Noonu Korney ne ko
jàkk, daldi tiit ne ko: «Kilifa gi, lu mu
doon?» Malaaka ma ne ko: «Say ñaan
ak say sarax yéeg na fa kanam Yàlla, te
nangul na la. 5 Yónnil léegi nag ay nit
ci dëkku Yope, ñu woo ku tudd Simoŋ,
mi ñu dàkkentale Piyeer. 6 Mu nga dal
fa Simoŋ wullikat, bi këram nekk ci wetu
géej.»
7 Bi malaaka mi doon wax ak moom
demee, Korney woo ñaar ci ay surgaam
ak benn xarekat bu farlu ci Yàlla ci ñi koy
topptoo; 8 mu nettali leen lépp, yebal leen
Yope.
9 Ca ëllëg sa, ba ñuy jaar ca yoon wa,
ba jub dëkk ba, Piyeer yéeg ca kaw taax
ma ci digg bëccëg ngir ñaan ci Yàlla.
10 Noonu xiif dab ko fa, mu bëgga lekk.
Waaye bi ñu koy toggal, Yàlla feeñu ko.
11 Mu xool asamaan ubbiku, gis lu mel
ni sér bu mag bu ñu téye ci ñeenti laf
ya, yoor ko, mu jëm suuf. 12 Boroom
ñeenti tànk yépp ñu nga ca, ak yiy raam
ci suuf, ak picci asamaan. 13 Te baat ne
ko: «Jógal, Piyeer, rey te lekk.» 14 Waaye

Piyeer ne ko: «Mukk, Boroom bi, ndaxte
masumaa lekk dara lu daganul mbaa lu
araam.» 15 Waaye baat bi wax ak moom
ñaareelu yoon ne ko: «Lu Yàlla sellal,
bu ko araamal.» 16 Ñu def ko nag, ba
muy ñetti yoon, ba noppi ñu ne cas sér
ba, jëme asamaan. 17 Bi loolu amee
Piyeer jaaxle lool ci lu peeñu miy tekki;
fekk booba nit ñi Korney yebal, laajte
woon nañu kër Simoŋ, ba agsi ci bunt
bi. 18 Ñu woote nag naan: «Simoŋ, mi
ñu dàkkentale Piyeer, ndax fi la dëkk?»
19 Bi Piyeer di rabal xelam ci peeñu
ma, Xel mi ne ko: «Ñetti nit a ngi nii,
di la wut. 20 Jógal, nga wàcc te ànd
ak ñoom; bul werante, ndaxte maa leen
yebal.» 21 Piyeer wàcc nag ne nit ñi:
«Maa ngi nii, man mi ngeen di wut; lu
doon seeni tànk?» 22 Ñu ne ko: «Korney,
njiitu xare ba, nit ku jub la te ragal Yàlla,
ba am seede su rafet ci bànni Israyil
gépp. Malaaka mu sell nag sant na ko,
mu woolu la ci këram te déglu li ngay
wax.» 23 Ci kaw loolu Piyeer dugal leen,
dalal leen.

Piyeer ci kër Korney

Ba bët setee, Piyeer jóg, dem ak ñoom,
ànd ak ñenn ci bokk yi dëkk Yope, 24 te
bés ba ca topp mu dikk Sesare. Fekk
Korney woo na këram ay bokkam ak i
xaritam yi ko gëna jege, di xaar Piyeer.
25 Bi Piyeer duggee nag, Korney daje
ak moom, daanu ciy tànkam, sargal ko.
26 Waaye Piyeer yékkati ko ne: «Jógal,
man it nit rekk laa.» 27 Noonu muy
waxtaan ak moom, duggsi, fekk fa ndajem
nit ñu bare. 28 Mu ne leen: «Xam
ngeen ne aaye nañu Yawut, mu jaxasoo
ak ku mu bokkalul xeet, mbaa mu dugg
ci këram. Waaye Yàlla won na ma ne
warumaa ne kenn setul mbaa araam na.
29 Looloo tax, bi ngeen ma wooloo, ñëw
naa ci lu àndul ak werante. Maa ngi leen
di laaj nag, lu ngeen may doye?»
30 Ci kaw loolu Korney ne: «Ñetti fan a
ngii may ñaan ci sama biir kër ci waxtu
wii, maanaam tisbaar. Ci saa si ku sol
yére yuy melax taxaw ci sama kanam,
31 mu ne ma: “Korney, say ñaan nangu
na, te say sarax egg nañu fa kanam Yàlla.
32 Yónneel nag ci Yope, woolu Simoŋ,
mi ñu dàkkentale Piyeer; mu nga dal ci
kër Simoŋ miy wullikat ca wetu géej ga.”
33 Yónnee naa nag ci ni mu gëna gaawe,
woolu la; te maa ngi lay sant ci li nga
ñëw. Léegi nag nun ñépp nu ngi fi ci
kanam Yàlla, ngir déglu lépp li la Boroom
bi sant.»
34 Noonu Piyeer jël kàddu ga ne leen:
«Ci dëgg gis naa ne Yàlla du gënale,
35 waaye ci xeet yépp, ku ko ragal tey
def lu jub, moom la nangu. 36 Yónnee
na kàddoom bànni Israyil, di leen xibaar
jàmm, jaarale ko ci Yeesu Kirist, miy
Boroom lépp. 37 Xam ngeen li xewoon
ci réewum Yawut yépp, li ko tàmbalee
ci diiwaanu Galile, topp ci waareb Yaxya,
mu naan nit ñi, mu sóob leen ci ndox.
38 Xam ngeen ne Yàlla fal na Yeesum
Nasaret, sol ko Xel mu Sell mi ak kàttan;
muy wër, di def lu baax ak di faj ñépp
ñi nekkoon ci kilifteefu Seytaane, ndaxte
Yàlla ànd na ak moom.
39 «Seede nanu li mu def lépp ci biir
réewu Yawut ya ak Yerusalem. Moona
rey nañu ko ci wékk ko ci bant. 40 Waaye
Yàlla dekkal na ko ci ñetteelu fan ba te
biral ko, 41 waxuma xeet wépp, waaye
seede yi Yàlla tànn lu jiitu, maanaam nun
ñi daan lekk di naan ak moom gannaaw
ndekkiteem. 42 Te Yeesu sant na nu, nu
yégal xeet wa, di seede ne moom la Yàlla
jagleel àtteb ñiy dund ak ñi dee. 43 Yonent
yépp seedeel nañu ko ne, ku ko gëm, Yàlla
dina la baal say bàkkaar ci turam.»
44 Bi Piyeer di wax loolu, Xel mu Sell
mi wàcc ci kaw ñépp ñiy déglu kàddu
ga. 45 Yawut yi gëm yépp nag, ñi ànd ak
Piyeer, daldi waaru ci li Yàlla tuur Xel
mu Sell, mi mu maye, ci ñi dul Yawut
itam. 46 Ndaxte dégg nañu leen, ñuy wax
yeneen làkk ak di màggal Yàlla.
47 Booba Piyeer daldi wax ne: «Ñii jot
Xel mu Sell mi ni nun, ndax manees na
leena baña sóob ci ndox?» 48 Noonu mu
santaane, ñu sóob leen ci ndox ci turu
Yeesu Kirist. Gannaaw loolu ñu ñaan ko,
mu toog ci ñoom ay fan.

11

Piyeer leeral na jëfam fa kanam gaayi

Kirist ya nekk Yerusalem

1 Bi loolu amee ndaw yi ak bokk yi
nekk ci diiwaanu Yude, dégg nañu ne,
ñi dul Yawut nangu nañu kàddug Yàlla.
2 Bi Piyeer demee Yerusalem nag, kureelu
Yawut gi farataal xaraf, di werante ak
moom ne ko: 3 «Lu tax nga dem ca këru
ñu xaraful, bay lekk sax ak ñoom?»

4 Noonu Piyeer daldi leen benn-bennal
mbir mi, nettali leen ko 5 ne: «Nekkoon
naa ca dëkku Yope, di fa ñaan ci Yàlla, ba
far sama xol seey ci moom; noonu ma am
peeñu: lu mel ni sér bu mag wàcc, jóge ci
asamaan, ñu yoor ko ca ñeenti laf ya, mu
ñëw ba ci man. 6 Ma xool ko jàkk, seetlu
ko bu baax, ma gis ca boroom ñeenti tànk
yu nekk ci kaw suuf, di rabi àll yi, yiy
raam ak picci asamaan. 7 Te dégg naa
baat bu ma ne: "Jógal Piyeer, rey te lekk."
8 Waaye ma ne: "Mukk Boroom bi, ndax
dara lu daganul mbaa lu araam masula
dugg ci sama gémmiñ." 9 Waaye ñaareel
bi yoon baat bi dellu ne ma: "Lu Yàlla
sellal, bu ko araamal." 10 Loolu am ba
muy ñetti yoon, ba noppi ñu ne cas lépp,
jëme asamaan.

11 «Ca saa sa ñetti góor, ña ñu yebal
ci man, jóge Sesare, agsi ca kër ga ma
dal. 12 Te Xel mi ne ma: "Àndal ak ñoom,
te bu ci werante." Juróom benni bokk,
yi fi teew, gunge woon nañu ma, ba nu
dugg ca kër góor googu. 13 Mu nettali nu
ne gis na malaaka, feeñu ko ca këram
ne ko: "Yónneel ca dëkku Yope, woolu
Simoŋ, mi ñu dàkkentale Piyeer. 14 Dina
la xamal ay wax yu lay musal, yaw ak sa
waa kër gépp."

15 «Bi ma tàmbalee wax nag, Xel mu
Sell mi wàcc ci ñoom, ni mu wàcce woon
ci nun bu jëkk. 16 Bi loolu amee ma
fàttaliku li Boroom bi wax ne: "Yaxya ci
ndox la daan sóobe, waaye yéen dees na
leen sóob ci Xel mu Sell mi." 17 Gannaaw
nag Yàlla jagleel na leen may, gi mu
nu mayoon, bi nu gëmee Yeesu Kirist
Boroom bi, man maay kan, bay tebbi
àtteb Yàlla?»

18 Bi ñu déggee loolu, amuñu dara lu
ñu ca teg, ñu daldi màggal Yàlla ne:
«Yàlla nag may na ñi dul Yawut it ñu tuub
seeni bàkkaar, ba am dund gu wóor gi.»

Barnabas ak Sóol ci dëkku Ancos

19 Ñi tasoon nag ndax fitna, ji amoon
gannaaw Ecen, ñu dem ba diiwaanu
Fenisi, ci dunu Sipar ak ca dëkku Ancos,
di wax kàddu gi, waaye yemale ko ci
Yawut yi. 20 Moona amoon na ci ñoom
ay niti Sipar ak dëkku Siren, ñu ñëw ci
Ancos, ba seen wax law ci Gereg yi it,
ñu di leen xamal xibaaru jàmm bu Yeesu
Boroom bi. 21 Te loxob Boroom bi ànd
ak ñoom, ba mbooloo mu mag gëm te
waññiku ci Boroom bi.
22 Ba mbir ma siiwee, ba àgg ci noppi
mbooloom ñi gëm ci Yerusalem, ñu yebal
Barnabas ba Ancos. 23 Bi mu agsee nag,
ba gis yiw, wi leen Yàlla may, mu bég ci
te di leen xiir, ñu wàkkirlu ci Boroom bi
te dogu ci. 24 Ndaxte nit ku baax la woon
te fees ak Xel mu Sell mi ak ngëm; noonu
mbooloo mu bare dolliku ci Boroom bi.
25 Gannaaw loolu Barnabas dem ca
dëkku Tars, di wut Sóol. 26 Bi mu ko gisee,
mu indi ko Ancos. Noonu atum lëmm ñu
bokk ak mbooloom ñi gëm, di jàngal nit
ñu bare. Te ci Ancos lañu jëkka tudde
taalibe ya Gaayi Kirist.
27 Ca fan yooyu ay yonent jóge
Yerusalem, ñëw Ancos. 28 Kenn ci ñoom
tudd Agabus jóg, mu yégle jaarale ko ci
Xelu Yàlla mi ne xiif bu metti dina daj
àddina sépp. Loolu nag amoon na ca
ayug buur bu ñuy wax Këlódd. 29 Kon
taalibe ya fas yéenee sàkk ndimbal, jëme
ca bokk ya dëkk diiwaanu Yude, ku nekk
ak sa kem kàttan. 30 Noonu lañu def nag,
teg ko ci loxoy Barnabas ak Sóol, yónnee
ko njiit ya.

12

Yàlla musal na Piyeer ca kaso ba

1 Ca jamono jooja Erodd buur ba
jàppoon na ay nit ci mbooloom ñi gëm,
ngir fitnaal leen. 2 Noonu mu daldi jàpp
Saag, doomu ndeyu Yowaana, mu reylu
ko ci jaasi. 3 Bi mu gisee nag ne mbir
moomu neex na Yawut ya, mu daldi jàpp
it Piyeer; fekk loolu daje ak bési màggalu
Yawut, ga ñuy wax Mburu ma amul

lawiir. [4] Bi mu ko jàppee, mu tëj ko kaso,
teg ko ci loxoy ñeenti mboolooy xarekat,
ngir ñu wottu ko, fekk mbooloo mu ci
nekk di ñeenti nit; amoon na yéeney
yóbbu ko ci kanam Yawut ya gannaaw
màggalu bésu Mucc ba.
[5] Noonu ñuy wottu Piyeer ca kaso ba,
waaye mbooloom ñi gëm di ko ñaanal
Yàlla ak seen xol bépp.
[6] Bi Erodd nekkee ci tànki indilu ko,
ca guddi googa yeewoon nañu Piyeer ak
ñaari càllala, muy nelaw diggante ñaari
xarekat, te ay xarekat di wottu buntu kaso
ba. [7] Ca saa sa malaakam Boroom bi
ñëw, te leer ne ràyy ca néeg ba. Malaaka
ma dóor Piyeer ci wetam, yee ko ne ko:
«Jógal bu gaaw!» Noonu jéng ya rot ciy
loxoom.
[8] Malaaka ma ne ko: «Takkal sa geño
te sol say dàll.» Mu def ko. Malaaka ma
ne ko: «Solal sa mbubb te topp ci man.»
[9] Piyeer génn, topp ca malaaka ma, fekk
gëmul sax ne lu am la, waaye mu yaakaar
ne peeñu la. [10] Noonu ñu weesu wottukat
bu jëkk ba ak ba ca tegu, ñu agsi ca buntu
weñ, ba jëm ca dëkk ba, mu daldi ubbikul
boppam ci seen kanam. Ñu génn nag,
jaar ci benn mbedd, malaaka ma daldi ko
bàyyi.
[11] Bi xelam délsee ci moom Piyeer ne:
«Léegi xam naa ci lu wóor ne, Boroom bi
yónni na malaakaam, musal ma ci loxoy
Erodd ak li ma Yawut ya yéene woon
lépp.» [12] Mu rabal xelam ci loolu, daldi
dem kër Maryaama, ndeyu Yowaana, mi
ñuy wax it Màrk, fekk ñu bare booloo fa,
di ñaan ci Yàlla. [13] Noonu Piyeer fëgg
buntu kër ga, te mbindaan mu tudd Rodd
wuyusi ko. [14] Mu xàmmi baatu Piyeer,
bég ci, ba fàtte koo ubbil, waaye mu daw
ci biir, xamle ne Piyeer a nga ca bunt
ba. [15] Ñu ne ko: «Xanaa dangaa dof.»
Waaye mu dëgër ci li mu wax. Noonu ñu
ne ko: «Xanaa malaakaam la.» [16] Fekk
Piyeer di gëna fëgg. Noonu ñu tijji, gis
ko, daldi waaru. [17] Piyeer taf loxoom
ci gémmiñam, ngir ñu noppi, daldi leen
nettali, ni ko Boroom bi génnee ca kaso
ba. Mu ne leen: «Tee ngeen jottali ko Saag
ak bokk ya.» Bi mu ko waxee, mu jóge fa,
dem feneen.
[18] Bi bët setee nag, yëngu-yëngu bu
réy am na ca xarekat ya, ñu ne: «Ana
Piyeer?» [19] Noonu Erodd wutlu ko, waaye
gisu ko. Kon mu àtte wottukat ya, joxe
ndigalu rey leen.

Buur Erodd dee na

Bi loolu amee Erodd jóge ci diiwaanu
Yude, dem dëkku Sesare, toog fa. [20] Fekk
mu nekk ci xëccoo bu tàng ak waa dëkki
Tir ak Sidon. Naka noona ñu ànd, bëgg
koo gis. Ñu neexal Balastus, bëkk-néegu
buur ba, di ñaan jàmm, ndaxte réewu
buur ba moo doon dundal seen bos.
[21] Ca bés ba ñu jàpp nag Erodd
sol mbubbi buuram, toog ca jal ba ca
àttekaay ba, di leen yedd ak a dénk.
[22] Noonu mbooloo mi di yuuxu naan: «Lii
baatu Yàlla la, du baatu nit!» [23] Ca saa sa
nag, gannaaw màggalul Yàlla, malaakam
Boroom bi fàdd ko te ay sax dugg ko, ba
mu dee.
[24] Moona kàddug Boroom bi di gëna
màgg tey law.
[25] Naka Barnabas ak Sóol, bi ñu matalee
seen liggéey, ñu jóge Yerusalem, ñibbi,
ànd ak Yowaana mi tudd Màrk.

13

Yàlla yónni na Barnabas ak Sóol

[1] Amoon na ci mbooloom ñi gëm, mi
nekk dëkku Ancos, ay yonent ak ay
jànglekat: maanaam Barnabas, Simeyon
ku ñu dàkkentale Ñuul, Lusiyus mi dëkk
Siren, Manayen mi yaroondoo ak Erodd
boroom diiwaan ba, ak Sóol. [2] Am
bés nag, bi ñuy jaamu Boroom bi ak di
woor, Xel mu Sell mi ne: «Beral-leen ma
Barnabas ak Sóol ngir liggéey, bi ma leen
wooye.» [3] Bi ñu ko déggee, ñu daldi woor
ak a ñaan, teg leen ay loxo, ba noppi
bàyyi leen ñu dem.

Waare nañu ci dunu Sipar

[4] Noonu Xel mu Sell mi yónni leen. Ñu
dem nag ci dëkku Selusi, dugg fa gaal, jëm
ci dun bu ñuy wax Sipar.
[5] Bi ñu teeree ca dëkku Salamin nag, ñu
yégle fa kàddug Yàlla ca jàngub Yawut
ya. Ku tudd Yowaana ànd ak ñoom, di
leen jàpple ci liggéey bi.

6 Noonu ñu jaar ci dun bépp, ba egg
dëkku Pafos. Foofa ñu gis luxuskat bu
tudd Bar-Yeesu, di Yawut bu mbubboo
turu yonent. 7 Mu bokk ci gàngooru
boroom réew ma tudd Sersiyus Poolus,
di nit ku neex xel. Moom nag mu
woolu Barnabas ak Sóol, ngir bëgga dégg
kàddug Yàlla. 8 Waaye Elimas, boroom
xam-xam bu ñuul bi —ndaxte loolu la
turam di tekki— di leen dogale, ngir bañ
boroom réew ma gëm. 9 Ci kaw loolu
Sóol, mi tudd it Pool, daldi fees ak Xel
mu Sell mi; mu xool ko jàkk, 10 ne ko:
«Yaw mi fees ak fen ak lu bon, di doomu
Ibliis, tey noonu lépp lu jub, ndax doo
bàyyee dëngal yoon yu jub yu Boroom bi?
11 Léegi loxob Boroom bi dina dal sa kaw,
te dinga gumba, ba dootuloo gis jant bi ab
diir.» Ca saa sa nag ay bëtam muuru, mu
daldi tàbbi cig lëndëm, muy làmbatu, di
wut ku ko wommat. 12 Ba boroom réew
ma gisee li xew nag, mu daldi gëm, di
yéemu ci yoonu Boroom bi.

Waare nañu ci Ancos ci diiwaanu Pisidi

13 Naka noona Pool ak ñi mu àndal jóge
Pafos, jaar ci géej, jëm dëkku Peers ci
réewu Pamfili. Yowaana nag tàggoo ak
ñoom, dellu Yerusalem.

14 Waaye ñoom ñu jóge Peers, aw ca
yoon wa, ba ñëw dëkku Ancos ci dii-
waanu Pisidi. Bésub noflaay ba nag ñu
dugg ca jàngu ba, toog. 15 Bi ñu jàngee
yoonu Musaa ak yonent ya, njiiti jàngu
ba yónnee ca ñoom ne leen: «Bokk yi,
bu ngeen amee lu ngeen di dénk mbooloo
mi, waxleen ko.» 16 Noonu Pool jóg, tàllal
loxoom ne leen:

«Yéen bokki Israyil ak yéen ñi ragal
Yàlla, dégluleen! 17 Yàllay bànni Israyil
tànn na sunuy maam, di yokk xeet wa,
bi ñuy ganeyaan ci Misra; ba noppi
mu génne leen fa ak kàttanu loxoom.
18 Diirub ñeent fukki at mu di leen muñal
ca màndiŋ ma. 19 Gannaaw loolu faagal
na juróom ñaari xeet ci réewu Kanaan,
ba sunuy maam donn réew ma. 20 Loolu
lépp xew na ci diirub ñeenti téeméeri at
ak juróom fukk.

«Gannaaw loolu mu jox leen ay njiit,
ba ci yonent Yàlla Samiyel. 21 Booba
ñuy ñaan buur, te Yàlla jox leen Sóol,
doomu Kis ci giiru Beñamin, muy seen
buur diirub ñeent fukki at. Gannaaw ga
mu jële ko fa, 22 dellu falal leen buur bu
tudd Daawuda, mu seedee ko nii: “Gis
naa Daawuda, doomu Isayi, ku ma neex
ci sama xol, te dina def lépp luy sama
coobare.”

23 «Noonu ci askanam Yàlla indil na
bànni Israyil Musalkat bi Yeesu, ci ni mu
ko dige woon. 24 Laata muy ñëw nag,
Yaxya daan na waare, ne bànni Israyil
gépp, ñu tuub seeni bàkkaar, te mu sóob
leen ci ndox. 25 Te ba Yaxyay jeexal sasam,
mu ne: “Ku ngeen may teg? Duma Ki
wara ñëw; waaye am na kuy ñëw sama
gannaaw, koo xam ne kii yeyoowumaa
tekki ay dàllam.”

26 «Bokk yi, yéen askanu Ibraayma
ak yéen ñi ragal Yàlla, kàddug mucc gi
ci nun la wàcc. 27 Waa Yerusalem ak
seeni kilifa xàmmiwuñu woon Yeesu te
xamuñu woon waxu yonent, yi ñuy jàng
bésub noflaay bu nekk; teewul ñu amal
waxu yonent yi, ci li ñu àtte Yeesu, ba
daan ko. 28 Yoon dabu ko fenn, moona
ñaan nañu Pilaat, mu reylu ko. 29 Noonu
ñu def lépp lu yonent yi bindoon ci
mbiram, ba noppi ñu wàcce ko ca bant
ba, tàbbal ko ci bàmmeel. 30 Waaye
Yàlla dekkal na ko, 31 te diirub ay fan yu
bare feeñu na ñi àndoon ak moom, jóge
diiwaanu Galile, dem Yerusalem; léegi
nag ñooy ay seedeem ci wetu xeet wi, 32 te
nu ngi leen di xamal xibaaru jàmm bi ne
leen, li Yàlla digoon sunuy maam, 33 def
na ko ngir nun seeni sët, ci li mu dekkal
Yeesu. Moom lañu bindoon ci ñaareelu
saaru Sabóor ne:

“Yaa di sama Doom,
maa di sa Baay tey.”

34 Te it li ko Yàlla dekkal, ba mu bañatee
jaar ci dee, te suuf du ko lekk mukk,
moom la Yàlla wax ne:

“Dinaa la may barke yu sell te wóor, yi
ma digoon Daawuda.”

35 Moo tax mu waxaat feneen ne:

“Doo bàyyi sa Waa ju sell, mu yàqu.”

36 Ndaxte bi Daawuda defee coobarey
Yàlla ci jamonoom, mu faatu, ñu suul
ko, mu fekki ay maamam, suuf lekk ko.
37 Waaye ki Yàlla dekkal, yaramam seeyul.

38 «Kon nag bokk yi, nangeen xam ne ci
moom Yeesu nu ngi leen di yégal mbaalug
bàkkaar yi. Te fépp fu yoonu Musaa
tële woona àttee nit ni ku jub, 39 fa la
Yeesu di àttee ni ku jub képp ku ko gëm.
40 Wottuleen nag ba li yonent yi bindoon
bañ leena dal, ci li ñu ne:
41 “Yéen ñiy xeebaate, gisleen lii,
ngeen yéemu ba far;
ndaxte dinaa def ci seen jamono jëf,
joo xam ne su ngeen ko déggee sax,
dungeen ko gëm.”»
42 Bi ñuy génn nag ca jàngu ba, Yawut
ya ñaan leen, ñu baamtu wax ja ca bésub
noflaay ba ca tegu. 43 Te bi mbooloo ma
tasee, ay Yawut yu bare ak ñi tuuboon ci
yoonu Yawut te ragal Yàlla, topp ci Pool
ak Barnabas. Ñuy diisoo ak ñoom, di leen
xiir, ñu wàkkirlu ci yiwu Yàlla.
44 Noonu bésub noflaay ba ca tegu,
daanaka waa dëkk bépp daje, ngir déglu
kàddug Yàlla. 45 Waaye bi Yawut yi gisee
mbooloo ma, ñu daldi fees ak kiñaan, di
weddi li Pool di wax te di ko xas. 46 Bi
loolu amee Pool ak Barnabas ne leen ci lu
bir: «Yéen lanu wara jëkka yégal kàddug
Yàlla, waaye gannaaw gàntu ngeen ko, ba
àtte seen bopp ne yeyoowuleen dund gu
dul jeex gi, kon nu ngi waññiku ci ñi dul
Yawut. 47 Ndaxte moom la nu Boroom bi
sant ci li mu naan:
“Samp naa la, nga nekk leeru ñi dul
Yawut,
ngir nga yóbbu mucc gi, mu daj cati
àddina.”»
48 Ñi dul Yawut nag, bi ñu déggee loolu,
daldi bég tey màggal kàddug Boroom bi;
te ñépp ñu jagoo dund gu dul jeex daldi
gëm.
49 Noonu kàddug Boroom bi di law ci
diiwaan bépp. 50 Waaye Yawut ya xiir
ay jigéen, ñi woomle te farlu ci diine,
ñoom ak magi dëkk ba, ñu fitnaal Pool
ak Barnabas, ngir génne leen réew ma.
51 Waaye Pool ak Barnabas daldi yëlëb
seen pëndu tànk, ngir dëggal seen weddi,
jëm dëkku Ikoñum. 52 Naka taalibe yi
nag, ñu fees ak mbég ak Xel mu Sell mi.

14

Pool ak Barnabas ci dëkku Ikoñum

1 Bi Pool ak Barnabas nekkee Ikoñum
nag, ñu dugg ci jàngub Yawut ya, ni ñu
ko daan defe; ñuy waare, ba mbooloom
Yawut ak Gereg mu bare gëm. 2 Waaye
Yawut yu nanguwul yi ñoo jógloo ñi dul
Yawut, di ñaawal seen njort ci bokki
taalibe yi. 3 Pool ak Barnabas nag sax
nañu ci Ikoñum lu yàgg, ñu wéeru ci
Boroom bi, bay wax ak fit wu dëgër; te
Yàlla dëggal kàddug yiwam, ba may leen,
ñu def ay kéemaan ak ay firnde. 4 Noonu
waa dëkk bi xàjjalikoo, ñii far ak Yawut
yi, ñale far ak ndaw ya. 5 Waaye ñi dul
Yawut ak Yawut yi, ñoom ak seeni kilifa,
lal pexem fitnaal leen ci sànni ay doj. 6 Bi
ko Pool ak Barnabas yégee nag, ñu daw
ca diiwaanu Likawni ca dëkk ya ñuy wax
Listar ak Derbë ak wàllaa ya. 7 Foofa ñu
di fa xamle xibaaru jàmm bi.

Pool ak Barnabas ci dëkku Listar

8 Amoon na ca Listar nag nit ku fa
toog, ku ay tànkam làggi, ndax li mu
judduwaale lafañ te masula dox. 9 Moom
nag muy déglu Pool miy waare. Noonu
Pool xool ko jàkk, gis ne am na ngëm ngir
wér. 10 Mu ne ko ak baat bu dëgër: «Jógal
taxaw bu jub.» Noonu nit ki ne bërét, jóg,
daldi dox.
11 Bi mbooloo ma gisee li Pool def, ñu
daldi yuuxu, ne ci làkku waa Likawni:
«Yàlla yi soppiku nañu nit, wàcc ci nun.»
12 Noonu ñu tudde Barnabas, Sës, te
tudde Pool, Ermes, ndaxte mooy ki yor
wax ji. 13 Fekk ci buntu dëkk ba amoon
na fa kër gu ñuy màggale Sës. Sarxalkat
ba nag ànd ak mbooloo ma, daldi indi ca
bunt ya ay yëkk ak ay caq, yi ñu defare
tóor-tóor, ngir màggal leen ci tuur deretu
mala.
14 Waaye bi ko ndaw yi Barnabas ak
Sóol déggee, ñu sib ko ba xotti seeni yére,
ñu daldi daw, tàbbi ca mbooloo ma, di
wax ci kaw ne: 15 «Yéen nit ñi, lu leen
xiir ci lii? Nun it ay nit lanu, ñu bokk bind
ak yéen. Te nu ngi leen di xamal xibaaru
jàmm ne leen, ngeen dëddu yëfi neen yii
te waññiku ci Yàlla miy dund te sàkk
asamaan, suuf, géej ak li ñu ëmb lépp.
16 Démb mayoon na xeet yépp, ñu aw
seen yoonu bopp. 17 Moona noppiwula
firndeel aw meloom ci def lu baax, di

leen wàcceele ci asamaan taw buy indi
naataange, ba ngeen lekk ba suur, te seen
xol fees ak mbég.»
18 Noonu ci lu jafe yey nañu mbooloo
ma ak wax jooju, ba tere leen, ñu rendil
leen sarax.
19 Waaye bi loolu wéyee amoon na
ay Yawut yu jóge Ancos ak Ikoñum, ñu
fàbbi mbooloo ma, sànni Pool ay doj,
ba yaakaar ne dee na, ñu diri ko ba ca
gannaaw dëkk ba. 20 Waaye taalibe ya
ñëw wër ko, mu daldi jóg, duggaat ca
dëkk ba. Ca suba sa nag, mu ànd ak
Barnabas, dem Derbë.

Délsi nañu dëkku Ancos

21 Bi ñu fa àggee nag, ñu xamle fa
xibaaru jàmm bi, ba sàkk fa ay taalibe
yu bare. Gannaaw loolu ñu délsi Listar,
Ikoñum ak Ancos, 22 di dooleel xeli taalibe
ya, xiir leen ñu sax ci yoon wi; ñu ne leen:
«Ci kaw nattu yu bare lanu wara dugge ci
nguuru Yàlla.» 23 Ci mbooloom ñi gëm mu
nekk nag, ñu tànn ci ay njiit; ba noppi ñu
ñaan Yàlla ak di woor, dénk leen Boroom
bi ñu gëm. 24 Gannaaw loolu ñu jaar
diiwaanu Pisidi, dikk ci Pamfili. 25 Ñu
yégle kàddu gi ci dëkku Peers, doora dem
dëkku Atali.
26 Foofa nag ñu dugg gaal, jëm Ancos, fa
ñu leen dénke woon ca yiwu Yàlla, ngir
liggéey bi ñu àggale. 27 Bi ñu agsee, ñu
woo mbooloom ñi gëm, nettali leen fi ñu
jaar ak Yàlla fépp, ak ni mu ubbee buntu
ngëm ci ñi dul Yawut. 28 Noonu ñu toog
ak taalibe ya diir bu yàgg.

15

Géew bi am ci Yerusalem

1 Amoon na bés ay nit jóge diiwaanu
Yude, ñuy jàngal bokk yi ne leen: «Ku
xaraful, ni ko aaday Musaa santaanee,
doo mana mucc.»
2 Pool ak Barnabas nag am ak ñoom
diisoo ak werante wu metti; noonu bokk
yi jàpp ne, Pool ak Barnabas ak ñeneen
ci ñoom war nañoo dem Yerusalem ca
ndaw ya ak njiit ya, ngir leeral werante
wi. 3 Kon nag mbooloo mi gunge leen, ñu
jaar ci wàlli Fenisi ak Samari, di nettali ni
ñi dul Yawut waññikoo ci Yàlla, ba bokk
yépp am ca mbég mu réy. 4 Te bi ñu agsee
Yerusalem, mbooloom ñi gëm, ndaw yi ak
njiit yi teeru leen, ñu nettali leen fi ñu jaar
ak Yàlla fépp.
5 Ci kaw loolu ñeneen, ñi gëm waaye
bokk ci tariixab Farisen ya, daldi jóg ne:
«Fàww ñi dul Yawut xaraf, te ñu dénk
leen sàmm yoonu Musaa.»
6 Noonu ndaw yi ak njiit yi dajaloo, ngir
seet mbir moomu. 7 Gannaaw werante
wu bare Piyeer jóg ne leen: «Yéen bokk
yi, xam ngeen ne ca njàlbéen ga Yàlla
tànnoon na ma ci yéen, ngir ma yégal ñi
dul Yawut xibaaru jàmm bi, ba ñu gëm.
8 Yàlla, mi xam xol yi, seede na leen ci
li mu leen may Xel mu Sell mi, ni mu
nu ko maye nun itam. 9 Gënalantewu
nu ak ñoom, ci li mu sellal seen xol ci
kaw ngëm. 10 Léegi nag lu tax ngeen di
diiŋat Yàlla, ciy teg taalibe yi yen bu nu
masula àttan, nun mbaa sunuy maam?
11 Nun daal ci yiwu Yeesu Boroom bi lanu
yaakaara mucce, te ñoom itam, ci lañu
wékku.»
12 Bi mu ko waxee, mbooloo mépp ne
xerem, di déglu Barnabas ak Pool, ñuy
nettali kéemaan ak firnde yépp, yi Yàlla
def jaarale ko ci ñoom ci biir ñi dul Yawut.
13 Bi ñu noppee, Saag jël kàddu ga ne:
14 «Bokk yi, dégluleen ma! Simoŋ nettali
na, ni Yàlla seetsee bu jëkk ñi dul Yawut,
ngir sàkku ci ñoom xeet wu ñu tudde
turam. 15 Te loolu sax dëppoo na ak li
yonent yi tëral; ñu bind ne:
16 “Boroom bi nee na:
Gannaaw loolu dinaa délsi,
te yékkati këru Daawuda, gi ne tasar,
dinaa defar gent ya,
ba taxawalaat ko.
17 Noonu li des ci doom Aadama wut
Boroom bi,
maanaam xeet yi dul Yawut, ñuy tudd
sama tur.
18 Man dinaa def loolu, man Boroom bi ko
wax,
te ca njàlbéen ba tey ma di ko xamle.”
19 «Kon nag lii mooy sama ndigal: bunu
gétën ñi dul Yawut te waññiku ci Yàlla.
20 Waaye nu bind leen, ñu moytu ñam wu
araam wu ñu tuuroo xërëm, tey moytu
njaaloo, ak jur gu médd, bay naan deret
ja. 21 Ndaxte ca njàlbéen ga ba tey am
na ca dëkk bu nekk ñuy waare ci yoonu

Musaa; bésub noflaay bu nekk sax dañu
ciy xutba ca jàngu ya.»

Bataaxal bi ndaje mi bind ñi dul Yawut

22 Bi mu ko waxee, ndaw yi ak njiit yi
ak mbooloom ñi gëm mépp fas yéenee
tànn ci ñoom ay nit, yónni leen Ancos, ñu
ànd ak Pool ak Barnabas. Noonu ñu tànn
Yudd, mi ñu dippee Barsabas, ak Silas, di
ay njiit ca bokk ya.
23 Ñu jox leen bataaxal bu ne:

> Yéen sunu bokk yi dul Yawut te dëkk
> Ancos, Siri ak Silisi, nu ngi leen di nuyu,
> nun seeni bokk, di ndaw yi ak njiit
> yi. 24 Dégg nanu ne am na ay nit
> ñu bawoo ci nun, ñu di leen lëjal ak
> seeni wax, di jaxase seeni xol, te fekk
> sukkandikuwuñu ci lenn ndigal lu jóge
> ci nun. 25 Kon nag mànkoo nanu ci
> tànn ay nit, yónnee leen ko, ànd ak
> sunuy soppe Barnabas ak Pool. 26 Ñoom
> jaay nañu seen bakkan ngir turu Yeesu
> Kirist Boroom bi. 27 Yónni nanu nag
> Yudd ak Silas, ñu di leen xamal xibaar
> boobu ci seen gémmiñ. 28 Ndaxte li
> neex Xel mu Sell mi te neex nu, mooy
> nu bañ leena teg beneen yen, lu dul
> dénkaane yii am njariñ, 29 maanaam
> ngeen moytu ñam wu ñu tuuroo xërëm,
> deretu jur gu médd ak njaaloo. Bu
> ngeen moytoo yëf yooyu, dingeen def lu
> baax. Ci jàmm.

30 Noonu ñu tàggoo, dem Ancos, ñu
dajale mbooloo mi, jébbal leen bataaxal
bi. 31 Ñu jàng ko nag, seen xol sedd ci
doole, ji leen bataaxal bi indil. 32 Te Yudd
ak Silas, ñi doon yonent, ñuy dooleel bokk
yi, di dëgëral seen fit ak wax yu bare.
33-34 Bi loolu amee ñu toog fa ab diir, ba
noppi bokk yi yiwi leen ci jàmm, ñu dellu
ca ña leen yónni woon. 35 Waaye Pool
ak Barnabas des ci Ancos, di jàngle ak di
xamle xibaaru jàmm bu kàddug Boroom
bi, ñoom ak ñeneen ñu bare.

Ñaareelu tukkib ndaw la Pool, ànd ak Silas

36 Gannaaw ay fan Pool ne Barnabas:
«Nan dellu seeti bokk ya ca dëkk yépp, fu
nu masa yéglee kàddug Boroom bi, ba gis
nu ñu def.» 37 Barnabas nag bëggoon na
yóbbaale Yowaana, mi ñuy wax it Màrk.
38 Waaye Pool dafa lànk ne: «Matul nu
yóbbu ki nu waccoon ca Pamfili, ba àndul
woon ak nun ca liggéey ba.»
39 Noonu ñu xuloo, ba far tàggoo.
Barnabas yóbbaale Màrk, ñu dugg gaal,
jëm Sipar. 40 Pool tànn Silas, dem; bokk
ya dénk leen ci yiwu Boroom bi; 41 mu
jaar ci diiwaanu Siri ak Silisi, di dëgëral
mboolooy ñi gëm.

16

Timote àndsi na ak Pool ak Silas

1 Naka noona mu dikk dëkki Derbë ak
Listar, fekk fa taalibe bu tudd Timote te
ndeyam di Yawut bu gëm, waaye baayam
di Gereg. 2 Te mbokk, yi nekk dëkki Listar
ak Ikoñum, seedeel nañu ko lu baax.
3 Pool bëgg nag mu ànd ak moom, waaye
ndegam Yawut yépp, ya dëkk ca wàllaa
ya, xam ne baayam Gereg la woon, mu jël
ko, xarafal ko. 4 Bi loolu amee ñuy jaar ca
dëkk ya, jottali leen dénkaane, yi ndaw
yi ak njiit yi nekk Yerusalem joxe, te sant
leen ñu sàmm ko. 5 Noonu mboolooy ñi
gëm di gëna dëgër ci yoon wi, tey yokku
bés bu nekk.

Yàlla wax na ak Pool ci biir peeñu

6 Bi loolu amee gannaaw Xel mu Sell
mi aaye na leen, ñu yégleji kàddu gi ci
diiwaanu Asi, ñu daldi jaari wàlli Firisi
ak Galasi. 7 Bi ñu agsee nag ci wetu
diiwaanu Misi, ñuy jéema dugg diiwaanu
Bitini, waaye Xelum Yeesu mayu leen ko.
8 Ñu romb nag Misi, dem dëkku Torowas.
9 Noonu ci guddi Yàlla feeñu Pool ci nii:
nitu Maseduwan taxaw, di ko ñaan ne ko:
«Ñëwal ci Maseduwan, wallusi nu!» 10 Bi
mu amee peeñu moomu, ca saa sa nu*
fexee jàll ba Maseduwan, xam ne Boroom
bi moo nu woo, ngir nu xamle fa xibaaru
jàmm bi.

Lidi gëm na Kirist ci dëkku Filib

* **16:10** Bind nañu nu, ndaxte Luug mi bind Jëf ya mooy wax.

[11] Noonu nu dugg gaal ca Torowas, jubal
dunu Samotaras, jóge fa ca ëllëg sa, nu
jëm teerub Neyapolis. [12] Bi nu fa teeree,
nu jëm Filib, bi nekk dëkk bi ëpp maana
ca wàll woowu ci diiwaanu Maseduwan,
di it moomeelu Room. Nu toog fa ay fan.
[13] Bi bésub noflaay agsee nag, génn
nanu ci buntu dëkk ba, jublu ci wetu dex
ga, yaakaar ne bérabu ñaanukaay la. Nu
toog fa nag, di wax ak jigéen ña fa dajaloo.
[14] Fekk am na fa jigéen juy déglu, tudd
Lidi, di jaaykatu cuub†, bu dëkk Catir, te
mu ragal Yàlla. Noonu Boroom bi ubbi
na xolam, ba mu nangu li Pool di wax.
[15] Ci kaw loolu ñu sóob ko ci ndox, moom
ak waa këram, ba noppi mu ñaan nu
ne: «Bu ngeen ma jàppee ni ku takku ci
Boroom bi, ganesileen ma ci sama kër.»
Te mu di nu ci xiir.

Tëj nañu Pool ak Silas ca kaso ba

[16] Am bés, ba nuy dem nag ca
ñaanukaay ba, nu daje ak jaam bu jigéen
bu rabu gisaane solu, te ay sangam di
jariñu lu bare ci gisaaneem. [17] Mu daldi
topp ci Pool ak nun, di xaacu ne: «Nit ñii
jaami Yàlla Aji Kawe ji lañu; ñoo leen di
yégal yoonu mucc.» [18] Muy def noonu ay
fani fan, waaye bi ko Pool xajootul, mu
waññiku ne rab wa: «Sant naa la ci turu
Yeesu Kirist, génnal ci moom.» Noonu rab
wa ne mëll, génn ci moom.
[19] Bi ay sangam gisee nag seen buntu
wërsëg tëju, ñu daldi jàpp Pool ak Silas,
di leen diri, jëme leen ca pénc ma fa
kanam njiit ya. [20] Noonu ñu dëj leen fa
mbaxanay menne naan: «Yawut yii lëjal
nañu sunu dëkk, [21] di xamle ay aada yu
nu sañula nangu mbaa nu di ko topp, nun
ñi bokk ci nguuru Room.»
[22] Mbooloo ma it ànd ci, dal ci seen
kaw; àttekat ya nag summilu seeni yére,
santaane ñu dóor leen ay yar. [23] Noonu
ñu dóor leen ay yar yu bare, tëj leen, sant
boroom kaso ba, mu wottu leen bu wér.
[24] Gannaaw jot na ndigal loolu nag, mu
sànni leen ca néeg ba gëna ruqu ci biir
kaso ba, jéng seeni tànk.
[25] Ba guddi giy xaaj nag, Pool ak Silas
di ñaan ak di sant Yàlla, te ñeneen ñi
nekk ca kaso ba di leen déglu. [26] Ca saa
sa suuf yëngu bu metti, ba fondamaab
kaso ba daanu; bunt yépp daldi ne kulbét
ubbiku, te jéngi ña ñu tëj ne téll tijjiku.
[27] Ci kaw loolu boroom kaso ba tiite ci ay
nelaw, gis bunt yépp ubbiku. Mu daldi
bocci jaaseem, bëgga xaru, yaakaar ne ña
ñu tëj daños daw. [28] Waaye Pool wax ci
kaw ne: «Bul lor sa bopp, nun ñépp nu
ngi fi.»

[29] Bi ko boroom kaso ba déggee, mu
daldi laaj làmp, ne saraax dugg, daanu ci
kanam Pool ak Silas, di lox. [30] Mu génne
leen ci biti ne leen: «Kilifa yi, lu ma wara
def, ba mucc?» [31] Ñu ne ko: «Gëmal Yeesu
Boroom bi, kon dinga mucc, yaw ak sa
njaboot.» [32] Noonu ñu xamal ko kàddug
Boroom bi, moom ak waa këram gépp.
[33] Mu jël leen nag ci waxtu woowu ci
guddi, raxas seeni gaañu-gaañu, ba noppi
ñu sóob ko ci ndox, moom ak waa këram
gépp. [34] Bi ñu ko defee mu yóbbu leen
ca këram, jox leen ñu lekk, mu bég lool
ci li mu gëm Yàlla, moom ak waa këram
gépp.

[35] Bi bët setee, àttekat ya yónni alkaati
ya, ñu ne boroom kaso ba: «Yiwil ñaari
nit ñooñu, ñu dem.» [36] Kon boroom kaso
ba yégal loolu Pool ne ko: «Àttekat ya
jox nañu ma ndigal, ngir ma yiwi leen,
ngeen dem; léegi nag génnleen te dem ci
jàmm.»

[37] Waaye Pool ne alkaati ya: «Dóor
nañu nu ay yar ci kanam ñépp, ci lu
ñu wéerul ci benn àtte, rax-ca-dolli tëj
nañu nu kaso, nun ñiy jaambur ci nguuru
Room. Léegi ndax dañu noo bëgga sànni
ci mbedd mi ci kumpa? Mukk! Nañu ñëw,
ñoom ci seen bopp, gunge nu ci biti.»

[38] Bi mu ko waxee, alkaati ya yégal
àttekat ya la mu wax. Bi ñu déggee ne
jaamburi Room lañu, ñu daldi tiit. [39] Ñu
ñëw nag di leen dëfal, ñu gunge leen
ci biti, di leen ñaan, ñu génn dëkk ba.
[40] Noonu ñu génn ca kaso ba, dugg ci kër
Lidi, ñu gis fa bokk ya, dëgëral leen, daldi
dem seen yoon.

† **16:14** Cuub yu dàlde la woon, maanaam xonq curr.

17

Pool ak Silas ci dëkku Tesalonig

1 Bi ñu fa jógee, ñu aw yoon wa
jaar dëkku Amfipolis ak Apoloni, doora
ñëw Tesalonig, fa Yawut ya am jàngu.
2 Pool nag dugg ca ñoom, na mu ko daan
defe, ba am fa ñetti bésub noflaay, muy
werante ak ñoom ci li Mbind mi wax.
3 Mu di leen ko tekki, te di leen wax ay
firnde yuy wone ne fàww Almasi bi sonn
te dekki. Mu ne leen: «Yeesu, mi ma leen
di yégal, mooy Almasi bi.» 4 Noonu ñenn
ci Yawut yi gëm, ànd ak Pool ak Silas,
ñoom ak mbooloo mu mag ci Gereg yi
ragal Yàlla, ak jigéen ñu am maana ñu
bare.

5 Waaye kiñaan tàbbi ca Yawut ya, ñu
daldi jël ay taxawaalukat ca pénc ma,
dajale mbooloo, ñuy yëngal dëkk ba. Ñu
daanu ci kër Yason, di wut Pool ak Silas,
ngir dëj leen ci kanam waa dëkk ba.
6 Bi ñu leen gisul nag, ñu diri Yason ak
ñeneen ca bokk ya ci kanam àttekat ya.
Ñuy wax ci kaw naan: «Nit ñi dëpp
àddina sépp agsi nañu fii léegi, 7 te Yason
a leen dalal. Ñoom ñépp dañoo bañ
ndigali buur Sesaar ne, am na beneen
buur bu ñuy wax Yeesu.» 8 Bi ko mbooloo
mi ak àttekat yi déggee, ñu daldi jaaxle
lool. 9 Noonu nanguwuñoo yiwi Yason ak
ñi ci des, lu dul bi ñu leen bataleelee dara.

Pool ak Silas dem nañu Bere

10 Bi loolu amee bokk yi jàllale Pool ak
Silas ci saa si ci guddi, ñu jëm Bere. Ba ñu
fa eggee nag, ñu dugg ca jàngub Yawut
ya. 11 Fekk ña fa nekk ñoo gëna am ay
teggin waa Tesalonig, ndaxte nangu nañu
kàddu ga te sawar ca, di niir Mbind mi
bés bu nekk, ba xam ndax loolu dëgg la
am déet. 12 Kon nag Yawut yu bare gëm,
ak ñu bare ci Gereg yi, di jigéen yu am
maana, ak ay góor.

13 Waaye bi Yawuti Tesalonig déggee ne
Pool mu ngi yégle kàddug Yàlla ci Bere
it, ñu daldi fay dikk, di jógloo ak a jaxase
mbooloo ma. 14 Noonu bokk yi yebal Pool
ca saa sa, mu jëm géej, waaye Silas ak
Timote des fa. 15 Ñi ànd ak Pool nag gunge
ko ba dëkku Aten. Bi ñu fa àggee, ñu
waññiku, yóbbaale ndigalu Pool ne, Silas
ak Timote ñëw fekksi ko ci lu gëna gaaw.

Pool ci dëkku Aten

16 Bi leen Pool di nég ca Aten, mu am
naqaru xol wu réy ci li mu gis dëkk ba
fees ak ay nataali bokkaale Yàlla. 17 Muy
werante nag ca jàngu ba ak Yawut ya ak
ña ragal Yàlla, tey werante it bés bu nekk
ca pénc ma ak ña fay dajaloo.

18 Noonu ay boroom xam-xam ci
mbooloo mi ñuy wax Epikuren ak ci
mbooloo mi ñuy wax Estowisen, di wer-
ante ak moom. Ñenn ci ñoom ne:
«Fortukatu xam-xam bii, lu mu bëgga
wax?» Te ña ca des, bi ñu déggee Pool
di waare xibaaru jàmm bi, aju ci Yeesu
ak ci mbirum ndekkite, ñu ne: «Dafa
mel ni day waare ay yàlla yu nu xamul.»
19 Kon nag ñu jël ko, yóbbu ko ca géew,
ba ñuy wax Areyopas. Ñu ne ko: «Danoo
bëggoon, nga leeral nu ci sa xam-xam
bu bees, bii ngay yégle. 20 Ndaxte sol
nga ci sunuy nopp lu nu xamul. Danoo
bëggoona xam nag léegi, loolu lu muy
tekki.» 21 Ndaxte waa Aten ñépp ak
doxandéem ya fa dëkk, wax ak a déglu
lu bees rekk lañu daan xënte.

22 Noonu Pool taxaw ci biir mbooloom
Areyopas ne leen: «Yéen waa Aten gis naa
ne farlu ngeen ci diine lool. 23 Ndaxte bi
may doxantu di seet seeni màggalukaay,
gis naa ci benn bu ñu bind lii: “Yàlla mi
nu xamul.” Li ngeen di màggal nag te
xamuleen ko, loolu laa leen di xamal.

24 «Yàlla mi sàkk àddina ak li mu
ëmb lépp, moom miy Boroom asamaan
ak suuf, du dëkk ci néegi màggalukaay
yu loxoy nit defar. 25 Du jariñu it ci
loxoy nit, mel ni dafa soxla dara, ndax
moom mooy jox ñépp bakkan ak ruu ak
lépp. 26 Ci kenn nit la sàkke xeeti àddina
yépp, ñu dëkk ci ñeenti xébla yi; fekk
àppal na xeet wu nekk jamonoom, te
rëdd seen diggi réew. 27 Yàlla def na
loolu, ngir ñu koy wut ci yaakaaru daj
ko ci làmbatu, fekk sax sorewul kenn ci
nun. 28 “Ndaxte ci moom lanuy dunde,
di ci jëf te nekk ci,” ni ko ñenn ci seeni
taalifkat dëggale naan: “Nun noo di aw
xeetam.” 29 Kon nag, bu nu nekkee xeetu
Yàlla, warunoo gëm ne Yàlla mel na ni

nataali wurus, xaalis mbaa doj yu nit
defar ci xareñ mbaa xel. 30 Ca jamono yu
wees ya Yàlla toppul ñàkka xam googa,
waaye léegi koo mana doon ak foo mana
nekk, Yàlla santaane na, nga tuub say
bàkkaar. 31 Ndaxte sàkk na bés bu muy
àtte àddina ci njub, dénk ko Nit ki mu
tànn; te firndeel na loolu bu wóor, ci li
mu ko dekkal ca néew ya.»

32 Bi ñu déggee nag, muy wax ci
mbirum ndekkitel ñi dee, ñii di ko foon-
too, ña ca des ne ko: «Dinanu la déglu
ci mbir moomu beneen yoon.» 33 Noonu
Pool génn ci seen biir. 34 Moona am na
ñenn ñu taq ci moom te gëm: xàmmees
na ci Denis, ku bokk ci mbooloom Arey-
opas, ak jigéen ju tudd Damaris, ak
ñeneen.

18

Pool ci dëkku Korent

1 Bi loolu wéyee Pool bàyyikoo Aten,
dem Korent. 2 Mu tase fa ak Yawut
bu tudd Akilas te juddoo diiwaanu Pont.
Muy sooga jóge réewu Itali ak soxnaam
Pirsil, ndaxte buur ba Këlódd sant na
Yawut yépp, ñu génn Room. 3 Noonu Pool
seeti leen, te gannaaw ñoo bokk liggéey,
maanaam di defar ay xayma, mu dal fa
ñoom, ñuy liggéeyandoo.

4 Bésub noflaay bu nekk nag muy diisoo
ak ñi nekk ca jàngu ba, di jéema gëmloo
ay Yawut ak ay Gereg. 5 Waaye bi Silas
ak Timote jógee diiwaanu Maseduwan,
egg fa, Pool jublu ci xamle kàddu gi,
tey dëggal ci Yawut yi naan Yeesu mooy
Almasi bi. 6 Bi ko Yawut ya gàntoo nag,
di ko xas, mu yëlëb ay yéreem ne leen:
«Yéena sàkku seen musiba; set naa ci.
Léegi maa ngi dem ci ñi dul Yawut.»

7 Ci kaw loolu mu jóge fa, dugg ci këru
ku tudd Tisiyus Yustus, di ku ragal Yàlla,
te kër ga dend ak jàngu ba. 8 Kirispus nag,
njiitu jàngu ba, gëm na Boroom bi ak waa
këram gépp. Te waa Korent ñu bare dégg
kàddu gi te gëm ko, ñu sóob leen ci ndox.

9 Naka noona Boroom bi feeñu Pool ci
guddi ne ko: «Bul tiit dara, waaye deel
wax te baña noppi. 10 Ndaxte maa ngi ànd
ak yaw, te kenn du la jàpp, ba fitnaal la,
ndaxte am naa xeet wu bare ci dëkk bii.»

11 Noonu Pool des at ak genn-wàll ci seen
biir, di fa jàngle kàddug Yàlla.

12 Ci nguuru Galyon ci diiwaanu Akayi
nag, Yawut ya likkoo, ñu dal ci kaw Pool,
yóbbu ko ca àttekaay ba. 13 Ñu ne: «Kii
day xiir nit ñi ci màggal Yàlla ci lu juuyoo
ak yoon wi.»

14 Bi Pool bëggee wax nag, Galyon ne
Yawut ya: «Yéen Yawut yi, bu aju woon
ci jàdd yoon walla ñaawteef wu réy, kon
liy yoon mooy ma déglu leen. 15 Waaye
bu ajoo ci ay werante ciy wax ak ay tur
ak seen yoon, loolu seen wàll la; man
duma ko àtte.» 16 Noonu mu dàq leen
ca àttekaay ba. 17 Ci kaw loolu nit ñépp
jàpp Sosten, njiitu jàngu ba, ñu di ko dóor
ca kanam àttekaay ba, waaye Galyon
faalewu leen.

Pool délsi na dëkku Ancos

18 Bi loolu wéyee Pool desati fa fan yu
bare. Gannaaw ga mu tàggtoo ak bokk
ya, dugg gaal jëm Siri, ànd ak Pirsil ak
Akilas. Bi mu jógeegul teerub Señsere,
mu watlu boppam, ndaxte am na lu mu
dige woon ak Yàlla.

19 Noonu ñu teer ci Efes. Pool bàyyi
fa ñi mu àndaloon, daldi dugg ca jàngu
ba, di diisoo ak Yawut ya. 20 Ñu ñaan ko,
mu des fa lu gëna yàgg, waaye nanguwul.
21 Kon mu tàggtoo ak ñoom naan: «Dinaa
délsi ci yéen, bu soobee Yàlla.» Noonu
mu dugg gaal, jóge Efes, 22 teersi dëkku
Sesare, mu dem nuyu mbooloom ñi gëm,
ba noppi dem Ancos.

Ñetteelu tukkib Pool, ngir yégle xibaaru jàmm bi

23 Bi mu fa desee ay jamono, mu jóge fa,
di jaar dëkkoo dëkk ci diiwaanu Galasi ak
Firisi, di dooleel xoli taalibe yépp.

24 Amoon na nag Yawut bu tudd Apolos
te juddoo Alegsàndiri, mu dikk Efes. Nit
ku yewwu la woon te am xam-xam bu
yaatu ci Mbind mi. 25 Jàngoon na ci yoonu
Boroom bi, di ku farlu ci xelam, muy
xamle ak a jàngle bu wóor ci mbirum
Yeesu, waaye fekk xam-xamam yem ci ni
Yaxya daan sóobe ci ndox. 26 Noonu mu
daldi wax ak fit wu dëgër ca jàngu ba. Bi

ko Pirsil ak Akilas déggee nag, ñu woo ko
fi ñoom, gën ko leeral yoonu Yàlla.
27 Naka Apolos bëgga dem Akayi, bokk
ya xiir ko ca, ñu bind taalibe ya, ngir ñu
teeru ko teeru bu rafet. Noonu mu dikk
fa te jariñ lool ñi gëm jaare ko ci yiwu
Yàlla. 28 Ndaxte mu ngay yey Yawut ya ca
kanam ñépp, di firi Mbind yi, ba wone ne
Yeesu mooy Almasi bi.

19

Pool ci dëkku Efes

1 Ba Apolos nekkee Korent nag, Pool
jaar ca teggi ya gëna kawe ca réew ma,
doora dikk Efes. Noonu mu gis fa ay
taalibe. 2 Mu ne leen: «Ndax jot ngeen
ci Xel mu Sell mi, bi ngeen gëmee?» Ñu
ne ko: «Déggunu sax ne Xel mu Sell mi
am na.» 3 Mu ne leen: «Kon nag, bi ñu
leen sóobee ci ndox, lu ciy maana?» Ñu
ne ko: «Xanaa li Yaxya tëral.» 4 Pool
ne leen: «Yaxya daan na sóob nit ñi ci
ndox, ndax bi ñu tuubee seeni bàkkaar;
te mu ne bànni Israyil, kiy topp ci moom
lañu wara gëm, maanaam Yeesu.» 5 Bi ñu
déggee loolu nag, sóob nañu leen ci ndox
ci turu Yeesu Boroom bi. 6 Te bi leen Pool
tegee loxo, Xel mu Sell mi ñëw ci ñoom,
ñuy wax yeneen làkk, di wax ci kàddug
Yàlla. 7 Limub nit ñooñu nekk na lu mat
fukk ak ñaar.
8 Noonu Pool dugg ca jàngu ba, di
wax ak fit wu dëgër diirub ñetti weer,
di diisoo ak ñoom ci mbirum nguurug
Yàlla, di leen jéema gëmloo. 9 Waaye
bi xolu ñenn ci ñoom fattee, ñu gëmadi,
bay suufeel yoon wi ci kanam mbooloo
ma, mu jóge ci ñoom, xàjjale taalibe
yi ak ñoom, di diisoo bés bu nekk ca
jàngukaayu ku ñuy wax Tiranus. 10 Mu
wéy ci noonu diirub ñaari at, ba ñi dëkk
diiwaanu Asi ñépp dégg kàddug Boroom
bi, muy Yawut muy Gereg.

Ay kéemaan yu bare am na ci Efes

11 Booba Yàllay def ay kéemaan yu
ràññiku yuy jaar ci loxoy Pool. 12 Ñu
yóbbul sax ñi wopp ay kaala ak ay
taraxlaay yu laaloon yaramam, ba
jàngoro yi di leen bàyyi, rab yay génn
ci ñoom.
13 Noonu ay Yawut yuy wëndeelu, di
faj ñi rab jàpp, ñu di leen jéema ñaanal
ci turu Yeesu Boroom bi naan: «Ci turu
Yeesu, mi Pool di yégle, génnleen.» 14 Ñi
doon def loolu, juróom ñaari doom lañu
woon ci Sewa, mi doon sarxalkat bu mag
ci Yawut yi. 15 Waaye bi ñu ko defee rab
wa ne leen: «Xam naa Yeesu, xam naa it
kuy Pool, waaye yéenay ñan?» 16 Ci kaw
loolu nit ka rab jàpp song leen, not leen
ñoom ñépp; mu soxore leen lool, ba ñu
daw kër ga, def yaramu neen te gaañu bu
metti.
17 Loolu siiw na ci ñépp, ñi dëkk Efes, di
Yawut ak Gereg; tiitaange jàpp leen ñoom
ñépp, ba ñu màggal turu Yeesu Boroom
bi. 18 Bi loolu amee ñu bare ci ñi gëm ñëw,
di wesar ci kanam ñépp seeni jati luxus.
19 Te ñu bare ci ñi daan luxus, indi seeni
téere, lakk leen ci kanam ñépp. Te bi ñu
xaymaa njég la, mu tollook juróom fukki
junniy poseti daraxma. 20 Noonu la kàddu
Boroom bi lawe, te not lépp.
21 Bi loolu wéyee Pool nas xel jëm
Yerusalem, jaar ci diiwaani Maseduwan
ak Akayi. Mu ne: «Gannaaw bu ma fa
demee, fàww ma seeti Room it.» 22 Mu
yebal nag ci Maseduwan ñaari jaraafam,
di Timote ak Erast, waaye moom mu des
ab diir ci Asi.

Yëngub mbooloo mi ci Efes

23 Fekk booba amoon na yëngu-yëngu
bu réy ci lu aju ci Yoon wi. 24 Ndaxte
nit ku tudd Demetirus, di tëggu xaalis
buy defar nataali xaalis ngir màggal
Artemis, daan na ci jariñu lu bare, moom
ak ay nawleem. 25 Noonu mu dajale
leen ak seeni liggéeykat ne leen: «Gaa
ñi, xam ngeen ne sunu njariñ mu ngi
aju ci liggéey bii. 26 Gis ngeen nag te
dégg ne Pool male gëmloo na bay fàbbi
mbooloo mu bare, waxuma ci Efes rekk,
waaye ci biir Asi gépp naan: “Yàlla yu ay
loxo defar duñu ay yàlla.” 27 Léegi kat
loraangee ngi nuy yoot, te du yem ci xañ
nu sunu liggéey rekk, waaye it dina daa-
neel màggalukaayu Artemis sunu yàlla
ju mag ji, tey neenal ndamam, moom mi
Asi gépp te àddina sépp di màggal.»

28 Bi ñu déggee loolu, mer mu réy tàbbi
ci ñoom, ñuy yuuxu ne: «Artemis mu
Efes màgg na!» 29 Noonu dëkk bépp
jaxasoo. Ñu bokk benn xalaat, daldi
ne milib ca powukaay ba, diri Gayus
ak Aristàrk, waa Maseduwan, ñi ànd ak
Pool. 30 Pool nag bëgga dugg ca mbooloo
ma, waaye taalibe ya nanguwuñu ko.
31 Ñenn ca jawriñi nguur gi it, ñuy ay
xaritam, yónnee ci moom, di ko dénk, mu
baña jaay bakkanam ci dugg ca powukaay
ba. 32 Noonu ndaje ma rëb, ba ñii di
yuuxu lii, ñale di yuuxu laa, te ña ca
gëna bare xamuñu lu waral ndaje ma.
33 Ci kaw loolu Yawut ya jéñ Alegsàndar
ci kanam, te mbooloo ma di ko xaacu
ay ndigal, mu daldi tàllal loxoom, ngir
làyyi ca mbooloo ma. 34 Waaye bi ñu
xamee ne Yawut la, ñépp a bokk benn
baat, yuuxu diirub lu mat ñaari waxtu
naan: «Artemis mu Efes màgg na!»

35 Gannaaw loolu boroom dëkk ba
dalal mbooloo ma ne leen: «Yéen
waa Efes, ana ku xamul ne dëkku
Efes moo di wottukaayu màggalukaayu
Artemis ak nataalam, bi wàcce asamaan?
36 Gannaaw nag kenn manta weddi loolu,
war ngeena dalal seen xel te baña sañaxu
ci dara. 37 Ndaxte nit ñii ngeen fi indi
sàccuñu ca màggalukaay ya te sosaluñu
sunu yàlla. 38 Su fekkee ne Demetirus
ak ay nawleem jànkoonte nañu ak kenn,
am na ay bési layoo ak ñu yilif réew mi;
nañu fa woo ku ñu amleenteel. 39 Waaye
su ngeen di laaj leneen, mbooloom dëgg
dina ko àtte. 40 Ndaxte fi mu ne man
nañu noo jiiñ jógug mbooloo mi ndax li
fi xew tey. Te bu loolu amee dunu am
aw lay ci mbirum mbooloo mu rëb mii,
ndaxte amul dara lu ko waral.» Bi mu
waxee loolu nag, mu tas mbooloo ma.

20

Pool jaar na ci diiwaani Maseduwan ak Geres

1 Bi yëngu-yëngu ba dalee, Pool woo
taalibe ya fa moom, dooleel leen. Bi mu
ko defee mu tàggoo ak ñoom, jóge fa,
dellu diiwaanu Maseduwan. 2 Noonu mu
jaar ca bérab yooyu, di dooleel nit ñi ak
wax yu bare; ba noppi mu dem réewu
Geres, 3 toog fa ñetti weer. Waaye bi
mu nekkee ci kaw tànki dugg gaal jëm
diiwaanu Siri, te Yawut yi lalal ko pexe,
mu fas yéenee dellu, jaare Maseduwan.
4 Booba nag ñii ñoo ànd ak moom: Sopa-
ter, doomu Pirus mi dëkk Bere; Aristàrk
ak Segond, ñi dëkk Tesalonig; Gayus, mi
dëkk Derbë, ak Timote; te it Tisig ak
Torofim ñi dëkk Asi. 5 Ñooñu nag jiitu,
di nu nég dëkku Torowas. 6 Waaye naka
nun, gannaaw màggalu Yawut, ga ñuy
wax Mburu ma amul lawiir, nu dugg gaal
ci Filib, def ci juróomi fan, fekksi leen
Torowas, nu am fa juróom ñaari fan.

Pool dekkal na Ëtikus ci Torowas

7 Ca bés bu jëkk ca ayu-bés ga, booloo
nanu ngir damm mburu ma. Te Pool,
mi bëggoona dem ca ëllëg sa, di diisoo
ak ñoom te waxtaanam law ba ci xaaju
guddi. 8 Ca néeg bu kawe, ba nu booloo
nag, amoon na fa làmp yu bare. 9 Noonu
waxambaane wu tudd Ëtikus te toog ca
palanteer ba, gëmméentu bay jeyaxu.
Bi Pool di gëna yaatal waxtaanam nag,
nelaw daldi ko jàpp, mu xàwwikoo ca
ñetteelu taax ma, daanu, ñu yékkati ko,
fekk mu dee.

10 Waaye Pool wàcc, daldi sëgg
ci kawam, roof ko loxoom ne leen:
«Bàyyileen jooy yi, mu ngi dund.»
11 Noonu mu yéegaat, damm mburu ma,
lekk; ba noppi delluwaat ci waxtaanam,
di ko yaatal ba ca njël, doora tàggoo.
12 Naka waxambaane wa, ñu indi ko muy
dund, ba seen xol sedd guyy.

Pool tàggoo na ak njiiti mbooloom ñi gëm ca Efes

13 Nun nag nu jiitu, dugg gaal jëm Asos,
fa nu Pool santoon, nu jële ko fa; fekk
moom fas na yéeney dox, ba agsi fa.
14 Noonu mu fekksi nu ci Asos, nu jël
ko ca gaal ga, dem Mitilen. 15 Gannaaw
loolu gaal ga jóge fa, nu agsi ca ëllëg sa
janook dunu Kiyos. Bés ba ca tegu nag nu
jàll ba Samos, te ñetteelu fan ba nu àgg
Mile. 16 Ndaxte Pool fasoon na yéenee
teggi Efes, ngir baña yàgg ci diiwaanu
Asi; mu ngi doon gaawantu, ngir màggal,
gi ñuy wax Pàntakot fekk ko Yerusalem.

17 Bi Pool eggee Mile nag, mu yónnee
ca Efes, ngir woo njiiti mbooloom ñi gëm.
18 Bi ñu ñëwee, mu ne leen: «Yéen xam
ngeen bu baax, ni ma doon doxale diirub
sama ngan gépp ci seen biir, li dale ci
bés bi ma jëkkee teg tànk ci Asi ba tey.
19 Jaamu naa Boroom bi ci woyof gu mat
ak ay rongooñ, dékku ay nattu yu ma
pexey Yawut yi indil. 20 Xam ngeen ne
masuma leena nëbb dara lu leen di jariñ,
di leen jàngal ci kanam ñépp ak ca kër
ya. 21 Dénk naa Yawut yi ak Gereg yi ne
leen, ñu tuub seeni bàkkaar, ba waññiku
ci Yàlla te gëm sunu Boroom Yeesu.

22 «Léegi maa ngi nii di dem Yerusalem,
ci li ma Xelu Yàlla mi xiirtal, te xawma
lu ma fay dal. 23 Xam naa rekk ne ci
dëkkoo dëkk Xel mu Sell mi xamal na
ma ne ay buum ak ay metit ñu ngi may
nég. 24 Waaye sama bakkan soxalu ma,
su fekkee bey naa sama sas, ba matal
liggéey, bi ma Boroom bi dénk, maanaam
ma seedeel ci ñépp xibaaru jàmm, bi ëmb
yiwu Yàlla.

25 «Fi mu ne nag xam naa ne dootuleen
gis sama kanam, yéen ñépp ñi ma jaa-
roon ci seen biir, di yégle nguuru Yàlla.
26 Moo tax may dëggal tey jii ne wàccoo
naa ak yéen ñépp bés pénc. 27 Ndaxte
ñeebluwuma leen, ci di leen xamal lépp
li Yàlla digle. 28 Wottuleen nag seen bopp
te wottu coggal jépp, ji leen Xel mu Sell
mi def sàmm, ngeen sàmm mbooloo, mi
Yàlla jotal boppam ak deretu Doomam.
29 Xam naa ne bu ma leen wonee gan-
naaw, bukki yu soxor dinañu tàbbi ci
coggal ji te duñu ci ñeeblu kenn. 30 Ay
nit dinañu jóg ci seen biir sax, di wax luy
sànke, ngir sàkku ay taalibe. 31 Foogleen
nag, di fàttaliku ne diirub ñetti at, guddi
ak bëccëg, masumaa noppi di leen artu
kenn ku nekk ci yéen ak ay rongooñ.

32 «Léegi nag maa ngi leen di dénk Bo-
room bi, moom ak kàddug yiwam, gi leen
mana dëgëral te may leen cér ci biir gaayi
Yàlla yu sell yépp. 33 Nammuma xaalisu
kenn mbaa wurusam mbaa koddaayam.
34 Xam ngeen ne faj naa samay soxla ak
soxlay ñi ànd ak man ci sama loxo yii.
35 Ci lépp won naa leen royukaay, ci li nu
wara dimbali ñi néew doole te fàttaliku
li Yeesu Boroom bi wax moom ci boppam
ne: "Joxe moo gëna barkeel nangu."»

36 Bi mu waxee loolu, mu sukk ak ñoom
ñépp, ñaan ci Yàlla. 37 Te ñépp jooy bu
metti, di laxasu ci baatu Pool, fóon ko bu
baax. 38 Li leen gëna teg aw tiis mooy
li mu leen wax: «Dootuleen gis sama
kanam.» Noonu ñu gunge ko ba ca gaal
ga.

21

Pool jublu na ci dëkku Yerusalem

1 Bi nga xamee ne tàggoo nanu ak
ñoom ci naqar, nu dugg gaal, jubal dunu
Kos. Te ca ëllëg sa nu dem ba teer ca
Rodd, ba noppi jóge fa, jàll ba Patara.
2 Foofa nag nu gis gaal guy jàll ba Fenisi,
nu dugg ca, mu daldi teddi. 3 Noonu
nu séen dunu Sipar, bàyyi ko ci sunu
càmmoñ, jublu diiwaanu Siri, nu teersi
Tir. Ndaxte foofa la gaal gi wara yebbee
la mu yeboon. 4 Nu wut taalibe ya, ba
gis leen, toog ak ñoom juróom ñaari fan.
Ñoom nag ñu ne Pool ci li leen Xelu
Yàlla mi may, mu baña dem Yerusalem.
5 Moona bi jataayu gaal ga matee, nu
awaat ci yoon wi. Te ñépp gunge nu,
ñoom ak seeni soxna ak seeni doom; nu
génn dëkk ba, sukk ca tefes ga, ñaan ci
Yàlla. 6 Noonu nu tàggoo ak ñoom, dugg
ca gaal ga, ñu dellu seen kër.

7 Bi nu jógee Tir nag, nu demaat ci géej,
ba teer Patolemayis. Foofa nu nuyu bokk
ya, yendu, fanaan. 8 Nu jóge fa ca ëllëg
sa, ñëw ba ca dëkku Sesare. Nu dugg
ca kër Filib, taskatu xibaaru jàmm bi, mi
bokk ci Juróom ñaar ña*, nu dal fa moom.
9 Amoon na ñeenti doom yuy janq, ñuy
wax ci kàddug Yàlla.

10 Bi nu fa nekkee ay fan nag, yonent bu
tudd Agabus jóge Yude, agsi. 11 Mu ñëw ci
nun, daldi yeew ay loxoom ak i tànkam ak
laxasaayu Pool naan: «Nii la Xel mu Sell
mi waxe: "Ki moom laxasaay gii, Yawut yi
dinañu ko yeewe nii ca Yerusalem, jébbal
ko ñi dul Yawut."»

* **21:8** Juróom ñaar ña ñooy ñi doon séddale ndimbalu mbooloo ma ca Yerusalem. Seetal 6.5.

12 Bi nu déggee loolu, nun ak ña fa nekk
nu ñaan Pool, mu baña dem Yerusalem.
13 Ci kaw loolu Pool ne: «Lu ngeen di jooy,
di yàq sama xol? Bañuma ñu yeew ma
rekk, waaye nangu naa sax, ñu rey ma
ci Yerusalem ngir turu Yeesu Boroom bi.»
14 Bi nu ko manula dëpp, nu noppi ne:
«Kon na coobarey Boroom bi am!»

15 Gannaaw fan yooyu nu defaru, ngir
dem Yerusalem. 16 Noonu ay taalibe yu
dëkk Sesare ànd ak nun, yóbbu nu ca
nit ku tudd Manason, fu nu wara dal;
moom nag nitu Sipar la woon, di taalibe
bu yàgg.

Pool ci dëkku Yerusalem

17 Bi nu agsee Yerusalem nag, taalibe ya
teeru nu ak mbég. 18 Ca ëllëg sa Pool ànd
ak nun, seeti Saag, fekk njiit yépp teew
fa. 19 Noonu Pool nuyu leen, nettali leen
benn-benn li Yàlla def ci biir ñi dul Yawut,
jaarale ko ci liggéeyam.

20 Bi ko njiit ya déggee, ñu màggal
Yàlla ne ko: «Mbokk mi, gis nga ne am
na ay junniy Yawut ñu gëm, te ñépp a
sawar ci yoonu Musaa. 21 Dégg nañu ci sa
mbir nag ne yaa ngi jàngal Yawut yépp, yi
dëkk ci biir ñi dul Yawut, ñu bàyyi yoonu
Musaa te baña xarafal seeni doom mbaa
topp sunuy aada. 22 Lu nu ci wara def
nag? Ndaxte ci lu wér dinañu xam ne
ñëw nga. 23 Nu ngi lay digal nag, nga def
nii: am na ci nun ñeenti góor ñu dige
ak Yàlla. 24 Jël leen, bokk ak ñoom setlu,
te nga gàddu seen peyu wateef. Noonu
ñépp dinañu xam ne li ñu déggoon ci
sa mbir du dëgg, waaye yaa ngi jëf tey
sàmm yoonu Musaa. 25 Naka ñi dul Yawut
ñi gëm, bind nanu leen li nu àtte ne, ñu
moytu ñam wu ñu tuuroo xërëm te moytu
deretu médd ak njaaloo.»

26 Bi ñu ko waxee, Pool jël nit ña te ca
ëllëg sa mu bokk setlu ak ñoom, ñu dugg
ca kër Yàlla ga. Ñu xamle ban bés la seen
setlu di àgg, di bés bu ñuy jébbale sarax
ngir kenn ku nekk ci ñoom.

Jàpp nañu Pool

27 Bi àppu juróom ñaari fan ya di bëgga
jeex, Yawut yi jóge diiwaanu Asi gis Pool
ca kër Yàlla ga. Ñu daldi jógloo mbooloo
mépp, jàpp ko, 28 di xaacu ne: «Wallee,
wallee, yéen bokki Israyil! Waa jaa ngi
nii, moom miy waare fépp ak ci ñépp,
bay suufeel sunu xeet ak yoonu Musaa ak
bérab bii; dugal na sax ay Gereg fii ci kër
Yàlla gi, ba indi sobe ci bérab bu sell bii.»
29 Li tax ñu wax loolu, mooy gisoon nañu
Torofim mu Efes, ànd ak moom ca dëkk
ba, te ñu yaakaar ne Pool dugal na ko ca
kër Yàlla ga.

30 Noonu dëkk ba bépp màbb, mbooloo
ma ne këpp, ñu jàpp Pool, génne ko ca kër
Yàlla ga. Ca saa sa ñu tëj bunt ya. 31 Bi ñu
koy wuta rey, xibaar ba agsi ba ca kilifag
mbooloom xarekat ba, naan Yerusalem
gépp jaxasoo na. 32 Ca saa sa mu ànd ak
ay xarekat ak ay njiiti xare, ne jaas wàcc
ci ñoom. Bi Yawut ya gisee kilifa ga ak
xarekat ya nag, ñu daldi bàyyi dóor, ya
ñu doon dóor Pool.
33 Noonu kilifa ga jegesi jàpp ko, san-
taane ñu jéng ko ak ñaari càllala. Bi ñu
ko defee mu laaj ku mu doon ak lu mu
def. 34 Waaye ci biir mbooloo ma, bu ñii
nee lii, ña ca des ne laa. Kon nag gannaaw
manu caa xam dara lu wóor ndax coow
li, mu santaane, ñu yóbbu ko ci biir tata
ja. 35 Bi Pool eggee ca yéegukaayu tata
ja, aaytalu mbooloo ma réy, ba ay xarekat
fab ko. 36 Ndaxte mbooloo maa nga ko
topp, di xaacu ne: «Reyleen ko!»

Pool layoo na ak waa Yerusalem

37 Bi ñu koy bëgga dugal ca tata ja, Pool
ne kilifa ga: «Ndax man naa laa wax
dara?» Mu ne ko: «Yaw dégg nga gereg?
38 Kon nekkuloo waayi Misra, jooju jógloo
woon nit ñi keroog te yóbbu woon ñeenti
junniy bóomkat ca màndiŋ ma?» 39 Pool
ne ko: «Man Yawut laa, di jaambur ci
Tars, dëkk bu am tur ci diiwaanu Silisi.
Maa ngi lay ñaan, ma wax ak mbooloo
mi.» 40 Te kilifa ga may ko ko. Noonu Pool
taxaw ca yéegukaay ba, tàllal loxoom
mbooloo ma, ñu daldi ne tekk. Mu wax
ak ñoom ci làkku yawut ne:

22

1 «Yéen bokk yi ak baay yi, dégluleen
samaw lay.» 2 Bi ñu déggee, mu di leen
wax ci làkku yawut, ñu gën ne xerem.

Noonu Pool ne leen: 3 «Man Yawut laa,
juddoo Tars ci diiwaanu Silisi, yaroo ci
dëkk bii. Taalibe laa woon ci Gamaleel,
mu jàngal ma bu wér yoonu sunuy
maam, ba ma sawar ci Yàlla, mel ni yéen
ñépp tey. 4 Daan naa fitnaal ña bokkoon
ci yoon wii, ba di ci rey sax; yeew naa
góor ak jigéen, tëj leen; 5 sarxalkat bu
mag ba ak mbooloom njiit yi yépp man
nañu ma cee seede. Am bés ñu bindal
ma ay bataaxal ngir bokki Damaas. Ma
doon fa dem, ngir yeew ña fa nekkoon,
indi leen Yerusalem, ngir ñu yar leen.

6 «Waaye ci digg bëccëg, bi ma jaaree
ca yoon wa, ba jegesi Damaas, ca saa
sa leer gu mag jóge asamaan, melax ba
ëmb ma. 7 Ma daldi ne nërëm ci suuf,
dégg baat bu ma ne: “Sóol, Sóol, lu tax
nga di ma fitnaal?” 8 Ma ne ko: “Yaa di
kan, Boroom bi?” Mu ne ma: “Maa di
Yeesum Nasaret, mi ngay fitnaal.” 9 Ñi
ma àndaloon gis nañu leer ga, waaye
dégguñu baatu ka doon wax ak man.
10 Noonu ma laaj ko: “Lu ma wara def,
Boroom bi?” Boroom bi ne ma: “Jógal
dem Damaas, foofa dees na la biral lépp,
li ma la yen.” 11 Gannaaw gisuma woon
dara ndax leeraayu melxat ga, ña ma
àndal wommat ma, ma ñëw Damaas.

12 «Bi ma ko defee ku tudd Anañas ñëw
ci man. Nit ku ragal Yàlla la woon ci
sàmm yoonu Musaa, te Yawuti Damaas
yépp seedeel ko lu baax. 13 Mu taxaw
ci sama wet ne ma: “Sóol sama mbokk,
delluwaatal di gis.” Noonu ma daldi
gisaat ca saa sa, xool ko. 14 Mu ne ma:
“Sunu Yàllay maam tànn na la, ba may la,
nga xam coobareem te gis Aji Jub ji te nga
dégg ay waxam. 15 Ndaxte li nga gis te
dégg ko, dinga ko seede ci ñépp. 16 Léegi
nag, looy nég? Jógal, ñu sóob la ci ndox,
nga set ci say bàkkaar ci tudd turu Yeesu.”

17 «Bi ma délsee Yerusalem nag, di
ñaan ca kër Yàlla ga, leer tàbbi ci man.
18 Ma daldi gis Boroom bi, mu ne ma:
“Génnal Yerusalem nu mu gëna gaawe,
ndaxte duñu nangu li ngay seede ci man.”
19 Ma ne ko: “Boroom bi, xam nañu ne
dama daan wër jàngoo jàngu, di tëj kaso
ak di dóor ay yar ñi la gëm. 20 Rax-
ca-dolli bi ñu tuuree deretu Ecen, mi la
doon seedeel, teewe naa ko, ànd ca, bay
wottu sax yérey ñi ko doon rey.” 21 Waaye
Boroom bi ne ma: “Demal, dinaa la yebal
fu sore, nga jëm ci xeeti ñi dul Yawut.”»

Pool wone na ne jaambur la ci nguuru Room

22 Mbooloo ma déglu ko nag ba ca wax
jooju, waaye bi ñu déggee loolu, ñu daldi
yuuxu naan: «Farleen ko ci àddina! Yem-
bar mu mel ni moom yeyoowula dund!»
23 Ñu daldi yuuxu ak di sànni seeni yére,
tibb suuf, di callmeeru. 24 Noonu kilifa ga
santaane, ñu dugal Pool ca tata ja te caw
ko ay yar yu metti, laaj ko ba xam lu tax
ñu di ko yuuxoo nii. 25 Waaye bi ñu koy
joñ ak ay der, Pool ne njiitu xare ba fa
taxaw: «Ndax am nga sañ-sañu dóor ay
yar jaamburu Room, te fekk yoon dabu ko
sax?»

26 Bi ko njiit la déggee, mu fekki kili-
faam, yégal ko ko; mu ne ko: «Ndax xam
nga li ngay def? Nit kale jaambur la ci
Room.» 27 Noonu kilifa ga ñëw laaj Pool:
«Wax ma, ndax jaambur nga ci Room?»
Mu ne ko: «Waaw, moom laa.» 28 Kilifa
ga ne ko: «Man fey naa xaalis bu bare,
ngir nekk jaambur ci Room.» Waaye Pool
ne ko: «Man de dama koo judduwaale.»
29 Ñi ko bëggoona dóor ay yar nag randu
ko ca saa sa. Te kilifa ga sax tiit ci xam ne
Pool jaamburu Room la, te yeewlu na ko.

Dëj nañu Pool ca kureelu àttekati Yawut ya

30 Ca ëllëg sa kilifa ga bàyyi ko, ndaxte
bëggoon na xam bu wóor lu ko Yawut ya
jiiñ. Mu santaane ne, sarxalkat yu mag
ya dajaloo, ñoom ak kureelu àttekat ya.
Gannaaw loolu mu indilu Pool, dëj ko ci
seen kanam.

23

1 Noonu Pool xool jàkk géew ba ne leen:
«Bokk yi, ci xel mu dal laa doxale ci
kanam Yàlla ba ci bésu tey bi.» 2 Ci kaw
loolu sarxalkat bu mag ba, di ku ñuy wax
Anañas, sant ña taxaw ca wetam, ñu fél
gémmiñam. 3 Pool ne ko: «Yàlla dina
la dóor, yaw mi naaféq, bay samandaay
miir bu joy bu ñu weexal. Yaa ngi toog
di ma àtte, ci li yoon wi digle, ba noppi

santaane ñu dóor ma, ci li yoon wi tere!»
4 Waaye ña taxaw ca wetam ne ko: «Ndax
dangay xas sarxalkat bu mag, bi Yàlla
fal?» 5 Pool ne leen: «Bokk yi, xawma
woon ne sarxalkat bu mag bi la, ndaxte
tëral nañu ci Mbind mi ne: “Bul wax lu
bon sa kilifag xeet.”»

6 Naka noona Pool, mi xam ne genn-
wàllu kureel ga bokk nañu ci tariixab
Sadusen ya, te ña ca des bokk ci tariixab
Farisen ya, mu wax ci kaw ci biir géew
ba ne: «Bokk yi, man Farisen laa, te
Farisen moo ma jur; li tax ñu may àtte
tey mooy sama yaakaar ci ne, ñi dee
dinañu dekki.» 7 Bi mu waxee loolu
nag, werante wu metti daldi xew diggante
Farisen ya ak Sadusen ya, ba mbooloo
ma xàjjalikoo. 8 Ndaxte Sadusen yi nan-
guwuñu ne ndekkite mbaa malaaka mbaa
rab, dara am na ci, waaye Farisen nangu
nañu yooyu yépp.

9 Ci kaw loolu nag coow lu bare daldi
jib. Ñenn ca xutbakat, ya bokk ca
Farisen ya, ne bërét, daldi xuloo bu
metti ne: «Gisunu dara lu bon ci nit
kii. Su fekkeente ne rab a ko wax mbaa
malaaka…?» 10 Noonu xuloo ba daldi
gëna tàng, ba kilifa ga ragal ne, nit ñi
dinañu daggaate Pool. Kon mu sant
xarekat ya, ñu wàcc, nangu Pool ci ñoom,
yóbbu ko ca tata ja. 11 Ca guddi ga
nag Boroom bi taxaw ci wetu Pool ne
ko: «Takkal sa fit; ni nga ma seedee
ci Yerusalem, noonu nga may seedee ca
Room.»

Yawut ya lal na pexe ngir rey Pool

12 Bi bët setee Yawut ya daldi lal pexe;
ñu dige ci ngiñ ne duñu lekkati, duñu
naanati, ba kera ñuy rey Pool. 13 Ña lal
pexe ma, seen lim ëpp na ñeent fukk.
14 Noonu ñu dem ca sarxalkat yu mag ya
ak njiit ya ne leen: «Giñ nanu ne dunu
mos dara, ba kera nuy rey Pool. 15 Léegi
nag yéen ak kureelu àttekat ya, laajleen
kilifa ga, mu indi ko ci seen kanam, mel
ni dangeena bëgga seet mbiram bu gëna
wóor. Bu ko defee nun dinanu fagaru,
ngir rey ko, bala moo agsi.»

16 Waaye jarbaatu Pool yég fiir ga, mu
dem, dugg ca tata ja, yégal ko Pool. 17 Bi
ko Pool déggee, mu woo kenn ca njiiti
xare ba ne ko: «Yóbbul waxambaane wii
ca kilifa ga, ndax am na lu mu ko wara
yégal.» 18 Njiit la jël ko, yóbbu ko ca kilifa
ga ne ko: «Pool, mi ñu jàpp, moo ma woo,
ñaan ma, ma indil la waxambaane wii,
ndaxte am na lu mu lay wax.»

19 Noonu kilifa ga jàpp ci loxob waxam-
baane wa, wéetoo ak moom, laaj ko: «Loo
ma bëgga yégal?» 20 Mu ne: «Yawut yi
dañoo dige, ngir ñaan la, nga indi Pool
ëllëg ca kanam kureelu àttekat ya, mel
ni dañoo bëgga seet mbiram bu gëna
wóor. 21 Bu leen ko may, ndaxte lu
ëpp ñeent fukk ci ñoom ñu ngi koy lalal
fiir. Dige nañu ak ngiñ ne dootuñu lekk,
dootuñu naan, li feek reyuñu ko; fi mu
ne sax fagaru nañu, di xaar, nga nangu.»
22 Kilifa ga nag sant waxambaane wa, mu
bañ koo àgge kenn, ba noppi mu yiwi ko,
mu dem.

Yóbbu nañu Pool dëkku Sesare

23 Bi mu ko defee mu woo ñaar ci
njiiti xare ba ne leen: «Waajal-leen
ñaar téeméeri xarekat ak juróom ñaar
fukki gawar ak ñaar téeméeri nit ñu
gànnaayoo xeej, ngeen dem Sesare ci
juróom ñeenti waxtu ci guddi. 24 Wutal-
leen it Pool lu mu war, ngeen yóbbu ko
ci jàmm ak salaam ba ca Feligsë, boroom
réew mi.» 25 Noonu mu bind bataaxal bii:

> 26 Yaw Feligsë mu tedd mi, di boroom
> réew mi; man Këlódd Lisiyas maa ngi
> lay nuyu. 27 Yawut yi jàpp nañu nit kii,
> bëgg koo rey, waaye bi ma yégee ne
> jaambur la ci Room, wallu naa ko ak ay
> xarekat, ba musal ko. 28 Bëggoon naa
> xam lu tax ñu kalaame ko. Moo tax
> ma yóbbu ko ca kanam seen kureelu
> àttekat ya. 29 Gis naa ne li ñu ko jiiñ
> mu ngi aju ci ay werantey seen yoon,
> waaye jiiñuñu ko dara lu jar dee mbaa
> jéng. 30 Te bi ma déggee ne ñu ngi koy
> fexeel, yebal naa ko ci yaw ci saa si.
> Sant naa nag ñi ko kalaame, ñu xamal
> la seen lay.

31 Noonu xarekat ya jël Pool ci guddi,
indi ko ba ca dëkku Antipataris, ni ñu
leen ko sante. 32 Ca ëllëg sa ñu waññiku,

délsi ca tata ja, bàyyi gawar ga, ñu gunge
ko. 33 Bi gawar ga àggee Sesare, ñu jox
boroom réew ma bataaxal ba, jébbal ko
Pool. 34 Bi loolu amee boroom réew ma
jàng bataaxal ba, laaj ci ban diiwaan la
Pool dëkk. Bi mu yégee ne mu ngi dëkk
Silisi, 35 Mu ne ko: «Kon bu ñi la kalaame
ñëwee, dinga layoo.» Mu santaane nag,
ñu denc ko ca kër buur ba Erodd.

24

Pool lay na ci kanam Feligsë, boroom réew ma.

1 Bi juróomi fan wéyee, Anañas sarx-
alkat bu mag ba dikk, ànd ak ay njiit ak
layookat bu tudd Tertul, ñu woo Pool ci
yoon fa kanam boroom réew ma. 2 Noonu
ñu woo Pool, te Tertul daldi ko jiiñ naan:
«Yaw Feligsë mu tedd mi, sa nguur jural
na nu jàmm ju neex, te sa jàppandil soppi
na lu bare ci sunu xeet. 3 Gis nanu ko
fépp ak ci lépp, di la gërëm ak sunu xol
bépp. 4 Waaye ngir baña yàggal jataay
bi, maa ngi lay ñaan ci sa lewetaay, nga
déglu nu ci lu gàtt. 5 Ndaxte ci mbirum
nit kii teew, gis nanu ne rambaaj la, buy
indi xëccoo ci Yawut yi ci àddina sépp,
di njiitu mbooloo mu ñuy wax Nasareen.
6-7 Dem na ba jéema teddadil sax kër Yàlla
ga, waaye jàpp nanu ko. 8 Soo ko laajee,
yaw ci sa bopp, dinga gis ne li nu koy jiiñ
dëgg la.» 9 Ci kaw loolu Yawut ya ànd ca,
di dëggal ne loolu wóor na.

10 Bi loolu amee boroom réew ma jox
Pool kàddu gi. Noonu mu làyyi ne:

«Xam naa ne yaa ngi àtte xeet wi
diirub at yu bare, moo tax maa ngi làyyi
ak kóolute. 11 Man ngaa wóorliku ne
ëppagul fukki fan ak ñaar demoon naa
Yerusalem ngir màggali. 12 Te kenn
gisu ma, maay werante mbaa di jógloo
mbooloo, muy ca kër Yàlla ga mbaa ca
jàngu ya mbaa ci biir dëkk ba. 13 Te
manuñoo firndeel dara ci li ñu may jiiñ
léegi. 14 Waaye nangu naa ci sa kanam
ne maa ngi jaamu Yàllay sunuy maam, ci
topp yoon wi ñu ne mooy tariixa; terewul
ne lépp li ñu tëral ci yoonu Musaa ak
li yonent yi bind, gëm naa ko. 15 Te
bokk naa ak ñoom yaakaar ci Yàlla, ne
ñi jub ak ñi jubadi dinañu dekki keroog
yawmelxayaam. 16 Moo tax fu ma tollu,
maa ngi góor-góorlu, ngir am xel mu dal
fa kanam Yàlla ak fa kanam nit ñi.

17 «Noonu gannaaw gëjeb at yu bare
ñëw naa, ngir indil sama xeet ndimbal te
jébbal Yàlla ay sarax. 18 Bi ma koy def
nag, gis nañu ma ca kër Yàlla ga, ma setlu
ba noppi, fekk ànduma ak mbooloo te
indiwuma benn coow. 19 Waaye ay Yawut
yu dëkk Asi —xanaa kay ñoo waroona
ñëw ci sa kanam, di ma kalaame, bu ñu
amee dara lu ñu may topp. 20 Waaye it
na nit ñii wax ci lan laa tooñe ci jataayu
géewub àtte ba, 21 xanaa li ma waxoon
ca kaw ci seen biir rekk ne: “Mbirum
ndekkitel ñi dee moo tax ngeen dëj ma
ci seen kanam tey!”»

22 Bi mu waxee noonu, Feligsë mi xam
bu wóor mbirum yoon wi, yiwi leen ba
beneen yoon. Mu ne leen: «Bu Lisiyas
kilifag xare bi ñëwee, dinaa àtte seen
mbir.» 23 Noonu mu sant njiitu xare ba ne
ko: «Nanga wottu Pool, waaye nga may
ko féex, te bàyyi ay xaritam, ñu topptoo
ko.»

24 Bi ay fan wéyee, Feligsë ñëwaat, ànd
ak soxnaam Dursil, miy Yawut. Noonu
mu woolu Pool, di ko déglu ci mbirum
gëm Yeesu Kirist. 25 Waaye bi Pool di
waxtaan ci mbirum njub ak moom sa
bopp ak bés pénc, Feligsë daldi tiit, yiwi
ko ne ko: «Demal, bu ma amee jot, dinaa
la woolu.» 26 Fekk yaakaaroon na it ne,
Pool dina ko jox xaalis; kon mu di ko
farala woolu, ngir waxtaan ak moom.

27 Bi ñaari at weesoo nag, amoon na
ku wuutu Feligsë, tudd Porsiyus Festus.
Noonu Feligsë, mi bëggoon lu neex Yawut
ya, bàyyi Pool ca kaso ba.

25

Pool làyyi na ca kanam Festus

1 Bi Festus teersee ci diiwaanam, mu
teg ca ñetti fan, dem Yerusalem. 2 Noonu
sarxalkat yu mag ya ak njiiti Yawut ya
kalaame Pool ci moom. 3 Ñuy sàkku
ndimbal ci moom, di ko ñaan bu wér,
mu yónni Pool Yerusalem, fekk lal nañu
fiiru rey ko ca yoon wa. 4 Waaye Festus

ne leen: «Ñu ngi wottu Pool ca Sesare, te
dinaa fa dem fi ak fan yu néew.» 5 Mu ne
leen: «Ñi am maana ci yéen nag, nangeen
ànd ak man, layooji ak nit ka, bu dee tooñ
na.»
6 Noonu Festus am fa ñoom juróom ñett
ba fukki fan, ba noppi dem Sesare. Ca
ëllëg sa mu toog ca àttekaay ba, joxe
ndigal, ñu indi Pool. 7 Bi mu ñëwee nag,
Yawut ya jóge Yerusalem wër ko, di ko
jiiñ tooñ yu bare te réy, te manuñu leena
firndeel.
8 Noonu Pool làyyi ne: «Tooñuma
yoonu Yawut ya, tooñuma kër Yàlla ga,
tooñuma buur ba Sesaar.» 9 Ci kaw
loolu Festus, mi bëgg lu neex Yawut
ya, wax Pool ne: «Ndax bëgguloo dem
Yerusalem, nga layoo fa ci mbir yii ci
sama kanam?»
10 Waaye Pool ne ko: «Maa ngi nii
taxaw ci kanam àttekaayu buur Sesaar;
te fii lañu ma wara àttee. Te yaw ci sa
bopp xam nga bu baax ne tooñuma Yawut
yi. 11 Su ma tooñoon mbaa ma def lu bon
lu jar dee, kon duma tinu ngir baña dee.
Waaye bu li ñu may jiiñ taxawul, kenn
sañu ma leena jébbal. Dénk naa sama
mbir Sesaar.»
12 Bi mu waxee loolu, Festus gise ak ñi
ko wër, mu ne ko: «Dénk nga sa mbir
Sesaar, kon ci moom ngay dem.»

Festus diisoo na ak buur Agaripa

13 Ba ñu ca tegee ay fan, buur Agaripa
ak Berenis ñëw Sesare, ngir nuyusi Fes-
tus. 14 Bi seen ngan di ruus nag, Festus
diis buur ba mbirum Pool ne ko: «Feligsë
batale na nu ak kenn ku ñu tëj. 15 Bi
ma nekkee Yerusalem, sarxalkat yu mag
ya ak njiiti Yawut ya kalaame nañu ko ci
man, ñaan ma, ma daan ko. 16 Waaye ma
ne leen: "Jébbale nit, fekk jàkkaarloowul
ak ñi koy jiiñ, ba mana làyyil boppam ci
li ñu koy jiiñ, loolu dëppoowul ak aaday
nguuru Room." 17 Bi ñu àndee ak man
ba fii nag, randaluma mbir mi, waaye
ca ëllëg sa sax toog naa ca àttekaay ba,
joxe ndigal, ñu indi nit kooku. 18 Ñi
koy kalaame nag, bi ñu taxawee, jiiñuñu
ko benn ñaawteef ci yi ma yaakaaroon,
19 waaye ñuy werante rekk ak moom ci
seen yoon ak ci mbirum ku tudd Yeesu,
mi dee, te Pool sax ci ne mu ngi dund.
20 Gannaaw lijjanti mbir moomu jafe
woon na ma lool nag, ma laaj ko, ndax
bëgg na dem Yerusalem, layooji fa ci mbir
yooyu. 21 Waaye Pool ñaan, nu fomm
mbiram, ba kera buur bu tedd ba di ko
àtte. Noonu santaane naa ñu aj ko, ba
keroog ma koy yónnee Sesaar.»
22 Booba nag Agaripa ne Festus: «Man
sax bëgg naa dégg nit kooku.» Festus ne
ko: «Bu ëllëgee dinga ko dégg.»

Pool teew na ci kanam Agaripa

23 Ca ëllëg sa nag Agaripa ak Berenis
ñëw bu xumb, ñu dugg ca néegu àtte ba,
ànd ak kilifay xare ba ak ña am maana
ca dëkk ba. Noonu Festus joxe ndigal, ñu
indi Pool.
24 Bi mu ñëwee, Festus ne: «Buur
Agaripa ak yéen ñépp, ñi fi teew tey, nit
kaa ngi nii! Mbiram moo tax mbooloom
Yawut yépp, muy ci Yerusalem, muy fii,
wër ma di yuuxu ne: "Nit kii waratula
dund." 25 Waaye gis naa ne deful dara
lu jar dee. Moona, gannaaw moom ci
boppam dénk na boppam buur bu tedd
ba, fas naa yéene yónnee ko ko. 26 Fekk
awma dara lu wóor ci mbiram, lu ma
mana bind sang bi. Moo tax ma indi ko ci
seen kanam, rawatina ci sa kanam, buur
Agaripa, ngir sunu jataay may ma lu ma
bind. 27 Ndaxte yaakaar naa ne yónnee
ku ñu tëj, te bañ caa boole lu ko waral,
àndul ak xel.»

26

Layu Pool fa kanam Agaripa

1 Bi mu ko waxee, Agaripa ne Pool:
«Jëlal kàddu gi.» Noonu Pool tàllal lox-
oom, daldi làyyi ne:
2 «Buur Agaripa, ma làyyi ci sa kanam
tey ci lépp li ma Yawut yiy jiiñ, xol bu
sedd la ci man, 3 ndaxte xam nga bu baax
aaday Yawut yi ak seeni werantey yoon.
Kon maa ngi lay ñaan, nga déglu ma ak
muñ.
4 «Ci lu jëm ci Yawut yi, xam nañu
sama dund li dale ci samag ndaw, muy ci
sama biir xeet, muy ci Yerusalem. 5 Xam
nañu ma bu yàgg te man nañoo seede,

su leen neexee, ne daan naa dund ni
Farisen, te mooy tariixa bi gëna diis ci
sunu diine. 6 Li ma indi ci kureelu
àttekat yii nag, mooy yaakaar ne Yàlla
dina amal li mu digoon sunuy maam.
7 Dige booba la fukki giir ak ñaar yu bànni
Israyil di sàkku, ngir jot ko, ci jaamu
Yàlla ak cawarte guddi ak bëccëg. Yaw
buur, yaakaar joojoo tax ñu may kalaame,
ñoom Yawut yi. 8 Lu tax seen xel dàq ne
Yàlla dina dekkal ñi dee?

9 «Man sax ci sama bopp defe woon
naa ne war naa def lu bare, ngir suufeel
turu Yeesum Nasaret. 10 Daan naa ko def
ci Yerusalem, ba noppi ma jot sañ-sañ ci
sarxalkat yu mag ya, bay tëj gaayi Yàlla
yu bare. Rax-ca-dolli ku ñu ci masoona
bëgga rey, ànd naa ci. 11 Daan naa wër
jàngoo jàngu, di leen teg toskare te di
leen jéema weddiloo. Te sama mer daa
na tar, ba ma di leen xañ ba ca dëkk yu
sore, ngir fitnaal leen.

12 «Noonu am bés, may dem dëkku
Damaas, yor sañ-sañ ak ndigalu sarxalkat
yu mag ya. 13 Ca njolloor, buur bi, gis naa
ca yoon wa leer gu jóge asamaan ne ràyy,
ba raw leeru jant, melax ba ëmb ma, man
ak ñi ma àndal. 14 Nu ne nërëm ci suuf,
ma dégg baat bu ma wax ci làkku yawut
ne: “Sóol, Sóol, lu tax nga di ma fitnaal?
Ngay bëre ak man ni fas wuy woŋŋeetu
ku koy jam dëgël, metti na ci yaw.”

15 «Noonu ma ne ko: “Yaa di kan,
Boroom bi?” Boroom bi ne ma: “Maa
di Yeesu, mi ngay fitnaal. 16 Waaye jógal
taxaw. Lii moo tax ma feeñu la: teg
naa la yen, nga di ma seedeel ci lépp
li nga gis ci man ak li ma lay feeñuji.
17 Dinaa la musal ci bànni Israyil ak ci ñi
dul Yawut. Ci ñoom laa lay yebal, 18 ngir
ubbi seeni bët, nga jële leen ci lëndëm,
tàbbal leen ci leer, nga nangoo leen ci
sañ-sañu Seytaane, wàññi leen ci Yàlla,
ma baal leen seeni bàkkaar te may leen
cér ci biir sama gaa yi sell ci kaw ngëm.”

19 «Kon nag buur Agaripa, woruma
li ma Yàlla yen ci peeñu. 20 Waaye
li tàmbali ci Damaas, teg ci dëkku
Yerusalem ak réewu Yawut mépp, ba agsi
ci ñi dul Yawut, yégal naa leen, ñu tuub
seeni bàkkaar te wàññiku ci Yàlla, bay
jëf lu dëppook réccu. 21 Loolu nag moo
waral Yawut yi jàpp ma ca kër Yàlla ga,
di ma fexee rey. 22 Waaye gannaaw Yàllaa
ngi may taxawu ba tey, maa ngi taxaw fi,
di ko seedeel ci mag ak ndaw; yokkuma
dara ci li yonent yi ak Musaa xamle woon
lu jiitu, 23 maanaam Almasi bi dina dékku
ay coono, te mooy jëkka dekki, bay jollil
leer ci bànni Israyil ak ñi dul Yawut.»

24 Bi muy làyyee nii, Festus daldi ko
gëdd ak baat bu kawe ne ko: «Dangaa
dof, Pool! Xanaa sa njàng mu réy mi da
laa xañ sago.»

25 Waaye Pool ne ko: «Festus mu tedd
mi, dofuma; waaye lu dëggu laay wax
te ànd ak sago. 26 Yëf yii leer na buur
bi, moo tax maa ngi koy wax ak kóolute.
Wóor naa ne dara ci lii may wax umpu ko,
ndaxte lii amewul ciy ruq. 27 Yaw buur
Agaripa, ndax gëmuloo yonent yi? Xam
naa bu wér ne gëm nga.»

28 Noonu Agaripa ne Pool: «Xanaa yaw,
ci diir bu gàtt bii rekk, nga ma bëgga
dugale ci gaayi Kirist!» 29 Pool ne ko:
«Muy tey, muy ëllëg, waxuma yaw rekk
waaye it ñi may déglu tey ñépp, na Yàlla
def, ba ngeen fekksi ma ci li ma nekk, lu
moy jéng yii!»

30 Ci kaw loolu buur ba daldi jóg,
boroom réew ma topp ci, Berenis tegu ca
ak mbooloo ma mépp. 31 Bi ñu génnee
nag, ñuy waxante ne: «Nit kii deful dara
lu jar dee mbaa kaso.» 32 Te Agaripa
ne Festus: «Manoon nanu koo yiwi, bu
dénkuloon mbiram Sesaar.»

27

Pool dugg na gaal, di dem Room

1 Bi loolu wéyee ñu fas yéene noo
dugal gaal jëme réewu Itali. Noonu ñu
jël Pool ak ñeneen ñi ñu tëjoon, dénk
leen njiitu xare bu tudd Yulyus, mi bokk
ci mbooloom xare mu buur. 2 Nu dugg
ca gaalu dëkku Adaramit guy taxaw ci
teeruy Asi, daldi tàbbi ci biir géej; te
Aristàrk, mi dëkk Tesalonig ci diiwaanu
Maseduwan, ànd ak nun.

3 Ca ëllëg sa nu teer Sidon; Yulyus
laabiir ci Pool, may ko mu dem ci ay
xaritam, ngir ñu ganale ko. 4 Bi nu fa

jógee, nu dem ci biir géej, leru dunu
Sipar ci fegu ngelaw li, ndaxte ngelaw li
da noo soflu. 5 Nu jàll géej, gi janook
diiwaani Silisi ak Pamfili, teersi Mira ca
wàlli Lisi. 6 Foofa nag njiit la gis gaal gu
jóge Alegsàndiri, jëm Itali, mu dugal nu
ca. 7 Noonu nuy dem ndànk diirub fan yu
bare, ba janook Kanidd ci kaw coono bu
réy; te ndegam ngelaw li mayu nu, nu jëm
kanam, nu leru dunu Keret ci fegu ngelaw
li, janook Salmon. 8 Nu romb fa ak coono
yu bare, agsi ca bérab bu ñuy wax Teeru
yu neex, te dend ak dëkku Lase.

9 Fekk booba yàggoon nañu ca yoon
wa, te dem ci géej daldi aaytal, ndaxte ja-
monoy Kooru Yawut ya wees na. Moo tax
Pool digal leen ne: 10 «Gaa ñi, gis naa ne
tukki bi ëmb na musiba ak kasara ju bare,
waxuma gaal gi ak li mu yeb waaye sunuy
bakkan sax xaj na ci.» 11 Waaye njiit la
sobental waxi Pool, déggal dawalkat ba
ak boroom gaal ga. 12 Te gannaaw teeru
ba neexula lollikoo, ña ca ëpp mànkoo ci
jóge fa, dem ci biir géej, ngir wuta agsi
Fenigsë, biy teerub dunu Keret te janook
sowu suuf ak sowu kaw, nu lollikoo fa.

Ngelaw lu metti li

13 Noonu bi ngelaw lu woyof liy jóge
sudd wolee, ñu defe ne man nañoo sottal
seen pexe, ñu wëgg diigal, daldi tafu ci
dunu Keret. 14 Waaye nees-tuut ngelaw
lu wole penku, ñu di ko wax «Ërakilon»,
jóge ca dun ba, ne milib ci sunu kaw.
15 Mu ëpp doole gaal ga, daldi ko wat, ba
nu bayliku, daldi yal. 16 Nu daldi daw,
leru dun bu tuuti bu ñuy wax Kóda ci
fegu ngelaw, rawale looco ga ci kaw gaal
ga ak coono bu bare. 17 Bi ñu ko yéegee,
ñu fab ay buum, ngir laxas ca taatu gaal
ga, ngir ragala daanu ci suuf su nooy su
ñuy wax Sirt; ba noppi ñu daldi sànni
diigal, ngir wàññi doxub gaal ga, nuy yale
noonu. 18 Waaye bi nu ngelaw li sonalee
bu metti, ca ëllëg sa ñu sànni la gaal ga
yeboon ca géej ga. 19 Te ca ñetteelu fan
ba, ñu sànni ak seeni loxo jumtukaay, yi
ñu yeboon ngir fàggu. 20 Noonu jant bi ne
meŋŋ te biddiiw ne mes ay fan yu bare,
fekk ba tey ngelaw li di wol ak doole, ba
sunu yaakaaru mucc gépp tas.

21 Bi loolu di xew, fekk gëj nañoo lekk,
Pool daldi taxaw ci seen biir ne leen:
«Gaa ñi, li gënoon mooy ngeen déglu ma
te baña jóge Keret, ba indil seen bopp
musiba ak kasara ju réy jii. 22 Léegi nag
maa ngi leen di dénk, ngeen takk seen fit,
ndax gaal gi rekk mooy yàqu, waaye kenn
ci yéen du dee. 23 Ndaxte ci guddi menn
malaaka dikkal na ma, jóge ci Yàlla sama
Boroom, bi may jaamu. 24 Mu ne ma:
“Pool bul tiit; fàww nga taxaw ci kanam
Sesaar, te yaa tax Yàllay aar bakkani ñi
nga àndal ñépp.” 25 Moo tax, gaa ñi,
takkleen seen fit, ndax wóolu naa Yàlla
ne li mu ma wax dina am. 26 Waaye war
nanoo luf cib dun.»

Toju gaal ga

27 Ca fukkeelu guddi ga ak ñeent nu
nga doon jayaŋ-jayaŋi ca géeju Adiratig;
noonu ca xaaju guddi dawalkati gaal
ga defe ne danu jegesi suuf. 28 Ñu
sànni nattukaay ba ci biir géej, mu jàpp
ñeent fukki meetar, dem ca kanam tuuti,
sànniwaat ko, jàpp fanweeri meetar.
29 Ñu ragal ne dinañu fenqu ci ay xeer,
kon ñu daldi sànni ñeenti diigal ci geenu
gaal ga, di ñaan bët set. 30 Waaye ci
kaw loolu dawalkati gaal ga taafantaloo
ne dañuy sànniji ay diigal ca boppu gaal
ga, fekk dañuy fexee jël looco ga, ba raw.
31 Waaye Pool ne njiit la ak xarekat ya:
«Bu ñii desul ci gaal gi, dungeen raw.»
32 Noonu xarekat ya dagg buum, yay téye
looco ga, bàyyi ko mu wéy.

33 Bi bët setagul, Pool sant leen ñu lekk;
mu ne leen: «Tey mooy seen fukki fan
ak ñeent yu ngeen ne jonn, lekkuleen,
mosuleen dara. 34 Maa ngi leen di sant
nag, ngeen lekk, ndax noonu rekk ngeen
mana rawe. Ndax genn kawar du rot
ci yéen.» 35 Bi mu waxee loolu, mu fab
mburu, sant Yàlla ci kanam ñépp, damm
ko, daldi ko lekk. 36 Bi ñu gisee loolu,
ñépp dëgëraat, ñu daldi lekk ñoom itam.
37 Mboolem ñi nekkoon ca gaal ga mat na
ñaar téeméeri nit ak juróom ñaar fukk
ak juróom benn. 38 Noonu ñu lekk ba
suur, daldi sànni pepp ma ca géej ga, ngir
woyofal gaal ga.

39 Bi bët setee nag, xàmmiwuñu réew
ma, waaye séen nañu ruqu tefes. Noonu
ñu fas yéene caa teeral gaal ga, bu ñu ko
manee. 40 Ñu dagg diigal ya, bàyyi leen
ci biir géej, yiwiwaale baar ba; ba noppi
firi wiiru kanam ga, jublu ca tefes ga.
41 Waaye ñu dal ca tundu suuf ca bérab
bu ñaari koroŋ daje, gaal ga daldi fa luf.
Boppu gaal ga nuur bu baax, ne fa tekk,
te dooley duus ya daldi toj geen ba.

42 Bi loolu amee xarekat ya bëgga rey
ñi ñu tëj, ngir ragal ñenn ñi féey, ba raw.
43 Waaye njiit la bëgga musal Pool, mu
tere leen pexe ma. Mu sant ñi mana féey,
ñu jëkka sóobu ca ndox ma, ba jot tefes
ga. 44 Mu sant ñi ci des ñu def noonu,
langaamu ci ay dénk, mbaa ca tojiti gaal
ga. Noonu ñépp jot tefes ga ci jàmm ak
salaam.

28

Pool ci dunu Màlt

1 Bi nu rëccee, nu yég ne dun baa nga
tudd Màlt. 2 Te waa réew ma won nu
laabiir gu ràññiku, ndaxte taalal nañu nu
sawara, ganale nu ndax taw bi sóob ak
sedd bi. 3 Pool nag di for matt, di ko def
ca taal ba, jaan ne ca mëlle ndax tàngoor
wa, taq ci loxoom. 4 Bi waa réew ma
gisee rab wa wékku ci loxoom nag, ñuy
waxante naan: «Ci lu wóor nit kii reykat
la; te bi mu rëccee ca géej ga sax, ndogalu
Yàlla mayu ko mu dund.» 5 Waaye Pool
yëlëb rab wa ca sawara sa, te wàññiwu
ko dara. 6 Nit ñi di xaar mu newi, mbaa
mu ne dàll, dee; waaye bi ñu négee lu
yàgg te gis ne dara jotu ko, ñu soppi xel
ne: «Kii yàlla la.»

7 Amoon na nag ca wet ya ay suuf
yu doon moomeelu ku tudd Publiyus, di
kilifag dun ba. Mu teeru nu, ganale nu
ngan gu réy diirub ñetti fan. 8 Fekk baayu
Publiyus dafa tëdd ndax ay tàngoori
yaram yu koy dikkal ak biiru taññ. Pool
nag dem seeti ko, ñaan ci Yàlla, teg ko
ay loxoom, mu daldi wér. 9 Ci kaw loolu
jarag ya ca des ca dun ba daldi dikk,
amaat wér-gi-yaram. 10 Ñu teral nu ci
fànn yu bare, te bi nuy dem, ñu jox nu
li nuy soxla lépp.

Egg nañu dëkku Room

11 Bi nu fa amee ñetti weer, nu dugg ca
gaal gu lollikoo ca dun ba, daldi tàbbi ca
géej ga. Gaalu dëkku Alegsàndiri la woon,
te yor xàmmikaay guy nataalu Kastor ak
Polugsë. 12 Noonu nu teer dëkku Sirakus,
toog fa ñetti fan. 13 Nu jóge fa, leru tefes
ga, ba agsi Resiyo. Ca ëllëg sa ngelawu
sudd daldi jóg, te ca ñaareelu fan ba nu
teer Pusol. 14 Gis nanu fa ay bokk, ñu
ñaan nu, nu toog fa ayu-bés. Noonu nu
dem Room. 15 Sunuy xibaar law na, ba
egg ca bokk ya fa dëkk, noonu ñu gatandu
nu ba ca péncu Apiyus ak bérab bu ñuy
wax Ñetti añukaay ya. Bi leen Pool gisee,
mu sant Yàlla, daldi takk fitam. 16 Bi nu
dikkee Room nag, ñu may Pool, mu dëkk
fa ko lew, moom ak xarekat ba koy wottu.

Pool xamle na xibaaru jàmm bi ca Room

17 Bi ñetti fan wéyee, mu woolu njiiti
Yawuti dëkk ba. Bi ñu dajaloo nag, mu
wax leen lii: «Bokk yi, jàpp nañu ma
ci Yerusalem, jébbal ma waa Room, fekk
defuma dara luy suufeel sunu xeet, mbaa
lu juuyoo ak sunuy aaday maam. 18 Waa
Room nag seet sama mbir, te bëgg maa
bàyyi, ndaxte toppuñu ma dara lu jar
dee. 19 Waaye bi ko Yawut ya bañee,
fas yéene naa dénk sama mbir Sesaar,
fekk ba tey awma dara lu may taqal sama
xeet. 20 Moo tax ma ñaana gise ak yéen,
nu diisoo, ndaxte yaakaaru bànni Israyil
moo tax ñu jéng ma.»

21 Bi ñu ko déggee, ñu ne ko: «Jotunu
benn bataaxal bu jóge Yude ci sa mbir, te
kenn ci bokk, yi fi dikk, jottaliwul mbaa
mu seede ci yaw lu bon. 22 Waaye bëgg
nanoo dégg li nga gëm, ndaxte xam nanu
ne, tariixa booba, kenn jubluwu ko fenn.»

23 Noonu ñu jox ko bés, te ñu bare
ñëw, fekksi ko ca néegam. Mu di leen
jàngal suba ba ngoon, di leen dëggal lu
jëm ci nguuru Yàlla ak ci Yeesu, tukkee
ci yoonu Musaa ak ci yonent yi, di leen
jéema gëmloo. 24 Ñenn ñi nag gëm li mu
wax, ña ca des weddi ko. 25 Gannaaw
manuñoo déggoo, ñu bëgga tas. Waaye
bi ñuy laata dem, Pool teg ca wax jii:

«Xel mu Sell mi wax na seeni maam dëgg
jaarale ko ci yonent Yàlla Esayi. 26 Nee na:
“Demal ci xeet wii ne leen:
‘Dingeen déglu bu baax waaye dungeen
xam dara;
di xool bu baax waaye dungeen gis dara.’
27 Ndaxte xolu xeet wii dafa dërkiis;
dañuy déglu ak nopp yu naqari,
tey gëmm seeni bët,
ngir baña gis ak seeni bët,
dégg ak seeni nopp,
te xam ci seen xol,
ñu waññiku ci man, ma wéral leen.”
28-29 «Xamleen nag ne xibaaru mucc gii
yégal nañu ko ñi dul Yawut, te ñoom
dinañu ko déglu.»
30 Noonu diirub ñaari at Pool dëkk ca
kër gu muy fey, di fa àggale ñépp ñi
koy seetsi. 31 Muy yégle nguuru Yàlla, di
jàngle ci mbirum Boroom bi Yeesu Kirist
ak fit wu dëgër, te kenn terewu ko ko.

Bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko
WAA ROOM

1 Man Pool, jaamub Kirist Yeesu, maa
leen di bind bataaxal bii. Yàlla woo na
ma, ma nekk ndawam, sas ma liggéeyu
xamle xibaaru jàmmam bi. 2 Xibaaru
jàmm boobu, Yàlla dige woon na ko bu
yàgg, jaarale ko ciy yonentam, ñu def
ko ci Mbind mu sell mi, 3-4 di xamle
mbirum Doomam, Yeesu Kirist sunu Bo-
room. Lu jëm ci meloom ci àddina, ci
askanu Daawuda la jóge, waaye lu jëm
ci xelam mu sell, Doomu Yàlla la; ndaxte
ndekkiteem nekk na firnde ju ràññiku, ne
moom la. 5 Te moom Kirist tàbbal na nu
ci yiwu Yàlla, def nu ay ndawam, yónni
nu ci biir xeeti àddina sépp, ngir ñu gëm
ko te jébbalu, ba màggal turam. 6 Te
ci ngeen bokk, yéen ñi Yàlla woo, ngeen
nekk ci Kirist.
7 Yéen ñi dëkk Room ñépp, yéen ñi
Yàlla bëgg te woo leen, ngeen nekk
gaayam yu sell, na leen Yàlla sunu Baay
ak Boroom bi Yeesu Kirist may yiw ak
jàmm.

Pool sant na Yàlla

8 Kon nag li may jëkka wax mooy lii:
sant naa Yàlla sama Boroom, jaarale ko ci
Yeesu Kirist, ngir yéen ñépp, ndaxte seen
ngëm siiw na ci àddina sépp. 9 Bët bu
set maa ngi leen di boole ci samay ñaan.
Yàlla seede na li may wax, Yàlla mi may
jaamu ci sama xel, ci xamle xibaaru jàmm
bu Doomam. 10 Te li ma koy faral di ñaan
mooy lii: bu soobee Yàlla, na ma ubbil
bunt, ba ma mana ñëw ci yéen.
11 Ndaxte bëgg naa leena gis lool, ba
indil leen barke bu jóge ci Xel mu Sell mi,
ndax seen ngëm gëna dëgër. 12 Maanaam
ma nekk ci seen biir, te nu dimbaleente ci
sunu ngëm, ndax man itam ma gëna am
doole.
13 Bokk yi, damaa bëgg ngeen xam ne
xalaat naa leena seetsi ay yooni yoon, ngir
meññ njariñ ci yéen, ni ma ko defe ci
yeneen xeet yi, waaye ay téq-téq ñoo ma
téye ba léegi. 14 Am naa warugar sama
diggante ak ñépp, muy ñi jàng ni Gereg
yi, muy ñi jàngul ni Baarbaar yi, ñi bare
xam-xam ak ñi barewul xam-xam. 15 Li
aju ci man nag, jekk naa ngir ñëw, xamal
leen xibaaru jàmm bi, yéen it waa Room.

Dooley xibaaru jàmm bi

16 Ndaxte awma benn werante ci
xibaaru jàmm bi may waare, ndax
mbirum Yàlla la, mu làmboo dooleem,
ngir musal képp ku ko gëm, muy Yawut
ci bu jëkk mbaa ki dul Yawut. 17 Ndaxte
xibaar bii day wone, ni nit mana jube ci
kanam Yàlla, sukkandikoo ci ngëm rekk,
tàmbali ci ngëm, yem ci ngëm. Moo tax
Mbind mi wax ne: «Ku jub ci kaw ngëm,
dinga dund.»

Nit ñépp tooñ nañu Yàlla

18 Merum Yàllaa ngi feeñe asamaan,
wàcc ci nit ñi, ndax seen weddi Yàlla
gépp ak seen jubadi gépp, ñoom ñi suul
dëgg, di topp lu jubadi. 19 Ndax li nit
mana xam ci Yàlla, leer na ci seen xel,
ndax Yàlla won na leen ko. 20 Ndaxte
ba àddina sosoo ba tey, mbiri Yàlla yu
nëbbu ya, maanaam dooleem ju sax ja, ak
meloom wu kawe wa, feeñ nañu bu leer,
te bir ñépp ci yi mu sàkk, ba tax bunti lay
yépp tëj nañu.
21 Ndaxte bi ñu xamee Yàlla, taxul ñu
màggal ko ni mu ware, mbaa ñu sant ko.
Waaye ñu daldi réer ci seen biiri xalaat
yu mujjul fenn, ba tax seen xol gumba,
ba lëndëm këruus. 22 Ñu teg seen bopp
ni boroomi xel, fekk ñu ñàkk xel lañu
woon. 23 Toxal nañu ndamu Yàlla Aji Sax
ji, wuutal fa nataali nit ku dul sax, moom
ak ay picc, ay rabi àll mbaa yuy raam.
24 Moo tax Yàlla bërgël na leen ci seeni
bëgg-bëgg, ñu sóobu ciy ñaawteef, di
jëflante lu gàccelu ci seeni cér. 25 Toxal
nañu dëggu Yàlla, tëral fen, di màggal
ak a jaamu mbindeef, ba faaleetuñu sax
Aji Bind, ji yelloo cant ba fàww. Amiin.
26 Loolu moo tax nag Yàlla bërgël na
leen ci seeni bëgg-bëgg yu ruslu. Seeni
jigéen sax dëddu nañu li jekk, sóobu
ci lu jekkadi, ñoom ak seeni moroom.
27 Noonu it góor ñi bàyyi nañu li jekk
ci seeni cér, maanaam ànd ak jigéen,
bay am ay bëgg-bëgg yu tar ci ànd ak

seeni moroom. Góor di defante ak góor
li warul, ñu di jot seen peyu réer ci seeni
yaram.
28 Gannaaw xam Yàlla soxalu leen, Yàlla
it bërgël na leen ci seen xel mu bon
moomu, ñu sax ci jëf yu jekkadi. 29 Seen
xol fees na ak lu jubadi, lu bon, bëgge
ak coxor; duñu xalaat lu dul kiñaan,
bóome, xuloo, njublaŋ ak ñaaw njort;
dañuy jëw, 30 di yàq der, di ñu bañ Yàlla
te ñàkk sutura, di réy-réylu ak a kañu; ay
jàmbaar lañu ci fexe lu bon, di bañ seeni
waajur. 31 Amuñu xel, amuñu kóllëre,
amuñu cofeel, amuñu yërmande. 32 Xam
nañu ne ñiy jëfe loolu, Yàlla daganal na
seen dee, waaye teewul ñu di ko def,
boole ko ak di farle ñi ci sax.

2

Àtteb Yàlla

1 Kon nag képp ku mu mana doon,
yaw miy àtte sa moroom ak ñaaw njort,
amuloo aw lay, ndaxte àtte sa moroom,
daan sa bopp la; yaa ngi koy àtte ndax
ay jëfam, fekk yaw itam noonu ngay jëfe.
2 Xam nanu ne ñiy jëfe noonu, Yàlla dina
leen àtte, te àtteem jub na. 3 Yaw nag miy
àtte ñiy def loolu, te di ko def, ndax defe
nga ne dinga rëcc ci àtteb Yàlla? 4 Ndax
dangaa xeeb mbaaxu Yàlla, mi yéexa mer
te di la muñal? Xanaa xamuloo ne Yàllaa
ngi lay won baaxaayam, ngir nga réccu
say bàkkaar?
5 Waaye ndegam dëgër nga bopp te
bëgguloo réccu, yaa ngi dajale merum
Yàlla ci sa bopp. Ndaxte Yàlla sàkk na
bés bu muy wone àtteem bu jub bi te
meram wàcc ci ñi bon; 6 bés booba dina
delloo ku nekk ay jëfam. 7 Ñiy góor-
góorlu ciy def lu baax, bëgg Yàlla boole
leen ca ndamam te sédde leen ngërëm
ak dund gu sax, dina leen tàbbal ci dund
gu dul jeex. 8 Waaye ñi dëgër bopp, ba
tanqamlu dëgg, di topp lu jubadi, seen
pey mooy dooni merum Yàlla ak toroxte.
9 Ki doon def lu bon, peyam mooy tiis ak
metit wu tar, muy Yawut ci bu jëkk, mbaa
ki dul Yawut. 10 Waaye ki doon def lu
baax, añam mooy bokk ci ndamu Yàlla,
am ngërëm ak jàmm, muy Yawut ci bu
jëkk, mbaa ki dul Yawut. 11 Ndaxte ñépp
a yem fa kanam Yàlla.
12 Képp ku doon bàkkaar nag te nekku-
loo woon ci yoonu Musaa, Yàlla dina la
àtte ci lu dul yoonu Musaa, nga doora
sànku. Te képp ku doon bàkkaar te nga
nekkoon ci yoonu Musaa, Yàlla dina la
àtte ci yoon woowu. 13 Kon déglu yoonu
Musaa rekk doyul; du loolu mooy tax nit
jub ci kanam Yàlla; kiy sàmm yoon wi,
moom la Yàlla di àtte ni ku jub. 14 Ndax ñi
dul Yawut te nekkuñu ci yoonu Musaa, ñu
ngiy def li yoon woowu tëral, ndaxte Yàlla
def na ko ci nit. Te wonee nañu noonu ne
man nañoo ràññee lu baax ak lu bon, su
ñu nekkul sax ci yoonu Musaa, 15 di wone
it ne Yàlla bind na ci seen xol jëf yi yoonu
Musaa santaane. Seen xel it seede na ne
noonu la, fekk seeni xalaat ñoo leen di
tuumaal, mbaa ñu leen di jéggal. 16 Ndax
bés dina ñëw, bu xalaat yu làqu yi di feeñ,
te Yàlla àtte nit ñi jaarale ko ci Yeesu
Kirist. Xibaaru jàmm, bi may waare, moo
ko wax.

Yoonu Musaa ak njariñam

17 Maa ngi ñëw nag ci yaw mi ne
Yawut nga; yaa ngi sukkandiku ci yoonu
Musaa ak di damu ci Yàlla. 18 Xam nga
coobareem, ndaxte jàng nga ci yoonu
Musaa, ba fonk yëf yi gëna baax. 19 Yaa
ngi teg sa bopp wommatkatu gumba yi
ak leeru ñi nekk cig lëndëm. 20 Yaa
di jànglekatu ñi jàngul ak xamlekatu ñi
xamul, ndaxte xalaat nga ne Yàlla jagleel
na leen ci yoonu Musaa bépp xam-xam ak
gépp dëgg. 21 Kon nag yaw miy jàngal say
moroom, xanaa doo jàngal sa bopp? Yaw
miy waare di tere sàcc, mbaa doo sàcc
yaw itam? Yaw miy tere njaaloo, mbaa
doo njaaloo? 22 Yaw miy araamal xërëm
yi, mbaa doo sàcc li nekk ci seeni xàmb?
23 Yaw miy damoo yoonu Musaa, mbaa
doo ko moy, ba indi gàcce ci turu Yàlla?
24 Moo tax Mbind mi ne: «Yéena tax ñi
nekkul Yawut di suufeel turu Yàlla.»

Xaraf ak njariñam

25 Bëggoon naa ngeen xam ne xaraf
am na njariñ, boo ca boolee sàmm yoon.
Waaye boo ko ca boolewul, sa xaraf
amatul njariñ. 26 Te itam ku xaraful, tey

def jëf yu jub yi yoonu Musaa santaane,
ndax Yàlla du ko teg ni ku xaraf? 27 Ku
dul Yawut te xaraful waaye di sàmm yoon
wi, kooku dina la mana àtte, yaw Yawut
bi. Ndaxte li ngay xam xam yoonu Musaa
ci Mbind mi te xaraf, terewul nga koy
moy. 28 Juddu nekk Yawut taxul sag
Yawut dëggu, te xaraf ci saw yaram taxul
sa xaraf wóor. 29 Waaye Yawut dëgg, ci
xol lay nekk. Te xaraf dëgg itam, ci xol
lay nekk. Du ngistal, lu dëggu la. Te képp
ku mel noonu, dees na la gërëm, waxuma
la nit ñi, waaye Yàlla ci boppam.

3

Li Yàlla jagleel Yawut yi

1 Yawut bi nag, ci lan la rawe ku dul
Yawut? Te xaraf lu muy njariñ? 2 Raw na
ko fu nekk. Ci bu jëkk Yawut yi la Yàlla
dénk waxam. 3 Bu fekkee ne am na ci
ñoom ñu ñàkk kóllëre, ndax loolu man
na fanq kóllëreg Yàlla? 4 Mukk! Su ñépp
nekkoon ay naaféq, du tere Yàlla nekk
dëgg. Moom la Mbind mi wax ci Yàlla
ne:

«Loo wax, ñépp ànd ci,
te ku layoo ak yaw, nga yey ko.»

5 Su fekkee nag njubadig nit dina feeñal
njubteg Yàlla, lu ciy seen xalaat? Wax ji
may bëgga wax nag léegi, waxi nit rekk
la, maanaam: ndax kon Yàlla àttewul
yoon ci li muy daan ku jubadi? 6 Mukk!
Ndax su Yàlla jubadi woon, naka lay àttee
àddina si? 7 Waaye nag xanaa dina am ku
tontu ci loolu ne: «Su fekkee sama ñàkk
kóllëre gën na yékkati kóllëreg Yàlla, di
yokk it ndamam, lu tax kon Yàlla di ma
teg ba tey bàkkaarkat, ba di ma àtte?»
8 Lu tax manunoo wax ne: «Nanu def lu
bon, ngir lu baax génn ca?» Am na sax
ñu nuy tuumaal, di wax ne noonu lanuy
waaree. Waaye ñiy wax loolu, ndaan gi
ñu yelloo dina leen dal.

Ku jub amul

9 Kon nag lu nu ci wara wax? Nun
Yawut yi, ndax noo gën ñi ci des? Mukk!
Ndaxte wone nanu ne, nit ñépp ñu ngi ci
notaangeg bàkkaar, muy Yawut yi mbaa
Gereg yi. 10 Moom la Mbind mi wax ne:
«Ku jub amul, du kenn sax.
11 Amul kenn ku xam yëfi Yàlla,
mbaa kenn ku koy wut.
12 Ñépp jeng nañu,
ba kenn amalatul Yàlla njariñ.
Kenn du def lu baax, du kenn sax!
13 Seen put a ngi xasaw ni méddum ñetti fan,
seen làmmiñ làggi ci njublaŋ,
te seeni kàddu aay ni daŋaru ñàngóor.
14 Duñu génne ci seen gémmiñ lu dul ay móolu ak i xas.
15 Ñu sawar lañu ci rey nit.
16 Fu ñu jaar, foofa yàqu ak musiba.
17 Xamuñu yoonu jàmm,
18 te ragal Yàlla sore na seen xol.»

19 Xam nanu nag ne lépp lu yoonu
Musaa wax, wax na ko ñi nekk ci yoon
woowu, ngir gémmiñ yépp ne miig, te
waa àddina sépp jaar ci àtteb Yàlla.
20 Ndaxte sàmm yoon wi taxul kenn jub
ci kanam Yàlla; solob ndigal yi daal mooy
wone bàkkaar.

Bunt bi Yàlla ubbi, ngir musal nit ñi

21 Waaye léegi nag Yàlla feeñal na, ni
nit mana jube ci kanamam, ci lu séqul ak
yoonu Musaa dara. Waaye ba tey yoonu
Musaa ak waxi yonent yi seedeel nañu ko.
22 Jub ci kanam Yàlla, gëm Yeesu Kirist
rekk a koy maye, te képp ku ko gëm bokk
nga ci. Ndaxte ñépp a yem fa kanam
Yàlla. 23 Ñépp a bàkkaar, ba joteetuñu
ndamu Yàlla. 24 Waaye gannaaw Kirist
Yeesu dee na ngir jot leen, Yàlla ciw
yiwam man na leena àtte ni ñu jub ci
dara. 25 Wàcce na Kirist, mu nekk sarax
ngir Yàlla baal nu sunuy bàkkaar, jaar
ci deretam ji ñu tuur; te ngëm rekk moo
nu ciy boole. Noonu Yàlla firndeel na ne
ku jub la, doonte sax dafa muñaloon ñi
jiitu jamonoy Kirist, ba jéggal leen seeni
bàkkaar. 26 Kon ci jamono jii nu ne, Yàlla
wone na bu leer ne ku jub la, di àtte ni
ku jub képp ku gëm Yeesu, te ba tey dëkk
ci njubteem.

27 Kan a mana bàkku nag ci kanam
Yàlla? Kenn! Lu ko waral nag? Xanaa
sàmm yoon? Déedéet! Ngëm rekk.
28 Ndaxte danoo dëggal ne ngëm rekk a
tax Yàlla di àtte nit ni ku jub, waaye du
sàmm yoon. 29 Walla ndax nag Yawut

yi rekk la fi nekkal? Ndax nekkalu fi
it ñu dul Yawut? Ahakay! 30 Gannaaw
Yàlla kenn la, ñépp la fi nekkal. Ñi xaraf
dina leen àtte ni ñu jub ndax seen ngëm,
ñi xaraful it dina leen àtte ni ñu jub
ndax seen ngëm. 31 Xanaa kon ngëm day
fanq yoonu Musaa? Mukk! Da koy gëna
dëgëral sax.

4

Ni Ibraayma gëme Yàlla

1 Sunu maam Ibraayma, mi nu soqikoo;
nu mbiram tëdde? 2 Bu fekkoonte ne
Ibraayma, ci kaw i jëfam la ko Yàlla àttee
ni ku jub, kon am na lu mu ci mana
damoo. Waaye demewul noonu ci kanam
Yàlla. 3 Lan la Mbind mi wax ci loolu?
Nee na: «Ibraayma gëm na Yàlla, te Yàlla
jàppe ngëmam ni njub.»

4 Képp kuy liggéey dina jot peyam; te
pey googu du ag may, ñaqam la. 5 Waaye
Yàlla dina àtte jub sax ki ko weddi woon;
kon ku wéeruwul ciy jëfam, waaye mu
gëm rekk, Yàlla dina jàppe ngëmam ni
njub. 6 Noonu la Daawuda birale bar-
keelug nit ki Yàlla jagleel njub, fekk ay
jëfam taxul. 7 Mu ne:

«Ñi ñu baal seen jàdd yoon,
te seeni bàkkaar far ci kanam Yàlla,
ñu barkeel lañu.
8 Ki Boroom bi sëful ay bàkkaaram,
kooka ku barkeel la.»

9 Kon nag barkeel googu, ndax ñi xaraf
rekk ñoo ko yeyoo? Ndax ñi xaraful it
bokkuñu ci? Ahakay! Ndaxte wax nanu
ne, Yàlla jàppe na ngëmu Ibraayma ni
njub. 10 Kañ la ko jagleel njub nag? Ndax
lu jiitu xarafam la woon, am gannaaw ga?
Lu ko jiitu la woon. 11 Ndaxte Ibraayma
gëm na, te Yàlla jàppe na ngëmam ni
njub, fekk booba xarafagul. Te xarafal
gi, màndarga la woon ci yaramam, di
firndeel ne ku jub la woon. Noonu la
Ibraayma mana nekke baayu ñépp ñi
gëm, ba Yàlla man leena àtte ni ñu jub, te
xarafuñu sax. 12 Noonu itam la Ibraayma
mana nekke baayu ñi xaraf, bu fekkee
yemuñu rekk ci xaraf, waaye ñu am
ngëm, ga Ibraayma sunu maam amoon lu
jiitu xarafam.

*Ibraayma gëmoon na la ko Yàlla di-
goon*

13 Ndaxte Yàlla dafa digoon Ibraayma
ak ñi naroona soqikoo ci moom, ne di-
nañu moom àddina si. Te dige boobu
jógewul ci yoonu Musaa, waaye dafa jóge
ci njub, gi Ibraayma amoon ci kanam
Yàlla ci kaw ngëmam. 14 Ndaxte su fekkee
ne ñi nekk ci yoonu Musaa rekk ñooy
moom àddina, kon ngëm amatul njariñ,
te digeb Yàlla toxu na. 15 Yoonu Musaa
daal du def lu dul wàcce merum Yàlla ci
sunu bopp; ndax fu yoon amul, jàdd yoon
du fa mana am.

16 Kon nag loolu Yàlla dige, ngëm rekk
a koy indi, ngir mu sukkandikoo yiwu
Yàlla rekk. Noonu la dige bi wóore ci ñi
soqikoo ci Ibraayma ñépp, du ci ñi nekk
ci yoonu Musaa rekk, waaye itam ñi gëm
ni Ibraayma gëme woon. Kon Ibraayma
mooy sunu baay, nun ñépp. 17 Moom
la Yàlla dogal, wax ko ci Mbind mi ne:
«Def naa la baayu xeet yu bare.» Ndaxte
Ibraayma gëmoon na Yàlla, miy dekkal ñi
dee, tey wax ci lu amagul, mel ni dafa am.

18 Ibraayma dafa jàppoon ci ngëmam,
di yaakaar, fekk bunti yaakaar yépp tëju.
Moo tax mu nekk baayu xeet yu bare,
ni ko Mbind mi waxe ne: «Noonu la sa
askan di meli.» 19 Mu xool yaramam, xam
ne dee rekk a ko dese, ndax mi ngi tollu
woon ci lu mat téeméeri at, waaye ba
tey ngëmam wàññikuwul. Mu xam it ne,
Saarata manatula ëmb. 20 Waaye loolu
taxul ngëmadi jàpp ko, ba muy werante
ci waxu Yàlla; ngëmam sax di gëna dëgër,
mu daldi sant Yàlla, 21 mu wóor ko ne
loolu ko Yàlla dig, Yàlla man na koo def.
22 Moo tax «Yàlla jagleel na Ibraayma
njub.» 23 Waaye loolu lañu bind ne:
«Yàlla jagleel na ko njub,» du Ibraayma
rekk a moom wax ji. 24 Nun itam ci wax
jooju lanu bokk, te Yàlla dina nu jagleel
njub, nun ñi gëm Yàlla, mi dekkal Yeesu
sunu Boroom. 25 Ndaxte Yàlla jébbale na
ko ngir sunuy tooñ, dekkal ko ngir àtte
nu jub.

5

Jàmm fa kanam Yàlla

1 Léegi nag, gannaaw Yàlla àtte na nu
jub ci kaw ngëm, nanu jàpp ci jàmm,
ji nu am fa kanam Yàlla, jaarale ko ci
sunu Boroom Yeesu Kirist. 2 Moo nu
ubbil bunt ci Yàlla, nu taxaw temm ci
yiwam, jaar ci ngëm. Te it nu ngi bég
ciy négandiku, Yàlla boole nu ci ndamam.
3 Te du ci loolu rekk, waaye bég nanu it
ci sunuy nattu; ndax xam nanu ne nattu
day feddali muñ; 4 te muñ mooy ndeyu
jikko ju dëgër; te jikko ju dëgër day jur
yaakaar. 5 Te yaakaar jooju du ay nax,
ndax mbëggeelu Yàllaa ngi baawaan ci
sunu xol, jaarale ko ci Xelam mu Sell mi
mu nu may.

6 Ndaxte bi nu amul jenn doole, booba
la Kirist dee ngir nun, fekk danoo weddi
woon Yàlla. 7 Kuy nangoo deeyal nit ku
jub, yombula gis, waaye nag jombul am
na ku nangoo deeyal ku baax. 8 Waaye
Yàlla firndeel na mbëggeelam ci nun, ci
li Kirist dee ngir nun, bi nu nekkee sax ay
bàkkaarkat!

9 Gannaaw Kirist tuur na deretam nag,
ngir Yàlla àtte nu jub, rawatina ne
dina nu musal ci merum Yàlla. 10 Nun
ay bañaaley Yàlla lanu woon, waaye
Doomam dee na, ngir jubale nu ak moom.
Gannaaw léegi nag xariti Yàlla lanu,
rawatina ne dinanu mucc ndax dundug
Doomam. 11 Te sax nu ngi bég ci Yàlla,
jaarale ko ci sunu Boroom Yeesu Kirist, mi
nu jubale ak moom.

Dee ndax sunu bokk ci Aadama, dund ndax sunu bokk ci Kirist

12 Kon nag bàkkaar ci kenn nit la jaar,
dugg ci àddina, indaale fi dee, te dee daldi
law ci nit ñépp, ndaxte ñépp a bàkkaar.
13 Bàkkaar kon nekkoon na ci àddina, bi
Yàlla di laata wàcce yoonu Musaa. Waaye
gannaaw yoonu Musaa tëddagul woon,
bàkkaar du woon jàdd yoon. 14 Teewul
nag la dale ca Aadama ba ca Musaa, dee
a ngi fi woon ci àddina, di not ñépp, ak
sax ñi seen bàkkaar melul woon ni bosu
Aadama, maanaam jàdd yoon. Aadama
moomu nag moo di takkandeeru Kirist,
mi waroona ganesi àddina.

15 Waaye warunoo yemale tooñu
Aadama ak mayu Yàlla. Bàkkaaru kenn
nit kooku tax na ñu bare dee; waaye
yiwu Yàlla ak may, gi nu keneen nit
ka Yeesu Kirist yéwénal, baawaan na
ci ñu bare, ba suul tooñ googu. 16 Te
bàkkaaru Aadama niroowul ak mayu
Yàlla. Aadama bàkkaar na benn yoon, ba
tax Yàlla daan ko, daanaale ñépp; waaye
Yàlla jéggle na tooñ yu bare ci dara, ba
mu àtte ñu bare ni ñu jub. 17 Bàkkaaru
kenn nit tax na dee tàbbi àddina, yilif
ñépp ni buur; waaye jëfu keneen nit
ka, maanaam Yeesu Kirist, moo ko suul,
ba tax ñu bare tàbbi ci dund gu bees,
falu ni ay buur; xanaa ñi Yàlla boole ci
yiwam wu bare, te àtte leen jub ci dara
fa kanamam.

18 Kon nag nu gàttal wax ji: jàddug
kenn nit ka rekk moo waral Yàlla daan
ñépp; noonu itam jëf ju jubu keneen
nit ka rekk moo ubbi bunt, ba ñépp
mana jub ci kanam Yàlla te am dund gu
bees. 19 Aadama moomu dafa déggadil
Yàlla, ba yóbbaale ñu bare, ñu nekk i
bàkkaarkat; noonu itam Yeesu Kirist dafa
déggal Yàlla, yóbbaale ñu bare itam, ñu
jub.

20 Yoonu Musaa daldi wàcc, ngir
bàkkaar gëna bare; waaye fa bàkkaar
bare, yiwu Yàlla gën faa bare. 21 Ba tax, ni
bàkkaar doon yilife ñépp ni buur, indaale
dee, noonu itam la yiwu Yàlla faloo ni
buur, jóge ci njub, jëm ci dund gu dul
jeex. Loolu lépp darajay Yeesu Kirist sunu
Boroom moo nu ko may.

6

Rëcc nanu ci dooley bàkkaar

1 Lu nu wara wax léegi nag? Xanaa
nu sax ci bàkkaar, ngir yiwu Yàlla gëna
bare? 2 Mukk! Nun ñi dee, ba rëcc ci
kàttanu bàkkaar, naka lanu manatee sax
ci di ko def? 3 Xanaa dangeena xamul
ne, képp ku ñu sóob ci ndox, ngir wone
ne mu ngi bokk ci Yeesu Kirist, ci deewu
Yeesu la bokk. 4 Bi ñu nu sóobee ci ndox
moomu nag, day misaal ne dañu noo suul
ak Kirist, nu dee ni mu deeye woon; ba
tax nu dekki it, ni mu dekkee woon ci
dooley Yàlla Baay bi, te nu sóobu ci dund
gu bees.

5 Kon nag gannaaw benn lanu ak Kirist,
dee ni mu deeye woon, kon dinanu nekk

it benn ak moom, dekki ni mu dekkee
woon. 6 Ndegam xam nanu ne daajoon
nañu Kirist ca bant ba, xam nanu it ne
jikko ju bon ji nu judduwaale, daajaale
nañu ko ak Kirist ca bant ba. Yàlla def na
loolu, ngir nguuru bàkkaar, gi nekkoon
ci sunu yaram tas, nu rëcc ci dooleem.
7 Ndaxte ku dee, bàkkaar manatul dara
ci yaw.

8 Gannaaw nag dee nanu ak Kirist, gëm
nanu ne dinanu dekki it ni moom, 9 xam
ne Kirist mi dekki dootul dee mukk, dee
manatul dara ci moom. 10 Dee na benn
yoon, ba bàkkaar manul ci moom dara;
mi ngi dund léegi, di ànd ak Yàlla ba
fàww.

11 Ci noonu nag yéen itam tegleen seen
bopp ni ñu dee ak Kirist, ba rëcc ci
dooley bàkkaar, di dund, ànd ak Yàlla
ba fàww ndax seen bokk ci Yeesu Kirist.
12 Buleen mayati bàkkaar nag, mu yilif
seeni yaram yu néew doole, bay topp ay
bëgg-bëggam. 13 Buleen jébbalati seeni
cér bàkkaar, mu def leen jumtukaayam
ngir jëfam yu jubadi; waaye gannaaw
rëcc ngeen ci dooley dee, bay dundaat,
jébbaluleen ci Yàlla te jébbal ko seeni cér,
mu def leen jumtukaayam ngir jëfam yu
jub. 14 Ndaxte bàkkaar dootu leen manal
dara, yéen ñi génn ci yoonu Musaa, dugg
ci yiwu Yàlla.

Jaami Yàlla ci yoonu njub

15 Lan lanu wara wax nag léegi? Gan-
naaw génn nanu ci yoonu Musaa, dugg
ci yiwu Yàlla, ndax danoo wara sax ci
def bàkkaar? Mukk! 16 Ndax dangeena
xamul ne koo jébbalu ci moom te déggal
ko, jaamam nga? Naka noonu, mbaa
ngeen nekk jaami bàkkaar, mu jëme leen
ci dee, mbaa ngeen déggal Yàlla, mu
sóob leen ci yoonu njub. 17 Waaye sant
naa Yàlla ci lii: yéen ñi doon jaami
bàkkaar, bi ngeen déggee mboolem dëgg
gi, nangu ngeen ko ak seen xol bépp. 18 Ci
noonu rëcc ngeen ci notaangeg bàkkaar
te jébbalu ci Yàlla, sóobu ci njub.

19 Xam naa ne seen xam-xam ci mbir
mii sorewul, moo tax ma yombal wax ji,
awale ko ci baat yii. Ni ngeen jële woon
seeni cér, jébbal leen, ñu nekk jaami lu
selladi ak lu bon, di gëna jur lu bon,
noonu itam léegi jébbal-leen seeni cér,
ñu nekk jaami njub, ngeen doora sell.
20 Ndaxte keroog ba ngeen nekkee jaami
bàkkaar, séquleen woon dara ak lu jub.
21 Ban njariñ ngeen ci jële nag? Dara
lu dul gàcce, ndaxte ci dee la leen doon
jëmale. 22 Waaye léegi Yàlla goreel na
leen ci kilifteefu bàkkaar, def leen ay
jaamam, ba jural leen sellaay, jëme leen ci
dund gu dul jeex. 23 Ndaxte peyu bàkkaar
mooy dee, waaye mayu Yàlla mooy dund
gu dul jeex ci Yeesu Kirist sunu Boroom.

7

Bokk ci Kirist dafa mel ni jigéen juy séy

1 Bokk yi, yéen ñi may waxal xam ngeen
luy yoon; xam ngeen kon ne yoon am na
doole ci nit diirub dundam. 2 Ci maanaa,
mu ngi mel ni jigéen juy séy; yoon a ngi
koy boole ak jëkkëram, ñu ànd seen giiru
dund, waaye su jëkkër ji faatoo, buum gi
dagg na. 3 Kon nag su jabar ji àndee ak
beneen góor, te fekk jëkkër jiy dund, dees
na ko àtte njaaloo. Waaye bu jëkkër ji
faatoo, yoon jeexal na seen diggante; man
na séy nag ak beneen góor, te du doon
njaaloo.

4 Nii laa leen ko mana misaale, samay
bokk; bi Kirist deeyee, dangeena deeyan-
doo ak moom, te noonu yoonu Musaa
wàcc leen. Léegi nag yéena ngi ànd ak
keneen, maanaam Kirist mi dekki, ngir
nu amal Yàlla njariñ. 5 Keroog ba nu
daan topp sunu nafsu, yoonu Musaa daan
na xamb bëgg-bëgg yu bon, yiy yëngal
sunuy cér, ba jural nu dee. 6 Waaye léegi
yoon wi wàcc na nu, ci li nu dee, ba rëcc
cig buumam. Léegi nag nu ngi jaamu
Yàlla, waxuma leen ci sàmm santaane
rekk, ndax loolu wees na, waaye ci kàttan
gu bees, gi nu Xelum Yàlla di may.

Yoonu Musaa ak dooley bàkkaar

7 Kon nag lu nu wara wax? Ndax
bàkkaar ci yoonu Musaa la jóge? Mukk!
Waaye moo ma xamal luy bàkkaar.
Ndaxte su ma yoon wi waxul woon:
«Bul bëgg yëfi jaambur,» kon duma xam
luy xemmem. 8 Waaye bàkkaar jaare
na ci ndigalu Yàlla, daldi ñëw dugg ci
man, ba yëngal ci man xemmem yu

bare. Ndaxte ba ma xamagul woon yoonu
Musaa, bàkkaar da ne woon nemm ci
man. 9 Keroog bi ma xamagul lu yoon
wi santaane, maa ngi doon dund dund gu
neex; waaye ba ma ko déggee, bàkkaar
dafa daldi fuddu ci man, te man ma daldi
dee. 10 Noonu gis naa ne ndigal loolu
waroona jëme nit ñi ci dund, daf maa
jëme ci dee. 11 Ndaxte bàkkaar jaar na
ci li Yàlla digle, ba nax ma, rey ma.

12 Kon nag man nanoo wax ne yoonu
Musaa yoon wu sell la, te ndigalu Yàlla
dafa sell, jub te baax. 13 Ndax kon lu baax
moo ma tàbbal ci dee? Mukk! Bàkkaar
a ko def, ngir jikkoom feeñ; dafa gis ci lu
baax loolu bunt bu mu mana jaar, ba rey
ma. Noonu ndigalu Yàlla tax na, bàkkaar
fés, bon ba jéggi dayo.

Li nit bëgga def, manu koo def

14 Xam nanu ne yoonu Musaa ngi jóge
ci Yàlla, waaye man yëfi àddina laa fonk,
te nekk ci dooley bàkkaar, mel nib jaam.
15 Ndaxte samay jëf jaaxal na ma; li ma
bëgga def, duma ko def, waaye li ma bañ
rekk, moom laay def. 16 Kon nag gannaaw
li may def du sama coobare, nangu naa
ne yoonu Musaa baax na. 17 Léegi nag
du man maay def lu bon loolu, waaye
bàkkaar bi dëkk ci man, moo ma ciy jiiñ.
18 Ndaxte xam naa ne lu baax dëkkul
ci man, maanaam ci sama bindu doom
Aadama. Am naa yéeney def lu baax,
waaye awma kàttanu yeggale. 19 Lu baax
nag lu may yéene, duma ko def, waaye lu
bon lu ma bëggul, moom laay def. 20 Bu
fekkee nag lu ma bëggul, moom laay def,
kon dootul sama coobare, waaye bàkkaar
bi dëkk ci man, moo ma ci jiiñ.

21 Gis naa nag lii: saa su ma bëggee
def lu baax, lu bon a ngi ma taxawu.
22 Ndaxte ci sama biir xol yoonu Yàlla
wi neex na ma. 23 Waaye gis naa jeneen
doole juy yëngu ci samay céri yaram, di
bëre ak li sama xol bëgg; day bëre ba not
ma, def ma jaam ci dooley bàkkaar joojuy
yëngu ci samay cér. 24 Céy maaka torox!
Ana ku may musal ci sama yaram, wii
may jëme ci dee? 25 Maa ngi sant Yàlla;
am na kuy musle, mooy Yeesu Kirist sunu
Boroom.

Kon nag lii laa gis ci sama bopp: ci sama
xel maa ngi topp yoonu Yàlla, waaye ci
sama bindu doom Aadama maa ngi topp
yoonu bàkkaar.

8

Dund gu bees ci dooley Xelu Yàlla mi

1 Léegi nag yoon manula dab ñi bokk
ci Yeesu Kirist. 2 Ndaxte kàttanu Xelum
Yàlla, tukkee ci Kirist Yeesu, di may nit
dund gu bees, goreel na ma ci notaangeg
bàkkaar ak dee. 3 Lu yoonu Musaa manul
woona def, ndax néew dooley nit, Yàlla
defe na ko nii: dafa yónni Doomam,
ngir mu yor sunu jëmm, nun ñiy nekk
ay bàkkaarkat, ba noppi mu jébbale
bakkanam, ngir dindi bàkkaar yi. Noonu
la Yàlla tase nguuru bàkkaar ci nit. 4 Ba
tax na léegi njub, gi yoonu Musaa di digle,
am na ci nun, ñiy déggal Xelu Yàlla mi te
baña topp sunu nafsu.

5 Ñiy topp seen nafsu, seeni bëgg-bëgg
rekk lañu fonk, waaye ñiy topp Xelu
Yàlla mi, coobareem lañu fonk. 6 Ndaxte
fonk nafsu, ci dee lay jëme; waaye fonk
Xelu Yàlla mi, dund ak jàmm lay joxe.
7 Ndaxte ku fonk sa nafsu, bañaaleb Yàlla
nga, ndaxte doo déggal Yàlla, mbaa ngay
sàmm ay santaaneem, te manuloo koo def
sax. 8 Kuy topp sa nafsu nag, doo mana
neex Yàlla.

9 Waaye yéen nekkatuleen ci topp seen
nafsu, waaye yéena ngi topp Xelu Yàlla
mi, bu fekkee ne mu ngi dëkk ci yéen.
Ku amul Xelum Kirist nag, bokkuloo ci
moom. 10 Bu fekkee ne Kirist dëkk na
ci yéen nag, lii moo am: seen yaram mi
ngi ci dooley dee ndax bàkkaar bi nekk ci
yéen, waaye seen xel mi ngi dund ndax
njub gi leen Yàlla jox. 11 Kon nag gannaaw
Xelum Yàlla, mi dekkal Yeesu ca néew ya,
dëkk na ci yéen, dina tax seen yaram wi
néew doole dund ci kàttanu Xel moomu
dëkk ci yéen.

12 Kon nag bokk yi, am nanu lu nu
war, waaye waxuma leen topp sunu nafsu
ak i bëgg-bëggam; 13 ndaxte kuy topp
nafsoom, fàww mu dee, waaye kuy not
jëfi yaramam ci dooley Xelu Yàlla mi,
dina dund. 14 Ndaxte ñépp ñiy déggal

Xelu Yàlla mi, ay doomi Yàlla lañu.
15 Nekkatuleen fa kanam Yàlla, ni jaam
bu ragal sangam, waaye Xel mi leen Yàlla
sol, ay doomi Yàlla la leen def, ba tax
nu di wooye Yàlla: «Abba», maanaam
«Baay.» 16 Ndaxte Xelu Yàlla mi, moom ci
boppam, day ànd ak sunu xel ci seede ne
doomi Yàlla lanu. 17 Gannaaw ay doomi
Yàlla lanu, dinanu moomi lépp li Yàlla
jagleel ay doomam, séddu ci ngëneel yi
Kirist yelloo. Waaye nag ku bëgga bokk
ak Kirist ndamam ëllëg, war ngaa séddu
ci ay fitnaam tey.

Ndam liy ñëw

18 Xalaat naa ne sunu naqaru tey, wa-
reesu ko tëkkale ak sunu ndamu ëllëg.
19 Ndax li Yàlla bind lépp a ngi ne seewa
gis doomi Yàlla yi feeñ ci seen biir ndam.
20 Ndaxte dunyaa bi bépp mu ngi ci yoon
wu dul mujj fenn; teyu ko, Yàlla moo ko
ko teg. Waaye teewul ñu am yaakaar ne,
21 Yàlla dina rengi seen buumi njaam ci
dee, boole leen ci jàmmu doomi Yàlla yi
ak seen ndam.

22 Xam nanu ba fi nu tollu ne li Yàlla
bind lépp a ngi mititlu ni jigéen juy matu.
23 Te du dunyaa bi rekk mooy mititlu,
nun it nu ngi mititlu, nun ñi Yàlla sol
Xelam, ngir nu ñam añu ëllëg; nu ngi ne
seew Yàlla boole nu ci lépp li nu yelloo ni
ay doomam, keroog bés bu Yàllay goreel
sunu yaram. 24 Ndaxte sunu mucc ëmb
na yaakaar. Li nga gis ba noppi, nekkatul
yaakaar; li teew, noo koy yaakaare? 25 Li
feek gisagunu nag li nuy yaakaar, dinanu
ko séentu ak muñ.

26 Te it Xelu Yàlla mi moo nuy xettali ci
sunug néew doole. Ndaxte xamunu sax
naka lanu wara ñaane Yàlla, waaye Xelu
Yàlla maa ngi nuy ñaanal fa moom ak i
yéene yu làmmiñ manta takk. 27 Te Yàlla,
miy nattu xol yi, xam na xalaatu Xel mi,
ndaxte tinu, gi muy tinul gaayi Yàlla yi,
méngoo na ak coobarey Yàlla.

28 Xam nanu itam ne ñi bëgg Yàlla,
maanaam ñi Yàlla woo ci boppam te boole
leen ci li mu tëral, Yàlla dina joo loxoom
ci lépp lu xew ci seen dund, ngir jural
leen lu baax. 29 Ndaxte ñi mu xamoon lu
jiitu, dafa dogaloon ñu nirook Doomam,
ngir mu nekk taaw ci biir njaboot gu yaa.
30 Ñi mu dogaloon loolu ci ñoom, da leena
woo; ñooñu mu woo, da leena àtte ni ñu
jub; ñooñu mu àtte jub, da leena boole ca
ndamam.

Mbëggeelu Yàlla ci Yeesu Kirist

31 Lu nu wara wax nag ci loolu lépp?
Gannaaw Yàlla ànd na ak nun, kan moo
nu manal dara? 32 Yàlla mi nu gàntulul
Doomam waaye mu joxe ko, mu dee ngir
nun, ndax dina nu bañalati dara? 33 Ñi
Yàlla tànnal boppam, kan moo leen di
tuumaal? Yàlla moo leen àtte ni ñu
jub. 34 Kan moo leen mana teg tooñ?
Yeesu Kirist mi dee, moo dekki itam,
te mu nga fa ndijoorul Yàlla, di nu fa
ñaanal! 35 Kan moo nu mana tàggaleek
mbëggeelu Kirist? Xanaa duy nattu, te
du njàqare, du it fitna, du xiif walla rafle,
du it ay ngaañ walla jaasi sax. 36 Moo tax
Mbind mi ne:

«Ñu ngi nuy rey ngir yaw, ci suba ba jant
so;
ñu ngi nuy jàppe ni xar yu ñuy rey.»

37 Waaye loolu lépp teewul, nu ngi mel
niy ñeyi xare ci dooley Kirist mi nu
bëgg. 38 Ndax wóor na ma ne dara manu
noo tàggaleek mbëggeelam; du dee, du
dund, du malaaka yi, du seeni kilifa, du
tey, du ëllëg, du boroom doole yi, 39 du
li ci kaw mbaa li ci suuf, mbaa leneen lu
ñu bind; dara manu noo tàggale mukk ak
mbëggeel, gi nu Yàlla jox ci Kirist Yeesu
sunu Boroom.

9

Yàlla tànnal na boppam bànni Israyil

1 Li ma bëgga wax nag, ci kanam Kirist
laa koy waxe; dëgg la, du aw fen. Sama
xel, mi Xel mu Sell miy leeral, seedeel na
ma ne dëgg laay wax. 2 Maanaam, duma
noppee am naqar wu réy ci sama biir xol,
3 ba xawa bëgga tàggoo ak Kirist te alku,
ngir ñi ma bokkal xeet mucc. 4 Bànni
Israyil lañu, te Yàlla def na leen ni ay
doomam; dëkkaloon na ndamam ci seen
biir, fas ak ñoom kóllëre yi. Ñoom la
Yàlla dénk yoonu Musaa, ñoom la xamal
ni ñu ko wara jaamoo, ñoom la jox i
digam. 5 Maam ya Yàlla tànnoon, ci ñoom

laañu bokk, ci ñoom it la Kirist wàcce,
maanaam ci jëmmam, Kirist mi di Yàlla,
tiim lépp, te yelloo teraanga ba fàww.
Amiin.
6 Waaye neewuma waxu Yàlla dafa
toxu, ndaxte bokk ci bànni Israyil, taxul
nga bokk ci Israyil tigi. 7 Te it du ñi
soqikoo ci Ibraayma ñépp, ay doomam
dëgg lañu. Ndaxte Yàlla dafa wax
Ibraayma ne ko: «Saw askan ci Isaaxa lay
jaar.» 8 Maanaam, soqikoo ci Ibraayma
taxula nekk doomu Yàlla, waaye juddu
ci biir digeb Yàlla mooy taxa bokk dëgg-
dëgg ci askanu Ibraayma. 9 Ndaxte Yàlla
dafa digoon Ibraayma ne ko: «Ci waxtu
wii déwén dinaa délsi ci yaw, te Saarata
dina am doom ju góor.»
10 Du ci loolu rekk, waaye noonu la
it ci lu jëm ci Rebeka; doom yi mu
jur ñoo bokk benn baay, moo di sunu
maam Isaaxa. 11-12 Waaye Yàlla wax
ko ne: «Yanqóoba rakk ji mooy yilif
magam Esawu,» fekk xale ya juddooguñu
te defaguñu dara, muy lu baax, muy
lu bon. Yàlla def na noonu, maanaam
tànn kenn ci doom yi, ngir dogalam
mana taxaw, te sukkandikuwul ci seeni
jëf waaye ci wooteb Yàlla. 13 Loolu la
Mbind mi wax ne: «Bëgg naa Yanqóoba,
bañ naa Esawu.»
14 Kon lu nu ci wara wax? Ndax Yàlla
àttewul foofu yoon nag? Mukk! 15 Dafa
wax Musaa sax ne ko:
«Su ma neexee yéwéne,
su ma soobee yërëm.»
16 Dama leen di wax nag, dara ajuwul ci
coobarey nit, mbaa ci ñaqam, waaye lépp
a ngi aju ci yërmandey Yàlla. 17 Ndax
Mbind mi biral na li Yàlla wax Firawna
ne ko: «Def naa la buur, ngir feeñal sama
kàttan ci say mbir, ngir siiwal sama tur
ci àddina si sépp.» 18 Kon nag Yàlla, la
ko neex lay def, muy yërëm nit, mbaa
dëgëral xolam ci lu bon.

Merum Yàlla ak yërmandeem

19 Waaye xanaa dina am ku may wax
ne: «Gannaaw kenn manula bañ coo-
barey Yàlla, lu tax kon muy teg nit tooñ?»
20 Yaw nag nit ki, ak koo mana doon, lu tax
ngay werante ak Yàlla? Ndax mbindeef
dina laaj ki ko bind: «Lu tax nga binde ma
nii?» 21 Ndax tabaxkatu ndaa sañula fab
banam, tabax ci ñaari ndaa, benn bi ngir
soxla yu am maana, bi ci des ngir soxla
yu ndaw?
22 Kon nag looy wax ci lii: Yàlla
bëggoon na wone meram, xamle it
dooleem ci àddina; teewul dafa sax ci
muñal ñi yelloo meram te taxaw ci sànku.
23 Bëggoon na it xamle màggaayam mu
ëpp xel, ci boole ñi mu yërëm ci ndamam;
moo tax mu tànn leen ca njàlbéen. 24 Wax
ji noo ko moom, nun ñi Yàlla woo ci
boppam ci biir Yawut yi ak ci biir xeet yi
ci des. 25 Moom la wax ci téereb Ose ne:
«Ñi nekkul woon sama xeet
dinaa leen ko def,
ñi bokkul woon ci sama mbëggeel,
dinaa leen ci boole.»
26 Te:
«Fa ñu leen waxe woon: “Dungeen sama
xeet,”
dees na leen fa wooye “Doomi Yàlla
Boroom dund.”»
27 Esayi wax na ci mbirum Israyil ne:
«Lu bànni Israyil baree bare ni suufus
géej sax,
lu néew rekk a ciy mucc.
28 Ndaxte li Boroom bi dogal ci àddina,
dina ko gaawa def, te dina mat sëkk.»
29 Esayi it waxoon na lu jiitu loolu ne:
«Boroom gàngoori xare yi, su bàyyiwul
woon ci nun lu néew,
kon ba tey raat nanu ni dëkki Sodom ak
Gomor.»

Bànni Israyil ak xibaaru jàmm bi

30 Lu nu ci wara wax nag? Ñi dul Yawut
te fonkuñu woon jub ci kanam Yàlla,
léegi jub nañu ci kaw ngëm. 31 Waaye
bànni Israyil, mi bëggoona sàmm yoon
ngir jub, matalu ko. 32 Ndax lan? Ndax
dañoo sukkandiku ci seeni jëf, bàyyi
ngëm. Dañoo daanu ci «doj wuy fakk-
tale.» 33 Moom la Yàlla wax ci Mbind mi
ne:
«Dinaa samp ci Siyoŋ doj wuy fakktale,
di xeer wuy daaneel nit;
waaye ku wéeru ci moom, sa yaakaar du
tas.»

10

1 Bokk yi, sama coobarey xol ci bànni
Israyil ak sama ñaan ci Yàlla, mooy ñu

mucc. 2 Seedeel naa leen ne, ñu farlu lañu
ci jaamu Yàlla, waaye seen njaamu àndul
ak xam-xam. 3 Xamuñu yoon, wi Yàlla
tëral ngir nit jub ci kanamam, waaye
dañoo wéy ci seen pexey bopp; ba tax
ñu baña nangu yoonu njub woowu Yàlla
tëral. 4 Ndaxte ci Kirist la yoonu Musaa
dëppe, ba tax ku ko gëm, dinga jub fa
kanam Yàlla.

Yàlla bëggoon na ñépp mucc

5 Ku bëgga jub ci kanam Yàlla ci kaw
sàmm yoon, Musaa daf cee wax ne: «Ku
ko manoona matal, dinga dund ba fàww.»
6 Waaye ku jub ci kanam Yàlla ci kaw
ngëm, nii lay waxe:

«Bul wax ci sa xol ne: “Kuy yéeg ci
kaw?”»
mel ni dangaa bëgg Kirist wàcc.
7 «Bul wax it: “Kuy dem ca barsàq?”»
mel ni dangaa bëgg Kirist dekki. 8 Kon
boog lan lay wax? Lii:

«Waxu Yàlla mi ngi ci sa wet, ci sa
làmmiñ, ci sa xol.»
Te wax jooju lal ngëm lanuy waare.
9 Ndaxte soo waxee ak sa gémmiñ ne,
Yeesu mooy Boroom bi, te nga gëm ci sa
xol ne, Yàlla dekkal na ko, dinga mucc.
10 Ndax xol la nit di gëme, ba tax mu jub
ci kanam Yàlla; làmmiñ it la nit di waxe
ne mi ngi ci Kirist, ba tax Yàlla musal
ko. 11 Mbind mi dafa wax ne: «Képp
ku ko gëm, sa yaakaar du tas mukk.»
12 Ndax ñépp a yem ci kanam Yàlla, muy
Yawut mbaa ku dul Yawut, ndax kenn
rekk mooy sunu Boroom nun ñépp; ku
yéwén la ci képp ku koy ñaan. 13 Ndaxte
bind nañu: «Képp ku woo Boroom bi ciw
turam, dinga mucc.»

14 Waaye nan lañuy wooye ki ñu
gëmagul? Naka lañu mana gëme ki
ñu déggagul turam? Naka lañu mana
dégge turam, te kenn xamalu leen ko?
15 Nan lañu mana waaree, su leen kenn
yónniwul? Looloo tax Mbind mi wax ne:
«Ñiy yégle xibaaru jàmm bi, ni seen ñëw
di sedde xol!»

16 Waaye ñépp nanguwuñu xibaaru
jàmm bi; moom la Esayi wax ne: «Bo-
room bi, ana ku gëm sunu waare?» 17 Kon
boog ngëm ci kaw dégg lay juddoo, te
dégg sosoo ci xibaaru Kirist.

18 Waaye ma ne: xanaa ñépp dañoo
déggul? Ahakay! Mbind mi wax na ne:
«Seen baat jolli na ci ñeenti xébla yépp,
seen wax wër na àddina sépp.»
19 Waaye ma teg ci ne: xanaa bànni Israyil
dañoo xamul? Ahakay! Musaa dafa
jëkkoona wax ne:

«Dinaa leen siisloo xeet wu bokkul ci
Yàlla,
merloo leen ci ñi xamul dara ci Yàlla.»
20 Esayi it takk na fitam, ba wax ne:

«Ñi ma wutul woon, gis nañu ma,
feeñ naa ci ñi ma laajul woon.»
21 Waaye ci mbirum Israyil dafa wax ne:
«Tàllal naa samay loxo, suba ba ngoon,
ci xeet wu may bañ tey werante.»

11

Yàlla bërgëlul bànni Israyil

1 Ma ne kon, ndax Yàlla bërgël na
xeetam? Mukk! Ndaxte man itam ci
Israyil laa bokk, wàcce ci Ibraayma te
bokk ci giiru Beñamin. 2 Yàlla bërgëlul
xeetam, wi mu xamoon lu jiitu. Ndax
dangeena xamul li Mbind mi di wax ci
mbirum Ilyaas? Dafa doon tawat Israyil
ci Yàlla naan: 3 «Boroom bi, rey nañu
say yonent, daaneel say bérab yu sell, ba
man kenn maa ci des, te ñu ngi may wuta
rey.» 4 Waaye Yàlla da ko ne: «Dencal naa
sama bopp juróom ñaari junniy nit ñu
jaamuwul Baal.» 5 Noonu itam ci jamono
ji nu nekk, des na nit ñu néew ñu Yàlla
dencal boppam ciw yiwam. 6 Gannaaw
nag yiwu Yàlla rekk a tax mu denc leen,
kon du seen peyug ñaq, walla boog yiwu
Yàlla dootul yiw.

7 Kon lu nu ci wara wax? Li bànni
Israyil doon wut, gisuñu ko. Waaye ñi
Yàlla tànn rekk a ko gis, te ña ca des baña
gëm, ba seen xol dërkiis. 8 Looloo tax
Mbind mi ne:

«Yàlla daf leena jox xelum nit ku
gëmméentu,
bët yu gëlëm ak nopp yu tëx,
ba ci bésub tey.»
9 Te Daawuda it daf ci wax naan:
«Na seeni ñam sax nekk fiir ak i pakk;
nañu ci daanu, te Yàlla mbugal leen.
10 Nañu gumba ba ne fatuus,
nañu tiis te sëgg ba fàww.»

11 Ndax kon dañoo tarxiis, daanu ba
fàww? Mukk! Waaye jéllub Israyil
dafa ubbi bunt, ngir xeeti ñi dul Yawut
mana mucc, te bànni Israyil siis leen.
12 Gannaaw seen tooñ nag moo ubbi
buntu yiw ci waa àddina si, te seen ñàkk
moo meññ barkeb xeet yépp, céy bés bu
Israyil gépp delloo ci Yàlla, ndaw barke
bu bare!

Muccu ñi dul Yawut

13 Yéen ñi dul Yawut, yéen laay waxal.
Ndegam Yàlla daf maa def ndawam,
yónni ma ci yéen xeeti àddina si, damay
matal samab yónnent. 14 Dama koy def,
ngir ñi bokk ak man xeet siis, ba ñenn ñi
mucc. 15 Ndaxte bi Yàlla génnee Israyil,
ubbee na noonu bunt, ngir xeeti àddina
juboo ak moom; kon su Yàlla dugalaatee
Israyil, ndax du mel ni ndekkitel néew
ya? 16 Damay wax ne, mburu mépp sell
na, bu ci Yàlla amee wàll. Naka noonu
garab gi Yàlla séddoo reen bi, garab gépp
sell na.
17 Bànni Israyil a ngi mel ni garabu oliw
gu ñu jëmbët ci kër gi, waaye mu am car
yu ci fàq. Yaw mi dul Yawut, yaa ngi mel
ni caru garabu oliw gu àll bu ñu jabtal
ci garabu kër googu. Noonu nga jariñoo
meen, mi jóge ci reen bi. 18 Kon nag
bul bàkku, di xeeb car yooyu Yàlla fàq.
Waaye soo bëggee bàkku, xamal ne reen
moo lay yenu, te du yaw miy car yaa koy
yenu.
19 Xanaa dinga wax ne: «Car yooyu
dañu leena fàq, ngir jabtal ma fa ñu
nekkoon.» 20 Dëgg la; waaye seen
ngëmadee tax ñu fàq leen, wuutal la fa
ndax sa ngëm. Bumu tax nag ngay bàkku,
waaye nanga moytu. 21 Gannaaw Yàlla
baalul car ya cosaanoo ca garab ga, kon
boog yéen itam man na leena fàq.
22 Loolu kon wone na ni Yàlla baaxe
ak ni muy meree tooñ. Ci ñi daanu,
Yàlla wone na ni meram tànge, wone
mbaaxam ci yéen, su fekkee yéena ngi ci
wéy; lu ko moy, dees na leen fàq yéen
itam. 23 Te car yooyu fàq, su ñu wéyul
ci seen ngëmadi, dees na leen delloo ci
garab gi, ndax Yàlla man na leen cee
tafaat. 24 Yaw mi dul Yawut, yaa ngi
bokkoon ci garabu oliw gu àll, waaye
Yàlla daf la cee jële, ci lu dul farala am,
jabtal la ci garabu kër gi. Kon man nanoo
gëna wóor ne, Yawut ya judduwaale nekk
ci garabu oliw gu kër gi, Yàlla dina leen ci
delloo.

Yàlla bëgg na yërëm ñépp

25 Bokk yi, dama leena bëgga dindi
kumpa ci lii, ngir ngeen baña yég seen
bopp. Dërkiisu xol dab na bànni Israyil
ab diir, ba bés ba mboolem waa àddina,
ñu wara bokk ci nguuru Yàlla, dugg ca.
26 Bu loolu amee nag, bànni Israyil gépp
dina mucc. Moom la Mbind mi tëral, bi
mu naan:
«Ab xettalikat dina jóge ci Siyoŋ,
dàq weddi ci askanu Yanqóoba.
27 Loolu mooy kóllëre, gi may fas ak
ñoom,
bés bu may dindi seeni bàkkaar.»
28 Gannaaw bañ nañu xibaaru jàmm bi,
ay bañaaley Yàlla lañu, ngir ngeen jot
barkeem. Waaye gannaaw Yàlla tànn na
leen, dafa leen bëgg ba tey ndax seen
maam ya. 29 Ndax li Yàlla maye, dootu ko
nangu mukk, te ku mu woo ci boppam,
dootu la dàq mukk. 30 Ñu déggadil Yàlla
ngeen woon, waaye ngëmadig Yawut yi
tax na, ngeen jot yërmandeem. 31 Ñoom
itam lànk nañu léegi, ngir mana bokk ak
yéen yërmandey Yàlla. 32 Kon Yàlla tëj na
ñépp ci ngëmadi, ngir mana yërëm ñépp.

Yàlla yelloo na teraanga

33 Xelum Yàlla ni mu xóote, ak xam-
xamam ni mu baree, ba raw xelum nit!
Kan moo muus, ba xam dogalam? Walla
nga am xel, ba nànd ay jëfam? 34 Mbind
mi dafa ne:
«Ana ku xam xalaatu Boroom bi?
Ku ko doon digal?»
35 Te it:
«Ku ko masa jox dara,
ba mu war laa delloo?»
36 Ndaxte ci moom la lépp sosoo, ci moom
la lépp di jaar, ci moom la lépp di dellu.
Moo yelloo ndam ba fàww! Amiin.

12

Jaamu Yàlla ci dund gu bees

1 Kon nag bokk yi, gannaaw yërmandey
Yàlla baree na noonu, maa ngi leen di

ñaan, ngeen jébbal ko seen yaram wépp.
Na seen dund mel ni sarax su ñuy defal
Yàlla, sarax su sell te neex ko. Loolu mooy
njaamu, gi leen war. [2] Bu leen àddina jay,
waaye yeesluleen ci seen xel, ba soppiku,
ngeen mana xam bu wér coobarey Yàlla,
di lépp lu baax, neex ko te mat sëkk.

[3] Gannaaw Yàlla may na ma ciw yiwam,
ma nekk ndawam, maa ngi leen di wax
lii, kenn ku nekk ci yéen: buleen yég
seen bopp, waaye ngeen am xalaat yu
yem, méngook ngëm gi leen Yàlla sédd,
ku nekk ak wàllam. [4] Loolu, ci maanaa,
mi ngi mel ni yaramu nit: yaram, lu cér yi
baree bare, benn niroowul ak moroomam
liggéey. [5] Noonu itam nun ñi bokk ci
Kirist, lu nu baree bare, benn lanu te
danoo mànkoo. [6] Kon gannaaw Yàlla
séddale na ay mayam, ku nekk ak sa
cér, nanu koy jëfandikoo. Ku Yàlla may,
ngay waare kàddoom, nga wax ko kem sa
ngëm; [7] kuy topptoo yëfi mbooloo mi, nga
takku ci; ku Yàlla may, ngay jàngle, nekk
ci; [8] kuy feddali ngëmu nit ñi ci Yàlla, nga
sax ci; kuy séddoo alalam ak nit ñi, nga
def ko ak xol bu laab; kuy jiite mbooloo
mi, nga sawar ci; kuy dimbali ñi néew
doole, nanga ci bég.

[9] Na seen cofeel di lu dëggu te baña
nekk ngistal; araamal-leen lu bon te sax
ci lu baax. [10] Bëgganteleen ak xol bu
leer, niy doomi ndey, te farlu ci teralante.
[11] Sawarleen te baña tayel, di jaamu
Boroom bi ak seen xol bépp. [12] Bégleen
ci yaakaaru ëllëg te muñ bépp tiis, di sax
ci ñaan Yàlla. [13] Dimbalileen gaayi Yàlla
yi ci seeni soxla, te saxoo dalal gan.

[14] Ku leen fitnaal, ñaanal-leen ko yiw,
te bañ koo móolu. [15] Bégandooleen ak ñi
bég, te jooyandoo ak ñiy jooy. [16] Bokkleen
menn xel, tey baña yékkatiku, di yóotu
daraja, waaye ngeen fonk ñi suufe;
buleen teg seen bopp boroomi xel.

[17] Buleen feyante lu bon, waaye
sàkkuleen seede su rafet ci kanam ñépp.
[18] Wutleena juboo ak ñépp, ba fa seen
kàttan yem. [19] Samay soppe, buleen di
feyantoo, waaye bàyyileen lépp ci loxoy
Yàlla, mi yelloo àtte; ndax Yàlla nee na
ci Mbind mi: «Man maay àtte, maay fey
jëf.» [20] Waaye defleen lii:
«Bu sa noon xiifee, may ko mu lekk;
bu maree, may ko mu naan.
Ndax boo ko defee, dinga ko rusloo.»
[21] Bu leen lu bon ëpp doole, waaye
notleen ko ci def lu baax.

13

Ñépp war nañoo déggal njiit yi

[1] Gannaaw loolu na nit ku nekk déggal
ñi yore baat ci kanamam; ndaxte amul
njiit lu fi Yàlla sampul. Njiit yépp nag
Yàlla moo leen fi teg. [2] Kon ku leen baña
déggal, ndigalu Yàlla nga lànk; ku def
loolu, yoon dina la dab. [3] Kuy def lu baax
warula ragal njiit li, kuy def lu bon moo
ko wara ragal. Soo ko bëggee baña ragal
nag, kon defal lu baax, te dina la tagg.
[4] Ndax Yàllaa ko dénk liggéey boobu ngir
sa jàmm. Waaye sooy def lu bon, war
ngaa ragal, ndax du cig neen la ame jaasiy
àtte; jawriñu Yàlla la ngir wàcce meru
Yàlla, ci fey ku def lu bon. [5] Kon fokk
ngeen déggal ko, waxuma sax ndax sañ-
sañam boobu, waaye it ngir seen xel dal.
[6] Gannaaw Yàllaa sas njiit yi liggéey
boobu, te ñi ngi ci, kon fàww ngeen fey
galag. [7] Joxleen ku nekk céram; ku ngeen
wara fey galag, feyleen ko ko; ku ngeen
wara fey juuti, feyleen ko ko; ku ngeen
wara weg, wegleen ko; ku ngeen wara
teral, teral-leen ko.

Bëgganteleen

[8] Buleen ameel kenn dara, lu dul
mbëggeel; ndax ku bëgg sa moroom,
wàccoo nga ak yoonu Musaa. [9] Ndaxte
ndigali Yàlla yépp, yi deme ni: «Bul
njaaloo, bul bóome, bul sàcc, bul bëgge,»
walla leneen ndigal lu mu mana doon,
wax jii moo leen ëmb: «Nanga bëgg sa
moroom, ni nga bëgge sa bopp.» [10] Ku
bëgg sa moroom, doo ko tooñ; kon ku
wéy ci mbëggeel matal nga yoonu Musaa.

Jekkleen ngir teeru Kirist, buy délsi

[11] Te lii itam am na: xam ngeen bu baax
jamono ji nu tollu; jamonoy yewwu jot na,
ndax léegi sunu mucc gën na noo jege, ca
ba nu dooree gëm. [12] Guddi gi màggat

na, bët a ngi bëgga set. Nanu bàyyi nag
jëf yu lëndëm te ràngoo gànnaay yi nu
Yàlla jox, ngir dund ci leer. 13 Gannaaw
nu ngi ci leer, na sunug dund rafet. Bunu
naan sàngara ba màndi tey bànneexu;
bunu njaaloo tey def i ñaawteef ak sunuy
cér; bunu xuloo mbaa nuy ñeeyante.
14 Waaye gànnaayooleen Yeesu Kirist Bo-
room bi, te baña topp seen bakkan ciy
bëgg-bëggam yu bon.

14

Baña teg sa moroom tooñ

1 Gannaaw loolu ku ngëmam néew
nangeen ko nangu, te baña werante ak
moom ci lu lënt. 2 Ndax am na ku
xalaat ne man na lekk ñam wu nekk, fekk
ku ngëmam néew du lekk yàpp, waaye
léjum rekk lay lekk. 3 Kiy lekk lu nekk,
bumu xeeb ki ko dul def. Naka noonu
itam ku dul lekk yàpp, bumu teg tooñ ki
koy lekk; ndax Yàlla nangu na leen ñoom
ñaar. 4 Koo teg sa bopp, ba di ko teg
tooñ? Jaamu jaambur la! Mu taxaw ci
liggéeyam, mbaa mu sàggane ko, moom
ak sangam la. Waaye dina jub, ndax
Boroom bi am na dooley taxawal ko ci
njub.

5 Noonu itam am na ñiy tànn bés ak ñiy
yemale bés yépp. Na ku nekk xam bu wér
li muy def, te jàpp ci. 6 Ndaxte kuy tànn
bés, mu ngi koy def ngir màggal Boroom
bi. Kiy lekk lu nekk it, mu ngi koy def ngir
màggal Boroom bi; loolu leer na ndax day
sant Yàlla. Te it ki baña lekk yàpp, mu
ngi koy def ngir màggal Boroom bi, di ko
sant. 7 Kenn ci nun dundul ngir boppam,
kenn deewul it ngir boppam. 8 Danuy
dund ngir màggal Boroom bi, dee it ngir
màggal ko. Kon nag nuy dund mbaa nu
dee, noo ngi ci Boroom bi.

9 Loolu sax moo waral Kirist dee te
dundaat, ngir mana nekk Boroomu ñi dee
ak ñiy dund. 10 Yaw nag lu tax ngay
teg sa moroom tooñ? Lu tax nga koy
xeeb? Xanaa nun ñépp, danu dul dajeji
fa kanam Yàlla, ngir mu layoo ak nun?
11 Ndaxte Mbind mi tëral na lii:
«Boroom bi nee na:
“Ni mu wóore ne maa ngi dund,
ni la wóore ne, ñépp dinañu ma sukkal,
te ku nekk seede ne maay Yàlla.”»
12 Noonu ku nekk ci nun dinga làyyi fa
Yàlla ci lépp loo masa def.

Baña yóbbe sa moroom bàkkaar

13 Kon nanu bàyyee tegante tooñ,
waaye nu fas yéenee moytu lépp lu nekk
fiir guy yóbbe sunu moroom bàkkaar.
14 Xam naa ne amul wenn ñam wu sellul,
ndax Yeesu Boroom bi xamal na ma loolu.
Waaye loo yaakaar ne sellul, ci yaw la
sellul. 15 Soo dee lekk luy indil sa moroom
tiis, génn nga ci mbëggeel. Yaw nag bul
réeral sa moroom ci sa ñam, ndax Kirist
dee na ngir moom. 16 Bu sa njariñ jur wax
ju ñaaw. 17 Ndaxte bokk ci nguuru Yàlla
jotewul dara ak lu nuy lekk mbaa lu nuy
naan. Nguuru Yàlla mooy jub ci kanam
Yàlla te am mbég ak jàmm ci dooley Xel
mu Sell mi. 18 Kiy jaamoo noonu Kirist
moo neex Yàlla ak nit ñi.

19 Kon nag nanu wut luy indi jàmm, tey
yékkati ngëmu sunu moroom. 20 Bu sa
ñam yàq jëfu Yàlla. Bépp ñam sell na ci
kanam Yàlla. Ci lu wér! Waaye képp ku
lekk luy yàq sa ngëmu moroom, def nga
lu bon. 21 Liy sa warugar mooy nga baña
fiir sa moroom ci yàpp mbaa ci biiñ mbaa
ci leneen lu mu mana doon.

22 Su fekkee sa ngëm dëgër na, wone
ko ci sa diggante ak Yàlla. Kiy nangu, te
du ci sikkal boppam, kooku barkeel na.
23 Waaye kuy lekk ñam te am ci xel ñaar,
def nga bàkkaar, ndax sa ngëm yemu fa.
Ndaxte jëf ju àndul ak ngëm, bàkkaar la.

15

Wut li neex sa moroom, te baña topp sa bànneex

1 Nun ñi dëgër ci sunu ngëm, war
nanoo nangu ñi seen ngëm néew te am
ci lu ñuy sikki-sàkka, te baña yem ci wut
sunu bànneex. 2 Na ku nekk ci nun di wut
lu neex moroomam ngir jariñ ko, ba mu
gëna dëgër ci ngëmam. 3 Ndaxte Kirist
masula wut bànneexu boppam. Loolu la
Mbind mi wax ne: «Lor yi ñu la saagaa, ci
sama kaw lañu dal.» 4 Ndaxte lépp lu ñu
waxoon ci Mbind mi lu jiitu tey, dañu koo
tëraloon, ngir nu sàkku ci xam-xam, xam-
xam bu nuy may fit ak muñ, ak di feddali

sunu yaakaar. 5 Kon nag Yàlla miy maye
muñ ak fit, na leen may, ngeen déggoo te
nekk benn bu yellook li Kirist Yeesu wone.
6 Ba tax nu bokk benn xalaat ak benn baat
ci màggal Yàlla, Baayu Yeesu Kirist sunu
Boroom.

Xibaaru jàmm bi, ñépp la ñëwal

7 Moo tax nangoonteleen, bay màggal
Yàlla, ni leen Kirist nangoo. 8 Lii laay
wax: Kirist ñëw na liggéeyal Yawut yi,
ngir wone kóllëreg Yàlla ci matal dige, ya
mu digoon maam ya. 9 Ñëw na itam ngir
ñi nekkul Yawut mana màggal Yàlla ndax
yërmandeem. Moo tax Mbind mi ne:

«Dinaa la màggal tey tagg saw tur
ci kanam xeet yépp.»

10 Mbind mi nee na it:

«Yéen xeeti àddina, ñëwleen bànneexu
ak xeet wi Yàlla tànnal boppam.»

11 Mu dellooti ne:

«Santleen Boroom bi, yéen waa àddina,
te ñëw màggal ko, yéen xeet yépp.»

12 Te it Esayi wax na ne:

«Am na sëtu Isayi buy ñëw,
dina yilif xeeti ñi dul Yawut,
te ci moom lañuy wékk seen yaakaar.»

13 Kon Yàlla miy maye yaakaar, na def
ci seen xol mbég mu réy ak jàmm ju yaa
ci seen kaw ngëm, ba ngeen am yaakaar
ju mat sëkk ci dooley Xel mu Sell mi.

Li waral Pool ñemee waxe noonu

14 Bokk yi, wóor na ma ne baax ngeen
ba fa mbaax mana yem, fees dell ak xam-
xam, ba mana jàngleente mbiri Yàlla ci
seen biir. 15 Bu sama kàddu diisee nag
ci bataaxal bii, dara taxul lu dul bëgga
yeesal seen xalaat, ndaxte Yàlla ci kaw
yiwam daf maa sas, 16 ma nekk jawriñu
Kirist Yeesu, yebal ma ci àddina ci xeeti
ñi dul Yawut. Liggéey bu sell laay def
ngir Yàlla, ci xamle xibaaru jàmmam bi,
ngir xeeti àddina sell ci dooley Xel mu Sell
mi, ba neex Yàlla, mel ni sarax su ñu koy
jébbal. 17 Kon nag maa ngi bànneexu ci
Kirist Yeesu ngir liggéey boobu ma Yàlla
dénk. 18 Awma fitu wax leneen nag, lu dul
li Kirist jëf jaarale ko ci man, ngir xeeti
àddina jébbalu ci moom; jëf na jaarale
ci samay wax ak samay jëf, 19 ci ay tegtal
ak i kéemaan, sukkandikoo ci dooley Xelu
Yàlla mi. Ba fi mu nekk nag yégle naa fu
nekk xibaaru Kirist, li dale ci Yerusalem,
jaar ci gox yépp, ba àgg diiwaanu Iliri.
20 Sama yéene mooy xamle xibaaru turu
Kirist fa mu eggagul, ndax bëggumaa
yeggale sas wu keneen daloon. 21 Li ma
def nag, dëppoo na ak li Mbind mi wax
ne:

«Ñi yégagul mbiram dinañu ko yég,
te ñi ko masula dégg, xam ko.»

Pool fas na yéeney dem dëkku Room

22 Bëggoon naa ñëw seetsi leen, fekk
ay téq-téq ñoo ma téye ba tey. 23 Waaye
nag léegi bey naa sama sas ci gox yii.
24 Bu may dem Espaañ nag, bëgg naa
faa jaar, nuyu leen; ndaxte ay at a ngii
maa ngi am yéene ju tar ci ñëw seetsi
leen. Bëgg na maa nekk ci seen biir, ngir
am bànneexu sotteente ak yéen xalaat ab
diir, te it ngeen waajalal ma sama yoonu
Espaañ. 25 Waaye nag fi mu nekk maa ngi
dem nii Yerusalem, ngir dimbaliji gaayi
Yàlla yu sell ya fa nekk. 26 Ndaxte waa
Maseduwan ak waa Akayi ñi gëm, fas
nañu yéeney sàkk ci seeni alal, yónnee
ko, ngir dimbali ñi néew doole ci gaayi
Yàlla yu sell, yi nekk Yerusalem. 27 Yéene
nañu ko, te it ci dëgg-dëgg bor la, bu
ñu wara fey. Ndaxte gannaaw ñi gëm
ci Yerusalem séddoo nañu ak ñi dul
Yawut seen ngëm, kon xeet yooyu itam
war nañoo séddoo ak ñoom seen alal.
28 Kon nag waxtu wu ma noppee ci liggéey
boobu, ba teg may gu tedd gii ci loxoy
boroom, dinaa dem Espaañ, tey jaar fi
yéen. 29 Te wóor na maa ne bu ma agsee
ci yéen, dinaa indaale barkeb Kirist bu
mat sëkk.

30 Gannaaw loolu bokk yi, maa ngi leen
di ñaan ci turu sunu Boroom Yeesu Kirist
ak ci bëggante, gi Xelu Yàlla mi def ci
nun, ngeen defal ma lii: àndleen ak
man, nu tuur sunu ñaq ci ñaan Yàlla.
31 Ñaanal-leen ma, ngir ma mucc ci ñi
gëmul ci waa Yude; te it gaayi Yàlla yu
sell yu nekk ci Yerusalem nangu ndimbal,
li ma leen di yóbbul. 32 Dolli ci, Yàlla may
ma, ma ñëw seetsi leen ak xol bu sedd,
nu booloo yeeslu fa kanam Yàlla. 33 Yal
na Yàlla miy Boroom jàmm ànd ak yéen
ñépp. Amiin.

16

Pool a ngi nuyu waa Room

1 Bu nu weesoo loolu, maa ngi leen
di dénk sunu jigéen Febe, miy liggéeyal
mbooloom ñi gëm ci dëkku Señsere.
2 Nangeen ko jàpp ci turu Boroom bi, ni
ko gaayi Yàlla yi yelloo, te dimbali ko ci
lépp lu mu aajowoo, ndaxte moom itam
wax dëgg, dimbali na ñu bare, ba ci man
mii di wax ak yéen.
3 Nuyul-leen ma Pirsil ak Akilas,
samay nawle ci liggéeyu Kirist Yeesu.
4 Ñoom ñaar dem nañu, bay bëgga
jaay seen bakkan ngir man; maa ngi
leen di gërëm ci loolu, du man rekk
sax, waaye itam mboolooy ñi gëm ci
xeeti àddina sépp.
5 Nuyul-leen ma it ñiy booloo ci seen
kër.
Maa ngi nuyu it Epaynet, mi jëkka
gëm Kirist ci diiwaanu Asi; 6 ak
Maryaama, mi sonnoon lool ci yéen.
7 Nuyul-leen ma it Andoronikus ak
Yuñas, sama bokk, yi ñu ma
booleeloon tëj; am nañu tur ci ndawi
Yàlla yi, te ñoo ma jiitu sax ci gëm
Kirist.
8 Te fàttewuma Ampilyaatus, mi ma
bëgg ci sama xol ngir Boroom bi.
9 Nuyul-leen ma it Urban, sunu nawle
ci liggéeyu Kirist, ak sama soppe
Estakis; 10 ak it Apeles, mi ngëmam
dëggu, ba yelloo kóolute.
Nuyul-leen ma it waa kër Aristobul,
11 ak Erojon sama mbokk, ak waa kër
Narsis, ñi ci Boroom bi.
12 Maa ngi nuyu Tirifen, moom ak
Tirifos, jigéen ñi sonn ci liggéeyu
Boroom bi, ak it sama soppe Persidd,
mi ci jeex tàkk.
13 Maa ngi nuyu it Rufus, waa ji xo-
lam seey ci Boroom bi, ak yaayam,
mi ma féete woon it cérub ndey.
14 Te fàttewuma Asànkirit, Felegon,
Ermes, Patarobas, Ermas, ñoom ak
mboolem bokk yépp.
15 Nuyul-leen ma it Filolog ak Yuli, Nere
ak jigéenam.
Te fàttewuma Olimpas ak gaayi Yàlla
yiy booloo ak ñoom ñépp.
16 Te yéen bokk yi, saafoonteleen ak xol
bu laab. Mboolooy ñi gëm Kirist yépp a
ngi leen di nuyu.

Moytuleen ñi leen di réeral

17 Bokk yi, maa ngi leen di dénk,
ngeen moytu ñi leen di féewale, ba di
leen jàddloo yoon wi, ciy wax lu ju-
uyoo ak dëgg gi ngeen jàng. Dawleen
leen ba sore. 18 Ndax ñu deme noonu
liggéeyaluñu Kirist sunu Boroom; seen
bopp lañuy liggéeyal. Ñu ngi ñëw ak
làmmiñ yu neex, di jay xol yu woyof yi, ba
nax leen. 19 Waaye seen dégg ndigal bir
na ñépp, ba sama xol sedd lool ci yéen.
Teewul nag damaa bëgg ngeen am xam-
xam bu leer ci lu baax, te baña laal dara ci
lu bon. 20 Su ko defee Yàlla Boroom jàmm
dina not Seytaane ci seeni tànk léegi.
Yal na yiwu Yeesu sunu Boroom ànd ak
yéen!
21 Timote sama nawle bi may jàpple ci
liggéey bi, mu ngi leen di nuyu, ak samay
bokk Lusiyus, Yason ak Sosipater.
22 Man Tersiyus mi bind bataaxal bii
nag, maa ngi leen di nuyu ci turu Boroom
bi.
23 Gayus mu ngi leen di nuyu; moo may
ganale ci këram, te foofa it la mbooloo
mi di dajaloo. Erast miy topptoo mbiri
xaalisu dëkk bi it, nuyu na leen, ak sunu
mbokk Kartus.
24 Yal na yiwu sunu Boroom Yeesu Kirist
ànd ak yéen! Amiin.

Yàlla yelloo na ndam

25 Santleen Yàlla, mi leen mana saxal
bu wér ci dëggu xibaaru jàmm, bi may
waare ci mbirum Yeesu Kirist! Nekkoon
na kumpa gu làqu diirub ay ati at,
26 waaye léegi nag Yàlla dindi na nu ci
kumpa. Santaane na, nu yégle xibaar
boobu ci xeeti àddina sépp, ci firi Mbindi
yonent yi, ngir nit ñi man koo gëm, ba
jébbalu.
27 Yàlla mi jagoo xam-xam bépp, moom
rekk moo yelloo ndam ba fàww, jaar ci
Yeesu Kirist! Amiin.

Bataaxal bu jëkk bi Yàlla may Pool, mu bind ko WAA KORENT

1 Man Pool, ndawul Kirist Yeesu ci coo-
barey Yàlla, man ak Sosten sunu mbokk,
2 noo leen di bind, yéen mbooloom Yàlla,
mi dëkk Korent. Nu ngi leen di nuyu,
yéen ñi Yàlla sédde boppam jaare ci Kirist
Yeesu, yéen ñi Yàlla woo, ngeen sell, boole
leen ak ñi nekk ci àddina sépp tey tudd
turu sunu Boroom Yeesu Kirist, miy seen
Boroom, di sunu bos. 3 Yal na leen Yàlla
sunu Baay ak Yeesu Kirist Boroom bi may
yiw ak jàmm.

Pool sant na Yàlla

4 Duma jóg ci di sant Yàlla sama Bo-
room ci seen mbir ndax yiw, wi mu leen
may ci seen bokk ci Kirist Yeesu. 5 Ndaxte
ci yiwi Yàlla yépp ngeen woomle ci Kirist,
muy ci wax, muy ci xam-xam. 6 Ndaxte
li nu doon seedeel Kirist, Yàlla dëggal na
ko ci yéen. 7 Noonu nag ñàkkuleen genn
may léegi bi ngeen di séentu waxtu, wi
sunu Boroom Yeesu Kirist di feeñ ci biir
ndamam. 8 Kirist dina leen dooleel ba ca
muj ga, ngir ngeen baña am wenn ŋàññ
bés bu sunu Boroom Yeesu Kirist délsee.
9 Yàlla kuy sàmm kóllëre la, moom mi
leen woo, ngir ngeen bokk ak Doomam
Yeesu Kirist, sunu Boroom.

Na mbooloo mi juboo

10 Waaye bokk yi, maa ngi leen di
dénk ci turu sunu Boroom Yeesu Kirist,
ngeen juboo te baña féewaloo ci seen biir.
Waaye nangeen ànd te booloo, bokk xel,
bokk xalaat. 11 Ndaxte bokk yi, waa kër
Kelowe xamal nañu ma ne dangeen di
xuloo. 12 Maa ngi ñëw ca wax ja: kenn ku
nekk ci yéena ngi naan: «Man ci Pool laa
bokk!» «Man ci Apolos!» «Man ci Sefas!»
«Man ci Kirist!»
13 Ndax Kirist dafa xaajoo? Ndax Pool
lañu daajoon ca bant ba, mu dee ngir
yéen? Ndax sóob nañu leen ci ndox, ngir
wone ne bokk ngeen ci Pool? 14 Maa
ngi sant Yàlla ci li ma sóobul kenn ci
yéen, ku dul Kirispus ak Gayus, 15 ngir
kenn baña wax ne ci sama tur lañu ko
sóob. 16 Ahakay! Sóob naa it ci ndox waa
kër Estefanas. Waaye ci sama pàttaliku
sóobuma keneen. 17 Ndaxte Kirist yebalu
ma ngir may sóobe ci ndox, waaye da
maa yebal, ngir may yégle xibaaru jàmm
bi, te ma bañ koo def ak waxi xam-xamu
nit, ngir baña ñàkkal faayda deewu Kirist
ca bant ba.

Xam-xamu nit jotewul dara ak bu Yàlla

18 Ndaxte yégleb deewu Kirist ca bant
ba, ag ndof la ci ñiy sànku. Waaye ci nun
ñi aw ci yoonu mucc gi, dooley Yàlla la.
19 Ndaxte Mbind mi nee na:
«Dinaa folli xam-xamu boroom xam-xam
yi,
lem xalaati ñi am xel.»
20 Ana boroom xam-xam bi? Ana kaaŋ
mi? Ana boroom làmmiñ wu neex wi ci
àddina sii? Xanaa Yàlla wonewul ne xam-
xamu àddina si ag ndof la? 21 Gannaaw
àddina si ci xam-xamam demul ba xam
Yàlla —te Yàllaa dogal loolu ci xam-
xamam— soob na Yàlla mu musal ñi gëm,
jaar ci yégleb xibaaru Kirist, fekk ag ndof
la ci bëti nit. 22 Ndaxte Yawut yi ñu ngi
laaj ay firnde; Gereg yi di wut xam-xam.
23 Waaye nun nu ngi yégle Kirist, mi ñu
reyoon ca bant ba, te loolooy téq ngëmu
Yawut yi, di ag ndof ci ñi dul Yawut.
24 Waaye ci ñi Yàlla woo, ñuy Yawut mbaa
di Gereg, Kirist mooy dooley Yàlla, di
xam-xamu Yàlla. 25 Li ñuy wax ag ndof
ca wàllu Yàlla moo gëna tedd xam-xamu
nit. Te li ñuy wax ñàkk dooley Yàlla moo
ëpp kàttan dooley nit.
26 Bokk yi, seetleen seen nekkin, bi leen
Yàlla di woo. Barewul woon ci yéen, ñi
ñuy tudde ay boroom xam-xam mbaa ay
boroom doole mbaa ñu rafet ab juddu.
27 Waaye li àddina teg ag ndof, Yàlla tànn
na ko, ngir rusloo boroom xam-xam yi;
te li àddina teg ag ñàkk doole, Yàlla tànn
na ko, ngir rusloo boroom doole yi. 28 Li
dul juddu bu rafet te mata xeeb ci àddina,
Yàlla tànn na ko; Yàlla tànn na li nekkul,
ngir neenal li nekk. 29 Noonu kenn du
mana damu ca kanam Yàlla. 30 Waaye
Yàlla moo def ba ngeen bokk ci Kirist,
moom mi doon ci nun xam-xam bu jóge

ca Yàlla, maanaam: sunu njubte, sunu
sellaay, sunu njot. 31 Loolu dafa am, ngir
li Mbind mi wax am, ne: «Kuy damu, na
damu ci Boroom bi.»

2

1 Man ci sama bopp, bokk yi, bi ma
ñëwee ci yéen, ngir yégle mbóoti Yàlla,
ñëwuma ci ay wax yu neex ak xam-xam
bu réy. 2 Dogu woon naa ci baña xam
dara ci seen biir lu dul Yeesu Kirist, te
muy ki ñu rey ca bant ba. 3 Bi ma
teewee ci yéen, ànd naa ak ñàkk doole,
ragal ak njàqare. 4 Li ma wax ak li
ma waare, defuma ko ci làmmiñ wu
neex, sukkandikoo ko ci xam-xamu nit,
waaye ànd na ak ay firnde yu soqikoo ci
kàttanu Xelum Yàlla, 5 ngir seen ngëm
baña wékku ci xam-xamu nit ñi waaye
mu wékku ci dooley Yàlla.

Xelum Yàlla mooy joxe xam-xamu Yàlla

6 Moona am na xam-xam bu nuy yégal
ñi mat, xam-xam bu bokkul ci àddina
si, te njiiti àddina si xamuñu ko, ñoom
ñi nara wéy. 7 Nu ngi yégle mbóotu
xam-xamu Yàlla, mu nëbbu woon te Yàlla
dogal ko ngir sunu ndam, laata àddina
di sosu. 8 Kenn ci njiiti àddina amul
woon xam-xam boobu. Su ñu ko amoon,
kon duñu rey Boroom ndam li ci bant bi.
9 Waaye Mbind mi nee na:
«Lu bët gisul,
nopp déggu ko,
xel xalaatu ko,
loolu la Yàlla dencal ñi ko bëgg.»
10 Fekk nag nun la ko Yàlla won, jaarale
ko ci Xelam.
Xelum Yàlla mooy leeral lépp, ba ci
xalaati Yàlla yi gëna xóot. 11 Kan ci
nit ñi moo xam yëfi nit? Xanaa xelum
nit mi nekk ci moom rekk a ko xam.
Noonu it kenn xamul yëfi Yàlla, ku dul
Xelum Yàlla. 12 Nun nag Xel mi nu jot,
jógewul ci àddina, waaye Yàllaa nu ko
sol. 13 Loolu nu Yàlla may, yéglewunu
ko ci ay baat yu soqikoo ci xam-xamu nit,
waaye nu ngi koy yégle ci baat, yi soqikoo
ci Xelum Yàlla, di tekkantal yëfi Xelum
Yàlla ci ay baat yu mu nu sol. 14 Nit kese
du nangu yëfi Xelum Yàlla. Ag ndof lay
doon ci moom; du ko mana nangu, ndaxte
ku yor Xelum Yàlla rekk moo ko mana
ràññale. 15 Nit ki yor Xelum Yàlla dafay
àtte lépp; moom ci boppam, kenn du ko
àtte. 16 Ndaxte Mbind mi nee na:
«Ana ku xam xalaatu Boroom bi?
Ku ko doon digal?»
Waaye nun am nanu xalaatu Kirist.

3

Xuloo ci biir mbooloom ñi gëm

1 Man nag bokk yi, manuma woona
wax ak yéen ni ay nit ñuy déggal Xelum
Yàlla, waaye waroon naa wax ak yéen
ni ñuy topp seen nafsu, mel ni ay liir ci
seen dund ci Kirist. 2 Nàmpaloon naa
leen, waaye joxuma leen dugub, ndaxte
àttanuleen ko woon, te ba léegi sax
àttanuleen ko 3 ci li ngeen di topp seen
nafsu. Bu ñeetaan ak xuloo amee ci
seen biir, xanaa du loolu mooy wone ne
dangeena topp seen nafsu, di doxale ni
niti àddina? 4 Bu kenn yéglee ne: «Man
ci Pool laa bokk,» keneen ne: «Man ci
Apolos,» ndax jëfewuleen ni niti àddina
rekk?
5 Kuy Apolos? Ak kuy Pool? Nun
ay surga rekk lanu, yu ngeen jaare, ba
gëm. Te Boroom bi moo sas ku nekk
liggéeyam. 6 Maa jëmbët, Apolos suuxat,
waaye Yàlla moo jebbil. 7 Ki jëmbët nag
ak ki suuxat, kenn du ci dara, waaye Yàlla
miy jebbil rekk moo am solo. 8 Ki jëmbët
ak ki suuxat benn lañu. Teewul nag ku
nekk dina jot yool bu tollook liggéeyam.
9 Nu ngi liggéeyandoo ci liggéeyu Yàlla;
yéenay toolu Yàlla, yéenay taaxum Yàlla.
10 Man nag teg naa fondamaa bi, ni
tabaxkat bu man liggéeyam, dëppook sas
wi ma Yàlla jagleel ci kaw yiwam. Te
keneen a ngi tabax ci kaw; waaye na
ku nekk teeylu ci ni muy tabaxe. 11 Ci
li jëm ci fondamaa bi, kenn manu fee
tëral beneen bu dul bi fi xasa taxaw, muy
Yeesu Kirist. 12 Ku tabax ci kaw fondamaa
bi, wurus, xaalis, per, dénk, gittax walla
boob, 13 sa liggéey dina fés, ndaxte bés
baa koy xamle. Bés boobu dina fenk ni
sawara, te sawara si dina nattu liggéeyu
ku nekk. 14 Ku sa liggéey dëgër, dinga jot
yool. 15 Waaye ku sa liggéey lakk, dinga

ñàkk. Yaw ci sa bopp dinga mucc, waaye
mel ni ku rëcc ci sawara si.
16 Xanaa xamuleen ne yéenay kër Yàlla,
te Xelum Yàlla dëkk na ci yéen? 17 Ku yàq
kër Yàlla gi, Yàlla dina la yàq, ndaxte kër
Yàlla gi dafa sell, te yéenay kër googu.
18 Kon bu kenn nax boppam: su kenn
ci yéen tegee boppam boroom xam-xam
ci gis-gisu àddina sii, kooku na doon dof,
ngir am xam-xam bu wóor. 19 Ndaxte
xam-xamu àddina si, ndof la fa Yàlla.
Moom la Mbind mi ne: «Yàlla jàpp na
ñu muus ñi, ba seen fiir këppu ci seen
kaw.» 20 Te it: «Boroom bi xam na xalaati
boroom xam-xam yi; xam ne duñu mujj
fenn.»
21 Kon nag bu kenn tiitaru ndax nit ñi,
ndaxte yéena moom lépp, 22 muy Pool, di
Apolos, di Sefas, di àddina, di dund, di
dee, di lu am, di luy ñëw; lépp, yéena ko
moom. 23 Yéen, Kirist a leen moom; Kirist,
Yàllaa ko moom.

4

Yàlla rekk moo am sañ-sañu àtte nu

1 Nañu nu teg kon ay surgay Kirist, di ay
jawriñ yuy xamle mbóoti Yàlla. 2 Li war
ci jawriñ mooy mu takku ci liggéeyam.
3 Ngeen àtte ma walla ñeneen àtte ma,
amaluma ko solo. Man sax duma àtte
sama bopp. 4 Sama xel yeddu ma ci dara,
waaye loolu taxul ma jub; ki may àtte
mooy Boroom bi. 5 Looloo tax buleen
daan kenn ci àtte, bala jamono ji di jot
te Boroom bi ñëw. Mooy leeral yi nëbbu
ci lëndëm, di làññi mébétu xol yi. Bu ko
defee ku nekk dina jot ci Yàlla ngërëm li
mu yelloo.
6 Bokk yi, ci loolu ma leen doon wax
lépp nag, misaal naa leen ko ci Apolos ak
ci man, ngir ngeen xool ci nun, ba xam li
wax jii di tekki: «Bu seen xalaat weesu li
Mbind mi wax.» Noonu kenn du màggal
kii, suufeel ki ci des. 7 Ndaxte yaw, ku la
def, ba nga gëna màgg ñi ci des? Loo am
lu ñu la mayul? Te bu ñu la ko mayee, lu
tax nga di ci tiitaru, mel ni mayuñu la ko?
8 Yéen suur ngeen xaat! Woomle ngeen
xaat! Tàmbali ngeen di nguuru te agsee-
gunu! Céy ni ma bëgge, ngeen di nguuru,
ba nu mana bokk ak yéen di nguuru!
9 Xalaat naa ne, nun ndawi Kirist yi, Yàlla
def na ba nu mel ni nit ñu ñu jàppe ci
xare te mujj ci sàppe yi, ñu dogal seen
dee, nuy ceetaanum mbindeef yépp, muy
nit muy malaaka. 10 Nun teg nañu nu ni
ay dof ndax Kirist, waaye yéen am ngeen
xel ci Kirist. Néew nanu doole, waaye
yéen am ngeen doole. Nawees na leen,
waaye nun dañu noo xeeb. 11 Ba fii mu
nekk, danoo xiif, mar te rafle; ñu ngi nuy
dóor, te dëkkunu fenn; 12 nu ngi ñaq di
jariñoo. Ku nu saaga, nu ñaanal la lu
baax. Coono bu ñu nu teg, nu tegoo ko.
13 Ku nu ñaawal, nu tontu la tont lu rafet.
Fi mu ne noo mujj di mbalitu àddina, di
ñu ñàkk njariñ ci lépp.
14 Binduma leen loolu ngir ngeen am
yeraange, waaye dama koo def ngir artu
leen, ndaxte yéenay samay doom te bëgg
naa leen. 15 Su ngeen amee fukki junniy
njiit yu leen di sàmm ci Kirist, ba tey
benn baay rekk ngeen am, ndaxte maa
leen yégal xibaaru jàmm bi, ba jur leen
ci Kirist. 16 Kon nag maa ngi leen di
ñaan, ngeen roy ci man. 17 Looloo tax ma
yebal ci yéen Timote, miy sama doomu
diine, di doom ju takku te ma bëgg ko.
Dina leen fàttali ni may dunde ci Kirist,
te mu dëppook li may jàngle fu nekk ci
mboolooy ñi gëm ñépp.
18 Am na ci seen biir ñuy tiitaru, di
xalaat ne duma délseeti ci yéen. 19 Waaye
bu soobee Boroom bi, léegi ma ñëw ci
yéen te seet boroom tiitar yooyu; wax-
uma seen kàddu, seen doole laay seet.
20 Ndaxte nguuru Yàlla du waxi kese,
waaye doole la. 21 Lu leen gënal? Ma
ñëw ci yéen, yor ab yar, walla ma ànd
ak mbëggeel, te lewet?

5

Génneleen kiy moy Yàlla ci seen biir

1 Dégg nanu sax ñu naan, am na kuy
moy Yàlla ci seen biir, moy gu ni tollu,
duñu ko gis sax ci ñi xamul Yàlla. Dem
na, ba am ci yéen kuy séy ak jabaru
baayam. 2 Moona yéen de, yéena ngi
tiitaru. Waaye dangeena waroona am
naqar, ba dàq kiy def loolu ci seen biir!
3 Man nag, jëmm ji sore na leen, waaye xel

mi mu ngi ci yéen, te àtte naa xaat kiy def
loolu, ni su ma teewoon ci seen biir. Dogal
naa, 4 ngeen daje ci turu Boroom bi Yeesu,
te sama xel teewe ko, ànd ak dooley
Boroom bi Yeesu, 5 nu jébbal nit kooku
Seytaane, yaramam yàqu, ngir ruuwam
mucc keroog bésu Boroom bi.

Bàkkaar ci xol dafa mel ni lawiir ci mburu

6 Seen tiitar bi jekkul dara. Xanaa
xamuleen ne tuuti lawiir day tax tooyalu
fariñ bépp funki? 7 Ni ma leen ko mana
misaale, jëleleen fi bépp lawiir bu yàgg,
ngir ngeen sell ni tooyal bu bees bu amul
lawiir, ndax nekk ngeen ko ba noppi.
Ndaxte Kirist deeyal na nu ca bant ba,
mel ni gàtt bu ñuy rendi, jébbal ko
Yàlla ca màggalu bésu Mucc ba. 8 Kon
nanu màggal sunu Màggal, waxuma ak
lawiir bu màggat biy misaal kiñaan ak
lu bon, waaye ak mburu mu amul lawiir,
maanaam ci xol bu laab ak ci dëgg.

9 Bindoon naa leen, ngeen baña séq
dara ak njaalookat yi. 10 Bëgguma ci
woona limaale waa àddina, maanaam
njaalookat yi, nay yi, njublaŋ yi ak
xërëmkat yi. Su ngeen séqul ak ñooñu
dara, kon fàww ngeen génn àddina. 11 Lii
laa leen bëggoona wax: buleen séq dara
ak ku ñu tudde mbokk mu gëm Kirist,
te fekk day njaaloo walla mu nay walla
muy xërëm walla muy xas nit walla muy
màndi walla muy njublaŋ. Nit ku mel
noonu moom, buleen bokk ak moom, sax
far di lekk.

12 Ndax man maa wara àtte ñi bokkul
ci mbooloom ñi gëm Kirist? Déedéet!
Waaye ñi bokk ci seen mbooloo yéena
leen wara àtte. 13 Ñi bokkul ci mbooloom
ñi gëm, Yàlla moo leen di àtte. Waaye
yéen, ni ko Mbind mi waxe: «Dàqleen ci
seen biir kiy def lu bon.»

6

Waruleena réeroo ci seen biir

1 Te it bu kenn ci yéen amee lëj-lëj
digganteem ak mbokku taalibeem, lu tax
muy dem ca àttekaayi ñi xamul Yàlla, te
baña dem ca gaayi Yàlla yi, ñu àtte ko?
2 Xanaa dangeena xamul ne, gaayi Yàlla
yi ñooy àtteji àddina? Te ndegam yéenay
àtteji àddina, lu tere ngeen mana àtte
mbir yu ñàkk solo yi? 3 Xanaa xamuleen
ne nooy àtteji malaaka yi? Waxatumaak
mbiri àddina sii. 4 Bu ngeen amee ay
lëj-lëj yu mel noonu, dangeen di wuti ay
àttekat ci ay nit, ñi amul wenn yoon ci
mbooloom ñi gëm! 5 Ma ne kon, war
ngeena rus! Xanaa amul ci seen biir
kenn ku am xel, ku mana àtte bokkam
yi? 6 Waaye defuleen loolu; mbokk a
ngi layoo ak moroomam, rax-ca-dolli ci
kanam ñi gëmul lañu koy defe!

7 Layoo bi sax wone na ne bàyyi ngeen
seen warugar. Lu tax muñuleen sax
tooñ, yi ñu leen di tooñ? Lu tax far
nanguwuleen, ñu sàcc leen? 8 Waaye
yéen sax yéenay tooñ ak di sàcc, te seeni
bokk ngeen koy def!

9 Xanaa xamuleen ne, ñi jubadi duñu
bokk ci nguuru Yàlla? Bu leen ci kenn
nax: ñiy doxaan walla xërëmkat yi ak
njaalookat yi ak góor-jigéen ñi ak ñi ànd
ak ñoom, 10 walla sàcc yi ak ñu bëgge ñi
ak màndikat yi ak ñiy xaste ak njublaŋ
yi, duñu bokk ci nguuru Yàlla. 11 Te am
na ñu meloon noonu ci yéen. Waaye
Yàlla fóotal na leen seeni bàkkaar, sellal
leen, àtte leen ni ñu jub, ci turu Boroom
bi Yeesu Kirist ak ci dooley Xelum Yàlla,
sunu Boroom.

Jariñooleen seen yaram ngir ndamu Boroom bi

12 Am na ci yéen ñu naan: «Sañ naa
lépp.» Waaw, waaye du lépp a jariñ nit.
«Sañ naa lépp,» waaye duma bàyyi dara,
mu not ma. 13 Am na ci yéen ñu naan:
«Ñam mooy jariñ biir, te biir ay jariñoo
ñam.» Waaw, te Yàlla dina leen yàq,
ñoom ñaar yépp. Waaye sàkkuñu yaram
ngir moy Yàlla; dañu koo sàkk, ngir muy
jariñ Boroom bi, Boroom bi di ko jariñoo.
14 Te Yàlla, mi dekkal Boroom bi, dina
dekkal it sunu yaram jaare ko ci dooleem.
15 Xanaa xamuleen ne, seen yaram ñooy
céri Kirist? Ndax kon damay jël céri
Kirist, def ko céri jigéeni moykat? Mukk!
16 Xanaa xamuleen ne, kuy ànd ak jigéen
juy moy dafay booloo ak moom, nekk
benn? Ndaxte Mbind mi nee na: «Ñoom

ñaar dinañu doon benn.» 17 Waaye nag
kuy ànd ak Boroom bi, xel yi dañuy
booloo, nekk benn.
18 Dawleen njaaloo! Bépp bàkkaar bu
nit mana def, du laal yaramam, waaye
nag kuy njaaloo, dafay bàkkaar, di lor
yaramam. 19 Xanaa xamuleen ne, seen
yaram mooy kër Yàlla gi? Gannaaw
Xel mu Sell maa ngi ci yéen, te Yàllaa
leen ko may, kon moomuleen seen bopp,
20 ndaxte Yàlla jot na leen ak njég lu réy.
Kon nag màggal-leen Yàlla ci seen yaram.

7

Li jëm ci mbirum séy

1 Nanu jàll nag léegi ci laaj, yi ngeen ma
doon bind, ci baña ànd ak jigéen, ndax lu
baax la ci góor. 2 Lii mooy sama xalaat:
moy gu bare gi tax na ba, na góor gu nekk
am jabaram, jigéen ju nekk am jëkkëram.
3 Jëkkër war na def warugaru jëkkër ci
jabaram; jabar it def warugaru jabar ci
jëkkëram. 4 Jigéen ji amul sañ-sañ ci
yaramam moom kenn; jëkkëram moo ko
moom. Niki noonu it jëkkër ji amul sañ-
sañ ci yaramam; jabaram moo ko moom.
5 Bu kenn tere boppam moroomam, su
dul ne dangeena mànkoo ci def noonu ab
diir, ngir gëna mana wéetal Yàlla ci ñaan.
Waaye su loolu weesoo, nangeen doxal
yoonu séy; lu ko moy, Seytaane dina leen
fiir ndax seen ñàkk maandute. 6 Li ma
leen di wax fii du ndigal, waaye dama
leen di xamal li ñu leen may, ngeen def
ko. 7 Ndaxte dëgg-dëgg su ma sañoon,
kon ñépp mel ni man; waaye ku nekk ak
li la Yàlla jagleel, kii ak may gii, kee ak
may gale.
8 Lii laay yégal ñi séyul ak it ñi seen
jëkkër dee: baax na ci yéen, su fekkee
dangeena toog rekk ni man, baña séy.
9 Waaye su ngeen manula téye seen bopp,
nangeen séy, ndaxte séy moo gën xem-
mem di leen gaañ.
10 Ñi séy nag, maa ngi leen di jox
ndigal lii —Boroom bi moo ko waxoon, du
man— jigéen ju séy warula teqalikoo ak
jëkkëram. 11 Te bu teqalikoo ak moom,
bumu séyaat, mbaa boog na juboo ak
jëkkëram. Te bu jëkkër ji fase jabaram.
12 Ñi ci des nag, lii laa leen di wax —
Boroom bi waxu ko woon— su nit ku gëm
Kirist amee jabar ju gëmul, te mu nangoo
séy ak moom, waru koo fase. 13 Naka
noonu it su jigéen ju gëm Kirist amee
jëkkër ju gëmul, te mu nangoo nekk ak
moom, warula tas. 14 Li tax ma wax ko
moo di, jëkkër ji gëmul, Yàlla sellal na ko,
ndax li mu ànd ak jabaram. Te it jigéen
ji gëmul, Yàlla sellal na ko, ndax li mu
ànd ak jëkkëram ji gëm; lu ko moy, seeni
doom dinañu am sobe, te fekk dañoo sell.
15 Waaye nag, su fekkee ki gëmul bëgg
na dem, na dem. Ci wàll woowu nag, ki
gëm Kirist, muy jëkkër ji walla jabar ji,
amul benn tënk, ndaxte Yàlla moo leen
woo ngir ngeen dund ci jàmm. 16 Loo ci
xam, yaw jigéen ji, ndax dinga gëmloo
sa jëkkër Musalkat bi walla déet? Loo ci
xam yaw jëkkër ji it, ndax dinga gëmloo
sa jabar Musalkat bi walla déet?
17 Ku nekk nag na dund, ni ko ko
Boroom bi jagleele, mu méngoo ak ni mu
meloon, bi ko Yàlla wooyee. Moom laay
tëral ci mboolooy ñi gëm yépp. 18 Ki
xaraf, bi ko Yàlla wooyee, warula jéema
far màndargam xaraf bi. Ki xaraful, bi ko
Yàlla wooyee, aajowul mu xaraf. 19 Xaraf
ak ñàkka xaraf lépp a yem; li am solo
moo di topp ndigali Yàlla. 20 Na kenn
ku nekk jàpp ci li mu nekkoon, bi ko
Yàlla wooyee. 21 Ndax jaam nga woon,
bi la Yàlla wooyee? Na ci sa xel dal.
Waaye soo amee bunt, ba yiwiku, nanga
ci jaar. 22 Ku nekkoon jaam, bi la Boroom
bi wooyee, Boroom bi goreel na la. Ba tey
it ku nekkoon gor, bi ñu la wooyee, jaamu
Kirist nga. 23 Gannaaw Yàlla jot na leen
ak njég lu réy, buleen doon jaamub nit.
24 Bokk yi, fàww ku nekk wéy ca kanam
Yàlla ci fànn ga mu nekkoon, bi ko Yàlla
wooyee.
25 Ci li jëm ci janq yi, awma ndigalu
Boroom bi, waaye maa ngi joxe sama
xalaat, ni ku ñu wóolu ndax li ma jot
yërmandey Boroom bi. 26 Bu nu seetee
tiis wii fi teew nag, defe naa ne li baax
ci nit, moo di mu sax ci li mu nekk.
27 Ndax takk nga jabar? Bul wuta tàggook
moom. Ndax takkuloo jabar? Bul wut

jabar. 28 Waaye nag boo séyee, defoo
bàkkaar, te bu janq séyee, deful bàkkaar.
Waaye ñi séy dinañu am naqar ci àddina,
te naqar woowu dama leen ko bëggoona
fanqal, yéen ñi séyagul.

29 Lii laa bëgga wax, bokk yi: diir bu
gàtt rekk a fi des. Lu weesu tey, na góor ñi
am jabar di def, ni bu ñu ko amul woon;
30 ñiy jooy, mel ni ñu jooyul; ñiy bég, mel
ni ñu bégul; ñiy jënd, ni ñu moomul li ñu
jënd; 31 ñiy jariñoo àddina, bañ cee xér.
Ndaxte àddina sii, ci ni mu mel, dootul
yàggati.

32 Bëggoon naa, ngeen baña am benn
xalaat. Góor gu takkul jabar dafay bàyyi
xel ci mbiri Boroom bi, di wuta neex
Boroom bi. 33 Waaye ku takk jabar, fàww
mu bàyyi xel ci mbiri àddina si, ak nu mu
mana neexe jabaram, 34 te noonu dafay
daldi bare soxla. Jigéen ju séyul, walla
janq, dafay bàyyi xel ci mbiri Boroom bi—
bëgg koo jox yaramam ak xelam. Waaye
jigéen ji séy dafay bàyyi xel ci mbiri
àddina, ak nu mu mana neexe jëkkëram.
35 Seen njariñ a tax ma wax lii, du ngir teg
leen yen bu ngeen àttanul, waaye ngeen
mana jàppandil Boroom bi ci njaamu gu
rafet gu àndul ak genn njaaxle.

36 Nanu jàll nag ci mbiri kiy takk ngoro
te amul pastéefu takk ndaw si. Su fekkee
ne waxambaane wi xalaat na ne jëfewul
nu jekk ak janq bi, fekk muy wees ag
ndawam, te mu xalaat ne dafa koo wara
takk, kon na ko takk, ni mu ko bëgge;
deful bàkkaar. 37 Waaye nag su dogoo
dëgg ci baña takk, fekk sagoom rekk a tax
te kenn tegu ko ko, kon ba tey def na lu
baax. 38 Noonu ku takk as ndawam def
na lu baax, rawatina nag ku takkul.

39 Jigéen ji séy dina ànd ak jëkkëram
giiru dundam. Waaye su jëkkër ji faatoo,
man na séy ak ku ko neex, su fekkee ne
góor gu gëm la. 40 Moona nag dina gëna
bég, bu toogee noonu rekk. Loolu mooy
sama xalaat, te defe naa ne man it am naa
Xelum Yàlla.

8

Mbir yi jëm ci lekk yàpp, wi ñu jagleel xërëm yi

1 Léegi nag, ci li jëm ci yàpp wi ñu
jébbal xërëm yi: nun ñépp am nanu xam-
xam, loolu dëgg la. Xam-xam day tax
ba nit yég boppam, waaye mbëggeel day
yékkati ngëm. 2 Ku xalaat ne xam nga
dara, sa xam-xam bënnagul. 3 Waaye ku
bëgg Yàlla, Yàlla xam la.

4 Kon nag ci li jëm ci lekk yàpp wu ñu
jébbal xërëm yi, xam nanu ne xërëm du
dara ci àddina; xam nanu itam ne Yàlla
kenn rekk la. 5 Su fekkee ne am na sax
yu ñuy teg Yàlla, muy ci asamaan mbaa
ci suuf —ndaxte am na yu bare yu ñu
faral di bokkaaleel Yàlla ak Boroom bi—
6 ba tey ci nun, jenn Yàlla rekk a am, muy
Baay bi; lépp a ngi jóge ci moom te moom
lanu nekkal. Te it benn Boroom rekk a
am, muy Yeesu Kirist; lépp a ngi jaare
ci moom, te nun it nu ngi dund jaare ci
moom.

7 Waaye ñépp xamuñu loolu. Am na
ñu tàmmoon xërëm yi, te léegi, bu ñu
lekkatee yàppu sarax yi, dañuy xalaat ne
xërëm lañu ko jagleel. Seen xel dafa leen
di yedd, ndaxte ci seen ñàkka xam dañuy
foog ne taq nañu sobe ndax ñam woowu.
8 Waaye ñam manula tax nu neex Yàlla.
Su nu ci lekkee, du yokk dara ci nun. Su
nu ci lekkul, du nu wàññi dara.

9 Waaye moytuleen, ba sañ-sañ bi
ngeen am, baña yóbbe bàkkaar ñi seen
ngëm néew. 10 Su amee ku ngëmam
néew, mu gis la, yaw mi bare xam-
xam, nga toog di lekk ca màggalukaayu
xërëm ya, ndax du ko xiir mu lekk yàppu
sarax? 11 Noonu sa xam-xam dina lor
kooku ngëmam néew, fekk sa mbokk
moomu, Kirist dee na ngir moom! 12 Su
ngeen bàkkaaree, ba tooñ bokk yi néew
ngëm, di nëxal seen xel, bàkkaar ngeen
ba tooñ Kirist. 13 Kon bu sama mbokk
sóoboo ci bàkkaar ndax ñam wi ma lekk,
dootuma lekk mukk yàpp, ngir baña sóob
ci bàkkaar sama mbokk mi.

9

Dëddu naa peyu ndawal Kirist te lew na ma

1 Ndax awma ndogal ci li may def?
Ndax duma ndawul Kirist? Ndax gisuma
Yeesu sunu Boroom? Xanaa du yéena
soqikoo ci liggéey bi ma Boroom bi sant?

2 Su ma ñenn ñi tegul ndaw, moom laa ci
yéen, ndaxte yéenay firnde jiy wone ne
ndawul Boroom bi dëgg laa.

3 Nii laay tontoo ñi may àtte: 4 Xanaa
sañunoo lekk ak a naan? 5 Xanaa
sañunoo indaale soxna su gëm Kirist, ni
yeneen ndawul Kirist ak doomi ndeyu
Boroom bi ak Sefas sax? 6 Walla boog man
ak Barnabas rekk noo wara daan sunu
doole?

7 Kan moo masa solu soldaar ci pexey
boppam? Kan mooy bey tool te du ci
jariñu? Walla kan mooy sàmm jur te du
naan ca soow ma? 8 Lii may wax, du ci
yëfi doom Aadama rekk laa ko jukkee;
xanaa du yoon wi it moo ko santaane?
9 Ndaxte bind nañu ci yoonu Musaa ne:
«Bul sunjuñ gémmiñu nag wu ñu takk
ci bojjukaay.» Ndax mooy tekki nag ne,
Yàlla dafa bàyyi xel nag yi? 10 Walla
boog xanaa nun noo moom wax jooju?
Waaw, noo tax ñu bind loolu. Noonu kuy
bey war na am yaakaar, te kuy bojj di
yaakaara jot wàllam. 11 Nu ji ci yéen yëfi
Xelum Yàlla, ba noppi góobe ci yéen yëfi
àddina, ndax loolu dafa ëpp li nu wara
séentu? 12 Ndegam ñeneen a am sañ-sañ
boobu ci yéen, nun kon waxi-noppi.

Waaye nag jariñoowunu sañ-sañ
boobu. Danuy far muñ lépp, ngir baña
indi ndog ci yoonu xibaaru jàmm bu
Kirist bi. 13 Xanaa xamuleen ne, ñiy
liggéeyal yëf yu sell yi, dañuy lekk ñam,
wi ci kër Yàlla gi, te ñiy liggéey ci
sarxalukaay bi, dañuy jot seen wàll ci
sarax yi? 14 Naka noonu it Boroom bi
digle na ne, ñiy yégle xibaaru jàmm bi,
nanu ci dund.

15 Waaye man jariñoowuma benn ci
sañ-sañ yooyu, te binduma yëf yooyu,
ngir ngeen di ma defal yu ni mel. Dee sax
moo ma ko gënal— kenn du jële ci man
mbir moomu may kañoo! 16 Su may yégle
xibaaru jàmm bi, manuma cee kañu. Sas
la, wu ñu ma sas. Dinaa torox, su ma
yéglewul xibaaru jàmm bi! 17 Su doon ci
sama coobare laa yégle xibaaru jàmm bi,
man naa ci séentu yool. Waaye defuma
ko ci sama coobare, ndaxte sas la, wu
ñu ma sas. 18 Kon nag lan mooy sama
yool? Xanaa di yégle xibaaru jàmm bi ci
dara, te baña jariñoo sañ-sañ boobu ma
ci yelloo.

19 Gor laa te kenn moomu ma; teewul
def naa sama bopp jaamu ñépp, ngir
mana gindi nit ñu bare ci Kirist. 20 Ci
biir Yawut yi, sol naa melow Yawut yi,
ngir gindi leen. Man ci sama bopp yoonu
Musaa jiitalu ma, terewul bi ma nekkee
ci biir ñiy sàmm yoonu Musaa, sàmm
naa yoon wa, ngir gindi leen. 21 Ci biir
ñi nekkul ci yoonu Musaa, faalewuma
woon yoon wi, ngir gindi leen; waxuma
ne ànduma ak yoonu Yàlla, waaye topp
naa yoon ci sama bokk ak Kirist. 22 Ci biir
ñi néew ngëm, meloon naa ni ku néew
ngëm, ngir gindi leen. Doon naa lépp ci
ñépp, ngir def lépp lu ma man, ba ñenn
mucc ci. 23 Damaa def loolu lépp ndax
xibaaru jàmm bi, ngir man it ma am wàll
ci barkeem.

24 Xanaa xamuleen ne, ñépp ñooy daw
cib rawante, waaye kenn rekk ay jël ndam
li? Dawleen nag ngir jël ko. 25 Ñiy joŋante
ci po muy waral tàggat yaram, dañuy
xañ seen bopp lu bare. Dañu koy def,
ngir am kaalag ndam gu dul yàgg; waaye
nun danu koy def, ngir am kaalag ndam
gu sax ba fàww. 26 Man nag noonu laay
dawe, te duma dawantu. Noonu laay
bëree, waaye duma def ni nit kuy dóor ci
jaww ji. 27 Waaye damay not sama yaram,
ba moom ko, ngir ragala yégal ñi ci des
xibaaru jàmm bi, ba noppi Yàlla xañ ma
ndam li.

10

Mbirum bànni Israyil misaal la, ma nuy artu

1 Bokk yi, bëgguma ngeen umple li
daloon sunu maam ya. Ñoom ñépp niir
wa* tiimoon na leen, te ñoom ñépp jàll
nañu géej. 2 Sóobu nañu ca ndoxu géej
ga ak ca niir wa, ba bokk noonu ci Musaa.
3 Ñoom ñépp bokk nañoo lekk ñam wa
Yàlla joxe, 4 naan naan ga mu joxe, ndaxte

* **10:1** Ba bànni Israyil nekkee ca màndiŋ ma, Boroom bi moom ci boppam moo leen jiite woon, mel ni niir ci bëccëg bi, ngir gindi leen, su guddee mu doon jumu sawara, ngir niital leen.

ñu ngi doon naan ca xeer, wa leen doon
gunge, te xeer woowa Kirist la woon.
5 Teewul ñi ëpp ci ñoom neexuñu woon
Yàlla, ba mu fàddoon leen ca màndiŋ ma.

6 Mbir yooyu ay misaal lañu, yu nuy
artu, ngir benn bëgg-bëgg bu bon bañ
noo jiital, na mu leen jiitale woon.
7 Buleen jaamu ay xërëm, ni ko ñenn ñi ci
ñoom defe woon. Ndaxte Mbind mi nee
na: «Mbooloo mi dafa toog, di lekk ak
di naan, ba noppi ñu jóg di mbumbaay.»
8 Bunu njaaloo, ni ko ñenn ñi ci ñoom
defe woon, ba tax ñaar fukki junni ak
ñett ci ñoom dee ci benn bés. 9 Bunu
diiŋat Kirist, ni ko ñenn ñi ci ñoom defe,
ba ay jaan màtt leen, ñu dee. 10 Buleen
xultu, ni ko ñenn ñi ci ñoom defe woon,
ba tax Malaakam bóomkat bi rey leen.

11 Mbir yooyu leen daloon misaal la ci
nun, te bind nañu ko ngir artu nu, nun ñiy
dund ci jamono jii lépp mat. 12 Kon nag
kiy naw sa doole, ba yaakaar ne taxaw
nga, moytula daanu ci bàkkaar! 13 Benn
nattu dabu leen bu wuute ak yi dal nit
ñépp. Te sax Yàlla kuy sàmm kóllëre la,
te du nangu nattu bi wees seen kàttan,
waaye cib nattu dina leen ubbil bunt bu
ngeen mana rëcce, ba ngeen man koo
dékku.

Buleen booloo ak rab yu bon yi

14 Looloo tax, sama soppe yi, nangeen
daw xërëm yi. 15 Maa ngi wax ak yéen
ñi am xel. Kon seetleen li ma leen wax.
16 Kaas bu yiw bi tax nuy gërëm Yàlla,
ndax du wone sunu booloo ak deretu
Kirist? Mburu mi nuy damm, xanaa
du dafay wone sunu booloo ak yaramu
Kirist? 17 Ndegam benn mburu rekk a am,
kon nun ñépp lu nu baree bare, menn
mbooloo lanu, ndaxte bokk nanu menn
mburu mi.

18 Seetleen ci bànni Israyil. Ñiy lekk
sarax si ñu rendi, ndax booloowuñu
ak Yàlla ji ñu jagleel sarxalukaay ba?
Ahakay! 19 Li may wax, lu muy tekki?
Ndax yàpp wi ñu jagleel xërëm yi dafay
dara? Walla xërëm yi dañuy dara?
20 Déedéet! Waaye sarax yi xërëmkat yi
di rendi, ay rab lañu ko jagleel; jagleeluñu
ko Yàlla. Te man bëgguma, ngeen booloo
ak rab yi. 21 Manuleena naan ci kaasu Bo-
room bi, naan ci kaasu rab yi. Manuleena
sukk ci reerub Boroom bi, sukk ci reerub
rab yi. 22 Walla boog ndax danuy jéema
gillil meru Boroom bi? Xanaa noo ko ëpp
doole?

Na mbëggeel laal seeni jëf, te ngeen wottu seen sañ-sañ

23 Dafa am ñu naan: «Lépp lanu
sañ.» Waaw, waaye du lépp a baax
ci nun. «Lépp lanu sañ,» waaye it
lépp du yékkati ngëm. 24 Bu kenn seet
njariñam rekk, waaye nay seet njariñul
moroomam.

25 Man ngeena lekk lépp lu ñuy jaay ca
ja ba, bañ cee boole ay laaj ngir dalal seen
xel. 26 Ndaxte Mbind mi nee na: «Àddina
ak li ci biiram lépp, Boroom bi moo ko
moom.»

27 Ku xamul Yàlla nag, bu leen wooyee
aw ñam këram, te ngeen nangoo dem,
lekkleen lépp lu ñu leen dëj, baña laajte
dara ngir dalal seen xel. 28 Waaye bu
leen kenn nee: «Lii sarax la, bu ñu jagleel
xërëm yi,» suurleen ko ndax ki leen ko
xamal, ngir xel mu dal. 29 Waxuma sa xel
yaw, waaye xelu keneen laay wax.

Waaye nga ne: «Li ma saña def, lu tax
nit ku xelam dalul di am dara lu mu ciy
wax? 30 Su ma lekkee dara di ci sant Yàlla,
lu tax ñu may wax lu ñaaw, fekk sant naa
ci Yàlla?»

31 Kon su ngeen di lekk walla ngeen
di naan, walla lu ngeen mana def, de-
fleen lépp ngir màggal Yàlla. 32 Buleen
def dara lu mana fanq ngëmu Yawut yi
walla ñi dul Yawut walla mbooloom Yàlla.
33 Noonu laay def man ci sama bopp:
damay wuta neex ñépp ci lépp. Wutuma
lu may jariñ, waaye luy jariñ ñu bare laay
wut, ngir ñu mucc.

11

1 Royleen ma nag, ni may roye Kirist.

Li jekk ci góor ak ci jigéen, bu mbooloo miy màggal Yàlla

2 Maa ngi leen di sant ci li ngeen may
fàttaliku ci lépp, ak ci li ngeen di topp
dénkaane yi ma leen dénk.

3 Waaye nag bëgg naa ngeen xam lii:
Kirist mooy kilifag bépp góor, góor di

kilifag jigéen, te Yàlla di kilifag Kirist.
4 Kon nag góor guy ñaan Yàlla, walla muy
wax ci kàddug Yàlla, fekk mu teg dara
ci boppam, day suufeel Kirist, kilifaam.
5 Waaye bu jigéen musóoruwul, buy ñaan
walla buy wax ci kàddug Yàlla, kooku day
suufeel jëkkëram jiy kilifaam, ndaxte day
mel ni jigéen ju ñu wat. 6 Jigéen ju dul
musóoru, bu yaboo, mu watu. Waaye
su fekkee ne jigéen dafay am kersa, su
wàññee kawaram walla mu watu, fàww
kon mu musóoru. 7 Góor nag moom
warula teg dara ci boppam, ndaxte mooy
melokaanu Yàlla te dafay wone ndamu
Yàlla. Jigéen moom dafay wone ndamu
góor. 8 Ndaxte jëlewuñu góor ci jigéen,
waaye jigéen lañu jële ci góor. 9 Te
sàkkuñu góor ngir jigéen, waaye jigéen
lañu sàkk ngir góor. 10 Looloo tax jigéen
wara teg ci kaw boppam luy màndargaal
kilifteef ga, ndax malaaka yi.

11 Teewul nag ci sunu booloo ak Boroom
bi, jigéen a ngi wéeru ci góor, te góor a ngi
wéeru ci jigéen. 12 Ni ñu sàkke jigéen ci
góor, noonu la góor juddoo ci jigéen, te
lépp a ngi jóge ca Yàlla.

13 Seetleen mbir mii: ndax jekk na
jigéen baña musóoru, buy ñaan Yàlla?
14 Xanaa du àddina ci boppam dafa leen
di won ne gàcce la ci góor, ngir muy yar
kawar gu bare? 15 Waaye loolu nag ab
taar la ci jigéen. Dañoo jagleel jigéen
kawar gu gudd, muy muuraay ci moom.
16 Waaye su kenn bëggee werante ci mbir
moomu, na xam lii: amunu beneen aada
ci njàng mi, du nun walla mboolooy Yàlla.

Reerub Boroom bi

17 Bi may tollu ci ndigal yi, manuma
leena sant, ndaxte seeni ndaje loraange
lañuy jur, waaye du njariñ. 18 Ci bu jëkk
dégg naa lii: bu ngeen di daje, am na
ci yéen ñuy féewaloo, te xaw naa koo
gëm. 19 Fàww mu am ay féewaloo ci seen
biir, ngir ñu mana xàmmi ñi neex Yàlla
ci yéen. 20 Bu ngeen dajee, manuleena
wax ne reerub Boroom bi ngeen di lekk.
21 Ndaxte bu ngeen dee lekk, ku nekk
dafay gaawantu di lekk reeram, ba tax
ñenn ñaa ngi xiif, fekk ñeneen di màndi.
22 Xanaa amuleen kër yu ngeen di lekke
ak di naane? Walla ndax dangeena xeeb
mbooloom Yàlla? Walla ngeen bëgga
rusloo ñi amul dara? Lu ma leen ci wara
wax nag? Ma gërëm leen ci loolu? Mukk!
Gërëmuma leen.

23 Li ma jële ci Boroom bi, moom laa
leen jottali: Boroom bi Yeesu, ci guddi
gi ñu ko woree, dafa jël mburu, 24 sant
Yàlla, damm ko ne: «Lii sama yaram la,
wi ma joxe ngir yéen. Defleen lii, ngir
fàttaliku ma.» 25 Noonu itam bi ñu lekkee
ba noppi, mu jël kaas bi ne leen: «Kaas bii
mooy misaal kóllëre gu bees, gi Yàlla fas
jaarale ko ci sama deret. Defleen lii ngir
fàttaliku ma.» 26 Ndaxte saa su ngeen di
lekk mburu mii, walla ngeen di naan ci
kaas bii, yéena ngi yégle deewu Boroom
bi, ba kera muy ñëw.

27 Kon nag képp ku jekkadi ni mu
lekke ci mburu mi te naane ni ci kaasu
Boroom bi, tooñ nga yaramu Boroom bi
ak deretam. 28 Na ku nekk seetlu boppam
nag, sooga lekk ci mburu mi te naan ci
kaas bi. 29 Ku lekk mburu mi, naan ci kaas
bi, fekk faalewuloo solos yaramu Kirist
wi, sa lekk ak sa naan dina xëcc àtteb
Yàlla ci sa kaw. 30 Looloo tax ñu bare
ci yéen wopp te ñàkk doole, ba ñenn ñi
faatu. 31 Su nu doon seetlu sunu bopp ni
mu ware, kon àtte du nu dal. 32 Waaye bu
nu Boroom bi dee àtte, da nuy yar ngir
bañ noo boole ci mbugalu àddina.

33 Noonu nag bokk yi, bu ngeen da-
jee, di lekk reerub Boroom bi, nangeen
xaarante. 34 Ku xiif, na lekke këram, ngir
baña indi ci yéen àtteb Yàlla ndax seen
ndaje yi.

Yeneen fànn yi ci des nag, bu ma ñëwee
ci yéen, dinaa ko seet.

12

May yi jóge ci Xelu Yàlla mi

1 Léegi nag bokk yi, ci li jëm ci mayi
Xelum Yàlla, bëgguma ngeen umple ci
dara. 2 Xam ngeen ne bi ngeen xamagul
woon Yàlla, xërëm yi manula wax ñoo
leen jiitaloon, di leen wommat. 3 Moo
tax ma leen di xamal lii: ku Xelum Yàlla
solu du wax ne: «Yeesu dafa araam.»
Te it kenn manula wax ne: «Yeesu

mooy Boroom bi,» su ko ko Xelum Yàlla
waxloowul.
[4] Am na fànni may yu bare yu jóge
ci Xelum Yàlla, waaye menn Xel moomu
moo koy séddale. [5] Am na ay sas yu bare,
waaye benn Boroom bi la. [6] Am na ay
fànn yu bare yu Yàllay feeñale dooleem,
waaye jenn Yàlla ji mooy jëfe doole yooyu
yépp ci ñépp.
[7] Noonu Yàlla jox na ku nekk fànn
gu muy feeñale Xelam mu Sell mi ngir
njariñul ñépp. [8] Am na ku Yàlla sédde,
jaarale ko ci Xelam, mayu wax ak xel
mu leer, keneen am mayu xam-xam, te
mu bawoo ci menn Xel mi. [9] Keneen
it menn Xel mi jox ko ngëm, keneen di
wéral ay jàngoro ci kàttanu Xel moomu,
[10] keneen di def ay kéemaan, am kuy wax
ci kàddug Yàlla, am keneen kuy ràññee li
jóge ci Xelum Yàlla ak li jóge ci yeneen xel
yi, keneen it di wax ay xeeti làkk, ak kuy
firi làkk yooyu. [11] Loolu lépp, menn Xel
moomu moo koy def, ku nekk mu sédd la
ci, ni mu ko soobe.

Wenn yaram ak cér yu bare

[12] Noona la ci yaramu nit. Yaram wenn
la, teewul am na cér yu bare. Waaye céri
yaram yépp, ak li ñuy baree bare, ñoo
bokk, doon wenn yaram. Te noonu la
Kirist mel. [13] Yàlla sóob na nu ci menn
Xelam mi, ngir nu doon wenn yaram:
nuy Yawut walla nu dul Yawut, nuy jaam
mbaa gor, nun ñépp Yàlla may na nu, nu
naan ci menn Xel mi.
[14] Yaram du benn cér, waaye cér yu
bare la. [15] Kon bu tànk nee: «Man
duma loxo, kon bokkuma ci yaram,» du
ko teree bokk ci céri yaram yi. [16] Te bu
nopp nee: «Duma bët, kon bokkuma ci
yaram,» du ko teree bokk ci céri yaram yi.
[17] Bu yaram wépp doon bët, kon nan lay
dégge? Walla bu yaram wépp doon nopp,
kon nan lay xeeñtoo? [18] Waaye Yàlla dafa
riime céri yaram wi, def bu ci nekk fa mu
ko soobe. [19] Bu lépp doon benn cér, kon fu
yaram di nekk? [20] Cér yi daal bare nañu,
waaye wenn yaram rekk a am.
[21] Bët nag manul ne loxo: «Soxlawuma
la!» Te bopp it manul ne tànk yi:
«Soxlawuma leen!» [22] Loolu sax man-
ula am, ndaxte céri yaram, yi gëna
néew doole, ñoo gëna am njariñ. [23] Te
cér yi gëna ñàkk maana, ñoom lanuy
gëna topptoo. Cér yi ci rafetula tudd,
ñoom lanuy gëna suturaal, [24] fekk yi
gëna rafet, soxlawul nu leen di suturaale
noonu. Waaye Yàlla dafa boole sunu céri
yaram yi, ngir gëna teral cér yi ko soxla.
[25] Noonu yaram du séddaloo, waaye cér
bu ci nekk dina dimbali yi ci des. [26] Bu sa
benn céru yaram dee metti, yeneen yi ci
des yépp dañuy bokk, yég metit wi. Te bu
dee dangaa fonk sa benn céru yaram it,
ndax du sa yaram wépp a ciy bànneexu?
[27] Léegi benn yaram ngeen, muy
yaramu Kirist, te kenn ku nekk ci yéen
cér nga ci. [28] Te Yàlla teg na ci mbooloom
ñi gëm, ku nekk ak sa may: ci bu
jëkk ay ndawi Kirist, teg ca ñiy wax ci
kàddug Yàlla, teg ca ñiy jàngle, ñiy def ay
kéemaan, ñi am mayu wéral ay jàngoro,
ñiy dimbalee, ñiy jiite, ñiy wax ay xeeti
làkk. [29] Ndax ñépp ay ndawi Kirist lañu?
Ndax ñépp dañuy wax ci kàddug Yàlla?
Ndax ñépp ay jàngle? Ndax ñépp ay
def kéemaan? [30] Ndax ñépp a am mayu
wéral ay jàngoro? Ndax ñépp ay wax ay
làkk? Ndax ñépp a leen di firi? [31] Waaye
fonkleen may yi gën.

Mbëggeel moo gëna màgg lépp

Léegi nag ma won leen yoon wu gën
lépp.

13

[1] Su fekkee ne damay wax làkki nit ñi
ak yu malaaka yi sax, te boolewuma ci
mbëggeel, duma dara lu dul ndënd muy
riir, walla jóolóoli buy kandaŋ-kandaŋi.
[2] Su ma yéglee wax ju tukkee ci Yàlla,
ma xam lépp luy kumpa, ma yor xam-
xam bépp te gëm Yàlla ba mana randal
ay tund, fekk boolewuma ci mbëggeel,
duma dara. [3] Te it su ma doon sarxe li ma
am lépp, di bàyyi ñu lakk sama yaram, ba
rey ma, su ma ci boolewul mbëggeel, du
ma jariñ dara.
[4] Ku bëgg dafay muñ te laabiir. Ku
bëgg du iñaan, du kañu, du tiitaru, [5] du
def lu jekkadi, du wut njariñu boppam, du
naqari deret, du ñaaw njort. [6] Du bég ci
lu awul yoon, waaye dina bég ci lépp luy

jollil dëgg. 7 Mbëggeel day baale lépp,
am gëm ci lépp, yaakaar lépp, muñ lépp.
8 Mbëggeel amul àpp. Ñiy wax ci
kàddug Yàlla dinañu noppi, ñiy wax ay
làkk dinañu ko bàyyi, ñiy xamle xam-
xamu Yàlla wàcc. 9 Xam-xam bi nu am
des na, te ni nu jottalee xibaar bi nu Yàlla
dénk des na. 10 Waaye li mat, bu dikkee,
li matul jóge fi. 11 Bi ma dee xale, dama
doon wax ni xale, di dégge ni xale, di
xalaate ni xale. Waaye bi ma doonee mag,
bàyyi naa lu bokkoon cig ndaw. 12 Tey jii
gis bu lëndëm lanuy gis, ni takkandeer ci
seetu bu lëndëm; bu ëllëgee dinanu gis
jaxran. Tey jii sama xam-xam des na; bu
ëllëgee dinaa xam ba mat sëkk, ni ma
Yàlla xame.
13 Léegi nag ñett yii ñooy sax: ngëm,
yaakaar, mbëggeel; te mbëggeel moo ci
raw.

14

Farluleen ci di jottali kàddug Yàlla

1 Xëntewooleen mbëggeel te fonk mayi
Xelum Yàlla, rawatina mayu wax ci
kàddug Yàlla, 2 ndaxte kiy wax aw làkk,
waxul ak nit ñi, waaye Yàlla lay waxal,
ndaxte kenn déggul li muy wax. Dafay
wax ay mbóot ci xelam. 3 Waaye kiy
jottali kàddug Yàlla, nit ñi lay waxal ngir
yékkati seen ngëm, di leen dénk ak a
dëfal. 4 Kiy wax aw làkk dafay yokk
boppam, waaye kiy wax ci kàddug Yàlla,
dafay yokk ngëmu mbooloo mi. 5 Léegi
nag bëgg naa yéen ñépp, ngeen di wax
ay làkk, waaye li ma gënal mooy ngeen
di wax ci kàddug Yàlla. Kiy wax ci
kàddug Yàlla moo gën kiy wax ay làkk, su
firiwul li muy wax, ngir ngëmu mbooloo
mi yokku.
6 Kon nag bokk yi, su ma ñëwee ci yéen,
di wax ay làkk, lu ma leen di jariñ? Dara,
su ma leen indilul dëgg gu Yàlla feeñal,
walla xam-xam walla kàddu gu tukkee ca
Yàlla, walla am njàngle. 7 Noonu la mel
itam ci yëf yi dundul tey riir, ni toxoro
walla xalam. Su li ci jibe leerul, naka la
nit mana ràññee li mbiibi toxoro walla
buumi xalam di wax? 8 Rax-ca-dolli su
liit gi jibul bu leer, kuy mana waajal xare
ba? 9 Noonu itam bu ngeen génnewul ay
wax yu leer ci seen gémmiñ, nan lañuy
mana xame li ngeen di wax? Dingeen
wax cig neen! 10 Xawma ñaata xeeti làkk
a am ci àddina, te wu ci nekk am na lu
muy tekki. 11 Su ma xamul nag làkk wi
ñu may làkk, doxandéem laay doon ci ki
koy wax, te ki koy wax it doxandéem la
ci man. 12 Yéen itam, gannaaw dangeena
fonk mayi Xelum Yàlla, jéemleena ëpple
ci liy yokk ngëmu mbooloo mi.
13 Looloo tax kiy wax aw làkk, na ñaan
ngir mu mana firi li looluy tekki. 14 Su
may ñaan Yàlla ci aw làkk, sama xol
day ñaan, waaye sama xel amalul kenn
njariñ. 15 Kon nag lu muy indi? Bu may
ñaan, dinaa ànd ak sama xol, àndaale
ak sama xel. Bu may woy, dinaa ànd ak
sama xol, àndaale ak sama xel. 16 Walla,
boo dee gërëm Yàlla, ànd ci ak sa xol
rekk, kon ku masula jàng mbir yooyu,
nan la mana waxe: «Amiin,» ci sa cant
Yàlla googu? Ndaxte xamul li ngay wax.
17 Dëgg la, dangay sant Yàlla bu baax,
waaye ki ci des, ngëmam yokkuwul.
18 Maa ngi sant Yàlla ci li may wax ay
làkk, ba raw leen yéen ñépp. 19 Waaye ci
ndajem mbooloom ñi gëm, wax juróomi
baat yu am njariñ, ngir jàngal ñi ci des,
moo ma gënal wax fukki junniy baat ciw
làkk.
20 Bokk yi, buleen melati ni ay xale, ci ni
ngeen di xalaate. Ci lu jëm ci lu bon, mel-
leen ni ay xale, waaye ci seeni xalaat, mel-
leen ni ay mag. 21 Bind nañu ci téereb
yoon wi:
«Dinaa wax ak mbooloo mii,
jaare ko ci ay nit, ñuy wax yeneen làkk,
ak ay gémmiñi doxandéem,
waaye ba tey duñu ma déglu.»
Moom la Boroom bi wax.
22 Ci noonu wax ay làkk, firnde la ci ñi
gëmul, te du firnde ci ñi gëm. Te it wax
ci kàddug Yàlla, du firnde ci ñi gëmul,
waaye firnde la ci ñi gëm. 23 Kon nag
su fekkee ku jàngul mbiri Kirist walla
ku gëmul dugg ca mbooloo ma, fekk
ñépp di wax ay làkk, ndax du wax ne
dangeena dof? 24 Waaye bu ñépp dee
wax ci kàddug Yàlla, te ku gëmul dugg
fa, walla ku jàngul mbiri Kirist, wax yi
ñépp wax dafay wone bàkkaaram te àtte

ko, 25 ba kumpay xolam feeñ. Bu ko defee
dina dëpp jëëm ci suuf, di màggal Yàlla
te naan: «Dëgg-dëgg Yàllaa ngi ci seen
biir.»

Seetleen bu baax seen nekkin ci seen ndaje

26 Kon nag bokk yi, lu muy indi? Bu
ngeen dajee, kii am aw taalif, kii am
njàngle, kii dëgg gu Yàlla feeñal, kii di
wax aw làkk, kee di ko firi. Na loolu
lépp aw ci yoonu yokk ngëmu mbooloo
mi. 27 Su amee kuy wax aw làkk, na ñaar
wax walla gën gaa bare ñett. Nañu ko
toppante, te kenn di firi. 28 Su amul kuy
firi, kooku di wax aw làkk, na noppi ci
ndajem mbooloo mi. Na waxanteek Yàlla
ci xolam.
29 Ci ñiy wax ci kàddug Yàlla nag,
na ñaar walla ñett wax, te ñi ci des
ràññee li ñuy wax. 30 Su amee ku toog
te Yàlla feeñal ko dëgg, na ki doon wax
noppi. 31 Yéen ñépp man ngeena kenn-
kennoo wax ci kàddug Yàlla, ngir ñépp
jàng te dégg li ñu leen di dénk. 32 Ñiy
jottali kàddug Yàlla dañoo moom seen
xel, 33 ndaxte Yàlla du Yàllay lëj-lëj waaye
Yàllay jàmm la.
Ci mboolooy gaayi Yàlla yépp, 34 na
jigéen ñi noppi ci ndaje mi, ndaxte
sañuñu faa wax. Nañu doon jigéen ñu
nangu, ni ko yoon wi tërale. 35 Te su
ñu bëggee laaj dara, nañu ko laaj seen
jëkkër ca kër ga, ndaxte jigéen di wax ci
ndajem mbooloom ñi gëm, gàcce la.
36 Ndax ci yéen la kàddug Yàlla sosoo?
Walla ndax ci yéen rekk la agsi? 37 Su
kenn xalaatee ne mooy wax ci kàddug
Yàlla, walla mu xalaat ne Xelum Yàlla
jagleel na may, na nangu ne lii ma leen
bind ndigalu Boroom bi la. 38 Te su ko
xeebee it, ñu xeeb ko.
39 Kon nag bokk yi, farluleen ci di wax
ci kàddug Yàlla, te buleen tere kenn muy
wax ay làkk. 40 Waaye nag, na lépp di dox
ciy teggin te aw yoon.

15

Ci li jëm ci ndekkitel Kirist

1 Léegi nag bokk yi, maa ngi leen di
fàttali xibaaru jàmm bi ma leen yégal.
Xibaaru jàmm boobu, nangu ngeen ko
te yéena ngi ciy sax. 2 Ci moom ngeen
jaare, ba mucc, bu ngeen téyee bu dëgër
njàngle mi, ni ma leen ko yégale. Walla
xanaa boog gëm ngeen ko cig neen?
3 Li ma jotoon, jottali naa leen ko, te
moo jëkk ci maana yi: Kirist dee na
ngir dindi sunuy bàkkaar, ni ko Mbind
mi tërale, 4 suul nañu ko, mu dekki ca
ñetteelu fan ba, ni ko Mbind mi tërale.
5 Feeñu na Sefas, teg ca fukki taalibe ya
ak ñaar. 6 Gannaaw ga feeñu na lu ëpp
juróomi téeméeri bokki taalibe ci benn
yoon. Te ñu bare ci ñoom ñu ngi dund
ba léegi, waaye am na ci ñu nelaw. 7 Ba
noppi feeñu na Saag ak ndawi Kirist yépp.
8 Man nag la mujja feeñu, ma mel ni
liir bu judduwul ci jamonoom. 9 Ndaxte
maa gëna ñàkk solo ci ndawi Kirist yi,
te yeyoowuma sax, ñu may wooye ndaw,
man mi doon fitnaal mbooloom Yàlla.
10 Waaye nag yiwu Yàlla moo tax ma doon
li ma doon, te yiw, wi mu wone ci man, du
cig neen. Waaye sax maa gëna liggéey ñi
ci des ñépp: du ci man, waaye yiwu Yàlla,
wiy jëf ci man, moo tax. 11 Noonu nag
muy man muy ñoom, dénkaane boobu
lanuy yégle, te moom ngeen gëm.

Nan lañu mana waxe ne, néew yi duñu dekki?

12 Waaye su nu yéglee ne, Kirist dekki
na, nan la ñenn ñi ci yéen mana waxe
ne, néew yi duñu dekki? 13 Su fekkee ne
ñi dee duñu dekki, kon Kirist it dekkiwul.
14 Te su Kirist dekkiwul, sunu waare day
neen, te it seen ngëm day neen. 15 Rax-
ca-dolli gis nañu ne seedeel nanu Yàlla
ay fen, ndaxte seede nanu ci mbiram ne
dekkal na Yeesu, te fekk dekkalu ko, su
néew yi dul dekki. 16 Su néew yi dul
dekki, Kirist moom it dekkiwul. 17 Te su
Kirist dekkiwul, seen ngëm du am solo,
ba tey yéena ngi ci seeni bàkkaar. 18 Te
it ñi dee ba noppi ci Kirist sànku nañu.
19 Su fekkee ci giiru dund gii rekk la sunu
yaakaar ci Kirist ame solo, kon noo gëna
mata yërëm ñépp.
20 Waaye léegi Kirist dekki na, di ku
jëkka dekki, ni gub yi ñu jëkka tànne ci
ngóob mi, jagleel leen Yàlla. 21 Gannaaw

ci nit la dee jaar, dugg àddina, kon it
ci nit la ndekkite jaar. 22 Kon ni ñépp
deeye ci seen bokk ci Aadama, noonu la
ñépp di dundaate ci seen bokk ci Kirist.
23 Waaye ku nekk ak ayam. Kirist moo
jëkk, mel ni gub yi ñu jëkka tànne ci
ngóob mi, ba noppi, bu Kirist délsee, ñi
bokk ci moom jël seen ay. 24 Gannaaw
ga, mujug jamono taxaw, te Kirist dina
not gépp kilifa ak bépp sañ-sañ ak doole,
ba noppi delloo nguur gi kiy Yàlla di
Baayam. 25 Ndaxte fàww Kirist nguuru,
ba kera Yàlla di daaneel noonam yépp
ciy tànkam. 26 Noon bu mujj, bi mu fiy
jële, mooy dee. 27 Ndaxte Mbind mi nee
na: «Yàlla notal na ko lépp, mu teg ci
tànk.» Waaye bu Mbind mi nee, «not
na lépp,» wóor na ne moom mi ko notal
lépp, génne na ci boppam. 28 Léegi bu
ñu ko notalee lépp nag, moom Kirist muy
Doom ji dina delloo kilifteef gi Yàlla, mi
ko notal lépp, ngir Yàlla nekk buur ci
lépp.

29 Su ndekkite amul, kon ñi ñu sóob ci
ndox ngir ñi dee, lu mu leen di jariñ? Su
dekki amul, kon lu tax ñu leen di sóob
ngir ñi dee? 30 Te nun it lu tax fu nu tollu
nu jaay sunu bakkan? 31 Bokk yi, ni ma
damoo ci yéen ndax Yeesu Kirist, ni la ma
wóore ne bés bu nekk ma riisu dee. 32 Su
fekkee ne ci ni ñu ko waxe, xeex naa ca
dëkku Efes ak rabi àll, kon ban njariñ la
may amal? Su néew yi dul woon dekki,
am na lu ci léeb wax:

«Nanu lekk di naan, ndaxte ëllëg dinanu
dee.»

33 Bu leen ko réere mbir: «Ànd bu bon
dina yàq nit ku baax.» 34 Delloosileen xel
yi te bàyyi bàkkaar, ndaxte am na ci yéen,
ñu umple Yàlla. Kon war ngeena rus!

Nan la yaramu ñi dekki mel?

35 Waaye dina am kuy naan: «Nan la
néew yi di dekkee? Wan yaram lañuy
délsee?» 36 Yaa gàtt xel! Li ngay ji,
du jebbi dund gu bees, fi ak deewul ba
noppi. 37 Te li ngay ji du jëmmi gàncax
giy ñëwi, waaye pepp kese la, maanaam
dugub, walla weneen jiwu. 38 Noonu
Yàlla jox ko jëmm ju ko neex, jiwu wu
nekk ak jëmmam. 39 Jëmmi mbindeef
yépp a wuute: nit ak jëmmam, mala,
picc, jën— yu ci nekk ak sa jëmmi bopp.
40 Am na itam ay jëmm ca asamaan ak i
jëmm ci suuf. Leeru jëmm ca asamaan
wuute na ak gi ci suuf. 41 Jant bi, weer
wi ak biddiiw, lu nekk ak sag leer. Te
it leeru biddiiw bu nekk dina wuute ak
moroomam.

42 Noonu la ndekkitel néew yi di deme.
Bu ñu suulee néew bi, dañoo ji lu yàqu.
Bu dekkee, du yàqooti ba abadan. 43 Lu
ñàkk solo lañuy suul; mu dekki ak ndam.
Lu néew doole lañuy suul, mu dekki ak
kàttan. 44 Bu ñu koy suul, yaram lay doon
wu soloo woon ruu. Bu dekkee, doon
yaram wu soloo ndamu Xelum Yàlla.

Ndegam am na yaram wu soloo ruu,
kon dina am yaram wu soloo ndamu
Xelum Yàlla. 45 Mbind mi nee na: «Nit ku
jëkk ka, Aadama, doon na boroom ruu,»
waaye Aadama mu mujj mi doon na Xel
muy joxe dund.

46 Yaram wi soloo ndamu Xelum Yàlla
jiituwul; yaramu doom Aadama moo jiitu;
yaramu ndam li moo ci topp. 47 Nit ku
jëkk ka pëndu suuf la woon; ñaareelu nit
ki di Kirist, mi ngi jóge asamaan. 48 Waa
àddina yor nañu jëmmi nit, ki ñu sàkke ci
suuf; noonu it ñi bokk ci asamaan dinañu
yor melokaanu ki jóge ci asamaan. 49 Te
ni nu yore melokaanu ki ñu sàkke ci suuf,
noonu lanuy yoreji melokaanu ki jóge ca
asamaan.

50 Li may wax nag bokk yi, moo di
ne, sunu yaram wii manula am wàll ci
nguuru Yàlla, te lu yàqu manula am wàll
ci liy sax abadan. 51 Lii ma leen di xamal,
mbóotu Yàlla la. Dégluleen, dunu jaar ci
dee nun ñépp, waaye nun ñépp dinanu
soppiku, 52 ci saa su gàtt, ci xef ak xippi,
bu liit gu mujj gi jibee. Ndax liit gi dina
jib, néew yi dekki, di dund abadan, te nun
dinanu soppiku. 53 Yaram wu yàqu war
na sol jëmm ja dul yàqooti, te yaram wiy
dee sol dund gu sax abadan. 54 Bu li yàqu
solee melokaanu li dul yàqu, te liy dee sol
melokaanu liy sax abadan, kon lii ñu wax
ci Mbind mi mat:

«Yàlla not na dee, ba labal ko ci ndamam.
55 Céy yaw dee! Ana sa ndam?
Céy yaw dee! Ana sa daŋar ji ngay fitte?»

56 Daŋaru dee mooy bàkkaar, te dooley
bàkkaar mooy Yoon wi. 57 Waaye jërëjëf
yaw Yàlla, ji nu jox ndam li jaarale ko ci
sunu Boroom Yeesu Kirist!
58 Kon nag sama bokk yi ma sopp,
nangeen takku, sampu ba dëgër, te gëna
sawar ci liggéeyu Boroom bi, xam ne seen
liggéey, bi jëm ci Boroom bi, du neen.

16

Ci mbirum laajum xaalis mi jëm ci mbooloom Yàlla mi

1 Léegi nag ci li jëm ci ndimbal, li ñuy
sàkkal gaayi Yàlla yi, defleen li ma tëral
ci mboolooy ñi gëm te nekk ci diiwaanu
Galasi. 2 Bés bu jëkk ci ayu-bés yi, na ku
nekk ber lu mu àttan, denc ko, ngir saa
yu ma dikkee, ñu bañ di wër di laaj xaalis.
3 Su ma dikkee, dinaa dénk seen xaalis ñi
ngeen tànn, yónni leen Yerusalem, boole
ko ak bataaxal. 4 Su aajoo ma demal sama
bopp, kon dinañu ànd ak man.

Ndigal yu mujj yi

5 Gannaaw bu ma jàllee diiwaanu
Maseduwan, dinaa ñëw ci yéen, ndaxte
fas naa ko yéenee jàll. 6 Man na am
ma yàgg ci yéen, jombul sax ma lollikoo
fi yéen. Noonu dingeen taxawu sama
yoon, fu ma mana jëm. 7 Ndaxte fi mu
ne bëgguma leena gis rekk, jàll, waaye
yaakaar naa ne dinaa toog ci yéen ab diir,
bu neexee Boroom bi. 8 Ba tey dinaa toog
fii ci dëkku Efes ba màggalu Pàntakot,
9 ndaxte Yàlla ubbil na ma bunt, ba mu
ne làñña, ngir may def liggéey bu mana
am muj gu rafet, te noon yu bare bëgga
gàllankoor liggéey bi.

10 Bu leen Timote ganesee, fexeleen ba
bumu am njàqare ci seen biir, ndaxte
dafay liggéeyal Boroom bi ni man. 11 Kon
bu ko kenn xeeb. Nangeen taxawu
yoonam, ba mu délsi ci man ci jàmm,
ndaxte maa ngi koy xaar ak bokk yi.

12 Naka Apolos sunu mbokk mi nag
moom, xiir naa ko ay yooni yoon, mu ñëw
ci yéen, ànd ak bokk yi. Waaye fi mu ne
dëppoowul ak coobareem. Dina ñëw saa
su ko manee.

13 Farluleen te dëgër ci ngëm, di góor-
góorlu te am pastéef. 14 Lépp li ngeen di
def, defleen ko ak mbëggeel.

15 Xam ngeen ne, Estefanas ak nja-
bootam ñoo jëkka nangu xibaaru jàmm bi
ci diiwaanu Akayi, te ñoo joxe seen bopp,
ngir liggéeyal gaayi Yàlla yi. Kon nag
bokk yi, maa ngi leen di ñaan, 16 ngeen
nangul nit ñu mel noonu, ñoom ak képp
ku ànd ak ñoom ci liggéey bi. 17 Bi
ma Estefanas ak Fortunatus ak Akaykus
seetsee, bég naa ci lool. Taxawal nañu
leen ci topptoo, bi ngeen yéene woon ci
man te tële ko. 18 Seral nañu sama xol ak
seen yos itam. Kon fonkleen nit ñu mel
noonu.

Tàggoo

19 Mboolooy ñi gëm te nekk diiwaanu
Asi ñu ngi leen di nuyu. Akilas ak Pirsil,
ñu ngi leen di nuyu bu baax ci Boroom bi,
ñoom ak mbooloom ñi gëm tey daje seen
kër. 20 Bokk yépp ñu ngi leen di nuyu.

Saafoonteleen ak xol bu laab.

21 Man Pool maa bind nuyoo bii ci sama
loxob bopp.

22 Képp ku bañ Boroom bi, yal na ko
Yàlla alag. Boroom bi, ñëwal!

23 Yal na yiwu Boroom bi Yeesu ànd ak
yéen.

24 Bëgg naa leen yéen ñépp ndax sunu
booloo ak Yeesu Kirist.

Ñaareelu bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko WAA KORENT

[1] Man Pool, ndawul Kirist Yeesu ci coobarey Yàlla, man ak Timote sunu mbokk, noo leen di bind, yéen mbooloom Yàlla mi nekk dëkku Korent, ak gaayi Yàlla yu sell, yi nekk ci diiwaanu Akayi gépp. [2] Yal na leen Yàlla sunu Baay ak Boroom bi Yeesu Kirist may yiw ak jàmm.

Yàlla, Boroom lépp luy dëfal xol yi

[3] Cant ñeel na Yàlla, Baayu sunu boroom Yeesu Kirist, di Baay biy Aji Yërëm tey Boroom lépp luy dëfal xol yi. [4] Mooy dëfal sunu xol ci sunu tiis yépp, ngir nun ci sunu bopp nu mana dëfal xolu ñépp ñi nekk ci tiis, di leen sédd ci noflaay, bi Yàlla def ci sunu xol. [5] Ndaxte ni coonoy Kirist di baawaane ci nun, noonu it la Kirist nekke buntu noflaay bu yaa, biy dëfal sunu xol. [6] Su nuy jaar ci tiis, seen noflaay a tax ak seen mucc. Bu dee Yàlla dëfal na sunu xol, seen noflaay a tax, ngir ngeen mana dékku naqar yu mel ni yu nuy am, nun itam. [7] Sunu yaakaar ci seen mbir dëgër na, xam ne ni ngeen bokke ak nun naqar, noonu ngeen di bokke ak nun noflaayu xol.

[8] Ndaxte bokk yi, bëggunu ngeen umple tiis, wi nu daj ci diiwaanu Asi. Yen bi diisoon na lool ba weesu sunu kàttan, ba amatunu yaakaar sax ci dund. [9] Demoon nanu ba defe ne dogalees na sunug dee. Loolu amoon na, ngir nu baña wéer sunu yaakaar ci sunu bopp, waaye nu wéer ko ci Yàlla, miy dekkal néew yi. [10] Moo nu musal ci dee gu metti googu te dina nu musalaat. Ci moom lanu wékk sunu yaakaar ne dina nu musalati, [11] bu ngeen nu jàpplee di ci boole seeni ñaan. Noonu ñu bare dinañu gërëm Yàlla ci yiw, wi mu nu may te muy tontul ñaanu ñu bare.

Pool setal na boppam

[12] Li nuy tiitaroo moo di sunu xel day seede ne ci kanam àddina si, rawatina sax ci seen kanam, aw nanu ci tànk yu jub, ànd ak xol bu laab fa kanam Yàlla. Jëfewunu ci pexem nit, waaye ci yiwu Yàlla lanu jëfe. [13-14] Bindunu leen nag leneen lu dul li ngeen jàng te xam ko. Fi mu ne seen xam-xam ci nun matagul, waaye yaakaar naa ne bu matee, dingeen mana tiitaru ci nun, ni nu koy defe ci yéen, bu bésu Boroom bi Yeesu ñëwee.

[15] Kon ni ma ame woon kóolute googu, naroon naa jëkka jaar ci yéen, ngir ganesi leen ñaari yoon. [16] Bëggoon naa jaar ci yéen, dem diiwaanu Maseduwan, te bu ma jógee Maseduwan, dikkaat ci yéen, ngir ngeen waajal sama tukki ca Yude. [17] Ba may mébét loolu nag, ndax dama cee boolewul pastéef? Te ndax samay yéene yéeney nit kese la, ba may xel ñaar, naan «waaw» ak «déet»?

[18] Wóor na Yàlla ne li nu leen di wax, du «waaw» ju ànd ak «déedéet». [19] Ndaxte Doomu Yàlla ji, Yeesu Kirist, mi nu doon yégle ci seen biir, man ak Silwan ak Timote, nekkul woon «waaw» ak «déedéet;» «waawi» Yàlla la masa nekk. [20] Te lépp lu Yàlla dige woon fekk na «waawam» ci moom. Noonu kon ci Kirist lanuy waxe: «Amiin», ngir yékkati ndamu Yàlla. [21] Te Yàlla moo nuy dëgëral ci Kirist, nun ak yéen, te sol nu Xelam. [22] Moo nu màndargaal ni ay gaayam, def Xelam ci sunu xol, muy dawal ci cér, bi mu nu dencal.

[23] Man nag Yàlla seede na ma, te giñ naa ci sama bakkan ne yërëm leen rekk moo tax délseeguma Korent. [24] Du caageen nag noo leen bëgga not ci lu jëm ci seen ngëm, waaye nu ngi liggéeyandoo ak yéen ngir seen mbég, ndaxte ci ngëm ngeen sax.

2

[1] Man nag fas yéene naa lii: duma délsi ci yéen ci naqar. [2] Ndaxte su ma leen tegee naqar, kuy seral sama xol ku dul yéen ñi ma teg aw naqar? [3] Looloo tax ma binde noonu, ngir baña agsi, am naqar ci ñi ma waroona bégal. Am naa kóolute ci yéen ñépp ne sama mbég mooy seen mbég. [4] Ci biir tiis ak xol bu jeex laa leen bind, samay bët taa ak ay rongooñ.

Binduma leen ngir teg leen naqar, waaye
ngir ngeen xam xóotaayu mbëggeel gi
ma am ci yéen.

Pool baal na ki tooñoon

5 Su kenn tegee moroomam naqar, du
man la ko teg, waaye man nanu ne yéen
ñépp la ko teg —matul may réyal mbir
mi. 6 Àtte bi ko mbooloo mi teg, doy
na. 7 Léegi nag baal-leen ko te dëfal
xolam, ngir bañ mu sóobu ci naqar wu
ëpp. 8 Kon maa ngi leen di ñaan, ngeen
feddali seen mbëggeel ci moom. 9 Nattu
leen moo tax ma bind leen it, ngir seet
ba xam ndax dingeen dégg ndigal ci lépp.
10 Ku ngeen baal, ma baal ko itam. Man
nag, su ma baalee —fekk am lu ma wara
baale— yéena tax ma def ko ci kanam
Kirist, 11 ngir Seytaane baña am bunt bu
mu jaar ba nax nu, ndaxte réerewunu
mbir ay pexeem.

Ndawi Yàlla ci xamle kóllëre gu bees, gi Yàlla fas ak nit

12 Ba ma àggee Torowas nag, ngir yégle
fa xibaaru jàmm bi ci Kirist, Boroom bi
ubbil na ma ci bunt. 13 Waaye sama xel
dalul benn yoon, ndax li ma fa fekkul
sama mbokk, Tit. Noonu nag ma tàggu
leen, daldi dem diiwaanu Maseduwan.
14 Waaye cant ñeel na Yàlla! Ci sunu
booloo ak Kirist, daf nuy yóbbaale saa
su nekk ci gawari ndamam, tey jaar ci
nun ngir turu Kirist jolli fu nekk, ni xetu
latkoloñ di tasaaroo. 15 Ndaxte ci Yàlla,
xetu Kirist gu neex lanu, di gilli jëm ci
ñiy mucc ak ñiy sànku; 16 ci ñu mujj ñii,
xet gu sedd lanu, guy jëme ci dee; ci ñu
jëkk ñi, xetu dund lanu, guy jëme ci dund.
Ku mana àttan yen boobu! 17 Nun nag
melunu ni ñu bare, ñiy baana-baana ci
kàddug Yàlla, waaye ci sunu booloo ak
Kirist, nu ngi waare ak xol bu laab fa
kanam Yàlla, ni yonenti Yàlla.

3

1 Mbaa du danoo tàmbalee tëgguwaat
nag? Mbaa du danoo soxla ni ñenn ñi
ay dénkaane yu ñu nuy gërëme, te ñuy
bataaxal yu jóge ci yéen walla yu jëm ci
yéen? 2 Déedéet, yéenay sunu bataaxal;
ci sunu xol lañu ko bind, di bataaxal bu
nit ñépp mana xam te jàng ko; 3 ndaxte
leer na ne bataaxal bu jóge ci Kirist
ngeen, bu mu jaarale ci nun. Bindeesu
ko daa, waaye ci Xelum Yàlla miy dund
lees ko binde; du ci àlluway doj lañu ko
rëdd, waaye ci xolu doom Aadama.
4 Googu kóolute lanu am fa kanam
Yàlla ndax Kirist. 5 Du caageen nag ne
àttan nanu dara ci sunu man-man, ba nu
yaakaar dara ci sunu bopp, waaye sunu
kàttan ci Yàlla lay jóge. 6 Moo nu jox
kàttan, nu nekk ndaw yuy xamle kóllëre
gu bees gi. Kóllëre googu ajuwul ci ay
sàrti diine, waaye mi ngi aju ci jëfu Xelum
Yàlla. Ndaxte sàrti kese day jëme ci dee,
waaye Xelum Yàlla dafay joxe dund.

Ndamu kóllëre gu bees gi

7 Ba ñu bindee arafi sàrt yi ciy àlluway
doj, leeraayu ndamu Yàlla nekk fa. Xar
kanamu Musaa di leer, ba bànni Israyil
duñu ko mana xool, fekk leer ga di wéy.
Ndegam sàrti yoon yooyuy jëme ci dee,
ñoo ànd ak ndam, 8 rawatina nag ne
jëfu Xelum Yàlla dina gëna ànd ak ndam.
9 Su fekkee ne tëralin, wiy teg nit tooñ,
àndoon na ak ndam, rawatina ci tëralin
wiy àtte nit jub. 10 Ndaxte ndam li amoon
keroog suux na ci ndam li ko raw léegi.
11 Te it ndegam li wéy dafa amoon ndam,
astamaak li fi sax.
12 Kon nag gannaaw wékku nanu ci
yaakaar ju mel noonu, danuy waare ak
kóolute gu mag. 13 Dunu def ni Musaa,
mi daan muur xar kanamam, ngir bànni
Israyil baña gis jeexug leer googu saxul.
14 Waaye seen xel dafa daldi gumba. Ba
tey jii sax, bu ñuy jàng téereb kóllëre
gu jëkk gi, muuraay googu dafay des;
deñul, ndaxte ci Kirist rekk la mana deñe.
15 Waaw, ba tey jii, su ñuy jàng yoonu
Musaa, seen xol dafay muuru. 16 Waaye
saa su kenn walbatikoo ci Boroom bi,
muuraay gi daldi muriku. 17 Fekk nag
Boroom, bi ñuy wax foofu, moo di Xelum
Yàlla, te fu Xelu Boroom bi nekk, foofa
yaatu gu mat am na fa. 18 Nun ñépp
nag, danuy lerxat ndamu Boroom bi ak
xar kanam bu muuruwul, bay soppiku ci
melokaanam, ànd ak ndam luy yokku te
sax ci dooley Boroom biy Xelum Yàlla.

4

Xibaaru Kirist leeral na sunu xol yi lëndëmoon

1 Kon nag ndegam Yàlla ci yërmandeem
sas na nu liggéey boobu, dunu bayliku.
2 Lànk nanoo ànd ci mbir, yi ñuy nëbb
te ñu gàccelu. Sunuy tànk du yu njublaŋ
te dunu dëngal kàddug Yàlla. Waaye nu
ngi biral dëgg, di sàkku kóoluteg ñépp fa
kanam Yàlla. 3 Su fekkee ne sax, xibaaru
jàmm bi dafa muuru ci ñenn ñi, dafa fekk
ñoom ñu aw yoon wu jëm ci sànkute.
4 Ñoom la yàllay jamono ji gëlëmal seen
xel, ngir ñu baña gis leeru xibaaru jàmm,
biy wone ndamu Kirist, mi di melokaanu
Yàlla. 5 Ndaxte Yeesu Kirist Boroom bi
lanuy waare, waaye waarewunu lu jëm
ci sunu bopp. Nun seeni jaam lanu ndax
Yeesu. 6 Ndaxte Yàlla mi ne: «Na leer leer
ci biir lëndëm,» moo leer ci sunu xol, ngir
leeral nu ak xam-xamu ndamu Yàlla, liy
feeñ ci xar kanamu Kirist.

Xibaaru Kirist dafa mel ni alal ju ñu yeb ciy njaq

7 Leer googu ci sunu xol mi ngi mel ni
alal, waaye ñu ngi ko def ci nun ñi néew
doole niy njaq kese, ngir kàttan gu ëpp
xel gi, bawoo ci Yàlla te du ci nun. 8 Dañu
nuy sonal fu nekk, waaye kenn tancu nu.
Dañu nuy dugal ci ruq yi, waaye dinanu
ci génn. 9 Dañu nuy fitnaal, waaye Yàlla
du nu wacc mukk. Tër nañu nu, waaye
kenn doggaliwu nu. 10 Fu nu tollu noo
ngi gàddu ci sunu yaram dee gi Yeesu dee
woon, ngir dundu Yeesu moom it feeñ
ci sunu yaram. 11 Bés bu nekk, nun ñiy
dund, ñu ngi nuy jébbal dee ndax Kirist,
ngir dundu Kirist moom itam feeñ ci sunu
yaram wiy dee. 12 Noonu dee mu ngi jëf
ci nun, dund di jëf ci yéen.

13 Mbind mi nee na: «Damaa gëm, moo
tax ma wax.» Nun it nag, ndegam am
nanu menn xelu ngëm moomu, danoo
gëm, ba tax nuy wax. 14 Ndaxte xam nanu
ne Yàlla, mi dekkal Boroom bi Yeesu, dina
nu dekkal nun itam ak Yeesu, te dina
nu yóbbu ak yéen, taxawal nun ñépp ci
jataayam. 15 Ndaxte lépp li nuy daj, seen
njariñ a tax, ngir yiwu Yàlla, wiy yokku
ci nit ñu gëna takku, yokkaale ngërëm lu
jëm ci Yàlla, ngir jollil ndamam.
16 Loolu moo tax sunu yaakaar du tas.
Bu fekkee sax sunu yaram day yàqu jëm
cig mag, sunu ruu moom, bés ak bés muy
gëna yeesaat. 17 Ndaxte sunu coono bu
woyof bi dul yàgg, dafa nuy jural ndam
lu bare, ba suul coono bi, tey sax abadan.
18 Kon diirunu li ñuy gis waaye li ñu dul
gis. Ndaxte li ñuy gis day wéy, waaye li
ñu dul gis day sax ba fàww.

5

Sunu màkkaan ci wetu Boroom bi

1 Yaram wi nu soloo ci kaw suuf dafa
mel ni ab xayma. Su daanoo, xam
nanu ne Yàlla jagleel na nu am taax ci
asamaan, mu loxol nit defarul, di taax
muy sax ba fàww. 2 Fi mu ne nu
ngi wonk, di yàkkamtee féete ak sunu
dëkkukaayu asamaan, sol ko ni koddaay,
xam ne 3 bu nu ko solee, dunu def
yaramu neen. 4 Nun ñi nekk ci xayma
bii, nu ngi wonk ndax coono. Du caageen
ne danoo bëgga summi sunu yaramu
àddina, waaye danoo bëgga sol sunu
yaramu asamaan, ngir liy dee sóobu ci
biir dund. 5 Ki nu waajal ngir loolu moo
di Yàlla, moom mi nu jox Xelam, di dawal
ci cér bi mu nu dencal.
6 Noonu kon nu ngi fees ak kóolute fu
nu tollu; te xam nanu ne fi ak nu ngi dëkk
ci yaram wii, àggagunu sunu màkkaan
ci wetu Boroom bi— 7 ndaxte doxewunu
ab gis, waaye ngëm lanuy doxe. 8 Kon
fees nanu ak kóolute, te yéenee jóge ci
dëkkukaayu yaram wii, dem dëkk ci wetu
Boroom bi. 9 Kon nag des fi walla jóge
fi, li nuy faaydaal moo di neex Boroom
bi. 10 Ndaxte nun ñépp fàww nu teew ci
kanam Kirist, mu àtte nu, ngir ku nekk jot
peyu li mu def ci yaramam, muy lu baax
walla lu bon.

Nanguleena juboo ak Yàlla

11 Gannaaw xam nanu ragal Yàlla nag,
nu ngi fexee gëmloo nit ñi, waaye li nu
nekk leer na Yàlla, te yaakaar naa ne
leer na leen it, ba ne fàŋŋ. 12 Jéemunoo
waxati lu ngeen nuy nawe, waaye danu
leena bëgga may yoonu tiitaru ci nun,

ba am lu ngeen tontoo ñooñuy tiitaroo
col gu àndul ak xol. [13] Su fekkee danoo
tàggalikoo ak sunu sago, ngir Yàlla la.
Su nu àndee ak sunu sago, ngir yéen la.
[14] Ndaxte mbëggeelu Kirist moo nuy jiite,
ndax wóor na nu ne ndegam kenn rekk
a dee ngir ñépp, kon ñépp a dee. [15] Te
dee na ngir ñépp, ngir ñiy dund dootuñu
dund ngir seen bopp, waaye ngir ki dee ci
seen wàll te dekki.

[16] Kon nag gannaaw-si-tey xoolatunu
kenn ci gis-gisu àddina. Su fekkee mas
nanoo xool Kirist ci gis-gisu àddina, léegi
xooleetunu ko noonu. [17] Kon bu nit
bokkee ci Kirist, mbindeef mu bees la. Li
jëkk wéy na, lu bees a fi teew. [18] Te loolu
lépp a ngi sosoo ci Yàlla, mi nu jubale
ak boppam jaare ko ci Yeesu Kirist, te sas
nu nuy waare juboo googu: [19] maanaam,
Yàlla jaar na ci Kirist, di jubale waa
àddina ak boppam te sëfu leen seeni
tooñ. Kàddug juboo googu, Yàlla dénk
na nu ko. [20] Ay ndaw lanu, yu Kirist
yónni, te Yàllaa ngi woo nit ñi jaare ko ci
nun. Kon nag ci turu Kirist, nu ngi leen
koy ñaan: nanguleena juboo ak Yàlla.
[21] Kirist mi masula def bàkkaar, Yàlla def
na ko bàkkaar ci sunu wàll, ngir ci sunu
bokk ci moom, nu mana doon njubteg
Yàlla.

6

[1] Nun nag ñiy liggéeyandoo ak Yàlla,
nu ngi leen di ñaan: jariñooleen yiw, wi
ngeen jote ci Yàlla, ngir mu baña neen ci
yéen. [2] Ndaxte Yàlla nee na:

«Ca jamono ja mu jekke, nangu naa sa
ñaan;
ci bésu mucc gi laa la wallu.»

Tey jii la jamono ju jekk ji; tey la bésub
mucc gi.

Tiis yi nu daj ci liggéeyal Yàlla

[3] Bëggunoo lëmbaaje xelu kenn ci dara,
ngir kenn baña sikk sunu liggéey. [4] Li nu
bëgg moo di rafetal sunu tur ni jawriñi
Yàlla ci fànn gu nekk; danuy muñ coono
yi, tiis yi, njàqare yi; [5] ñu nuy dóor, di nu
tëj ci kaso, dëkk yi di yëngu ndax sunu
mbir; nuy liggéey ba sonn, di fanaane
xool, di woor. [6] Nu ngi rafetal sunu yen ci
dund gu sell, ci xam-xam, muñ ak laabiir,
ci Xel mu Sell mi ak ci mbëggeel gu raxul
njublaŋ, [7] ci kàddug dëgg ak ci kàttanu
Yàlla, nu ngi yor gànnaayi njubte ci loxol
ndijoor ak lu càmmoñ. [8] Ñu bàkk nu,
jéppi nu, sant nu, xas nu. Ñu di nu jiiñ
réeral, moona niti dëgg lanu. [9] Ñuy xeeb
sunu tur, moona tur yi siiw nañu. Nu
mel ni ñu loof, moona nu ngi dund. Ñu
yar nu, teewul nu rëcc ci dee. [10] Danuy
dékku tiis, waaye di bég fu nu tollu. Nu
tumurànke, waaye di woomal ñu bare;
amunu dara, fekk noo moom lépp.

[11] Yéen bokki Korent, wax nanu leen
sunu biir ak sunu biti, di leen ubbil sunu
xol. [12] Ubbiku nanu ci yéen, waaye yéen
ubbikuwuleen ci nun. [13] Maa ngi wax ak
yéen ni samay doom; feyleen nu bor bi,
yéen itam; ubbileen seen xol!

Bàyyileen bokkaale

[14] Buleen likkoo ak ñi gëmul. Gan
àndandoo moo mana am diggante njubte
ak ndëngte? Gan booloo moo mana am
diggante leer ak lëndëm? [15] Gan déggoo
moo mana am diggante Kirist ak Beliyar?
Gan jaxasoo moo mana am diggante ki
gëm ak ki gëmul? [16] Nan la kër Yàlla
mana mànkoo ak xërëm yi? Ndaxte nun
nooy kër Yàlla Aji Dund ji, ni ko Yàlla
waxe:

«Dinaa dëkk ci seen biir,
tey dox ànd ak ñoom,
ma nekk seen Yàlla,
ñuy samay gaay.»

[17] Kon nag Boroom bi nee na:

«Génnleen biir ñooñu te beru.
Buleen laal dara lu am sobe,
kon dinaa leen teeru.
[18] Dinaa nekk baay ci yéen,
ngeen di doom ci man, muy góor, di
jigéen.
Moom la Aji Man ji wax.»

7

[1] Ndegam nag jot nanu ci dige yu mel
nii, samay soppe, nanu sellal sunu bopp
ci bépp sobeb yaram walla bu xel, dund
dund gu sell, ba mat ci ragal Yàlla.

Mbégu Pool ci ñëwug Tit

[2] Yaatal-leen nu ci seen xol. Tooñunu
kenn; lorunu kenn; naxunu kenn, jël

alalam. 3 Teg leen tooñ taxul may wax lii,
ndaxte wax naa ba noppi ne yéena ngi ci
sunu xol ci dund ak ci dee. 4 Kóolute gi
ma am ci yéen réy na. Tiitar bi may jële
ci yéen réy na. Sama xol sedd na guyy.
Damaa fees ak mbég ci bépp coono bu
nuy daj!

5 Ba nu àggee diiwaanu Maseduwan,
noppaluwunu, waaye coono bu ne daj
nanu ko: xeex ci biti, njàqare ci biir.
6 Waaye Yàlla miy dëfal xolu ñiy yog-
goorlu ndax tiis, dëfal na sunu xol ci
ñëwug Tit, 7 te du ci ñëwam rekk sax
waaye ci li ngeen dëfal xolam. Yégal na
nu seen nammeel ci nun, seen réccu ak
seen farlu jëm ci man, ba sama mbég gën
cee yokku.

8 Su fekkee ne sax, bataaxal bi ma leen
bind dafa leen naqare, réccootuma ko. Ci
lu jëkk réccu naa ko, ndaxte gis naa ne
bataaxal boobu teg na leen tiis, doonte
sax ci diir bu néew. 9 Waaye sama xol
sedd na léegi, du ndax seen tiis, waaye
ci li mu tax ngeen réccu. Tiis wu jóge
ci Yàlla ngeen tegoo, te àndul ak benn
loraange bu bawoo ci nun. 10 Ndaxte
tiis wu jóge ci Yàlla dina jur réccu guy
jëme ci mucc, te réccu googu laajul gëstu.
Waaye tiisu àddina day jëme ci dee.
11 Seen tiis wi jóge ci Yàlla, gisleen nag
li mu jur: ndaw njaxlaf ak lay ak mer ak
ragal ak nammeel ak farlu, ak bëgga yar
ki tooñ! Ci seen jëf yépp wone ngeen ne
set ngeen wecc ci mbir moomu. 12 Kon
nag su ma leen bindee, ki tooñ taxul, ki ñu
tooñ it taxul, waaye dama leena bind, ngir
ngeen mana gis ci kanam Yàlla cawarte,
gi ngeen am ci nun. 13 Te loolu seral na
sunu xol.

Sunu xel dal na, rawati ci li nu ànd ak
Tit ci mbégam, ci li ngeen seral xolam,
yéen ñépp. 14 Su fekkee ne tiitaru woon
naa ci seen mbir ci kanam Tit, rusuma ci.
Dëgg rekk lanu leen masa wax; noonu it
la Tit gise ne li nu leen doon seede lépp,
dëgg la. 15 Te mbëggeelam ci yéen gën na
yokku, buy fàttaliku ni ngeen ko déggale
yéen ñépp, ci li ngeen ko teeru, ànd ak
ragal ak weg. 16 Bég naa, ndaxte xam naa
ne man naa leena wóolu ci lu nekk!

8

Mayeleen ak xol yu yéwén

1 Gannaaw loolu bokk yi, danu leena
bëgga xamal li yiwu Yàlla jur ci biir
mboolooy ñi gëm te nekk ci diiwaanu
Maseduwan. 2 Nattu yi ñu jaar ëmb
nañu coono yu réy; waaye seen mbég
mu tar ak seen ñàkk gu metti ñoo jur
ci ñoom yéwén gu jéggi dayo. 3 Seede
naa ne ñoom ci seen bopp joxe nañu
ba fa seen man-man yem, ba weesu ko
sax. 4 Sarxu nañu nu lool, ngir bokk ci
ñiy yónnee ndimbal gaayi Yàlla yi. 5 Te
yemuñu sax ci li nu séentu woon ci ñoom,
waaye dañoo jébbal seen bopp Boroom
bi jëkk, gannaaw loolu ñu jébbal nu seen
bopp ci coobarey Yàlla. 6 Looloo tax nag
nu sant Tit, mu ñëw àggale ci yéen, ni
mu tàmbalee woon, seen jëfu ndimbal.
7 Gannaaw nag wone ngeen cawarte gu
tollu noonu, ci ngëm, ci wax, ci xam-xam,
ci farlu gu mat, ak ci seen mbëggeel ci
nun, sawareleen noonu it ci jëfu ndimbal
lii.

8 Du ndigal lu ma leen di jox, waaye
dama leen di yégal cawarteg ñi ci des,
ngir natt fu seen mbëggeel tollu. 9 Ndaxte
yiwu sunu Boroom Yeesu Kirist umpu
leen, ni mu futtee am-amam, ba ñàkk ngir
yéen, ndax ngeen woomle cig ñàkkam.

10 Kon lii laa xalaat ci lu baax ci yéen:
yéen ñi nga xam ne tàmbaliwuleena jëf
rekk, waaye yéena jëkka am yéene jii
daaw, 11 yeggaleleen ko léegi. Noonu li
ngeen mottali ci seen man-man tolloo ak
yéene, ji ngeen amoon ci seen mébét.
12 Ndaxte joxe, bu àndee ak yéene, Yàlla
dina ko nangu, di seet li nu am te baña
seet li nu amul.

13 Bëgguma leena teg soxla, ngir woy-
ofal ñi ci des, waaye na ñépp tolloole.
14 Tey jii nag man ngeen sàkk ci li ngeen
barele, faj soxlay ñeneen, ngir ëllëg it
bareleg ñooña faj seen soxla. Noonu
ñépp tolloole. 15 Moom la Mbind mi tëral
ne: «Ki dajale lu bare ëpplewul dara, te
ki dajale tuuti ñàkkul.»

Li tax ñu yónni Tit ak i àndandoom

16 Cant ñeel na Yàlla, moom mi def ci
xolu Tit cawarte gu mel ni sunu gos ci

yéen! 17 Bi nu ko laajee, mu ñëw ci yéen,
nangu na, te rax-ca-dolli cawarteem tollu
na, ba nu mana wax ne ci coobarey bop-
pam la jóge, jëm ci yéen. 18 Yónniwaale
nanu ak moom mbokk, mi am tur wu
rafet ci mboolooy ñi gëm ñépp ndax li
muy waare xibaaru Kirist. 19 Te sax
mbooloo yi ñoo ko tànn, ngir mu ànd ak
nun, bu nuy yóbbu ndimbal li ngir ndamu
Boroom bi, te mu firndeel sunu yéene ju
rafet. 20 Def nanu noonu nag, ndax kenn
bañ noo ŋàññ ci ni nuy topptoo ndimbal
lu yaatu loolu. 21 Danuy fexee def li jub,
du ci kanam Yàlla rekk, waaye it ci kanam
nit ñi.
22 Yónniwaale nanu it sunu mbokk, mi
nu seetlu cawarteem ay yooni yoon ci
fànn yu bare, te mu gën koo fésal bii yoon
ndax kóolute gu réy, gi mu am ci yéen.
23 Noonu kon ci lu jëm ci Tit, sama nawle
la ci liggéey, bi ci seen biir. Ci lu jëm ci
sunu bokk, yi ànd ak moom nag, ndawi
mbooloom ñi gëm lañu, ñuy wone ndamu
Kirist. 24 Na seen teeru firndeel nag seen
mbëggeel ci kanam mboolooy ñi gëm, te
dëggal leen ne noo yey wóolu leen.

9

1 Ci mbirum ndimbal loolu jëm ci
gaayi Yàlla yi, matul ma leen di bindaat,
2 ndaxte xam naa seen yéene ju rafet,
te maa ngi ciy damu ci kanam waa
Maseduwan, naan leen: «Daaw fekk na
waa Akayi* jekk.» Te seen cawarte xamb
na ñu bare ci ñoom. 3 Maa ngi yónni nag
bokk yooyu, ngir damu gi nu doon damu
ci yéen ci mbir mii baña neen, te ngeen
jekk, ni ma ko waxe woon. 4 Danoo bañ
rekk waa Maseduwan, ñiy ànd ak man,
fekk jekkaguleen; te kon kóolute googu
nu am ci yéen dina nekk sunu gàcce,
waxaalewuma nag seen bos. 5 Moo tax
ma xalaat ne li gën mooy yónni bokk
yooyu, ñu jiitu ma ci yéen, topptoo mbiri
ndimbal lu yaatu loolu ngeen dige woon.
Loolu di may gu tàlli, te baña nekk yëfi
nay.

Ku ji lu bare, góob lu bare

6 Li am mooy: ku ji tuuti, góob tuuti;
ku ji lu bare, góob lu bare. 7 Kon na ku
nekk joxe, ni mu ko nase ci xolam, te bañ
cee am réccu walla sañul-bañ, ndaxte kiy
joxe ak mbég moo neex Boroom bi. 8 Yàlla
man na leena woomal ci bépp yiwam ba
ci fépp ak ci lépp, ngeen faj seen soxla
yépp te sakkanle it ngir bépp jëf bu baax.
9 Moom la Mbind mi wax ne:
«Tabe na, ba may baadoolo yi;
njubteem day sax ba fàww.»
10 Yàlla miy jox beykat bi jiwu ak nit ab
dund, dina leen jox jiwu wu ne gàññ, te
sakkanal li seen njub meññ. 11 Noonu
dingeen woomle ci lépp, ba yéwén ci
bépp anam, ba tax ñu bare gërëm Yàlla
ndax li ngeen maye jaarale ko ci nun.
12 Ndaxte njaamu, gi ngeen di jaamu,
yemul rekk ci faj soxlay gaayi Yàlla yi,
waaye dina tax it ngërëmu ñu bare
baawaan, jëm ci Yàlla. 13 Ci li ngeen
firndeel seen mbëggeel ci joxe ndimbal
lii, dinañu màggal Yàlla, ndaxte wone
ngeen ni ngeen déggale xibaaru jàmm
bu Kirist bi, ak ni ngeen yéwéne ci seen
ndimbal jëme ci ñoom ak ñépp. 14 Rax-
ca-dolli dinañu sant Yàlla ak xol bu fees
ak cofeel ci yéen ndax yiw wu mag, wi
Yàlla def ci yéen. 15 Jërëjëfati yaw Yàlla
ndax sa may googu weesu dayo!

10

Pool ñaan na, ñu nangu sañ-sañam

1-2 Ci lu jëm ci samay mbir nag, maa ngi
leen di ñaan— man Pool, mi ñu ne, ci
seen biir «ragal» laa, bu ma leen soree,
«ñeme»— maa ngi leen di ñaan ndax
woyof ak lewetaayu Kirist, ngir bu ma
ñëwee, ma baña ànd ak ñeme gi may
dencal ñenn ñiy xalaat ne gis-gisu nit lanu
topp. 3 Dëgg la ne nit rekk lanu, waaye
dunu xeexe ni nit. 4 Ndaxte gànnaay,
yi nuy xaree, jógewuñu ci nit, waaye
ca Yàlla lañu jóge, te ànd ak kàttan,
ngir daaneel ay tata. Danuy daaneel
xalaat yi dul dëgg 5 ak bépp tiitar buy
jànkoonteek xam-xamu Yàlla, te danuy
not bépp xalaat, ba mu déggal Kirist.

* 9:2 waa Akayi: Korent mooy péeyu diiwaanu Akayi.

6 Te fas yéene nanoo jubbanti képp ku
déggadi, bés bu seen dégg ndigal matee.
7 Xool-leen mbir mi ne fàŋŋ. Bu amee
ku mu wóor ne ci Kirist la bokk, na jàpp it
ne su bokkee ci Kirist, nun itam ci Kirist
lanu bokk. 8 Awma lu may rus, su may
damu lu ëpp ci sañ-sañ bi nu Boroom
bi jox, di sañ-sañu yokk seen ngëm, te
du ngir seen kasara. 9 Ba tey bëgguma
ngeen xalaat ne maa ngi leen di xëbal
ci samay bataaxal. 10 Ndaxte am na ku
naan: «Ay bataaxalam dañoo ñagas te
am doole, waaye bu teewee dafay ñàkk
fulla, di wax waxi picc.» 11 Kiy wax loolu
na xam lii: ni sunuy kàddu mel ci sunuy
bataaxal, bu nu fa nekkul, noonu it lanuy
mel ci sunuy jëf, bu nu teewee.

12 Ñemewunoo féetale walla méngale
sunu bopp ak ñooñu naw seen bopp. Ci
li ñuy sàkk ab natt ngir natt ak méngale
seen bopp ak seen bopp, ñàkk xel a tax.
13 Nun nag dunu damu ci lu weesu dayo.
Nu ngi damu ci liggéey bi nu Yàlla sas,
ba may nu, nu agsi ci yéen. 14 Bu sunu
sas agsiwul woon ba ci yéen, kon man
nanoo ne génn nanu sas wi nu Yàlla sas.
Waaye agsi na ba ci yéen, te indil nanu
leen xibaaru jàmm bi jëm ci Kirist. 15 Kon
nag dunu jéggi dig yi Yàlla rëdd, bay
damu ci liggéeyu ñeneen. Waaye am
nanu yaakaar ne su seen ngëm yokkoo,
dinanu gëna màgg ci seen biir, des ba tey
ci dig yi nu Yàlla rëddal. 16 Noonu dinanu
mana yégle xibaaru jàmm bi ci bérab, yi
leen féete gannaaw, te baña damu ci li
ñeneen ñi def ci seen sas. 17 Waaye ni ko
Mbind mi waxe: «Kuy damu, na damu ci
Boroom bi.»

18 Ndaxte ki neex Yàlla, du ki naw
boppam, waaye ki Yàlla gërëm.

11

Pool ak ndawi naaféq yi

1 Céy bu ngeen ma manoona muñal, ma
wax leen tuuti waxi dof! Waaw, muñal-
leen ma sax. 2 Dama leen di fiire ak
fiiraange gu jóge ca Yàlla, ndaxte dama
leena bëgga jébbal jenn jëkkër kepp, muy
Kirist, ngeen set ni janq. 3 Waaye ni jaan
ja naxe woon Awa ci pexeem, ragal naa
yéen itam ñu lëmbaaje ni seen xel, ba
ngeen dëddu xol bu laab, bi ngeen amoon
ci seen diggante ak Kirist. 4 Ndaxte bu
kenn ñëwee, di leen waar ci Yeesu ci lu
juuyoo ak li nu leen yégal, walla ngeen
jot meneen xel mu wuute ak Xel mi ngeen
jot, walla ngeen nangu beneen xibaar
bu wuute ak bi ngeen dégg, dingeen ko
dékku bu baax. 5 Moona foog naa ne seen
ndaw yooyu ngeen yékkati, ba ñu ëpp
ndaw sax, ëpplewuñu ma dara. 6 Bu ma
dul jàmbaari wax it, néewuma xam-xam,
te won nanu leen ko ci bépp mbir ak ci
bépp fànn.

7 Walla boog ndax dama leena tooñ ci li
ma suufeel sama bopp ngir yékkati leen,
ba ma leen di yégal xibaaru jàmm bi
te laajuma leen genn pey? 8 Xanaa kay
damaa tooñ ci li ma dunde alalu yeneen
mboolooy ñi gëm, ba futti leen, ngir
dimbali leen, yéen. 9 Te ba ma nekkee
ci yéen te soxla dab ma, wéeruwuma
ci kenn ci yéen, ndaxte bokk ya jóge
Maseduwan ñoo ma indil li ma soxla
woon. Ci lépp moytu naa nekk yen ci
yéen, te dinaa ko gëna def. 10 Ni mu
wóore ne dëggug Kirist nekk na ci man,
ni la wóore ne loolii may damoo, kenn
du ko teggi ci diiwaanu Akayi gépp. 11 Lu
tax? Ndax dama leena bëggul? Yàlla
xam na ne bëgg naa leen! 12 Noonu may
doxale nag dinaa ci sax, ngir ñiy damu,
di wut yoon wu ñu aw ba yemale seen
bopp ak nun, duñu ko am. 13 Ay ndawi
naaféq lañu, di ay liggéeykat yu njublaŋ
yuy mbubboo turu ndawi Kirist. 14 Te
loolu jaaxalu nu, ndaxte Seytaane moom
ci boppam day mbubboo malaakam leer.
15 Kon nag ay ndawam mbubboo ndawi
njub, loolu du nu jaaxal. Dees na leen fey
seeni jëf.

Nattuy Pool ci matal yónnentam

16 Maa ngi leen koy waxaat: bu ma kenn
jàpp nib dof. Walla boog bu ngeen ma ko
jàppee, séddleen ma céru dof, ngir ma
damu tuuti, man itam. 17 Loolu may wax
nag, waxuma ko ci turu Boroom bi. Bu
ma ñemee damoo nii, maa ngi wax ni dof.
18 Ndegam ñu bare dañuy damu ni nit
kese, man itam kon dinaa damu. 19 Yéen

boroom xel yi, aka ngeena mana muñal
ñi dof, 20 nde yéena ngi muñ ñi leen di
jaamloo, di lekk seen alal, di leen nax, di
leen xeeb, di leen talaata! 21 Sunu néew
doole mayu nu, nu dem ba jëfe noonu;
rus naa ci lool de!

Ma wax waxi dof; moona lépp lu waay
ñemee damoo, ñeme naa ko, man it.
22 Ndax Ebrë lañu? Man it Ebrë laa. Ndax
bànni Israyil lañu? Man itam ci laa. Ndax
sëti Ibraayma lañu? Man itam moom
laa. 23 Ndax surgay Kirist lañu? —maa
ngi wax waxi ku tàggoo ak sagoom nag—
maa leen ko gëna doon. Bu dee ci liggéey,
maa leen ci man. Bu dee ci li ñu nu tëj ci
kaso, maa leen ko gëna miin. Bu dee ci li
ñu nu dóor ay yar, maa leen ëpple. Leru
naa dee ba tàyyi. 24 Juróomi yoon Yawut
yi dóor nañu ma fanweeri yar ak juróom
ñeent. 25 Ñetti yoon dóorees na ma ay
yet, te mas nañu maa sànni ay xeer, bëgg
maa rey. Ñetti yoon dugg naa gaal, mu
suux. Mas naa yendu ci ndox, fanaan ci.
26 Ci sama tukki yu bare yi daan naa faral
di daje ak musiba ci dex yi, ak musiba
ci sàcc yi, musiba mu jóge ci sama xeet
walla ci ñi dul Yawut, musiba ci biir dëkk
yi, ci màndiŋ yi, ci géej gi, ci biir bokki
taalibe yu naaféq yi. 27 Sonn naa, di ñaq,
di fanaane xool, di xiif ak a mar tey fande,
di dékku liw te rafle, 28 waxaalewuma li
ci des nag: bés bu nekk maa ngi xalaat
mboolooy ñi gëm. 29 Ana ku ci néew
doole, te wàlluma ko? Ana ku ci bàkkaar,
te awma naqar wu tiis?

30 Su ma damu waree kon, ci sama
néew doole laay damoo. 31 Yàlla Baayu
sunu Boroom Yeesu, moom mi màgg ba
fàww, xam na ne du ay fen ci man.
32 Ba ma nekkee dëkku Damaas, boroom
dëkk ba, di jawriñu buur ba Aretas, dafa
santaane woon ñuy wottu dëkk ba, ngir
man maa jàpp. 33 Waaye dugalees na ma
ci dàmba, jaarale ma ci palanteeru miiri
dëkk ba, yoor ma ci suuf. Noonu ma rëcc
ko.

12

Peeñub Pool ak nattu bi ko dal

1 Damu amul njariñ, ba tey war na ma.
Kon ma jàll ci nettali gis-gisi Boroom bi
ak i peeñu. 2 Xam naa taalibeb Kirist boo
xam ne yékkati nañu ko ba ca asamaan,
si gëna kawe, booba ak léegi mat na fukki
at ak ñeent. Xawma ndax ànd na ak
jëmmam walla déet. Yàlla rekk a xam.
3-4 Xam naa ne, nit kooku yékkati nañu
ko ba fa Yàlla nekk. Bu dee ci jëmmam
mbaa ci xelam, xawma; Yàllaa xam. Mu
dégg fa baat yu ñu manula nettali te yu
ñu mayul doom Aadama, mu ŋaaŋ ko.
5 Dinaa damu ci nit ku mel noonu. Waaye
duma damu ci sama bopp, lu dul liy wone
sama néew doole. 6 Su ma bëggoona
damu, du doon yëfi dof, ndaxte dëgg laay
wax. Waaye damay moytoo damu, ngir
kenn baña foog ci man lu weesu li mu gis,
may def, te muy dégg, ma di ko wax.

7 Te it ngir ma baña yég sama bopp
ndax peeñu yooyu wees xel, mayees na
mbir dal ma ci sama yaram, di ma mitital
ni dég, muy malaakam Seytaane mu may
sonal, ngir ma baña yég sama bopp.
8 Ñaan naa Boroom bi ñetti yoon ci mbir
moomu, ngir mu teqale ma ak moom.
9 Mu ne ma: «Sama yiw doy na la; sama
kàttan a ngi mate cig néew doole.» Kon
nag dëgg-dëgg, gën na maa bég ci damu
ndax sama néew doole, ngir kàttanu
Kirist dëkk ci man. 10 Looloo tax may
bég ci néew doole, yi may wéye ngir turu
Kirist, ciy tiis, ciy njàqare, mbaa ñu saaga
ma, mbaa ñu fitnaal ma. Ndaxte bu ma
néewee doole, booba laay am kàttan.

Pool bëgg na leen

11 Ci dëgg-dëgg wax naa waxi dof te
yéena ma ci dugal, fekk yéen ci seen bopp
sax yéena ma waroona sargal, ndaxte su
ma dul dara sax, seen ndaw yooyu ngeen
naw ëpplewuñu ma dara. 12 Kéemaan
yi, jaloore yi ak jëf yu màgg, yiy firndeel
ndawul Kirist, feeñ nañu ci seen biir, ma
ànd ci ak muñ gu mat. 13 Lan laa defal
yeneen mboolooy ñi gëm te defaluma
leen ko, xanaa rekk li ma wéeru ci ñoom
te wéeruwuma ci yéen? Baal-leen ma
googu tooñ!

14 Maa ngi leen di waaja ganesi ñetteel
bi yoon, te duma wéeru ci yéen. Wutsi-
wuma seen alal, yéen laa soxla. Ndaxte
du gone moo wara yor waajuram, waaye

waajur moo wara yor gone yi. 15 Man
nag nangu naa joxe li ma am lépp ak
xol bu sedd, ba joxe sama bopp sax, ngir
dimbali leen. Gannaaw bëgg naa leen nii,
xanaa kay seen mbëggeel ci man warula
wàññiku? 16 Kon noonu la, nekkuma
woon yen ci yéen. Waaye man na am ñu
naan, dama leena nax, ba réeral leen ci
sama njublaŋ.

17 Ndax damaa lekk seen alal, jaare ko
ci kenn ci ñi ma yónni woon? 18 Sant
naa Tit, mu ñëw ci yéen, te yebal naa
sunu mbokk moomu ak moom. Ndax Tit
dafa lekk seen alal? Man ak moom, ndax
bokkunu woon xel mu nu yékkati ak tànk
yu nuy dox?

19 Xanaa diirub li ngeen di jàng lii,
defe ngeen ne nu ngi wut aw lay ci
seen kanam. Samay xarit, nu ngi leen
di wax ci kanam Yàlla ak ci turu Kirist;
te lépp ngir seen njariñ la. 20 Ragal
naa, bu ma ñëwee ci yéen, fekk leen
nu ma neexul, te yéen it ngeen fekk
ma nu leen neexul. Ragal naa fekk ay
xuloo ci seen biir, ak ñeetaane, xadar
ak diiroo mbagg, xas ak jëw, réy-réylu
ak yëngu-yëngu. 21 Ragal naa, bu ma
leen ganesiwaatee, Yàlla sama Boroom
suufeel ma ci seen biir, ma naqarlu ci ñu
bare ñu bàkkaaroon te dëdduwuñu seen
yàqute, seen njaaloo ak seen ñaawteef,
gi ñu doon def.

13

Artu yu mujj yi

1 Bii mooy ñetteel bi yoon, ma di leen
ganesi. «Bépp àtte dina aju ci seedes
ñaar walla ñetti nit.» 2 Li ma waxoon
ci sama ñaareelu ngan, ci ñi bàkkaaroon
bu yàgg ak ñi ci des, maa ngi koy
waxaat léegi, bala maa dikkaat: su ma
délsee, duma yërëm kenn. 3 Bu fekkee ne
dangeena bëgg firnde juy wone ne Kirist
mooy wax jaarale ko ci man, dingeen ko
am. Digganteem ak yéen du ànd ak néew
doole, waaye dafay feeñal kàttan ci seen
biir. 4 Néewoon na doole, ba ñu koy
daaj ca bant ngir rey ko, waaye mi ngi
dund ci kàttanu Yàlla. Nun itam néew
nanu doole ci sunu bokk ci moom, waaye
dinanu dund ak moom ci kàttanu Yàlla,
bu nuy jëfante ak yéen.

5 Xool-leen seen bopp bu baax, ba xam
ndax ngëm a ngi ci yéen. Seetluleen seen
bopp. Xanaa xamuleen ne Yeesoo ngi ci
yéen? Walla boog ngeen gis ne ay naaféq
ngeen. 6 Waaye yaakaar naa ne dingeen
gis ne man nanoo wone nun, firndeg
ngëm. 7 Nu ngi ñaan Yàlla, ngeen baña
def dara lu bon. Waxuma ne danoo bëgga
wone noonu sunu firndeg ngëm, waaye
sunu yéene mooy ngeen jëf lu baax, boo
yaboo sax ñu jiiñ nu ag naaféq. 8 Ndaxte
manalunu dara dëggu Yàlla gi; manunu
lu dul taxawal ko. 9 Bu nu néewee doole,
fekk am ngeen doole, bég nanu ci. Te
sax nu ngi ñaan, ngeen jublu cig mat.
10 Looloo tax ma leen di binde nii, bala
maa ñëw; bëgguma leena duma ci sañ-
sañ bi ma Boroom bi jox. Jox na ma ko,
ngir ma yokk seen ngëm, waaye du ngir
seen kasara.

Tàggtoo

11 Kon nag bokk yi, bégleen, jublu cig
mat, di déglu soññante bi ma leen di
dénk, am benn xalaat te dëkk ci jàmm;
noonu Yàlla miy mbëggeel te di Yàllay
jàmm dina ànd ak yéen.
12 Saafoonteleen ak xol bu laab.
Mboolem gaayi Yàlla yépp ñu ngi leen
di nuyu.
13 Yal na yiwu sunu Boroom Yeesu
Kirist, ak mbëggeelu Yàlla ak booloo, gi
nu am ak Xel mu Sell mi, ànd ak yéen
ñépp.

Bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko
WAA GALASI

1 Man Pool, ndawul Yeesu Kirist —nit
falu ma ko, te jaarewul it ci nit, mi ngi
jaare ci Yeesu Kirist ak Yàlla Baay, bi ko
dekkal— 2 man ak bokk yiy ànd ak man
yépp, nu ngi leen di bind, yéen mboolooy
ñi gëm te dëkk ci diiwaanu Galasi. 3 Na
yiw ak jàmm féete ak yéen, jóge ci Yàlla
sunu Baay ak Yeesu Kirist Boroom bi,
4 moom mi joxe bakkanam ngir dindi
sunuy bàkkaar, te musal nu ci àddina su
bon, si nu nekk, dëppook coobarey Yàlla
sunu Baay, 5 bi yelloo ndam ba fàww.
Amiin.

Benn xibaaru jàmm bi rekk moo am

6 Man de jaaxle naa! Yàlla woo na
leen ci boppam jaarale ko ci yiw, wi nu
Kirist defal, waaye yéena ngi gaawantu
di ko bàyyi, ngir topp beneen xibaar,
7 fekk du xibaaru jàmm bi. Dafa am
rekk ci seen biir ay nit ñiy nëxal xel yi
te bëgga dàndal xibaaru jàmm bu Kirist.
8 Waaye su fekkee kenn ci nun ñëw, walla
malaaka sax mu jóge asamaan, di yégle
beneen xibaar bu méngoowul ak bi nu
leen yégal, kooku yal na alku! 9 Wax
nanu ko, maa ngi koy waxaat: bu leen
kenn yégalee beneen xibaar bu dul bi
ngeen nangu, kooku yal na alku!

10 Ndax kon nit laay wuta gëmloo, am
damay fexee yey Yàlla? Mbaa damay
wuta neex nit ñi? Su ma doon wuta neex
nit ñi ba tey, kon duma nekkati jaamu
Kirist.

Yeesu Kirist moo won Pool xibaaru jàmm bi

11 Bokk yi, maa ngi leen di xamal ne
xibaaru jàmm bi ma yégle, jógewul ci nit.
12 Jëlewuma ko ci nit, te kenn jàngalu ma
ko, waaye Yeesu Kirist moo ma ko won.

13 Dégg ngeen ni ma doon jëfe, bi ma
nekkee ci diiney Yawut yi, di fitnaal bu
metti mbooloom Yàlla, di ko jéema tas.
14 Bokkoon naa ci ñi gëna farlu ci diiney
Yawut yi, te sawar it ci sàrti yoon, yi fi
samay maam bàyyi, ba raw sama maas,
gi ma bokkal askan. 15-16 Waaye Yàlla mi
ma tànn lu jiitu sama juddu te woo ma ci
boppam ci kaw yiwam, bi mu ko soobee,
xamal na ma kan mooy Doomam, ngir ma
yégal ñi dul Yawut xibaaru jàmm bi ci
mbirum Kirist; booba nag diisoowuma ci
ak kenn. 17 Demuma sax Yerusalem seeti
ñi ma jëkka nekk ay ndawi Kirist, waaye
réewu Arabi laa dem, te gannaaw loolu
ma délsiwaat Damaas.

18 Ba ñu ca tegee ñetti at, ma sooga dem
Yerusalem, ngir xamanteek Sefas, dal fa
moom lu mat ñaari ayu-bés. 19 Waaye
gisuma keneen ci ndaw yi ku dul Saag,
doomu ndeyu Boroom bi. 20 Lii ma leen
di bind nag, Yàllaa may seede ci ne du ay
fen. 21 Bi loolu wéyee dem naa réewu Siri
ak réewu Silisi. 22 Waaye ba tey mboolooy
ñi gëm Kirist ci diiwaanu Yude xamuñu
ma woon. 23 Dañu déggoon ñu naan rekk
ne: «Ki nu daan fitnaal bu jëkk te daan
jéema far yoonu ngëm wi, léegi mi ngi
koy yégle!» 24 Te ñuy sant Yàlla ci man.

2

Yeneen ndawi Kirist nangu nañu Pool

1 Ba ñu ca tegee fukki at ak ñeent,
ànd naa ak Barnabas, dellu Yerusalem,
yóbbaale Tit. 2 Dem naa fa, ndaxte
Yàllaa ma fa yebal ci kaw peeñu. Ba
ma demee, daje naa ak ñi ñu gëna fonk
ca mbooloo ma, ma wéetoo ak ñoom,
won leen xibaaru jàmm, bi may yégal ñi
dul Yawut, ngir ragal sama coonob démb
mbaa tey neen. 3 Te Tit mi ma gunge
woon sax de, li mu bokk ci xeetu Gereg,
taxul ñu sonal nu ci xarafal ko. 4 Fekk na
mbir moomu nekk coow ndax naaféq, yi
yoxoosu ci sunu biir ak mébét mu bon,
ngir seet yaatu gi nu am ci Yeesu Kirist,
ba fexe noo defaat ay jaam. 5 Waaye
yaatalunu leen benn yoon, ngir dëggug
xibaaru jàmm bi mana sax ci yéen.

6 Waaye ñi ñu gëna fonk —ak lu mana
doon seen sag xooluma ko, ñépp a yem fa
kanam Yàlla— waaye ñooñu ñu teg njiit
boog, bi ma dajee ak ñoom, yokkuñu dara
ci sama sas. 7 Gis nañu ne Yàllaa nu yebal,
muy man di Piyeer, ngir nu yégle xibaaru

jàmm bi: ma féetewoo ñi dul Yawut,
Piyeer féetewoo Yawut yi. 8 Ndaxte ni
Yàlla jëfe ci Piyeer, miy ndawam ci Yawut
yi, noonu it la jëfe ci man, may ndawam ci
ñi dul Yawut. 9 Saag ak Sefas ak Yowaana
nag, ñi ñu teg kenuy mbooloo mi, bi ñu
ràññee yen bi ma Yàlla jagleel ci yiwam,
ñu fekksi nu ci, ba jox nu loxo, man ak
Barnabas, nu liggéey ca ña dul Yawut,
ñoom ñu liggéey ca Yawut ya. 10 Li ñu
doon laaj rekk moo di, nuy fàttaliku seen
aji néew doole yi, fekk sax laxasu woon
naa ci def ko.

Pool yedd na Sefas ca Ancos

11 Waaye bi Sefas ñëwee dëkku Ancos,
yedd naa ko ci kanam ñépp, ndaxte li
mu def jaaduwul. 12 Ndaxte laata ndaw
yi Saag yónni di ñëw, da daan bokk di
lekk ak ñi dul Yawut. Waaye bi ñu agsee,
te mu ragal kureel googu faaydaal xaraf,
mu dellu gannaaw, di sore ñi dul Yawut.
13 Yeneen Yawut yi it daldi ànd ak Sefas ci
naaféqam, ba yóbbaale sax Barnabas.

14 Bi ma seetee nag ne awuñu woon ci
dëgg, gi xibaaru jàmm bi di jàngle, ma
yedd Sefas ci kanam ñépp ne ko: «Yaw
miy Yawut, gannaaw dëddu nga aaday
Yawut yi, ba dund ni ku dul Yawut, lu
tax nga bëgga sëf diiney Yawut ci ñi dul
Yawut?»

15 Nun danoo cosaanoo ci xeetu Yawut,
te bokkunu ci xeet, yi xamul Yàlla tey
bàkkaar. 16 Teewul nu xam ne Yàlla du
àtte kenn ni ku jub ci kaw sàmm yoon,
waaye ci gëm Yeesu Kirist. Kon nun itam
gëm nanu Kirist Yeesu, ngir Yàlla àtte nu
jub ci kaw gëm Kirist, te du ci sàmm yoon.
Ndaxte du caageenug sàmm yoon mooy
tax Yàlla àtte kenn ni ku jub.

17 Waaye ba tey su fekkee ne nu ngi
wuta jub ci kaw gëm Kirist, fekk nu ne
fàŋŋ di ay bàkkaarkat, ndax nag Kirist
moo sas bàkkaar? Mukk! 18 Waaye su
ma delloo di sàmm ndigali yoon, yi ma
bàyyi, dëgg-dëgg dinaa wone noonu ne
moykatu yoon wi laa. 19 Ci li jëm ci yoonu
Musaa, dee naa, fekk yoon wi ci boppam
moo ko waral, ngir ma mana dund, ba
amal njariñ Yàlla. 20 Daajaale nañu ma
ak Kirist ca bant ba, te noonu du man
may dundati, waaye Kirist mooy dund ci
man. Dundu mbindeef, gi may dund nag,
maa ngi koy dund ci gëm Doomu Yàlla ji,
moom mi ma bëgg, ba joxe bakkanam
ngir man. 21 Duma neenal yiwu Yàlla,
ndaxte su sàmm yoon doon taxa jub fa
kanam Yàlla, kon Kirist dee na cig neen.

3

Buleen dëddu xibaaru jàmm bi ngir wéeruwaat ci yoon wi

1 Yéen waa Galasi, yéena ñàkk xel! Ku
leen fàbbi, gannaaw bi ma leen yégalee
ci lu leer ni ñu daaje Yeesu Kirist ca bant
ba? 2 Lenn rekk laa bëgg, ngeen wax
ma ko: ndax sàmm yoon wee tax, ngeen
jot Xelum Yàlla? Déedéet! Dangeena
dégg xibaaru jàmm bi te gëm ko. 3 Mbaa
du nii ngeen ñàkke xel, ba tàmbalee ci
Xelum Yàlla, ba noppi yaakaara mate ci
seen jëfi bopp? 4 Mbaa du fitna, yi ngeen
daj yépp, dafa nara neen? Manuma koo
gëm! 5 Bu leen Yàlla di may Xelam, di
leen won jalooreem, ndax li ngeen sàmm
yoon a tax, mu def ko, mbaa li ngeen dégg
xibaaru jàmm bi te gëm ko?

6 Xool-leen ci Ibraayma; Mbind mi wax
na ne: «Ibraayma gëm na Yàlla, te Yàlla
jàppe ngëmam ni njub.»
7 Xamleen boog ne boroom ngëm yi rekk
ñooy doomi Ibraayma. 8 Mbind mi tëral
na lu jiitu ne Yàlla dina àtte jub ñi dul
Yawut ci kaw ngëm. Kon looloo tax mu
yégal Ibraayma lu jiitu xibaaru jàmm
bi ne ko: «Xeeti àddina yépp dinañu
barkeel ci yaw.» 9 Kon ñi gëm, Yàlla
dina leen barkeel, sukkandikoo ko ci seen
ngëm, ni mu defal Ibraayma, boroom
ngëm.

10 Ñiy wékku ñépp ci jëfi yoon wi, ñu
alku lañu, ndaxte bind nañu ne: «Képp
ku dul topp lépp lu ndigali yoon wi
santaane, yal na alku.» 11 Bir na sax ne
sàmm yoon du tax kenn jub fa kanam
Yàlla, ndaxte Mbind mi tëral na ne: «Ku
jub ci kaw ngëm dinga dund.» 12 Waaye
yoon wi laajul ngëm. Mbind mi nee na:
«Ku manoona matal li yoon wi wax, kon
dinga dund ba fàww.»

13 Waaye Kirist jot na nu ci alkànde, ji
yoon wi indi; mu gàddul nu ko, ba far
alku moom ci boppam, ndaxte Mbind mi
nee na: «Képp ku ñu rey, wékk ko ci
bant, alku nga.» 14 Noonu barke bi Yàlla
dig Ibraayma baawaan na, ba daj ñi dul
Yawut te gëm Kirist Yeesu, te nu jot ci kaw
ngëm Xel mu Sell, mi Yàlla dige.

Yoonu Musaa du fecci kóllëre gi Yàlla fas ak Ibraayma

15 Bokk yi, maa ngi misaal wax ji ci jëfi
doom Aadama. Xam ngeen ne kóllëre gu
ñu fas ba noppi, waruñu koo fecci, walla
ñu ciy rax dara. 16 Léegi nag Yàlla am na
lu mu dig Ibraayma ak askanam. Mbind
mi waxul: «Ak i sëtam», mu mel ni ñu
bare, waaye kenn la wax: «Ak sa askan»,
maanaam Kirist. 17 Li ma ci bëgga wax
mooy lii: ndegam Yàlla fas na kóllëreem,
yoonu Musaa, wi feeñ ñeenti téeméeri
at ak fanweer gannaaw ga, du ko mana
fecci, ba tebbi digeb Yàlla. 18 Ndaxte
xéewal, yi Yàllay dige, bu ñu doon jóge
ci yoon wi, kon ajootuñu ci dige bi, fekk
ci kaw dige la ko Yàlla maye Ibraayma.

19 Waaw kon yoonu Musaa, luy
njariñam? Dañu koo wàcceel nit ñi, ngir
seen jàdd yoon ne fàŋŋ. Looloo doon
wàllu yoon wi, ba kera Sët biy ñëw, moom
mi ñu digoon dige bi. Yoon wi nag, Yàlla
tëral na ko jaare ci ay malaaka, te am na
ku ko jottali. 20 Waaye aajowul jottalikat,
su fi kenn rekk teewee, te Yàlla kenn la.

Bu ngeen bokkee ci Kirist, nekkatuleen ci yoonu Musaa

21 Ndax kon yoonu Musaa wi dafa
juuyoo ak li Yàlla dige? Mukk! Su amoon
yoon wu nit mana sàmm, ba mu jural ko
dund gu sax, kon sàmm yoon dina tax nit
jub fa kanam Yàlla. 22 Waaye yoon wi tëj
na ñépp ci dooley bàkkaar, ngir ñi gëm
Yeesu Kirist jot li Yàlla dige woon ci seen
kaw ngëm.

23 Bi ngëm Yeesu Kirist feeñagul nag,
yoon wi da noo tëjoon ràpp, ba kera ngëm
di feeñ. 24 Ci noonu la nu yoon wi doon
note, ba Kirist di ñëw, ngir Yàlla àtte
nu jub ci kaw ngëm. 25 Waaye léegi, bi
jamonoy ngëm ji ñëwee, nekkatunu ci
kilifteefu yoon wi.

Doomi Yàlla ngeen

26 Yéen ñépp doomi Yàlla ngeen ndax li
ngeen bokk ci Kirist Yeesu ci kaw ngëm.
27 Yéen ñépp, ñi ñu sóob ci ndox ngir
wone seen bokk ci Kirist, soloo ngeen
Kirist. 28 Kon nag amul xàjjale ci diggante
Yawut ak ki dul Yawut, ci diggante jaam
ak gor, ci diggante góor ak jigéen. Yéen
ñépp benn ngeen ci seen bokk ci Kirist.
29 Bu ngeen bokkee ci Kirist, kon bokk
ngeen ci askanu Ibraayma, te jot ngeen
xéewal, yi ko Yàlla dig.

4

1 Li ma leen di wax, mooy lii: doom
ji wara donni baayam, fi ak mu ngi cig
ndaw, ak lu ko alal jiy lew lépp, du
wuute dara ak jaam. 2 Ñi ko yore tey
sàmm alalam ñoo koy yilif, ba jamono
ji ko baayam àppaloon mat. 3 Nun itam
naka noonu, laata nuy mat, aaday àddina
ñoo nu notoon, ba def nu ni ay jaam.
4 Waaye bi àpp bi Yàlla tëraloon matee,
yónni na Doomam, mu juddoo ci jigéen,
ci biir yoonu Musaa, 5 ngir jot ñi yoon
wi notoon, ndax Yàlla jàpp nu ni ay
doomam. 6 Gannaaw doomi Yàlla ngeen
nag, Yàlla yónni na Xelu Doomam ci sunu
xol, mu koy wooye nii: «Abba», maanaam
«Baay.» 7 Noonu dootuloo jaam, doom
nga. Te ndegam doom nga, Yàlla jagleel
na la cér ci xéewal, yi mu dencal ay
doomam.

Njàqarey Pool ci waa Galasi

8 Bu jëkk, bi ngeen xamagul Yàlla,
yéena ngi doon jaamu yeneen yu ñu daan
bokkaaleel Yàlla. 9 Waaye léegi nag bi
ngeen xamee Yàlla, walla boog bi leen
Yàlla xàmmee, nan ngeen mana def, bay
delluwaat ca aaday àddina? Aada yooyee
ñàkk doole te ñàkk njariñ, lu tax ngeen
bëgg, ñu notaat leen? 10 Yéena ngi fonk
bés yi, weer yi, màggal yi ak at yi!
11 Sama xel dalul ci yéen, ngir ragal sama
coono ci yéen neen.

12 Bokk yi, dama leen di ñaan, ngeen
mel ni man, ndaxte man itam fekksi

naa leen ci seen xalaat. Tooñuleen
ma. 13 Xam ngeen ne sama wopp moo
taxoon, ma yégal leen xibaaru jàmm bi.
14 Coono, gi leen sama wopp tegoon, taxul
ngeen bañ ma, taxul ngeen séexlu ma.
Waaye teeru ngeen ma, ni bu ngeen doon
teeru malaakam Yàlla walla Yeesu Kirist.
15 Waaw, fan la seen mbég jaar? Ndaxte
seedeel naa leen ne su ngeen ko manoon,
kon luqi ngeen seeni bët, jox ma. 16 Ndax
dëgg, gi ma leen wax, moo tax ngeen def
ma ab noon?
17 Nit ñooñu leen di farle, seen mébét
baaxul. Dañu leena bëgga tàggale ak
nun, ngir ngeen far ak ñoom. 18 Farle
baax na, bu àndee ak mébét mu baax.
Waaye bu sama jëmm rekk tax ngeen koy
def. 19 Sama doom yi! Yéena tax may
dellu ci metit ni kuy matu, ba kera jikkoy
Kirist di mat ci yéen. 20 Léegi bëggoon
naa nekk ci seen biir, ngir mana jubbanti
sama kàddu, ndaxte xamatuma nu may
doxale ak yéen!

Mbirum Ajara ak Saarata

21 Yéen ñi bëgga topp yoon wi, xanaa
xamuleen li yoonu Musaa wi wax?
22 Mbind mi nee na: Ibraayma am na
ñaari doom; ki jaam bi jur ak ki gor si jur.
23 Doomu jaam bi juddu na ni bépp doom,
waaye doom, ji mu am ak soxnaam, juddu
na ci kaw digeb Yàlla.
24 Loolu nag am na lu muy misaal.
Ñaari jigéen ñi dañoo bijji ñaari kóllëre.
Benn bi di Ajara, mooy wone kóllëre, gi
Yàlla fasoon ca tundu Sinayi. Ay jaam lay
jur. 25 Ajara moomu mooy tundu Sinayi,
wi nekk ca réewu Arabi. Te it mooy
misaalu dëkku Yerusalem, bi fi nekk tey.
Ndaxte moom ak i doomam yépp ay jaam
lañu. 26 Waaye Yerusalem, ga ca kaw,
mooy gor si. Moom mooy sunu ndey.
27 Ndaxte Mbind mi nee na:
«Bégal, yaw jigéen ji dul jur
te masula am doom.
Reeyal te bànneexu,
yaw mi masula xam coonob mat,
ndaxte jigéen ji ñu faalewul
moo gëna jaboot ki nekk ak jëkkëram.»
28 Yéen bokk yi, yéenay doom yi ñu
dige woon, niki Isaaxa. 29 Waaye doom
ji juddoo ni bépp doom, dafa daan sonal
doom ji juddoo ci dooley Xelum Yàlla.
Te loolu mooy law ba léegi. 30 Lu ci
Mbind mi wax nag? Nee na: «Dàqal
jaam bi ak doomam, ndaxte doomu jaam
bi warula bokk cér ak doomu gor si ci
ndono.» 31 Kon nag bokk yi, nun dunu
doomi jaam, ay doomi gor lanu.

5

Buleen delluwaat ci njaam

1 Kirist a nu daggal sunu buumi njaam,
ngir goreel nu. Kon dëgërleen ci seen
ngor te baña delluwaat ci njaam.
2 Dégluleen! Man Pool maa leen koy
wax: bu ngeen itteelee xaraf, kon Kirist
dootu leen jariñ dara. 3 Te maa ngi dellu
di waxaat ne, képp kuy farataal xaraf,
fàww nga sàmm lépp lu yoon wi san-
taane. 4 Yéen ñiy fexee jub fa kanam Yàlla
ci kaw sàmm yoon, tàggalikoo ngeen ak
Kirist; dëddu ngeen yiwu Yàlla. 5 Waaye
njub, gi nu Yàlla dencal ëllëg, nu ngi
koy séentu ci kaw ngëm ak ci ndimbalu
Xelum Yàlla. 6 Ndaxte bu nu bokkee ci
Kirist Yeesu, xaraf ak baña xaraf, dara
amu ci solo; li am solo mooy ngëm, giy
jëf ci mbëggeel.
7 Ni ngeen jógtee woon de baax na!
Waaw, ku leen dog, ba ngeen baña déggal
dëgg? 8 Li ñu leen xiir jógewul ci Yàlla mi
leen woo. 9 Dees na ne: «Tuuti lawiir day
tax tooyalu fariñ bépp funki.» 10 Waaye
teewul Boroom bi jox na ma kóolute ci
yéen. Biral na ma ne dingeen bokk ak
man xalaat. Léegi nag, kiy nëxal seen
xel, ku mu mana doon, Yàlla dina ko
mbugal. 11 Man nag bokk yi, bu ma doon
faaydaal xaraf ci sama waare, kon duñu
ma fitnaale nii; te it li may yégle ci deewu
Kirist ca bant ba dootul naqari kenn. 12 Ñi
farataal xaraf te di leen dëpp, nañu gëna
sore ci seen réer: bu yaboo sax ñu dagg
seen ngóora, ba dara du ci des!

Buleen topp seen nafsu, waaye na leen Xelum Yàlla jiite

13 Yéen nag bokk yi, Yàlla woo na
leen, ngeen nekk i gor. Waaye nag
buleen ci sukkandiku, bay topp seen

nafsu, waaye dimbaleenteleen ci kaw
mbëggeel. 14 Ndaxte yoon wépp, ndigal
lii a ko tënk: «Nanga bëgg sa moroom, ni
nga bëgge sa bopp.» 15 Waaye moytuleen!
Bu ngeen dee màttante ak a lekkante,
dingeen yàqante.

16 Li ma leen di wax mooy lii: dundleen
ci Xelum Yàlla, kon dungeen topp seen
nafsu. 17 Ndaxte sunu nafsu am na ay
bëgg-bëgg yu méngoowul ak yu Xelum
Yàlla. Te Xelum Yàlla itam am na ay
bëgg-bëgg yu méngoowul ak yu sunu
nafsu. Ñoom ñaar dañoo juuyoo ci bépp
fànn, ba tax lépp lu ngeen bëggoona
def, dungeen ko man. 18 Waaye bu
ngeen toppee Xelum Yàlla, nekkatuleen ci
kilifteefu yoon wi.

19 Kuy topp sa nafsu, nii ngay jëfe:
njaaloo, xalaat yu bon, def i ñaawteef
ak say cér, 20 xërëm, luxus, noonoo ak
xuloo, ñeetaane, xadar, diiroo mbagg,
féewaloo ak xàjjaloo, 21 kiñaan, màndite
ak xawaare ak yeneen yu ni mel. Léegi
nag maa ngi leen di artu, ni ma ko defe
woon: ñiy jëfe noonu duñu am cér ci
nguuru Yàlla.

22 Waaye li Xelu Yàlla mi di meññ mooy:
mbëggeel, mbég, jàmm, muñ, laabiir,
mbaax, kóllëre, 23 lewetaay ak maandute.
Yoon wi terewul yu ni mel. 24 Léegi
ñi bokk nag ci Yeesu Kirist, daaj nañu
seen nafsu ca bant ba, wacc ko fa, moom
ak i xemmemam ak i bëgg-bëggam.
25 Gannaaw nag nu ngi dund léegi ci
Xelum Yàlla, kon nanu ko topp. 26 Bu nu
tiitaru di dëkkante, di iñaanante.

6

Deeleen dimbaleente

1 Bokk yi, ku ñu fekk muy def
lu Yàlla bëggul, yéen ñi topp Xelum
Yàlla, nangeen ko jubbanti ak xol bu
lewet. Waaye nanga sàmm sa bopp,
ngir bàkkaar bañ laa fiir, yaw itam.
2 Jàpplanteleen, noonu dingeen sàmm
yoon wi Kirist tëral. 3 Ndaxte kuy naagu
te fekk doo dara, dangay nax sa bopp.
4 Na ku nekk seetlu ni muy beye sasam.
Bu ko defee dina mana naw boppam,
tey bañ di diirante mbagg ak ñi ci des.
5 Ndaxte ku ci nekk dangaa wara yenu sab
yen.

6 Kiy jàng kàddug Yàlla war na sédd ki
koy jàngal ci alalam jépp.

7 Bu leen ci dara nax; kenn du foontoo
Yàlla, ndaxte lu waay ji, moom ngay góob.
8 Ku ji ngir sa nafsu, dinga góob li sa nafsu
meññ, maanaam ag yàqute. Waaye ku ji
lu soloo ak Xelum Yàlla, li Xel mi meññ
ngay góob, maanaam dund gu dul jeex.
9 Bunu tàyyi ci def lu baax, ndaxte bu
nu ci sawaree, bu waxtu wi jotee dinanu
jariñu. 10 Noonu fi ak nu koy man, nanuy
defal ñépp lu baax, rawatina nag sunu
bokk yi gëm.

Mbindeef mu bees

11 Seetleen araf yu mag yii ma leen bind
ci sama loxob bopp!

12 Ñiy gistal ci seen yaram, ñooñoo
bëgg ngeen xaraf, ngir ragala daj fitna ci
yégle deewu Kirist ca bant ba. 13 Kureel
gi faaydaal xaraf, ñoom ci seen bopp
sax, duñu topp yoon wi. Dañoo bëgga
ngeen xaraf, ba ñu mana bàkku ci seen
yaram, yéen. 14 Man ci sama wàllu bopp,
duma bàkku mukk su dul ci deewu sunu
Boroom Yeesu Kirist, ba ñu ko daajee ca
bant ba. Deeyam moo tax ma mel ni ku
dee ci yëfi àddina; yëfi àddina dee ci man.
15 Xaraf ak baña xaraf dara amu ci solo.
Li am solo mooy nekk mbindeef mu bees.
16 Ñiy topp ndigal lii nag, yal na Yàlla
wàcce jàmm ak yërmande ci ñoom, ak
ci Israyilu Yàlla.

17 Léegi nag, bu ma kenn lëjalati,
ndaxte yor naa ci sama yaram ay leget
yuy màndargaal ne jaamu Yeesu laa.

18 Bokk yi, yal na yiwu Yeesu Kirist sunu
Boroom ànd ak seen xel. Amiin.

Bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko
WAA EFES

1 Man Pool, ndawul Kirist Yeesu ci
coobarey Yàlla, maa leen di bind, yéen
gaayi Yàlla yu sell yi te gëm Kirist Yeesu
ci dëkku Efes. 2 Yal na leen Yàlla sunu
Baay ak Boroom bi Yeesu Kirist may yiw
ak jàmm.

3 Cant ñeel na Yàlla Baayu sunu Bo-
room Yeesu Kirist, mi nu sotti ci sunu
bokk ci Kirist lépp luy barkeel ci baatin
te nekk ca bérab yu kawe ya. 4 Ndaxte ba
àddina sosoogul, tànn na nu ci Kirist, ngir
nu mana teew fa kanamam, sell te ñàkk
sikk. Ci kaw mbëggeelam* 5 séddoo na
nu lu jiitu, def nu ay doomam jaarale ko
ci Yeesu Kirist, ndaxte looloo doon yéene
ju rafet, ji mu tëral ci coobareem. 6 Na
ndamam jolli ndax yiw wu réy, wi mu nu
sotti ci Soppeem bi.

7 Moom jot na nu ak deretam ji ñu tuur,
maanaam baal nu sunuy bàkkaar, ci kaw
yiw wu yaatu, 8 wi mu nu baawaanal.
Yàlla sol na nu xel mu mat ak dégg, 9 ci
feeñal nu mbóoti coobareem, dëppook
yéeneem ju rafet, ji mu jaarale ci Kirist.
10 Mu tëral ne, bu jamono yi wéyee ba
lépp mat, dina dajale lépp ci kilifteefu
Kirist, muy ci kaw, muy ci suuf. 11 Am
nanu cér ci moom bu nu Yàlla sédd lu jiitu
ci dogalam, moom miy doxal lépp ci ni
mu ko àttee ci coobareem. 12 Noonu nuy
jollil ndamam, nun ñi jëkka wékk sunu
yaakaar ci Kirist.

13 Yéen itam, bi ngeen déggee kàddug
dëgg gi, di xibaaru jàmm, bi leen tegtal
yoonu mucc, te ngeen gëm ko, Yàlla
tàmpe na leen ni ñoñam ak Xel mu Sell,
mi mu dige woon. 14 Te Xel mi mooy
dawal gi nu Yàlla jox ci cér, bi mu nu
dencal, ba kera muy goreel ñi mu jotal
boppam, te ñépp jollil ndamam.

Pool sant na Yàlla, di ñaanal ñi gëm

15 Bi ma déggee nag seen ngëm ci
Boroom bi Yeesu ak seen mbëggeel ci
gaayi Yàlla yu sell yépp, 16 duma noppee
sant Yàlla, di leen boole ci samay ñaan.
17 Li may ñaan Yàllay sunu Boroom Yeesu
Kirist, di Baay bi yelloo ndam, mooy lii:
mu sol leen xel mu xóot, te xamal leen
boppam 18 ci leeral seeni xol. Noonu
dingeen xam yaakaaru ëllëg, ji leen Yàlla
wooye, di ndam lu xel manta daj, li nekk
ci cér, bi mu dencal gaayam yu sell yi.
19 Ngeen xam it, ni kàttanam màgge ba
jéggi dayo, jëm ci nun ñi gëm, dëppook
dooleem ju ràññiku, 20 ji mu jëfe ci Kirist,
ci li mu ko dekkal, dëël ko ci ndijooram
ca bérab yu kawe ya, 21 mu tiim lu
sore malaaka yépp, muy kilifa, boroom
sañ-sañ, boroom doole mbaa buur, te
gëna màgg wépp tur wu ñu mana tudd,
muy tey, muy ëllëg. 22 Yàlla suufeel na
lépp fi kanamam, def ko kilifag lépp ci
mbooloom ñi gëm, 23 miy jëmmam, di
matug Kirist, mi fees mbindeef mu ne ci
fànn gu ne.

2

Ku gëm Kirist dina nekk nit ku bees

1 Yéen itam Yàlla dekkal na leen, yéen
ñi doon ndee fa kanamam ci seeni moy
ak seeni bàkkaar. 2 Ci biir yooyu ngeen
doon dund démb, topp doxalinu àddina,
tey déggal kilifag boroom sañ-sañ yi ci
jaww ji, di xel mu bon miy jëf ci kureelu
ñi déggadil Yàlla. 3 Nun it booba àndoon
nanu ak ñoom ca seen dund ga, di topp
sunu bakkan ciy wut bànneexi yaram
ak coobarey xel. Noonu ci sunu bindu
nit yeyoo nanu meru Yàlla, ni ña ca
des. 4 Waaye Yàlla mi bare yërmande, ci
kaw mbëggeel gu réy, gi mu am ci nun,
5 dundalaat na nu ak Kirist, fekk ndee
lanu woon fa kanamam ci sunuy bàkkaar
— ci kaw yiwu Yàlla ngeen mucce. 6 Te
dekkal na nu ak Kirist Yeesu, dëël nu ak
moom ca bérab yu kawe ya. 7 Noonu ba
fu jamono yem, dina lañal fi sunu kanam
yiwam wu réy wi xel manta takk, jaar
ci baaxaay gi mu nu won ci Kirist Yeesu.
8 Ndaxte ci yiwu Yàlla ngeen mucce ci kaw

* 1:4 Manees na ko tekki nii it: ñàkk sikk ci biir mbëggeel. Séddoo na…

ngëm, te loolu jógewul ci yéen, mayu
Yàlla la; 9 du peyu jëf, ba kenn di ci kañu.
10 Ndaxte jëfu Yàlla lanu; moo nu bind ci
Kirist Yeesu, ngir nu wéy ci jëf yu rafet, yi
mu nu fàgguloon ca njàlbéen ga.

Ñi gëm Kirist, benn lañu

11 Kon nag yéen ñi dul Yawut cib
juddu, yéen ñi xaraful, te ñi xaraf ci seen
yaram ci loxol nit ñoo leen teg ay yéefar,
fàttalikuleen lii: 12 booba amuleen woon
benn cér ci Kirist, mbaa benn baat ci
kureelu bànni Israyil. Bokkuleen woon
ci kóllëre, gi Yàlla fas ak ñoom, te ëmb
dige ya. Amuleen woon benn yaakaar
mbaa benn xam-xamu Yàlla ci àddina.
13 Waaye léegi ci seen bokk ci Kirist Yeesu,
yéen ñi sore woon jege ngeen ndax deretu
Kirist ji ñu tuur.

14 Ndaxte mooy sunu jàmm, moom mi
jël Yawut ak ki dul Yawut, def nu benn.
Ñag bi doxoon sunu diggante te sosoon
sunu dëngoo, moo ko màbb ci li mu
joxe yaramam, 15 far noonu yoonu Musaa,
muy ndigal ya ak dogal ya. Noonu la
nu jële, Yawut ak ki dul Yawut, def nu
benn ci moom, ba nu jàmmoo. 16 Nun
ñaar, ñi def benn jëmm, jubale na nu ak
Yàlla ci dee, gi mu dee ca bant ba ñu ko
daajoon, dindee noonu sunu tongoonte.
17 Bi mu ko defee mu ñëw, yégalsi nu
xibaaru jàmm fa kanam Yàlla, yéen ñi
sore woon ak nun ñi jege. 18 Ndaxte nun
ñaar ñépp am nanu bunt ci Yàlla Baay bi,
jaar ci Kirist, ci ndimbalu menn Xel mu
Sell mi.

19 Noonu dootuleen ay doxandéem
mbaa ay gan, waaye am ngeen baat ci
kureelu gaayi Yàlla yu sell yi, te waa
këram ngeen. 20 Yéena ngi sukkandikoo
ci fondamaa, bi ndawi Kirist yi ak yonent
yi tabax, te Kirist Yeesu ci boppam di doju
dalil wa. 21 Ci moom la doj yépp ràbbloo,
ba tabax bi jóg, di màggalukaay bu sell
ngir Boroom bi. 22 Ci seen bokk ci Kirist,
Yàlla boole na leen tabax yéen itam, ba
ngeen nekk dëkkukaayam, jaar ci Xel mu
Sell mi.

3

Sasu Pool ci xamle xibaaru Kirist ci xeet yi dul Yawut

1 Kon nag maa ngi leen di ñaanal, man
Pool mi ñu tëj kaso ci turu Kirist ndax sas
wi may bey ci yéen, xeet yi dul Yawut.
2 Wóor na ma ne dégg ngeen yenub xamle
yiwu Yàlla, bi mu ma jagleel jëm ci yéen.
3 Yàlla feeñu na ma, xamal ma mbóoti
mbir mi mu tëral, ni ma leen ko binde ci
kàddu yu néew. 4 Bu ngeen jàngee loolu,
dingeen mana xam bu wér dégg, gi ma
am ci mbóoti mbiri Kirist. 5 Ci jamono
yu weesu, loolu kumpa la woon ci doom
Aadama, waaye léegi Yàlla feeñalal na
ko ay ndawam ak yonentam yu sell yi,
jaarale ko ci Xel mu Sell mi. 6 Mbir mi nii
la tëdde: léegi xeet yi dul Yawut dañoo
bokksi cér ak Yawut yi, bokk ak ñoom
jenn jëmm, bokk wàll ci xéewal yi Yàlla
dige ci Kirist Yeesu, te xibaaru jàmm bi
xamle ko.
7 Xamle xibaaru jàmm boobu nag, Yàlla
fal na ma ci jawriñ ci kaw yiwam, te di ma
dooleel ci kàttanam. 8 May na ma, man
mi gëna tuuti ci gaayi Yàlla yu sell yi, may
xibaar xeeti àddina barkeel yu xel dajul yi
ci Kirist; 9 te it may sulli melokaanu mbir
mu xóot, mi Yàlla tëral te doon kumpa
njàlbéen ga ba tey ci moom mi sos lépp.
10 Waaye léegi nee na fàŋŋ, ngir kilifa yi
ak boroom sañ-sañ yi ca bérab yu kawe
ya mana xam ni Xelum Yàlla xóote, jaar
ci li ñu gis ci mbooloom ñi gëm Kirist.
11 Mooy dogal bi sax dàkk, te Yàlla tëral ko
ci Kirist Yeesu sunu Boroom. 12 Ci turam
am nanu kóolute fa kanam Yàlla, ak bunt
bu yaatu ci moom ci kaw ngëm. 13 Maa
ngi leen di ñaan nag, ngeen baña yoqi
ndax coono, yi may jële ci bey sama sas
ci yéen, xam ne coono yooyu ñoo leen di
jural ndam.

Pool ñaanal na ñi gëm, ñu sax ci Kirist

14 Moo tax maa ngi sukk, jublu ci Yàlla
Baay 15 biy cosaanul njaboot gépp, muy
ci kaw, muy ci suuf. 16 Ma di ko ñaan,
mu may leen, ci kaw ndamam lu amul
kem, Xel mu Sell mi feddali seen baatin ak
kàttan gu mag, 17 ba Kirist dëkk ci seeni
xol ci kaw ngëm. Te ngeen sax noonu te

sampu ci mbëggeelu Yàlla, 18 ba jagoo,
yéen ak gaayi Yàlla yu sell yépp, guddaay
ba, yaatuwaay ba, kawe ga ak xóotaay ba,
19 te xam mbëggeelu Kirist, gi raw mépp
xel. Noonu dingeen fees dell ak matug
Yàlla.
20 Léegi nag, na ndam li féete ak Yàlla,
mi mana yeggale lépp luy ñaan mbaa
yéene, ba weesu ko fuuf, dëppook kàttan
giy jëf ci nun; 21 moo yelloo ndamul
mbooloom ñi gëm jamonoy jamono ba
fàww, jaar ci Kirist Yeesu. Amiin.

4

Mbooloom ñi gëm, jenn jëmm la, ni céri yaram

1 Man mi ñu tëj kaso ngir Boroom bi
nag, maa ngi leen di dénk, ngeen dund
dundin wu yellook wooteb Yàlla. 2 Ngeen
woyof toyy te lewet, di muñalante tey
baalante ci mbëggeel, 3 te dem ba fu seen
kàttan yem, ngeen likkoo ci jàmm, bay
sàmm booloo gi leen Xelum Yàlla may.
4 Jenn jëmm moo am, menn Xel, ak
jenn yaakaaru ëllëg ju wooteb Yàlla ëmb.
5 Benn Boroom it a am, genn ngëm, ak
benn seedeb ngëm ci li ñu leen sóob ci
ndox. 6 Te jenn Yàllaa am, di Baayu ñépp,
mu tiim ñépp, fees ñépp te dëkk ci ñépp.
7 Waaye ku nekk ci nun ak mayam, ni
nu ko Kirist séddalee. 8 Looloo tax Mbind
mi ne:
«Yéeg na ba ca fa gëna kawe,
yóbbaale mbooloom noon mu bare, mi
mu not,
tey séddale nit ñi ay may.»
9 Su nu waxee ne «yéeg na,» li moo ci
génn: daa jëkka wàcc ba ca bérab ya
gëna suufe. 10 Ki wàccoon moo yéegaat,
ba tiim asamaan yépp, ngir fees lépp.
11 Moo may ñii di ay ndawam, ñii ay
yonent, ñii ay taskati xibaaru jàmm bi,
ak ñeneen ñuy sàmm mbooloom ñi gëm
te di ko jàngal. 12 Maye na leen, ngir ñu
waajal gaayi Yàlla yu sell yi, ñu mana bey
seen sas ci taxawal mbooloom Kirist, di
jëmmam. 13 Noonu nu mànkoo ci sunu
ngëm ak ci xam Doomu Yàlla ji, ba kera
nuy egg ci nekk nit ku sotti te taxaw
taxawaay bu dëppook matug Kirist.
14 Noonu dootunu ay gone yu njànglem
nit ku ñëw di fàbbi ci seeni làqarci ak
seeni pexe, nu mel ni ay gaal yu duus yi ak
ngelaw li di baaje. 15 Waaye dinanu wax
dëgg, ëmb ko ci mbëggeel, bay màgg ci
fànn gu ne ci sunu bokk ci Kirist. Mooy
bopp, 16 te jëmm jépp ci moom lay dunde,
di jëmm ju ràbboo te déggoo ci bépp
tenqo, te cér bu nekk di def warugaram.
Noonu jëmm ji di yokku ak a màgg ci biir
mbëggeel.

Sunu jikko ju jëkk ak sunu jikkoy tey

17 Maa ngi leen di wax lii nag, te di
ko dëggal ci kanam Boroom bi: buleen
dundeeti ni xeeti àddina yi, ci seeni
xalaati neen 18 ak seen xel mu lëndëm.
Dañoo génn ci dundu Yàlla, ndax umple
gi ñu am ci moom, ak li ñu ko tëjal
seen xol. 19 Seen xol dafa dërkiis, ba ñu
bayliku ciy topp seen nafsu, di sóobu ci
bépp sobe te xér ci.
20 Waaye du dundin woowu ngeen jàng
ci Kirist. 21 Ndax yaakaar naa ne dégg
ngeen Kirist te jàng ngeen ci moom, ba
xam dëgg gi Yeesu ëmb. 22 Maanaam
ngeen yulli seen jikkoy judduwaale ju bon
ji daan fés ci seeni jëf, di gëna yées, te
ànd ak i bëgg-bëggam yu di naxi kese.
23 Te ngeen yeeslu ci seen biir xel, 24 te
soloo jikko ju bees, ji Yàlla sàkk ci njubte
lu dëggu ak sellaay gu dëggu.

Melow dund gu bees

25 Kon nag bàyyileen di fen, tey wax
dëgg kenn ku nekk ci moroomam, ndax
ku nekk sa genn-wàllu moroom nga. 26 Ku
mer, bu mu jàll aw kaañ; bu jant bi
sowaale seen mer, 27 ba ngeen may Sey-
taane bunt. 28 Ku daan sàcc, na ko dëddu
te jublu ci liggéey lu baax ci ay loxoom,
ngir mu mana dimbali ñi néew doole.
29 Bu genn kàddu gu ñaaw génn ci seen
gémmiñ, waaye su wax yegsee, nangeen
wax lu rafet, ba faj soxlay seeni mo-
room, te teg ñi leen di déglu ci yoonu
yiw. 30 Buleen yóbbe tiis Xelu Yàlla mu
Sell, mi leen tàmpe ngir bésu goreel ba.
31 Dëdduleen lépp luy wex mbaa tàng
bopp, luy mer mbaa coow, lépp luy xaste
mbaa coxor. 32 Te ngeen baax ci seen

diggante, di laayante biir tey baalante, ni
leen Yàlla baale ci turu Kirist.

5

1 Yéen nag ñiy goney Yàlla, yi mu bëgg
ci xolam, royleen ko ci loolu. 2 Ngeen
wéer seen dund ci mbëggeel, mel ni
Kirist mi nu bëgg, ba joxe bakkanam ngir
nun, di sarax su ñu jébbal Yàlla te neex ko
ni xetu latkoloñ.
3 Waaye naka njaaloo ak bépp sobe
mbaa bëgge, jéllale naa jëf ji sax, waaye
bu ko làmmiñ tudd, ni mu jekke ci gaayi
Yàlla yu sell yi. 4 Dawleen it lu jekkadee,
ni wax ju ñaaw mbaa waxi caaxaan ak
kaf yu bon, te ngeen sax ci sant Yàlla. 5 Na
leen wóor ne kenn ku jikkowoo ndoxaan,
sobe mbaa bëgge, maanaam bokkaale
Yàlla, kooku du am cér ci nguuru Kirist
ak Yàlla. 6 Bu leen kenn nax ci ay waxi
neen, ndaxte jëf yooyooy tax meru Yàlla
di wàcc ci kureelu ñi ko déggadil. 7 Kon
nag buleen séq ak ñoom dara. 8 Lëndëm
ngeen woon, waaye léegi leer ngeen ndax
seen bokk ci Boroom bi.

Dundeleen ni ay goney leer

Dundeleen nag ni ay goney leer.
9 Leer, mbaax lay meññ, njub ak dëgg.
10 Dëggal-leen ci seeni jëf li neex Boroom
bi, 11 te daw lépp luy jëfi lëndëm yu amul
njariñ, bay weer sax ku koy def. 12 Ndaxte
waxtaane sax li ñuy def ci nëbbu, lu
ruslu la; 13 waaye leer, lu mu ëmb, fésal
ko. 14 Ndaxte lu jaxasoo ak leer di leer.
Looloo tax ñu ne:
«Yewwul, yaw mi nelaw,
te jóge ci biir néew yi,
kon Kirist dina ne ràññ ci yaw,
ni leeru jant buy fenk.»
15 Noonu sàmmleen seen dundin, wax-
uma ni ñu amul xel, waaye ni ñu am
xel, 16 tey jariñoo jot gi, ndaxte nu ngi ci
jamono ju bon. 17 Buleen ñàkk bopp nag,
waaye xamleen liy coobarey Boroom bi.
18 Buleen màndi it ci sàngara, liy ndeyi
ñaawteef, waaye feesleen ak Xel mu Sell
mi; 19 di waxante ci seen biir ci ay taalifi
Sabóor, ciy woy ak i cant yu tukkee ci
Xelum Yàlla, di woy ak a kañ Boroom bi
ci seen xol. 20 Gërëmleen Yàlla Baay bi
ci turu Yeesu Kirist Boroom bi, fu ngeen
mana tollu, ci lu mu mana doon; 21 teg ca
nangul sa moroom ci biir wegeelu Kirist.

Diggante góor ak soxnaam

22 Naka yéen jigéen ñi, nangeen nan-
gul seeni jëkkër, ni su doon Boroom bi.
23 Ndaxte góor mooy kilifag soxnaam, ni
Kirist nekke kilifag mbooloom ñi gëm,
muy jëmmam ji muy sàmm. 24 Ni
mbooloo mi nag jiitale Kirist, noonu la
jigéen ji wara jiitale jëkkëram ci lépp.
25 Yéen nag góor ñi, na ku nekk bëgg
soxnaam, ni Kirist bëgge mbooloo mi,
ba joxe bakkanam ndax moom, 26 ngir
sellal ko ak kàddoom, ba mu laab ni
ku sangu set. 27 Noonu dina ko jël, mu
mel ni séet bu ñu waajal, di mbooloom
mu soloo ndam, te gàkkul, rasul, taqul
leneen, waaye mu sell te amul sikk.
28 Na góor bëgg soxnaam, ni mu bëgge
boppam. Bëgg sa soxna, bëgg sa bopp
la. 29 Ndaxte kenn masula bañ sa yaram.
Waaye danga koy dundal, di ko fonk.
Noonu it la Kirist fonke mbooloo mi;
30 ndaxte noo di céri jëmmam. 31 Mbind
mi nee na: «Looloo tax góor di teqalikook
ndeyam ak baayam, ànd ak soxnaam,
ñoom ñaar doon kenn.» 32 Loolu ëmb na
mbóot mu xóot; man maa ngi wax ci lu
jëm ci Kirist ak mbooloo mi. 33 Waaye
li teew, na góor gu nekk bëgg soxnaam,
ni mu bëgge boppam, te jigéen ji weg
jëkkëram.

6

Diggante waajur yi ak seen njaboot

1 Naka yéen xale yi, nangeen déggal
seeni waajur, ci li ngeen bokk ci Boroom
bi, ndaxte looloo rafet. 2 «Teralal sa ndey
ak sa baay,» mooy ndigal li jëkka ëmb
dige, 3 maanaa: «ngir nga am gudd fan
gu ànd ak jàmm.»
4 Yéen baay yi it, buleen bundxataal
xale yi, waaye ngeen yar leen, di leen
yemale ak a yee ci Boroom bi.

Diggante jaam ak sangam

5 Yéen jaam yi, nangeen déggal seeni
sang yu àddina, boole ci ragal ak wegeel,
di ko def ak xol bu laab, ni su doon ngir

Kirist. 6 Buleen ko def rekk ci ngistal, ngir
sàkku ngërëmu nit, waaye ni ay jaami
Kirist, di jëfe coobarey Yàlla ak seen xol
bépp. 7 Beyleen seen sas nag ak xol bu
tàlli, ni su doon ngir Boroom bi te du nit,
8 xam ne ku def lu baax, Boroom bi delloo
la ko, muy jaam, muy gor.
9 Yéen it sang yi, jëfeleen noonu seen
diggante ak seeni jaam, te dëddu gépp
raglu, xam ne yéena bokk benn Boroom
ci asamaan, te ñépp a yem fi moom.

Xeex ak Seytaane

10 Léegi nag doolewuleen ci Boroom
bi te soloo kàttanam gu mag gi.
11 Gànnaayooleen yérey xarey Yàlla
yépp, ngir mana jànkoonte ak pexey
Seytaane. 12 Ndaxte ndëndu xare jib na,
waxuma sunu diggante ak nit ñi, waaye
ak kilifa yiy nëxal àddina si, ñuy kilifa yi
ak ay boroom sañ-sañ, di gaayi Seytaane
yi ci bérab yu kawe yi. 13 Kon nag
gànnaayooleen yérey xarey Yàlla yépp,
ba mana jànkoonte jamono ju xeex bi
taree, not lépp te taxaw temm.
14 Taxawleen kon temm, geñoo dëgg
te sàngoo njub, muy seen kiiraayu dënn.
15 Solooleen jàmm, ji xibaaru jàmm biy
joxe, ni ay dàll ci seeni tànk, ba jekk ci
lépp. 16 Defleen it ngëm, muy seen pakk,
ba mana fél jum yi leen Seytaane di fitt.
17 Defleen mucc, muy seen mbaxanam
xare, ak kàddug Yàlla, muy jaasi ji leen
Xel mu Sell mi tëggal. 18 Deeleen ñaan ci
xeeti ñaan yépp ci kàttanu Xel mu Sell mi,
te sax ci ak farlu gu mat sëkk, di ñaanal
gaayi Yàlla yu sell yi yépp.
19 Te buleen ma ci fàtte, ngir waxtu
wu ma ubbee sama gémmiñ, ma am lu
ma wax, ba mana xamle ak fit wu dëgër
mbóoti xibaaru jàmm bi. 20 Ndaw laa ci,
lu ñu jéng; yal na ma Yàlla may fit wu ma
waxe, ni mu ma ware.

Tàggoo

21 Yónnee naa leen Tisig sama mbokk,
mi ma sopp, te muy jawriñ ju takku ci
liggéeyu Boroom bi, ngir mu xamal leen
lépp li aju ci man ak li may def. 22 Maa
leen ko yónneel sama bopp, ngir ngeen
xam li nu nekke, te mu dëfal seeni xol.
23 Yéen bokk yi, yal na leen Yàlla Baay
bi ak Yeesu Kirist Boroom bi may jàmm
ak mbëggeel gu ànd ak ngëm. 24 Yal na
yiwu Yàlla ànd ak ñépp, ñi bëgg Boroom
bi Yeesu Kirist ak mbëggeel gu sax.

Bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko
WAA FILIB

1 Nun Pool ak Timote, jaami Kirist
Yeesu, noo leen di bind, yéen gaayi Yàlla
yu sell yépp ci dëkku Filib, yi bokk ci
Kirist Yeesu, yéen ak seeni njiit ak ñiy
topptoo yëfi mbooloo mi. 2 Na leen Yàlla
sunu Baay ak Boroom bi Yeesu Kirist may
yiw ak jàmm.

Li leen Pool di ñaanal

3 Yoon wu ma leen di xalaat, maa ngi
sant Yàlla sama Boroom; 4 te saa su ma
leen di ñaanal yéen yépp, duma noppee
bég, 5 ndax seen ànd ak man ci tas
xibaaru jàmm bi, ca ndoorte la ba tey.
6 Wóor na ma ne Yàlla mi tàmbali jëf ju
baax jii ci yéen, dina ci sax, ba bésu Kirist
Yeesu ñëw.
7 Te juumuma ci li ma xalaat loolu ci
yéen ñépp, ndaxte def naa leen ci sama
xol; ba tax fii ci kaso bi, ci taxawal
xibaaru jàmm bi ak lawal ko, yéen ñépp
am ngeen wàll ak man ci yiwu Yàlla.
8 Ndaxte Yàllaa seede ne sama xol seey na
ci yéen ñépp ci biir cofeelu Kirist Yeesu.
9 Li ma leen di ñaanal nag mooy lii:
yal na seen mbëggeel di yokku tey gëna
tar, jaar ci xam ak xàmmi gu wér; 10 yal
nangeen sax noonu ci li gëna rafet, ngeen
am xol bu laab te baña am benn sikk, ba
bésu Kirist ñëw; 11 yal na seen xol meññ
njub, ba ne gàññ, jaar ci Yeesu Kirist ci
ndamul Yàlla ak cantam.

Kàddug Yàlla gaa ngi law, fekk Pool a ngi ci kaso

12 Damaa bëgg, bokk yi, ngeen xam lii:
li ma dal taxul xibaaru jàmm bi dellu
gannaaw, waaye da koo jëmale kanam.
13 Noonu ñiy wottu buur bi ak ñépp gis
nañu bu leer ne turu Kirist rekk a tax ñu
jàpp ma. 14 Te it bokk yu bare takk nañu
seeni fit ci li ñu gis samay buum, ba tax
ñu gëna ñeme ci wax kàddug Yàlla ci lu
àndul ak genn tiit.
15-16 Am na ñuy waare ci turu Kirist ci
kaw kiñaan ak xëccoo, waaye ñi ci des
ci kaw cofeel ak xol bu laab, ndaxte xam
nañu ne Yàlla moo ma teg fii, ngir ma
taxawal xibaaru jàmm bi. 17 Waaye ñale
amuñu xol bu laab, te seen njariñu bopp
rekk a tax ñuy yégle turu Kirist, di wuta
feddali samay buum ak coono.
18 Lu ci génn nag? Xanaa lii rekk:
turu Kirist jolli na ci nii mbaa naa, muy
ci naaféq, muy ci dëgg; bég naa ci te
dinaa ci bégati. 19 Ndaxte xam naa ne
loolu lépp mu ngi jëm ci sama mucc, jaar
ci seeni ñaan ak ndimbalu Xelum Yeesu
Kirist, mi ma Yàllay yéwénal. 20 Ndaxte
sama xënte ak sama yaakaar mooy ma
baña rus ci lenn, waaye sama yaram
feeñal ndamu Kirist, ma ànd ci ak kóolute
gu mat, su may dund mbaa may dee;
moom laa daan def démb, te moom laay
def tey. 21 Ndaxte su ma dundee, Kirist
laay noyyee; su ma deeyee, xéewal lay
doon ci man. 22-23 Su ma Yàlla bàyyee ci
àddina, sas wu am njariñ la ci man. Am
naa xel ñaar, xawma bi ci gën. Am naa
yéeney jóge fi, fekki Kirist, te looloo gën
fuuf, 24 waaye ma des fi ci àddina moo
gën ci yéen. 25 Loolu wóor na ma; kon
xam naa ne dinaa fi des, di leen taxawu
yéen ñépp, ngir seen ngëm yokku, ànd ak
mbég. 26 Noonu dinaa délsi ci yéen, ngir
sama taxawaay gëna lawal seen mbég ci
Kirist Yeesu.
27 Waaye dénk naa leen lii: na seeni jëf
yelloo ak li Kirist digle ci xibaaru jàmm
bi. Noonu su ma leen seetsee, mbaa ma
dégg seen mbir rekk, dinaa xam ne yéena
ngi dëgër ci menn xel, bokk benn xalaat
ci bëre luy saxal dëggu xibaaru jàmm bi,
28 te baña tiit dara ndax noon, yi leen
di xëbal. Màndarga la muy wone ne aji
sànku lañu, di màndarga it ne aji mucc
ngeen, di mucc gu jóge ci Yàlla. 29 Ndaxte
Yàlla may na leen, ngeen gëm Kirist, rax-
ca-dolli ngeen sonn ndax turam, 30 di wéy
ci bëre, bi ngeen gisoon ci man te dégg
léegi sama mbir.

2

Suufeg Kirist ak ndamam

1 Su nu Kirist mayee fit nag ak
mbëggeel guy dëfal sunu xol, su nu amee

cér ci Xel mu Sell mi, su amee cofeel ak
yërmande ci sunu bokk ci moom, 2 kon
mottalileen sama mbég, ci bokk benn
xalaat ak genn mbëggeel, benn bakkan
ak menn xel. 3 Buleen def dara ci kaw
wut aw tur walla wonu, waaye jiital-leen
seeni moroom cig woyof. 4 Buleen yem ci
topptoo seen bopp rekk, waaye booleleen
ci seeni moroom. 5 Te ngeen soloo xel mi
nekkoon ci Kirist Yeesu:

6 Njàlbéen ga fekk na Kirist yor melow
Yàlla,
waaye aakimoowul taxawaayam ci li mu
méngoo ak Yàlla.
7 Waaye daa wàcce boppam,
ba tollook nit ñi,
def boppam surga.
Te bi mu yoree bindu nit,
8 daa suufeel boppam,
di dégg ndigal, ba joxe boppam,
ñu daaj ko sax ci bant.
9 Moo tax Yàlla kaweel ko lool,
jox ko tur wi tiim yépp,
10 ngir turu Yeesoo tax ñépp sukk,
ci asamaan, ci kaw suuf, ci biir suuf;
11 te ñépp bokk genn kàddu naan: Yeesu
Kirist mooy Boroom bi;
ci màggug Yàlla Baay bi.

Nekkleen ni ay leer ci àddina si

12 Noonu samay soppe, xam naa ne
masuleena jóg ci dégg ndigal, waxuma
sax bi ma nekkee ak yéen rekk, waaye
rawatina bi ma leen soree. Kon nag maa
ngi leen di ñaan, ngeen biral seen mucc
ci seeni jëf, te def ko ci ragal Yàlla gu
dëggu. 13 Ndaxte Yàlla ci boppam mooy
jëf ci yéen, ngir ngeen fonk coobareem te
di ko jëfe.

14 Lépp lu ngeen di def nag, buleen
ci boole xultu mbaa xuloo. 15 Noonu
dingeen am xol bu laab bu àndul ak ŋàññ,
di goney Yàlla yu amul sikk ci biir jamono
ju yàqu te rëb. Dangeen di leer ci seen
biir ni weer ci àddina si, 16 di jottali
kàddug dund gi. Noonu bu bésu Kirist
ñëwee, dinaa mana bég, xam ne dawuma
lu amul njariñ te sonnuma cig neen. 17 Bu
sama deret waree tuuru sax, ngir seen
ngëm mat sëkk, ma mel ni naan gu ñu
boole ak sarax su jëm ci Yàlla, ba tey bég
naa ci, te dinaa ci bégati. 18 Yéen itam nag
bégleen, waaw, fekksileen ma ci sama
mbég.

Timote ak Epafrodit, ñiy jàpple Pool ci liggéey bi

19 Gannaaw loolu, bu soobee Boroom bi
Yeesu, yaakaar naa ne dinaa leen yónnee
Timote balaa yàgg, ngir sama xel dal ci
xam nan ngeen def. 20 Ndaxte amu fi
kenn gannaaw Timote, ku bokk ak man
xalaat te fonk leen bu wér. 21 Ñi ci des
ñépp, seen bopp lañuy xalaat, waaye du
mbiri Yeesu Kirist. 22 Waaye xam ngeen
takkuteg Timote, ci ni mu ànde ak man ci
tas xibaaru jàmm bi, ni doom di taxawoo
baayam. 23 Moom laa yaakaara yónni fi
yéen nag, waxtu wu ma yégee, nu sama
mbir di tëdde. 24 Waaye wóor na ma ne
Boroom bi dina ma may, man ci sama
bopp, ma seetsi leen balaa yàgg.

25 Ci lu jëm ci sama mbokk Epafrodit
nag, miy sama nawle ci liggéey bi ak ci
xeex bi, te di seen ndaw ci faj samay soxla,
jàpp naa ne war naa leen koo delloo.
26 Ndaxte namm na leen lool, te tiisoo
na li ngeen yég jagadeem. 27 Ci dëgg-
dëgg woppoon na ba xawa dee, waaye
Yàlla yërëm na ko, ba fëgg boppam, rax-
ca-dolli siggil na ma man itam, ngir ma
baña am tiis ci kaw tiis. 28 Noonu delloo
naa leen ko ci lu gaaw, ngir ñëwam bégal
seeni xol, te man itam sama xol féex.
29 Teeruleen ko teeru bu rafet nag ngir
Boroom bi, te teral ñi mel ni moom.
30 Ndaxte liggéeyal na Kirist, ba riisu dee,
te gar na bakkanam ci taxawal leen ci
topptoo, bi ngeen yéene woon ci man.

3

Njub gu wóor

1 Kon nag samay bokk, bégleen ci
Boroom bi. Duma sonn mukk ci di leen
ko wax, ndax seen mucc moo ci aju.

2 Moytuleen xaj yi, waaw, moytuleen
ñiy jëfe lu bon, ñoom ñi seen xarafal
weesul wàññi yaramu nit. 3 Ndaxte nun
noo xaraf tigi, nun ñiy màggal Yàlla ci
Xel mu Sell mi, di damu ci Kirist Yeesu,
te amunu benn yaakaar ci matug nit.

4 Ba tey manoon naa am yaakaar ci
sama bopp; su nit doon damu, maa ciy

raw. [5] Xarafoon naa ca ayu-bés ga, bokk ci
bànni Israyil ci giiru Beñamin, di Ebrë ci
deret ak ci meen. Bu dee ci yoonu Musaa
ngeen bëgga wax, ci tariixab Farisen laa
bokkoon; [6] bu dee it ci mbirum farlu,
daan naa fitnaal mbooloom ñi gëm Kirist;
bu dee ci njub ci sàmm yoon, awma benn
gàkk.

[7] Waaye loolu lépp lu ma tegoon ay
njariñ fa kanam Yàlla, dëddu naa ko ngir
Kirist. [8] Rax-ca-dolli dëddu naa lépp ngir
xéewali xam Kirist Yeesu sama Boroom,
di xam-xam bu xóot, ba xel manu koo
takk. Moo tax ñàkk naa sama lépp, te def
ko ni mbalit, ngir am cér ci Kirist. [9] Na
ma Yàlla fekk ci moom, waxuma ci njub
gu aju ci sàmm yoon, waaye gu aju ci gëm
Kirist, maanaam njub gi nu Yàlla sol ci
kaw ngëm. [10] Moom laay ittewoo xam,
ak doole ji ànd ak ndekkiteem, ma bokk
ci ay coonoom, ba fekki ko ci deeyam,
[11] ngir mana séddu ci ndekkiteem, su ma
ko manee am.

Farlu ci jëm kanam

[12] Waxuma ne jagoo naa ko ba noppi,
waxuma it ne aji mat laa, waaye maa ngi
daw, ngir jot li tax Kirist jël ma. [13] Bokk
yi, gëmuma ne jot naa ko ba noppi, waaye
lenn lii laay def: fàtte li ma weesu, jublu
ci li féete kanam, [14] di daw yen muj ga,
ngir jot li ma Yàlla taxa woo, di cér bi ma
Yàlla wooye te dencal ma ko ci asamaan
ci darajay Kirist Yeesu.

[15] Nun ñi mat nag, nanu xalaat loolu. Su
ngeen ci amee werantey xol, Yàlla dina
leen ko leeralal. [16] Li am daal, fa seen
ngëm tolloo, na fa seen jëf àgg.

[17] Kon nag bokk yi, toppleen ma te xool
ñiy roy ci li nu tëral diirub sunu ngan ci
yéen. [18] Ndaxte jëfi ñu bare juuyoo na
ak dee gi Kirist dee; loolu wax naa leen
ko ba tàyyi, maa ngi koy waxaat léegi
ak i jooy. [19] Alku lañuy mujje, ñoom ñiy
jaami seen biir, di wonoo lu ruslu, tey
wut yëfi àddina rekk. [20] Waaye nun waa
asamaan lanu, te noo ngi xaar Boroom bi
Yeesu Kirist jóge fa, musalsi nu. [21] Noonu
dina soppi sunu yaram wu toroxlu, def
ko ni yaramam wi ànd ak ndam dëppook
kàttanam, gi ko mana notal mbindeef
yépp.

4

[1] Kon nag yéen samay bokk, ñi ma bëgg
te namm leen, di sama mbég ak sama
kaalag ndam, jàppleen bu dëgër noonu
ci Boroom bi, soppe yi!

Dénkaane yi

[2] Ci lu jëm ci Ewodi ak Santis, maa
ngi leen di ñaan, ñu bokk benn xalaat ci
Boroom bi. [3] Te yaw sama nawle bu wér,
nanga dimbali jigéen ñooñu xeexoon ci
sama wet ci tas xibaaru jàmm bi, boole ci
Këlemaŋ ak samay yeneen nawle, ñoom
ñi Yàlla bind seeni tur ci téereb dund ba.
[4] Deeleen bég ci Boroom bi; maa ngi
koy waxati: bégleen! [5] Na seen lewet leer
ñépp. Boroom bi jege na. [6] Buleen jaaxle
ci dara, waaye ci lépp wéetal-leen Yàlla,
diis ko seeni soxla ci ñaan gu ànd ak
cant. [7] Noonu jàmmu Yàlla, ji xel manta
takk, dina aar seeni xol ak seeni xalaat ci
darajay Kirist Yeesu.
[8] Léegi nag bokk yi, na seen xalaat jublu
ci lii: lu dëggu, lu jekk, lu jub, lu sell, lu
rafet ak lu faaydawu; su fi amee lu baax
mbaa lu mata naw, xalaatleen ko. [9] Li
ngeen jànge ci man te nangu ko, li ngeen
dégge ci man te gis ko, jëfeleen ko; kon
Yàllay jàmm dina ànd ak yéen.

Pool gërëm na leen ci seen ndimbal

[10] Sama xol sedd na guyy ci Boroom bi,
ci ni ngeen yeesale seen ndimbal ci man.
Xam naa ne amoon ngeen yéene ji, waaye
man gi moo fi nekkul woon. [11] Ba tey
soxla taxul ma waxe nii, ndaxte jàng naa
doylu ci mbir mu ma mana dab. [12] Miin
naa ñàkk, man naa naataange. Ci fépp
ak ci lépp, Yàlla def na ba sama xol toj ci
suur ak xiif, barele ak néewle. [13] Man naa
lépp ci ndimbalu Aji Dooleel ji. [14] Waaye
teewul taxawu, bi ngeen ma taxawu ci
sama tiis, jëf ju rafet la.
[15] Yéen waa Filib xam ngeen ne bi
ngeen jëkkee xam xibaaru jàmm bi, te
ma jóge diiwaanu Maseduwan, benn
mbooloo àndul woon ak man ci mbirum
joqleente ndimbal, mu dul yéen doŋŋ.
[16] Ba ma nekkee dëkku Tesalonig sax,

yónnee ngeen ay yooni yoon, ngir faj
samay soxla. 17 Loolu tekkiwul ne damay
sàkku ay ndimbal ci yéen, waaye damaa
bëgg rekk seen denc yokku fa Yàlla. 18 Fi
mu ne jot naa li ma aajowoo lépp, ba
maa ngi ci naataange; li ngeen ma yónnee
ci loxoy Epafrodit doy na sëkk; ni xetu
latkoloñ la mel ci man, di sarax su neex
Yàlla te mu nangu ko. 19 Te Yàlla sama
Boroom, mi denc ci Kirist Yeesu xéewal
yu dul jeex, dina ci faj seeni soxla yépp.
20 Yal na Yàlla sunu Baay yelloo ndam
ba fàww. Amiin.

Tàggoo bi

21 Nuyul-leen ma gaayi Kirist Yeesu yu
sell yépp. Bokk yi ànd ak man, ñu ngi
leen di nuyu. 22 Te it gaayi Yàlla yu sell
yépp ñu ngi leen di nuyu, rawatina nag
ñi nekk kër buur bi Sesaar.
23 Yal na yiwu Boroom bi Yeesu Kirist
ànd ak seen xel.

Bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko
WAA KOLOS

1 Man Pool, ndawul Kirist Yeesu ci coo-
barey Yàlla, man ak Timote sunu mbokk,
2 noo leen di bind, yéen gaayi Yàlla yu sell,
yi dëkk Kolos te di ay bokk ci gëm Kirist.
Yal na leen Yàlla sunu Baay may yiw ak
jàmm.

Nu ngi leen di ñaanal ca Yàlla

3 Dunu noppee sant Yàlla, Baayu sunu
Boroom Yeesu Kirist, saa su nu leen di
ñaanal, 4 ndaxte yég nanu seen ngëm ci
Kirist Yeesu ak seen mbëggeel ci gaayi
Yàlla yépp. 5 Ngëm googu ak mbëggeel
googu ñu ngi sosoo ci yaakaaru ëllëg, jiy
cér bi leen Yàlla dencal ca asamaan. Mas
ngeena dégg yaakaar jooju ci kàddug
dëgg gi, di xibaaru jàmm bi. 6 Ni xibaaru
jàmm bi wàcce ci yéen, noonu lay wàcce
ci àddina sépp, di meññ te di law. Te
noonu lay doxale ci yéen, li dale ci bés, ba
ngeen dégge xibaaru yiwu Yàlla, te xam
dëggam gi mu ëmb; 7 moom ngeen jànge
ci Epafras, miy sunu nawle ci liggéey bi
te nu sopp ko, di jawriñu Kirist bu takku
ngir seen njariñ. 8 Te moo nu yégal it
mbëggeel, gi Xelu Yàlla mi sol ci yéen.

9 Looloo tax ci sunu wàllu bopp, ba nu
ko yégee ba tey, jógunu ci di leen ñaanal.
Nu ngi ñaan Yàlla, ngeen xam bu baax
coobareem ci xel mu mat ak ràññee gu
aju ci dooley Xelam. 10 Noonu dingeen
dund dund gu dëppoo ak seen bokk ci
Boroom bi, ba neex ko ci fànn gu nekk, di
def bépp jëf yu baax, te yokk seen xam-
xam ci Yàlla. 11 Te Yàlla dina leen dooleel
ak bépp doole, mu méngoo ak kàttanu
ndamam, ngir ngeen mana tegoo coono te
muñ, ba fa muñ di yem. 12 Dingeen gërëm
Yàlla Baay bi, ànd ci ak mbég, moom
mi leen jagleel, ngeen bokk ci cér, bi mu
dencal gaayam yu sell yi ci leer.

Deewu Kirist jubale na nu ak Yàlla

13 Yàlla musal na nu ci dooley lëndëm,
yóbbu nu ci nguuru Doomam ji mu bëgg,
14 moom mi nu jot, maanaam baal nu
sunuy bàkkaar.

15 Doom jooju moo di melokaanu Yàlla,
ji kenn gisul. Mooy taaw bi, ki gëna màgg
lépp luy mbindeef. 16 Ndaxte ci moom la
Yàlla sàkke lépp lu nekk ci asamaan ak
suuf, li ñuy gis ak li ñu manula gis, muy
buur, njiit, kilifa mbaa boroom sañ-sañ.
Lépp lu ñu sàkk, ci moom lañu ko jaarale,
ci moom lañu ko jëme. 17 Laata dara di
am, fekkoon na moom mu nekk, te lépp a
ngi jàppoo ci moom.

18 Mooy bopp bi yilif jëmm ji, di
mbooloom ñi ko gëm, ndaxte moom mooy
njàlbéen gi, di taaw bi, maanaam ki
jëkka dekki, ngir muy kilifa ci bépp fànn.
19 Ndaxte soob na Yàlla mu dëkkal matam
gépp ci moom 20 te jaar ci moom, jubale
lépp ak boppam, muy ci kaw asamaan
yi mbaa ci suuf, ba mu wàccee jàmm
jaarale ko ci deret ji tuuru, bi Doom ji
deeyee ca bant ba.

21 Te yéen ñi sore woon Yàlla te doon
ay noonam ci seen xel ak seen jëf yu bon,
22 léegi nag Yàlla jubale na leen ak bop-
pam jaare ko ci deewu Kirist ci yaramu
nitam, ngir taxawal leen ca kanamam,
ngeen sell te ñàkk sikk, ñàkk i ŋàññ.
23 Loolu nag na fekk ngeen wéy ci ngëm,
sampu ci ba dëgër ci, tey séentu cér, bi
leen xibaaru jàmm bi jox. Te xibaaru
jàmm, boobu ngeen dégg te ñu yégal waa
àddina sépp, man Pool moom laay yégle.

Maa ngi leen di topptoo te di leen xalaat

24 Léegi nag maa ngi am bànneex ci
coono, yi may daj ngir seen njariñ; te
li des sax ci fitnay Kirist, noonu laa koy
àggalee ngir njariñu mbooloom ñi gëm,
di jëmmam. 25 Jawriñu mbooloo moomu
laa, ndaxte Yàlla sas na ma ngir yéen,
may yégle fu nekk kàddoom, 26 maanaam
ma yégle kumpa, gi nëbbu woon ay ja-
monoy jamono, waaye léegi Yàlla xamal
na ko ay gaayam 27 ci xeeti àddina sépp.
Ñoom nag la Yàlla bëgga xamal ni ndamu
kumpa googu màgge, maanaam Kirist a
ngi dëkk ci yéen, di yaakaar ju wér ci
ndamu ëllëg.

28 Moom Kirist lanuy yégle, di artu te di
jàngal ku nekk, ànd ak xel mu mat, ngir

jébbal Yàlla ku nekk ni ku mat ci Kirist.
29 Ci loolu laay jëmale sama liggéey, di
bëree dooley Kirist, jiy yëngu ci man ak
kàttan.

2

1 Bëgg naa nag, ngeen xam bëre bu
metti, bi may bëre ngir yéen, ngir waa
Lawdise ak ñépp ñi ma masula teg bët.
Damay def sama kem kàttan, 2 ngir ngeen
am fit te nekk benn ci mbëggeel, ngir
dajal noonu xam-xam bu mat, ba xam
kumpag Yàlla, di Kirist. 3 Ci moom lañu
denc lépp lu ñuy sàkku ci xel ak ci xam-
xam. 4 Maa ngi wax lii, ngir kenn bañ
leena nax ci ay wax yu neex. 5 Jëmm ji
ñëwul waaye sama xel a ngi ci yéen, di
bég ci seen doxalin ak ngëm gu dëgër, gi
ngeen am ci Kirist.

Dundeleen ni ñi booloo ak Kirist

6 Kon nag, ni ngeen nangoo Kirist Yeesu
ni Boroom bi, dundeleen noonu ci moom.
7 Saxleen ci moom, di màgg ci moom, tey
gëna dëgër ci ngëm, gi ñu leen jàngal, ba
seen xol di baawaan ci gërëm Yàlla.

8 Moytuleen ba kenn bañ leena fàbbi
ci ay xam-xami nit yuy naxi neen. Xam-
xam yu mel noonu, ñu ngi soqikoo ci
aada yu nit tëral, ci aaday àddina, waaye
soqikoowul ci Kirist.

9 Ndaxte ci Kirist, maanaam ci yaramu
nitam, la matug Yàlla gépp dëkk, 10 te mat
ngeen ci moom, miy buuru kilifa yépp
ak boroom sañ-sañ yépp. 11 Ndax seen
ngëm ci moom xaraf ngeen xaraf bu loxol
nit deful, maanaam Kirist summil na leen
dooley bàkkaar, ji moomoon seen yaram.
Loolu mooy xaraf, bi Kirist def. 12 Bi ñu
leen sóobee ci ndox, suulaale nañu leen
ak moom, te it dekki ngeen ak moom,
ndaxte gëm ngeen ci dooley Yàlla, ji ko
dekkal ca néew ya.

13 Te yéen ñi doon ndee fa kanam Yàlla
ndax seeni moy ak seen ñàkka xaraf,
Yàlla dundalaat na leen ak Kirist, baal
nu sunuy bàkkaar yépp. 14 Mbind mi nu
doon tiiñal, te daa nu yey ndax ay sàrtam,
Yàlla far na ko, dindi ko, daajaale ko ca
bant ba Kirist deeye. 15 Futti na kilifa yi
ak boroom sañ-sañ yi, weer leen ci kanam
ñépp, sëkktal leen niy jaam ndax ndam la
Kirist jële ca bant ba.

16 Kon nag bu leen kenn teg tooñ ci
li jëm ciy ñam mbaa naan, ci màggal
mbaa xewu weer wu feeñ, mbaa ci bésub
noflaay. 17 Loolu lépp nag takkandeer la
woon buy misaal li waroona ñëw, waaye
lu dëggu li mi ngi ci Kirist. 18 Kuy bég ci
di toroxlu ci ngistal, di jaamu ay malaaka,
buleen ko may, mu àtte leen. Kooku
dafay jeneer, di seet li koy feeñu, bay
tiitaroo xalaatam, fekk xalaatu nit kese la,
te neen. 19 Taqul ci Kirist, miy bopp bi
yilif jëmm ji. Bopp bee tax ba jëmm jépp,
ji siddit yi ak tenqo yi téye te taqale ko, di
màgg màgg gi ko Yàlla di jox.

20-21 Ndegam deeyandoo ngeen ak
Kirist, ba génne noonu ci aaday àddina,
lu tax ngeen di nangu, ñu di leen teg
ay sàrt yu mel nii: «Bul fab, bul ñam,
bul laal,» ni bu seenug dund aju woon ci
àddina si? 22 Sàrt yooyu ñu ngi aju ci ndi-
gali nit ñi ak seen njàngle. Yëf yi ñu tudd
yépp, dees na leen jariñoo, ba ñu jeex.
23 Dëgg la, seeni sàrt dañuy dénkaane
pastéef ci jaamu Yàlla, di toroxlu ak di
fitnaal seen yaram. Waaye sàrt yooyu nag
amuñu benn njariñ, ngir nit ñi not seen
nafsu.

3

Fonkleen dund gu bees gi ci Kirist

1 Kon nag ndegam dekkeendoo ngeen
ak Kirist, wutleen yëf, ya nekk ca kaw, fa
Kirist toog ca ndijooru Yàlla. 2 Fonkleen
yëf ya ca kaw, te ngeen baña faale yi ci
suuf, 3 ndaxte dee ngeen, te seen dund
boole nañu ko ak Kirist, denc ca Yàlla. 4 Te
bés bu Kirist miy seen dund feeñee, yéen
itam dingeen feeñ ak moom ci biir ndam.

5 Kon nag li nekk ci yéen te bokk
ci mbiri àddina, jébbal-leen ko dee, yu
deme ni ndoxaanu yàqute, sobe, xem-
mem, bëgg-bëgg yu bon, ak bëgge,
maanaam bokkaale Yàlla. 6 Yooyoy xëcc
merum Yàlla. 7 Yéen itam noonu ngeen
daan doxale bu jëkk, ba ngeen daan
dunde noonu. 8 Waaye léegi bàyyileen
yii yépp: mer, xadar, kiñaan ak di génne
ci seen gémmiñ sos ak wax ju ñaaw.

9 Bàyyileen di fen seeni moroom, ndaxte
summi ngeen jikko ju bon, ji ngeen jud-
duwaale, moom ak ay jëfam; 10 te sol
ngeen dund gu bees, gi Yàlla sàkk te di
ko yeesal ba mu mel ni moom, ngir ngeen
man koo xam bu wér. 11 Ci dund gu bees
googu, amul Yawut ak ku dul Yawut, ku
xaraf walla ku xaraful, jaam walla gor, ku
jàngul ni Baarbaar yi, ak ku yewwuwul
ni waa Sit, waaye Kirist ay lépp te dëkk ci
ñépp.

12 Kon nag ndegam Yàlla tànn na leen,
sellal leen, sopp leen, solooleen boog
yërmande, laabiir, woyof, lewet ak muñ.
13 Muñalanteleen, di baalante, su amee
kuy tawat moroomam. Baalanteleen, ni
leen Boroom bi baale. 14 Ci kaw loolu
lépp amleen mbëggeel, giy jokkale lépp,
ba mu mat.

15 Na jàmm ji Kirist di joxe not seeni xol,
ndaxte Yàlla woo na leen ci loolu, mel ni
ay cér yu bokk benn yaram; te gërëmleen
Yàlla. 16 Na kàddug Kirist dëkk ci yéen,
bay baawaan, ngeen di jànglante ak a
artoonte ci seen biir ak xel mu mat sëkk,
di woy ak a gërëm Yàlla ak seen xol
bépp, ay taalifi Sabóor, ay kañ Yàlla ak
ay cant yu tukkee ci Xelum Yàlla. 17 Lu
ngeen mana def, muy ci wax mbaa ci
jëf, wéerleen ko ci turu Boroom bi Yeesu,
jaare ci moom gërëm Yàlla Baay bi.

Àndleen bu rafet ci seen biir

18 Jigéen ñi, na ku nekk nangul
jëkkëram, ndaxte looloo jekk ci ñi bokk
ci Boroom bi.

19 Góor ñi, na ku nekk bëgg soxnaam te
muñal ko.

20 Xale yi, déggal-leen seeni waajur ci
lépp, ndaxte looloo rafet ci ñi bokk ci
Boroom bi.

21 Baay yi, buleen bundxataal seeni
doom, ngir baña jeexal seen xol.

22 Jaam yi, nangul-leen ci lépp seen
sang, yi ci àddina. Buleen ko def rekk ci
seen kanam, di sàkku ngërëm, waaye na
nekk lu dëggu ci yéen, ndax seen ragal
Boroom bi. 23 Lu ngeen mana def, na ci
seen xol tàlli; ngeen def ko ngir Boroom
bi, te du ngir nit, 24 xam ne Boroom bi
dina fey seeni jëf, mu di cér bi mu leen
dencal. Kirist mooy Boroom, bi ngeen di
liggéeyal. 25 Waaye ku def lu bon, Boroom
bi dina la delloo sa jëf, te du gënale.

4

1 Sang yi, yorleen seeni jaam ci nu jub
te aw yoon, xam ne am ngeen yéen itam
ab Sang ca asamaan.

Yeneen warugar

2 Dëkkleen ci ñaan Yàlla, farlu ci, boole
ci ngërëm. 3 Te ngeen ñaanaale nu ci
itam, ngir Yàlla ubbil nu bunt, nu mana
xamle kàddoom, di yégle kumpa gi di
Kirist, muy kumpa gi waral ñu jéng ma.
4 Ñaanleen ngir ma xamle ko ni mu ware.

5 Jëfeleen ak xel ci seen diggante ak waa
àddina, te fu ngeen ame jot, fexeleen ba
jariñoo ko. 6 Na seen wax jépp fees ak yiw
te am xorom, ngir ngeen xam nan ngeen
wara tontoo ku nekk.

Tàggoo

7 Tisig, sama mbokk mi ma sopp, di
jawriñ ju takku ak sama nawle ci liggéeyu
Boroom bi, dina leen yégal lépp lu jëm ci
samay mbir. 8 Lii moo tax ma yebal ko ci
yéen: ngeen xam xibaar bi jóge ci nun, te
it mu dëfal seen xol. 9 Onesim lay àndal,
sunu mbokk mu takku, mi nu sopp, te mu
bokk ci yéen. Dinañu leen xamal lépp lu
xew fii.

10 Aristàrk mi nekk ak man ci kaso bi,
mu ngi leen di nuyu, moom ak Màrk
rakku Barnabas. Jot ngeen ay ndigal ci
mbirum Màrk: bu ñëwee ci yéen, teral-
leen ko. 11 Yeesu mi ñuy dàkkentale Yus-
tus, moom it mu ngi leen di nuyu. Ñoom
rekk ñooy Yawut yiy liggéeyandook man
ngir nguuru Yàlla, te ñoo féexal sama xol.
12 Jaamu Kirist, Epafras, mi bokk ci yéen,
mu ngi leen di nuyu. Du jóg ci di leen
ñaanal, farlu ci ni kuy bëre, ngir ngeen
taxaw temm ci coobarey Yàlla gépp, ànd
ak ngëm gu mat ak kóolute gu wóor.
13 Maa ngi koy seedeel ne mu ngi sonn bu
baax ngir yéen, ngir waa Lawdise ak waa
Yerapolis. 14 Luug, doktoor bi ñu sopp,
mu ngi leen di nuyu, moom ak Demas.
15 Nuyul-leen nu mbokk, yi nekk Lawdise.
Nuyul-leen nu itam Nimfa ak mbooloom
ñi gëm, miy daje ci këram.

16 Bu ñu jàngee bataaxal bii ci yéen,
fexeleen ba ñu jàng ko it ci mbooloom ñi
gëm mi nekk Lawdise, te yéen it ngeen
jàng bi ma yónnee waa Lawdise.
17 Neleen Arkib: «Farlul ci sas, wi la
Boroom bi sédde, ba matal ko.»
18 Man Pool maa leen di bind nuyoo
bii ci sama loxob bopp. Fàttalikuleen ne
dañu maa jéng. Yal na yiwu Boroom bi
ànd ak yéen!

Bataaxal bu jëkk bi Yàlla may Pool, mu bind ko WAA TESALONIG

1 Nun Pool, Silwan ak Timote noo ngi
leen di bind, yéen mbooloom ñi gëm ci
dëkku Tesalonig te nekk ci Yàlla Baay bi
ak Boroom bi Yeesu Kirist. Yal na yiw ak
jàmm ànd ak yéen.

Li xibaaru jàmm bi jur ci dëkku Tesalonig

2 Bët bu set nu ngi sant Yàlla ndax yéen,
di leen boole ci sunuy ñaan. 3 Dunu
noppee fàttaliku ci kanam Yàlla sunu
Baay jëf ji juddu ci seen ngëm, liggéey bi
tukkee ci seen mbëggeel, ak muñ gi sosoo
ci seen yaakaar ci sunu Boroom Yeesu
Kirist.
4 Bokk yi, yéen ñi Yàlla bëgg, xam nanu
ne Yàlla tànn na leen; 5 ndaxte xibaaru
jàmm, bi nu leen doon yégal, yemul
woon ci ay wax rekk, waaye àndoon na
ak kàttan ak Xel mu Sell mi ak kóolute
gu mag. Xam ngeen sunu taxawaay ci
seen biir ngir seen njariñ. 6 Aw ngeen
sunuy tànk ak yu Boroom bi, ci li ngeen
nangu xibaar bi ci biir fitna yu metti,
ànd ak mbég ci dooley Xel mu Sell mi.
7 Noonu ngeen daldi nekk royukaay ngir
ñi gëm ñépp ci diiwaani Maseduwan ak
Akayi. 8 Ndaxte kàddug Boroom bi jollee
na ci seen biir, te yemul ci Maseduwan
ak Akayi rekk, waaye seen gëm Yàlla siiw
na fépp. Matul sax nu di ci wax dara,
9 ndaxte ñoom ci seen bopp ñooy seede li
sunu ngan def ci seen biir. Maanaam, ni
ngeen dëddoo xërëm yi, jublu ci Yàlla te
di ko jaamu, moom miy Yàlla Aji Dund ju
dëggu ji, 10 te ngeen di séentu Doomam
bàyyikoo asamaan, moom Yeesu mi mu
dekkal te di nu musal ci merum Yàlla mi
nara ñëw.

2

Ni leen Pool ganee

1 Waaw, bokk yi, xam ngeen ne ngan
gi nu leen ganesi woon du nganug neen.
2 Laata nuy ñëw, jaar nanu ci fitna
ak toroxte ca dëkku Filib, ni ngeen ko
xame; waaye Yàlla sunu Boroom may na
nu fit, ba li tongoonte bi metti lépp it,
yégal nanu leen xibaaru jàmm bu Yàlla
bi. 3 Ndaxte sunu waaraate wéeruwul
cig réer walla ci njublaŋ walla ciy nax.
4 Waaye gannaaw Yàlla moo nu seet, ba
wóolu nu te dénk nu xibaaru jàmm bi,
kon noonu lanuy waaree, du ngir neex nit
ñi, waaye ngir neex Yàlla miy seet xol yi.

5 Masunoo jay kenn, yéen xam ngeen
ko; sunu waare masula ëmb bëgge, Yàlla
seede na ko; 6 masunoo sàkku ngërëmu
nit, muy ci yéen, muy ci ñeneen.
7 Manoon nanoo diis ci seen kaw sax, nun
ñiy ndawi Kirist, waaye woyofoon nanu
ci seen biir, te lewet ni jaboot buy uuf
doomam. 8 Cofeel gi nu am ci yéen tax
na, bëggunu woona yem ci xamal leen
xibaaru jàmm bu Yàlla bi, waaye jox leen
it sunu bakkan, ndaxte sunu xol seeyoon
na ci yéen. 9 Bokk yi, yéena ngi fàttaliku
sunu coono ak sunu ñaq; xam ngeen ni
nu liggéeye guddi ak bëccëg, ngir baña
diis ci seen kaw, ci di leen yégal xibaaru
Yàlla.

10 Naka sunu diggante ak yéen ñi gëm,
doxal nanu ko doxalin wu sell te jub te
amul sikk: seede ngeen ko, te Yàlla it
seede na ko. 11-12 Xam ngeen ne dénk
nanu leen kenn-kenn, ni baay di def ak
doomam, dëfalal leen seen xol te dëggal
ci yéen, ngeen dund dund gu neex Yàlla,
moom mi leen di woo, ngeen séddu ci
nguuram ak ndamam.

13 Te it dunu noppee sant Yàlla ci
lii: ba ngeen jotee kàddug Yàlla, gi nu
doon waare, nangu ngeen ko, waxuma
ni kàddug nit waaye ni kàddug Yàlla,
ndaxte moom la ci dëgg-dëgg, te mu ngi
jëf ci yéen ñi gëm. 14 Ndaxte bokk yi, aw
ngeen ci tànki mboolooy Yàlla, yi nekk
ca réewu Yawut ya tey daje ci turu Kirist
Yeesu; fitna ya ñu daj ca Yawut ya, yéen it
seen waa réew teg nañu leen ko. 15 Ñoom
Yawut yi rey nañu Boroom bi Yeesu, ni ñu
reye woon yonent yi; teg nañu nu fitna yu
metti; neexuñu Yàlla, ànduñu ak kenn,
16 di nu teree wax ak ñi dul Yawut, ngir

bañ ñu mucc. Duñu noppee xuus ci biir bàkkaar, waaye merum Yàlla xëppu na ci seen kaw.

Yéeneb Pool ngir gis leen

17 Nun nag bokk yi, ba ñu ma leen
xañee ab diir —xol yi taxul may wax,
waaye jëmm yi rekk— jéem nanu leena
gis ak sunu kem kàttan, ndax namm
nanu leen, ba sunu xol seey ci gis leen.
18 Kon jàppoon nanu leena seetsi— man
Pool sax ay yooni yoon, waaye Seytaane
téq na ma. 19 Ndaxte bés bu Yeesu sunu
Boroom délsee, te nu fekke ko, kan mooy
sunu yaakaar? Kan mooy sunu mbég?
Kan mooy sunu kaala, gi nuy tiitaroo?
20 Xanaa du yéen? Waaw, yéenay sunu
ndam, yéenay sunu mbég.

3

1 Kon nag, ba nu ko manatula dékku,
nangu nanu ñu bàyyi nu, nun doŋŋ, ca
dëkku Aten, 2 te yónni nanu Timote, sunu
mbokk ak sunu nawle ci liggéeyu Yàlla ak
ci waareb xibaaru Kirist. Yónni nanu ko,
ngir mu dénk leen, tey feddali seen ngëm,
3 ngir kenn baña raf ndax nattu, yi ngeen
di jaar. Yéen ci seen bopp xam ngeen
ne nattu mooy sunu cér. 4 Ba nu nekkee
ak yéen sax, waxoon nanu leen, waxati
ko ne fàww nu sonn; te noonu la ame,
yéen xam ngeen ko. 5 Noonu ba ma ko
manatula dékku, yónnee naa, ngir xam
fu seen ngëm tollu, ngir ragal Seytaane*
fiir leen, ba sunu ñaq neen.

6 Waaye léegi Timote bawoo na ci yéen,
indaale xibaar yu neex ci seen ngëm ak
seen mbëggeel; xamal na nu ne yéena
ngi am pàttaliku yu rafet ci nun te namm
nu lool, ni nu leen namme, yéen itam.
7 Noonu bokk yi, ci biir tiis ak coono
yi nu nekk, seen ngëm dëfal na sunu
xol. 8 Ndaxte noo ngi dund dëgg-dëgg,
ndegam yéena ngi sax ci Boroom bi.
9 Ndaw cant yu bare yu nu wara sant Yàlla
ndax yéen! Ndaw mbég mu bare, mi
nu am ci kanamam ndax yéen! 10 Guddi
ak bëccëg nu ngi wàkkirlu ci ñaan Yàlla
may nu nu gis leen, ba mana mottali seen
ngëm.

11 Yal na Yàlla sunu Baay moom ci
boppam ak Yeesu sunu Boroom jubal
sunu yoon ci yéen. 12 Yal na leen Boroom
bi dolli mbëggeel gu tar, ngeen bëggante
te bëgg ñépp, ni nu leen bëgge nun.
13 Yal na Boroom bi samp seeni xol noonu
ci sellaay gu amul sikk fa kanam Yàlla
sunu Baay, ba bés bu Yeesu sunu Boroom
délsee, ànd ak gaayam yu sell yépp.

4

Pool xiir na leen cig sell

1 Léegi nag bokk yi, jot ngeen ci nun,
nan ngeen wara dunde ba neex Yàlla,
te moom ngeen di def. Waaye ci turu
Boroom bi Yeesu nu ngi leen di ñaan ak
a dénk, ngeen gën koo feddali. 2 Ndaxte
xam ngeen ndigal, yi nu leen jox ci wàllu
Yeesu Boroom bi. 3 Lii nag mooy coobarey
Yàlla: ngeen sell, maanaam ngeen moytu
njaaloo; 4 ngeen not seeni cér ci cell ak
tedd, 5 te xemmem bañ leena jiital, ni
xeeti àddina yi xamul Yàlla. 6 Ci mbir mii
nag, bu kenn ci yéen laal yëfi jaambur,
ngir bañ koo tooñ. Ndaxte waxoon nanu
leen bu yàgg te artu leen ne, ñiy def loolu,
Boroom bi dina leen mbugal. 7 Ndaxte
Yàlla woo na nu, nu dund ci cell, waaye
du ci sobe. 8 Ku tanqamlu wax jii nag,
defoo ko nit, Yàlla nga ko def, moom mi
leen di jox Xel mu Sell mi.

9 Ci lu jëm ci bëggante ci seen biir,
matul nu leen di bind dara, ndaxte Yàlla
def na ci seen xol, ngeen bëggante. 10 Te
moom ngeen di def ci bokk yépp, yi ci
diiwaanu Maseduwan. Waaye bokk yi,
maa ngi leen di xiirtal, ngeen gën cee
sax. 11 Fullawooleena dund ci jàmm, di
topptoo seen mbiri bopp tey lekk seen
ñaq, ni nu leen ko sante woon. 12 Noonu
dingeen dund dund gu jekk ci kanam waa
àddina, te it dungeen soxlaal kenn dara.

Ndekkitel ñi dee ak bésu Boroom bi

13 Ci mbirum ñi nelaw nag bokk yi,
bëgguñu ngeen réere mbir, ba tiis ni aji
gëmul, yi amul benn yaakaar. 14 Ndegam
gëm nanu ne Yeesu dee na te dekki, noonu

* 3:5 Seytaane: maanaam fiirkat bi.

it Yàlla dina indaale ak Yeesu ñépp ñi ko
gëm te nelaw.
15 Nu ngi leen di wax lii tukkee ci
Boroom bi: nun ñiy dund te des fi, ba kera
Boroom biy délsi, dunu jiitu ñi nelaw.
16 Ndaxte ndigal lu jamp dina jib, baatu
kilifa ci malaaka yi dégtu, liitu Yàlla
jolli, te Boroom bi moom ci boppam dina
wàcce ca asamaan. Booba ñi gëm Kirist te
dee dinañu jëkka dekki; 17 gannaaw loolu
nun ñiy dund te des fi, dinañu ne fëyy
ak ñoom jëm ci niir yi, taseji ak Boroom
bi ci jaww ji. Te noonu dinanu nekk ak
Boroom bi ba fàww. 18 Kon nag na ku
nekk di dëfal sa xolu moroom ak kàddu
yooyu.

5

1 Waaye bokk yi, ci li jëm ci jamono
yi ak waxtu, yi loolu di am, matul nu
leen ciy bind dara. 2 Ndaxte xam ngeen
bu wér ne ni sàcc di ñëwe guddi, noonu
la bésu Boroom bi di ñëwe. 3 Fekk
nit ñiy naan: «Lépp a ngi ci jàmm, ba
ne leww,» booba musiba bett leen, ni
aw mat di bette jigéenu biir, te kenn
du ci mucc. 4 Waaye yéen bokk yi,
nekkuleen cig lëndëm, ba tax bés boobu
bett leen ni sàcc. 5 Ndaxte yéen ñépp
ci leer ak bëccëg ngeen bokk; bokkunu
ci guddi ak lëndëm. 6 Kon nag bunu
nelaw ni ñeneen ñi, waaye nanu xool
te maandu. 7 Ndaxte ñiy nelaw, guddi
lañuy nelaw, te ñiy màndi, guddi lañuy
màndi. 8 Waaye nun ñiy waa bëccëg,
nanu maandu te ràngoo ngir xare bi:
ngëm ak mbëggeel, muy kiiraayu dënn,
ak kóoluteg mucc, muy mbaxanam xare.
9 Ndaxte Yàlla jaglewu nu meram, waaye
mucc la nu jagleel ndax darajay sunu
Boroom Yeesu Kirist. 10 Deeyal na nu, ngir
nu mana dund ak moom, bu nu nelawee
ak bu nu nelawagul. 11 Kon nag nangeen
dëgëralante te yokkante seen ngëm, ni
ngeen koy defe.

Dénkaane yu mujj yi

12 Gannaaw loolu bokk yi, ci lu jëm
ci njiit, yi Boroom bi teg ci seen kanam
te ñuy liggéey ci seen biir, di leen artu,
maa ngi leen di ñaan ngeen déglu leen;
13 rax-ca-dolli ngeen naw leen seen kem
kàttan te bëgg leen ndax seen liggéey.
Na jàmm am ci seen biir. 14 Bokk yi, nu
ngi leen di dénk, ngeen yedd ñi feñaag,
dëfal ñi seen yasara yàcciku, dimbali ñi
néew doole, tey muñal ñépp. 15 Saxleen
ci baax ci seen biir ak ci ñépp, te baña
feyantoo. 16 Deeleen bég 17 te sax ciy
ñaan Yàlla, 18 di ko gërëm ci lépp, ndaxte
loolu mooy coobarey Yàlla ci yéen ci seen
bokk ci Kirist Yeesu. 19 Buleen fey taalu
Xelum Yàlla, 20 di xeeb waxu yonent yi.
21 Waaye seetleen mbir yépp, jàpp ci li
baax, 22 dëddu lépp lu ci bon.
23 Yal na leen Yàlla miy Boroom jàmm
sellal, ba ngeen mat sëkk; yal na sàmm
seen xel mépp, seen xol bépp ak seen
yaram wépp, ngir dara bañ cee am sikk,
ba bés bu sunu Boroom Yeesu Kirist
délsee. 24 Yàlla, mi leen woo ci loolu, kuy
sàmm kóllëre la, te dina ko def.

Tàggoo

25 Bokk yi, buleen nu fàtte ci seeni
ñaan.
26 Nuyul-leen nu bokk yépp ak
saafoonte bu laab. 27 Maa ngi leen di
dénk ci kanam Boroom bi, ngeen jàngal
bataaxal bii bokk yépp.
28 Yal na yiwu sunu Boroom Yeesu Kirist
ànd ak yéen.

Ñaareelu bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko WAA TESALONIG

1 Nun Pool ak Silwan ak Timote noo
leen di bind, yéen mbooloom ñi gëm ci
dëkku Tesalonig te nekk ci Yàlla sunu
Baay ak Boroom bi Yeesu Kirist. 2 Yal na
leen Yàlla Baay bi ak Boroom bi Yeesu
Kirist may yiw ak jàmm.

Àtte biy ñëw, bu Kirist délsee

3 Bokk yi, manunu lu dul sax ci sant
Yàlla ndax yéen. Loolu jaadu na, ndax
seen ngëm di gëna sax, te mbëggeel gi
ngeen am ci seen biir, ku nekk ci sa
moroom, di yokku lu bare. 4 Noonu nu ngi
damu ci yéen ci kanam mboolooy Yàlla
yi, ndax seen muñ ak seen ngëm ci biir
mboolem fitnay noon, ak coono, yi ngeen
di dékku.
5 Loolu mooy firndeel àtteb Yàlla bu jub
bi, di wone ne yelloo ngeen nguuru Yàlla,
gi tax ngeen di sonn. 6 Ndaxte jub na ci
Yàlla, mu delloo coono ñi leen di sonal,
7 te it yéen ñiy dékku coono, mu boole
leen ak nun, tàbbal nu ci noflaay, bés bu
sunu Boroom Yeesu Kirist jógee asamaan,
feeñ fi. Keroog dina ànd ak malaakaam
yu am kàttan, 8 sawara su yànj wër ko,
mu feeñ ngir mbugal ñi xamul Yàlla te
baña déggal xibaaru jàmm bi jëm ci sunu
Boroom Yeesu. 9 Seen pey mooy alku ba
fàww, ñu dàq leen fu sore Boroom bi ak
ndamam lu réy. 10 Dina ñëw bés booba,
ngir ndamam jolli ci biir gaayam yu sell
yi, te ñépp ñi ko gëm yéemu ci moom—
te ci ngeen bokk, ndaxte gëm ngeen li nu
leen seede.
11 Moo tax dunu noppeek di leen
ñaanal, ngir Yàlla sunu Boroom def leen,
ngeen yeyoo li tax mu woo leen, te yeggali
ak doole ci yéen bépp yéene ju baax ak
bépp jëfu ngëm. 12 Noonu turu Yeesu
sunu Boroom dina màgg ci yéen, te yéen
it dingeen màgg ci moom, aju ci yiwu
sunu Yàlla ak Boroom bi Yeesu Kirist.

2

Aji ñaawteef ji

1 Ci lu jëm ci ñëwug Boroom bi Yeesu
Kirist nag, bokk yi, ak sunu daje ak moom,
am na lu ma leen di ñaan: 2 bu leen kenn
gaawa tàggale ak seen sago, mbaa di leen
jaaxal, muy yonent buy wax, muy kàddu
mbaa bataaxal bu ñu nu moomaleel, ci ne
leen bésu Boroom bi ñëw na xaat. 3 Bu
leen kenn nax ci benn fànn, ndaxte balaa
booba, fàww Xiiroo bu mag bi ak Yàlla
am, te Nitu ñaawteef ki feeñ, moom aji
alku ji. 4 Day weddi lépp lu ñu teg Yàlla
walla ñu koy jaamu, di yékkati boppam,
ba toog sax ca kër Yàlla ga, tudde boppam
Yàlla.
5 Xanaa fàttalikuwuleen ne waxoon
naa leen ko, ba ma nekkee ak yéen. 6 Te
xam ngeen li ko téye léegi, ba du mana
feeñ lu dul ci waxtoom. 7 Ndaxte fi mu ne
ñaawteef gaa ngi jax-jaxi xaat ci kumpa,
waaye ki ko téye mi ngi fi ba tey. Bu
fi jógee nag, 8 Nitu ñaawteef ki dina
feeñ, te Boroom bi Yeesu dina ko rey ak
ngelawul gémmiñam, tas ko ak leer giy
ànd ak ñëwam. 9 Bu Nitu ñaawteef kooku
feeñee, dina ànd ak kàttanu Seytaane
ak doole ju bare, di wone ay firnde ak
kéemaan yu dul dëgg; 10 te dina nas
bépp naxe buy sànke, ba yéem ñi nara
alku, ndaxte ubbiluñu seeni xol dëgg,
gi leen manoona musal. 11 Looloo tax
Yàlla yónnee leen xelum réer, ba ñu gëm
fen. 12 Noonu Yàlla dina mbugal ñépp ñi
gëmul woon dëgg te doon bànneexu ci
njubadi.

Taxawleen bu dëgër

13 Kon nag bokk yi, yéen ñi Boroom bi
bëgg, manunu lu dul sax ci sant Yàlla ci li
mu leen tànn ca njàlbéen ga, ngir musal
leen, mu sédde leen boppam jaarale ko
ci jëfu Xel mu Sell mi ak seen gëm dëgg
gi. 14 Te Yàlla woo na leen ci loolu jaarale
ko ci xibaaru jàmm, bi nu leen doon
yégal, ngir ngeen bokk ci ndamu sunu
Boroom Yeesu Kirist. 15 Kon nag bokk yi,
taxawleen bu dëgër te jàpp ci dénkaane
yi nu leen jottali, muy ci li nu wax, muy
ci li nu bind.
16 Sunu Boroom Yeesu Kirist moom ci
boppam ak Yàlla sunu Baay, mi nu bëgg

te wone yiwam ci nun, ba ubbil nu buntu
jàmm ju sax ak yaakaar ju wér, [17] yal na
dëfal seeni xol te saxal leen ci jépp jëf ju
rafet ak gépp kàddu gu baax.

3

Ñaanleen ci Yàlla

[1] Léegi nag bokk yi, ñaanal-leen nu,
ngir kàddug Boroom bi law te ànd ak
ndam, ni mu ko ame woon ci yéen.
[2] Ngeen ñaanal nu it, ngir nu mucc ci
ñi bon te soxor, ndaxte du ñépp a gëm.
[3] Waaye Boroom bi kuy sàmm kóllëre
la; dina leen dëgëral te musal leen ci
Ibliis. [4] Te wóor nanu ci kanam Boroom
bi ne yéena ngi def li nu leen santoon, te
dingeen ci sax. [5] Na Boroom bi gindi seeni
xol ci mbëggeelu Yàlla ak muñu Kirist.

Liggéey

[6] Nu ngi leen di sant it bokk yi, ci turu
sunu Boroom Yeesu Kirist, ngeen dëddu
bépp mbokk buy wéy ci tayel te baña topp
dénkaane, yi nu leen jottali. [7] Xam ngeen
bu baax, yéen ci seen bopp, ni ngeen
wara awe ci sunuy tànk. Ba nu nekkee ca
yéen, wéyunu woon ci tayel [8] te masunoo
lekk ñaqu kenn. Waaye guddi ak bëccëg
danu daan ñaq, di sonn, ngir baña wéeru
ci kenn ci yéen. [9] Waxuma ne amunu
sañ-sañu def ko, waaye danoo bëggoona
nekk ay royukaay ci yéen, ngir ngeen aw
ci sunuy tànk. [10] Ndaxte ba nu nekkee ca
yéen, lii lanu tëraloon: «Ku liggéeyul, du
lekk.»

[11] Léegi nag dégg nanu ne am na ci
yéen ñuy wéy ci tayel; liggéeyuñu dara, lu
dul di dugg ci lu seen yoon nekkul. [12] Ñu
deme noonu nag, nu ngi leen di sant te di
leen dénk ci turu Boroom bi Yeesu Kirist,
ñuy liggéey ci jàmm tey dunde seen ñaq.
[13] Yéen nag bokk yi, buleen tàyyi ci def lu
rafet.

[14] Su kenn bañee topp li nu bind ci
bataaxal bii, ràññeeleen ko te sore ko,
ngir mu rus ci. [15] Waxuma ngeen def
ko noon, waaye ngeen yedd ko ni seen
mbokk.

Tàggoo

[16] Yal na leen kiy Boroom jàmm may
jàmm fépp ak ci lépp. Yal na Boroom bi
ànd ak yéen ñépp.

[17] Tàggoo bii maa ko bind ci sama
loxo, man Pool. Nii laay binde, te di
màndargaale nii sama bataaxal yépp.
[18] Yal na yiwu sunu Boroom Yeesu Kirist
ànd ak yéen ñépp.

Bataaxal bu jëkk bi Yàlla may Pool, mu bind ko TIMOTE

1 Man Pool, ndawul Kirist Yeesu ci ndi-
galu Yàlla sunu Musalkat ak Kirist Yeesu
sunu yaakaar, 2 maa ngi lay bind, Timote,
yaw miy sama doomu diine ju wér. Na la
Yàlla Baay bi ak Kirist Yeesu sunu Boroom
may yiw, yërmande ak jàmm.

Ñiy jàngle luy sànke

3 Xam nga ne ba may dem diiwaanu
Maseduwan, ñaanoon naa la, nga des
dëkku Efes, ngir dénk ña fa doon jàngle
luy sànke, ñu bàyyi ko. 4 Te it nga dénk
leen, ñu baña topp léebi diiney neen ak
limi maam yu dul jeex mukk. Loolu
werante rekk lay jur, waaye du jëme
kanam mbir mi Yàlla tëral, wéer ko ci
ngëm. 5 Waaye li sunuy dénkaane di jur
mooy mbëggeel gu jóge ci xol bu laab, ci
xel mu dal ak ci ngëm gu wér. 6 Am na
ñu moy loolu, ba jeng jëm ciy waxi neen.
7 Dañoo sababloo nekk ay jànglekat ci
yoonu Musaa, fekk xamuñu dara sax ci
li ñuy wax ak a dëggal.

8 Ci li aju ci yoonu Musaa nag, xam
nanu ne baax na, ci ku koy jëfe ni ko
Yàlla tërale. 9 Xam nanu it ne tëddul
ngir ñi jub waaye ngir ñi jubadi ak ñi
déggadi, ñi weddi tey bàkkaar, ñi selladi
te fonkadi Yàlla, ñiy dóor ndey walla
baay, ak ñiy bóome; 10 ngir ñiy doxaan, ñi
góor-jigéenu ak ñiy def nit jaam, ñiy fen
tey wann seen kàddu, ak lépp luy juuyoo
ak njàngle mu wér 11 mu xibaaru jàmm bi
indaale. Te xamleb xibaar, boobuy feeñal
ndamu Yàlla Aji Tedd ji, dénk nañu ma
ko.

Cant ndax yërmandey Yàlla

12 Maa ngi gërëm sunu Boroom Kirist
Yeesu, mi ma dooleel, ci kóolute gi mu
am ci man, ba fal ma jawriñ. 13 Moona
daa naa suufeel turam, di fitnaal ak a
toroxal ñi ko gëm. Waaye Yàlla yërëm
na ma, ndaxte ñàkka xam ak ñàkka gëm
rekk a taxoon ma def ko. 14 Te yiwu sunu
Boroom baawaan na ci man, ànd ak ngëm
ak mbëggeel, yi bawoo ci Kirist Yeesu.
15 Wax ju wóor a ngii te yelloo gépp
kóolute: Kirist Yeesu ganesi na àddina,
ngir musal bàkkaarkat yi, te maa ci raw!
16 Waaye Yàlla yërëm na ma, ngir Kirist
Yeesu jëkka feeñal ci man muñam gu
yaatu gi, ma nekk royukaay ci ñi ko nara
gëm te am dund gu dul jeex. 17 Yaw
Buur bi fiy sax ba abadan, yaw mi bët
manta gis, yaw Yàlla miy kenn, yaa yelloo
teraanga ak ndam ba fàww. Amiin!

18 Kon nag Timote sama doom, loolu
mooy sas wi ma lay dénk, te mu dëppook
waxi yonent, yi jëmoon ci yaw. Doole-
wool wax yooyu, ba xeex xeex bu baax
bi, 19 di sàmm sa ngëm ak xel mu dal. Am
na ñu seen xel nëx, ba labal seen ngëm,
20 naka Imene ak Alegsàndar; jébbal naa
leen Seytaane, ngir ñu réccu li ñu doon
sosal Yàlla.

2

Dénkaaney màggal Yàlla ci mbooloo mi

1 Fii laay tàmbalee nag: maa ngi leen di
dénk, ngeen yóbbu ñépp fa kanam Yàlla
ciy ñaan, ay tinu ak i ngërëm. 2 Ñaanal-
leen buur yi ak kilifa yépp, ngir nu mana
am dund gu dal te jàmmu, ànd ak ragal
Yàlla ak faayda yu mat.

3 Loolu mooy li rafet te neex Yàlla sunu
Musalkat, 4 bi bëgg ñépp mucc te xam
dëgg gi. 5 Ndaxte jenn Yàlla kepp moo
am, ak benn Rammukat kepp diggante
Yàlla ak nit ñi, di nit ki Kirist Yeesu, 6 mi
joxe bakkanam ngir jot ñépp. Loolu mooy
seede si Yàlla joxe, bi waxtu wi jotee.
7 Fal na ma ci ndaw ak jànglekat, may
yégal xeeti àddina yoonu ngëm ak dëgg;
fenuma, dëgg rekk laay wax.

8 Li ma bëgg kon mooy lii: na góor ñi
ñaan ci Yàlla fu nekk, tàllal ko loxo yu
sell, te bañ cee boole mer mbaa werante.
9 Naka noonu itam, na jigéen ñi di sol col
gu faaydawu, cig woyof ak maandu. Buñu
def seen xel ciy létt ak ci takkaayu wurus,
mbaa ciy per ak col gu jafe. 10 Waaye na

seen col di jëf yu rafet, ndaxte looloo jekk
ci jigéen juy woote ag ragal Yàlla.
11 Te it na jigéen jàng cig noppi, ànd
ak déggal gu mat. 12 Mayuma jigéen,
muy jàngle mbaa muy jiite góor, waaye
na noppi. 13 Ndaxte Aadama la Yàlla
jëkka sàkk, door caa teg Awa. 14 Te it
du Aadama la Seytaane nax, waaye jigéen
ja la nax, ba mu jàdd. 15 Teewul jigéen
dina mucc ci wasin, su saxee ci ngëm ak
mbëggeel, di ku sell te maandu*.

3

Meloy njiit ci mbooloom ñi gëm

1 Wax ju wóor a ngii: kuy sabablu
yenub sàmm mbooloo mi, mu ngi yóotu
liggéey bu rafet. 2 Sàmm bi nag, nii la
wara mel: war na ñàkk ŋàññ, yem ci
benn soxna, moom boppam te maandu;
war na am faayda, man gan te am mayu
jàngle; 3 warul di ab màndikat mbaa
xeexkat, waaye na lewet te jàmmu, baña
bëgge ci xaalis. 4 Na yor këram yorin
wu rafet, te ay doomam déggal ko ak
teggin yu mat. 5 Ndaxte ku manta yor
njabootam, naka lay mana yore njabootu
Yàlla? 6 Te it bumu nekk kuy doora gëm,
ngir mu baña yég boppam, bay dajeek
mbugalu Yàlla, ni ko Seytaane defe woon.
7 Te it war na am seede su rafet ci waa
àddina, ngir ñu bañ koo diiŋat, ba muy
daanu ci fiirug Seytaane.

Meloy kiy topptoo yëfi mbooloo mi

8 Kiy topptoo li mbooloo miy jëfandikoo
itam na am faayda te fonk kàddoom;
bumu di ku yàqu ci sàngara, mbaa ku
alal jiital. 9 Na sàmm mbóoti ngëm gi ak
xel mu dal. 10 Moom itam nañu ko jëkka
seetlu, ba mu leer ne amul ŋàññ, ñu door
koo fal. 11 Naka noonu, na jigéen ñi* am
faayda, baña jëw mbaa xér ci dara, waaye
nañu takku ci lépp.
12 Ku ñu dénk sasu topptoo yëfi
mbooloo mi nag, nay ku yem ci benn
soxna, jiite bu baax këram ak i doomam.
13 Ndaxte ku ci rafetal sasam dina am tur
wu tedd ak kóolute gu mat sëkk ci yoonu
ngëm, gi ci Kirist Yeesu.

Màggug mbooloom Yàlla

14 Bëgg naa laa seetsi balaa yàgg,
15 waaye amaana mu yéex. Moo tax ma
lay bind bataaxal bii, ngir xamal la, ni ñu
wara nekke ci kër Yàlla gi, maanaam ci
mbooloom Yàlla Aji Dund ji, miy kenug
dëgg te di sëslaayam. 16 Ci dëgg-dëgg
ragal Yàlla ëmb na mbóot yu xóot:
Ki wàcc, yor bindu nit,
mu bir ne xelam jub na,
te malaaka ya gis ko;
xamlees na ko ci xeet yi,
ñu gëm ko ci kaw suuf,
te Yàlla teeru ko ci ndamam.

4

Ñiy jàngle luy réeral

1 Xelum Yàlla mi wax na bu leer ne ci
mujug jamono dina am ñu bàyyi yoonu
ngëm wi, di topp ay xel yuy fàbbee ak
xalaati Seytaane. 2 Ñooñu ay naaféq yuy
naxe lañu, te seen xol dërkiis. 3 Dinañu
tere séy, di araamal ay ñam, waaye Yàlla
daa sàkk yooyu, ngir ñi gëm te xam
dëgg man ciy jëfandiku te di ko ci sant.
4 Ndaxte li Yàlla sàkk lépp baax na, kon
wenn ñam araamul ci ku koy jëfandikoo
te di ko ci sant. 5 Ndaxte kàddug Yàlla ak
ñaan ñoo koy sellal.

Jawriñu Kirist Yeesu ju baax

6 Saxal ci digal bokk yi loolu nag, kon
dinga nekk jawriñu Kirist Yeesu ju baax
ju regg ci kàdduy yoonu ngëm wi ak
njàngle mu rafet, mi nga xam bu wér.
7 Tanqamlul ay léebi diiney neen, di ay
wax yu amul bopp yu àddina kese; waaye
tàggatal sa bopp ci ragal Yàlla. 8 Ndaxte
tàggat yaram am na fu njariñam yem,
waaye njariñu ragal Yàlla dafa daj lépp,
ëmb digey àddina ak àllaaxira. 9 Wax
ju wóor a ngii, te mata nangu ak gépp
kóolute. 10 Danuy ñaq tey bëre, ndaxte
wékk nanu sunu yaakaar ci Yàlla Aji
Dund ji, di Musalkatu ñépp, rawatina nag
ci ñi gëm.

* **2:15** Mbaa: su ñu saxee ci ngëm ak mbëggeel, di ñu sell te maandu. * **3:11** jigéen ñi: manees na ko tekki nii it: seeni soxna

11 Digal leen yëf yooyu nag ci sa
njàngle. 12 Bu la kenn xeeb ndax say at,
waaye defal sa bopp royukaayu ñi gëm
ci say wax ak say jëf, ci sa mbëggeel,
sa ngëm ak sa cell. 13 Li feek may dikk,
saxal ci jàng di biral Mbind mi ci mbooloo
mi, di leen dénk ak a jàngal. 14 Bul
sàggane may gi nekk ci yaw, gi la Yàlla
jox jaarale ko ci waxu yonent, keroog bi la
njiit yi tegee loxo. 15 Faaydaalal yëf yooyu
te sóobu ci, ba sa jëm kanam bir ñépp.
16 Sàmmal sa bopp, sàmm sa njàngle, te
sax ci; kon dinga musal sa bopp, yaw ak
ñi lay déglu.

5

Ay ndigal ci mbirum jigéen ñi seen jëkkër faatu

1 Bul gëdd mag, waaye waxtaanal ak
moom ni sa baay. Ndaw it, nga digal ko ni
sa rakk, 2 jigéen ju mag, def ko ni sa yaay;
ju ndaw, ni sa jigéen ak cell gu mat sëkk.

3 Ci wàllu ñi seen jëkkër faatu nag, ku ci
sësul ci kenn, teral ko ngir Yàlla. 4 Waaye
ku ci am ay doom mbaa ay sët, na njaboot
googu jëkka wone seen ragal Yàlla ci seen
biir kër, ci delloo njukkal seen waajur,
ndaxte loolu lu rafet la fa kanam Yàlla.

5 Jigéen ju sësul ci kenn day wékk
yaakaaram jépp ci Yàlla, sax ci di ko
wéetal te di ko ñaan guddi ak bëccëg.
6 Waaye ki bànneex jiital, ndee luy dox la.
7 Dénk leen loolu, ngir ñu baña am benn
gàkk. 8 Ndaxte ki defalul ay bokkam dara,
rawatina ay waajuram, weddi na yoonu
ngëm wi, ba yées ku gëmadi.

9 Ku bëgga bindu ci ñi seen jëkkër
faatu, nii la wara mel: war na wees
juróom benn fukki at, di jigéen ju yemoon
ci jëkkëram, 10 te mu ràññiku ci jëf yu
rafet yu deme ni yar ay goneem, man
gan, geestu gaayi Yàlla yu sell yi*, dimbali
ñi nekk ci tiis; maanaa di ku takku ci
mboolem jëf yu rafet yi.

11 Waaye bul bind jigéen ju ndaw,
ndaxte bu ko ay bëgg-bëggam xiiree ci
sore Kirist, dina bëgga séyaat, 12 te dina
daje ak mbugal ndaxte fecci na kóllëre.
13 Te du yem ci bëgga séyaat rekk, waaye
ku tayel lay doon; di ku wër kër ak kër,
rax-ca-dolli réy làmmiñ te deñ kumpa, di
wax lu yoonam nekkul. 14 Looloo tax ma
bëgg, jigéen yu ndaw yi séyaat, am ay
doom, yor seeni kër, ba seen benn noon
du leen mana gàkkal. 15 Ndaxte fi mu ne
sax am na ñu jeng xaat, ba topp Seytaane.

16 Kon nag jigéen ju gëm te am mbokk
mu jëkkëram faatu, na ko dimbali te bañ
koo bàyyeek mbooloom ñi gëm. Noonu
mbooloo mi dina mana dimbali jigéen ñi
sësul ci kenn.

Ay ndigal ci mbirum njiit yi ak jaam yi

17 Li jëm ci njiiti mbooloo mi nag, joxal
teraanga ju mat sëkk ñi ciy rafetal seen
liggéey, rawatina ñi sax dàkk ci waare bi
ak njàngle mi. 18 Ndaxte Mbind mi nee
na: «Bul sunjuñ gémmiñu nag wu ñu takk
ci bojjukaay,» nee na it: «Ku ñaq, jariñu.»
19 Kuy tuumaal njiit fi yaw, bu ko gëm,
li feek ñaar walla ñetti seede dëggaluñu
ko. 20 Waaye ñiy bàkkaar, yedd leen fa
kanam ñépp, ngir artu ñi ci des.

21 Léegi nag maa ngi lay dénk fa kanam
Yàlla ak Kirist Yeesu ak malaaka yu tedd
ya, nga sàmm loolu ma wax te bañ cee
gënale walla di ci parlàqu. 22 Bul gaawa
teg loxo kenn, ba fal ko, di séddu noonu
ci bàkkaari jaambur, waaye dëkkal ci
sellaay.

23 Ba tey bul yemati ci ndox mu ñuul
rekk, waaye nangay naan tuuti biiñ, ngir
faj say metiti biir ak say jagadi yu bare.

24 Am na, ñu seeni bàkkaar fés ci
kanam ñépp, ba jiitu leen ca àtte ba; ñi
seeni bàkkaar nëbbu nag, bés baa ngi
leen di xaar. 25 Naka noonu it am na,
ñu seen jëf yu rafet leer, te yi feeñul
manuñoo nekk kumpa ba fàww.

6

1 Ñi nekk ci buumu njaam nag, nañu
weg seeni sang wegeel gu mat sëkk;
noonu kenn du am lu muy werante ci
turu Yàlla mbaa ci sunu njàngle. 2 Ku am
sang boo bokkal ngëm, bu looloo tax nga
yab ko, waaye nga sax ci itteem, ndax kiy
jariñu ci sa ñaq, aji gëm la, ku mata bëgg.

* **5:10** Mbaa: raxas tànki gaayi Yàlla yu sell yi,

Alal ju wóor ji

Jàngleel loolu nag, di ko dénkaane.
3 Waaye su fi amee kuy jàngle leneen, ba
jàppul ci kàddu yu wér yu Yeesu Kirist
Boroom bi, te fonkul waaraate buy jur
ragal Yàlla, 4 kooku boroom tiitar la, bu
xamul dara. Dafa wéradi, ba sóobu ci
gëstuy neen ak i werante ciy araf yu jurul
lu moy ñeetaane, xuloo, xaste, ñaaw
njort 5 ak ŋaayoo; ñiy jëfee noonu nit ñu
ñaaw xel lañu, ñu xamul genn dëgg te
yaakaar ne ragal Yàlla buntu wërsëg la.
6 Ba tey ragal Yàlla gu ànd ak doylu,
wërsëg la. 7 Ndaxte indaalewunu fi dara,
te dunu yóbbaale dara. 8 Kon su nu amee
lekk ak koddaay, nanu ko doyloo. 9 Waaye
ñiy sàkkoo barele, dinañu jànkoonte ak
i nattu, ba dugg ci fiir, di xuus ci bëgg-
bëggi neen yuy yóbbe ayib, tey sóob nit
cig réer ak sànkute. 10 Ndaxte bëgge ci
xaalis mooy ndeyu ñaawteef yu bare; am
na ñu ko wut, ba moy ci yoonu ngëm, te
seen xol di dagg ndax tiis yu bare.

Làmbi ngëm

11 Kon nag yaw waayu Yàlla ji, dawal
loolu, te topp njub, ragal Yàlla, ngëm,
mbëggeel, muñ ak lewet. 12 Góor-góorlul
ci bëre bu baax bi, ba ub làmbi ngëm, te
feddali sag téye ci dund gu dul jeex gi;
ndaxte ci loolu la la Yàlla woo, te looloo
waraloon it sa seede su rafet fa kanam
mbooloo mu bare.
13 Noonu fi kanam Yàlla mi jagleel dund
ci lépp, ak fi kanam Kirist Yeesu, mi seede
woon seede su rafet fa kanam Poñsë
Pilaat, maa ngi lay dénk lii: 14 sàmmal
ndigal li, baña am gàkk mbaa ŋàññ, ba
kera Yeesu Kirist sunu Boroom di feeñ
ci ndamam, ca waxtu wa Yàlla dogal.
15 Moom kenn mooy Boroom bu tedd, di
Buuru buur yi ak Kilifag kilifa yi. 16 Moom
kenn a jagoo dund gu sax, dëkk ci biir
leer gu kenn manta jege; moom mi nit
masula gis te nit manu koo gis. Moom
kenn a yelloo teraanga ak màggaay ba
fàww. Amiin.
17 Ñi barele alalu àddina nag, dénk leen
ñu baña réy te baña wékk seen yaakaar ci
koom-koom yi saxul fenn, waaye ñu wékk
ko ci Yàlla, mi nuy may naataange ju
mat, ngir nu man ciy bànneexu. 18 Dénk
leen ñu def lu baax, te bare jëf yu rafet,
ñu yéwén, bay sédd ñi amul, 19 di fàggu
dencu ëllëg bu wér. Noonu dinañu
feddali seen téye ci dund gu wóor gi.
20 Céy yaw Timote, sàmmal li la Yàlla
dénk! Tanqamlul waxi neen yu àddina
kese, te dëddu werantey ñi mbubboo
xam-xam, fekk dañoo réer. 21 Am na ñu
topp xam-xam boobu, waaye moy nañu ci
yoonu ngëm.
Yal na yiwu Yàlla ànd ak yéen.

Ñaareelu bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko TIMOTE

1 Man Pool, ndawul Yeesu Kirist ci
coobarey Yàlla, ngir xamle dund gi nu
Yàlla dig te féete ci Kirist Yeesu, 2 maa
ngi lay bind, Timote, sama doomu diine
ji ma bëgg. Na la Yàlla Baay bi ak Kirist
Yeesu sunu Boroom may yiw, yërmande
ak jàmm.

Feddalil sa ngëm

3 Fu ma tollu maa ngi lay boole ci samay
ñaan, di ci sant Yàlla, mi may jaamu ci
xel mu dal, ni ko samay maam daan defe.
Guddi ak bëccëg, bu sama xel demee ci
say rongooñ, 4 ma bëgg laa gis, ba am
mbég mu réy. 5 Maa ngi fàttaliku sa ngëm
gu dëggu, gi nekkoon ci sa maam Lowis
ak sa yaay Ënis, te mu wóor ma ne sax na
ci yaw it. 6 Looloo tax maa ngi lay fàttali,
nga xambaat taal bi Yàlla taal ci yaw, di
may gi mu la jagleel, bi ma la tegee samay
loxo. 7 Ndaxte Xel mi nu Yàlla sol du
ànd ak ragal, waaye day ànd ak kàttan,
mbëggeel ak moom sa bopp.
8 Bul rus ci seedeel sunu Boroom, mbaa
ci li ñu ma tëj ndax turam, waaye bokkal
ak man tiis ci xamle xibaaru jàmm bi,
wéeru ci kàttanu Yàlla. 9 Moo nu musal
te woo nu ci dund gu sell, ci lu ajuwul
ci sunuy jëf, waaye ci dogalu boppam ak
yiwam, wi nu Yàlla may ci Kirist Yeesu,
ba àddina sosoogul. 10 Te léegi biral na
ko ci feeñug sunu Musalkat Kirist Yeesu,
mi nasaxal dee te feeñal dund ci xibaaru
jàmm bi, te muy dund gu sax. 11 Te
Yàlla fal na ma ndaw ak jànglekat, ngir
may yégle xibaar bi; 12 looloo tax ma
jànkoonte ak tiis yu mel nii. Waaye
rusuma ci, ndaxte xam naa ki ma wékk
sama yaakaar, te wóor na ma ne li ma ko
dénk, man na koo denc ba bés ba.
13 Toppal ci tànki wax yu wér yi nga
dégge ci man, jàpp ci ak ngëm ak
mbëggeel, yi nu am ci sunu bokk ci Kirist
Yeesu. 14 Te nga sàmm bu baax li la Yàlla
dénk, wéeru ci Xel mu Sell, mi dëkk ci
nun.
15 Xam nga ne waa diiwaanu Asi gépp
won nañu ma gannaaw, ñu deme niki
Fusel ak Ermosen. 16 Waaye Onesifor daa
na faral di dëfal sama xol; na Boroom bi
sotti yërmandeem ci këram. Rusul woon
sax ci samay jéng, 17 waaye bi mu ñëwee
dëkku Room, wut na ma fu ne, ba gis ma.
18 Na ko Boroom bi teeru ak yërmandeem
ca bés ba. Umplewoo it coono yi mu daj,
ngir dimbali ma ca dëkku Efes.

2

Beyal sa sas

1 Kon nag yaw sama doomu diine,
doolewool yiw, wi ci Kirist Yeesu. 2 Te wax
yi nga dégge ci man fi kanam seede yu
bare, nanga leen jottali nit ñu takku, ngir
ñoom it ñu mana jàngal ñeneen. 3 Bokkal
ak man tiis, di jàmbaar ci toolu xareb
Kirist Yeesu, 4 xam ne xarekat bu bëgga
neex ka ko solal, du dugg ci yëfi àddina.
5 Te it ku tàggat yaramam ngir rawante,
duñu ko jagleel kaalag ndam mukk, su
toppul sàrt ya. 6 Noonu it beykat bi sonn
mooy jëkka ñam toolam. 7 Xalaatal bu
baax sama wax jii, ndax Boroom bi dina
leeral sa xel ci lépp.
8 Fàttalikul Yeesu Kirist mi dekki, so-
qikoo ci Daawuda, tukkee ci xibaaru
jàmm bi may waare. 9 Xibaar booboo tax
may jànkoonte ak i tiis, ba ñu jéng ma
ni defkatu lu bon; waaye kàddug Yàlla
moom, kenn du ko jéng. 10 Te lii tax may
muñ lépp, ngir ñi Yàlla tànn it am mucc
gi ci Kirist Yeesu, gu ànd ak ndam lu sax.
11 Kàddu gu wóor a ngii:
Su nu deeyaalee ak Kirist,
dinanu dundaat ak moom;
12 su nu takkoo,
dinanu nguuru ak moom.
13 Su nu ko weddee,
kon mu weddi nu;
su nu ko ñàkkee kóllëre,
moom dina sax ci kóllëreem,
ndax manula weddi boppam.

Liggéeykat bu neex Yàlla

14 Saxal ci di leen fàttali mbir yooyu,
di leen dénk fa kanam Yàlla, ñu moytoo

werante ciy araf, ndax loolu jëmul fu
dul ci yàq ngëmu ñiy déglu. 15 Góor-
góorlul ba teew fa kanam Yàlla, nekk
liggéeykat bu mu nangul te rusoo ci dara,
di faramfàcce bu jub kàddug dëgg gi.
16 Moytul bépp jataayu waxi neen yu
àddina kese, ndax ña fa toog dinañu gëna
xuus cig weddi, 17 te seen kàddu day
burux ni ngal. Imene ak Filet, ci ñoom
lañu bokk; 18 dañoo moy dëgg, di wax
ne ndekkite wees na, ba yàq ngëmu ñenn
ñi. 19 Waaye teewul fondamaa bu dëgër,
bi Yàlla tabax, nee na kekk, te lii lañu ci
tàmpe: «Boroom bi xam na ñi bokk ci
moom,» te it: «Ki tudd turu Boroom bi,
na daw lu bon.»

20 Ci kër gu mag nag, du ndabi wurus
walla xaalis rekk a fa am, waaye itam
yoy dénk walla ban; yii tedd nañu, yee
ñàkk solo. 21 Kon nag ku laabal sa bopp
ci yooyu yépp, dinga nekk ndab lu tedd te
sell, nga am njariñ ci Boroom bi te jekk ci
bépp jëf ju rafet.

22 Dawal bépp bëgg-bëggu ngone, te
sóobu ci njub, ngëm, mbëggeel, jàmm,
ànd ak ñépp ñiy tudd turu Boroom bi ak
xol bu sell. 23 Tanqamlul bépp weranteb
neen bu amul njariñ, xam ne xuloo rekk
lay jur. 24 Te jaamu Boroom bi warula
xuloo, waaye na lewet ci ñépp, jekk
ngir jàngle tey muñ fitnay noon. 25 Na
jubbanti cig suufe ñi koy diiŋat, tey yéene
Yàlla xiir leen ci réccu, ba ñu xam dëgg;
26 ñu rëcc ci fiirug Seytaane, mi leen jàpp
niy jaam, te ñu délsi ci seen xel yu rafet,
ba sóobuwaat ci coobarey Yàlla.

3

Yàqute gi daj mujug jamono

1 Nanga xam lii: bési tiis yu tar ñu
ngi nuy tëru ci mujug jamono. 2 Ndaxte
nit ñi dinañu siis te fonk xaalis, di ñu
réy tey yég seen bopp, ñuy xaste tey xëtt
ndigalu waajur; duñu am kóllëre, sellaay
3 mbaa cofeel; dañuy jàpp mer ak a sos;
ñu xér lañuy doon, ñu soxor te bañ lu
baax; 4 ay workat lañuy doon, di ñu ëppal
te bare tiitar; seen bànneex a leen gënal
Yàlla. 5 Dañuy mbubboo diine waaye
nanguwuñu koo dugal seen xol. Ñu deme
noonu, dëddu leen.

6 Nit ñu mel noonu ñooy yoxoosu ci biir
kër yi, ba fàbbi jigéen ñu ñàkk pastéef,
ñi seeni bàkkaar ub seen bopp, te bëgg-
bëgg yu wuute jiital leen. 7 Duñu noppee
gëstu, waaye duñu mana yegg ci xam-
xamu dëgg mukk. 8 Nit ñooñu dañuy
bëreek dëgg, ni Sànnes ak Sàmbares
bëree woon ak Musaa; ay boroom xel yu
gumba lañu, yu seen ngëm tekkiwul dara.
9 Waaye duñu dem fu sore, ndax seen
ñàkk xel dina bir ñépp, ni mu dale woon
Sànnes ak Sàmbares.

Li Pool dénk Timote

10 Waaye yaw nag xam nga bu baax
sama njàngle, sama dund, sama takkute,
sama ngëm, sama muñ, sama mbëggeel
ak sama dékku tiis. 11 Xam nga li ma
daj ciy fitna ak i coono ci dëkki Ancos,
Ikoñum ak Listar*. Céy li ma jànkoonteel
ciy fitna! Waaye Boroom bi musal na ma
ci lépp. 12 Te ku bokk ci Kirist Yeesu, te
bëgg dund dund gu ànd ak ragal Yàlla,
alamikk ñu fitnaal la. 13 Waaye nit ñu bon
ñi ak naaféq yi dinañu fi yées, di naxe ak
a nax seen bopp.

14 Yaw nag saxal ci li nga jàng te mu
wóor la, xam fi nga tibbe. 15 Li dale
ci sa ngone xam nga Mbind mu sell, mi
la mana yee ci yoonu mucc, jaar ci gëm
Kirist Yeesu. 16 Mbind mu sell mépp, ci
gémmiñu Yàlla la jóge, te am na njariñ
ngir jàngal nit ñi, yedd leen, jubbanti leen
te yee leen ci njub. 17 Noonu waayu Yàlla
ji dina mat, ba jekk ci bépp jëf ju rafet.

4

1 Kon nag maa ngi lay dénk fa kanam
Yàlla ak Kirist Yeesu, miy àtte ñiy dund ak
ñi dee, di la dénk ci feeñam ci biir ndam
ak ci nguuram, nga def lii: 2 xamleel
kàddug Yàlla, sax ci, su neexee ak su
naqaree; yeyal ñi tooñ, di yedd ak a dénk
ñépp, def ko ci muñ gu yaatu ak njàngle
mu mat. 3 Ndaxte jamono dina ñëw,
joo xam ne nit ñi dootuñu xajoo njàngle

* **3:11** Ay dëkk ci diiwaanu Galasi lañu woon, fa Pool tàmbalee yenam, biy waare xibaaru Kirist.

mu wér mi, waaye dinañu jublu ci seeni
bëgg-bëgg, di fortaatu jànglekat yu leen
di jay. 4 Dinañu tanqamlu dëgg, jeng jëm
ci léebi diiney neen. 5 Waaye yaw nanga
foog ci lépp, dékku tiis, tey tas xibaaru
jàmm bi, ba matal sag yónnent.
6 Ndaxte maa ngi ci tànki joxe sama
bakkan ni sarax, te sama waxtuw dem jot
na. 7 Bëre naa ba ub làmbi ngëm, daw
naa ba àkk, sàmm naa mboolem dëgg, gi
ñu ma dénk. 8 Fi mu ne Yàllaa ngi may
xaare añu ku jub, di kaalag ndam gi ma
Boroom, biy Àttekat bu jub, di jox ca bés
ba, te jéllale naa sama bopp, waaye képp
ku def sa xol cig feeñam.

Dénkaaney Pool yu mujj ya

9 Defal sa kem kàttan, ba fekksi ma ci
ni mu gëna gaawe. 10 Ndaxte Demas topp
na àddina, ba bàyyi ma, dem dëkku Tesa-
lonig; Kereseñsë dem na diiwaanu Galasi,
Tit dem diiwaanu Dalmasi. 11 Luug rekk a
des fi man. Indaaleel Màrk, ndaxte amal
na ma njariñ ci liggéey bi. 12 Tisig moom
yebal naa ko dëkku Efes. 13 Te sooy ñëw,
indaaleel mbubb, ma ma dénkoon Karpus
ca dëkku Torowas, te it bul fàtte téere yi,
rawatina téere yu am maana, yi ñu bind
ci der.
14 Alegsàndar tëgg bi def na ma
ñaawteef yu ne, waaye Boroom bi dina
ko fey ay jëfam. 15 Moytu ko bu baax,
ndaxte bëre na ak sunuy wax ba tàyyi.
16 Keroog bi ma jëkkee taxaw, di làyyil
sama bopp, awma woon kenn ku ma
taxawu, ñépp dañu maa daw— bu leen
ko Yàlla jàppe nag. 17 Waaye Boroom
bi moo ma taxawu te dooleel ma, ma
jollil kàddu gi, ba xeet yépp dégg ko. Te
Boroom bi musal na ma ci selli gaynde.
18 Rax-ca-dolli dina ma musal ci bépp jëf
ju ñaaw, tette ma ci jàmm, ba tàbbal ma
ci nguuram gu kawe ga. Yal na yelloo
ndam ba fàww. Amiin.

Tàggoo

19 Nuyul ma Piriska ak Akilas ak waa
kër Onesifor. 20 Erast des na dëkku
Korent. Torofim dafa woppoon, ma bàyyi
ko dëkku Mile. 21 Gaawala ñëw, bala lolli
di gàllankoor sa yoon. Ëbulus, Pudeñsë,
Linus, Këlójaa ak yeneen bokk yépp ñu
ngi lay nuyu. 22 Yal na Boroom bi aar sa
xel. Na yiwu Yàlla ànd ak yéen ñépp.

Bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko
TIT

1 Man Pool maa lay bind, man miy
jaamu Yàlla ak ndaw li Yeesu Kirist yónni,
ngir xamle ngëm, gi lal yoonu ñi Yàlla
tànn, tey yokk xam-xamu dëgg, giy meññ
ragal Yàlla; 2 mu sukkandiku ci yaakaar
ju dëggu, ji nu am ci dund gu dul jeex,
gi Yàlla dige ba dara sosoogul, moom mi
dul tebbi waxam. 3 Te léegi, ci jamono
ji ko soob, feeñal na xibaaram boobu
ci waaraate, bi ma Yàlla sunu Musalkat
dénk te digal ma, ma xamle ko. 4 Maa ngi
lay bind, Tit, yaw sama doomu diine ju
wér ci ngëm, gi nu bokk nun ñépp. Yal
na la Yàlla Baay bi ak Kirist Yeesu sunu
Musalkat may yiw ak jàmm.

Sasu Tit ca réewu Keret

5 Bàyyi naa la ca réewu Keret, ngir nga
mottali la desoon ci liggéey bi, te samp
ay njiiti mbooloo ca dëkk bu nekk, ni
ma la ko sante woon. 6 Njiit nag nii
la wara mel: war na ñàkk ŋàññ, yem
ci benn soxna, am ay doom yu gëm yu
amul baatu gannaaw cig yàqute mbaa
déggadi. 7 Ndaxte kuy sàmm mbooloo mi
mooy jawriñu Yàlla, kon warul am ŋàññ,
walla di ku dëgër bopp mbaa ku tàng
bopp; warul dib màndikat walla xeexkat
mbaa ku bëgge ci alal ju lewul. 8 Waaye
war na man gan te bëgg lu baax, di ku
maandu te jub, ku sell te not boppam.
9 War na jàpp ci xibaar bu dëggu, bi lal
sunu yoon, ba mana dénkaane ci njàngle
mu wér mi, tey yey ñi weddi.

10 Loolu war na, ndaxte am na ñu bare
ñu déggul lenn ndigal, rawatina ci Yawut
yi, ñuy yàq xeli nit ñi ak seen waxi neen.
11 Fàww nga wedamloo leen, ndax dañuy
tas këri lëmm, ciy jàngle li warul, ngir
sàkku alal ju lewul. 12 Am na nitu Keret,
di yonent ci ñoom, mu ne: «Waa Keret,
ay fenkat lañu masa doon, ñu soxor ni ay
rabi àll, fuqle te tayel.» 13 Te li mu wax
dëgg la. Looloo tax nga war leena yey bu
wóor ci seeni bàkkaar, ngir ñu am ngëm
gu wér 14 te baña topp léebi diiney neen
yu Yawut yi, mbaa tegtali nit, ñi dëddu
dëgg. 15 Ñi sell seen lépp a sell, waaye
ñi selladi te gëmadi seen dara sellul, du
seeni xalaat, du seeni xel. 16 Dañoo
mbubboo xam-xamu Yàlla, waaye seeni
jëf weddi na ko; ñu sikk lañu te déggadi,
ba tële ci jëf lenn lu baax.

2

Ndigal yu sell

1 Yaw nag nangay waare li dëppook
njàngle mu wér mi. 2 Maanaa, na góor
ñu mag ñi foog, am faayda te maandu, di
ñu wér ci seen ngëm, seen mbëggeel ak
seen muñ.
3 Jigéen ñu mag ñi itam, na seen doxalin
ànd ak faayda; buñuy jëw mbaa ñuy xér
ci sàngara. Waaye nañuy jàngle lu baax,
4 bay xiir jeeg ju ndaw ji, ñu bëgg seen
jëkkër ak seeni doom, 5 di ñu maandu, sell
te fonk seen kër, ñu neex deret te déggal
seeni jëkkër, ngir kenn bañ cee gàkkal
kàddug Yàlla.
6 Naka noonu itam nanga xiir waxam-
baane yi cig maandu. 7 Te yaw, ci lépp lu
mu mana doon, nekkal ab royukaay ci jëf
yu baax. Na sa njàngle wér te am faayda,
8 ànd ak wax yu wér yu kenn manta
diiŋat, ngir sunuy noon rus ba wedam,
ci li ñu amul dara lu ñu nu tuumaal.
9 Waxal it jaam ñi, ñu déggal seeni
sang ci lépp, te liggéeyal leen ba seral
seen xol, bañ cee boole werante 10 mbaa
sàcc. Waaye nañu wone takkute gu mat,
ba rafetal ci lépp njànglem Yàlla sunu
Musalkat.
11 Ndaxte yiwu Yàlla feeñ na te ubbil
na ñépp buntu mucc. 12 Moo nu digal,
nu dëddu weddi ak bëgg-bëggi jamono,
tey dund ci àddina cig maandu, njub ak
ragal Yàlla, 13 di séentu bés bu tedd bi
nu yaakaar, maanaa Yàlla ju màgg ji, di
sunu Musalkat Yeesu Kirist, feeñ ci biir
ndamam. 14 Joxe na bakkanam ngir nun,
ba jot nu ci lépp lu bon, te beral nu
boppam, di xeet wu sell te ràññiku ci jëf
yu baax.
15 Jàngleel loolu, di leen dénk ak a yedd
ak fulla ju mat. Bu la kenn yab.

3

Ku gëm dina jëf lu rafet

[1] Fàttali leen ñuy déggal kilifa, yi yore
nguur gi, tey jëfe seeni ndigal, ñu taxaw
temm ci lépp luy jëf ju baax. [2] Buñu
jëw kenn mbaa ñuy ŋaayoo, waaye nañu
yiwe te won ñépp lewet gu mat sëkk.

[3] Ndaxte nun itam ñu ñàkk xel lanu
woon te déggadi, nu réer bay jaamu ay
bëgg-bëgg ak i bànneex yu wuute, nu
dëkk ci coxorte ak ñeetaane, ñu bañ nu
te nu bañante ci sunu biir. [4] Waaye
naka noona Yàlla sunu Musalkat feeñal
na mbaaxam ak cofeelam, [5] ba musal nu;
ajuwul ci jëf yu jub yu nu def, waaye ci
yërmandeem rekk. Mu juddulaat nu ci
laabal sunu xol, te yeesalaat nu ci dooley
Xel mu Sell, [6] mi mu nu sotti ba mu
baawaan, ci darajay Yeesu Kirist sunu
Musalkat. [7] Ci noonu Yàlla àtte na nu jub
ci kaw yiwam, te sédd nu ci dund gu dul
jeex, gi nuy séentu.

[8] Wax jooju ju wóor la, te damaa bëgg
nga dëggal loolu, ngir ñi gëm Yàlla sax
ci jëf lu rafet. Loolu moo baax te am
njariñ ci nit. [9] Waaye moytul yu deme ni
werantey neen ak limi maam, ay xuloo ak
i xëccoo ci doxalinu yoonu Musaa, ndax
loolu waxi neen la, te amul benn njariñ.
[10] Kuy féewale, nanga ko yedd, yeddaat
ko; bu tëwee, nga dàq ko, [11] xam ne nit ku
ñaaw xel la te ay bàkkaaram fés ci ñépp.

Muj gi

[12] Bu ma la yónnee Artemas walla Tisig,
gaawantul fekksi ma ci dëkku Nikopolis,
ndax fa laa bëgga lollikooji. [13] Naka Senas
àttekat bi nag ak Apolos, waajal leen bu
jekk ci seen tukki, ba seen aajo yépp faju.
[14] Na sunuy bokk it takku ci jëf yu rafet,
ba mana faj aajo yépp, te baña yaafus.

[15] Ñiy ànd ak man ñépp ñu ngi lay
nuyu. Nuyul nu sunuy soppey ngëm. Yal
na yiwu Yàlla ànd ak yéen ñépp.

Bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko FILEMON

1 Man Pool, mi ñu tëj kaso ngir Kirist
Yeesu, ak sunu mbokk Timote, noo lay
bind, yaw Filemon sunu soppe ak sunu
nawle ci xeex bi; 2 te fàttewunu sunu
jigéen Afiya, ak sunu àndandoo ci xeex
bi Arkib, yéen ak mbooloom ñi gëm, miy
dajee sa kër. 3 Yal na leen Yàlla sunu Baay
ak Boroom bi Yeesu Kirist may yiw ak
jàmm.

Cant ak ñaan ci Yàlla

4 Duma la noppee boole ci samay ñaan,
di ci sant Yàlla sama Boroom, 5 ndaxte
dégg naa sa ngëm ci Boroom bi Yeesu,
ak sa mbëggeel ci gaayam yu sell yépp.
6 Li may ñaan nag a ngi nii: nga xam bu
wér ngëneel, yi nu am yépp ci sunu bokk
ci Kirist, ba tax bokk gi nga am ci Yàlla
ci kaw ngëm meññ i njariñ. 7 Ci dëgg-
dëgg sa mbëggeel bégal na ma bu baax,
ba dëfal sama xol; ndaxte xam naa, sama
mbokk, ni nga féexale xoli gaayi Yàlla yu
sell yi.

Pool làyyil na Onesim

8 Am na lu ma la bëgga ñaan; teguma
ko ci sañ-sañ bu mat bi ma Kirist may,
ci teg la ndigalu def sa warugar, 9 waaye
dama lay ñaan ci mbëggeel gi nu séq,
man Pool màggat, mi ñu tëj kaso ci turu
Kirist. 10 Maa ngi tinul sama doomu diine
Onesim, mi ma jur ci Kirist fii ci kaso bi.
11 Amul woon sa njariñ* démb, waaye tey
amal na nu njariñ, yaw ak man.
12 Maa koy yebal fi yaw, waaye xamal
ne mooy sama reeni xol. 13 Dama koo
bëggoona téye fi sama wet, ngir mu
taxawal la, di ma dimbali, li feek maa
ngi ci kaso bi ngir xibaaru jàmm bi.
14 Waaye bëggumaa def dara loo àndul;
noonu ndimbal li nga may defal du nekk
sañul-bañ, waaye mu ànd ak xol bu tàlli.
15 Xëy na sax dafa tàggoo woon ak yaw
diir bu gàtt, ngir nga jotaat ci ba fàww;
16 waxuma léegi ni jaam rekk, waaye lu
ko sut, xanaa mbokk mu dëggu ci xol,
fekk looloo raw ag njaam. Mbokk la ci
man, rawatina ci yaw, muy sa jaam ci
aada, di sa mbokk léegi ci Boroom bi.
17 Soo ma jàppee ni nawle nag, teeru ko,
ni su ma la doon ganesi. 18 Soo ko naree
topp genn tooñ mbaa benn bor, topp ma
ko. 19 Man Pool maa ngi lay bind ak sama
loxob bopp ne dinaa la ko fey; bëggumaa
yegg ci ne sag dund sax ci man la jaar!
20 Waaw, yaw sama mbokk, dimbali ma ci
Boroom bi, te seral sama xol ci sunu bokk
ci Kirist. 21 Noonu bind naa la, ndax wóor
na ma ne dinga ma déggal, ba weesu sax
li ma la sant.
22 Te itam nanga ma waajal néeg,
ndaxte yaakaar naa ne Yàlla dina nangu
seeni ñaan, ba delloosi ma leen.
23 Sama mbokk Epafras, mi ma nekkal fi
ci kaso bi ci turu Kirist, mu ngi lay nuyu.
24 Samay àndandoo ci liggéey bi, Màrk,
Aristàrk, Demas ak Luug, ñu ngi lay nuyu.
25 Yal na yiwu Boroom bi Yeesu Kirist
ànd ak seen xel.

* **1:11** njariñ: ci làkku gereg turu Onesim mooy tekki «Ku am njariñ.»

Bataaxal bi jëm ca YAWUT YA

Yàlla wax na jaarale ko ci Doom ji

1 Li jiitu tey Yàlla waxoon na ak maam
ya ci wàll yu bare ak ci tëralin yu wuute
jaarale ko ca yonent ya. 2 Waaye ci mujug
jamono jii nu tollu, Yàlla wax na ak nun
jaarale ko ci Doom ji. Doomam jooju la
Yàlla jagleel lépp, te ci moom la Yàlla jaar,
sàkk àddina. 3 Doom ji moo di leer giy
jollee ci ndamu Yàlla, di ki dippeekoo ci
Yàlla. Moo téye àddina ci kàddoom gu
am doole gi. Te bi mu ubbee bunt ba
nit di selle ci ay bàkkaaram, dafa toog fa
ñu koy terale ca ndijooru Aji Màgg ji ca
kaw, 4 wone noonu ne moo gëna màgg
malaaka yi. Te it Yàlla jox na ko tur wu
sut seen tur.

Doom jee gëna màgg malaaka yi

5 Ndaxte Yàlla masula wax kenn ci
malaaka yi ne:
«Yaa di sama Doom,
maa di sa Baay tey.»
Masul ne ci mbirum kenn ci ñoom it:
«Man Yàlla, dinaa doon Baay ci moom,
mu nekk Doom ci man.»
6 Waaye bi muy yónni Doom jooju di taaw
bi ci àddina, da ne:
«Na ko malaakay Yàlla yépp jaamu.»
7 Ci wàllu malaaka yi, lii la ci Yàlla wax:
«Def na malaakaam yi, ñu mel ni ay
ngelaw,
ñooñu koy liggéeyal, mu def leen niki
sawara.»
8 Waaye ci wàllu Doom ji, lii la ko Yàlla
wax:
«Yaw Yàlla, dinga toog ci jal bi ba fàww,
ci njubte ngay nguuru.
9 Sopp nga njub te bañ lu bon.
Looloo tax yaw Yàlla,
sa Yàlla sol la mbég mu gëna réy
mi mu jagleel say àndandoo.»
10 Newaat na it:
«Yaw Boroom bi, yaa sàkk àddina ca
njàlbéen ga,
defar asamaan yi ci sa loxoy bopp.
11 Yëf yooyu dinañu wéy,
waaye yaw dinga sax,
dinañu màggat ñoom ñépp ni ay yére.
12 Dinga leen taxañ ni malaan,
ñu furi ni ay yére,
waaye yaw doo soppiku,
te sa dund amul àpp.»
13 Waaye Yàlla masula teral kenn ci
malaaka yi, ba di ko wax:
«Toogal ci sama ndijoor,
ba kera may daaneel say noon ci sa
kanam.»
14 Malaaka yépp ay xel lañu rekk yuy
liggéeyal Yàlla, mu di leen yónni ñuy
dimbali nit, ñi nara jot mucc gi.

2

Nanu faaydaal li Boroom bi wax ci mbirum mucc gi

1 Moo tax kon nu wara gëna faaydaal
wax yi nu dégg, ngir baña bayliku. 2 Xam
nanu ne kàddug yoon, wi Yàlla yégle
jaarale ko ci malaaka yi, wareef la woon,
te képp ku ko masa moy, walla mu mas
koo tanqamlu, jot na mbugal gi mu yelloo.
3 Kon nun ñi dégg mucc gu mag gi,
bu nu ko sàgganee, nan lanuy mana
rëcce mbugalu Yàlla? Boroom bi moo
xamle woon mucc googu ca njàlbéen ga,
te gannaaw gi, ñi ko dégg ñoo nu ko
wóoralal. 4 Te it Yàlla dëggal na seen
seede ci ay firnde ak ay kéemaan, ay
jaloore yu bare ak ci ay may yu jóge ci
Xelam mu Sell, te mu séddale leen ni mu
ko bëgge.

Yeesu nekk na nit, ngir rammu nu ci kanam Yàlla

5 Yàlla jébbalul malaaka yi benn sañ-
sañ bu jëm ci jamonoy ëllëg ji nuy wax;
keneen la ko jébbal, 6 ndaxte am na fu ñu
wax ci Mbind mi ne:
«Lan mooy nit, yaw Yàlla, ba nga di ko
xalaat?
Lan mooy doomu nit, ba nga koy topptoo?
7 Wàcce nga ko, def ko mu gëna suufe
tuuti malaaka yi.
Kaalaa nga ko teraanga ak ndam,
8 notal ko lépp, mu teg ci tànk.»
Bi ko Yàlla notalee lépp nag, bàyyiwul
dara. Fi mu nekk gisagunu ne lépp
a ngi ci sañ-sañam; 9 Waaye gis nanu
Yeesu. Wàcce nañu ko, def ko mu gëna

suufe tuuti malaaka yi, ngir mu dee ci
wàllu ñépp, ndaxte loolu la Yàlla dogal
ci yiwam. Waaye léegi Yàlla kaalaa na ko
teraanga ak ndam ndax coono bi mu daj
ba dee.
10 Ndaxte Yàlla mi yelloo lépp te sàkk
lépp, dogal na def ñu bare ay doomam,
boole leen ci ndamam. Jekk na nag mu
matal Yeesu ci coono bi mu daj, moom mi
leen xàllal yoonu mucc gi. 11 Moom Yeesu
miy sellal, ak ñi muy sellal, ñoom ñépp
genn njaboot lañu. Moo tax Yeesu rusu
leena wooye ay doomi baayam. 12 Nee na:
«Yaw Yàlla, dinaa xamle sa tur ci samay
doomi baay,
dinaa la tagg ci biir mbooloo mi.»
13 Newaat na:
«Dinaa am ci Yàlla kóolute.»
Dellu na waxaat ne:
«Maa ngi nii, man ak doom yi ma Yàlla
jox.»
14 Doomam yooyu muy wax, nit kese
lañu. Looloo tax Yeesu it moom ci
boppam, wàcc na, jëmmoo ni ñoom, ngir
dee, ba man caa daaneel Ibliis, mi yore
dooley dee. 15 Noonu mu yiwi nit, ñi
meloon ni ay jaam seen giiru dund gépp
ndax ragala dee. 16 Leer na ne Yeesu
xettalisiwul malaaka yi, waaye askanu
Ibraayma lay xettalisi. 17 Looloo taxoon
mu wara mel niy doomi baayam ci bépp
fànn, ngir doon seen sarxalkat bu mag fa
kanam Yàlla, bi leen yërëm te di sàmm
kóllëre, te ci liggéeyu sarxaleem joxe na
bakkanam ngir dindi bàkkaari nit ñi, ba
Yàlla baal leen. 18 Gannaaw sonn na ci
nattu yi mu daj, man na dimbali ñiy jaar
ciy nattu.

3

Kirist, Doom ji, moo gëna màgg Musaa, jawriñ bi

1 Kon nag yéen bokk yu sell yi, yéen
ñi Yàlla woo, ngeen bokk ci nguuram gu
kawe ga, seetleen ci Yeesu, moom miy
ndawu Yàlla li, di sarxalkat bu mag bi ci
yoon wi nu gëm. 2 Ku takku la ci liggéey
bi ko Yàlla sas, ni ko Musaa nekke woon
ci lépp lu jëm ci waa kër Yàlla. 3 Waaye
Yeesu yelloo na ndam lu sut lu Musaa,
ni kiy tabax kër ëppe maana kër ga muy
tabax. 4 Ndaxte kër gu nekk am na ku
ko sos, waaye ki sos lépp mooy Yàlla.
5 Musaa moom ku takku la woon ci lépp
lu jëm ci waa kër Yàlla. Waaye jawriñ
rekk la woon, ngir seede li Yàlla waroona
yégle. 6 Yeesu nag ku takku la it, waaye
Doom la, juy yilif kër Baayam. Nun nooy
këram googu, bu nu saxee ci sunu kóolute
te di bég ci li nuy séentu.

Buleen dëgër bopp ndax seen ñàkk ngëm

7 Moo tax Xel mu Sell mi wax lii ci
Mbind mi:
«Bu ngeen déggee tey jii baatu Yàlla bi,
8 buleen dëgër bopp,
ni seeni maam defoon ca màndiŋ ma,
keroog ba ñu dëddoo Yàlla, di ko diiŋat.»
9 Yàlla ne:
«Foofa seeni maam diiŋat nañu ma fa, di
ma fexee fiir,
te gis nañu samay jëf 10 diirub ñeent fukki
at.
Looloo tax ñu génnliku ma, ma daldi ne:
“Seeni xalaat a leen di réeral saa su nekk,
xamuñu yoon yi ma neex.”
11 Giñ naa kon ci sama mer ne:
“Duñu dugg mukk ci sama noflaay*.”»
12 Bokk yi, wottuleen ba kenn ci yéen
baña am xol bu bon te gëmadi, bay dëddu
Yàlla jiy dund. 13 Waaye bés bu nekk,
deeleen soññante ci lu jëm ci Yàlla, fi
ak bés boobu ñu wax wéyul, ngir ragal
bàkkaar nax kenn, ba xolam tëju. 14 Am
nanu wàll ci Kirist, su nu wéyee fii ba
muj ga ci sunu kóolute, gi nu amoon ca
njàlbéen ga. 15 Lii la Mbind mi wax:
«Bu ngeen déggee tey jii baatu Yàlla bi,
buleen dëgër bopp,
ni seeni maam defoon, ba ñu dëddoo
Yàlla.»
16 Ñan ñoo dégg baatu Yàlla bi nag te
di ko dëddu? Xanaa ña Musaa génne
woon Misra ñépp. 17 Te ñan la Yàlla
mere lu mat ñeent fukki at? Xanaa
ñi daan bàkkaar te seeni néew tëdd ca
màndiŋ ma. 18 Te it bi Yàlla defee ngiñ

* **3:11** noflaay: Yàlla digoon na noflaay bànni Israyil, maanaam ñu dugg réewu Kanaan, dëkk fa ci jàmm. Waaye ñi déggal Yeesu Kirist, seen noflaay moo di dugg ci jataayu Yàlla ci asamaan.

lii: «Duñu dugg mukk ci sama noflaay,»
booba ñan ñoo ko taxoon di wax? Xanaa
ña ko déggadil. [19] Noonu gis nanu sax ne
jotuñoo dugg ci noflaay boobu ndax seen
gëmadi.

4

Nanu gëm li Yàlla wax, ba dugg ci noflaayam

[1] Yàlla dige na ne dina am ñu dugg ca
noflaayam. Kon ndegam dige boobu mi
ngi taxaw ba tey, moytuleen ba kenn ci
yéen réer ba du dugg ci noflaay boobu.
[2] Nun jot nanu xibaaru jàmm bi ni ñoom,
waaye kàddu, ga ñu déggoon, jariñu leen
dara, ndaxte boolewuñu ci ngëm, ba ñu
koy déglu. [3] Nun ñi gëm nag nooy dugg
ci noflaayam, ni ko Mbind mi waxe:

«Giñ naa kon ci sama mer ne:
“Duñu dugg mukk ci sama noflaay,”»

doonte sax liggéeyam bépp matoon na, ca
ba mu sàkkee àddina ak léegi. Ci lu jëm
ci juróom ñaareelu fan ba, [4] am na fu ñu
wax ci Mbind mi ne:

«Yàlla noppalu na ci liggéeyam bépp
ca juróom ñaareelu fan ba.»

[5] Te it waxoon na ci baat yi nu jota lim ba
noppi:

«Duñu dugg mukk ci sama noflaay.»

[6] Kon am na ñu ci wara dugg ba tey. Te ñi
jëkkoona jot xibaaru jàmm bi, dugguñu
ci ndax seen déggadi. [7] Noonu ay ati at
gannaaw ga, Yàlla àppaat na beneen bés,
def ko «tey jii», bi mu waxee ci gémmiñu
Daawuda ci baat yii ñu jota lim:

«Bu ngeen déggee tey jii baatu Yàlla bi,
buleen dëgër bopp.»

[8] Su Yosuwe dugaloon sunu maam ya
ca noflaayu Yàlla ba, kon gannaaw gi
Yàlla du wax dara ci lu jëm ci beneen
bés. [9] Kon ba tey Yàllaa ngi dencal ay
gaayam noflaay bu nirook noflaayu Yàlla
ca juróom ñaareelu fan ba. [10] Ndaxte
képp ku masa dugg ca noflaayu Yàlla,
noppalu na ci ay jëfam ni Yàlla. [11] Nanu
farlu boog, ngir dugg ci noflaay boobu, ba
kenn baña déggadi, ba daanu ni maam
ya ca màndiŋ ma.

[12] Xam nanu ne kàddug Yàlla mi ngi
dund te am na doole. Moo gëna ñaw
jaasiy ñaari boor. Day dagg ba fa xol
ak xel digaloo, ba fa yax yi ak yuq gi
di teqalikoo, te man na àtte xalaat yi ak
mébéti xol. [13] Te itam amul mbindeef mu
mana nëbbu Yàlla, waaye lépp a ubbiku,
ba ne fàŋŋ ci bëti ki nu wara àtte.

Yeesu, sarxalkat bu mag bi

[14] Gannaaw am nanu sarxalkat bu
maga mag bu àgg ba ca kanam Yàlla, di
Yeesu Doomu Yàlla ji, nanu jàpp bu dëgër
yoon wi nu gëm. [15] Sarxalkat bu mag bi
nu am, du ku manula bokk ak nun sunuy
naqar; moom sax far jaar na ci nattu ni
nun ci bépp fànn, waaye deful bàkkaar.
[16] Kon nag nanu am kóolute ci jege jalu
Yàlla bu yiw ba, ngir jot yërmandeem ak
yiwam, ngir mu wallu nu fu soxla taxawe.

5

[1] Sarxalkat bu mag bu nekk nag, ci biir
nit ñi lañu ko jële, te fal ko muy dox seen
diggante ak Yàlla. Noonu dina jébbal
Yàlla ay sarax, tey rendi ay mala ngir
dindi seeni bàkkaar. [2] Te ndegam moom
ci boppam nit kese la, man na muñal ñiy
moy ndax seen ñàkka xam. [3] Li mu ñàkk
doole moo tax mu wara def ay sarax ngir
mbaalug bàkkaaram, ni mu ko tàmmee
defal mbooloo mi.

[4] Kenn manula teral sa bopp ba doon
ab sarxalkat, su dul ne Yàllaa la woo, ni
mu ko defe woon Aaróona. [5] Kirist itam
yékkatiwul boppam, ba doon sarxalkat
bu mag, waaye Yàlla moo ko woo, bi muy
wax ne:

«Yaa di sama Doom,
maa di sa Baay tey.»

[6] Am na feneen fu mu wax ne:

«Doon nga sarxalkat ba fàww,
mel ni Melkisedeg.»

[7] Giiru dundam gépp ci àddina, Kirist da
daan ñaan wall ci Yàlla, di ko dénku,
boole ko ak i jooy ak i rongooñ. Da doon
ñaan ci Yàlla, mi ko mana musal ci dee.
Te ñaanam nangu na, ndax ni mu jébbale
boppam Yàlla. [8] Waaye li muy nekk nekk
doom, teewul mu jàng déggal Yàlla, jaare
ko ci coono bi mu daj. [9] Noonu la àgge
cig mat, ñu def ko ki waral mucc gi dul
jeex, ngir ñi ko déggal ñépp. [10] Fekk na

Yàlla tudde ko sarxalkat bu mag ni ko
Melkisedeg nekke.

Nanu jëm kanam, baña walbatiku

11 Ci fànn googu, am na lu bare lu nu
ci bëgga wax, waaye tekkil leen ko dina
jafe, ndaxte dangeena naqari xel. 12 Bu
yàgg ngeen waroona jàngal ñeneen ñi,
waaye soxla ngeen ba tey ku leen di tette
ci kàddug Yàlla. Léegi nag yéena ngi
tollu fi ñu leen wara nàmpale, ndaxte
àttanuleen ñam wu dëgër. 13 Képp kuy
nàmp, ab xale nga ba tey. Jëfeegoo
njàngle mi jëm ci wàllu njubte. 14 Waaye
ñam wu dëgër, ñi mat a ko yelloo,
maanaam ñiy jëfandikoo seen xel ngir
ràññee lu baax ak lu bon.

6

1 Kon nag léegi nanu jóge ci liifantu gi
jëm ci Kirist, te jàll cig mat. Nanu baña
dalaat njàngle mu jëkk moomu, ci ne nit
ñi dañoo wara tuub jëf, yi jëm ci dee, te
gëm Yàlla, 2 di leen jàngalaat ci mbirum
sangu set ci ay fànn yu bare, ak teg loxo
ak ci mbirum ndekkite ak lu jëm ci àtte
biy sax dàkk. 3 Te noonu lanuy def, bu
soobee Yàlla.
4 Li nu wara jëme kanam mooy lii: su
amee ay nit ñu Yàlla xasa leeral ba noppi,
ñu mos mayu Yàlla gi, am wàll ci Xelam
mu Sell, 5 te xam mbaax, gi ci kàddug
Yàlla, ak kéemaani jamono jiy ñëw, 6 te
loolu lépp teewul ñu walbatiku, ñooñu
kenn dootu leen mana yeesalaat, ba ñu
tuub seeni bàkkaar. Li ko waral moo
di, dañoo bëgga daajaat Doomu Yàlla ji
ci bant, di ko toroxal, te fekk muy seen
ngaañ.
7 Maanaam suuf suy naan taw bi ciy
dal, tey jox ñi ñu koy beyal gàncax
gu am njariñ, day jot barke bi jóge ci
Yàlla. 8 Waaye su meññee ay dég ak ay
xaaxaam, du am benn njariñ; repp na ñu
alag ko, te lakk lay mujje.
9 Waaye nag yéen samay soppe, su
fekkee ne sax nii lanuy waxe, nu ngi
yaakaar li gën ci yéen te ànd ak mucc.
10 Yàlla ñàkkul worma bay fàtte seen
liggéey ak mbëggeel, gi ngeen wone ci
turam, ci li ngeen dimbali ay gaayam,
te yéena ngi koy def ba tey. 11 Waaye
danoo bëgg kenn ku nekk ci yéen wone
cawarte gu mel ni ga ngeen amoon, ba
kera ngeen di am mat, gi ngeen di séentu.
12 Bëggunu ngeen tayel, waaye royleen
ñi gëm te muñ, ndaxte ñooñu ñooy jot li
leen Yàlla dig.

Li Yàlla dige lu wóor la

13 Ibraayma bokk na ci ñoom. Bi Yàlla
di dige ak moom, manul woona giñ ci
keneen ku ko gëna màgg, ba tax mu
giñ ci boppam, 14 ne ko: «Sàllaaw dinaa
la barkeel, yokk saw askan.» 15 Noonu
Ibraayma di xaar tey muñ, ba jot li ko
Yàlla digoon.
16 Nit kuy giñ nag, daf koy wékk ci ku
ko sut. Ngiñ lu mel noonu moo wóoral
mbir te mooy jeexal lépp lu ñuy werante.
17 Ñi wara jot li mu dige, Yàlla dafa leen
bëggoona won ne dogalam du tebbiku
mukk; looloo tax mu dige, boole ci ngiñ.
18 Noonu ñaari jëf yooyu nga xam ne
duñu tebbiku te Yàlla manu cee dellu
gannaaw, dañu nuy gëna sóob ci muñ,
nun ñi daw ba am kiiraay, ngir nu mana
téye bu dëgër yaakaar, ji mu nu dig. 19 Ci
yaakaar jooju lanu sës sunu xol, ba mana
sampu bu dëgër. Yaakaar la juy jàll ba
fa Yàlla nekk, ca gannaaw ridob bérab
bu sell baa sell. 20 Yeesu ci boppam moo
fa jëkka dugg, muy ndaw li nu jiitu, ñu
def ko sarxalkat bu mag ba fàww, mel ni
Melkisedeg.

7

Melkisedeg moo gëna màgg Ibraayma

1 Melkisedeg moomu doon buuru
Salem, moo nekkoon sarxalkat ca Yàlla
Aji Kawe ji. Gannaaw ba Ibraayma dàqee
buur ya, ba délsi, Melkisedeg gatandu
woon na ko, di ko barkeel. 2 Noonu
Ibraayma fab fukkeelu cér bi, maanaam
asaka, ci li mu jële woon ci xare ba lépp,
jox ko. Ci lu jëkk turu Melkisedeg mi ngi
tekki «buur bu jub bi». Gannaaw loolu
mooy buuru Salem, tur woowu mooy
tekki «buuru jàmm». 3 Melkisedeg nag
xamaluñu ko baay, xamaluñu ko yaay
walla menn maam. Amul fenn fu ñu wax
ag juddoom walla ag deeyam. Moo tax nu

di ko méngale ak Doomu Yàlla ji, ndaxte
sarxalkat la bu kenn dul wuutu.
[4] Seetleen ni mu màgge, moom
Melkisedeg! Ibraayma sax, maamu
cosaan mi, fab na li mu jële woon lépp
ca xare ba, jox Melkisedeg asaka ja.
[5] Yoonu Musaa digle na ne ñi bokk ci
giiru Lewi te di ay sarxalkat, nañu jot
asaka ci alalu bànni Israyil, doonte sax
ñuy seeni bokk te soqikoo ci Ibraayma.
[6] Waaye Melkisedeg mi bokkul woon
ci giiru Lewi, jotoon na asaka ci alali
Ibraayma. Te rax-ca-dolli barkeel na ko,
moom mi Yàlla sédde woon dige yi. [7] Kiy
barkeel a gëna màgg ki ñuy barkeel,
loolu amu ci benn werante. [8] Sarxalkat
yi soqikoo ci Lewi, ñu ngi jot asaka,
ni ko Melkisedeg jote woon. Waaye
ñoom ñu nara dee lañu. Melkisedeg nag
moom, Mbind mi wóoral na ne dafay
dund. [9] Léegi nag ci ni ñu ko mana
waxe, Lewi miy jot asaka ci bànni Israyil,
moom ci boppam jox na ko Melkisedeg,
jaare ko ci Ibraayma. [10] Ndaxte mi ngi
nekkoon ci geñog maamam Ibraayma, bi
ko Melkisedeg gatandoo.

Yeesu mooy sarxalkat bu mag, bi mel ni Melkisedeg

[11] Jox nañu bànni Israyil yoon wu
sukkandiku ci liggéeyu sarxalkat yi so-
qikoo ci Lewi. Su fekkoonte ne nag
liggéeyu sarxalkat yooyu manoon na yeg-
gale nit cig mat, kon du soxlaati ab
sarxalkat ni ko Melkisedeg nekke, ci fànn
gu wuute ak gu Aaróona. [12] Te bu
ñu fi jëlee sarxalkat yi ak seen liggéey,
dañoo wara toxal itam yoon, wi ñu fi
tëraloon. [13] Noonu Yeesu mi nuy wax,
mi ngi soqikoo ci geneen giir gu bokkul
ak giiru Lewi. Giir googu nag, amu ci
kenn ku ci masa def liggéeyu sarxale ca
sarxalukaay ba. [14] Li wóor moo di, sunu
Boroom mi ngi soqikoo ci giiru Yuda. Te
bi Musaa bindee ci mbirum sarxalkat yi,
limaalewul woon giir googu. [15] Li waral
mbir mi gëna leer moo di ne beneen
sarxalkat bu mel ni Melkisedeg dafa ñëw.
[16] Te defuñu ko sarxalkat jaarale ko ci
yoonu ndono, waaye fal nañu ko ci dooley
dund gu amul àpp. [17] Ndaxte seedeel
nañu Yeesu lii:
«Doon nga sarxalkat ba fàww,
mel ni Melkisedeg.»
[18] Noonu tebbi nañu yoon wu jëkk, wa
néewoon doole te meññul dara [19] —ndax
yoonu Musaa yeggalewul dara cig mat—
waaye dugalal nañu nu fii yaakaar ju gën
ju nu mana jaare ngir jege Yàlla.
[20] Te rax-ca-dolli ngiñ ànd na ci. Ndaxte
ñi soqikoo ci Lewi doon nañu ay sarxalkat
te kenn giñul. [21] Waaye nag Yeesu moom
doon na sarxalkat, bi Yàlla giñee ne ko:
«Boroom bi giñ na
te du dellu gannaaw mukk:
"Doon nga sarxalkat ba fàww."»
[22] Ngiñ loolu moo tax Yeesu nekk tayle, giy
wóoral kóllëre gi gën.
[23] Te it yeneen sarxalkat yi dañoo bare
woon, ndaxte dee moo daan tax duñu
mana sax ci seen liggéey. [24] Waaye Yeesu
miy dund ba fàww, sasoo na liggéeyu
sarxale bu sax fàww. [25] Loolu moo tax
it mu mana musal tey yeggale cig mat ñiy
jaar ci moom te bëgg jege Yàlla, ndaxte
mi ngi dund ba fàww ngir di leen rammu.
[26] Kon nag Yeesu mooy sarxalkat bu
mag, bi nu soxla; dafa sell, du def lu
bon, du taq bàkkaar, bokkul dara ak
bàkkaarkat yi, te yéege nañu ko fa Yàlla.
[27] Niroowul ak yeneen sarxalkat yu mag
yi; soxlawul di def bés bu set ay saraxi
mala ngir bàkkaari boppam jëkk, teg ca
yoy mbooloo mi. Yeesu def na sarax
benn yoon ba fàww ngir dindi bàkkaar
yi, bi muy joxe bakkanam. [28] Naka yoonu
Musaa, aji néew doole yi lay fal sarxalkat
yu mag. Waaye ngiñu Yàlla gi ñëw
gannaaw yoon wi, Doom ji la fal sarxalkat
bu mag bu mat ba fàww.

8

Yeesu, sarxalkat bu mag bi ci kaw, ci kóllëre gu bees gi

[1] Lii mooy li ëpp solo ci li nuy wax:
am nanu sarxalkat bu mag bu mel noonu,
moom mi toog ci ndijooru Aji Màgg ja
ca nguuram ca kaw. [2] Mu ngi liggéey ca
bérab bu sell baa sell, di màggalukaay bu
dëggu. Nit defaru ko; Boroom bee ko sos.

3 Bépp sarxalkat bu mag fal nañu ko,
ngir muy def ay sarax ak ay saraxi
mala yu jëm ca Yàlla. Kon nag fàww
Yeesu am lu mu joxe. 4 Bu nekkoon ci
àddina, du nekk sax sarxalkat, ndaxte
am na fi ba noppi ay sarxalkat yuy def
ay sarax, ni ko yoonu Musaa santaanee.
5 Sarxalkat yooyu ñu ngi liggéeyal Yàlla
ca màggalukaay, ba nekk misaal tey
takkandeeru yëf yu dëggu, ya féete kaw.
Moo tax ba Musaa naree defar xaymab
màggalukaay ba, Yàlla artu na ko ne ko:
«Teeylul ba def lépp, roye ko ci bi ma
la won ca tund wa.» 6 Waaye léegi nag
liggéeyu sarxale, bi ñu jox Yeesu, moo
gëna màgg liggéeyu sarxalkat yooyu, mel
ni it kóllëre, gi Yeesu fas diggante Yàlla ak
nit, moo sut kóllëre gu jëkk ga te mu tëdd
ci ay dige yu ëpp yu jëkk ya.

7 Bu fekkoonte ne kóllëre gu jëkk ga
dafa amul woon benn sikk, kon du aajo
ñu koy weccee ak geneen. 8 Waaye nag
Yàlla sikk na bànni Israyil, bi mu naan:

Boroom bi nee na:
«Ay fan a ngi ñëw yu may fasi kóllëre gu bees
ak bànni Israyil ak waa Yude.
Kóllëre googu nag bokkul ak gi ma fasoon ak seeni maam,
9 ba ma leen jàppee ci loxo, génne leen réewu Misra.
Boroom bi nee na:
Beddeeku naa leen ndaxte sàmmuñu sama kóllëre.
10 Boroom bi nee na:
Kóllëre gaa ngii, kóllëre gi may fas ak bànni Israyil,
bu bés yooyule weesoo.
Dinaa def samay ndigal ci seen xel,
bind ko ci seen xol.
Dinaa nekk seen Yàlla,
ñu doon samay gaay.
11 Kenn dootul wara jàngal moroomam
walla mbokkam, di wax naan: “Xamal Boroom bi!”
Ndaxte ñépp dinañu ma xam,
li dale ci ki gëna ndaw ba ci ki gëna mag.
12 Ndaxte dinaa leen baal seeni tooñ,
te dootuma fàttaliku seeni bàkkaar.»

13 Kon nag bi Yàllay wax ci kóllëre gu
bees gi, dafa fekk mu màggatal gu jëkk
ga. Te lu xewwi te màggat mi ngi ci tànki
wéy.

9

Ni ñu doon jaamoo Yàlla ca bési kóllëre gu jëkk ga

1 Kóllëre gu jëkk ga ëmboon na ay
ndigal ci mbirum ni ñu wara jaamoo
Yàlla. Amoon na itam kër Yàlla gu
nekkoon àddina. 2 Nekkoon na ab
xaymab màggalukaay bu ñu séddale
ñaari néeg. Ca ba jiitu la tegukaayu
làmp ba nekkoon, ak taabal, ja ñu daan
teg mburu, ya ñu teewal ca kanam Yàlla.
Foofaa nga tuddoon bérab bu sell ba.
3 Néeg ba ñu tudde bérab bu sell baa sell
a nga nekkoon ca gannaaw ñaareelu rido
ba. 4 Sarxalukaayu wurus, ba ñuy taal
cuuraay ca kawam, a nga fa woon, ak
gaalu kóllëre, ga ñu taf wurus ba mu daj.
Ca biir gaal ga amoon na fa benn njaqu
wurus bu defoon ñam, wi ñuy wax mànn,
ak it yetu Aaróona wi jebbi woon, ak
àlluway doj, ya ñu bindoon wax yi kóllëre
gi ëmb. 5 Ca kaw gaal ga teg nañu fa
ñaari nataali mbindeef yu ñuy wax serub,
yu doon wone ndamu Yàlla. Seeni laaf
ñoo doon yiir kubéeru saraxu njotlaay ga.
Waaye loolu lépp léegi manunu koo tekki
benn-benn.

6 Ba ñu defaree lépp, sarxalkat ya dañu
daan dugg bés bu set ca néeg bu jëkk
ba, ngir mottali seen liggéeyu sarxale
ca Yàlla. 7 Waaye ca néeg ba ca topp,
sarxalkat bu mag ba rekk moo fa daan
dugg benn yoon ci at mi. Te daawu
fa dugg mukk te yóbbaalewul deretu
mala, yi muy jagleel Yàlla, ngir bàkkaari
boppam ak yu mbooloo mi daan def ci
seen ñàkka xam. 8 Ci noonu nag Xel mu
Sell mi wone na ne yoon wi ñuy jaar, ba
dem ca bérab bu sell baa sell, ubbikoogul
woon, fi ak xayma ba jëkk baa ngi doon
taxaw. 9 Misaal la ci jamonoy tey; dafay
wone ne sarax yi ak saraxi mala yi ñu
daan jagleel Yàlla, manuñoo dalal xelu
jaamukatu Yàlla bi. 10 Sarax yooyu ñu ngi
jëmoon ci lekk ak ci naan ak ci fànn yu
bare ci mbirum sangu set. Ay sàrt yu jëm
ci yaram lañu, yu ñu waroona faratal,

ba kera jamono ji Yàllay tëral kóllëre gu bees.

Saraxu Kirist bi gën dindi na bàkkaar yi

[11] Waaye Kirist ñëw na, doon sarxalkat bu mag, bi joxe xéewal yi teew. Jaar na ca màggalukaay ba gëna màgg te gëna mat, te màggalukaay booba loxol nit defaru ko, maanaam bokkul ci àddina
sii. [12] Noonu Kirist dugg na benn yoon ba fàww ca bérab bu sell baa sell. Duggu fa ak deretu sikket yi ak yu yëkk yi. Waaye mi ngi duggaale ak deretu boppam te indil
na nu noonu njot gu amul àpp. [13] Deretu sikket yi ak ju yëkk yi, ak wëllu, wi ñu lakk te di suy dóom bi ñi taq sobe, ñooy
sellal yaram. [14] Su fekkee ne noonu la deme nag, du kon deretu Kirist moo ëpp doole? Jox na bakkanam Yàlla, def ko sarax su amul sikk jaarale ko ci dooley Xel miy sax abadan. Kon deretam moo mana sellal sunu xel, mi nu doon yedd ndax jëf yu jëm ci dee, ngir nu mana jaamu
Yàlla jiy dund. [15] Looloo tax mu nekk Rammukat bi ci wàllu kóllëre gu bees ci diggante Yàlla ak nit, ngir ñi Yàlla woo am cér bu sax ci kaw, te mu digoon leen ko, ndaxte Kirist dee na, ngir jot ñi jàdd yoon ca kóllëre gu jëkk ga.

[16] Ci li jëm ci dénkaane* bu ñu bind, jëme ci miraas, fàww ñu wone firn-
deg deewu ka ko bind, [17] ndaxte bala dénkaaneb miraas di taxaw, dee am; te taxawul, fi ak ki ko bind a ngi dund.
[18] Looloo waral kóllëre gu jëkk ga, ñu
fasoon ko ak deret. [19] Keroog Musaa jàng na ndigali yoon wépp ci kanam bànni Israyil gépp. Gannaaw loolu jël na deretu wëllu, jëlaale ndox, ak caru garab gu ñuy wax isob, laxas ci kawaru xar mu xonq. Noonu mu capp ko ca deret ja, daldi ko wis ca téereb yoon wa
ak ca mbooloo mépp [20] te naan: «Lii mooy deretu kóllëre gi leen Yàlla tëralal.»
[21] Noonu mu daldi wis it deret ja ca xayma ba ak ca jumtukaay, ya ñu daan jaamoo.
[22] Ndaxte ci yoonu Musaa, daanaka deret lañuy sellale lépp, te bu deret tuuruwul, mbaalug bàkkaar du am.

[23] Yëfi àddina yi misaal yu dëggu yi ci asamaan, war nañu leena sellale noonu. Waaye yëf yu dëggu yooyu ci asamaan, laaj na sarax yu gëna baax, ngir ñu sell.
[24] Ndaxte Kirist duggul ci bérab bu sell bu nit tabax, muy doon nataal ci bu dëggu bi. Waaye dugg na ca biir asamaan sax, ngir taxawal nu ca kanam Yàlla léegi.
[25] Sarxalkat bu mag bi dafay dugg at mu jot ca bérab bu sell baa sell ak deret ju dul josam. Waaye Kirist joxewul bakkanam
ay yooni yoon. [26] Bu demee woon noonu, kon dina sonn ba tàyyi ca njàlbéenug àddina ba tey. Waaye nag benn yoon rekk la feeñu ci mujjeelu jamono yi, joxe boppam ni sarax ngir far bàkkaar yi.
[27] Kon ni nit ñi deeye benn yoon rekk, ba noppi jaar ca àtte ba, ni ko Yàlla dogale,
[28] noonu it la Kirist joxee boppam benn yoon, ngir gàddu bàkkaaru nit ñu bare, te dina feeñaat, waxuma ci mbiri bàkkaar, waaye ngir indil ñi koy séentu mucc gi.

10

[1] Yoonu Musaa dafa misaal xéewal yi waroona ñëw; takkandeer la ci yëf yu dëggu yi, waaye du ñoom ci seen bopp. Looloo tax manula yeggale cig mat ñi ñëw ci Yàlla, ndaxte at mu nekk duñu
jóg ci jébbal Yàlla sarax yooyu. [2] Sarax yi ñuy def, bu ñu manoona sellal ñiy jaamu benn yoon ba fàww, kon dinañu leen bàyyi, ndaxte dootuñu am yeraange
ci seeni bàkkaar. [3] Waaye dañuy fàttaliku bàkkaar yi ci sarax yi ñuy def at mu jot.
[4] Ndaxte deretu yëkk ak ju sikket manula dindi bàkkaar.
[5] Looloo tax bi muy wàcc àddina, Kirist nee na:
«Bëggoo saraxu mala walla beneen sarax,
waaye aw yaram nga ma defaral.
[6] Sarax yu ñuy lakk walla sarax yiy dindi bàkkaar,
benn neexu la ci.
[7] Moo tax ma ne: "Damaa wàcc ngir def sa coobare, yaw Yàlla,

* **9:16** dénkaane: ci aaya bii ak bi ci topp, benn baat mooy tekki «dénkaane» ak «kóllëre».

mu dëppoo ak li ñu bind ci sama mbir ci
téereb yoon wi.”»
8 Wax na bu jëkk: «Saraxi mala walla
yeneen sarax, sarax yu ñuy lakk walla
sarax yiy dindi bàkkaar, bëgguloo leen
te benn neexu la ci.» Teewul yoon wi
moo leen santaane. 9 Noonu mu tegaat ca
ne: «Damaa wàcc ngir def sa coobare.»
Noonu toxal na jëfin wu jëkk wa, ngir
wuutal fi weneen wu bees. 10 Te ci li Kirist
def coobarey Yàlla, bi mu joxee yaramam
sarax benn yoon ba fàww, moo tax nu sell
ci bàkkaar.

11 Bés bu nekk sarxalkat yi dañuy taxaw
di liggéeyal Yàlla, di sax ci def sarax yu
manula dindi bàkkaar yi mukk. 12 Waaye
nag sarxalkat bii di Kirist, bi mu sarxee
sarax bu am doole ngir dindi bàkkaar yi
benn yoon ba fàww, dafa toog ca ndijooru
Yàlla, 13 di xaar ba kera mu daaneel ko
ay noonam ci kanamam. 14 Noonu ñi ñuy
sellal, ci benn sarax rekk la leen yeggali
cig mat ba fàww.

15 Te it Xel mu Sell mi seedeel na nu ko;
16 dafa jëkka wax ne:

«Boroom bi nee na:
Kóllëre gaa ngii, kóllëre gi may fas ak
ñoom,
bu bés yooyule weesoo.
Dinaa def samay ndigal ci seen xol,
bind ko ci seen xel.»
17 Noonu mu tegaat ca ne:
«Dootuma fàttaliku seeni bàkkaar
walla seeni tooñ.»
18 Kon nag fu ñuy baale bàkkaar, aajootul
sarax su koy dindi.

Nanu jege Yàlla

19 Bokk yi, gannaaw nag deretu Yeesu
may na nu sañ-sañu dugg ca bérab bu sell
baa sell, 20 nuy jaar ci rido bi, ci yoon wi
mu nu ubbil, di yoon wu bees tey dund,
maanaam ndax li mu joxe yaramam sarax
te mi ngi dund, 21 te gannaaw am nanu
sarxalkat bu mag, biy yilif waa kër Yàlla,
22 kon nanu jege Yàlla ak xol bu laab, ak
ngëm gu ànd ak kóolute, am xel mu dal
ci bépp yeraange, ak yaram wu ñu raxas
ci ndox mu sell. 23 Nanu jàpp ci yaakaar,
ji nu am, te baña toqi, ndaxte ki nu dig,
lu mu wax def ko. 24 Nanu seet ni nu
mana xiirtalante cig mbëggeel ak ci jëf
yu baax. 25 Te bunu bàyyi sunu ndaje
yi, ni ko ñenn ñi di defe, waaye nanuy
nàddante ci ngëm, di ko feddali, fi ak
yéena ngi gis bésu Boroom biy jubsi.

26 Gannaaw ba nu nangoo xam dëgg
ba noppi, bu nu teyee di def bàkkaar,
kon sarax dootul am ngir bàkkaar yooyu.
27 Déedéet, bu nu defee noonu, dinanu
tiit di xaar àtte ba, muy taal bu yànj, biy
wara lakk nooni Yàlla yi. 28 Ku weddi
ndigali yoonu Musaa wi, te ñaar walla
ñetti nit seede ko, dina dee ci lu amul
benn yërmande. 29 Ku xeeb Doomu Yàlla
ji te fonkadi deretu kóllëre, ji ñu ko
sellale, te muy toroxal Xelum Yàlla, mi
indi yiw, naka la mbugalam wara gëna
yéese? 30 Xam nanu ki wax ne: «Man
maay àtte, maay fey jëf.» Te newaat
na: «Boroom bi dina àtte ay gaayam.»
31 Ndaw tiitaange ci ku sàggan, ba tàbbi
ci loxoy Yàlla jiy dund!

32 Fàttalikuleen bés yu jëkk ya, ba leeru
Yàlla tàbbee ci yéen; dékku ngeen xeex
bu mag ciy fitna. 33 Léeg-léeg ñu saaga
leen ak di leen sonal ci kanam nit ñi; léeg-
léeg it ngeen taxawu ñi ñuy def noonu.
34 Ndaxte bokk ngeen naqar ak ñi ñu tëj,
te nangu ngeen ak xol bu sedd, ñu foqarñi
seen alal, xam ne am ngeen alal ju gën te
di sax ba fàww.

35 Kon nag buleen sàggane kóolute
gi ngeen am, ndaxte ëmb na yool bu
mag. 36 Dangeena wara muñ, ba def coo-
barey Yàlla, sooga jot li mu leen digoon.
37 Ndaxte lii la Mbind mi wax:
«Ci kanam tuuti, ki wara ñëw dina ñëw
te léegi mu agsi.
38 Ku jub ci sama kanam dina dund ci kaw
ngëm,
waaye bu delloo gannaaw,
sama xol du sedd ci moom.»
39 Nun nag bokkunu ci ñiy dellu gannaaw
bay réer, waaye nu ngi bokk ci ñi am
ngëm tey mucc.

11

Ngëm

1 Am ngëm lii lay tekki: dafa nuy wóor
ne li nuy yaakaar dina am, te it li nu dul

gis nekk na. 2 Maam ya, seen ngëm a tax
ba Yàlla seedeel leen lu baax.

3 Ngëm a tax ba nu xam ne Yàlla sàkk
na àddina jaarale ko ci kàddoom, ngir li
bët di gis, defarees ko ak lu bët manula
gis.

4 Ngëm moo tax ba Abel jébbal Yàlla
sarax su gën saraxu Kayin. Ngëmu Abel
moo tax ba Yàlla àtte ko ni ku jub, bi mu
ko seedeelee ne saraxam baax na. Te ci
kaw ngëm lay wax ba tey, moom mi dee
ba noppi.

5 Ngëm moo tax ba Enog jaarul ci dee.
Yàllaa ko yóbbu ca moom, te kenn gisatu
ko, ndaxte Yàllaa ko toxal. Ndaxte Mbind
mi seedeel na ko ne laata muy toxu, neex
na Yàlla. 6 Waaye ku amul ngëm doo
mana neex Yàlla, ndaxte ku bëgga jegeñ
Yàlla war ngaa gëm ne Yàlla am na te dina
neexal ñi koy wut.

7 Ngëm moo tax ba, bi Yàlla yégalee
Nóoyin lu jiitu ci mbir yi dikkagul, mu
ragal ba defar gaal ngir musal njabootam.
Ngëmam moo tax mu yey niti àddina,
ba noppi jot njubte, li Yàllay joxe ci kaw
ngëm.

8 Ngëm moo tax ba Ibraayma déggal
Yàlla. Bi ko Yàlla wooyee, mu dem
toxu ci menn réew, ma mu waroona jote
ca Yàlla. Noonu la gàddaaye dëkkam
te xamul woon fan la jëm. 9 Ngëm
a tax ba Ibraayma sanc ci réew, mi
ko Yàlla digoon, dëkk ci ay xayma ni
doxandéem, moom ak doomam Isaaxa ak
sëtam Yanqóoba, fekk sax Yàlla digoon na
leen réew mi. 10 Waaye nag Ibraaymaa
ngi doon séentu dëkk bi sax, bi Yàlla
tabax te sanc ko.

11 Ngëm moo tax ba Ibraayma, li muy
màggat lépp te Saarata manul woona
am doom, Yàlla def ba mu jur doom,
ndaxte dafa gëmoon ne Yàlla lu mu dige
def ko. 12 Looloo tax ba, Ibraayma mi
màggat lool, aw xeet jóge ci moom, baree
ni biddiiwi asamaan, te sakkan ni suufu
tefes, ba kenn manu koo xayma.

13 Ñoom ñépp dee nañu ci ngëm. Jo-
tuñu li ñu leen digoon, waaye tollu nañu
fu sore, séen ko, di ko gatandoo xol, te
nangu ne ay doxandéem ak i gan lañu
woon ci àddina. 14 Ñiy waxe noonu
nag dañuy wone ne ñoo ngi wut réew
mu ñu moomal seen bopp. 15 Bu ñu
nammoon réew mi ñu jóge, kon dinañu
am jotu dellu fa. 16 Waaye ñu ngi doon
séentu réew mu gën, maanaam mi nekk
ci asamaan. Looloo tax Yàlla rusul ñu koy
wooye seen Yàlla, ndaxte defaral na leen
ab dëkk.

17 Ngëm moo tax Ibraayma naroona rey
Isaaxa ni sarax, bi ko Yàlla nattoo. Moom
mi jotoon dige yi, moo demoon bay sarxe
jenn doom ji mu am kepp, 18 fekk sax
Yàlla nee woon na ko: «Saw askan ci
Isaaxa lay jaar.» 19 Waaye xelu Ibraayma
jàppoon na ne Yàlla am na dooley dekkal
néew yi. Te dëgg-dëgg ci misaal dafa mel
ni, Isaaxa dafa dee te dekki.

20 Te it ngëm moo tax ba Isaaxa barkeel
Yanqóoba ak Esawu, di wax ci mbirum
yëf yiy ñëw.

21 Ngëm moo tax ba, bi Yanqóoba nek-
kee ci sukkuraat, mu barkeel kenn ku
nekk ci doomi Yuusufa yi. Moo tax it mu
màggal Yàlla, jafandu ci yetam.

22 Ngëm moo tax ba, bi Yuusufa nekkee
ci sukkuraat, mu waxoon ci gàddaay gi
bànni Israyil waroona gàddaaye Misra, di
joxe ndigal jëme ci mbirum néewam.

23 Ngëm moo tax ba, bi Musaa juddoo,
ay waajuram nëbb ko lu mat ñetti weer,
ndaxte gisoon nañu ne xale bu taaru la
woon, te ragaluñu woon ndigalu buur bi.
24 Ngëm a tax ba bi Musaa màggee, muy
bañ ñu koy wooye sëtu Firawna*. 25 Bokk
coono ak gaayi Yàlla yi moo ko gënaloon
muy bànneexu ab diir ci bàkkaar. 26 Ñu
toroxal ko ngir Almasi bi, mi ngi mel ci
moom ni alal ju ëpp alali Misra yépp,
ndaxte yool bi la doon séentu. 27 Ngëm
moo tax mu jóge Misra te ragalul merum
buur bi. Dafa muñ, mel ni nit kuy gis
Yàlla, mi kenn manula teg bët. 28 Ngëm
moo tax mu sos màggalu bésu Mucc ba,
di wis deret ci bunt yi, ngir Malaakam
bóomkat bi baña laal taawi bànni Israyil.

29 Ngëm moo tax ba bànni Israyil jaar ci
géeju Barax yi, mel ni kuy jaar ci yoonu

* **11:24** Maanaam doomu doom ju jigéen ju Firawna.

suuf su wow. Waaye bi ci waa Misra yi
doon jéema jaar, ñoom ñu daldi lab.
30 Ngëm moo tax miir yi wëroon dëkku
Yeriko màbb, gannaaw ba ko bànni Is-
rayil wëree lu mat juróom ñaari fan.
31 Ngëm moo tax ba Raxab jigéenu
moykat bi mucc, keroog ba ñuy bóom
ñi déggadiloon Yàlla, ndax li mu teeru
woon yëddukat ya teeru bu ànd ak jàmm.
32 Lu ma ci wara tegaat? Ndaxte awma
jotu wax ci mbirum Sedeyon, Barag, Sam-
son, Yefte, Daawuda, Samiyel ak yonent
yi. 33 Seen ngëm a tax ñu not ay buur,
di doxal yoon tey jot li Yàlla dige. Ngëm
moo tax ba tey, ñu tëj gémmiñu gaynde
yi, 34 fey dooley sawara, rëcc ci jaasi,
ñu génn ci néew doole, dugg ci kàttan,
doon ay jàmbaar, dàq xarekat, ya jóge
bitim réew. 35 Ngëm moo tax ba ay jigéen
gis ñu dekkal seeni néew, delloo leen ko;
ñeneen ñi ñu mitital leen, te bañ ku leen
musal, ngir jot ndekkite lu gën. 36 Ñeneen
ñi dékku nañu ay xas ak ay yar, ay jéng ak
kaso yi. 37 Ñii, sànni nañu leen ay xeer ba
ñu dee; ñii, ñu xar leen ñaar; ñii, ñu reye
leen jaasi. Ñu ngi doon wëndeelu, sol
ay deri xar ak yu bëy, di ay walaakaana;
ñu di leen sonal, di leen fitnaal. 38 Ñu
ngi leen doon def noonu, fekk àddina sax
yelloowul leen. Ñu ngi doon wëreelu ci
àll yi ak ci tund yi, dal ci xunti yi ak ci
kàmb yi.
39 Nit ñooñu ñépp, seen ngëm a tax ba
Yàlla seedeeloon leen lu baax. Moona de,
jotuñu li Yàlla dige woon, 40 ndaxte Yàlla
dafa tëral lu gën ci nun te bëggu leena
yeggale cig mat, fi ak ànduñu ci ak nun.

12

Buleen fonkadi yarub Boroom bi

1 Kon nag gannaaw mbooloo mu bare
moo nu yéew, di nu seedeel seen ngëm,
nanu yenniku bépp yen ak bàkkaar bu
nuy téqtal ci lu yomb, tey daw xél wi nekk
sunu kanam, ànd ci ak muñ. 2 Nanu ne
jàkk Yeesu, moom mi samp ngëm, ba ub
làmbi ngëm. Mbég mi mu dëgmël moo
tax mu dékku dee ca bant ba te faalewul
toroxte, ji ko fa fekk, ba noppi toog ca
ndijooru jal, ba Yàlla nekk. 3 Defleen
seen xel ci moom, moom mi muñ noonu
ko bàkkaarkat yi bañe woon, ngir bañ
seen kàttan jeex, ngeen xàddi. 4 Yéen
demaguleen ba tuur seen deret ci seen
bëre ak bàkkaar. 5 Te fàtte ngeen li leen
Yàlla dénk ni baay ak ay doomam naan:
«Sama doom, bul fonkadi yarub Boroom
bi
mbaa ngay xàddi, bu lay yedd,
6 ndaxte ku Boroom bi sopp, yar la,
tey duma bépp doom bu mu nangu.»
7 Li ngeen di wara muñ, ab yar la. Yàlla
dafay jëf ak yéen ni ay doomam, ndaxte
ana doom ju baayam dul yar? 8 Bu
ngeen bokkul woon ci yar, bi ñépp am
wàll, kon dungeen ay doomi yoon; ay
doom yu daganul ngeen. 9 Waaye sax far,
sunuy baay ci àddina yaroon nañu nu, te
wegoon nanu leen. Baay bi yore ruu yi
kon, xanaa warunu koo gëna déggal ngir
mana dund? 10 Sunuy baay yar nañu nu
diir bu gàtt ci seen coobare. Waaye Yàlla
dafa nuy yar ngir sunu njariñ, ngir nu
bokk ci sellaayam. 11 Li am moo di ne,
yar bu nuy dal, du ànd ak bànneex, day
naqari, waaye gannaaw ga dafay meññ
jub ak jàmm, ci ñi ko jariñoo.
12 Kon nag mayleen doole loxo yi toqi,
ak óom yi bañ, 13 te fàkkal seeni tànk ay
yoon yu jub, ngir cér bi làggi bañ cee
jekkalikoo waaye mu wére ci.

Buleen tanqamlu Yàlla

14 Wutleen ak ñépp jàmm te fonk dund
gu sell, ndaxte ku sellul doo gis Boroom
bi. 15 Moytuleen ba kenn du ñàkk yiwu
Yàlla mbaa kenn mel ni reen bu wex buy
jebbi, ba di leen lëjal tey gaañ ñu bare
ci wextanam. 16 Moytuleen it ba kenn
du njaaloo walla muy fonkadi yëfi Yàlla,
ni Esawu, mi weccee woon céru taawam
ngir ag lekk. 17 Xam ngeen ne ba ñu ca
tegee tuuti, gàntu nañu ko, ba mu bëggee
jot barke bi. Amul fenn fu mu jaar ba
defar njuumteem, te jooy, yi mu doon
jooy, manu ci dara.
18 Ndaxte meluleen ni bànni Israyil
ñoom ñi jege woon tund wu ñu mana
laal, wu doon tàkk jeppit te ànd ak xiin
ak lëndëm ak ngelaw. 19 Jegewuleen liit
guy jib ak baat buy wax ay wax yoo xam

ne ñi ko doon dégg, ñaan ñu bañ leen cee
tegal benn baat, 20 ndaxte manuñu woona
dékku ndigal lii: «Su mala sax laalee tund
wa, nangeen ko sànni ay xeer, ba mu
dee.» 21 Te mbir moomu ñu doon seetaan
dafa raglu, ba Musaa naan: «Damaa tiit
bay lox.»

22 Waaye yéen jege ngeen tund wi ñuy
wax Siyoŋ, di dëkku Yàlla jiy dund, muy
Yerusalem ba ca asamaan. Jege ngeen it
junniy junniy malaaka yu béga bég, ba
daje di màggal; 23 jege mbooloom taawi
Yàlla, yu ñu bind seen tur ca asamaan.
Jege ngeen Yàlla, jiy àtte ñépp; jege ruuwi
nit ñu jub, ñi àgg cig mat; 24 jege Yeesu,
Rammukat bi sàmm kóllëre gu bees gi;
jege deretam, ji ñu wis. Te deret jooju, li
muy yégle moo gëna neex li deretu Abel
doon yéene.

25 Moytuleena tanqamlu nag kiy wax ak
yéen. Ndegam ñiy tanqamlu ki leen di
artu ci àddina, ñoo manula rëcc ci àtte bi,
aste ku dummóoyu kiy wax ci asamaan.
26 Bu jëkk baatam yëngaloon na suuf,
waaye léegi dafa dige ne: «Beneen yoon
laay yëngalaat suuf, yëngal asamaan
itam.»
27 Ci li mu wax: «Beneen yoon», dafay
xamle ne Yàlla dina dindi yi ñu mana
yëngal, maanaam li ñu sàkk, ngir li ñu
manula yëngal sax ba fàww.

28 Kon nag gannaaw dinañu jot nguur
gu kenn manula yëngal, nanu ci sant
Yàlla, di ko jaamu, ni mu ko bëgge, boole
ci wegeel ak ragal, 29 ndaxte sunu Yàlla,
sawara la suy lakke.

13

Sarax yi neex Yàlla

1 Saxleen ci bëggante ni ay bokk.
2 Buleen fàttee teral ñiy ñëw ci yéen,
ndaxte ñenn ñi, bi ñu ko defee, teral nañu
ay malaaka te xamuñu ko. 3 Fàttalikuleen
ñi ñu tëj, mel ni su ñu leen boole woon ak
ñoom tëjaale. Fàttalikuleen ñi ñuy sonal,
ni su ngeen bokkoon ak ñoom coono.

4 Na ñépp fullaal séy, te lalu séy bi baña
taq sobe, ndaxte Yàlla dina àtte ñu yàqu
ñi ak njaalookat yi.

5 Buleen bëgge; deeleen doylu, ndaxte
Yàlla ci boppam nee na:
«Duma la wacc mukk,
duma la wor mukk,»
6 ba tax nu am kóoluteg wax ne:
«Boroom bi moo di sama ndimbal; duma
ragal dara.
Lu ma nit manal?»
7 Fàttalikuleen seen njiit, yi leen yégal
kàddug Yàlla. Nemmikuleen li seen dund
meññ te roy seen ngëm. 8 Yeesu Kirist du
soppiku mukk; ni mu mel démb ak tey lay
mel ba fàww.

9 Buleen nangu mukk ñu fàbbi leen ak
njàngle yu bare yu wuute ak yu jëkk ya.
Li gën moo di xol yi jële seen doole ci
yiwu Yàlla, te bañ koo jële ci sàrt yi jëm
ci ñam, yi jariñul dara ñi koy sàmm.

10 Am nanu sarax boo xam ne ñiy jaamu
Yàlla ci xaymab màggalukaayu bànni Is-
rayil sañuñu koo lekk. 11 Ndaxte sarxalkat
bu mag bi dafay yóbbu deretu mala yi
ca bérab bu sell baa sell ni sarax ngir
dindi bàkkaar yi, waaye yàpp wi dees
na ko lakk ca gannaaw dal ba. 12 Looloo
tax Yeesu sonn ca gannaaw dëkk ba, ngir
sellal mbooloo mi ak deretam. 13 Nanu
ko fekki nag ca gannaaw dal ba, bokk ak
moom toroxte ga. 14 Amunu fii ci àddina
dëkk bu sax ba fàww, waaye nu ngi wut
dëkk biy ñëw.

15 Kon nag nanu jaare ci Yeesu, tey
dëkk ci jébbal Yàlla sarax bu koy màggal,
maanaam sant turam. 16 Buleen fàtte
di def lu baax ak di sédde ci seen alal,
ndaxte sarax yu mel noonu ñoo neex
Yàlla.
17 Déggal-leen seeni njiit te topp seen
ndigal, ndaxte ñoo leen di sàmm te ñooy
layoo seen liggéey. Kon nangeen leen
déggal, ngir ñu mana def seen liggéey ak
xol bu sedd, bañ cee am naqar, ndaxte
loolu du leen amal njariñ.

18 Deeleen nu ñaanal. Wóor nanu ne
sunu xel dal na, ndaxte danoo bëgga rafet
ci lépp lu nuy def. 19 Maa ngi leen di xiir,
ngeen ñaanal nu, ba tuur ci seen ñaq,
ngir ma yiwiku, ba délsi ci yéen ci ni mu
gëna gaawe.

20 Yàlla miy Boroom jàmm te dekkal
sunu Boroom Yeesu, Sàmm bu mag bi, ci

darajay deret, ji fas kóllëre gu sax, 21 yal
na leen matal ci lépp lu baax, ba ngeen
mana def coobareem, di jëfe ci nun li
neex ci moom, mu jaarale lépp ci Yeesu
Kirist, moom mi yelloo ndam ba fàww.
Amiin.

22 Kon nag bokk yi, maa ngi leen di
ñaan, ngeen tegoo baatu yedd yooyu,
ndaxte dama leena bind ci lu gàtt.

23 Xamleen ne, Timote sunu mbokk,
génn na kaso. Su dikkee léegi, dinaa ànd
ak moom, seetsi leen.

24 Nuyul-leen ma seen njiit yépp ak
gaayi Yàlla yépp. Waa Itali ñu ngi leen
di nuyu.

25 Yal na yiwu Yàlla ànd ak yéen ñépp.

Bataaxal bi Yàlla may SAAG, mu bind ko

1 Man Saag, jaamu Yàlla ak Boroom bi
Yeesu Kirist, maa leen di nuyu, yéen fukki
giir ak ñaar, yi tasaaroo ci biir àddina si.

Xel mu mat

2 Yéen samay bokk, waxtu wu nattu yi
dalee ci seen kaw, ak nu ñu mana mel,
defleen ko ni mbég mu réy, 3 xam ne
nattub ngëm mooy ndeyu muñ. 4 Kon na
seen muñ dem ba mat, ngir ngeen baña
fell fenn, waaye ngeen mat sëkk.
5 Ku xelam des ci benn fànn ci yéen
nag, na ko ñaan Yàlla, te dina ko ko may,
ndaxte Yàlla mooy Aji Yéwén, jiy may
ñépp ci lu àndul ak genn ŋàññ. 6 Waaye
na ko ñaan ci ngëm te bañ cee werante;
ndaxte kiy werante mi ngi mel ni ndoxum
géej, mi ngelaw liy lëmbaaje wet gu ne.
7 Bu kooku yaakaar dara ci Boroom bi.
8 Ku am xel ñaar la, te ñàkk pastéef ci
lépp lu mu mana def.

Barele ak néewle

9 Naka mbokk mi néew doole, na sant ci
teraangaam fa kanam Yàlla; 10 te boroom
alal it sant cig suufeem, ndax ni tóor-
tóor di ruuse, noonu lay wéye. 11 Su
jant fenkee, ba naaj wi tàng, kon gàncax
lax, tóor-tóor ruus, te rafetaayam naaw.
Noonu la boroom alal di nasaxe, moom
ak i jëfam.

Nattu yi ak fiir yi

12 Ku dékku nattu, ku barkeel nga, ndax
boo ci génnee ak ndam, dees na la jagleel
kaalag dund, gi Yàlla dig ñi ko bëgg.
13 Bu la fiir galanee, bul ne: «Yàllaa
ko dogal,» ndaxte Yàlla jegewul ak mbon
fenn te du fiir kenn. 14 Waaye ku
sa bakkan nax, ba man la, looloo lay
dugal ci fiir. 15 Kon bu bëgg-bëgg
ëmbee, bàkkaar lay wasin, te bu bàkkaar
màggee, jur dee.
16 Yéen sama bokk yi ma bëgg, buleen
juum ci lii: 17 gépp may gu baax ak gépp
jagle gu mat, ci Yàlla la jóge, di Baay
bi sàkk leeri asamaan, fekk moom du
soppiku, mbaa muy leer ak di lëndëm.
18 Ci coobareem la nu sole kàddug dëgg
gi, ba nu judduwaat, di tànneefu lépp lu
mu bind.

Jëfeleen kàddug Yàlla

19 Yéen sama bokk yi ma bëgg, nangeen
xam lii: ku nekk war ngaa farlu ci déglu,
di yéexa wax tey yéexa mer. 20 Ndaxte
meru nit du jur njub gi neex Yàlla. 21 Moo
tax nanguleen ci woyof kàddu, gi leen
Yàlla sol te man leena musal, di dëddu
bépp sobe ak coxor gi daj àddina.
22 Buleen yem ci déglu kàddu gi rekk,
di nax seen bopp; waaye jëfeleen ko.
23 Ndaxte ku déglu kàddu gi te bañ koo
jëfe, moom ak kuy seetu ñoo yem: 24 day
gis xar kanamam, te su nee wërëñ, daldi
fàtte meloom. 25 Waaye kuy gëstu yoonu
Yàlla, wi mat tey goreel —waxuma ki
dégg, ba noppi fàtte, waaye kiy jëfe
ndigal— kooku barkeel na ci kaw jëfam.
26 Ku yaakaar ne am na diine, waaye
moomul làmmiñam, xanaa di nax bop-
pam rekk, diineem jooju du diiney dara.
27 Ku diineem sell te amul benn gàkk fa
kanam Yàlla mooy kii: ki nemmiku jirim
yi ak jigéen, ñi seen jëkkër faatu, ci seeni
tiis, tey waggar sobey àddina.

2

Buleen gënale

1 Yéen samay bokk, bu benn gënale laal
seen ngëm ci sunu Boroom Yeesu Kirist,
mi soloo ndam. 2 Ndaxte su ñaari nit
duggee ci seen mbooloo, kii takk jaaroy
wurus te sol yére yu taaru, ka ca des ñàkk
te limboo ay sagar, 3 ngeen teral boroom
daraja ji ne ko: «Àggal ci jataay bu yiw
bi,» ba noppi ngeen ne aji néew doole ji:
«Taxawal fale, mbaa nga toog fi ci samay
tànk,» 4 kon gënale ngeen ci seen biir, ba
àtte ci col, bàyyi xol.
5 Dégluleen yéen sama bokk yi ma
bëgg, ndax Yàlla tànnul ñi néewle ci
àddina, ngir ñu barele ci ngëm, tey am
i cér ci nguur, gi Yàlla dig ñi ko bëgg?
6 Fekk dangeen leen di toroxal! Xanaa du
boroom alal yi ñoo leen di not te di leen

yóbbu fa kanam àttekat yi? 7 Ndax duñu
tilimal tur wu tedd, wi ngeen di wuyoo?

8 Su ngeen sàmmee yoonu Buur Yàlla,
ni ko Mbind mi tërale naan: «Nanga
bëgg sa moroom, ni nga bëgge sa bopp,»
kon def ngeen lu baax. 9 Waaye su ngeen
gënalee, bàkkaar ngeen, te yoonu Yàlla
dina leen dab ni ñu moy. 10 Ndaxte ku
sàmm yoon wépp, waaye xëtt ci lenn ndi-
gal rekk, jàdd nga yoon wépp. 11 Ndaxte
Yàlla mi ne: «Bul njaaloo», teg na ca
ne: «Bul bóome.» Ku njaaloowul nag,
waaye nga bóome, jàdd nga yoon wépp.
12 Gannaaw dingeen nara jaar ci àtteb
yoon, wiy goreel, na loolu lal seen wax ak
seen jëf. 13 Ndaxte ku yërëmul, yoon du
la yërëm. Te yërmande mooy not àtte.

Ku gëm dina ko feeñal ciy jëfam

14 Te lii itam samay bokk: ku ne gëm
nga, te jëfewoo ko, loolu lu muy jariñ?
Ndax googu ngëm man na laa musal?
15 Su amee mbokk ci seen biir, mu rafle te
amul dund, muy góor walla jigéen, 16 te
kenn ci yéen ne ko: «Demal ak jàmm,
nga solu te lekk,» te fekk fajuleen aajoom,
loolu lu muy jariñ? 17 Noonu ngëm gu
àndul ak jëf, amul benn njariñ.

18 Waaye xanaa dina am ku ne: «Yaw
am nga ngëm, man am naa ay jëf.» Yaw
nag won ma sa ngëm gu àndul ak jëf;
man, ma feeñal la sama ngëm ci samay
jëf. 19 Gëm nga ne Yàlla kenn la; loolu lu
baax la, waaye xamal ne, jinne yi it gëm
nañu loolu, ba dañoo tiit bay lox.

20 Yaw mi gàtt xel, kaay ma won la
ne ngëm gu àndul ak jëf, amul njariñ.
21 Sunu maam Ibraayma, ndax du ci kaw
jëf la ko Yàlla àttee ni ku jub, ci li mu
joxe doomam Isaaxa ni sarax? 22 Kon gis
nga ne ngëm dafa lëngoo ak ay jëfam, te
ngëmam mat ci kaw jëf jooju. 23 Noonu li
ñu wax ci Mbind mi am na, bi mu naan:
«Ibraayma gëm na Yàlla, te Yàlla jàppe
ngëmam ni njub,» ba ñu ko wooye xaritu
Yàlla. 24 Kon nag gis nga ne Yàlla ci jëf lay
àtte nit ni ku jub, waaye du ci kaw ngëm
kese.

25 Naka Raxab jigéenu moykat bi itam,
ndax du ci noonu la ko Yàlla àttee ni ku
jub, ci li mu teeru ndawi Yawut yi, te
jaarale leen ca poot ba? 26 Kon nag ni
jëmm ju amul ruu nekke ndee, noonu la
ngëm gu àndul ak jëf nasaxe.

3

Moom sa làmmiñ

1 Samay bokk, bu ñépp di sababloo
nekk jànglekatu mbooloo mi, xam ne nun
jànglekat yi, àtte bi nuy jaar mooy gëna
diis. 2 Ndaxte nun ñépp sikk nanu ci fànn
yu bare. Ki sikkul ci kàddoom, ku mat
nga te mana not sa yaram wépp.

3 Noonu ku laab fas, ngir mu déggal la,
not nga jëmmam jépp. 4 Gaal yi it yu réy
lañu, te ngelaw lu am doole di leen jañax,
waaye dawalkat bi, weñ gu tuuti la leen
di jëme fu ko neex. 5 Ci noonu làmmiñ,
cér su tuuti la, waaye day bàkkoo jëf yu
réy.

Seetleen ni ferñent tuutee te mana lakk
àll bu yaatu. 6 Noonu it làmmiñ sawara
la, di bon-bonu àddina ci biir cér yi, tey
musibaal jëmm jépp. Jum la, bu Seytaane
taal, muy lakk àddina.

7 Nit man na not xeeti rab yépp: rabi
àll yi, picc yi, yiy raam ak yi ci géej gi—
not na lépp. 8 Waaye làmmiñ kenn manu
koo not; musiba la mu dul dal mukk, fees
dell ak daŋar juy rey.

9 Làmmiñ lanuy sante Boroom bi, di
sunu Baay, ba noppi móoloo ko nit, ñi
Yàlla sàkk ci meloom. 10 Gémmiñ gi sante
mooy móoloo. Yéen samay bokk, loolu
warula am. 11 Ndax ndox mu lewet ak mu
wex dinañu ballandoo ci genn mbënn?
12 Samay bokk, ndax mas ngeena gis
garabu figg gu meññ oliw, walla garabu
reseñ gu meññ ay figg? Mukk! Mbënnu
xorom manta nàcc mukk ndox mu neex.

13 Ana ku neex xel ci yéen, ana kuy
boroom xam-xam? Na ko wone ciy jëfam
ak dundam gu sell, te feeñal xelam ci
jikkoom ju lewet. 14 Waaye ku am ci sa
xol farlu gu laloo wextan ak wut aw tur,
bul bàkku, di weddi dëgg. 15 Xel moomu
jógewul ci kaw; jëfu àddina la, di jikkoy
niti kese, te jóge ci Seytaane. 16 Ndaxte
fu wextan ak wut aw tur dugg, indi fa
xëccoo ak bépp ñaawteef.

17 Waaye xel mi jóge ci kaw daa sell, ba
noppi ànd ak jàmm te lewet, nooy, fees
dell ak yërmande ak jëf yu rafet; àndul
ak genn parlàqu, amul genn naaféq. 18 Te
nitu jàmm dina bey toolu jàmm, góob
njub.

4

Wàkkirluleen ci Yàlla

1 Xeex yi ak xuloo yi ci seen biir nag, lu
leen waral? Xanaa du ci seeni bëgg-bëgg,
yiy xeex ci seeni cér? 2 Dangeen di mébét
waaye dungeen am; dangeen di bóome,
boole ci kiñaan, waaye li ngeen di yóotu,
dungeen ko jot; dangeen di xuloo ak a
xeex waaye dungeen am dara, ndaxte
ñaanuleen Yàlla. 3 Bu ngeen ñaanee sax,
dungeen jot dara, ndax yéena ngi ñaan ci
naaféq, ngir gëna topp seen nafsu.

4 Yéen ñi fecci seen kóllëre ak Yàlla,
xanaa xamuleen ne mbëggeelu àddina,
mbañeel la fa Yàlla? Ku bëgga xaritoo ak
àddina nag, noonoo nga ak Yàlla. 5 Xanaa
yaakaar ngeen ne Mbind mi day wax cig
neen, ci li mu ne: «Yàlla am na mbëggeel
gu fiir ci Xel mi mu def ci nun.» 6 Waaye
yiwu Yàllaa ko ëpp. Moom la Mbind mi
wax ne:

«Yàlla dàq na ñi réy,
waaye yiwal na ñi woyof.»

7 Kon nag wàkkirluleen ci Yàlla, waaye
dàqleen Seytaane, te dina daw, ba sore
leen. 8 Jegeleen Yàlla, mu jege leen.
Yéen bàkkaarkat yi, sellal-leen seeni loxo;
yéen ñi am xel ñaar, laabal-leen seeni
xol. 9 Toroxluleen te naqarlu, bay jooy;
defleen seeni ree aw naqar, te seen mbég
nekk tiis. 10 Suufeel-leen seen bopp fa
kanam Boroom bi, kon dina leen yékkati.

Buleen sikkal seeni moroom

11 Yéen bokk yi, buleen ŋàññante. Ku
ŋàññ sa moroom mbaa nga ñaaw njort,
ba àtte ko, diiŋat nga yoonu Yàlla te àtte
ko. Ku àtte yoon wi nag sàmmoo ko,
waaye danga koo àtte. 12 Kenn rekk mooy
tëral yoon, kooku rekk mooy àtte; moo
mana musle, moo mana alage. Te sax yaw
miy àtte sa bokk yaay kan?

Buleen damu

13 Léegi nag dégluleen, yéen ñiy wax
ne: «Tey walla ëllëg dinanu dem ca dëkk
sàngam, def fa at, di fa sàkku xaalis ci
jula.» 14 Ndax dangeena xam seen ëllëg?
Luy seen dund? Xanaa cóola doŋŋ luy
naaw ci diir bu gàtt, daldi naaxsaay. 15 Lii
kay ngeen waroona wax: «Bu soobee
Boroom bi, dinanu dund, tey def nàngam
ak nàngam.» 16 Waaye fi mu ne, naagu
ngeen bay damu, te damoo noonu baaxul.
17 Kon nag ku xam def lu baax te defoo ko,
bàkkaar nga.

5

Boroom alal, yiy not néew-ji-doole

1 Dégluleen yéen boroom alal yi,
jooyleen te naqarlu ndax mbugal, gi leen
di xaar. 2 Seen alal seey na, seen yére
yi maxe na, 3 seen wurus ak seen xaalis
xomaag na. Xomaag jooju seede lay doon,
su leen di daanlu, ba lakk leen ni sawara.
Dajale ngeen alal ju ne gàññ, te fekk
yéena ngi ci mujug jamono. 4 Dégluleen!
Jooyi xaalis bi ngeen sàcce ci gubkat, yi
leen doon liggéeyal, ak yuuxi góobkat
yi, dugg nañu ci noppi Boroom gàngoori
xare yi. 5 Ci barele ak bànneex ngeen
dunde ci kaw suuf, di yafal seen bopp,
fekk bésu rendi baa ngii. 6 Daan ngeen
ku jub, ba rey ko sax, te bañul.

Muñleen ci biir tiis

7 Yéen samay bokk, muñleen, ba Bo-
room bi délsi ci ndamam. Seetleen
ci beykat bi, ni muy xaare njariñ ci
meññeefu suuf, tey muñ, céebo ba bët
wàcc. 8 Yéen itam nag muñleen te
dëgëral seen xol, xam ne ñëwug Bo-
room bi ci ndamam jege na. 9 Buleen
jàmbatante, samay bokk, ngir ragal Yàlla
àtte leen. Àttekat baa ngi ci bunt bi sax!

10 Bokk yi, defleen yonent, yi wax ci
turu Boroom bi, seeni royukaay ci muñ
tiis ak ci góor-góorlu. 11 Xam ngeen ne
ñiy góor-góorlu, ñu barkeel lañu. Dégg
ngeen muñ ga Ayóoba amoon, te gis
muj gu rafet, ga ko Boroom bi jagleel,
ndax Boroom bi kuy ñeewante la te bare
yërmande.

12 Te li fi raw samay bokk, buleen
waat mukk, bu muy ci asamaan mbaa ci

suuf mbaa ci leneen lu mu mana doon.
Nangeen yem ci: «waaw» ak «déedéet»,
ngir bañ cee layoo fa kanam Yàlla.

Dooley ñaan gu ànd ak ngëm

13 Su amee ci yéen ku nekk ci tiis, na
ñaan ci Yàlla. Ku nekk ci mbég, na
sant Yàlla ciy woy. 14 Su amee ci yéen
ku wopp, na woo njiiti mbooloo mi, ñu
ñaanal ko te diw boppam ci turu Boroom
bi. 15 Ñaan gu ànd ak ngëm dina musal
ki wopp, ba Boroom bi yékkati ko. Su
ko fekkoon ak i bàkkaar sax, Yàlla dina
ko baal. 16 Kon nag waxanteleen seeni
bàkkaar tey ñaanalante, ngir ngeen wér.
Ñaanu aji jub gu dëggu, dooleem amul
kem.
17 Naka noonu Ilyaas nit la woon ku
bindoo ni nun, waaye bi mu saxee ci ñaan
Yàlla, ngir mu baña taw, ndox laalul suuf
diirub ñetti at ak genn-wàll. 18 Gannaaw
ga mu dellu ñaan, asamaan daldi taw, te
suuf si saxal meññeef.
19 Samay bokk, su amee ci yéen ku
réere dëgg, te am ku ko gindi, 20 na xam
lii: ku gindi bàkkaarkat ci réeram, musal
nga nit ci dee te faral ko bàkkaar yu bare.

Bataaxal bu jëkk bi Yàlla may PIYEER, mu bind ko

1 Man Piyeer, ndawul Yeesu Kirist, maa
leen di bind, yéen doxandéem yi tasaa-
roo* ci diiwaani Pont, Galasi, Kapados,
Asi ak Bitini. Yàlla Baay bi tànn na leen,
2 ci li mu leen xam bu jiitu, te sédde leen
boppam ci jëfu Xel mu Sell mi, ngir ngeen
déggal ko, te seen xol laab ndax deretu
Yeesu Kirist. Na leen Yàlla dollil yiw ak
jàmm.

Yaakaar ju sax

3 Cant ñeel na Yàlla, Baayu sunu Bo-
room Yeesu Kirist! Moo nu judduwaatal
ci yërmandeem ju bare, ba may nu
yaakaar ju sax ndax ndekkitel Yeesu
Kirist. 4 Sédd na leen cér bu dul yàqu,
du gàkk te du seey mukk, dencal leen ko
ci asamaan, 5 yéen ñi muy aar ci dooleem,
sukkandikoo ci ngëm, di leen nége mucc,
gi mu nara feeñal bés bu mujj ba.

6 Yéena ngi bég bu baax ci biir yaakaar
jooju, doonte sax, su waree am, yéena ngi
dékku tiis ab diir, ci seen jànkoonte ak
nattu yu wuute. 7 Xam ne nattu yooyu
dinañu sellal seen ngëm, ni sawara di
setale wurus, fekk wurus luy wéy la, te
ngëm a ko gën fuuf. Noonu seen ngëm
dina yelloo cant, ndam ak màgg, bés bu
Yeesu Kirist feeñee. 8 Masuleen koo gis
waaye bëgg ngeen ko, gisuleen ko waaye
gëm ngeen ko te am mbég mu xel dajul,
mu fees dell ak ndam, 9 di jot muj gi ngëm
séentu, maanaam muccu xol.

10 Naka mucc googu nag, yonent yi
xamle yiw, wi ngeen naroona joti, seet
nañu ko te gëstu ko. 11 Bi Xelum Kirist, mi
nekkoon ci ñoom, seedee lu jiitu coonoy
Kirist ak ndam la cay topp, jéem nañoo
takk, kañ ak nan lay ame. 12 Waaye
Yàlla xamal na leen ne moomuñu woon
kàddu googu ñu wax, waaye yéena ko
moom. Te mooy kàddu gi ngeen dégg
ci gémmiñu ñi leen doon jottali xibaaru
jàmm bi, ci dooley Xel mu Sell, mi Yàlla
yónnee asamaan; malaaka yi sax bëgg
nañoo gëstu yëf yii.

Sell

13 Kon fagaruleen ci seeni xalaat te
maandu, di wékk seen yaakaar jépp ci
yiw, wi leen Yàlla di jagleel bés bu Yeesu
Kirist di feeñ. 14 Gannaaw gaayi Yàlla yu
koy déggal ngeen, buleen toppati bëgg-
bëgg, yi ngeen toppoon, bi ngeen xam-
agul Yàlla. 15 Waaye na seen dund gépp
sell, ni Yàlla mi leen woo selle. 16 Ndaxte
Mbind mi nee na: «Sell-leen, ndaxte ku
sell laa.»

17 Gannaaw nag Yàlla, mi ngeen di
wooye Baay, mooy àtte jëfi ñépp te du
gënale kenn, saxleen ci ragal ko diirub
seen ngan ci àddina. 18 Xam ngeen
ne, Yàlla jot na leen ci seen dund gu
tekkiwul dara, gi maam ya nekkoon; te
jotuleen ak yu deme ni xaalis mbaa wurus
yuy wéy, 19 waaye ci deretu Kirist ju
tedd ji, mel ni gàttub sarax bu sikkul te
wàññikuwul. 20 Yàlla xamoon na ko, ba
àddina sosoogul, waaye léegi ci mujug
jamono feeñal na ko ndax yéen 21 ñi jaar
ci moom gëm Yàlla. Te Yàlla dekkal na ko,
sol ko ndam, ngir ngeen wékk seen ngëm
ak seen yaakaar ci Yàlla.

22 Kon nag gannaaw déggal ngeen dëgg
gi, ba sellal seeni xol te am mbëggeel gu
dëggu, bëgganteleen mbëggeel gu tar ak
seen xol bépp. 23 Ndaxte du ci jiwu wuy
yàqu ngeen judduwaate, waaye ci jiwu
wu sax, maanaam kàddug Yàlla giy dund
tey sax. 24 Ndaxte:

«Nit ñax la,
ndamam di tóor-tóor kese;
ñax day wow, tóor-tóor ruus,
waaye kàddug Boroom bi day sax ba
fàww.»

25 Te kàddu googu mooy xibaaru jàmm,
bi ñu leen doon yégal.

2

1 Kon nag dëdduleen gépp coxor,
gépp njublaŋ, naaféq, kiñaan ak jëw.
2-3 Gannaaw ay liir ngeen yuy doora juddu

* **1:1** Dafa mel ni, ñi gëm Kirist ci bànni Israyil la wax, te ñu dëkk ci diiwaan yooyu.

te mos ci mbaaxug Boroom bi, nàmpleen
ci meew mu sell, miy dundal seen xol, ba
màgg ci biir muccu Yàlla.

Mbooloom Yàlla dafa mel ni tabax, Kirist mooy fondamaa ba

4 Kon nag ñëwleen ci moom; nit ñi bañ
nañu ko, waaye Yàlla fal na ko te teral
ko. Mi ngi mel ni doju tabax, waaye doj
wuy dund la, 5 te yéena ngi mel niy doj
yuy dund yu Yàllay defare dëkkukaayam.
Noonu ay sarxalkat yu sell ngeen, ngir
jébbal ko ay sarax yu ngeen tibbe ci seen
xol te neex ko ndax Yeesu Kirist. 6 Looloo
tax bind nañu:
«Maa ngi samp fi ci Siyoŋ doju koñ. Doj
wu tedd la, wu ma tànn;
ku gëm ci moom, sa yaakaar du tas
mukk.»
7 Kon nag yéen ñi gëm am ngeen cér ci
teraangaam. Waaye naka ñi gëmul:
«Doj wa tabaxkat ya sànni,
mujj na di doju koñ.»
8 Te it:
«Doj la wuy fél nit,
di xeer wu koy fakktal.»
Dañu cee fakktalu, ndaxte gëmuñu
kàddug Yàlla, te loolu la Yàlla dogal ci
ñoom.
9 Waaye yéen xeet wu Yàlla tànn ngeen,
di askanu sarxalkati Buur Yàlla, askan
wu sell ngeen, di mbooloom Yàlla, ngir
ngeen yégle ngëneelam, moom mi leen
woo, ba génne leen lëndëm gi, tàbbal
leen ci leeram gu yéeme gi. 10 Démb
nekkuleen woon ci dara, waaye tey
mbooloom Yàlla ngeen; booba jotuleen
woon yërmandeem, waaye léegi jot
ngeen ko.
11 Samay xarit, yéen ñiy ay gan ak i
doxandéem ci àddina si, maa ngi leen di
dénk lii: dëdduleen bànneexi bakkan yiy
xeex ak xol. 12 Na seen dundin rafet ci biir
xeeti àddina, kon doonte ñu di leen sosal
ay ñaawteef, dinañu gis seeni jëf yu rafet
bay màggal Yàlla, bés bu leen feeñoo.

Déggal-leen njiit yi

13 Na seen nangub Boroom bi tax, ngeen
déggal képp kuy kilifa, muy buur ba gëna
kawe, 14 mbaa jawriñ yu mu yebal, ngir
ñu yar ñiy def lu bon, te teral ñiy def lu
baax. 15 Ndaxte noonu la coobarey Yàlla
tëdde, maanaam ngeen sax ci def lu baax,
ba wedamloo jayil yi xamul dara. 16 Li
leen Yàlla goreel nag, bu mu tax ngeen
mbubboo ko, bay def lu bon, waaye ngeen
gëna feddali seen jaamu Yàlla. 17 Teral-
leen ñépp, bëgg kureelu bokk yi, ngeen
ragal Yàlla te teral buur bi.

Kirist sunu royukaay ci dékku coono

18 Yéen jaam yi, déggal-leen seeni sang
ak wegeel gu mat sëkk, waxuma ñi baax
te lewet rekk, waaye sax ñu wex ñi.
19 Ndaxte su ngeen dékkoo tiis, di sonn
ci lu dul yoon ndax seen ànd ak Yàlla,
loolu lu rafet la. 20 Su ngeen tooñee te
muñ i pes, luy pey gi? Waaye su ñu leen
fitnaalee ci def lu baax te ngeen muñ ko,
jëf ju rafet la fa kanam Yàlla. 21 Ndaxte
ci loolu la leen Yàlla woo, ndaxte Kirist
itam sonn na ngir yéen, teg fi seen kanam
royukaay, ngir ngeen jaar ciy tànkam.
22 «Masula def bàkkaar,
te jenn waxu njublaŋ masula génn ci
gémmiñam.»
23 Saaga nañu ko te feyuwul, fitnaal nañu
ko te tëkkuwul, waaye mu dénk boppam
ki yor àtte bu dëgg bi. 24 Gàddu na moom
ci boppam sunuy bàkkaar ca bant, ba
ñu ko daajoon, ngir nu tàggook bàkkaar,
sóobu ci dund gu jub; ndax ay gaañu-
gaañoom may na nu ag wér. 25 Ndaxte
yéena ngi réeroon niy xar, waaye léegi
délsi ngeen ci sàmm, biy aar seeni xol.

3

Jigéen ak jëkkëram

1-2 Yéen itam jigéen ñi, na ku nekk
nangul sa jëkkër. Noonu su amee góor
gu gëmul kàddug Yàlla, te gis soxnaam di
dund dund gu sell, boole ci weg ko, loolu
dina ko gindi ci lu àndul ak wax.
3 Bu seen taar aju ci col, maanaam ay
létt, wurus mbaa yére yu rafet, 4 waaye
nay taar bu sax bu nekk ci biir, di xol
bu nooy te dal, ndax loolu lu takku la
fa Yàlla. 5 Ndaxte jigéeni démb yu sell,
ya gëmoon Yàlla, loolu moo doon seen
taar; nanguloon nañu seen jëkkër, 6 ni
Saarata déggale woon Ibraayma, ba daan
ko wooye «Sang bi». Yéen nag, su ngeen

dee def lu baax te bañ cee boole genn
njàqare, kon mel na ni Saarataa leen
jaboote.
[7] Te yéen itam góor ñi, na ku nekk
ci yéen am xel, ci ni ngay ànde ak sa
soxna, xam ne àndandoo ju la gëna néew
doole la. Joxleen ko teraanga ju mat, ndax
yéena yem cér ci yiwu Yàlla, wi nu ubbil
buntu dund gu dul jeex. Noonu dara du
mana yàq seeni ñaan.

Ku ñu fitnaal ndax njub

[8] Kon nag bokkleen xalaat, bokkleen i
tiis, bëgganteleen, yërëmante te woyof.
[9] Ku la def lu bon mbaa mu saaga la, bul
feyu, waaye ñaanal ko lu baax; ndaxte ci
loolu la leen Yàlla woo, ngir barkeel leen.
[10] Ndaxte:
«Ku bëgga am dund gu naat
te fekke bés yu rafet,
na jàpp làmmiñam ci lu bon,
sàmm gémmiñam ci fen.
[11] Na dëddu lu bon, tey def lu baax,
na xënte jàmm te sax ci.
[12] Ndax Boroom baa ngi xool ñi jub bëti
yërmande,
di dékk noppam seeni ñaan,
waaye day dàq ñiy def lu bon.»
[13] Te it kan moo leen di sonal, su ngeen
góor-góorloo ci def lu baax? [14] Doonte ñu
di leen fitnaal sax ci def lu jub, ñu barkeel
ngeen. Buleen tiit nag ndax seeni xëbal,
mbaa ngeen di ci am njàqare. [15] Waaye
màggal-leen Kirist Boroom bi ci seeni
xol, te jekk ngir tontu ku lay laaj ci seen
yaakaar ji ngeen am; [16] waaye na tont li
lewet te ànd ak wegeel. Àndleen ak xel
mu dal; noonu ñi leen di sikkal ndax seen
dund gu rafet ci gëm Kirist, dinañu rus ci
seeni sos.
[17] Ñu fitnaal la ndax jëf ju baax, su
dee mooy coobarey Yàlla, moo gën ñu
fitnaal la ndax jëf ju bon. [18] Ndaxte Kirist
ci boppam dee na benn yoon ba fàww,
ngir dindi bàkkaar yi, moom mi jub ngir
ñi jubadi, ngir yóbbu leen fa Yàlla; dee
na ci jëmm, waaye dundaat na ci xel.
[19] Ci biir xel moomu la yégleji ndamam
ca ruu ya Yàlla tëj kaso; [20] maanaam
ña weddi woon ca jamonoy Nóoyin, fekk
Yàlla muñaloon na leen diir bu yàgg,
dajeek Nóoyin doon yett gaal ga. Ñu
néew, maanaam limub juróom ñett, dugg
nañu ca gaal ga, jaar ca ndox ma, ba
mucc. [21] Loolu misaal la tey, ci li ñu
nuy sóob ci ndox, te nu mucc; waxuma
laabal sobe si taq ci yaram, waaye wuyu
Yàlla ak xel mu dal. Li nu may mucc
googu, mooy ndekkitel Yeesu Kirist, [22] mi
yéeg asamaan, toog fa ndijooru Yàlla, mu
tiim malaaka yi ak boroom sañ-sañ yi ak
boroom doole yépp.

4

Nekkal-leen Yàlla

[1] Gannaaw Kirist nag sonn na ci
yaramam, gànnaayooleen xelam moomu,
ndaxte ku sonn ci yaramam, tàggoo na
ak bàkkaar. [2] Noonu diir bi ko dese ci
kaw suuf, dëddu na bànneexi bakkan,
jublu ci coobarey Yàlla. [3] Ndaxte àndoon
ngeen démb ci xalaati ñi xamul Yàlla, di
dund ciy ñaawteef ak topp seen bakkan,
di màndi ak a xawaare, di xér ci biiñ
ak a jaamu ay xërëm yu araam, waaye
na fi yem nag. [4] Ñiy jëfe noonu waaru
nañu, ba di leen sosal, ci li ngeen àndul
ak ñoom, sóobu ci seeni moy yu dul jeex,
[5] waaye dinañu masa teew fa kanam ki
nara àtte ñiy dund ak ñi dee. [6] Looloo
waral it ñi dee sax, ñu jottali leen xibaaru
jàmm bi, ngir ñu dunde Yàlla ci seen xel,
doonte sax nit ñaa ngi leen daan fitnaal
ci àddina.
[7] Te itam muju lépp jegesi na; nangeen
maandu te foog, ba mana ñaan ci Yàlla.
[8] Li gëna am solo mooy, ngeen bëggante
mbëggeel gu tar, ndax mbëggeel day
suul bàkkaar yu bare. [9] Ganalanteleen
ci lu àndul ak njàmbat. [10] Te lu la
Yàlla jagleel kenn ku nekk ci yéen, nanga
ko bokk ak ñépp ni jawriñ ju jub, ci
séddale yiwu Yàlla wu yaatu. [11] Kuy
jottali kàddug Yàlla, na mel ni Yàllaay
wax. Kuy jëf it, na jëfe dooley Yàlla,
ngir turu Yàlla màgg ci lépp jaar ci Yeesu
Kirist, mi yelloo ndam ak kàttan ba fàww.
Amiin.

Ñiy tegoo fitna ngir turu Kirist

[12] Yéen samay xarit, ci mbirum nattu
bu tànge ni daay, bi dal ci seen kaw,

bumu leen jaaxal, ba ngeen teg ko ni lu
xel dajul. 13 Waaye bégleen ci cér, boobu
ngeen am ci coonoy Kirist, ngir bés bu
ndamam di feeñ, ngeen bég ak mbég mu
ëpp xel. 14 Su ñu leen jànnee sax ci
turu Kirist, xamleen ne ñu barkeel ngeen,
ndax Xelum Yàllaa ngi ci yéen, di firndeel
seen ndamu ëllëg. 15 Buñu sonal kenn
ci yéen ci li mu rey nit walla mu sàcc,
mbaa def lu bon, walla dugg ci lu yoonam
nekkul. 16 Waaye ku ñu sonal ndax waayu
Kirist nga, bu ci rus, waaye nga màggal
Yàlla ci tur woowu. 17 Ndaxte àpp bi jot
na, àtte baa ngi tàmbalee ci nun waa kër
Yàlla. Su tàmbalee ci nun nag, luy muju
ñi weddi xibaaru Yàlla? 18 Te:

«Su muccu ki jub jafee,
luy doon muju ki weddi te dëng?»

19 Kon nag ñi tegoo fitna ci coobarey
Yàlla, nañu sax ci def lu baax, dénk
seen bopp Yàlla, miy Bindkat biy sàmm
kóllëre.

5

Ñiy sàmm mbooloom Yàlla

1 Kon yéen njiit yi, maa ngi leen di dénk,
man miy njiit ni yéen, man mi seede
coonoy Kirist te am cér ci ndam li nara
feeñ. 2 Lii laa leen di ñaan: sàmmleen
géttug Yàlla, gi mu leen dénk, di ko wottu,
waxuma ci sañul-bañ, waaye di surgay
Yàlla ci xol bu tàlli; ngeen def ko ak xol
bu laab te bañ cee séentu alal. 3 Buleen
not ñi leen Yàlla dénk, waaye ngeen nekk
ay royukaay fi kanam jur gi. 4 Noonu
waxtu wu Boroom gétt gi feeñee, dina
leen jagleel kaalag ndam guy sax ba fàww.

5 Noonu itam yéen ndaw ñi, nangeen
déggal mag ñi. Te yéen ñépp, solooleen
woyof ci seen biir, ndaxte:

«Yàlla day dàq ñi réy,
di yiwal ñi woyof.»

6 Suufeel-leen seen bopp kon ci ron loxob
Yàlla bu am kàttan, ngir mu yékkati leen
ci jamono ju ko soob. 7 Te ngeen yenniku
ci kawam seen njàqare jépp, ndax ku
leen ñeewante la.

8 Maanduleen te foog, ndax seen
noon Seytaane mu ngi wër, ni gaynde
guy yëmmu, di rëbb ku mu yàpp.
9 Jànkoonteleen ak moom ci biir ngëm
gu takku, xam ne kureelu bokk yi ci
àddina yépp, ñu ngi daj ay fitna ni yéen.
10 Te Yàlla mi jagoo yiw wépp te woo
leen ci darajay Kirist, ngir ngeen bokk ci
ndamam li sax, gannaaw bi ngeen yendoo
bëccëgu tiis, dina leen yeesalaat, di leen
dëgëral ak a dooleel, ba ngeen sampu.
11 Yal na Yàlla yelloo màgg ba fàww.
Amiin.

Tàggoo

12 Bind naa leen ci lu gàtt ci ndimbalu
Silwan, mi ma jàpp ni sama mbokk mu
takku. Dénk naa leen, di leen seedeel ne
lii mooy yiwu Yàlla dëgg; kon nag saxleen
ci.

13 Mbooloo mi nekk ci dëkk bi ñuy wax
Babilon te Yàlla tànn ko ni yéen, moo di
leen nuyu, ñoom ak Màrk sama doomu
diine. 14 Nuyoonteleen ak saafoonte yu
sell. Yal na jàmm ñeel képp ku gëm Kirist.

Ñaareelu bataaxal bi Yàlla may PIYEER, mu bind ko

1 Man Simoŋ Piyeer, jaamu Yeesu Kirist
ak ndawam, maa leen di bind, yéen ñi
Yàlla jagleel ngëm gu rafet ni nun, aju
ci njubu sunu Yàlla ak Musalkat, Yeesu
Kirist. 2 Na leen Yàlla dollil yiw ak jàmm,
jaar ci xam ko ak Yeesu sunu Boroom.

Dëggal sa bokk ci Yàlla

3 Dooley Yàlla moo nu may lépp lu aju
ci dund gu sax ak ragal Yàlla, jaarale ko
ci xam gi nu ko xam, moom mi nu woo
ci kaw ndamam ak dooleem. 4 Noonu la
nu dige ay dige yu rafet te réy ba ëpp xel,
ngir nu gëm leen, te Yàlla sol nu jikkoom,
nu mucc ci yàqute, gi bànneexu bakkan
samp ci àddina si.
5 Na loolu tax ngeen góor-góorlu, ba
yokk ci seen ngëm njàmbaar, ci njàmbaar
googu ngeen yokk ci xam-xam, yokk ci
not sa bopp. 6 Not sa bopp googu, ngeen
yokk ci muñ, yokk ci ragal Yàlla, 7 yokk ci
sopp mbokk, yokk ci bëgg ñépp. 8 Ndaxte
bu leen jikko yooyu soloo, ba sax ci yéen,
dina tax seen xam Yeesu Kirist Boroom bi
am njariñ te jur mbaax. 9 Waaye ku ñàkk
jikko yooyu, ay bëtam dañoo lëndëm ba
gumba, te fàtte na, ni ko Yàlla fóotale
bàkkaari démb.
10 Kon nag samay bokk, gannaaw
Yàlla da leena tànn te woo leen, góor-
góorluleen ci feddali ko ak seen kem
kàttan. Ndaxte su ngeen ko defee,
dungeen jeng mukk. 11 Te noonu dingeen
tàbbi ak ndam ci nguur gu sax gu sunu
Boroom, di sunu Musalkat Yeesu Kirist.

Kàddu gi Yàlla jaarale ci yonent yi

12 Wóor na ma ne xam ngeen loolu,
ba sampu ci dëgg gi leen Yàlla jagleel,
waaye fas naa yéene, may sax ci di leen
ko fàttali. 13 Te jàpp naa ko, muy sama
warugar, feek maa ngi noyyi, ma di leen
fàttali loolu, ba yee leen. 14 Ndaxte xam
naa ne léegi ma jóge fi, ni ma ko Yeesu
Kirist Boroom bi leerale woon. 15 Te dinaa
góor-góorlu, ngir sama gannaaw ngeen
di fàttaliku li ma leen doon wax.
16 Bi nu leen yégalee dooley Yeesu
Kirist sunu Boroom ak ñëwam ci biir
ndam, sukkandikuwunu woon ciy léeb
yu sësul fenn, waaye danoo teewe ag
màggam. 17 Ndaxte Yàlla Baay bi sol na
ko teraanga ak ndam, te baatub Aji Màgg
ju tedd ji jib na ne: «Sama Doom a ngii, di
sama Soppe; ci moom laa ame bànneex.»
18 Te nun dégg nanu baat boobu jóge
asamaan, bi nu nekkee ak moom ca tund
wu tedd wa.
19 Noonu bir na ne waxu yonent yi wér
na, te war ngeen koo fonk; mi ngi mel
ni làmp buy leer ci bérab bu lëndëm,
ba kera fajar di xar, te biddiiwu njël bi
feq, leeral seeni xol. 20 Waaye jëkkleena
xam ne amul jenn waxu yonent ci Mbind
mi, ju balle ci xelu boppam. 21 Ndaxte
kenn ci yonent yi masula wax ci coobarey
boppam, waaye Xel mu Sell mi daa na xiir
nit ñi, ñu yégle kàddug Yàlla.

2

Jànglekat yu réer yi ak seen muj

1 Waaye ci bànni Israyil, amoon na
naaféq yu mbubboo turu yonent, ni
muy ame seen biir ñuy mbubboo turu
jànglekat. Ci seeni pexe dinañu dugal ci
yéen xalaat yu sànke, di weddi Boroom
bi leen jot, tey yóbbe seen bopp alkànde
ju teew. 2 Ñu bare dinañu leen fekki ci
seeni ñaawteef, ba gàkkal yoonu dëgg
ci bëti nit ñi. 3 Seen bëgge dina tax, ñu
dabb-daaxe ay wax, ngir nax leen, ba lekk
seenus tuut. Waaye àtte baa ngi leen di
xaar, te seen alkànde di leen teeru.
4 Ndaxte Yàlla jéggalul malaaka ya
bàkkaaroon, waaye tàbbal na leen
sawara, tëj leen ca kàmb yu lëndëm,
di leen nége àtte ba. 5 Te it jéggalul
àddina su jëkk sa weddi woon, ba xooj
ko ci ndoxu mbënn ma, waaye musal
na Nóoyin rekk, mi daan waare ci njub,
moom ak juróom ñaari nit. 6 Te it Yàlla
daan na dëkki Sodom ak Gomor, raafal
leen cig lakk, ñuy misaalu ñiy weddi
ëllëg. 7 Waaye musal na Lóot mi jub,
mi sonnoon ndax ñaawteefi ñu dëng,

ñooñu mu nekkaloon. [8] Ndaxte Lóot, mi
dëkkoon ci seen biir, dafa dëkke woon
tiisu xol, ndax ñaawteef yi mu gis ak a
dégg guddi ak bëccëg. [9] Gannaaw loolu
lépp am na nag, nanu bir ne Boroom bi
man na musal aji gëm ji nekk ci nattu, te
denc ñi jubadi, ngir alag leen bésu àtte
ba.
[10] Rawatina ñiy topp seen bakkan ciy
bëgg-bëgg yu ruslu, te faalewuñu genn
kilifteef. Ñu ñeme Yàlla lañu, te dëgër
bopp, ba ragaluñoo xas kilifa ya gëna
kawe. [11] Fekk sax malaaka, yi leen
ëpp doole ak kàttan, tey sax ca jataayu
Boroom bi, ñemewuñoo xas kilifa yooyu.
[12] Waaye ñoom dañuy xas ci biir yi ñu
xamul. Ñoom ak bàyyima ñoo yem, di
ay mbindeef yuy tañaxu, te tër rendi
rekk a jekk ci ñoom; dees na leen rey ni
bàyyima, [13] muy seen peyug njubadi.

Xawaare bëccëg ndarakàmm mooy
seen bànneex. Su ñuy lekkandoo ak
yéen, dañuy bànneexu ci seeni bëgg-
bëgg, di ay gàkk ak i sikk ci seen biir.
[14] Jigéen ju seen bët tegu, ñu xédd ko,
ba duñu tàggook moy mukk. Ku ñàkk
pastéef ñu fàbbi la. Ñu xelu lañu jëme
cig bëgge. Ñu alku lañu! [15] Réer nañu
ba wàcc yoon wu jub wi, topp yoonu
Balaam, doomu Bosor*, mi bëgge xiiroon
ci njubadi. [16] Waaye déggadeem yóbbe
na ko yeraange; xam ngeen ne mbaam-sëf
du wax, waaye mbaam wax na ak moom
ci làmmiñ wu bir, ngir mu génn ci ndofam
googu.

[17] Ñooñule ay teen yu dëy lañu, di xiini
lay yu ngelaw liy naawal, te seen pey
mooy lëndëm gu ne taraj. [18] Dañuy fàbbi
ñu naroona mucc ci àddina ju réer, dig
leen ak làmmiñ yu neex bànneexi bakkan
yu jéggi dayo. [19] Dañu leen di dig ngoreel,
te fekk ñoom ci seen bopp jaami yàqute
lañu, ndaxte lu la not, jaamam nga.

[20] Su ñu xamee Boroom bi, di sunu
Musalkat Yeesu Kirist, ba mucc ci sobes
àddina, ba noppi sóobuwaat ca, ba
mu not leen, seen muj moo yées seen
njàlbéen. [21] Ndaxte ñu xam yoon wu jub
wi, ba noppi dëddu ndigal lu sell li ñu
déggoon, bañoon koo xam moo gënoon
ci ñoom. [22] Noonu seen mbir dëggal na
li ñuy wax ne: «Xaj mooy waccu, di ko
lekkaat,» te it: «Mbaam-xuux, loo ko sang
sang, mu xalangu ci ban.»

3

Bésu Boroom bi

[1] Yéen samay xarit, sama ñaareelu
bataaxal a ngi nii. Bind naa leen, ngir
xiir leen ci xalaat yu sell. [2] Maa ngi
leen di fàttali kàdduy yonent yu sell, yi
fi jiitu woon, ak ndigalu Boroom bi sunu
Musalkat, li ngeen déggoon ci ndaw, yi
Yàlla yebaloon fi yéen.

[3] Nangeen jëkka xam lii: mujug jamono
dingeen gis ay tiiñalkat, di topp seen
bakkan; dinañu leen tiiñal [4] ci di leen
ne: «Ki dige woon ne dina ñëw, ana mu?
Ndaxte baay ya nelaw nañu, waaye lépp
a ngi dox ca njàlbéen ga ba tey.» [5] Fekk
bëgguñoo xam lii: kàddug Yàllaa tax,
asamaan ak àddina yu jëkk ya juddoo ca
ndox te dunde ko. [6] Te ndox it moo labal
àddina sa, raafal ko. [7] Te kàddug Yàlla
googu moo denc asamaan yii fi nekk ak
suuf si, ngir lakk leen; Yàllaa ngi leen di
nége bésub àtte, ba muy alag ñi weddi.

[8] Yéen samay xarit, buleen umple ne
benn bés ak junniy at ñoo yem fi Boroom
bi. [9] Li Yàlla dige, dina ko def, lu mu yéex
yéex ci xalaatu nit. Xanaa kay da leena
muñal, ndax bëggul kenn alku, waaye
ñépp tuub seeni bàkkaar. [10] Waaye bésu
Boroom bi dina ñëw, bett àddina ni sàcc.
Su boobaa asamaan yi dinañu ne rajax
toj, lu ne ci àddina lakk ba seey, te suuf ak
lu mu ëmb dina ne fàŋŋ fa kanam Yàlla.

[11] Gannaaw loolu lépp dina seeye
noonu nag, nangeen góor-góorlu ci gëna
sellal seen nekkin te feddali seen ragal
Yàlla. [12] Te it ngeen taxaw temm ci
séentu bésu Yàlla bi, te waajal ñëwam.
Su boobaa asamaan yi dinañu lakk, ba
naaw ni pënd, te lu nekk ci àddina dina
lakk, ba seey nib dóom. [13] Waaye nu ngi
séentu asamaan su bees ak suuf su bees,
fa njub dëkk, ci ni ko Yàlla dige.

* **2:15** Bosor mooy Bewor ci làkku Yawut yi; Gereg yi ñoo koy wax Bosor.

14 Kon nag samay soppe, gannaaw
yéena ngi séentu loolu, góor-góorluleen,
ngir bu Kirist ñëwee, mu fekk leen ci
jàmm, ngeen baña am benn gàkk mbaa
sikk. 15 Te jàppleen ne muñug sunu
Boroom muccu nit la. Sunu mbokk mi
nu bëgg, Pool, bind na leen ko, ci xel
mi ko Yàlla sol. 16 Noonu lay waxe ciy
bataaxalam yépp di ci biral lii. Am na ci
sax yu jafee xam, te ñi amul xam-xam te
seen ngëm dëgërul di ko walbati, ba alag
seen bopp, te loolu lañuy def ci Mbind yi
ci des.
17 Noonu yéen samay xarit, gannaaw
xam ngeen loolu ba noppi, moytuleen
ñi weddi fàbbi leen ci seen réer, ba
yolomal seen wàkkirlu ci Yàlla. 18 Waaye
màggleen ci yiwu sunu Boroom ak
Musalkat Yeesu Kirist, te sax ci xam ko;
moo yelloo ndam fii ba fàww.

Bataaxal bu jëkk bi Yàlla may YOWAANA, mu bind ko

Kàddug dund gi

1 Nu ngi leen di bind ci mbirum ki ñuy
wax Kàddug dund, moom mi amoon ca
njàlbéen ga; mi nu dégg te gis ko ak
sunuy bët, mi nu xool te laal ko ak sunuy
loxo. 2 Dund feeñ na, te gis nanu ko; te
moom lanuy seedeel, di leen yégal dund
gu dul jeex, googu nekkoon ci wetu Yàlla
Baay bi te feeñu nu.

3 Li nu gis te dégg ko, nu ngi leen koy
yégal, ngir yéen itam ngeen bokk ak nun.
Te dëgg-dëgg bokk nanu ci Baay bi ak
Doomam, Yeesu Kirist. 4 Nu ngi leen di
bind yëf yii, ngir sunu mbég mat sëkk,
nun ñépp.

Yàlla Aji Leer ji

5 Xibaar bi nu dégg ci Yeesu Kirist, di
leen ko yégal, mooy lii: Yàlla Leer la, te
genn lëndëm nekkul ci moom. 6 Su nu
waxee ne bokk nanu ci moom, tey dox
ci lëndëm, danuy fen ci sunuy wax ak
sunuy jëf. 7 Waaye bu nuy dox ci leer, ni
mu nekke moom ci boppam ci leer, kon
bokk nanu ci sunu biir, te deretu Yeesu
Doomam dina nu sellal ci bépp bàkkaar.

8 Su nu waxee ne amunu bàkkaar, kon
nax nanu sunu bopp, te dëgg nekkul ci
nun. 9 Su nu nangoo sunuy bàkkaar ci
kanamam, fekk kuy sàmm kóllëre la te
jub, ngir baal nu sunuy bàkkaar te sellal
nu ci lépp lu jubadi. 10 Su nu waxee ne
defunu bàkkaar, teg nanu ko kuy tebbi
waxam, te kàddoom duggagul ci sunu xol.

2

1 Samay doom, maa ngi leen di bind
yëf yii, ngir ngeen baña def bàkkaar.
Waaye su kenn defee bàkkaar, ba tey am
nanu ku nuy rammu ci Baay bi, mooy
Yeesu Kirist mu jub mi. 2 Te moo joxe
bakkanam, ngir dindi sunuy bàkkaar, te
du sax sunuy bàkkaar rekk, waaye yu
àddina sépp.

Ndigal lu bees li

3 Ci lii lanu xame ne xam nanu ko:
sàmm ay ndigalam. 4 Ku wax ne xam
nga ko, te sàmmoo ay ndigalam, dangay
fen, te dëgg nekkul ci yaw. 5 Kuy sàmm
kàddug Yàlla, dëgg-dëgg sa mbëggeel ci
Yàlla mat na sëkk. Ci loolu lanu xame ne
nekk nanu ci moom. 6 Ku wax ne ci Yàlla
nga sax, fàww nga dund, ni Yeesu Kirist
daan dunde moom ci boppam.

7 Samay soppe, li ma leen di bind du
ndigal lu bees, waaye ndigal lu yàgg la;
la ngeen jotoon ca ndoorte la. Te ndigal
lu yàgg loolu, mooy kàddu gi ngeen
déggoon. 8 Teewul ndigal lu bees laa leen
di bind, lu amoon ci dundu Yeesu, te am it
ci seen dund; ndaxte lëndëm gaa ngi wéy,
te leer gu wóor gi fenk na xaat.

9 Ku wax ne yaa ngi ci leer, tey bañ sa
mbokk, yaa ngi ci lëndëm ba tey. 10 Kuy
sopp sa mbokk, yaa ngi dëkk ci leer, te
luy yóbbe nit bàkkaar du nekk ci yaw.
11 Waaye kuy bañ sa mbokk, ci lëndëm
nga nekk, di ci dox, te xamoo foo jëm,
ndax lëndëm muur na say bët.

12 Samay doom, maa ngi leen di bind,
ndax baalees na leen seeni bàkkaar ci turu Kirist.
13 Maa ngi leen di bind, yéen baay yi,
ndax xam ngeen ki nekkoon ca njàlbéen ga ba tey.
Maa ngi leen di bind, yéen waxambaane yi,
ndax daaneel ngeen Ibliis.
14 Bind naa leen, samay doom,
ndax xam ngeen Yàlla Baay bi.
Bind naa leen, yéen baay yi,
ndax xam ngeen ki nekkoon ca njàlbéen ga ba tey.
Bind naa leen, yéen waxambaane yi,
ndax yéena ngi dëgër,
ndax kàddug Yàllaa ngi dëkk ci yéen,
te daaneel ngeen Ibliis.

Buleen sopp àddina

15 Buleen sopp àddina ak li ci biiram.
Ku sopp àddina, mbëggeelu Baay bi
nekkul ci moom. 16 Ndaxte lépp lu nekk
ci àddina, maanaam bëgg-bëggu yaram

ak xemmemu bët ak réyug àddina, loolu
du jóge ci Baay bi waaye ci àddina. 17 Te
àddina day wéy, waaye kuy def coobarey
Yàlla dinga sax ba fàww.

Bañaaleb Kirist

18 Samay doom, waxtu wu mujj wi jot
na! Dégg ngeen ne benn Bañaaleb Kirist
dina ñëw; te dëgg la, bañaaley Kirist yu
bare feeñ nañu. Ci loolu lanu xame ne
waxtu wu mujj wi jot na. 19 Ci sunu biir
lañu jóge, waaye bokkuñu woon ci nun;
ndaxte su ñu bokkoon ci nun, kon dinañu
des ci nun. Waaye dàggeeku nañu nu,
ngir mu leer ne kenn ci ñoom bokkul
woon ci nun.

20 Yéen nag, Aji Sell ji sol na leen Xelam,
te yéen ñépp am ngeen xam-xam. 21 Bind
naa leen, du ndax xamuleen dëgg, waaye
ndax xam ngeen ko, xam it ne wenn fen
du jóge ci dëgg. 22 Kan mooy fenkat bi?
Mooy kiy weddi ne Yeesu mooy Kirist,
Almasi bi. Kooka mooy Bañaaleb Kirist,
biy weddi Baay bi ak Doom ji. 23 Ku weddi
Doom ji, amuloo itam Baay bi; ku seedeel
Doom ji, am nga it Baay bi.

24 Yéen nag, la ngeen déggoon ca
ndoorte la, na sax ci yéen. Loolu ngeen
déggoon ca ndoorte la, su saxee ci yéen,
dingeen sax yéen itam ci Doom ji ak ci
Baay bi. 25 Te li mu nu digoon mooy lii:
dund gu dul jeex.

26 Bind naa leen lii ci mbirum ñi
leen di bëgga réeral. 27 Yéen nag, Xel
mi leen Kirist sol a ngi dëkk ci yéen,
te soxlawuleen kenn jàngal leen dara.
Waaye Xel mi mu leen sol, mi ngi leen di
jàngal lépp, te li mu leen di jàngal mooy
dëgg; kon nag saxleen ci moom, ni mu
leen ko jàngle.

Doomi Yàlla yi

28 Gannaaw loolu nag yéen samay
doom, saxleen ci Kirist, ngir bés bu
feeñee, nu am kóolute ci kanamam
te baña rus ba sëngéem cig dikkam.
29 Gannaaw xam ngeen ne ku jub la,
dingeen xam it ne, képp kuy def lu jub
juddu nga ci moom.

3

1 Xool-leen mbëggeel gi nu Baay bi jox,
ni mu réye, ba nu mana tudd doomi Yàlla.
Te moom lanu. Moo tax àddina xamu
nu, ndaxte xamu ko woon, moom itam.
2 Samay soppe, léegi doomi Yàlla lanu,
te li nu nara nekki feeñagul, waaye xam
nanu ne bés bu Almasi bi feeñee, dinanu
nirook moom, ndaxte dinanu ko gis, na
mu mel. 3 Te képp ku am yaakaar jooju
ci moom, dinga sellal sa bopp, ni mu selle
moom.

4 Ku def bàkkaar, jàdd nga yoon; ndaxte
bàkkaar mooy jàdd yoon. 5 Te xam
ngeen ne Yeesu Kirist feeñ na, ngir dindi
bàkkaar yi, te moom amul benn bàkkaar.
6 Képp ku sax ci moom, doo sax ci
bàkkaar; kuy def bàkkaar, gisuloo ko te
xamuloo ko.

7 Samay doom, bu leen kenn nax! Kuy
def lu jub, ku jub nga, ni Kirist jube moom
ci boppam. 8 Kuy def bàkkaar, ci Seytaane
nga bokk, ndax Seytaane ca njàlbéen ga
ba tey day bàkkaar. Te Doomu Yàlla ji
ñëw na, ngir nasaxal jëfi Seytaane. 9 Ku
juddu ci Yàlla doo def bàkkaar, ndax
Yàlla sol na la jikkoom, te doo mana
sax ci bàkkaar, ndax juddu nga ci Yàlla.
10 Lii mooy ràññale doomi Yàlla ak doomi
Seytaane: képp ku dul def lu jub bokkoo
ci Yàlla; naka noonu itam ku soppul sa
mbokk bokkoo ci Yàlla.

Bëgganteleen

11 Ndaxte xibaar, bi ngeen déggoon ca
ndoorte la, mooy lii: nanu bëggante, 12 te
baña mel ni Kayin, mi bokkoon ci Ibliis,
ba rey rakkam. Lu tax mu rey ko nag?
Ndaxte ay jëfam dañoo bon, te yu rakkam
jub.

13 Bokk yi, bu leen àddina bañee,
buleen ci jaaxle. 14 Mbëggeel gi nu bëgg
sunuy bokk, moo nuy xamal ne jóge nanu
ci dee, tàbbi ci dund. Ku bëggul sa
mbokk, yaa ngi ci dee ba tey. 15 Képp ku
bañ sa mbokk, reykat nga; te xam ngeen
ne, ku rey nit amuloo dund gu dul jeex.

16 Ci lii lanuy xàmmee luy mbëggeel:
Kirist joxe na bakkanam ngir nun; te
nun itam war nanoo joxe sunu bakkan
ngir sunuy bokk. 17 Waaye ku am alalu
àddina te gis sa mbokk nekk ci soxla, nga

dummóoyu ko, nan la mbëggeelu Yàlla
dëkke ci yaw? [18] Samay doom, bunu
bëggante ci wax mbaa ci làmmiñ rekk,
waaye ci jëf ak ci dëgg.

Kóolute ci kanam Yàlla

[19-20] Ci loolu lanu xame ne nu ngi ci
dëgg; te waxtu wu sunu xol di xeex ak
nun, dinanu ko dalal ci kanamam, ndaxte
Yàllaa ëpp sunu xol te xam na lépp.
[21] Samay soppe, bu nu sunu xol daanul,
kon man nanoo jege Yàlla ak kóolute.
[22] Te lépp lu nu koy ñaan, dinanu ko jot ci
moom, ndaxte nu ngi sàmm ay ndigalam,
di def lu ko neex. [23] Ndigalam mooy lii:
nu gëm turu Doomam, Yeesu Kirist, tey
bëggante, ni mu nu ko digale. [24] Kuy
sàmm ndigalu Yàlla, dinga sax ci moom,
mu dëkk ci yaw. Te Xel mi mu nu jox,
moo nuy xamal ne dëkk na ci nun.

4

Xel miy dëgg ak xelu Bañaaleb Kirist

[1] Samay soppe, buleen gëm xel mu
nekk, waaye nattuleen xel yi, ba xam
ndax ci Yàlla lañu jóge walla déet, ndaxte
naaféq yu bare yu mbubboo turu yonent
jóg nañu, tasaaroo ci àddina si. [2] Ci
lii lanu xàmmee Xelum Yàlla: mépp xel
mu nangu ne, Yeesu Kirist ñëw na, nekk
nit, ci Yàlla la bokk. [3] Waaye mépp xel
mu nanguwul Yeesu, bokkul ci Yàlla. Xel
moomu mooy xelum Bañaaleb Kirist, mi
ngeen déggoon ne dina ñëw, te léegi sax
mu ngi ci biir àddina.
[4] Yéen samay doom, ci Yàlla ngeen
bokk, te daan ngeen yonent yu naaféq
yooyu, ndaxte ki nekk ci yéen moo ëpp
doole ki nekk ci àddina. [5] Ñoom ci àddina
lañu bokk; moo tax ñuy wax waxi àddina,
te àddina di leen déglu. [6] Nun nag ci Yàlla
lanu bokk. Ku xam Yàlla dinga nu déglu;
ku bokkul ci Yàlla doo nu déglu. Ci loolu
lanuy xàmmee Xel miy dëgg ak xel mi dul
dëgg.

Yàlla mbëggeel la

[7] Samay soppe, nanu bëggante, ndax
mbëggeel ci Yàlla la bawoo; képp ku
bëgg sa mbokk nag, ci Yàlla nga juddoo,
te xam nga Yàlla. [8] Ku bëggul sa mbokk,
xamuloo Yàlla, ndax Yàlla mbëggeel la.
[9] Nii la Yàlla wonee mbëggeelam ci nun;
yónni na ci àddina jenn Doomam ji mu
am kepp, ngir nu am dund ci moom. [10] Lii
mooy mbëggeel, du sunu mbëggeel ci
Yàlla, waaye mbëggeelam ci nun, ba mu
yónni Doomam, mu joxe bakkanam, ngir
dindi sunuy bàkkaar.
[11] Samay soppe, bu nu Yàlla bëggee
nii, nun itam war nanoo bëggante.
[12] Kenn masula gis Yàlla, waaye bu nu
bëggantee, Yàllaa ngi dëkk ci nun te
mbëggeelam mat na sëkk ci nun.
[13] Ci lii lanuy xame ne sax nanu ci
Yàlla, te moom itam dëkk na ci nun:
sol na nu Xelam. [14] Te nun gis nanu
te seede ne, Baay bi yónni na Doom ji,
mu nekk Musalkatu àddina. [15] Képp ku
nangu ne, Yeesu Doomu Yàlla la, Yàlla
dëkk na ci yaw, te yaw it sax nga ci Yàlla.
[16] Mbëggeel gi Yàlla am ci nun, xam nanu
ko te gëm ko.
Yàlla mbëggeel la, te képp ku sax ci
mbëggeel, yaa ngi sax ci Yàlla, mu dëkk
ci yaw. [17] Ni Kirist mel, noonu lanu mel
nun itam ci àddina. Ci loolu la mbëggeel
mate sëkk ci nun, ngir nu am kóolute
bésu àtte ba. [18] Genn ragal amul ci
mbëggeel, waaye mbëggeel gu mat sëkk
day dàq ragal. Ndaxte ragal day ànd
ak mbugal; te ku ragal, mbëggeel matul
sëkk ci yaw.
[19] Danuy wéy ci mbëggeel, ndax moo
nu jëkka bëgg. [20] Su kenn nee: «Bëgg
naa Yàlla,» te bëgguloo sa mbokk, dangay
fen; ndaxte ku bëggul sa mbokk mi ngay
gis, doo mana bëgg Yàlla mi nga gisul.
[21] Te jox na nu ndigal lii: ku bëgg Yàlla,
nga bëgg sa mbokk.

5

Ku gëm day not àddina

[1] Képp ku gëm ne Yeesu mooy Almasi
bi, juddu nga ci Yàlla; te ku bëgg waajur,
dinga bëgg itam ki mu jur. [2] Xam nanu
ne bëgg nanu doomi Yàlla yi ci lii: bëgg
Yàlla tey sàmm ay ndigalam. [3] Ndaxte
mbëggeel ci Yàlla mooy sàmm ay ndi-
galam; te ay ndigalam diisuñu. [4] Ndaxte
képp ku juddu ci Yàlla day not àddina;

te li nuy note àddina mooy sunu ngëm.
5 Ku not àddina mooy kan? Mooy ki gëm
ne Yeesu mooy Doomu Yàlla.

Li ñu seede ci Yeesu Kirist

6 Yeesu Kirist mooy ki ñëw, jaar ci ndox
ak deret; du ci ndox rekk, waaye ndox ak
deret. Te Xelu Yàlla mi moo koy seedeel,
ndax Xel mi mooy dëgg. 7 Ndaxte am
na ñetti seede: 8 Xel mi, ndox ak deret,
te ñoom ñett ñépp, ñoo bokk benn baat.
9 Seedes nit, dinanu ko nangu, waaye
seedes Yàlla moo gëna wóor, ndax boobu
seede mooy li Yàlla seede ci Doomam.
10 Ku gëm Doomu Yàlla ji, am nga seede
boobu ci sa xol. Ku gëmul Yàlla, teg nga
ko kuy tebbi waxam ndaxte gëmuloo li
Yàlla seede ci Doomam. 11 Te seede si
mooy lii: Yàlla jox na nu dund gu dul jeex,
te dund googoo ngi ci Doomam. 12 Ku am
Doom ji, am nga dund; ku amul Doomu
Yàlla, amuloo dund.

Dund gu dul jeex

13 Maa ngi leen di bind yëf yii, yéen ñi
gëm turu Doomu Yàlla ji, ngir ngeen xam
ne am ngeen dund gu dul jeex. 14 Kóolute
gi nu am ci kanam Yàlla mooy lii: su nu
ko ñaanee dara ci coobareem, dina nu
nangul. 15 Gannaaw xam nañu ne dina
nangu lépp lu nu koy ñaan, xam nanu it
ne li nu ko ñaan, jox na nu ko.

16 Ku gis mbokkam, muy def bàkkaar
bu jarul dee, na ko ñaanal, te Yàlla dina
ko may dund. Ku def bàkkaar bu jarul
dee laa wax. Ndaxte am na bàkkaar bu
jar dee; boobu taxul may wax, mu ñaanal
ko. 17 Gépp jubadi bàkkaar la, waaye am
na bàkkaar bu jarul dee.

18 Xam nanu ne képp ku juddu ci Yàlla
doo sax ci bàkkaar, waaye Doomu Yàlla
ji mooy wottu sa bakkan, ba Ibliis du la
manal dara. 19 Nun nag xam nanu ne nu
ngi ci Yàlla, te àddina sépp a ngi tëdd ci
loxoy Ibliis.

20 Xam nanu ne Doomu Yàlla ji ñëw na
te may na nu xel, ba nu mana xam Aji
Wóor ji. Te nu ngi ci Aji Wóor ji ak ci
Doomam Yeesu Kirist. Kooku mooy Yàlla
ju wóor, ji yor dund gu dul jeex.

21 Samay doom, wottuleen seen bopp
ciy xërëm.

Ñaareelu bataaxal bi Yàlla may YOWAANA, mu bind ko

1 Man njiit li maa leen di bind, yaw
soxna su tedd si, yaw ak say doom. Bëgg
naa leen bu wér ci sama xol, jéllale naa
sama bopp sax, waaye itam képp ku xam
dëgg gi. 2 Te dëgg gee tax nuy def
noonu, dëgg gi dëkk ci nun, tey ànd ak
nun ba fàww. 3 Yàlla Baay bi ak Yeesu
Kirist, Doomu Baay bi, dinañu nu may
yiw, yërmande ak jàmm, ànd ak dëgg ak
mbëggeel.

Dund ci dëgg ak mbëggeel

4 Gis naa ci say doom, ñuy jaar ci tànki
dëgg, ni nu ko Baay bi digale, te bég naa
ci lool. 5 Léegi nag soxna si, maa ngi
lay dénk lii: nun ñépp nanu bëggante,
te loolu du dénkaane bu bees, waaye
moom lanu jotoon ca njàlbéen ga. 6 Lii
mooy mbëggeel: nu wéer sunug dund ci
ndigali Yàlla; loolu mooy ndigalam, la nu
jotoon ca njàlbéen ga, te ci lanu wara jaar.
7 Maa ngi wax loolu nag, ndaxte am
na ñuy sànke ñu bare, ñu tasaaroo ci
àddina, te nanguwuñu ne Yeesu Kirist
wàcc na, nekk nit. Kooku aji sànke la,
di Bañaaleb Kirist. 8 Kon moytuleen,
ngir baña ñàkk seen añub coono, waaye
ngeen am yool bu mat sëkk. 9 Képp
ku saxul ci dénkaaney Kirist, xanaa di
ko weesu, bokkul ci Yàlla; ku sax ci
dénkaane yi, bokk nga ak Baay bi ak
Doom ji. 10 Ku ñëw fi yaw, te indaalewul
dénkaane yooyu, waxuma nga bañ koo
teeru rekk, waaye bu ko nuyu sax. 11 Ku
ko nuyu, bokk nga ciy ñaawteefam.
12 Bëggoon naa leena wax lu bare
ci bataaxal bii, waaye lépp xajul ci
kayit. Kon nag fas naa yéenee ñëw, ba
jàkkaarlook yéen, nu waxtaan ci, ngir
sunu mbég mat sëkk. 13 Say doomi rakk,
ji Yàlla tànn, ñu ngi lay nuyu.

Ñetteelu bataaxal bi Yàlla may YOWAANA, mu bind ko

1 Man njiit li, maa ngi lay bind, yaw
sama xarit Gayus, mi ma bëgg ci sama
xol.
2 Sama soppe, maa ngi ñaan, Yàlla may
la jàmm ci lépp, ànd ak wér-gi-yaram, ju
mel ni sa naataangeg xol. 3 Sunuy bokk
ñëw nañu te seede ni nga fonke dëgg
gi, ba wéer ci sa dund gépp, te bég naa
ci lool. 4 Awma mbég mu ëpp lii: ma
dégg ne samay doomi diine ñu ngiy jaar
ci tànki dëgg.

Ñi ànd ci liggéey bi ak ñi ci àndul

5 Yaw sama xarit, sa takkute fés na
ci teeru bi ngay teeru bokk yi, te fekk
xamoo leen. 6 Seedeel nañu sa mbëggeel
fi kanam mbooloom ñi gëm. Taxawu leen
nag ci seen yoon taxawu gu neex Yàlla.
7 Ndaxte turu Kirist la leen taxa jóg, te
sàkkuwuñu daray ku gëmul. 8 Nun nag
fàww nu teeru ñu mel ni ñoom, ngir nu
ànd ak ñoom liggéeyal dëgg.
9 Bind naa mbooloo mi bataaxal, waaye
Joteref, mi bëgg not ñépp, du dégg sunu
ndigal. 10 Kon nag su ma ñëwee, dinaa
fàttali li mu def lépp, ci di nu sosal ci
kàdduy neen yu ñaaw. Yemu foofu sax,
waaye nanguwula teeru bokk yi, rax-ca-
dolli ku leen bëgga teeru, mu gàllankoor
ko, dàq ko ci mbooloo mi.
11 Sama xarit, bul roy lu bon, waaye lu
baax rekk. Kuy def lu baax, ci Yàlla nga
bokk; kuy def lu bon, xamoo dara ci Yàlla.
12 Naka Demetirus nag, ñépp seedeel
nañu ko lu baax, te dëgg gi ci moom sax
seedeel na ko ko. Nun itam seedeel nanu
ko te wóor na ma ne sunu seede dëgg la.
13 Am na lu bare lu ma la bëggoona
wax, waaye lépp xajul ci kayit. 14 Kon
yaakaar naa laa seetsi balaa yàgg,
jàkkaarlook yaw, nu waxtaan ci.
15 Yal na jàmm ànd ak yaw. Xarit yi
yépp ñu ngi lay nuyu. Nuyul nu sunuy
xarit, kenn ku nekk ci turam.

Bataaxal bi Yàlla may YUDD, mu bind ko

[1] Man Yudd, jaamu Yeesu Kirist, mi
bokk ak Saag ndey ak baay, maa leen
di bind, yéen ñi Yàlla Baay bi woo
te bëgg leen, te Yeesu Kirist aar leen.
[2] Na leen Yàlla may yërmande, jàmm ak
mbëggeel.

Bàkkaaru ñi weddi Yàlla ak seen muj

[3] Samay bokk, bëggoon naa leena bind
lool ci mbirum mucc gi nu bokk, waaye
lii moo gëna jamp: ma xiir leen, ngeen
taxaw ci aar mboolem dëgg, gi Yàlla xasa
dénk gaayam yu sell yi ba fàww. [4] Ndaxte
am na ay nit ñu ñeme Yàlla, ñu yoxoosu
ci seen biir; dañuy mbubboo yiwu Yàlla,
ngir topp seen bakkan, di ci weddi Buur
Yàlla miy kenn ak sunu Boroom Yeesu
Kirist. Fekk Mbind mi tëral na seen àtte
bu yàgg.

[5] Xam ngeen loolu lépp ba noppi sax,
waaye dama leen koy fàttali rekk. Xam
ngeen ne Boroom bi musal na xeetam, ba
génne leen réewu Misra, waaye gannaaw
ba raafal na ñi gëmul woon. [6] Te it
malaaka ya jàppul woon ca daraja ja ñu
amoon, xanaa toxoo fa ñu leen dëëloon,
Yàlla yeew na leen buum yu sax, tëj leen
ci biir lëndëm, di leen nége àtteb bés bu
mag ba. [7] Noonu itam dëkki Sodom ak
Gomor ak dëkk ya leen wëroon, dañoo
sóobu ci njaaloo ak di def ay góor-jigéen,
waaye àtte bi dal na ci seen kaw, ba ñuy
ay tegtal ci ñiy yelloo sawara ba fàww.

[8] Naka noonu itam géntkat yooyu may
wax ñu ngi sobeel seen yaram, di weddi
gépp kilifteef, di xas doole yi ci asamaan.
[9] Waaye bi Mikayel, miy kilifa ci malaaka
yi, di xëccook Seytaane néewu Musaa,
bay xuloo ak moom, ñemewu koo àtte,
boole ciy xas; mu yem ci wax ko ne: «Na
la Boroom bi mbugal!» [10] Waaye nit ñii
may wax, dañuy saaga li ñu xamul. Te
li ñu xam ci tañaxu sax, ni bàyyima yu
amul xel, dañu ci yàq seen bopp.

[11] Ñookay torox! Dañoo jaar ci yoonu
Kayin, sóobu ci réerug Balaam ngir
xaalis, di bañ kilifteef ni Kore, te dinañu
dee ni moom. [12] Su ñu bokkee ak yéen
reeru mbooloo mi, dañu ciy indi ay,
niy xeer yu nëbbu ci biir géej; amuñu
genn gàcce, waaye dañuy giiroo te fonk
seen biir rekk. Ñu ngi mel ni xiin yu
amul ndox, yuy naaxsaay ci ngelaw; ni
garab yu meññul ci jamonoy meññeef, te
buddeeku, dee ba wow koŋŋ; [13] mel ni
duusi géej gu mer, yuy gëq jëf yu ruslu;
niy biddiiw yuy fàq, te Yàlla dencal na
leen lëndëm ga gëna tar ba fàww.

[14] Enog, di juróom ñaareelu maam
gannaaw Aadama, waxoon na ci kàddug
Yàlla, ba weer leen ne: «Boroom bi
wàcce na ca asamaan, ànd ak ay junniy
junniy malaakaam, [15] ngir àtte ñépp, te
mbugal ñi weddi ñépp ndax ñaawteef,
yi ñu jëf ci ñeme Yàlla; di leen fàttali it
kàddu yu ñaaw, yi ñu ko tifaar ci seeni
bàkkaar ak seen weddi.» [16] Duñu noppee
xultu, di jàmbat seen nekkin, tey topp
seen nafsu; ay wax yu réy a ngi ball ci
seen làmmiñ, waaye dañuy jay ñi ñuy
yaakaare njariñ.

Góor-góorluleen

[17] Waaye yéen samay xarit, fàttalikuleen
la leen ndawi sunu Boroom Yeesu Kirist
waxoon lu jiitu, [18] ne leen: «Mujug
jamono ay tiiñalkat dinañu feeñ, ñuy
weddi Yàlla, ngir topp seen bakkan.»
[19] Ñooy féewale, te Xelum Yàlla nekkul
ci ñoom; nit kese lañu. [20] Waaye yéen
samay xarit, doolewuleen ci seen yoonu
ngëm wu sell, tey ñaan ci dooley Xel mu
Sell mi, [21] ba saxoo mbëggeelu Yàlla, tey
séentu yërmandey sunu Boroom Yeesu
Kirist, mu tàbbal leen ci dund gu dul
jeex. [22] Jubbantileen ñi am werantey
xel, [23] ngeen musal ñale, jële leen ci
sawara, te yërëm ñeneen ñi, waaye boole
ci moytu, ba sib sax seen yére yi taq sobe.

Yàlla moo yelloo ndam

[24] Yàlla mi leen mana aar ci gépp jeng
te teewal leen fa kanam ndamam, ngeen
ñàkk sikk te fees dell ak mbég; [25] Yàlla
miy kenn, di sunu Musalkat, yal na yelloo

ndam ak màgg, kàttan ak nguur, jaar ci Yeesu Kirist sunu Boroom, démb, tey, ëllëg ba fàww! Amiin.

Mbir yi wara ñëw, te Yeesu Kirist won ko Yowaana ci biir PEEÑU

Ubbite gi

1 Lii mooy li Yeesu Kirist feeñal, te
mu tukkee ca Yàlla, ngir mu won ay
jaamam mbir, yi dëgmël di ñëw. Yónni
na malaakaam, ngir xamal ko ab jaamam
Yowaana. 2 Kooku mi ngi seede fii li
mu gis lépp, maanaam kàddug Yàlla ak
seede, si ñu seedeel Yeesu Kirist. 3 Barkeel
ngeen, yaw miy jàng ak yéen ñiy déglu
wax yii jóge ca Yàlla, te di sàmm li ñu ci
bind, ndaxte waxtu wi jege na.

Nuyoo bi jëm ci juróom ñaari mboolooy ñi gëm

4 Man Yowaana maa leen di bind, yéen
juróom ñaari mboolooy ñi gëm te nekk
ci diiwaanu Asi. Na yiw ak jàmm féete
ci yéen, jóge ci Yàlla, moom ki nekk,
ki nekkoon démb te di ñëw ëllëg. Yiw
woowu ak jàmm jooju ñoo ngi tukkee it ci
juróom ñaari Xeli Yàlla, yi nekk ci kanam
gàngunem Yàlla*, 5-6 tukkee it ci Yeesu
Kirist, seede bu takku bi, moom taaw bi,
maanaam ki jëkka dekki, di buuru buur
yi ci kaw suuf yépp.

Na ndam ak nguur féete ak Yeesu Kirist ba fàww, moom mi nu bëgg te yiwi nu ci sunuy bàkkaar ak deretam ji tuuru, te def nu askanu sarxalkati Buur Yàlla Baayam, nu di ko jaamu. Amiin.

7 Gisleen, mi ngi ñëw ci niir yi,
te ñépp dinañu teg seeni bët ci moom,
ba ci ñi ko jam sax.
Te xeet yi nekk ci kaw suuf yépp dinañu
jooy ndax moom.
Waaw. Amiin.

8 Boroom bi Yàlla nee na: «Man Yàlla
maay Alfa di Omega, Maay ki Nekk, di ki
nekkoon démb, di kiy ñëw ëllëg, man Aji
Man ji.»

Yowaana am na peeñu ca dunu Patmos

9 Man Yowaana seen mbokk, di seen
nawle ci fitna, ci nguur ak ci muñ, yi
nu am ndax sunu booloo ak Yeesu, maa
nga nekkoon ca dun bu ñuy wax Patmos.
Wacce woon nañu ma fa, ndax li ma doon
waare kàddug Yàlla tey seedeel Yeesu.
10 Xelum Yàlla solu ma ci bésu Boroom
bi, te noonu ma dégg ci sama gannaaw
baat bu xumb nig liit, 11 naan: «Bindal
ci téere li ngay gis te yónnee ko juróom
ñaari mboolooy ñi gëm, ca dëkki Efes,
Samirin, Pergam, Catir, Sàrd, Filadelfi ak
Lawdise.»
12 Noonu ma geestu, ngir seet ku doon
wax ak man. Ba ma geestoo, yem ci
juróom ñaari tegukaayu làmp yu wurus,
13 gis ku taxaw ci biir tegukaayu ya,
niroo ak doomu nit. Mu sol mbubb mu
gudd, takk ngañaayu wurus ci ndiggam.
14 Boppam ak kawaram weex tàll ni
perkaal, ay bëtam di xuyy ni sawara.
15 Ay tànkam mel ni xànjar bu yànj bu
ñu xelli, baatam di riir ni duusi géej.
16 Mu yor ci loxol ndijooram juróom ñaari
biddiiw, jaasiy ñaari boor yu ñaw di génn
ci gémmiñam, xar kanamam leer nàññ ni
jantub njolloor.
17 Naka laa ko gis, di daanu ci ay
tànkam ni ku dee. Waaye mu teg loxol
ndijooram ci sama kaw ne ma: «Bul ragal
dara. Maay ki jëkk te maay mujj. 18 Maay
Kiy Dund. Dee woon naa, waaye maa
ngii di dund ba fàww, yor caabiy dee
ak ju barsàq. 19 Kon nag bindal li nga
gis, li am léegi ak li nara ami gannaaw
gi. 20 Juróom ñaari biddiiw yi nga gis
ci sama loxol ndijoor, ak juróom ñaari
tegukaayu làmp yu wurus yi, ay mbóoti
Yàlla lañu te lii lañuy tekki: biddiiw yi
ñoo di malaakay† juróom ñaari mboolooy
ñi gëm; juróom ñaari tegukaayu làmp yi
ñoo di juróom ñaari mbooloo yi.

2

Bataaxal bi ñu yónnee waa Efes

1 «Bindal malaakam mbooloom ñi gëm
ci dëkku Efes, ne ko:

Ki téye juróom ñaari biddiiw yi ci loxol ndijooram, tey dox ci diggu

* **1:4** gàngune ma mooy fa buur biy toog. † **1:20** malaaka man na tekki it «ndaw li».

juróom ñaari tegukaayu làmp yu wu-
rus yi nee na: 2 Xam naa say jëf,
sa liggéey ak sag muñ. Xam naa ne
manuloo dékku ñiy def lu bon. Seetlu
nga ñi tuddoo samay ndaw, ba gis ne
ay naaféq lañu. 3 Xam naa it ne muñ
nga, ba dékku coono ndax sama tur, te
xàddiwoo.
4 Waaye li ma naqari ci yaw moo di sa
mbëggeel wàññiku na. 5 Deel fàttaliku
kon fa nga daanoo. Réccul te def, na
nga daan def bu jëkk. Soo réccuwul,
dinaa dikk ci yaw, jële sa tegukaayu
làmp ca bérab ba mu nekk. 6 Waaye
lii neex na ma ci yaw: sib nga ni man li
ñoom Nikolas di jëf.
7 Yaw mi am ay nopp, déglul li Xelum
Yàlla di wax mbooloy ñi gëm. Ku
daan, dinaa la may, nga lekk ci garabu
dund, gi nekk ci jataayu Yàlla.

Bataaxal bi ñu yónnee waa Samirin

8 «Bindal malaakam mbooloom ñi gëm
ci dëkku Samirin, ne ko:
Ki jëkk te mujj, ki dee woon te
dekki nee na: 9 Xam naa sa coono,
xam it sa néew doole, moona yaaka
duunle. Ñooñu tuddoo Yawut, xam naa
ñaawteef yi ñu teg ci sa der: ndajem
Seytaane la. 10 Bul ragal li nga nara
daj. Seytaane dina dugal kaso ñenn ci
yéen, ngir wut leena fiir. Diirub fukki
fan dingeen am coono. Nanga takku ba
àttan cee dee, ma jox la kaalag dund gi.
11 Yaw mi am ay nopp, déglul li Xelum
Yàlla di wax mbooloy ñi gëm. Ku
daan, doo loru ci ñaareelu dee.

Bataaxal bi ñu yónnee waa Pergam

12 «Bindal malaakam mbooloom ñi gëm
ci dëkku Pergam, ne ko:
Boroom jaasi ju ñaw, ji am ñaari boor
nee na: 13 Xam naa fa nga dëkk, di
fa Seytaane samp nguuram. Moona
jébbalu nga ci sama tur te weddiwoo
sa ngëm ci man, ba ca fan ya ñu reye
Antipas, sama seede bu takku ba, ci
seen dëkk, di dëkku Seytaane.
14 Waaye am na lu ma naqari ci
yaw, moo di uuf nga foofu gaa yuy
sàmm njànglem Balaam, moom mi
jàngaloon Balag, mu sóob bànni Is-
rayil ci bàkkaar, xiir leen ci lekk ñam
wu ñu tuuroo xërëm yi, xiir leen ci
njaaloo. 15 Te am nga noonu itam ay
nit ñuy sàmm njànglem ñoom Nikolas.
16 Réccul kon; lu ko moy dinaa dikk ci
yaw léegi te xeex ak nit ñooñu ak jaasi,
jiy génn ci sama gémmiñ.
17 Yaw mi am ay nopp, déglul li Xelum
Yàlla di wax mbooloy ñi gëm. Ku
daan, dinaa la jox, nga lekk dund bi
ñuy wax mànn te mu nëbbu, te dinaa la
jox xeer wu weex. Ci kaw xeer woowu
bindees na ci tur wu bees wu kenn
xamul, ku dul ki ko jot.

Bataaxal bi ñu yónnee waa Catir

18 «Bindal malaakam mbooloom ñi gëm
ci dëkku Catir, ne ko:
Doomu Yàlla ji, ki ay bëtam di xuyy
ni sawara, tey tànkam di lerax ni
xànjar, nee na: 19 Xam naa say jëf, sa
mbëggeel, sa ngëm, sag muñ ak ni nga
farloo ci sa jaamu Yàlla. Xam naa say
jëf yu mujj, ni ñu ëppe yu jëkk ya.
20 Waaye li ma naqari ci yaw moo
di dangaa bàyyi Yesabel, jigéen joojuy
tuddoo yonent, di jàngle ak a réeral
sama jaam yi, ngir ñuy sóobu ci njaaloo
te di lekk ñam wu ñu tuuroo xërëm
yi. 21 May naa ko ab diir, ngir mu
tuub njaaloom, waaye bañ na. 22 Kon
nag dinaa ko tëral ci lalu metit, te ñiy
ànd ak moom di njaaloo, su ñu tuubul
jëfi jigéen jooju, dinaa leen teg naqar
wu mag. 23 Dinaa rey ay doomam, te
mbooloy ñi gëm yépp dinañu xam ne
man maa di kiy nattu xol ak xalaat, te
dinaa fey ku nekk ay jëfam. 24 Waaye
yéen ñépp ñi des ci Catir te toppuleen
njàngle moomu te gëstuwuleen loolu
ñu naan mbiri Seytaane yu xóot yi,
maa ngi leen di wax ne duma leen yen
beneen yen 25 bu dul bii: jàppleen ci li
ngeen jàpp, ba kera may ñëw.
26 Ku daan tey sax ci samay jëf ba ca
muj ga, dinaa ko jox sañ-sañ ci xeet yi:
27 Dina leen jiite ak yetu weñ,
tojat leen ni ñuy toje ndaal kew—
28 ni ma jële sañ-sañ ci sama Baay.
Dinaa ko jox it biddiiwu njël. 29 Yaw

mi am ay nopp, déglul li Xelum Yàlla di
wax mboolooy ñi gëm.

3

Bataaxal bi ñu yónnee waa Sàrd

1 «Bindal malaakam mbooloom ñi gëm
ci dëkku Sàrd, ne ko:
Ki yor juróom ñaari Xeli Yàlla yi ak
juróom ñaari biddiiw yi nee na: Xam
naa say jëf. Dañu laa teg kuy dund,
fekk dee nga. 2 Yewwul te dëgëral li
des ci yaw tey waaja dee, ndaxte gis
naa ne say jëf matuñu ca sama kanam
Yàlla. 3 Fàttalikul kon kàddug Yàlla gi
nga jot, te dégg ko, sàmm ko te réccu.
Soo wéyee ciy nelaw nag, dinaa ñëw
nib sàcc, te doo xam wan waxtu lay
doon.
4 Moona am nga foofu ci Sàrd nit
ñu néew ñoo xam ne tilimaluñu seen
mbubb. Ñooñu dinañu ànd ak man, sol
lu weex, ndaxte yeyoo nañu ko. 5 Ku
daan, dinga sol mbubb mu weex ni
ñoom. Duma far sa tur ci téereb dund
bi, waaye dinaa nangu ci sama kanam
Baay ak ay malaakaam ne bokk nga ci
man. 6 Yaw mi am ay nopp, déglul li
Xelum Yàlla di wax mboolooy ñi gëm.

Bataaxal bi ñu yónnee waa Filadelfi

7 «Bindal malaakam mbooloom ñi gëm
ci dëkku Filadelfi, ne ko:
Aji Sell ji, di Aji Dëgg ji nee na, moom
mi yor caabiy Daawuda ji, moom miy
tijji te kenn du ko mana tëj, muy tëj
te kenn du ko tijji nee ne: 8 Xam naa
say jëf. Ubbil naa la bunt, te kenn du
ko mana tëj. Xam naa ne barewuloo
doole, waaye sàmm nga sama kàddu te
weddiwoo ma. 9 Dinaa def ba ñenn ci
ñi bokk ci ndajem Seytaane —te tuddoo
Yawut, fekk dañuy fen— dinaa leen
ñëwloo, ñu sukk ci sa kanam, nangu ne
bëgg naa la. 10 Gannaaw muñ nga, ni
ma la ko dénke woon, man itam dinaa
la yiir ci jamono, ji musiba mi di wàcc
ci dunyaa bépp ngir nattu waa àddina.
11 Léegi ma ñëw. Sàmmal li nga yor,
ngir kenn bañ laa xañ sa kaalag ndam.
12 Ku daan, dinaa la samp ni aw jënu
néeg ci sama kër Yàlla te doo fa génn
mukk. Dinaa bind ci yaw turu sama
Yàlla ak turu dëkku sama Yàlla, mu di
Yerusalem gu bees, giy jóge ca asamaan
ca wetu sama Yàlla, di wàcc. Dinaa
bind it ci yaw sama tur wu bees. 13 Yaw
mi am ay nopp, déglul li Xelum Yàlla di
wax mboolooy ñi gëm.

Bataaxal bi ñu yónnee waa Lawdise

14 «Bindal malaakam mbooloom ñi gëm
ci dëkku Lawdise, ne ko:
Ki ñuy wax Amiin ji, di seede bu
takku bi te dëggu, ki di ndeyi bindu
mbindeefi Yàlla yi, nee na: 15 Xam
naa say jëf, xam ne seddoo, tàngoo.
Manoon ngaa sedd mbaa nga tàng,
16 waaye ndax li nga nugg, tàngoo
seddoo, dinaa la yàbbi. 17 Yaa ngi
damu naan: “Am naa alal, duunle naa,
soxlaatuma dara.” Fekk xamuloo ne
torox nga, miskin, ñàkk, gumba te rafle.
18 Moo tax maa ngi lay xiirtal, nga jënd
ci man wurus wu ñu xellee ci sawara,
ngir nga duunle, te nga jënd yére yu
weex ngir nga solu, ba sa gàcceg rafle
baña feeñ, ak tuufaay booy diw ci say
bët, ngir mana gis.
19 Man maay yedd, di yar ñépp ñi ma
bëgg. Farlul kon te tuub say bàkkaar.
20 Maa ngi nii taxaw ci bunt bi, di fëgg.
Ku dégg sama baat te ubbi bunt bi,
dinaa dugg, reerandoo ak moom, moom
it mu reerandoo ak man.
21 Ku daan, dinaa la toogloo ci sama
wet ci sama gàngune, ni ma xeexe ba
daan, man ci sama bopp, te toogandoo
ak sama Baay ci gànguneem. 22 Yaw
mi am ay nopp, déglul li Xelum Yàlla di
wax mboolooy ñi gëm.»

4

Buur Yàlla toog na ca gànguneem

1 Gannaaw loolu ma xool, gis bunt
ubbiku ci asamaan. Baat booba ma
déggoon, muy wax ak man mel nig liit,
ne ma: «Yéegal fii, ma won la li wara ñëw
gannaaw gi.» 2 Ca saa sa Xelum Yàlla solu
ma, noonu ma gis gàngune ca asamaan,
te am ku ca toog. 3 Leeraayam mel ni
jamaa ak per bu xonq, te xon gu leer ni
per bu wert wër gàngune ma. 4 Yeneen

ñaar fukki gàngune ak ñeent wër ko, te ci
kaw gàngune ya ñaar fukki mag ak ñeent
toog, sol mbubb yu weex ak kaalay wurus
ci seen bopp. 5 Ay melax ak i riir ak i
dënnu di jibe ca gàngune ma. Ca kanam
gàngune ma amoon na fa juróom ñaari
jum yu yànj, di juróom ñaari Xeli Yàlla
yi. 6 Amoon na it ca kanam gàngune ma
lu mel ni géej gu leer ni weer bu set, ba
mel ni seetu.

Ci li wër gàngune ma, sës rëkk, amoon
na fa ñeenti mbindeef yu fees ak ay bët
ci kanam ak ci gannaaw. 7 Mbindeef mu
jëkk maa nga meloon ni gaynde, ñaareelu
mbindeef mel ni yëkk, ñetteelu mbindeef
yor kanamu nit, ñeenteel ba di nirook
jaxaay juy naaw. 8 Ñeenti mbindeef ya
am nañu ku nekk juróom benni laaf te
ñu nga fees ak ay bët li leen wër lépp, ba
ci seen roni laaf. Guddi ak bëccëg duñu
noppeek naan:

«Boroom bi Yàlla, Aji Man ji,
moo sell, sell, sell,
moom ki nekkoon démb, di ki nekk tey,
di kiy ñëw ëllëg.»

9 Saa su mbindeef ya di màggal ki toog ca
gàngune ma tey dund ba fàww, te di ko
kañ ak a gërëm, 10 ñaar fukki mag ña ak
ñeent di dëpp seen jë ca kanam ka toog ca
kaw gàngune ma. Ñu di ko jaamu, moom
mi dund ba fàww, di sànni seen kaalay
ndam ca kanam gàngune ma, naan:

11 «Yàlla sunu Boroom, yaa yeyoo ndam,
teraanga ak kàttan,
ndaxte yaa sàkk lépp
te ci sa coobare la lépp nekke,
te ci lañu leen sàkke.»

5

Gàttub Yàlla jël na téere ba

1 Noonu ma gis ca loxol ndijooru ka toog
ca gàngune ma téere bu ñu bind biir ak
biti, tay ko juróom ñaari yoon ak sondeel.
2 Noonu ma gis malaaka mu am doole,
muy xaacu naan: «Ku yeyoo dindi tayu
yi te ubbi téere bi?» 3 Te amul kenn, muy
ci asamaan, muy ci kaw suuf, muy ci biir
suuf, ku manoona ubbi téere bi, mbaa mu
xool ci biir. 4 Ma jooy jooy yu metti ndax li
kenn yeyoowul woona ubbi téere bi mbaa
mu xool ko. 5 Noonu kenn ca mag ña
ne ma: «Bul jooy. Xoolal, Gayndeg giiru
Yuda, ki soqikoo ci Daawuda, daan na, ba
am sañ-sañu dindi tayu yi te ubbi téere
bi.»

6 Noonu ma gis Gàtt bu mel ni dañu koo
rendi woon, mu taxaw ca digg gàngune
ma, ñeenti mbindeef ya séq ko, mag ña
wër ko. Gàtt ba amoon na juróom ñaari
béjjén ak juróom ñaari bët, ñu di juróom
ñaari Xeli Yàlla, yi ñu yónni ci àddina
sépp. 7 Gàtt ba ñëw, jël téere, ba nekkoon
ca loxol ndijooru ka toog ca gàngune ma.
8 Ba mu jëlee téere ba, ñeenti mbindeef
ya ak ñaar fukki mag ña ak ñeent daldi
dëpp seen jë ca kanam Gàtt ba, ku nekk
yor xalam. Ñu yor it andi wurus yu fees
ak cuuraay, yu doon misaal ñaani gaayi
Yàlla ya. 9 Ñu daldi woy woy wu bees
naan:

«Yeyoo ngaa jël téere bi
te dindi tayu yi,
ndaxte reyees na la,
te jotal nga Yàlla ak sa deret
ay nit ñu bokk ci bépp giir ak kàllaama
ak réew ak xeet.
10 Def nga leen askanu sarxalkati Buur
Yàlla sunu Boroom, di ko jaamu,
te dinañu nguuru ci àddina.»

11 Ma xool noonu, dégg baatu malaaka
yu bare yu ëppoon alfunniy alfunniy
junniy junni. Malaaka ya wër gàngune
ma ak mbindeef ya ak mag ña. 12 Ñuy
xaacu naan:

«Gàtt ba ñu rendi woon yeyoo na kàttan,
alal, xel,
doole, teraanga, ndam ak cant.»

13 Ma dégg itam mbindeef, yi nekk ci
asamaan, ci kaw suuf, ci biir suuf, ci géej
gi,— mbindeef yépp naan:

«Yal na cant, teraanga, ndam ak nguur
féete ak ki toog ci gàngune mi, ak Gàtt bi,
ba fàww.»

14 Ñeenti mbindeef ya naan: «Amiin.»
Mag ña sukk di màggal.

6

Gàtt ba dindi na juróom benni tayu ya

1 Noonu ma gis Gàtt ba dindi tayu gu
jëkk ga, te ma daldi dégg kenn ca ñeenti
mbindeef ya, di wax ak baat buy riir ni

dënnu naan: «Ñëwal!» 2 Ma xool noonu,
gis fas wu weex, gawar ba yor ag fitt. Ñu
jox ko kaalag ndam, mu daldi dem moom
jàmbaar ngir daani.

3 Gàtt ba dindi na ñaareelu tayu ga,
ma dégg ñaareelu mbindeef ma naan:
«Ñëwal!» 4 Noonu weneen fas génn,
di wu xonq, gawar ba jot sañ-sañu jële
jàmm ci kaw suuf, ngir nit ñi di reyante
ci seen biir. Ñu jox ko jaasi ju mag.

5 Mu dindi ñetteelu tayu ga, ma dégg
ñetteelu mbindeef ma ne: «Ñëwal!» Ma
xool, gis fas wu ñuul, gawar ba yor ab
peesekaay. 6 Ma dégg baat bu jollee
ca diggante ñeenti mbindeef ya, naan:
«Peyug bëccëgu lëmm ngir benn kilob
ceeb, peyug bëccëgu lëmm ngir ñetti
kiloy dugub, waaye bul yàq diw ak biiñ.»

7 Mu dindi ñeenteelu tayu ga, ma dégg
ñeenteelu mbindeef ma naan: «Ñëwal!»
8 Ma xool noonu, gis fas wu wert, gawar
baa nga tuddoon Dee te barsàq a nga
toppoon ci moom. Ñu jox ko sañ-sañ ci
ñeenteelu xaaju àddina sépp, ngir mu
faat ak jaasi, xiif, mbas ak rabi àll yi.

9 Mu dindi juróomeelu tayu ga, ma gis
ca suufu sarxalukaay, ba ñuy taal cuuraay
ca kawam, ruuwi ñi ñu bóom ndax seede
si ñu doon sàmm ak li ñu gëmoon kàddug
Yàlla. 10 Ñuy xaacu naan: «Boroom bu
sell bi te dëggu, ba kañ ngay nég àtte bi
te feyul nu sunu deret ci waa àddina?»
11 Ñu jox leen ku nekk mbubb mu weex,
daldi leen ne, ñu muñ tuuti, ba kera seeni
nawle ñëw, te lim bi mat— seeni nawle ci
liggéey bi, di seeni bokk yu waa àddina
waroona bóom ni ñoom.

12 Ma xool, ba muy dindi juróom ben-
neelu tayu ga. Noonu mu am yëngu-
yëngub suuf bu mag, jant bi ñuul ni
këriñ, weer wi xonq curr ni deret.
13 Biddiiw yi fàqe asamaan, di daanu ci
kaw suuf, ni doomi garab yu yolox di
wadd, bu ko ngelaw lu metti dee yëngal.
14 Asamaan si dellu ni basaŋ gu ñuy
taxañ, tund yépp ak dun yépp randoo fa
ñu nekkoon. 15 Noonu buuri àddina si ak
kilifa yi ak njiiti xare yi ak boroom alal
yi ak boroom kàttan yi ak jaam yi ak gor
yi, ñépp làqatuji ci xunti yi ak ci ron doji
tund yi. 16 Ñu naan tund yi ak doj yi:
«Daanuleen ci sunu kaw te nëbb nu bëti
ki toog ci gàngune mi ak meru Gàtt bi,
17 ndaxte bés bu mag, bi seen mer di feeñ,
agsi na! Ku ci mana rëcc?»

7

Ñi jóge ci metit wu réy wa

1 Gannaaw loolu ma gis ñeenti malaaka
yu taxaw ci ñeenti xéblay àddina si. Ñu
téye ñeenti ngelawi àddina, ngir ngelaw
du wol ci kaw suuf, ci géej mbaa ci genn
garab. 2 Ma gis it meneen malaaka, muy
yéeg, jóge penku, yor màndargaalu Yàlla
jiy dund. Mu daldi wax ak baat bu xumb
ñeenti malaaka ya ñu joxoon sañ-sañ,
ñu yàq suuf ak géej, 3 ne leen: «Buleen
yàqagun suuf si ak géej gi ak garab yi.
Négleen, ba ñu def màndarga ci jëwu ñiy
jaamu Yàlla sunu Boroom.»

4 Noonu ma dégg limub ñi ñu
màndargaal; ñu tollu ci téeméer ak
ñeent fukk ak ñeent ci ay junni. Ñu jóge
ci giiri bànni Israyil yépp:

5 Fukki junni ak ñaar lañu màndargaal ci
biir giiru Yuda,
fukki junni ak ñaar ci giiru Ruben,
fukki junni ak ñaar ci giiru Gàdd,
6 fukki junni ak ñaar ci giiru Aser,
fukki junni ak ñaar ci giiru Neftali,
fukki junni ak ñaar ci giiru Manase,
7 fukki junni ak ñaar ci giiru Simeyon,
fukki junni ak ñaar ci giiru Lewi,
fukki junni ak ñaar ci giiru Isakaar,
8 fukki junni ak ñaar ci giiru Sabulon,
fukki junni ak ñaar ci giiru Yuusufa,
fukki junni ak ñaar ci giiru Beñamin.

Mbooloo mu réy mi sol mbubb yu weex

9 Gannaaw loolu ma xool, gis mbooloo
mu réy, ba kenn manu koo waññ, ñu bokk
ci xeet yépp ak giir yépp ak réew yépp
ak kàllaama yépp. Ñu taxaw ca kanam
gàngune ma ak Gàtt ba. Ñu sol ay mbubb
yu weex, di màggal te di yëngal ay cari
garab ci seeni loxo, 10 naan:

«Mucc gaa ngi ci Yàlla sunu Boroom, bi
toog ci gàngune mi,
ak ci Gàtt bi!»

11 Noonu malaaka yépp taxaw, wër
gàngune ma ak mag ña ak ñeenti
mbindeef ya. Ñu dëpp seen jë ca kanam
gàngune ma, di jaamu Yàlla, 12 naan:

«Amiin! Yal na cant ak ndam, xel ak
ngërëm, teraanga, kàttan ak doole
féete ak Yàlla sunu Boroom ba fàww.
Amiin!»

13 Noonu kenn ca mag ña ne ma: «Ñi
sol mbubb yu weex yi, ñooy ñan ak fan
lañu jóge?»

14 Ma ne ko: «Sang bi, xanaa yaa ko
xam.» Mu ne ma: «Ñoo di ñi jóge ca metit
wu réy wa. Fóot nañu seeni mbubb, ba
weexal ko ci deretu Gàtt ba. 15 Loolu moo
tax
ñu nekk ci kanam gàngunem Yàlla,
di ko jaamu guddi ak bëccëg ci këram,
te ki toog ci gàngune mi dina leen yiir.
16 Dootuñu xiif, dootuñu mar.
Jant mbaa weneen tàngaay du leen lakk,
17 ndaxte Gàtt bi nekk ci diggu gàngune
mi dina leen sàmm,
yóbbu leen ca bëti ndoxum dund ma,
te Yàlla dina fomp bépp rongooñ ci seeni
bët.»

8

Gàtt ba dindi na juróom ñaareelu tayu ga

1 Gàtt ba dindi na juróom ñaareelu
tayu ga, asamaan ne selaw lu mat genn-
wàllu waxtu. 2 Noonu ma gis juróom
ñaari malaaka, yi taxaw ca kanam Yàlla,
ñu daldi leen jox juróom ñaari liit.

3 Ba loolu amee meneen malaaka ñëw,
taxaw ca wetu sarxalukaayu wurus, ba
ñuy taal cuuraay ca kawam, yor andu
cuuraayu wurus. Ñu jox ko cuuraay lu
bare, ngir mu boole ko ak ñaani gaayi
Yàlla yépp, joxe ko ci kaw sarxalukaayu
wurus ba nekk ci kanam gàngune mi.
4 Noonu saxarus cuuraay li gillee ca loxob
malaaka ma, ànd ak ñaani gaayi Yàlla ya,
jëm ca kanam Yàlla. 5 Malaaka ma jël
andu cuuraay ba, duy ko ak ay xal ca
sarxalukaay ba, daldi koy sànni ci kaw
àddina. Noonu mu am i dënnu ak i riir
ak i melax ak yëngu-yëngub suuf.

Liit ya

6 Ba mu ko defee juróom ñaari
malaaka, ya yoroon juróom ñaari liit ya,
daldi defaru di waaja liit.

7 Malaaka mu jëkk ma wol liitam.
Noonu ñu sànni ci àddina yuur ak sawara
yu ñu boole ak deret, ba tax benn ci ñetti
xaaju suuf si lakk, benn ci ñetti xaaju
garab yi it lakk, te ñax mu naat mépp
lakk.

8 Ñaareelu malaaka ma wol liitam.
Noonu ñu sànni lu mel ni tundu sawara
wu réy, mu daanu ci géej gi, benn ci ñetti
xaaju géej gi soppiku deret, 9 benn ci ñetti
xaaju mbindeef yi nekk ci géej gi dee, te
benn ci ñetti xaaju gaal yi yàqu.

10 Ñetteelu malaaka ma wol liitam.
Noonu biddiiw bu réy, yànj ni jum, xawee
asamaan, daanu ci benn ci ñetti xaaju dex
yi ak ci bëti ndox yi. 11 Biddiiw boobu mi
ngi tuddoon Wextan. Nit ñu bare naan ci
ndox mi daldi dee, ndaxte ndox mi dafa
daldi wex.

12 Ñeenteelu malaaka ma wol liitam.
Noonu dóorees benn ci ñetti xaaju jant
bi, ak benn ci ñetti xaaju weer wi,
ak benn ci ñetti xaaju biddiiw yi, ba
tax benn ci ñetti xaaju leer gi lëndëm.
Bëccëg bi ñàkk leer diirub benn ci ñetti
xaajam, guddi gi ñàkk leer diirub benn ci
ñetti xaajam.

13 Ma xool noonu, dégg jaxaay juy naaw
ci digg asamaan, naan ak baat bu xumb:
«Musiba, musiba! Musibaa ngi ci kaw
waa àddina, ndax liit yi yeneen ñetti
malaaka yi di wol.»

9

1 Juróomeelu malaaka ma wol liitam.
Noonu ma gis, ñu jox caabiy kàmb gu
xóot gi benn biddiiw bu xawee woon
asamaan, daanu ci kaw suuf. 2 Biddiiw
ba ubbi buntu kàmb gu xóot ga. Noonu
saxar jollee ca, su mel ni saxarus puur bu
mag, jant bi ak jaww ji lépp lëndëm ndax
saxarus kàmb ga. 3 Ay njéeréer génn ca
saxar sa, tasaaroo ci biir àddina. Ñu jox
leen kàttan gu mel ni kàttanu jànkalaar.
4 Ñu sant leen, ñu baña laal ñax mi
ci kaw suuf, mbaa genn gàncax walla
genn meññeef, waaye ñu jublu rekk ci
nit ñu amul màndargam Yàlla ci seen

jë. 5 Santuñu leen ñu rey leen, waaye
ñu mitital leen diirub juróomi weer. Te
metit woowu ñuy indi, témboo na ak
metit wiy dal nit, bu ko jànkalaar fittee.
6 Ca jamono yooya nit ñi dinañu sàkku
dee, waaye duñu daje ak moom. Dinañu
bëgga dee, waaye dee da leen di daw.

7 Njéeréer ya nag dañuy niroo ak fas
yu ñu waajal ngir xare. Am nañu ci seen
bopp lu mel ni kaalay wurus, te seen
xar kanam mel ni gu nit. 8 Seeni kawar
mel ni yu jigéen, seeni bëñ mel ni bëñi
gaynde. 9 Takk nañu ci seen dënn lu mel
ni kiiraayu weñ, te coow la seeni laaf di
def mel ni coowu sareeti xare yu bare
yu ñu takk fas, di xeexi. 10 Am nañu ay
geen yu am ay fitt ni jànkalaar, te ca la
seen kàttan nekk, ngir mitital nit ñi diirub
juróomi weer. 11 Buuru njéeréer yi mooy
malaakam kàmb gu xóot gi, moom lañu
tudde ci làkku ebrë, Abadon, ak ci làkku
gereg, Apolyon, liy tekki «Yàqkat».

12 Musiba mu jëkk mi jàll na, yeneen
ñaari musiba yaa ngi ñëw.

13 Juróom benneelu malaaka ma wol
liitam. Noonu ma dégg baat bu jóge
ci ñeenti béjjén, yi nekk ci koñi sarx-
alukaayu wurus, ba nekk ci kanam Yàlla,
14 mu ne juróom benneelu malaaka, ma
yoroon liit: «Yiwil ñeenti malaaka, ya
yeewe ca Efraat, dex gu mag ga.»

15 Noonu ñu daldi yiwi ñeenti malaaka,
ya ñu waajaloon ngir at moomu, weer
woowu, bés boobu ak waxtu woowu,
ngir ñu rey benn ci ñetti xaaju nit ñi.
16 Limub gawar ga doon xareji mat na
ñaari alfunniy alfunni. Dégg naa lim ba.

17 Nii laa gise ci peeñu mi fas ya ak
ña leen war: ñu sol kiiraay yu xonq ni
sawara, bulo ni saxar, ak mboq ni tama-
rax. Boppi fas yaa nga doon nirook boppi
gaynde; sawara ak saxar ak tamarax di
génn ci seeni gémmiñ. 18 Benn ci ñetti
xaaju nit ñi dee ci ñetti musiba ya: ci
sawara ak saxar ak tamarax yi génn ci
seeni gémmiñ. 19 Ndaxte kàttanu fas yaa
ngi ci seeni gémmiñ ak ci seeni geen.
Geen yaa nga mel ni ay jaan, am ay bopp,
te ñoom lañuy mititale nit ñi.

20 Nit ñi rëcc ci musiba yooyu taxul
sax ñu tuub seeni jëfi loxo. Noppiwuñu
di jaamu rab yi ak nataali xërëm yu
ñu defare wurus ak xaalis ak xànjar ak
xeer ak dénk, yoo xam ne manuñoo gis,
manuñoo dégg mbaa ñu dox. 21 Te nit
ñooñu tuubuñu seen bóom, seen xërëm,
seen njaaloo mbaa seen càcc.

10

Malaaka yégle na ne àtte bu mujj ba agsi na

1 Noonu ma gis meneen malaaka mu
am doole, muy wàcce asamaan, làmboo
niir. Xon tiim ko, xar kanamam mel
ni jant, ay tànkam mel ni jumi sawara.
2 Yor na benn téere bu ndaw bu ñu
ubbi. Mu teg tànku ndijooram ci géej gi,
tànku càmmoñam ci suuf si, 3 di xaacu,
mel ni gaynde guy yëmmu. Naka la
xaacu, juróom ñaari dënnu yi jib. 4 Naka
la juróom ñaari dënnu yi di jib, may
waaja bind, waaye ma dégg baat bu jóge
asamaan, naan ma: «Li juróom ñaari
dënnu yi wax, na nekk kumpa, bu ko
bind.»
5 Noonu malaaka, ma ma gis, mu taxaw
ci géej gi ak suuf si, yékkati loxol ndi-
jooram, mu jëm asamaan, 6 daldi waat ci
kiy dund ba fàww, ki sàkk asamaan ak
suuf ak géej ak li ci nekk lépp; mu ne:
«Négandiku wees na, 7 waaye jamono ju
juróom ñaareelu malaaka ma wolee ci
liitam, ndogalu Yàlla dina mat, ni mu ko
waxe woon ay jaamam, yonent yi.»
8 Ci kaw loolu baat, ba ma déggoon ca
asamaan waxaat ak man, ne ma: «Demal
jël téere bi ñu ubbi ci loxob malaaka, mi
taxaw ci géej gi ak suuf si.»
9 Ma dem ca malaaka ma, laaj ko téere
bu ndaw boobu. Mu ne ma: «Jël ko te
lekk ko. Dina wex ci sa biir, waaye dina
neex ni lem ci sa gémmiñ.»
10 Noonu ma jël téere bi ci loxob
malaaka mi, daldi ko lekk, mu neex ci
sama gémmiñ ni lem, waaye bi ma ko
wannee, mu wex xat ci sama biir.
11 Gannaaw loolu ñu ne ma: «Fàww
nga wax ci kàddug Yàlla lu jëm ci réew
yu bare ak xeet yu bare ak kàllaama yu
bare ak buur yu bare.»

11

Ñaari seede yi

1 Bi loolu amee ñu jox ma nattukaay
bu mel ni yet, ne ma: «Jógal, natt kër
Yàlla gi ak sarxalukaay bi, te waññ ña
fay jaamu Yàlla. 2 Waaye bàyyil ëttu bitib
kër Yàlla gi; bu ko natt, ndaxte jébbalees
na ko ñi dul Yawut, te dinañu nappaaje
dëkk bu sell bi diirub ñeent fukki weer
ak ñaar. 3 Dinaa may sama ñaari seede
yi, ñuy wax ci kàddug Yàlla, sol ay saaku,
di toroxlu diirub junni ak ñaar téeméeri
fan ak juróom benn fukk.»

4 Ñaari seede ya nag ñoo di ñaari
garabu oliw yeek ñaari tegukaayu làmp,
yi taxaw ci kanam Boroom suuf si. 5 Su
leen kenn bëggee def lu bon, sawaraay
génn ci seen gémmiñ, daldi lakk seeni
bañaale; te ku leen bëgga def lu bon,
noonu lay wara deeye. 6 Am nañu sañ-
sañu téye taw diirub fan, yi ñuy wax
ci kàddug Yàlla. Am nañu it sañ-sañu
soppi ndox yi deret te wàcce ci kaw suuf
musiba yu nekk, saa su ñu ko bëggee.

7 Bu ñu noppee seen seede, rab wiy
jóge ci kàmb gi dina leen xeex, daan leen,
rey leen. 8 Seeni néew dinañu nekk ci
péncum dëkk bu mag, boobu ñuy wooye
ci misaal Sodom ak it Misra, fa ñu reyoon
seen Boroom ci bant. 9 Diirub ñetti fan ak
genn-wàll bépp réew ak giir ak kàllaama
ak xeet dinañu seetaan seeni néew, te
duñu bàyyi kenn suul leen. 10 Waa àddina
dinañu bég ci seen dee, di ndokkeelante
ak di joqleente ay may, ndaxte ñaari
yonent ya lakkaloon nañu waa àddina.

11 Waaye bi ñetti fan ya ak genn-wàll
wéyee, xelum dund, jóge ca Yàlla, solu
leen, ñu jóg taxaw. Noonu tiitaange gu
réy jàpp ñi leen doon seetaan. 12 Ñaari
seede ya dégg baat bu xumb ca asamaan
naan leen: «Yéegleen fii.» Noonu ñu
yéeg asamaan ci aw niir, seeni bañaale
di seetaan. 13 Ca saa sa am yëngu-yëngub
suuf bu mag, te benn ci fukki xaaju dëkk
ba daldi màbb. Juróom ñaari junniy nit
dee ci yëngu-yëngub suuf ba, te ña ca des
tiit, daldi màggal Yàllay asamaan.

14 Ñaareelu musiba mi wéy na, ñetteel
baa ngi nii di ñëw.

Juróom ñaareelu liit gi

15 Juróom ñaareelu malaaka ma wol li-
itam, noonu baat yu xumb jib ca asamaan
naan:
«Nguuru àddina, jébbalaat nañu ko
sunu Boroom ak Almaseem,
te dina nguuru ba fàww.»
16 Ñaar fukki mag ak ñeent, ña toogoon
ca seen gàngune ca kanam Yàlla, daldi
dëpp seen jë ca suuf, jaamu Yàlla, 17 naan:
«Nu ngi lay gërëm, Boroom bi Yàlla, yaw
Aji Man ji,
ki nekk te nekkoon,
ndax gànjoo nga sa kàttan gu réy gi,
ngir taxawal sa nguur.
18 Xeet yi meroon nañu,
waaye sa mer wàcc na,
te jamono ji jot na,
ji ngay àttee ñi dee,
neexal say jaam yonent yi,
ak sa gaa ñi ak ñi ragal saw tur,
muy mag di ndaw,
te nga rey ñiy yàq àddina.»
19 Noonu kër Yàlla gi ci asamaan daldi
ubbiku, gaalu kóllëreg Yàlla ga daldi feeñ
ca biir kër Yàlla ga, te mu daldi am ay
melax, ay coow, ay dënnu, yëngu-yëngub
suuf ak tawu yuur bu metti.

12

Jigéen ja ak ninkinànka ja

1 Amoon na firnde ju ràññiku ju feeñ
ca asamaan, di jigéen ju làmboo jant bi,
kaalawoo fukki biddiiw ak ñaar, weer
wi nekk ci suufu tànkam. 2 Jigéenu biir
la, di yuuxu ndax metitu mat wu tar.
3 Noonu beneen firnde feeñ ca asamaan,
di ninkinànka ju réy, xonq curr te am
juróom ñaari bopp ak fukki béjjén. Ca
bopp ya am na juróom ñaari mbaxanay
buur. 4 Geenam di laawaale ñetti cér
yu ne benn ca biddiiwi asamaan, di leen
sànni ci suuf. Ninkinànka ja taxaw ca
kanam jigéen jay matu, ngir lekk liir
ba, bu juddoo. 5 Noonu mu jur doom
ju góor, muy ki wara jiite xeeti àddina
yépp ak yetu weñ. Waaye ñu daldi fëkk
doom ja, mu dem ca Yàlla ak gànguneem.
6 Gannaaw loolu jigéen ja daw, dem ca
màndiŋ ma, ca dalukaay ba ko Yàlla

waajaloon ngir mu nekk fa, ñu dundal ko
fa diirub junni ak ñaar téeméeri fan ak
juróom benn fukk.
7 Noonu xare am ca asamaan ya.
Mikayel ak malaaka, ya ànd ak moom,
xeex ak ninkinànka ja, ninkinànka ja it ak
ay malaakaam feyu. 8 Waaye ninkinànka
jaa gëna néew doole; noonu ñu dàqe
ko ak toppam asamaan. 9 Daaneel nañu
ko, moom ninkinànka ju réy ji, di jaani
cosaan ji, te ñu di ko wax Tuumaalkat
bi mbaa Seytaane, moom miy nax waa
àddina sépp— daaneel nañu ko ci kaw
suuf, moom ak i malaakaam.
10 Noonu ma dégg baat bu xumb jóge
asamaan naan:

«Léegi mucc agsi na, moom ak kàttan
ak nguuru Yàlla sunu Boroom,
ak sañ-sañu Almaseem,
ndaxte ki daan tuumaal sunuy bokk,
di leen sosal guddi ak bëccëg ci kanam Yàlla sunu Boroom,
kooka daaneel nañu ko.
11 Fekk not nañu ko jaarale ko ci deretu Gàtt ba
ak seen seedes ngëm,
te soppuñu seen bakkan ba ragala dee.
12 Looloo tax, na asamaan ak ñi ci dëkk bànneexu!
Musiba ci kaw suuf ak ci biir géej!
Ndaxte Seytaane wàcc na ci yéen,
ànd ak mer mu tàng,
ndaxte xam na ne jot gi ko dese barewul.»

13 Ba ninkinànka ja gisee ne daaneel
nañu ko ci kaw suuf, mu dàq jigéen, ja
juroon doom ju góor ja. 14 Noonu ñu
jox jigéen ja ñaari laafi jaxaay ja, ngir
mu naaw, ba sore ninkinànka ja, dem
ca màndiŋ ma ca bérabam, ñu dundal
ko fa ab diir, ay diir ak genn-wàllu diir*.
15 Ninkinànka ja buusu ndox mu bare ni
dex ca gannaaw jigéen ja, ngir yóbbaale
ko ca. 16 Waaye suuf wallu jigéen ja,
naan dex, ga ninkinànka ja buusu woon.
17 Ninkinànka ja mere jigéen ja, daldi
xeexi ak ñi des ciy doomam, di ñiy sàmm
ndigali Yàlla tey sax ci di seedeel Yeesu.
18 Noonu mu taxaw ca tefesu géej ga.

13

Ñaari rab yi

1 Noonu ma gis génn ca géej ga, rab wu
am fukki béjjén ak juróom ñaari bopp.
Ci kaw béjjénam ya amoon na fukki
mbaxanay buur; ca bopp ya turi xarab
Yàlla. 2 Rab wa ma gis ma nga mel ni segg,
tànk ya mel ni yu rab wu ñuy wax urs,
gémmiñ ga mel ni gu gaynde. Ninkinànka
ja jox ko kàttanam ak nguuram ak sañ-
sañam bu réy. 3 Benn ca bopp ya mel
ni dafa gaañu ba dee. Waaye gaañu-
gaañu ba daldi wér. Waa àddina sépp
yéemu, daldi topp rab wa. 4 Ñu jaamu
ninkinànka ja ndax li mu joxoon sañ-sañ
rab wa, di jaamu it rab wa, naan: «Rab
wi amul moroom, kenn manula xeex ak
moom.»
5 Noonu mayees ko mu am gémmiñ,
muy jay boppam te di xarab turu Yàlla.
Mayees ko it sañ-sañu jëf ci kaw suuf
diirub ñeent fukki weer ak ñaar. 6 Noonu
mu tàmbalee xarab Yàlla, di xarab aw
turam, dalam, ak ñi dëkk ci asamaan.
7 Mayees ko, mu xare ak gaayi Yàlla yi
te not leen. Mayees ko it sañ-sañ ci kaw
bépp giir ak réew ak kàllaama ak xeet.
8 Waa àddina sépp dinañu ko jaamu,
ñooñu ñu bindul seeni tur, li dale ci
njàlbéenu àddina, ci téereb dund bu Gàtt
bi ñu rendi.
9 Yaw mi am ay nopp, déglul.
10 Ku Yàlla dogal, ñu war laa jàpp njaam,
dinañu la jàpp njaam.
Ku Yàlla dogal, ñu war laa rey ak jaasi,
dinañu la rey ak jaasi.
Looloo tax gaayi Yàlla yi wara muñ te
takku.

Rab wi génn ci suuf, di naaféq, bi mbubboo yonent

11 Noonu ma gis weneen rab di génn ci
suuf. Am na ñaari béjjén yu mel ni yu
gàtt, waaye di wax ni ninkinànka. 12 Muy
jëf ak sañ-sañu rab wu jëkk wa ci turam,
di sant waa àddina sépp, ñu jaamu rab
wu jëkk, woowu am gaañu-gaañu ba
ko rey, waaye daldi wér. 13 Muy def
kéemaan yu réy, ba dem sax bay wàcce
ci kaw suuf sawara su jóge asamaan, nit

* 12:14 Maanaam ñetti at ak genn-wàll.

ñi di gis. 14 Noonu mu nax waa àddina
ci kéemaan, yi mu am sañ-sañu def ci
turu rab wu jëkk wa. Mu sant waa
àddina, ñu def nataalu rab, wi am gaañu-
gaañub jaasi tey dund. 15 Mayees ko it,
mu dundloo nataalu rab wa, waxloo ko,
ba képp ku jaamuwul nataalu rab wa
rekk ñu rey la. 16 Mu def it ba ñépp, mag
ak ndaw, buur ak baadoolo, gor ak jaam,
ñépp am màndarga ci seen loxol ndijoor
walla ci seen jë, 17 ba kenn du mana
jënd mbaa mu jaay te amul màndargam
rab wi, maanaam turam walla siifar bu
méngoo ak turam.
18 Lii nag mooy laaj xel: ku am xel dina
mana wañña siifaru rab wi, ndaxte siifar
boobu méngoo na ak bu nit, di juróom
benni téeméer ak juróom benn fukk ak
juróom benn.

14

Gàtt ba ak ñi jébbalu ci Yàlla

1 Ma xool noonu, gis Gàtt ba taxaw ci
tundu Siyoŋ, ànd ak téeméer ak ñeent
fukk ak ñeenti junniy nit, te ñu bind ci
seen jë turu Gàtt ba ak turu Baayam. 2 Ma
dégg baat bu jóge asamaan, buy riir ni
duusi géej, ni riiru dënnu gu réy. Baat
ba ma dégg mel ni baati xalamkat yuy
xalam. 3 Nit ñu bare ñooñu taxaw ca
kanam gàngune ma ak ñeenti mbindeef
ya ak mag ña, di woy woy wu bees. Kenn
manula jàng woy wa, ku dul téeméer ak
ñeent fukk ak ñeenti junniy nit, ñooñu
ñu jote àddina. 4 Ñoo di ñi taqul sobey
jigéen, ndaxte saxal nañu seen bopp ci
sellaay. Ñu nga topp Gàtt ba fépp fu
mu jëm. Yàlla jot na leen ci biir nit ñi,
ñu jébbalu ci Yàlla ak ci Gàtt bi, mel ni
tànneefu ngóob mi ñuy sédde Yàlla, 5 te
fen masula génn ci seen gémmiñ. Amuñu
benn sikk.

Ñetti malaaka yégle nañu àttey Yàlla

6 Noonu ma gis meneen malaaka naaw
ca digg asamaan, yor xibaar bi sax, di
ko yégal waa àddina— xeet yépp ak giir
yépp ak kàllaama yépp ak réew yépp.
7 Ma nga doon xaacu naan: «Ragal-
leen Yàlla te jox ko ndam li, ndaxte
waxtuw àtteem jot na. Jaamuleen ki sàkk
asamaan ak suuf ak géej ak bëti ndox yi.»
8 Meneen malaaka, di ñaareel bi, topp
ca naan: «Daanu na! Babilon, dëkk bu
mag, bi daan màndil réew yépp ak biiñu
njaaloom, daanu na.»
9 Meneen malaaka, di ñetteel bi, topp
ca, di xaacu naan: «Ku jaamu rab wi ak
nataalam te nangoo am màndargaam ci
jëëm walla ci loxoom, 10 dina naan moom
itam biiñu xadarub Yàlla bi kenn raxul,
ñu sotti ko ci koppu meram. Te dees na
ko mbugal ci sawara ak tamarax ci kanam
malaaka yu sell yi ak Gàtt bi, 11 te saxar
siy jóge ci seen mbugal dina gilli ba fàww.
Ñooñu di jaamu rab wi ak nataalam, ak
képp ku nangoo jot màndargam turam,
duñu noppalu guddi ak bëccëg.»
12 Looloo tax gaayi Yàlla yi wara muñ,
ñooñuy sàmm ndigali Yàlla yi ak ngëm ci
Yeesu.
13 Noonu ma dégg baat ci asamaan
naan: «Bindal: “Bés ni tey, ñi nekk ci
Boroom bi te dee, barkeel nañu.”» Xelum
Yàlla nee na: «Waaw, dinañu noppalu ci
seeni coono, ndaxte seeni jëf a nga leen di
xaar.»

Góob nañu àddina si

14 Ma xool noonu, gis niir wu weex
ak ku ca toog, niroo ak doomu nit, takk
kaalag wurus ca bopp ba, yor sàrt bu ñaw.
15 Te meneen malaaka génn ca kër Yàlla
ga, di wax ak baat bu xumb ak ka toogoon
ca niir wa, ne ko: «Dawalal sa sàrt te
góob, ndaxte ngóob jot na, te lépp ñor na
ci kaw suuf.»
16 Noonu ka toogoon ca kaw niir wa
dawal sàrtam ci kaw suuf, góob àddina
sépp.
17 Bi loolu amee meneen malaaka génn
ca kër Yàlla ga nekk ca asamaan, yor
moom itam sàrt bu ñaw. 18 Noonu me-
neen malaaka, ma am sañ-sañ ca sawara
sa, jóge ca sarxalukaayu cuuraay ba,
daldi wax ak baat bu xumb ak malaaka,
ma yor sàrt bu ñaw ba, ne ko: «Dawalal
sa sàrt bu ñaw bi te dagg cëggu reseñ yu
àddina, ndaxte ñor nañu.»
19 Noonu malaaka ma daldi dawal
sàrtam ci àddina, dagg reseñ yi, sànni
leen ci biir segalukaay bu réy bu merum

Yàlla. 20 Ñu nal reseñ ya ca segalukaay,
ba ca gannaaw dëkk ba, deret génn ca,
ba agsi ci laabi fas yi, te wal ba ëmb lu
mat ñetti téeméeri kilomet.

15

Malaaka ya taawu musiba yu mujj yi

1 Noonu ma gis ca asamaan beneen
firnde ju réy tey yéeme: juróom ñaari
malaaka yu taawu juróom ñaari musiba,
ñuy yu mujj ya, ndaxte ñoom ñooy matal
merum Yàlla. 2 Noonu ma gis lu mel ni
géej gu leer ni weer bu set buy ray-rayi ak
sawara. Ña notoon rab wa ak nataalam
ak siifar bu méngoo ak turam, ñoo taxaw
ca géej gu leer ga, yor xalam yu leen Yàlla
jox. 3 Ñuy woy woyu Musaa jaamu Yàlla
bi, ak woyu Gàtt ba, naan:

«Say jëf réy nañu te yéeme,
yaw Boroom bi Yàlla, Aji Man ji.
Say yoon jub nañu te dëggu,
yaw Buur bi fiy sax ba abadan.
4 Ku la ragalul, Boroom bi?
Ku dul màggal saw tur?
Kenn, ndaxte yaw rekk yaa sell.
Xeet yépp dinañu dikk, jaamu la,
ndax say àtte bir na ñépp.»

5 Gannaaw loolu ma xool, noonu kër
Yàlla ubbiku ca asamaan, muy xaymab
màggalukaay, bi ëmb li Yàlla seede.
6 Juróom ñaari malaaka, ya taawu juróom
ñaari musiba ya, daldi génn ca kër Yàlla
ga. Ñu sol mbubb* yu set te weex bay
lerax, laxasaayoo ngañaayi wurus ba ci
seen dënn. 7 Noonu kenn ci ñeenti
mbindeef ya jox juróom ñaari malaaka
ya juróom ñaari ndabi wurus yu fees ak
merum Yàlla jiy dund ba fàww. 8 Kër
Yàlla ga fees ak saxar ndax leeraayu
ndamu Yàlla ak kàttanam. Te kenn
manatula dugg ca kër Yàlla ga, ba kera
juróom ñaari musiba, ya juróom ñaari
malaaka ya taawu, di mat.

16

Ndab ya def merum Yàlla

1 Noonu ma dégg baat bu xumb bu
jóge ca kër Yàlla ga, naan juróom ñaari
malaaka ya: «Demleen sotti ci àddina
juróom ñaari ndabi merum Yàlla yi.»

2 Noonu malaaka mu jëkk ma dem, sotti
ndabam ci àddina, ba woppi taab ju bon
te metti dal nit, ña am màndargam rab
wa tey jaamu nataalam.

3 Ñaareelu malaaka ma sotti ndabam ci
géej gi. Mu soppiku deret ni deretu néew,
ba lépp luy dund te nekkoon ci géej gi dee.

4 Ñetteelu malaaka ma sotti ndabam ci
dex yi ak ci bëti ndox yi. Ñu daldi nekk
deret. 5 Noonu ma dégg malaaka mi am
sañ-sañ ci ndox yi naan:

«Ku jub nga, yaw ki nekk te nekkoon,
yaw Aji Sell ji, ci li nga dogal àtte yooyu.
6 Ndaxte tuur nañu deretu sa gaa ñi ak ju
yonent yi,
yaw it fey nga leen seen bor,
jox leen deret, ñu naan.»
7 Ma dégge baat jibe ca sarxalukaayu
cuuraay ba naan:

«Waaw, Boroom bi Yàlla, Aji Man ji,
say àtte dëggu nañu te jub.»

8 Ñeenteelu malaaka ma tuur ndabam
ci jant bi. Noonu ñu jox ko sañ-sañu lakk
nit ñi ak tàngaayam. 9 Naaj wu metti di
lakk nit ñi, ñu daldi xarab turu Yàlla, ji
am sañ-sañ ci kaw musiba yooyu. Waaye
tuubuñu sax seeni bàkkaar, ngir jox ko
ndam li.

10 Juróomeelu malaaka ma tuur nd-
abam ci kaw gàngunem rab wa. Noonu
lëndëm muur nguuram. Nit ñi di màtt
seeni làmmiñ ndax metit, 11 ñuy xarab
Yàllay asamaan ndax seeni metit ak seeni
taab. Waaye tuubuñu seeni jëf.

12 Juróom benneelu malaaka ma sotti
ndabam ci dex gu mag, gi ñuy wax Efraat,
ndox ma daldi ŋiis, ngir waajal yoonu
buuri penku, yiy ñëw. 13 Noonu ma gis
ñetti rab yu bon yu mel niy mbott, génn
ci gémmiñi ninkinànka ja ak rab wa ak
naaféq, ba mbubboo yonent. 14 Ay rabi
Seytaane lañu woon, yuy def ay kéemaan
te di dem ci buuri àddina sépp, di leen
dajale, ngir xeex biy am ci bés bu mag, bi
Yàlla Aji Man ji jagleele boppam.

* **15:6** mbubb yi: ràbbe nañu ko wëñ gu weex gu ñu tudde lẽ.

15 «Maa ngi ñëw nib sàcc. Bég nga,
yaw mi nelawul te di wottu say yére, ngir
baña dox yaramu neen, ñuy gis sa gàcce.»
16 Noonu rab ya dajale buuri àddina si
ci bérab bu tudd ci làkku ebrë Armage-
don.
17 Ci kaw loolu juróom ñaareelu
malaaka ma sotti ndabam ci ngelaw.
Noonu baat bu xumb jóge ca gàngune
ma ca kër Yàlla ga, naan: «Lépp mat
na.» 18 Noonu mu am ay melax ay riir
ay dënnu ak yëngu-yëngub suuf bu mag,
boo xam ne bési cosaan ba léegi, masu
faa am. Yëngu-yëngub suuf si réye na
noonu. 19 Dëkk bu mag ba xàjjalikoo
ñetti cér, te dëkki xeet yi màbb. Noonu
Yàlla daldi fàttaliku Babilon bu mag ba,
ngir jox ko koppu meram mu tàng ma,
ba mu màndi. 20 Dun yépp daldi ne
mes, te kenn gisatul tund ya. 21 Tawu
yuur, donj wu nekk tollu ci ñeent fukki
kilo, daldi daanoo asamaan ci kaw nit ñi,
ñuy xarab Yàlla ndax musibam yuur ga,
ndaxte musiba ma dafa metti woon lool.

17

Jigéenu moykat bu mag ba

1 Gannaaw loolu benn ci juróom ñaari
malaaka, ya taawu juróom ñaari ndab ya,
ñëw ne ma: «Kaay, ma won la mbugalu
jigéenu moykat bu mag, bi toog ci dex yu
bare. 2 Moom la buuri àddina si àndal
ci seen njaaloo. Ci biiñu moy Yàllaam la
waa àddina màndee.»
3 Noonu Xelum Yàlla solu ma, malaaka
ma yóbbu ma ca màndiŋ ma. Foofa
ma gis fa jigéen ju war rab wu xonq te
am juróom ñaari bopp ak fukki béjjén,
yaram wa fees ak turi xarab Yàlla.
4 Jigéen ja sol lu yolet te xonq, takk wurus
ak jamaa ak ay per. Yoroon na koppu
wurus bu fees ak ñaawteef ak sobeem.
5 Bindoon nañu ci jëëm tur wii ëmb
kumpa, mu di: Babilon mu mag mi, ndeyi
jigéeni moykat yi ak ñaawteefi àddina yi.
6 Ma gis jigéen ja màndi ci deretu gaayi
Yàlla yi, ci deretu ñi doon seedeel Yeesu.
Naka laa ko gis, ma daldi jaaxle lool.
7 Malaaka ma ne ma: «Lu tax nga jaaxle?
Dinaa la leeralal kumpag jigéen ji ak rab,
wi mu war te am juróom ñaari bopp ak
fukki béjjén. 8 Rab wi nga gis nekkoon
na waaye nekkatul. Dina génn ca kàmb
gu xóot ga, ba noppi sànku. Noonu
waa àddina, ñi ñu bindul seeni tur, li
dale ci njàlbéenu àddina, ci téereb dund
bi, dinañu yéemu, bu ñu gisee rab wi,
ndaxte nekkoon na waaye nekkatul te
dina nekkaat.
9 «Xam lii nag moo laaj xel. Juróom
ñaari bopp ya ñooy juróom ñaari tund,
yi jigéen ji toog ci seen kaw. Juróom
ñaari buur lañu itam: 10 juróom daanu
nañu, kenn kaa ngi fi, ki ci des ñëwagul,
te bu ñëwee, dina fi wara nekk ab diir.
11 Rab wi nekkoon te nekkatul nag, moom
ci boppam moo di juróom ñetteelu buur
bi, te ci juróom ñaar yi la bokk. Ma nga
jëm sànkute.
12 «Fukki béjjén yi nga gis, fukki buur
lañu yu jotagul nguur. Waaye dinañu jot
sañ-sañ diirub waxtu, ñuy nguuru ak rab
wi. 13 Ñoo bokk mébét, di jox seen kàttan
ak seen sañ-sañ rab wi. 14 Dinañu xare
ak Gàtt bi, waaye Gàtt bi dina leen daan,
ndaxte mooy Kilifag kilifa yi, di Buuru
buur yi. Te am toppam, di ñi mu woo te
tànn leen, te ñu takku ci moom, dinañu
daanandoo ak moom.»
15 Mu neeti ma: «Dex yi nga gis jigéenu
moykat ja toog ca kaw, mooy réew yi ak
mbooloo yi ak xeet yi ak kàllaama yi.
16 Fukki béjjén yi nga gis, ñoom ak rab
wa, dinañu bañ jigéenu moykat ja, futti
ko ci lépp, def ko yaramu neen. Dinañu
lekk suuxam, ba noppi lakk ko ci sawara.
17 Ndaxte Yàlla def na ci seen xol, ñu
matal la mu naroon. Noonu dinañu ànd,
jébbal seen nguur rab wi, ba kera li Yàlla
wax di mat. 18 Te jigéen ji nga gis, moo
di dëkk bu mag, biy nguuru ci kaw buuri
àddina si.»

18

Babilon daanu na

1 Gannaaw loolu ma gis meneen
malaaka mu wàcce ca asamaan, yor sañ-
sañ bu réy, te leeraayam daj na àddina
sépp. 2 Mu daldi xaacu naan: «Daanu
na! Babilon mu mag ma daanu na! Léegi
dëkkukaayu jinne la, ak bépp rab wu
bon ak bépp picc mu daganul te araam.

3 Ndaxte jox na xeeti àddina yépp, ñu
naan ci koppu nafsoom ak njaaloom, ba
ñu màndi. Buuri àddina ànd nañu ak
moom ci njaaloo, te baana-baanay àddina
woomle nañu ndax li mu bëgg mbuux.»

4 Noonu ma dégg beneen baat bu jóge
asamaan naan: «Génnleen ci biiram,
yéen samay gaay, ngir ngeen baña bokk ci
ay bàkkaaram te baña am cér ci musiba
yi koy dal. 5 Ndaxte ay bàkkaaram
dajaloo nañu ba ci asamaan, te Yàlla
fàttaliku na ay jëfam yu bon. 6 Dellooleen
ko li mu defoon, feyleen ko ñaar ci li
mu lebaloon, feesal-leen koppam ak naan
gu gëna wex ñaari yoon naan ga mu
joxe woon. 7 Joxleen ko ci coono ak
naqar, lu tollu ni tiitar ak mbuux, ba
mu dencaloon boppam. Gannaaw nee
woon na ci xelam: “Maa ngi toog fii ni
buur, duma ab jëtun te duma ténj mukk,”
8 looloo tax ba musiba, yii ñu ko sédd,
dinañu ñëw ci benn bés, ñu di mbas, ténj
ak xiif, ñu di ko lakk ba mu jeex, ndaxte
Yàlla Boroom bi ko àtte, ku am kàttan la.»

9 Buuri àddina yépp, yi àndoon ak
moom ci njaaloo ak mbuux, bu ñu séenee
saxar siy jollee ci taal bi ñu koy lakke,
dinañu yuuxu, di ko jooy. 10 Dinañu tiit
ndax coonoom, ba dàndu lu sore, naan:

«Ngalla yaw! Ngalla yaw, dëkk bu mag
bi,
Babilon mi am kàttan!
Benn waxtu rekk doy na, ngir sab àtte
mat!»

11 Baana-baana yi ci kaw suuf di jooy,
di ko naqarlu, ndaxte kenn dootul jënd
seen njaay: 12 seen wurus ak seen xaalis
ak seeni jamaa ak yeneen per; seeni piis
yu rafet ak piis yu yolet, yu ray-ray, yu
xonq; seen dénk wu xeeñ ak seen yëf
yi ñu defare bëñi ñay walla dénk wu
jafe walla xànjar walla weñ walla marbë;
13 ak bant yuy safal ak gàncax gu xeeñ ak
xeeti cuuraay yu bare ak latkoloñ ak biiñ
ak diw ak sungufu lay-layaat ak pepp ak
i nag ak i xar ak i fas ak i sareeti xare ak
i jaam, ba ci bakkani nit.

14 Dinañu wax naan: «Yëf yi nga
bëggoona am raw nañu la, te lépp luy
yafal walla col gu rafet ñàkk nga ko, te
kenn du ko gisaat!»

15 Baana-baana, yi daan jaay yëf yooyu
ba woomle, dinañu sore ndax ragal
coonoom. Dinañu jooy di naqarlu,
16 naan:

«Ngalla yaw! Ngalla yaw, dëkk bu mag,
bi soloon yére yu rafet, yu yolet te xonq,
daan takk wurus ak jamaa ak per,
17 sa alal ju bare jépp naaw na ci waxtu!»

Noonu ñépp ñiy dawal gaal ak ñi ciy
tukki ak ñi ciy liggéey ak ñi ciy baana-
baana, ñépp di sore bérab boobu, 18 te
bu ñu séenee saxar sa cay jollee, naan:
«Ndax dëkk bu niroo woon ak dëkk bu
mag bii mas na am?»

19 Ñuy xëpp suuf ci seen bopp, di jooy,
di naqarlu te naan:

«Ngalla yaw! Ngalla yaw, dëkk bu mag
bi nga xam ne
ci la boroom gaal yépp woomle ndax sa
barele,
ci waxtu nga gental.
20 Yaw asamaan, bégal ci li ñu ko yàq!
Yéen itam gaayi Yàlla yi, ndaw yi ak
yonent yi, bégleen,
ndaxte Yàlla àtte na ko, ba feyul leen.»

21 Noonu malaaka mu am doole jël doj
wu réy, sànni ko ci géej gi, naan:

«Nii lañuy sànnee ak doole Babilon dëkk
bu mag bi,
mu ne meŋŋ.
22 Buumi xalam yi ak baati woykat yi ak
toxoro yi ak liit yi,
kenn dootu ko dégg ci yaw.
Liggéeykat bu xareñ bu mu mana doon,
kenn dootu ko gis ci yaw.
Kandaŋu gënn,
kenn du ko déggati ci yaw.
23 Niitug làmp du tàkkati,
te baatu boroom séet ak séetam dootul
jib ci yaw ba fàww.
Ndaxte say baana-baana ñoo yilifoon
àddina,
te xeet yépp réer nañu ndax say luxus.»
24 Deretu yonent yi ak gaayi Yàlla yi ak
ñépp ñi ñu rey ci kaw suuf, ci moom
Babilon lañu ko fa fekk.

19

Aleluya!

1 Gannaaw loolu ma dégg lu mel ni baat bu xumb bu jollee ca mbooloo mu bare ca asamaan, naan:
«Aleluya!
Mucc, ndam ak kàttan, Yàlla sunu Boroom moo ko moom.
2 Ay àtteem dañoo dëggu te jub!
Ndaxte àtte na jigéenu moykat bu mag,
bi daan yàq àddina si ak njaaloom,
te feyul na noonu jaami Yàlla, yi mu daan rey.»
3 Ñu tegaat ca ne:
«Aleluya!
Saxarus lakku dëkk baa ngi jolli ba fàww!»
4 Noonu ñaar fukki mag ña ak ñeent, ak ñeenti mbindeef ya, daldi sukk di jaamu Yàlla, moom mi toog ca gàngune ma. Ñu naan:
«Amiin! Aleluya!»
5 Noonu baat jibe ca gàngune ma naan:
«Màggal-leen Yàlla sunu Boroom,
yéen ñépp ñi di ay jaamam,
yéen ñi ko ragal, mag ak ndaw.»
6 Ma dégg lu mel ni baatu mbooloo mu bare, mel ni riiru duusi géej, ni yënguy dënnu yu réy, naan:
«Aleluya!
Sunu Boroom Yàlla Aji Man ji dugg na ci nguuram!
7 Nanu bég te bànneexu te jox ko ndam li,
ndaxte céetu Gàtt bi agsi na, séet bi waaj na!
8 May nañu ko, mu sol mbubb mu set te weex bay lerax.»
Mbubb mu weex moomu day misaal njubtey gaayi Yàlla yi.
9 Gannaaw loolu malaaka ma ne ma: «Bindal lii: “Yéen ñi ñu woo ci reeri céetu Gàtt ba, barkeel ngeen.”» Mu teg ca ne ma: «Kàddu yii ñooy kàdduy Yàlla, di kàddu yu dëggu.»
10 Noonu ma daanu ci ay tànkam, bëgg koo jaamu. Mu ne ma: «Moytu koo def; sa nawle laa ci liggéey bi, di kenn ci say bokk, yiy sax ci seedeel Yeesu. Jaamul Yàlla. Ndaxte seedes Yeesu mooy xel miy solu yonent yi.»

Ki war fas wu weex

11 Bi loolu wéyee ma gis asamaan ubbiku. Noonu fas wu weex feeñ. Ki ko war ma nga tudd Ku Takku te Dëggu, te ci njub lay àtte ak a xare. 12 Ay bëtam di
xuyy ni sawara, te mu am mbaxanay buur yu bare ca boppam. Bind nañu ci moom tur wu kenn xamul ku dul moom. 13 Sol
na mbubb mu ñu sóob ci deret, te Kàddug Yàlla mooy turam. 14 Xarekat yi nekk ci asamaan topp ci moom, war ay fas yu weex, sol mbubb yu weex te set. 15 Am na
jaasi ju ñaw juy génn ci gémmiñam, ngir dóor xeet yi, mu di leen jiitee yetu weñ, te mooy nappaaje reseñ yi ci segalukaayu mer mu tàng mu Yàlla Aji Man ji. 16 Ci
mbubbam ak ci poojam bind nañu ci tur wii: Buuru buur yi, Kilifag kilifa yi.
17 Noonu ma gis malaaka mu taxaw ci jant bi. Mu wax ak baat bu xumb ak picc, yiy naaw ci digg asamaan, ne leen: «Ñëwleen teewesi reer bu mag bu Yàlla,
18 ngeen lekk suuxi buur yi, njiiti xare yi ak boroom kàttan yi, suuxi fas yi ak seeni gawar, suuxi ñépp: gor ak jaam, mag ak ndaw.»
19 Noonu ma gis rab wa, buuri àddina si ak seeni xarekat dajaloo ngir xareji ak ki war fas wa ak ay xarekatam. 20 Ñu jàpp
rab wa, moom ak naaféq ba mbubboo yonent, ba daan def ca turu rab wa ay kéemaan yu mu naxe ñi nangu woona am màndargam rab wa te jaamu nataalam. Ñoom ñaar ñépp sànni nañu leen ñuy dund ca déegu sawara ak tamarax buy tàkk. 21 Ña ca des, jaasi, jay génn ca
gémmiñu ka toog ca fas wa, rey leen; picc yépp lekk, ba regg ci seeni suux.

20

Nguuru Kirist diirub junniy at

1 Noonu ma gis malaaka mu wàcce ca asamaan, yor caabiy kàmb ga ak càllala gu réy. 2 Mu jàpp ninkinànka ja, di jaani
cosaan ja, muy Tuumaalkat bi, maanaam Seytaane. Malaaka ma yeew ko diirub junniy at, 3 sànni ko ci kàmb gi, tëj ko,
sakk bunt bi ko tiim ci kaw. Noonu du nax xeet yi, ba kera junniy at yi di mat. Gannaaw loolu fàww ñu yiwi ko diir bu gàtt.

4 Noonu ma gis ay gàngune, ñu jox
ña ca toog sañ-sañu àtte. Noonu
ma gis ruuwi ñi ñu bóomoon ndax li
ñu doon seedeel Yeesu te gëm kàddug
Yàlla. Ñooñu jaamuwuñu rab wa
mbaa nataalam, te nanguwuñoo am
màndargam rab wa ca seen jë mbaa seen
loxo. Ñu daldi dekki, di nguuru ak Kirist
diirub junniy at. 5 Yeneen néew yi duñu
dekki, fi ak junniy at yi matul. Loolu moo
di ndekkite lu jëkk li. 6 Ñi bokk ci ndekkite
lu jëkk li, barkeel nañu te sell! Ñaareelu
dee gi du leen manal dara. Waaye dinañu
doon sarxalkati Yàlla ak Kirist, tey nguuru
ak moom junniy at.

Seytaane ci déegu sawara sa ba fàww

7 Bu junniy at ya matee, dinañu yiwi
Seytaane ca kasoom, 8 te dina dem
naxi xeet yi ci ñeenti xéblay àddina,
maanaam ñoom Gog ak Magog*. Dina
leen dajale ngir xare, te dinañu bare
ni peppi suuf cig tefes. 9 Dinañu sam
suuf sépp, di wër dalu gaayi Yàlla yi
ak dëkk, bi Yàlla bëgg. Waaye sawara
daldi jóge asamaan, lakk leen. 10 Dees
na jàpp Seytaane, mi leen daan nax,
sànni ko ci déegu sawara ak tamarax bi,
mu fekki rab wa ak naaféq ba mbubboo
yonent. Foofa dinañu leen mbugal guddi
ak bëccëg ba fàww.

Bés pénc ba

11 Noonu ma gis gàngune mu mag te
weex, ak ka ca toog. Asamaan ak suuf
daw, sore ko, ba ne mes. 12 Ma gis néew
ya, mag ak ndaw, ñu taxaw ca kanam
gàngune ma. Ñu daldi ubbi ay téere,
ubbi itam beneen téere, téereb dund bi.
Ñu àtte néew ya, ku nekk ci say jëf, ni
ñu ko binde woon ca téere ya. 13 Noonu
géej gëq néew, yi nekkoon ci moom; dee
ak barsàq delloo néew, ya ñu yoroon.
Ñu àtte ñépp ci seeni jëf. 14 Ñu jàpp
dee ak barsàq, sànni ca déegu sawara
sa. Déegu sawara soosu moo di ñaareelu
dee. 15 Képp ku ñu bindul sa tur ci téereb
dund bi, dees na la sànni ci déegu sawara
si.

21

Asamaan ak suuf yu bees yi

1 Noonu ma gis asamaan su bees ak
suuf su bees, ndaxte asamaan su jëkk sa
ak suuf su jëkk sa wéyoon nañu, te géej
gi amatul. 2 Ma gis, wàcce ca asamaan,
jóge ca wetu Yàlla, Yerusalem gu bees gi,
dëkk bu sell, bi ñu waajal ba mu jekk
ni séet buy nég jëkkëram. 3 Ma dégg
baat bu xumb jibe ca gàngune ma naan:
«Dalub Yàllaa ngi ci biir nit ñi. Dina dëkk
ak ñoom, nit ñi dinañu nekk ay gaayam,
te moom Yàlla ci boppam dina ànd ak
ñoom, nekk Yàlla seen Boroom. 4 Dina
fomp bépp rongooñ ci seeni bët; te dee
dootul am walla naqar walla jooy walla
metit, ndaxte yëf yu jëkk ya wéy nañu.»
5 Noonu ki toog ca gàngune ma ne:
«Maa ngi yeesal lépp!» Mu ne ma:
«Bindal, ndaxte kàddu yii yu wóor lañu
te dëggu.» 6 Mu teg ca ne ma: «Lépp
mat na! Maay Alfa di Omega, di njàlbéen
gi, di muj gi. Ku mar, dinaa la may ci
bëtu ndoxum dund mi, te doo fey dara.
7 Ku daan, dinga am cér ci mbir yii.
Dinaa nekk Yàlla sa Boroom, te dinga
nekk doom ci man. 8 Waaye ñi ragal ak ñi
gëmul ak ñiy def lu ñaaw ak ñiy bóome
ak ñiy njaaloo ak luxuskat yi ak xërëmkat
yi ak fenkat yépp, seen añ moo di déegu
sawara bi ànd ak tamarax. Loolu mooy
ñaareelu dee gi.»
9 Gannaaw loolu benn malaaka ñëw, mi
bokk ca juróom ñaari malaaka, ya yoroon
juróom ñaari ndabi musiba yu mujj ya,
ne ma: «Ñëwal, ma won la séet bi, soxnas
Gàtt bi.»
10 Noonu Xelum Yàlla solu ma, malaaka
ma yóbbu ma ci kaw tund wu réya réy.
Noonu mu won ma Yerusalem, dëkk bu
sell bi, muy wàcce ci asamaan, jóge
ca wetu Yàlla, 11 ànd ak ndamu Yàlla.
Leeraayam mel ni leeraayu per bu jafe
lool, ni jamaa buy ray-rayi. 12 Miir bu réy
te kawe moo ko wër te am fukki bunt ak
ñaar, bu ca nekk malaaka taxaw ca wet
ga. Ca bunt ya bind nañu ca fukki tur ak
ñaar, yu giiri bànni Israyil. 13 Ca penku
am na fa ñetti bunt; ca nor ñett; ca sudd

* **20:8** Gog ak Magog ñooy misaal bañaaley Yàlla ak yu gaayi Yàlla yi, ni ko yonent Yàlla Esekiyel waxe woon.

ñett ak ñett ca sowu. 14 Samp nañu miiru
dëkk ba ci fukki fondamaa ak ñaar, yu ñu
bind turi fukki ndawi Gàtt ba ak ñaar.
15 Ki doon wax ak man amoon na
nattukaay, di bantu wurus bu mu doon
natte dëkk ba ak miir ba ko wër, ak bunt
ya. 16 Dëkk ba dafa kaare, guddaay ba
ak yaatuwaay ba ñoo tolloo. Mu natt
dëkk ba ak bant ba mu yor. Guddaay
ba ak yaatuwaay ba ak taxawaay ba lépp
tolloo, di fukki junni ak ñaar ciy estat*.
17 Malaaka ma natt miir ba nattub nit,
fekk miir ba di téeméer ak ñeent fukk ak
ñeenti xasab†. 18 Miir ba, jamaa lañu ko
liggéeye, te dëkk ba di wurusu ngalam,
leer ni weer bu set. 19 Fondamaay miiru
dëkk ba rafetale nañu leen xeeti per yu
nekk.

Fondamaa bu jëkk ba jamaa la;
ñaareel ba, per bu bulo bu ñuy wax safiir;
ñetteel ba, per bu wert bu ñuy wax kalseduwan;
ñeenteel ba, per bu wert te lerax, bu ñuy wax emëróot;
20 juróomeel ba, per bu xonq bu ñuy wax sardonigsë;
juróom benneel ba, per bu xonq curr bu ñuy wax sarduwan;
juróom ñaareel ba, per bu mboq bu ñuy wax kirisolit;
juróom ñetteel ba, per bu wert ni géej bu ñuy wax beril;
juróom ñeenteel ba, per bu mboq bu ñuy wax topaas;
fukkeel ba, per bu wert bu ñuy wax kirisoparas;
fukkeel ba ak benn, per bu bulo bu ñuy wax yasent;
fukkeel ba ak ñaar, per bu yolet bu ñuy wax ametistë.

21 Fukki bunt ya ak ñaar, ay per yu weex
lañu. Bunt bu nekk di benn per kepp.
Péncu dëkk ba di wurusu ngalam, leer ni
weer bu set.
22 Gisuma ca dëkk ba kër Yàlla, ndaxte
Boroom bi Yàlla Aji Man ji ak Gàtt
ba ñooy màggalukaay ba. 23 Dëkk ba
soxlawul jant walla weer ngir leeral ko,
ndaxte ndamu Yàlla moo koy leeral, te
Gàtt ba moo nekk làmpam. 24 Xeeti
àddina dinañu dox cig leeram, te bu-
uri àddina dinañu ca indi seen ndam.
25 Bunti dëkk ba duñu tëju bëccëg, te
guddi du fa am. 26 Dinañu fa indi ndamu
xeet yi ak seen alal. 27 Dara du fa dugg
lu am sobe, mbaa kenn kuy sóobu ci
ñaawteef walla fen. Ñi ñu bind ci téereb
dund bu Gàtt bi rekk ñoo fay dugg.

22

Dexu ndoxum dund mi

1 Noonu malaaka ma won ma dexu
ndoxum dund, mu leer ni weer bu set,
di génn ca gàngune mu Yàlla ak Gàtt ba,
2 xellee ca digg péncu dëkk ba. Ca weti
dex ga amoon na ca garabu dund, guy
meññ fukki yoon ak ñaar, di meññ weer
wu nekk, te xob ya di faj xeet yi. 3 Musiba
dootul am. Gàngune mu Yàlla ak Gàtt bi
mu ngi ci dëkk bi, te ay jaamam dinañu
ko jaamu. 4 Dinañu gis xar kanamam, te
turam dina nekk ci seen jë. 5 Guddi dootul
am, te kenn dootul soxla leeru làmp walla
naaju jant, ndaxte Boroom bi Yàlla moo
leen di leeral. Te dinañu nguuru ba fàww.
6 Noonu malaaka ma ne ma: «Wax
jii ju wóor la te dëggu. Boroom bi,
Yàlla jiy leeral xeli yonent yi, moo yónni
malaakaam, ngir mu won ay jaamam
mbir yi dëgmël di ñëw.»

Yeesu Kirist dina délsi

7 «Maa ngi ñëw léegi. Yaw miy sàmm
waxi Yàlla, yi ci téere bii, barkeel nga.»
8 Man Yowaana maa dégg mbir yii te
gis ko. Ba ma ko déggee te gis ko, damaa
daanu ca tànki malaaka, ma ma ko doon
won, bëgg koo jaamu. 9 Mu ne ma:
«Moytu koo def. Sa nawle laa ci liggéey
bi, yaw ak say bokki yonent ak ñiy sàmm
waxi téere bii. Jaamul Yàlla.» 10 Mu ne
ma it: «Bul tëj téere bii ak waxi Yàlla yi
mu ëmb, ndaxte waxtu wi jege na. 11 Ku
jubadi, na sax ci jubadeem; ku taq sobe,
na sigiñu ci sobeem; ku jub, na wéy ci jëf
yu jub; ku sell, na ci ŋoy.»
12 Yeesu nee na: «Maa ngi ñëw léegi,
indaale pey gi, ngir delloo ku nekk lu
méngoo ak lu mu def. 13 Man maay Alfa

* 21:16 Maanaam ñaari junni ak ñaar téeméeri kilomet. † 21:17 Maanaam juróom benn fukki meetar ak juróom.

di Omega, ki jëkk tey mujj, maay njàlbéen gi, di muj gi.

14 «Yéen ñi fóot seeni mbubb, ngir saña lekk ci garabu dund gi te dugg ci bunti dëkk bi, barkeel ngeen.
15 Waaye ñi ci biti ñooy xaj yi ak luxuskat yi ak njaalookat yi ak bóomkat yi ak xërëmkat yi ak ñépp ñiy sopp fen te wéye ko.

16 «Man Yeesu maa yónni sama malaaka, ngir mu seede leen mbir yii ci digg mboolooy ñi gëm. Man maay car, bi soqikoo ci Daawuda, di biddiiwu njël bu leer bi.»

17 Te Xelum Yàlla ak séetu Gàtt bi ñu ngi naan: «Ñëwal!»

Képp ku dégg wax jii, na ne: «Ñëwal!»

Na képp ku mar, ñëw; ku bëgg, duyal ci ndoxum dund mi te doo fey dara.

18 Man Yowaana maa ngi koy wax képp ku dégg waxi Yàlla, yi nekk ci téere bii: ku ci yokk dara, Yàlla dina dolli ci sa mbugal musiba, yi ñu wax ci téere bii.
19 Ku dindi dara ci waxi Yàlla, yi nekk ci téere bii, Yàlla dina dindi sa wàll ca garabu dund ga ak dëkk bu sell ba, ñaar yooyu ñu bind ci téere bii.

20 Kiy seede mbir yii nee na: «Waaw, maa ngi ñëw léegi.»

Amiin. Boroom bi Yeesu, ñëwal!

21 Yal na yiwu Boroom bi Yeesu ànd ak yéen ñépp.